

Kaikkien maiden proletaarit, liittykää yhteen!

LENIN

TEOKSET

1

W. J. Wood (Benn)

JULKAISTAAN
VKP(b):n IX EDUSTAJAKOKOUKSEN
JA SNTL:n NEUVOSTOJEN
II EDUSTAJAKOKOUKSEN
PÄÄTÖKSEN PERUSTEELLA

ИНСТИТУТ МАРКСА—ЭНГЕЛЬСА—ЛЕНИНА при ЦК ВКП(б)

В. И. ЛЕНИН

СОЧИНЕНИЯ

Издание четвертое

ОГИЗ
ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
ПОЛИТИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ
1941

KARJALAIS-SUOMALAISEN SNT:n KOMMUNISTISEN PUOLUEEN
KESKUSKOMITEAN PUOLUEHISTORIAN INSTITUUTTI — NKP:n
KK:n MARX—ENGELS—LENIN—STALIN-INSTITUUTIN FILIAALI

V. I. LENIN

TEOKSET

*Suomennos neljänestä
venäjänkielisestä painoksesta*

KARJALAIS-SUOMALAISEN SNT:n
VALTION KUSTANNUSLIIKE
PETROSKOI—1953

V. I. LENIN

1

OSA

1893 - 1894

ESIPUHE NELJÄNTEEN PAINOKSEEN

NKP(b):n Keskuskomitean Marx—Engels—Lenin Instituutti julkaisee NKP(b):n Keskuskomitean päätöksen perusteella V. I. Leninin Teosten uuden, neljännen painoksen.

V. I. Leninin Teosten *ensimmäisen* painoksen julkaisemiseen ryhdyttiin bolshevikkien puolueen IX edustajakokouksen päätöksen perusteella. Se ilmestyi vuosien 1920—1926 kuluessa 20 osana, kaikkiaan 26 nidettä (osat VII, XI, XII, XIV, XVIII ja XX käsittivät kukin kaksi nidettä).

Tämä painos oli ensimmäinen yritys koota yhteen Leninin kirjallinen perintö. Ei ole ihme, että siitä jäi silloin paljon pois. Niinpä siihen ei oltu otettu Leninin monia artikkeleja bolshevistisista sanomalehdistä: „Iskrasta”, „Vperjodista”, „Proletaarista”, „Sotsial-Demokratista”, „Zvezdasta” ja „Pravdasta”. Leninin teosten sijoittelussa osiin ei oltu noudatettu yhtenäistä periaatetta — kronologinen sijoittelu vaihtui välillä temaattiseen ja päinvastoin.

Sosialististen Neuvostotasavaltojen Liiton II edustajakokouksen tammikuussa 1924 tekemän päätöksen perusteella Leninin teosten julkaisemisesta alettiin vuonna 1925 julkaista V. I. Leninin Teosten *toista* ja sen kanssa aineiston kokoonpanon ja sijoittelun kannalta aivan samanlaista, mutta halvempihintaista *kolmatta* painosta. Kumpikin painos saatiin valmiiksi vuonna 1932.

Teosten toista ja kolmatta painosta täydennettiin ja laajennettiin huomattavasti ensimmäiseen painokseen verraten. Kuitenkin näissäkin painoksissa oli oleellisia puut-

teellisiä. Leninin tekstistä oli jätetty pois eräitä kohtia ja oli poikkeamia alkuperäisestä tekstistä. Leninin teosten sijoittelu osiin oli usein tehty pinnallisten ja satunnaisten tunnusmerkkien perusteella. Leninin kirjeet oli sijoitettu ilman määrättyä järjestystä ja johdonmukaisuutta. Kaikki osat oli kuormitettu liaksi erilaisilla liitteillä ja toimituksen selittäväillä aineistoilla, jotka ottavat yhdestä viidesosasta aina yhteen kolmasosaan saakka niiden sisällöstä ja eräissä tapauksissa niitä on enemmän kuin puolet Leninin tekstiin verrattuna. Näissä painoksissa oli myöskin „mitä törkeimpiä, tuholaismaista laatua olevia poliittisia virheitä Leninin teosten eräiden osien liitteissä, huomautuksissa ja kommentaarioissa” (NKP(b):n Keskuskomitean päätös „Puoluepropagandan järjestämisestä „NKP(b):n historian lyhyen oppikurssin” julkaisemisen yhteydessä”).

Neljännän painoksen tarkoituksena on poistaa edellisten painosten puutteellisuudet ja julkaista Leninin kirjallinen perintö kaikkein täydellisimpänä laitoksena. Tämä painos sisältää ne V. I. Leninin teokset, jotka kuuluivat toiseen ja kolmanteen painokseen, ja myöskin hänen teoksensa, jotka on julkaistu Lenin-kokoelmissa, „Pravdassa”, „Bolshevikissa”, „Proletarskaja Revoljutsijassa” sekä muissa julkaisuissa toisen ja kolmannen painoksen ilmestymisen jälkeen.

Teosten neljänteen painokseen on otettu lisää yli 500 sellaista Leninin kirjoittamaa asiakirjaa, joita ei ole Teosten toisessa ja kolmannessa painoksessa, yhteensä yli 70 painoarkkia.

Leninin uudet aineistot, jotka on otettu Teosten neljänteen painokseen, täydentävät edelleen marxismin-leninismiin suurta aatteellista aarteistoa.

Tähän aineistoon kuuluu asiakirjoja bolshevistisen puolueen historian kaikkien vaiheiden ajalta.

Neljänteen painokseen sisältyy eräs V. I. Leninin kaikkein varhaisimpia teoksia — kuuluisa referaatti vuodelta 1893 „Niin sanotun markkinakysymyksen johdosta”, joka oli suunnattu narodnikkilaisuutta ja siihen aikaan syntyneessä olleen „legaalisesta marxilaisuudesta” ensimmäisiä ilmauksia vastaan.

On otettu myös uusia asiakirjoja, jotka luonnehtivat Leninin toimintaa vanhan „Iskran” kaudella. Niihin kuuluvat: artikkeli „Aikakauslehdestä „Svoboda””, teesit „Anar-

kismi ja sosialismi”, „Perusteesi eserriä vastaan” ja eräitä muita, eserriä vastaan suunnattuja aineistoja.

Neljänteen painokseen otetuista Leninin aineistoista ensimmäisen vallankumouksen kaudelta on erikoisesti pantava merkille V. I. Leninin artikkeli „Meidän tehtävämme ja Työväen Edustajain Neuvosto”, joka on kirjoitettu marraskuun alkupäivinä vuonna 1905. Tässä artikkelissa Lenin esitti proletaarisen puolueen konkreettisen toimintaohjelman vuoden 1905 vallankumouksen ratkaisevassa vaiheessa, jolloin aseellinen kapina oli kypsynyt. Tässä artikkelissa Lenin ensimmäisen kerran arvioi Neuvostot kasvavan ja kypsyvän kapinan elimeksi, uuden vallan iduksi, kansan vallankumouksellisten aineiden diktaatturin elimeksi.

Neljänteen painokseen sisältyvät sellaiset vuosien 1905—1906 aineistot kuin „VSDTP:n III edustajakokouksen päätöslauselmaluonnos Kaukaasian tapahtumien johdosta”, „Borba Proletariata” lehden arvostelu, artikkelit „Vallankumous Venäjällä”, „Työväenluokan ensimmäiset askeleet”, „Kahden taistelun lomassa”, „Työväenpuolueen tehtävät ja talonpoikaisto”, lentolehtinen „Toukokuun 1 päivä” ja katkelma jälkilauseesta teokseen „Sosialidemokratian kaksi taktiikkaa demokraattisessa vallankumouksessa”.

Täydellisemmin kuin edellisissä painoksissa ovat edustettuina Leninin taantumusvuosina kirjoittamat asiakirjat, jotka valaisevat Leninin taistelua oikealta ja „vasemmalta” esiintynyttä likvidaattoruutta vastaan. On julkaistu uusia aineistoja — puheita ja päätöslauselmaluonnoksia, — jotka valaisevat Leninin johtavaa työtä vuonna 1909 pidetyssä „Proletaarin” laajennetun toimituksen neuvottelussa, jolla oli suuri merkitys bolshevististen rivien puhdistamisessa kaikenlaisista rappeutuneista aineksista marxilaisen teorian alalla ja pikkuporvarillisista fraasi-intoilijoista. Neljänteen painokseen otetut teokset „Avoin kirje kaikille puoluekannalla oleville sosialidemokraateille”, „Juudas Trotskin häpeänpunasta” ja kirjeet Keskuškomitean jäsenille valaisevat erästä ratkaisevaa vaihetta bolshevismmin historiassa — Leninin taistelua Prahan konferenssin koollekutsumiseksi.

Tässä painoksessa on paljon uusia aineistoja vallankumouksellisen nousun kaudelta ensimmäisen imperialistisen sodan edellä: „Kortit pöytään”, „Ennen ja nyt”, „Illegaalinen puolue ja legaalinen toiminta”, „Lutshin” ja

„Pravdan” lukijain huomioon”, „Työväen joukot ja työväen intelligenssi” sekä muita artikkeleja, jotka ovat vallankumouksellisen publisistiikan mallinäytteitä. On otettu useita uusia Leninin kirjeitä „Pravdan” toimitukselle, jotka osoittavat Leninin konkreettista johtoa bolshevistiseen lehdistöön nähden.

Neljänteen painokseen saadut Leninin uudet aineistot imperialistisen sodan kaudelta: kirjeet, päätöslauselmaluonnokset, teesiluonnokset y.m.s. valaisevat kansainvälisen työväenliikkeen tärkeimpiä probleemeja, Leninin taistelua Zimmerwaldin yhtymän ja Zimmerwaldin vasemmistoryhmän sisällä johdonmukaisesti marxilaisen, internationalistisen linjan puolesta sodan, rauhan ja vallankumouksen kysymyksissä.

Neljännessä painoksessa on uutta aineistoa, joka luonnehtii bolshevikkipuolueen suorittamaa Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen valmistelua. Niihin kuuluvat bolshevikkien Huhtikuun konferenssin asiakirjat — Leninin puhe kysymyksessä Neuvostoista ja hänen kirjoittamansa päätöslauselmat: sodasta, suhteesta Väliaikaiseen hallitukseen, agraarikysymyksestä, puolueen ohjelman tarkistamisesta, työväen ja sotilaiden edustajain Neuvostoista, kansallisuuskysymyksestä, nykyhetken tilanteesta y.m. Sitä paitsi julkaistaan „Johdanto VSDTP(b):n VII („Huhtikuun”) Yleisvenäläisen konferenssin päätöslauselmiin”, jonka Lenin julkaisi yhdessä päätöslauselmien kanssa „Soldatskaja Pravda” lehdessä toukokuussa 1917. Lokakuun vallankumouksen historiaa koskevista uusista aineistoista on otettu myös useita sen kauden artikkeleja „Pravdasta”, jotka ovat Leninin agitatiotaidon mallinäytteitä: „Vieläkin ja yhä vain valhetta”, „Ketjun kestävyuden määrää se, miten kestävä on sen kaikkein heikoin rengas”, „Kenelle te nauratte? Te nauratte itsellenne!”, „Valtaa pitävät ja vastuunalaiset puolueet”, „Kaikki valta Neuvostoille!”.

Uuteen painokseen on otettu Leninin „sinikantinen vihko” — „Marxilaisuus valtiosta”, joka sisältää valmisteltavaa aineistoa Leninin teokseen „Valtio ja vallankumous”.

Neljänteen painokseen otetut Leninin uudet aineistot Lokakuun vallankumouksen jälkeiseltä kaudelta — kirjel-
mät, sähkösanomat, virkakirjeet, suppeat dekreettien ja päätösten luonnokset, vetoamukset ja julistukset — luonnehtivat Vladimir Iljitshin kaikille aloille ulottunutta toi-

mintaa historian ensimmäisen Neuvostovaltion johtamisessa, sosialistisen isänmaan puolustuksen järjestämisessä ulkomaalaisia interventtejä sekä porvariston ja tilanherrojen vastavallankumousta vastaan, sosialistisen rakennustyön johtamisessa.

Neljänteen painokseen otetaan suuri määrä Leninin asiakirjoja, jotka koskevat toveri Stalinin toimintaa. Ne on viime vuosien aikana julkaistu lehdistössä ja Lenin-kokoelmissa. Sellaisia ovat esimerkiksi asiakirjat: „Kirje J. V. Stalinille” joulukuun 27 päivältä 1912, „Valtakirja J. V. Stalinille neuvottelujen käymiseen Ukrainan Kansantasavallan kanssa”, „J. V. Stalinin nimittäminen elintarvikeasiain johtajaksi Etelä-Venäjällä”, sähkösanomat J. V. Stalinille kesäkuun 8 ja 11 päivältä 1918, heinäkuun 7 päivältä 1918, sähkösanoma J. V. Stalinille ja F. E. Dzierzhynskille tammikuun 14 päivältä 1919, sähkösanomat J. V. Stalinille toukokuun 20 päivältä 1919, helmikuun 16 ja 19 päivältä 1920, „Kirje J. V. Stalinille” elokuun 2 päivältä 1920 sekä useita valtiollisia ja puolue-asiakirjoja, jotka Lenin ja Stalin ovat laatineet yhdessä. Kaikki nämä aineistot luonnehtivat bolshevikkipuolueen ja neuvostokansan johtajien Leninin ja Stalinin aatteellista yhteistoimintaa, heidän työtään puolueen ja Neuvostovaltion johtamisessa.

Mainittujen teosten lisäksi on neljänteen painokseen otettu erillisiksi osiksi „Filosofian vihkot”, „Imperialismin vihkot”, „Agraarikysymysten vihkot” ja „Kirjeitä omaisille”, jotka on aikaisemmin julkaistu Lenin-kokoelmissa ja erillisinä kirjoina, mutta jotka eivät sisältyneet Teosten toiseen ja kolmanteen painokseen.

Teosten neljättä painosta varten Leninin teosten teksti on uudestaan tarkistettu alkuperäisten tekstien mukaan: Leninin käsikirjoitusten, Leninin itsensä painokuntoon valmistamien teosten alkuperäisten ja uusintapainosten, hänen eläessään sanoma- ja aikakauslehdissä julkaistujen artikkelien, hänen toimittamiensa pikakirjoituspöytäkirjojen y.m.s. mukaan. Eroituksena toisesta ja kolmannelta painoksesta Teosten neljännessä painoksessa Leninin tekstit julkaistaan ilman muunnosvariantteja.

V. I. Leninin teokset ja kirjeet on Teosten neljännessä painoksessa sijoitettu kronologiseen järjestykseen. Kronologisesta periaatteesta aineiston sijoittelussa on tehty

eräitä vähäisiä poikkeuksia vain niissä harvoissa tapauksissa, jolloin sen on sanellut välttämättömyys säilyttää Leninin teosten eheys ja säilyttää ne elimellisessä yhteydessä toisiinsa. Osien sisällä on kaikki aineistot sijoitettu niiden kirjoittamis- tai julkaisemispäivien mukaiseen järjestykseen sekä puheet ja selostukset sen mukaan, milloin ne on pidetty.

Leninin teosten sijoitus eri osiin on suoritettu „NKP(b):n historian lyhyessä oppikurssissa” annetun puolueen historian aikakausien tieteellisen jaoittelun perusteella.

Kirjeet ja sähkösanomat, jotka Lenin on julkaissut tai tarkoittanut julkaistaviksi, sisältyvät vastaaviin osiin niiden kirjoittamis- tai julkaisemisajan mukaan. Kirjeet, joita ei ole julkaistu Leninin eläessä, on koottu Teoksissa erikoisiksi osiksi. Niihin kuuluvat monet kirjeet, jotka on julkaistu toisen ja kolmannen painoksen perusosissa, näiden painosten XXVIII ja XXIX osassa oleva kirjeenvaihto sekä niiden lisäksi neljänteen painokseen otetut kirjeet. Erikoisiin osiin koottu koko Leninin kirjeenvaihto on sijoitettu tarkasti kronologiseen järjestykseen.

Teosten neljännen painoksen osiin liitetty selittävä aineisto rajoittuu asiatietoihin, joita nykyajan lukija tarvitsee Leninin teoksia tutkiessaan, ja käsittää se seuraavat osat: 1) lyhyt esipuhe osaan; 2) vieraskielisten sanojen ja lauseiden käännökset sivujen alaviitteinä; 3) huomautukset, joissa on asiatiiedot edustajakokouksista, konferensseista ja lehdistä, salanimien ja puoluenimien selitykset sekä viittaukset niihin Marxin ja Engelsin teoksiin, joita Lenin on siteerannut; 4) lyhyet elämäkertatiedot V. I. Leninin elämästä ja toiminnasta.

Neljännessä painoksessa on kaikkein täydellisimmin realisoitu toveri Stalinin ohje, jonka hän antoi jo vuonna 1923 erikoisessa vetoimuksessa bolshevikkipuolueen Keskuskomitean nimessä. Toveri Stalin korosti, että on välttämätöntä huolellisesti koota ja saattaa puolueen sekä kansan omaisuudeksi kaikki Leninin teokset, kaikki käytävissä olevat asiakirjat ja aineistot, jotka luonnehtivat Vladimir Iljitsh Leninin toimintaa bolshevistisen puolueen luomiseksi, Lokakuun Suuren sosialistisen vallankumouksen valmistemiseksi, maailman ensimmäisen Neuvostovaltion rakentamiseksi ja proletariaatin kansainvälisen

vallankumousliikkeen johtamiseksi. Siinä vetoomuksessa sanottiin, että meidän „ei pidä unohtaa sitä, että jokainen pienikin paperilappu, jossa on V. I. Leninin allekirjoitus tai jokin merkintä, saattaa muodostua suureksi lisäksi maailmanvallankumouksen johtajan henkilöllisyyden ja toiminnan tutkimisessa sekä auttaa saamaan selville ne tehtävät ja vaikeudet, joita on sillä tiellä, jota me kuljemme V. I. Leninin johdolla”.

Teosten neljäs painos on V. I. Leninin kirjallisen perinnön kaikkein täydellisin laitos.

Leninin aatteellisella perinnöllä on äärettömän suuri arvo. Leninin nimi, hänen työnsä, hänen oppinsa tulevat elämään kautta vuosisatojen ja vuosituhansien. Leninin aatteet, hänen teoksensa ovat kasvattaneet ja kasvattavat miljoonia taistelijoita kommunismin puolesta.

V. I. Leninin Teosten uuden, neljännen painoksen julkaiseminen on suuri merkkitapaus bolshevistisen puolueen ja neuvostokansan aatteellisessa elämässä, se on uusi askel eteenpäin marxismin-leninisin propagandan alalla, puolueemme sekä neuvostosivestyneistön kaaderien aseistamisessa voimakkaalla aatteellisella aseella taistelussa kommunismin puolesta.

***NKP(b):n Keskuskomitean
Marx—Engels—Lenin-Instituutti***

ESIPUHE ENSIMMÄISEEN OSAAN

Ensimmäinen osa sisältää neljä V. I. Leninin teosta („Uusia taloudellisia muutoksia talonpoikaiselämässä”, „Niin sanotun markkinakysymyksen johdosta”, „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?”, „Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra Struven kirjassa”), jotka hän on kirjoittanut vuosina 1893—1894, vallankumouksellisen toimintansa alkukaudella, ensimmäisinä vuosina, jolloin käytiin taistelua vallankumouksellisen työväenpuolueen perustamiseksi Venäjällä.

Näissä narodnikkeja ja „legaalisia marxilaisia” vastaan suunnatuissa teoksissa Lenin teki marxilaisen analyysin Venäjän yhteiskunnallis-taloudellisesta järjestelmästä XIX vuosisadan lopulla ja määritteli Venäjän proletariaatin vallankumouksellisen taistelun eräitä ohjelmaluontoisia väittämiä ja tehtäviä.

V. I. Leninin Teosten neljänteen painokseen otetaan ensi kertaa hänen referaattinsa „Niin sanotun markkinakysymyksen johdosta”. Tämän teoksen Lenin on kirjoittanut syksyllä 1893; sen käsikirjoitusta pidettiin ainiaaksi kadonneena, se löydettiin vasta vuonna 1937 ja julkaistiin silloin ensi kertaa.

Leninin teos „Mitä ovat kansan ystävät” julkaistaan Teosten tässä painoksessa vuoden 1894 hektografipainoksen sen uuden kappaleen mukaan, joka saatiin Marx—Engels—Lenin-Instituuttiin vasta vuonna 1936 ja jota ei oltu ottaa huomioon V. I. Leninin Teosten edellisissä painoksissa. Tässä kappaleessa on paljon toimituskorjauksia, jotka ovat nähtävästi Leninin tekemiä silloin kun kirjaa

valmistettiin painettavaksi kirjapainossa ulkomailla. Kaikki nämä korjaukset on tehty tähän painokseen. Näin ollen tässä osassa julkaistaan siis tarkka teksti teoksesta „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?”.

V. I. LENIN

1890 — 1891

UUSIA TALOUDELLISIA MUUTOKSIA TALONPOIKAISELÄMÄSSÄ

(V. J. POSTNIKOVIN KIRJAN „ETELÄ-VENÄJÄN
TALONPOIKAISTALOUS“ JOHDOSTA)¹

Kirjoitettu keuhällä 1893

Julkaistu ensi kerran v. 1923

Julkaistaan

käsikirjoituksen mukaan

Новая хозяйственная жизнь
в крестьянской деревне.

По поводу книги В. Е. Воспитанова
"Новая русская крестьянская хозяйств."

I

Воспитанов в предисловии к своей книге В. Е. Воспитанова —
"Вопросы новой хозяйственной жизни в деревне" (Москва, 1893 г. Спб.
№ 111 + 33) представляет эту свою работу как наиболее по-
дробное и обстоятельное описание крестьянского хозяйства
в губерниях Могилевской, Гродненской и Бессарабской
Славянской, преимущественно же в помещичьих (сво-
вольных) уездах Могилевской губернии. Описание это
основано, во 1^ю — на данных обследования — на земско-
статистических сведениях о трех указанных
губерниях; во 2^ю — на личном наблюдении автора,
изучавшего эти уезды по плану surveys, от-

---

1. Автор surveys упоминает по поводу крестьянского хозяйства
в Могилевской губернии.

I

Toissa vuonna ilmestynyt V. J. Postnikovin kirja „Etelä-Venäjän talonpoikaistalous” (Moskova, 1891. Sivuja XXXII + 391) on erittäin yksityiskohtainen ja perusteellinen kuvaus talonpoikaistaloudesta Taurian, Hersonin ja Jekaterinoslavin läänissä, mutta etupäässä Taurian läänin (pohjoisissa) mannerkihlakunnissa. Tämä kuvaus perustuu ensinnäkin — ja pääasiassa — mainittujen kolmen läänin zemstvotilastojen tutkimuksiin; toiseksi tekijän henkilökohtaisiin havaintoihin, joita hän on tehnyt osittain virkavelvollisuudesta* ja osittain varta vasten tutkiakseen talonpoikaistaloutta vuosina 1887—1890.

Yritys tehdä kokonaista aluetta koskevista zemstvotilastotutkimuksista yhtenäinen kokonaisuus ja esittää niiden tulokset järjestelmällisessä muodossa on jo sinänsä äärettömän mielenkiintoinen, koska zemstvotilastot² tarjoavat tavattoman laajan ja seikkaperäisen aineiston talonpoikaiston taloudellisesta asemasta, mutta antavat sen sellaisessa muodossa, että yleisön kannalta nämä tutkimukset menevät miltei kokonaan hukkaan: zemstvotilastojen kokoelmat käsittävät suorastaan niteittäin taulukoita (jokaiselle kihlakunnalle on tavallisesti omistettu erillinen nide), ja yksistään niiden yhdistely riittävän laajojen ja selvien rubriikkien alle vaatii erikoista työtä. Zemstvotilastotietojen yhdistelyn ja käsittelyn välttämättömyys on tuntunut jo kauan sitten. Siinä tarkoituksessa on viime aikoina ryhdytty julkaisemaan „Zemstvotilastojen yhteenve-toja”. Tämän julkaisun suunnitelma on seuraava: otetaan jokin määrätty, talonpoikaistaloutta luonnehtiva yksityis-

* Tekijä on palvellut kruununmaiden järjestelyvirkaillijana Taurian läänissä.

kysymys ja erikoinen tutkimustyö omistetaan kaikkien zemstvotilastoissa olevien tätä kysymystä koskevien tietojen yhdistämiselle; yhdistellään tiedot, jotka koskevat sekä etelä-Venäjän mustanmullan seutuja että pohjoisosien ei-mustanmullan seutuja, sekä pelkkiä maanviljelysläänejä että kotityöteollisuuden läännejä. Tämän suunnitelman mukaan on laadittu „Yhteenvetojen” kaksi jo ilmestynyttä nidettä; ensimmäinen koskee „talonpoikaisyyhteisöä” (V. V.), toinen — „talonpoikain maanvuokrausta osuusmaiden ulkopuolelta” (N. Karyshev)³. On syytä epäillä tällaisen yhdistelytavan oikeellisuutta: ensinnäkin joudutaan yhdistelmään tietoja, jotka koskevat erilaisia taloudellisia alueita, joiden taloudelliset olosuhteet ovat erilaiset (sitä paitsi kunkin seudun luonnehtiminen erikseen on äärettömän vaikea tehtävä sen vuoksi, ettei zemstvotutkielmia ole viety loppuun ja että useita kihlakuntia on jäänyt pois: nämä vaikeudet ovat jo vaikuttaneet „Yhteenvetojen” 2:seen niteeseen; zemstvotilastoissa olevien tietojen jakaminen vissien eri seutujen kesken, minkä Karyshev yritti tehdä, epäonnistui); toiseksi on kerrassaan mahdotonta kuvata erikseen talonpoikaistalouden jotain määrättyä puolta koskettelematta muita puolia; määrätty kysymys joudutaan irrottamaan keinotekoisesti, jolloin kokonaiskuva katoaa. Talonpoikain maanvuokraus osuusmaiden ulkopuolelta irroitetaan osuusmaiden vuokrauksesta, talonpoikain taloudellista ryhmittymistä ja kylvöalojen suuruutta koskevista yleisistä tiedoista; niitä käsitellään ainoastaan talonpoikaistalouden osana, vaikka ne ovat usein yksityisomistuksellisen talouden erikoinen hoitamistapa. Sen vuoksi olisi mielestäni suotavampaa yhdistellä zemstvojen tilastotiedot määrättyltä alueelta, jolla vallitsevat yhtäläiset taloudelliset olosuhteet.

Esittäessäni sivumennen ajatuksia enemmän oikeaan osuvasta zemstvotilastojen ja tutkimustietojen yhdistelytavasta, ajatuksiani, joihin „Yhteenvetojen” ja Postnikovin kirjan vertailu on antanut aiheita, minun on kuitenkin huomautettava, ettei Postnikov oikeastaan olekaan asettanut tehtäväkseen *yhdistelyjen* tekoa: hän työntää numeroaineistot taka-alalle ja kiinnittää koko huomionsa kuvauksen täydellisyyteen ja selvyyteen.

Tekijä syventyy kuvauksessaan melkein yhtäläisellä huomiolla taloudellista, hallinnollis-juridista (maanomis-

tuksen muodot) ja teknillistä laatua oleviin kysymyksiin (kysymys palstarajoista; talouden järjestelmä; satotulokset), mutta ensinmainitut kysymykset hän aikoi asettaa etutilalle.

„Minun on myönnettävä”, sanoo hra Postnikov Alkulauseessa, „että kiinnitän talonpoikaistalouden tekniikkaan vähemmän huomiota kuin olisi voitu, mutta teen sen siksi, että taloudellista laatua olevilla kysymyksillä on mielestäni tärkeämpi merkitys talonpoikaistaloudessa kuin tekniikalla. Painotuotteissamme... taloudellinen puoli sivuutetaan tavallisesti huomiotta... Hyvin vähän huomiota kiinnitetään sellaisten perustavaa laatua olevien taloudellisten kysymysten tutkimiseen, jollaisia agrarikysymys ja palstarajoja koskeva kysymys ovat talonpoikaistaloudellemme. Tässä kirjassa on kiinnitetty enemmän huomiota juuri näiden kysymysten ja varsinkin agrarikysymyksen selvittämiseen” (Alkulause, s. IX).

Ollen täysin samaa mieltä tekijän kanssa taloudellisten ja teknillisten kysymysten suhteellisesta tärkeydestä minä aionkin artikkelissani käsitellä ja selostaa vain sitä osaa hra Postnikovin teoksesta, jossa talonpoikaistaloutta tutkitaan poliittisen taloustieteen kannalta*.

Tämän tutkielman peruskohdat on tekijä luonnehtinut alkulauseessa seuraavalla tavalla:

„Viime aikoina ilmenevä koneiden runsas käyttö talonpoikaisessa maanviljelyksessä ja talouden koon huomattava laajeneminen talonpoikain varakkaalla osalla tuovat agrarielämäämme uuden vaiheen, jonka kehitykselle kuluvan vuoden vaikeat taloudelliset olosuhteet antavat epäilemättä uuden sysäyksen. Talonpoikain työn tuottavaisuus ja perheen työkyky kohoaa huomattavasti sitä mukaa kun talous suurenee ja kun käytetään koneita, mitä ei ole tähän saakka otettu huomioon määriteltäessä maa-alaa, jonka talonpoikaisperhe voi muokata...

Koneiden käyttö talonpoikaistaloudessa aiheuttaa oleellisia muutoksia elämänoloissa: supistaessaan työkäsien kysyntää maanviljelyksessä ja tehdessään meillä olevan

* Tällainen esitys on mielestäni paikallaan, sillä hra Postnikovin kirja, joka on eräs huomattavimpia ilmiöitä viime vuosien taloudellisessa kirjallisuudessamme, on jäänyt miltei huomaamatta. Tämä johtuu osittain ehkä siitä, että vaikka tekijä myöntääkin taloudellisten kysymysten suuren merkityksen, niin hän esittää ne kuitenkin liian katkonaisesti ja ahtaa esitykseensä yksityiskohta muista kysymyksistä.

liikakansoittumisen maanviljelyksessä talonpojille vieläkin kipeämmin tuntuvaksi, se edistää sellaisten perheiden lisääntymistä, joiden täytyy, tultuaan tarpeettomiksi maaseudulla, etsiä ansiotuloja muualta ja muuttua tosiasiallisesti maattomiksi. Suurten koneiden käytäntöön ottaminen talonpoikaistaloudessa nykyisten maanviljelysmenetelmien ja maanviljelyksen ekstensiivisyyden vallitessa kohottaa samalla talonpoikain toimeentulon niin korkealle tasolle, ettei sellaisesta ole voitu tähän saakka ajatellakaan. Tämä seikka onkin takeena talonpoikaiselämässä tapahtuvien uusien taloudellisten muutosten voimasta. Tämän kirjan lähimpänä tarkoituksena on todeta ja ottaa selville nämä Etelä-Venäjän talonpoikaistossa tapahtuneet muutokset” (Alkulause, s. X).

Ennen kuin siirryn selostamaan, minkälaisia tekijän mielestä ovat nämä uudet taloudelliset muutokset, minun on tehtävä vielä kaksi varausta.

Ensinnäkin, edellä on jo sanottu, että Postnikov esittää tiedot Hersonin, Jekaterinoslavin ja Taurian läänistä, mutta riittävän yksityiskohtaisia ovat ainoastaan tiedot viimeksimainitusta läänistä eivätkä siitäkään kokonaan: tekijä ei esitä tietoja Krimin osalta, joka on hieman toisenlaisissa taloudellisissa oloissa, ja hän rajoittuu yksinomaan Taurian läänin kolmeen pohjoiseen mannerkihlakuntaan — Berdjanskin, Melitopolin ja Dneprin kihlakuntiin. Minä rajoitun vain näitä kolmea kihlakuntaa koskeviin tietoihin.

Toiseksi, Taurian läänissä on paitsi venäläisiä asukkaita myöskin saksalaisia ja bulgarialaisia, joiden lukumäärä tosin ei ole suuri venäläiseen väestöön verrattuna: Dneprin kihlakunnassa on 19.586 taloudesta 113 saksalaisten siirtolaisten taloutta, s.o. kaikkiaan 0,6%. Melitopolin kihlakunnassa on 34.978 taloudesta saksalaisia ja bulgarialaisia (1.874 + 285 =) 2.159 taloutta, s.o. 6,1%. Ja vihdoin Berdjanskin kihlakunnassa on niitä 7.224 taloutta 28.794 taloudesta, s.o. 25%. Kolmessa kihlakunnassa on 83.358 taloudesta siirtolaisia yhteensä 9.496 taloutta, s.o. noin 1/9. Siirtolaisten määrä on siis yleensä hyvin pieni ja Dneprin kihlakunnassa se on aivan mitätön. Tekijä kuvailee siirtolaistaloutta yksityiskohtaisesti erottaen sen aina venäläisestä taloudesta. Minä sivuutan kaikki nämä kuvaukset ja rajoitun yksinomaan venäläisten talonpoikain talouteen. Tosin numerotiedoissa on venäläiset ja saksalaiset otettu

yhdessä, mutta viimeksimainittujen mukaanlukeminen ei heidän vähälukuisuutensa vuoksi voi muuttaa yleistä suhdetta, joten näiden tietojen perusteella voidaan vallon hyvin luonnehtia venäläistä talonpoikaistaloutta. Taurian läänin venäläinen väestö, joka on asuttanut tämän seudun viimeisten 30 vuoden kuluessa, eroaa muiden venäläisten läänien talonpoikaistosta ainoastaan suuremmalla vauraudellaan. Maan yhteisöomistus on tekijän sanojen mukaan näillä seuduilla „tyypillistä ja pysyväistä” *; sanalla sanoen, ellei oteta lukuun siirtolaisia, niin Taurian läänin talonpoikaistalous ei eroa mitenkään perusteellisemmin venäläisen talonpoikaistalouden yleisestä tyypistä.

II

„Nykyään”, sanoo Postnikov, „on jokaisessa vähänkin huomattavassa etelävenäläisessä kylässä (ja samaa voitaneekin kai sanoa Venäjän useimmista seuduista) niin suurta erilaisuutta niiden eri väestöryhmien taloudellisessa asemassa, että on äärimmäisen vaikeaa puhua eri kylien toimeentulosta pitäen niitä kokonaisina yksikköinä, ja kuvata tätä toimeentuloa keskimääräisten numeroiden avulla. Nämä keskimääräiset numerot osoittavat eräitä talonpoikaiston taloudellisten elämänolojen yleisiä määrääviä ehtoja, mutta ne eivät anna minkäänlaista käsitystä todellisuudessa esiintyvien taloudellisten ilmiöiden koko monipuolisuudesta” (s. 106).

Vähän alempana Postnikov sanoo ajatuksensa vieläkin määritellymmin:

„Taloudellisen hyvinvoinnin erilaisuus”, sanoo hän, „vaikeuttaa hyvin suuresti väestön yleistä vaurautta koskevan kysymyksen ratkaisemista. Henkilöt, jotka ajavat ohimennen Taurian läänin suurten kylien läpi, saavat tavallisesti käsityksen paikallisten talonpoikain suuresta vauraudesta; mutta voidaanko kylää pitää vauraana, jos puolet sen talonpojista ovat rikkaita ja puolet kärsivät alituista puutetta? Ja minkä tunnusmerkkien mukaan on määriteltävä tämän tai tuon kylän suhteellisesti suurempi tai pienempi vauraus? On ilmeistä, että keskimääräiset numerot, jotka luonnehtivat koko kylän tai seudun väestön tilaa, eivät

* Ainoastaan 5 kylässä on maa talouksien omaisuutena.

tässä ole riittäviä johtopäätösten tekemiseen talonpoikaiston varallisuudesta. Viimeksimainitusta voidaan päätellä vain monien tietojen perusteella, *jakamalla väestö ryhmiin*" (s. 154).

Saattaa näyttää siltä, että tässä talonpoikaiston keskuudessa tapahtuvan differentioitumisen toteamisessa ei ole mitään uutta: siitähän mainitaan melkein jokaisessa teoksessa, jossa käsitellään yleensä talonpoikaistaloutta. Mutta kysymys on siitä, että tästä tosiasiasta mainittaessa sille ei anneta tavallisesti merkitystä, sitä pidetään epäoleellisena ja vieläpä satunnaisenakin seikkana, katsotaan mahdolliseksi puhua talonpoikaistalouden tyypistä luonnehtien tätä tyyppiä keskimääräisillä numeroilla, pohditaan erilaisten käytännöllisten toimenpiteiden merkitystä koko talonpoikaistoon nähden. Postnikovin kirjassa näkyy protesti näitä tällaisia katsantokantoja vastaan. Hän mainitsee (ja moneen kertaan) „eri talouksien taloudellisen aseman äärettömästä erilaisuudesta yhteisön sisällä” (s. 323) ja aseistautuu sitä vastaan, että „talonpoikaisyhteisöä yritetään tarkastella jonain kokonaisena ja yhtäläisenä, jollaisena kaupunkilais-intelligenssimme sitä yhä vieläkin pitää” (s. 351). „Zemstvotilastojen tutkiminen viime vuosikymmenen ajalta”, sanoo hän, „osoittaa, että meidän kyläyhteisömme ei ole lainkaan niin yhtäläinen yksikkö, jollaiselta se näytti publisisteillemme 70-luvulla, ja että viimeisten vuosikymmenien aikana siinä on tapahtunut väestön differentioitumista ryhmiin, joiden taloudellisen varallisuuden taso on hyvin erilainen” (s. 323).

Postnikov vahvistaa mielipidettään suurella määrällä numerotietoja, joita on siroteltu pitkin kirjaa, ja meidän on nyt käytävä käsiksi kaikkien näiden tietojen järjestelmälliseen yhdistelyyn, saadaksemme tarkastetuksi, onko tämä mielipide oikea, voidaksemme ratkaista kysymyksen, kuka on oikeassa — „kaupunkilais-intelligenssikö”, joka pitää talonpoikaistoa jonain yhtäläisenä, vaiko Postnikov, joka väittää, että on olemassa äärettömän suurta erilaisuutta? ja sitten — kuinka syvällistä on tämä erilaisuus? vaikeuttaako se talonpoikaistalouden yleistä luonnehtimista poliittisen taloustieteen kannalta, yksistään keskimääräisten numerotietojen perusteella? pystyykö se muuttamaan käytännöllisten toimenpiteiden tehoa ja vaikutusta talonpoikaiston eri kerroksiin?

Ennen kuin esitämme numerotietoja, jotka tarjoavat aineistoa näiden kysymysten ratkaisemiseen, on mainittava, että kaikki tämän lajin tiedot Postnikov on ottanut Taurian lääniä koskevista zemstvotilastojen kokoelmista. Alunperin zemstvotilastot rajoittuivat tiedusteluissaan yhteisöjä koskeviin yleisiin tietoihin eivätkä keränneet kutakin talonpoikaistaloutta koskevia tietoja. Pian kuitenkin havaittiin erilaisuutta näiden talouksien omaisuusasemassa ja ryhdyttiin tekemään tiedustelut talouksittain; se oli ensimmäinen askel talonpoikain taloudellisen aseman syvällisemmän tutkimisen suuntaan. Seuraavana askeleena oli kombinoitujen taulukkojen käytäntöönottaminen: lähtien siitä vakauksesta, että talonpoikain omaisuusaseman erilaisuus yhteisön sisällä on syvempi kuin talonpoikain erilaisten juridisten ryhmien erilaisuus, tilastotyöntekijät alkoivat ryhmitellä kaikki talonpoikain taloudellista asemaa koskevat tiedot vissien omaisuuseroavaisuuksien mukaan, esimerkiksi ryhmittelemällä talonpojat kylvöjen desjatiinamäärän, työkarjan määrän, osuusmaan kyntöalan mukaan kutakin taloutta kohti j.n.e.

Taurian zemstvotilastoissa talonpojat ryhmitellään kylvöalan desjatiinamäärän mukaan. Postnikov arvelee, että tällainen ryhmittely „tuntuu onnistuneelta” (s. XII), sillä „Taurian kihlakuntien talousoloissa on kylvöjen määrä talonpoikain toimeentulon kaikkein oleellisin tunnusmerkki” (s. XII). „Etelä-Venäjän aroseudulla”, sanoo Postnikov, „erilaisten maanviljelykseen kuulumattomien elinkeinonammattien kehitys talonpoikain keskuudessa on toistaiseksi suhteellisen mitätöntä ja maalaisväestön valtavan enemmistön pääelinkeinona on tällä kertaa maanviljelys, jonka perustana on viljan viljelys”. „Zemstvotilastojen tietojen mukaan Taurian läänin pohjoisissa kihlakunnissa 7,6% maaseudun perusväestöstä harjoittaa yksinomaan elinkeinonammattia ja sitä paitsi 16,3% väestöstä harjoittaa oman maanviljelystaloutensa ohella jotain sivuammattia” (s. 108). Todellakin, ryhmittely kylvöalan suuruuden mukaan tuntuu Venäjän muidenkin paikkakuntien kannalta paljon oikeammalta kuin muut zemstvojen tilastotyöntekijäin käyttämät ryhmittelyperusteet, esim. kullakin taloudella olevan osuusmaan tai osuusmaan peltoalan desjatiinamäärän mukaan: toisaalta osuusmaan määrä ei osoita välittömästi talouden varallisuutta, sillä maaosuuden suuruus määrätään henki-

kirjoituksessa ⁴ olleiden tai paikalla olevien perheen miespuolisten jäsenten luvun mukaan, ja se on ainoastaan välillisesti riippuvainen isännän varallisuudesta, sekä vihdoin sen vuoksi, että mahdollisesti talonpoika ei käytäkään maaosuuttaan, vaan antaa sen vuokralle, eikä hän inventaarion puutteessa voikaan sitä käyttää. Toisaalta taas, kun väestön pääelinkeinona on maanviljelys, niin kylvöalan määrittely on tarpeen tuotannon luettelomiseksi, sen viljämäärän määrittelemiseksi, minkä talonpoika kuluttaa, minkä hän ostaa ja mikä määrä menee myytäväksi, sillä ellei näitä kysymyksiä selvitetä, niin talonpoikaistalouden hyvin tärkeä puoli jää valaisematta, hänen maanviljelystaloutensa luonne jää epäselväksi, samoin sen merkitys ansiotöihin verraten j.n.e. Ja vihdoin ryhmittelyn perustaksi on otettava juuri kylvöala, jotta olisi mahdollisuus verrata talonpojan taloutta niin sanottuihin talonpoikain maanomistuksen ja maanviljelyksen normeihin, elintarvikenormiin (Nahrungsfläche) ja työntekijänormiin (Arbeitsfläche). Sanalla sanoen ryhmittely kylvöalan mukaan ei tunnu ainoastaan onnistuneelta, vaan parhaalta ja ehdottoman välttämättömältä ryhmittelytavalta.

Taurian tilastotyöntekijät jakavat talonpojat kylvöalan suuruuden mukaan 6 ryhmään: 1) kylvöttömät; 2) korkeintaan 5 desjatiinaa kylvävät; 3) 5:stä 10:een desjatiinaan kylvävät; 4) 10:stä 25:een desjatiinaan kylvävät; 5) 25:stä 50:een desjatiinaan kylvävät ja 6) ne, jotka kylvävät yli 50:n desjatiinan taloutta kohti. Näiden ryhmien väliset suhteet talouksien määrässä kolmessa kihlakunnassa ovat seuraavat:

Talouksien prosenttimäärät	Kihlakunnat			Kalkissa 3:ssa kihlak. tulee keskimäärin kylvöjä yhtiä taloutta kohti desj.
	Berd- janskin	Meiito- polin	Dnep- rin	
	%	%	%	
Kylvöttömiä	6	7,5	9	—
Korkeint. 5 desj. kylviä	12	11,5	11	3,5
5—10 " "	22	21	20	8
10—25 " "	38	39	41,8	16,4
25—50 " "	19	16,6	15,1	34,5
Yli 50 " "	3	4,4	3,1	75

Yleiset suhteet (nämä % % koskevat koko väestöä, mukaanluettuina saksalaisetkin) muuttuvat hyvin vähän, jos saksalaiset jätetään pois: niinpä tekijä laskee Taurian

kihlakunnissa olevan 40% pienkylväjiä (10 desjatiinaan saakka), 40% keskimäärin kylväviä (10:stä 25:een desjatiinaan) ja 20% suurkylväjiä. Jos saksalaiset jätetään pois, niin se pienentää viimeksimainitun numeron 1/6:een (16,7%, s.o. vain 3,3% vähemmän) suurentaen vastaavasti pienkylväjien lukua.

Näiden ryhmien erilaisuusastetta määriteltäessä aloitamme maanomistuksesta ja maankäytöstä.

Postnikovilla on tällainen taulukko (tekijä ei ole laskenut yhteen taulukossa mainittujen kolmen eri maaryhmän summaa (s. 145)):

Talonpoikain ryhmät	Taloutta kohti tulee keskimäärin kyntömaatu desjatiinoissa											
	Berdjanskin kihlakunta				Mellitopolin kihlakunta				Dneprin kihlakunta			
	osuusmaata	ostomaata	vuokraamaata	yhteensä	osuusmaata	ostomaata	vuokraamaata	yhteensä	osuusmaata	ostomaata	vuokraamaata	yhteensä
Kylvöttömät	6,8	3,1	0,09	10	8,7	0,7	—	9,4	6,4	0,9	0,1	7,4
Kork. 5 desj. kylvävät	6,9	0,7	0,4	8,0	7,1	0,2	0,4	7,7	5,5	0,04	0,6	6,1
5—10 desj. kylvävät	9	—	1,1	10,1	9	0,2	1,4	10,6	8,7	0,05	1,6	10,3
10—25 desj. kylvävät	14,1	0,6	4	18,7	12,8	0,3	4,5	17,6	12,5	0,6	5,8	18,9
25—50 desj. kylvävät	27,6	2,1	9,8	39,5	23,5	1,5	13,4	38,4	16,6	2,3	17,4	36,3
Yli 50 desj. kylvävät	36,7	31,3	48,4	116,4	36,2	21,3	42,5	100	17,4	30	44	91,4
Koko kihlakunnassa	14,8	1,6	5	21,4	14,1	1,4	6,7	22,2	11,2	1,7	7,0	19,9

„Nämä numerot osoittavat”, sanoo Postnikov, „että Taurian kihlakuntien talonpoikien varakkaimmalla ryhmällä ei ainoastaan ole suurimmat maasuudet, mikä on mahdollista siksi, kun on iso perhe, vaan samalla se on myöskin eniten maata ostava ja eniten vuokralleettava ryhmä” (s. 146).

Tämän johdosta on mielestäni vain huomautettava, että maasuuden suurenemista alimmasta ryhmästä ylimpään

ei voida selittää *kokonaan* perheen henkilöluvun suurene-
misellä. Postnikovilla on seuraavanlainen taulukko perhei-
den kokoonpanosta ryhmittäin kolmessa kihlakunnassa:

Yhtä perhettä kohti tulee keskimäärin

	Berdjanskin kihlakunnassa		Melitopolin kihlakunnassa		Dneprin kihlakunnassa	
	henkilöä kumpaakin sukupuolta	työn- tekijää	henki- löä	työn- tekijää	henki- löä	työn- tekijää
Kylvöttömillä	4,5	0,9	4,1	0,9	4,6	1
Korkeint. 5 desj. kylv.	4,9	1,1	4,6	1	4,9	1,1
5—10 " "	5,6	1,2	5,3	1,2	5,4	1,2
10—25 " "	7,1	1,6	6,8	1,5	6,3	1,4
25—50 " "	8,2	1,8	8,6	1,9	8,2	1,9
Yli 50 " "	10,6	2,3	10,8	2,3	10,1	2,3
<i>Yhteensä kihlakunnittain</i>	6,6	1,5	6,5	1,5	6,2	1,4

Taulukosta näkyy, että osuusmaan määrä taloutta kohti suurenee alimmasta ylimpään ryhmään paljon nopeammin kuin kumpaakin sukupuolta olevien henkilöiden ja työn-
tekijäin määrä. Havainnollistamme sitä ottaen Dneprin
kihlakunnan alimman ryhmän numerot 100:ksi:

	osuusmaata	työntekijöitä	henkilöitä kumpaakin sukupuolta
Kylvöttömillä	100	100	100
Kork. 5 desj. kylvävillä	86	110	106
5—10 " "	136	120	117
10—25 " "	195	140	137
25—50 " "	259	190	178
Yli 50 " "	272	230	219

On selvää, että maaosuuden suuruuden määrääjänä on,
paitsi perheen kokoonpanoa, myöskin talouden varakkuus.

Tarkastamalla tietoja ostomaan määrästä eri ryhmissä
me huomaamme, että maata ostavat miltei yksinomaan
ylimmät ryhmät, jotka kylvävät yli 25 desjatiinaa, ja pää-
asiassa aivan suuret viljelijät, joilla on 75 desjatiinaa kyl-
vöjä taloutta kohti. Ostomaata koskevat tiedot vahvistavat
siis täydellisesti Postnikovin mielipiteen talonpoikaiston eri
ryhmien erilaisuudesta. Esimerkiksi sellainen tieto, jonka
tekijä esittää sivulla 147, sanoessaan, että „Taurian kihla-
kuntien talonpojat ovat ostaneet 96.146 desj. maata”, ei
ollenkaan luonnehdi ilmiötä: tämä maa on melkein kokonai-

suudessaan mitättömän pienen vähemmistön hallussa, joka on jo muutenkin parhaiten turvattu osuusmaalla, se on „varakkaiden” talonpoikien hallussa, kuten Postnikov sanoo, ja sellaisia on korkeintaan 1/5 väestöstä.

Samaa on sanottava myöskin vuokraamisesta. Ylläesitetty taulukko sisältää osuusmaista ja osuusmaiden ulkopuolisista maista vuokralle otetun maan yleisen numeron. Osoittautuu, että vuokramaan määrä kasvaa täysin suhteellisesti sitä mukaa kuin talonpoikain varallisuus suurenee ja että siis mitä paremmin talonpoika on turvattu omalla maalla, sitä enemmän hän ottaa maata vuokralle ja riistää siten köyhimmältä ryhmältä niiden tarvitseman maa-alan.

On huomautettava, että tämä ilmiö on koko Venäjällä yleinen. Tehdessään yhteenvetoja talonpoikien harjoittamasta ei-osuusmaiden vuokrauksesta kaikkialla Venäjällä, mistä vain on olemassa zemstvojen tilastotutkimuksia, prof. Karyshev määrittelee vuokramaan määrän ja vuokralleottajan varallisuuden olevan suoranaisesti riippuvaisia toisistaan, mikä on yleinen laki*.

Muuten Postnikovilla on vieläkin yksityiskohtaisempia numeroita vuokramaiden jakaantumisesta (ei-osuusmaista ja osuusmaista vuokratut yhteensä), jotka esitänkin tässä:

	Berdjanskin kihlakunta			Melitopolin kihlakunta			Dneprin kihlakunta		
	vuokraavia talouksia %:eissa	vuokraavaa taloutta kohti	1 desj. hinta	vuokraavia talouksia %:eissa	vuokraavaa taloutta kohti	1 desj. hinta	vuokraavia talouksia %:eissa	vuokraavaa taloutta kohti	1 desj. hinta
Korkeint. 5 desj. kyl- vävillä	18,7	2,1	11	14,4	3	5,50	25	2,4	15,25
5—10 desj. kylvävillä	33,6	3,2	9,20	34,8	4,1	5,52	42	3,9	12
10—25 „ „	57	7	7,65	59,3	7,5	5,74	69	8,5	4,75
25—50 „ „	60,6	16,1	6,80	80,5	16,9	6,30	88	20	3,75
Yli 50 „ „	78,5	62	4,20	88,8	47,6	3,93	91	48,6	3,55
<i>Yhteensä kihlakunnittain</i>	44,8	11,1	5,80	50	12,4	4,86	56,2	12,4	4,23

* „Zemstvotilastojen perusteella suoritetujen Venäjän taloudellisten tutkimusten yhteenvedot”. II osa. N. Karyshev. Talonpoikien maanvuokraus osuusmaiden ulkopuolelta. Derpt. 1892. S. 122, 133 y.m.

Me näemme tässäkin, että keskimääräiset numerot eivät voi lainkaan luonnehtia ilmiötä: esimerkiksi sanoessamme, että Dneprin kihlakunnassa 56% talonpojista ottaa maata vuokralle, me annamme kovin epätäydellisen käsityksen tästä vuokraamisesta, sillä niissä ryhmissä, joissa omaa maata ei ole riittävästi (kuten alempana osoitetaan), on vuokralleottajien % paljon pienempi — vain 25% 1:ssä ryhmässä, kun taas ylin ryhmä, jolla on täysin riittävästi omaa maata, melkein kokonaan (91%) käyttää hyväkseen vuokraamista. Kutakin vuokralleottavaa taloutta kohti tulevien vuokradesjatiinon määrän kannalta on ero vieläkin huomattavampi: ylin ryhmä ottaa vuokralle 30—15—24 kertaa enemmän kuin alin ryhmä. On ilmeistä, että tämä seikka muuttaa itse vuokrauksen luonnettakin, sillä ylimmässä ryhmässä se on jo kaupallinen yritys, mutta alimmassa se saattaa olla katkeran puutteen aiheuttama toimenpide. Tiedot vuokramaksuista varmistavat jälkimmäisen oletuksen: osoittautuu, että alimmat ryhmät maksavat maasta enemmän, joskus neljäkin kertaa enemmän kuin ylin ryhmä (Dneprin kihlakunnassa). Tämän johdosta on muistutettava, että ei tämä vuokramaksun suureneminenkaan sitä mukaa kuin vuokrattu maa-ala pienenee ole mikään eteläisille seuduillemme kuuluva erikoisuus: Karyshevin teos osoittaa tämän lain soveltuvan yleisesti.

„Taurian kihlakunnissa”, sanoo Postnikov näiden tietojen johdosta, „ottavat maata vuokralle etupäässä varakkaat talonpojat, joilla on riittävästi osuusmaata ja omaa maata; tämä on sanottava erikoisesti ei-osuusmaiden vuokraamisesta, s.o. yksityisistä ja kruununmaista, jotka sijaitsevat pitemmän matkan päässä asutuksista. Oikeastaan se on hyvin luonnollistakin: kauempana olevien maiden vuokraamista varten täytyy olla riittävästi työkarjaa, mutta vähemmän varakkailla talonpojilla ei näillä seuduilla ole sitä tarpeeksi edes osuusmaittensaakaan muokkaamiseen” (s. 148).

Ei pidä luulla, että vuokrauksen jakaantuminen tällä tavoin riippuu siitä, että maata vuokrataan yksityisesti. Asia ei muutu hituistakaan, vaikka maata vuokrataan yhteisönä, se ei muutu siitä yksinkertaisesta syystä, että maa jaetaan samoilla perusteilla, s.o. „rahojen mukaan”.

„Valtionomaisuuden Hallinnon verokirjojen mukaan”, sanoo Postnikov, „niistä 133.852 desjatiinasta kruunun-

maita, jotka kolmessa kihlakunnassa annettiin vuokralle kontraktien mukaan, oli vuonna 1890 talonpoikaisyhteisöjen käytössä 84.756 desjatiinaa kelvollista maata, s.o. noin 63% koko maa-alasta. Mutta talonpoikaisyhteisöjen vuokralle ottama maa oli talonisäntien verrattain pienen määrän ja sitäpaitsi etupäässä varakkaiden isäntien käytössä. Zemstvon suorittama kysely talouksittain osoittaa tämän tosiasian aika selvästi" (s. 150) *:

Talonpoikainryhmät	Berdjanskin kihl.			Melitopolin kihl.			Dneprin kihl.			Kolmessa kihlakunnassa			
	Määrä			Määrä			Määrä			Määrä			
	vuokraavia talouksia	vuokrattu desj.	Vuokraavaa taloutta kohti	vuokraavia talouksia	vuokrattu desj.	Vuokraavaa taloutta kohti	vuokraavia talouksia	vuokrattu desj.	Vuokraavaa taloutta kohti	vuokraavia talouksia	vuokrattu desj.	o:oisissa	Vuokraavaa taloutta kohti
Kork 5 desj. kyivävät	39	66	1,7	24	383	16	20	62	3,1	83	511	1	6,1
5-10 desj. kyivävät	227	400	1,8	159	776	4,8	58	251	4,3	444	1.427	3	3,2
10-25 desj. kyivävät	687	2.642	3,8	707	4.569	6,4	338	1.500	4,4	1.732	8.711	20	5,0
25-50 desj. kyivävät	387	3.755	9,7	672	8.564	12,7	186	1.056	5,7	1.245	13.375	30	10,7
Yli 50 desj. kyivävät	113	3.194	28,3	440	15.365	34,9	79	1.724	21,8	632	20.283	46	32,1
<i>Summa</i>	1.453	10.057	7	2.002	29.657	14,8	681	4.593	6,7	4.136	44.307	100	10,7

„Näin ollen”, sanoo Postnikov lopuksi, „Dneprin kihlakunnassa oli talonpoikien varakkaalla ryhmällä käytössään enemmän kuin $\frac{1}{2}$ koko vuokratusta kyntömaasta, Berdjanskin kihlakunnassa enemmän kuin $\frac{2}{3}$ ja Melitopolin kihlakunnassa, missä vuokrataan eniten kruununmaata, jopa enemmän kuin $\frac{4}{5}$ vuokratusta alasta. Sen sijaan talonpoikain köyhimmällä ryhmällä (johon kuuluvat ne, jotka kyivävät korkeintaan 10 desj. peltoa) oli kaikissa kihlakun-

* Postnikovilla ei ole tämän taulukon viimeistä saraketta (yhteenlaskettua tulosta kolmesta kihlakunnasta). Hän on tehnyt taulukkoon huomautuksen, että „vuokrausehtojen mukaan talonpojilla on oikeus kyntää ainoastaan $\frac{1}{3}$ vuokratusta maasta”.

nissa yhteensä 1.938 desj. eli noin 4% vuokramaista” (s. 150). Sen jälkeen tekijä antaa koko joukon esimerkkejä siitä, miten epätasaisesti yhteisöjen vuokralleottamat maat on jaettu, mutta niiden esittäminen on tarpeellonta.

Postnikovin johtopäätösten suhteen siitä, että vuokraus on riippuvainen vuokraajien varallisuudesta, on erittäin mielenkiintoista panna merkille zemstvojen tilastotyöntekijäin päinvastainen mielipide.

Kirjan alkuun Postnikov on sijoittanut artikkelinsa: „Zemstvojen tilastotyöstä Taurian, Hersonin ja Jekaterinoslavin lääneissä” (s. XI—XXXII). Siinä hän käsittelee muun muassa Taurian zemstvon vuonna 1889 julkaisemaa „Taurian läänin muistiota”, jossa tehtiin lyhyet yhteenvedot kaikista tutkimuksista. Käsitellessään tämän kirjan sitä osastoa, joka koskee maiden vuokrausta, Postnikov sanoo:

„Eteläisissä ja itäisissä lääneissämme, joissa on runsaasti maata, on zemstvotilasto tuonut esiin aika tuntuvaan prosenttimäärän varakasta talonpoikaista, joka oman huomattavan suuren maaosuutensa lisäksi vuokraa aika paljon maata vielä syrjästäkin. Talouden tarkoituksena ei tällöin ole ainoastaan perheen omien tarpeiden tyydyttäminen, vaan myöskin vissin ylijäämän, tulon saaminen, jonka avulla talonpojat parantavat rakennuksiaan, hankkivat koneita ja ostavat lisämaata. Jotakuinkin luonnollinen halu, jossa ei ole mitään syntistä, sillä siinä ei vielä ilmene mitään kulakkiaineksia”. [Siinä ei todellakaan ole kulakkiaineksia, mutta riiston aineksia siinä epäilemättä on: ottaessaan maata vuokralle paljon enemmän kuin tarve vaatii, varakkaat talonpojat riistävät köyhiltä maan, jota nämä tarvitsisivat elatukseensa; laajentaessaan talouttaan he tarvitsevat lisää työvoimaa ja turvautuvat palkkaukseen.] „Mutta eräät zemstvojen tilastotyöntekijät, jotka nähtävästi pitävät tällaisia ilmiöitä talonpoikaiselämässä jonain laittomina, yrittävät pienennellä niitä sekä todistaa, että talonpoikain maanvuokraus johtuu pääasiallisesti elintarvikkeiden puutteesta ja että vaikka varakkaat talonpojat vuokraavatkin paljon maata, niin näiden vuokralleottajien % kuitenkin pienenee alituisesti maaosuuden suurentuessa” (s. XVII) — „Muistion” laatija hra Werner on tämän ajatuksen todistamiseksi ryhmitellyt maaosuuden suuruuden mukaan *koko*

Taurian läänin talonpojat, joilla on 1—2 työntekijää ja 2—3 työjuhtaa. Osoittautui, että „vuokraavien talouksien prosentti pienenee täysin suhteellisesti maaosuuden suuruuden mukana ja taloutta kohti vuokratun maan määrä pienenee vähemmän suhteellisesti” (s. XVIII). Postnikov sanoo aivan oikein, että tuollainen menetelmä ei todista mitään, sillä osa talonpojista (vain ne, joilla on 2—3 työjuhtaa) on otettu mielivaltaisesti, ja juuri varakas talonpoikaisto on jätetty pois, sitä paitsi mahdotonta on yhdistää Taurian läänin mannerkihlakuntia ja Krimiä yhteen, sillä vuokraus ehdot ovat niissä erilaiset: Krimillä on $\frac{1}{2}$ — $\frac{3}{4}$ väestöstä maattomia (niin sanottuja desjatiinamiehiä), pohjoisissa kihlakunnissa heitä on ainoastaan 3—4%. Krimillä on melkein aina helppo löytää maata vuokralle; pohjoisissa kihlakunnissa se on toisinaan mahdotonta. Mielenkiintoista on panna merkille, että muidenkin läänien zemstvojen tilastotyöntekijöillä on ilmennyt samanlaisia (tietysti yhtä epäonnistuneita) yrityksiä hämätä sellaiset talonpoikauselämän „laittomat” ilmaukset kuin maanvuokraus tulojen hankkimiseksi. (Kts. Karyshev, mainittu teos.)

Jos osuusmaiden ulkopuolelta vuokrattujen maiden jakaantuminen talonpoikain kesken toteaa täten sen, että eri talonpoikaistalouksien välillä ei ole ainoastaan määrällisiä eroavaisuuksia (vuokraa paljon taikka vuokraa vähän), vaan myöskin laadullisia eroavaisuuksia (vuokraa elintarvikkeiden puutteessa; vuokraa kaupallisessa tarkoituksessa) — niin vieläkin suuremmalla syyllä se on sanottava *osuusmaan* vuokrauksesta.

„Koko sitä osuusmaan peltoalaa”, sanoo Postnikov, „minkä talonpojat ottavat vuokralle toisilta talonpojilta, on Taurian kolmessa kihlakunnassa vuosien 1884—1886 taloustiedusteluissa rekisteröity 256.716 desj., mikä tekee siellä $\frac{1}{4}$ talonpoikain koko osuusmaiden peltoalasta ja siihen eivät vielä kuulu ne maa-alat, joita talonpojat vuokraavat kylissä asustaville raznotshintseille sekä kirjureille, opettajille, pappis- y.m. henkilöille, jotka eivät kuulu talonpoikaistoon ja joita ei sisällytetä talouksittain toimitettuihin kyselyihin. Koko tämän maapaljouden vuokraavat miltei yksinomaan varakkaiden ryhmiin kuuluvat talonpojat, jonka seuraavat numerot todistavat. Tiedustelussa on rekisteröity talonisäntien vuokraavan naapureilta osuusmaan peltoalaa seuraavat desjatiinamäärät:

Kork. 10 desj. taloutta kohti kylvävät	16.594 desj.,	s.o. 6%
10—25 ” ” ” ”	89.526 ” ”	35
Yli 25 ” ” ” ”	150.596 ” ”	59
<i>Yhteensä</i>	256.716 desj.	100%

Suurin osa tästä vuokralleannetusta maasta, samoin kuin itse vuokralleantajien määräkin, kuuluu kylvöttömien, talouksettomien ja pienkylväjätalonpoikien ryhmään. Näin ollen huomattava osa Taurian kihlakuntien talonpoikais-
tosta (suunnilleen noin $\frac{1}{3}$ koko väestöstä) ei käytä kaikkea osuusmaataan, osittain siksi, ettei se halua viljellä, mutta enimmäkseen siksi, ettei ole taloudenhoitoon tarvittavaa karjaa eikä työkalustoa, vaan antaa maansa vuokralle ja siten lisää talonpoikaiston toisen, varakkaamman osan maankäyttöä. Suurin osa maan vuokralleantajista kuuluu epäilemättä isäntiin, joiden talous on mennyt hunningolle ja köyhtyy” (s. 136—137).

Tämän vahvistaa seuraava „Taurian läänin kahta kihlakuntaa (Melitopolin kihlakunnasta ei zemstvotilastoissa ole tietoja) koskeva taulukko, joka osoittaa maaosuuksiaan vuokralle antavien talonisäntien suhteellisen lukumäärän ja kuinka suuren prosenttimäärän he antavat vuokralle osuusmaan peltoalasta” (s. 135):

	Berdjanskin kihlakunta		Dneprin kihlakunta	
	Osuusmaata vuokralle antavien isäntien %o-määrä	Vuokralle annetun osuusmaan %o-määrä	Osuusmaata vuokralle antavien isäntien %o-määrä	Vuokralle annetun osuusmaan %o-määrä
Kylvöttömät	73	97	80	97,1
Kork. 5 desj. kylvävät	65	54	30	38,4
5—10 ” ”	46	23,6	23	17,2
10—25 ” ”	21,5	8,3	16	8,1
25—50 ” ”	9	2,7	7	2,9
Yli 50 ” ”	12,7	6,3	7	13,8
<i>Yhteensä kihlakunnittain</i>	32,7	11,2	25,7	14,9

Talonpoikain maanomistuksesta ja maankäytöstä siirrymme tarkastelemaan inventaarion jakaantumista. Postnikovilla on seuraavat tiedot työjuhtien määrästä kussakin ryhmässä kaikissa kolmessa kihlakunnassa yhteensä:

	Yhteensä		1 taloutta kohti keskimäärin on			Niiden talouksien %-määrä, joilla ei ole työjuhtia
	hevosia	härkiä	työ-juhtia	muuta karjaa*	yhteen-sä*	
Kylvöttömillä	—	—	0,3	0,8	1,1	80,5
Kork. 5 desj. kylvävillä	6.467	3.082	1,0	1,4	2,4	48,3
5—10 " "	25.152	8.924	1,9	2,3	4,2	12,5
10—25 " "	80.517	24.943	3,2	4,1	7,3	1,4
25—50 " "	62.823	19.030	5,8	8,1	13,9	0,1
Yli 50 " "	21.003	11.648	10,5	19,5	30	0,03
<i>Yhteensä</i>	195.962	67.627	3,1	4,5	7,6	—

Nämä numerot eivät sinänsä luonnehdi suuruusluokkia — se tehdään alempana, kun kuvataan maanviljelystekniikkaa ja ryhmitellään talonpojat taloudellisiin ryhmiin. Mainitsemme tässä yhteydessä ainoastaan sen, että talonpoikain eri ryhmien erilaisuus niillä olevien työjuhtien lukumäärän kannalta katsoen on niin suuri, että ylimmillä ryhmillä me näemme paljon enemmän karjaa kuin perheen tarpeisiin tarvitaan, mutta alimmilla ryhmillä sitä on niin vähän (varsinkin työjuhtia), että itsenäinen taloudenhoito käy mahdottomaksi.

Tiedot elottoman inventaarion jakaantumisesta ovat aivan samanlaiset. „Talouksittain toimitetusta kyselystä, jossa rekisteröitiin talonpoikien työkalusto auroina ja bukkereina, saadaan seuraavat, kihlakuntien koko väestöä koskevat numerot” (s. 214):

Talouksien %-määrä

	Kyntökalustoa omistamattomat	Omistavat ainoastaan bukkerin	Omistavat auran y.m.
Berdjanskin kihlakunta	33	10	57
Melitopolin " "	37,8	28,2	34
Dneprin " "	39,3	7	53,7

Tästä taulukosta näkyy, miten äärettömän suurella ryhmällä talonpojista ei ole mahdollisuutta pitää *itsenäistä* taloutta. Ylimmissä ryhmissä vallitsevan asiointilan näkee seuraavista tiedoista, jotka koskevat taloutta kohti tulevan työkaluston määrää eri ryhmissä kylvöalan mukaan jaetuna:

* Suureksi karjaksi muunnettuna.

Työkalustoa on taloutta kohti

	Berdjanskin kihlakunta		Melitopolin kihlakunta		Dneprin kihlakunta	
	Kuljetusvälineitä (kärryjä y. m.)	Kyntövälineitä (auroja ja bukkereita)	Kuljetusvälineitä	Kyntövälineitä	Kuljetusvälineitä	Kyntövälineitä
5—10 desj. kylvävillä	0,8	0,5	0,8	0,4	0,8	0,5
10—25 " "	1,2	1,3	1,2	1	1	1
25—50 " "	2,1	2	2	1,6	1,7	1,5
Yli 50 " "	3,4	3,3	3,2	2,8	2,7	2,4

Ylimmällä ryhmällä on 4—6 kertaa enemmän työkalustoa kuin alimmalla ryhmällä (tekijä on jättänyt kokonaan pois korkeintaan 5 desjatiinaa kylvävien ryhmän); työntekijäin määrä * sen sijaan on siinä $\frac{23}{12}$ kertaa suurempi kuin alimmassa ryhmässä, s.o. vajaa kaksi kertaa suurempi. Tästä jo johtuukin, että ylimmän ryhmän täytyy turvautua työläisten palkkaamiseen, kun taas alimmassa ryhmässä puolella talouksista ei ole kyntökalustoa (N. B. ** Tämä „alin” ryhmä on kolmas alhaalta) eikä niillä siis ole mahdollisuutta itsenäiseen taloudenhoitoon.

Luonnollisesti edellä osoitetusta maan ja työkaluston määrän erilaisuudesta johtuu myöskin kylvöalojen erilaisuus. Edellä on esitetty jokaista taloutta kohti tulevan kylvöalan desjatiinamäärät 6:ssa ryhmässä. Taurian läänin talonpoikaiston yleinen kylvöalan määrä jakaantuu ryhmien kesken seuraavalla tavalla:

	Kylvöjä desjatiinoissa	%:eissa	
Korkeint. 5 desj. kylvävillä	34.070	2,4	40 %:lla väestöstä on 12 % kylvöalasta 40 %:lla väestöstä on 38 % kylvöalasta 20 %:lla väestöstä on 50 % kylvöalasta
5—10 " "	140.426	9,7	
10—25 " "	540.093	37,6	
25—50 " "	494.095	34,3	
Yli 50 " "	230.583	16	
Yhteensä	1.439.267	100 %	

Nämä numerot puhuvat itse puolestaan. On vain lisättävä, että Postnikovin mielestä keskimääräinen kylvöala, jonka varassa perhe voi tulla toimeen yksistään maanviljelyksellä, on 16—18 desjatiinaa kylvöjä taloutta kohti (s. 272).

* Kts. edellä olevaa taulukkoa perheiden kokoonpanosta kussakin ryhmässä.

** — Nota bene — huomattava. Toim.

III

Edellisessä luvussa tehtiin yhteenlaskuja tiedoista, jotka luonnehtivat talonpoikien omaisuusvarallisuuden tasoa ja heidän taloutensa suuruutta eri ryhmissä. Nyt on yhdisteltävä tiedot, jotka määrittelevät eri ryhmiin kuuluvien talonpoikien talouden luonteen sekä tavan ja järjestelmän, jolla taloutta hoidetaan.

Pysähtykäämme ennen kaikkea siihen Postnikovin väittämään, että „talonpoikien työn tuottavaisuus ja perheen työkyky kohoaa huomattavasti sitä mukaa kuin talouden koko suurenee ja käytetään koneita” (s. X). Tekijä todistelee tätä väittämää laskemalla, kuinka paljon työntekijöitä ja työjuhtia on *määrättyä* kylvöalaa kohti eri talousryhmissä. Tällöin ei voida käyttää perheiden kokoonpanosta olevia tietoja, koska „alimmat taloudelliset ryhmät laskevat osan työntekijöistään muualle batrakeiksi, mutta ylimmät ryhmät palkkaavat itselleen batrakteja” (s. 114). Taurian zemstvotilastoissa ei ole tietoja palkatuista ja muualle palkkautuneista työläisistä, siksi Postnikov laskee tämän määrän likipitäen, pitäen lähtökohtana zemstvotilastojen tietoja työntekijöitä palkanneiden talouksien määrästä sekä sitä, kuinka paljon työntekijöitä tarvitaan kyseessäolevaa kyntöalaa varten. Postnikov myöntää, ettei näitä laskemalla saatuja tietoja voida pitää täysin tarkkoina, mutta hän olettaa, että hänen laskelmissaan voivat tiedot perheen kokoonpanosta muuttua huomattavasti ainoastaan kahdessa ylimmässä ryhmässä, sillä muissa ryhmissä on palkattuja hyvin vähän. Vertaamalla ylläesitettyjä tietoja perheiden kokoonpanosta seuraavaan taulukkoon lukija voi tarkistaa tämän mielipiteen oikeellisuuden:

Taurian läänin kolmessa kihlakunnassa

	Työntekijöitä			Yhtä taloutta kohti on	
	palkattu	laskettu muualle	Eroavalsuus	henkilöitä perheessä (palkatut mukaanlukien)	työntekijöitä
Kylvöttömällä	239	1.077	— 838	4,3	0,9
Kork. 5 desj. kylväv.	247	1.484	—1.237	4,8	1,0
5—10 ” ”	465	4.292	—3.827	5,2	1,0
10—25 ” ”	2.846	3.389	— 543	6,8	1,6
25—50 ” ”	6.041	—	+6.041	8,9	2,4
Yli 50 ” ”	8.241	—	+8.241	13,3	5
<i>Yhteensä</i>	18.079	10.242	+7.837	—	—

Vertaamalla tätä viimeistä saraketta tietoihin perheiden kokoonpanosta me näemme, että Postnikov on jonkin verran pienentänyt työläisten määrää alimmissa ryhmissä ja suurentanut sitä ylimmissä. Koska hänen tarkoituksenaan on todistaa, että talouden koon suurentuessa työläisten luku jotain määrättyä kylvöalaa kohti pienenee, niin tekijän likimääräiset laskelmat ovat siis voineet pikemminkin heikentää kuin voimistaa tätä pienenemistä.

Tämän ennakkolaskelman jälkeen Postnikov esittää seuraavan taulukon kylvöalan suhteesta työntekijöiden ja työjuhtien määrään sekä sitten koko väestöstä yleensä talonpoikien eri ryhmissä (s. 117):

Viljelysten 100 desj. kohti on

	Kylvöjä työjuhtaparia kohti	talouksia	henkilöä (palkatut mukaanlukien)	työntekijää	työjuhtia
Kork. 5 desj. kylv.	7,1 desj.	28,7	136	28,5	28,2
5—10 " "	8,2 " "	12,9	67	12,6	25
10—25 " "	10,2 " "	6,1	41,2	9,3	20
25—50 " "	12,5 " "	2,9	25,5	7	16,6
Yli 50 " "	14,5 " "	1,3	18	6,8	14
<i>Yhteensä</i>	10,9 desj.	5,4	36,6	9	18,3

„Näin siis talouden suurentuessa ja peltoalan kasvaessa talonpojilla kulungit, jotka menevät työvoiman, ihmisten ja juhtien ylläpitoon, tämä tärkein menoerä maataloudessa, progressiivisesti pienenevät ja suurkylväjien ryhmissä ne ovat melkein 2 kertaa pienemmät kylvödesjatiinaa kohti kuin pienkylväjien ryhmissä” (s. 117).

Sitä väittämää, että työntekijöihin ja työjuhtiin menevät kulungit ovat maataloudessa vallitsevina menoina, tekijä vahvistaa myöhemmin ottamalla esimerkiksi erään mennoiittatalouden⁵ yksityiskohtaisen budjetin: kaikista menoista muodostavat talousmenot 24,3%; menot työjuhtien ylläpitoon — 23,6% ja työntekijäin ylläpitoon — 52,1% (s. 284).

Postnikov antaa suuren merkityksen sille päätelmälleen, että työn tuottavuus kohoaa talouden mittasuhteiden kasvaessa (mikä näkyy ylempänä esitetystä lainauksesta, jonka hän on ottanut alkulauseeseen) eikä voida kieltää sitä, että sillä on todella suuri merkitys — ensiksikin, tutkittaessa talonpoikaistomme taloudellista elämää ja talouden luonnetta eri ryhmissä; toiseksi, yleisenä kysymyksenä

pien- ja suurmaanviljelyksen välisestä suhteesta. Tätä viimeksimainittua kysymystä ovat monet kirjoittajat totkeneet pahasti ja tämän sotkun perussyynä on se, että kirjoittajat ovat vertailleet erilaatuisia talouksia, jotka ovat erilaisissa yhteiskunnallisissa olosuhteissa ja jotka eroavat toisistaan itse taloustyyppinkin kannalta; vertaillaan esim. sellaisia talouksia, joissa tulot saadaan tuottamalla maataloustuotteita, sellaisiin talouksiin, joissa tulot saadaan käyttämällä hyväksi toisten talouksien maantarvetta (esim. talonpoikaistaloutta ja tilanherran taloutta heti vuoden 1861 reformin jälkeisellä kaudella). Postnikov on aivan vapaa tästä virheestä eikä hän unohda vertailun perussääntöä: sitä, että vertailtavien ilmiöiden pitää olla samanlaatuisia.

Todistellessaan yksityiskohtaisemmin väittämänsä Taurian kihlakuntiin nähden tekijä esittää tietoja, ensinnäkin, jokaisesta kihlakunnasta erikseen; toiseksi, erikseen venäläisestä väestöstä, nimittäin sen lukuisimmasta ryhmästä — entisistä valtion talonpojista (s. 273—274):

	Työjuhtaparia kohti olevan kylvöalan desjatiinamäärä					
	koko kihlakunnissa			ent. valtion talonp. ryhmässä		
	Berd.	Melit.	Dnepr.	Berd.	Melit.	Dnepr.
Kork. 5 desj. kylvävillä	8,9	8,7	4,3	—	—	—
5—10 " "	8,9	8,7	6,8	8,9	9,1	6,8
10—25 " "	10,2	10,6	9,7	10,3	10,9	9,6
25—50 " "	11,6	12,4	12,3	12,3	12,8	11,9
Yli 50 " "	13,5	13,8	15,7	13,7	14,3	15
<i>Keskimäärin</i>	10,7	11,3	10,1	—	—	—

Johtopäätös on sama: „pienikokoisessa taloudessa työjuhtien suhteellinen määrä jotain määrättyä kylvöalaa kohti on 1½—2 kertaa suurempi kuin sama luku „täydellisessä” talonpoikaistaloudessa. Talouksittain toimitettu kysely osoittaa saman lain vallitsevan kaikkien muidenkin, pienempien ryhmien suhteen: entisten tilanherrain talonpoikien, vuokraviljelijäin y.m.s. suhteen, ja kaikilla, vieläpä pienimmilläkkin paikkakunnilla, jopa yhden kunnan tai vieläpä yhden asutuksenkin puitteissa” (s. 274).

Kylvöjen suuruuden ja talouden menojen välinen suhde ei ole eduksi pienille talouksille muidenkaan menojen kannalta: elottoman inventaarion ja hyötykarjan ylläpidon kannalta.

Edellä me jo näimme, miten nopeasti molempien määrä kasvaa 1 taloutta kohti alimmasta ryhmästä ylimpään. Kun tuo inventaario jaotellaan määrätulle kylvöalalle, niin näemme sen *vähenevän* alimmasta ryhmästä ylimpään (s. 318):

Kylvöalan 100 desj. kohti on olemassa

	hyötykarjaa	auroja ja bukkereita	rattaita
Kork. 5 desj. kylvävillä	42 päätä	4,7	10
5—10 " "	28,8 " "	5,9	9
10—25 " "	24,9 " "	6,5	7
25—50 " "	23,7 " "	4,8	5,7
Yli 50 " "	25,8 " "	3,8	4,3
<hr/>			
<i>Kolmessa kihlakunnassa:</i>	25,5 päätä	5,4	6,5

„Tämä taulukko osoittaa, että kylvöalan suurentuessa taloutta kohti suuremman työkaluston määrä (maanmuokausvälineet ja kuljetusneuvot) vähenee määrättyä kylvöalaa kohti, minkä vuoksi ylimpiin ryhmiin kuuluvassa taloudessa täytyy maanmuokausvälineiden ja kuljetusneuvojen ylläpitoon käytettävien menojen olla desjatiinaa kohti suhteellisesti pienempiä. Se ryhmä, jolla on korkeintaan 10 desjatiinaa kylvöjä taloutta kohti, on vähäisenä poikkeuksena: sillä on suhteellisesti vähemmän maanmuokausvälineitä kuin seuraavalla ryhmällä, jolla on 16 desjatiinaa kylvöjä taloutta kohti, mutta vain siksi, että siinä monet eivät tee työtä omalla inventaariollaan, vaan vuokratulla, mikä seikka ei suinkaan supista inventaarioon käytettäviä menoja” (s. 318).

„Zemstvotilastot”, sanoo Postnikov, „osoittavat kiistämättömän selvästi, että mitä suurempi on talonpoikaistalous kooltaan, sitä vähemmän pidetään määrättyä kyntömaa-alaa kohti inventaariota, työväkeä ja työjuhtia” (s. 162).

„Edellisissä luvuissa on jo osoitettu”, mainitsee Postnikov alempana, „että Taurian kihlakunnissa tämä ilmiö havaitaan talonpoikien kaikissa ryhmissä ja kaikilla seuduilla. Zemstvojen tilastotietojen mukaan tämä ilmiö on havaittavissa muissakin lääneissä, joissa maanviljelys niinkään on talonpoikaistalouden perusala. Niin ollen tämä ilmiö on levinnyt laajalti ja muodostuu laiksi, joka saa

suuren taloudellisen merkityksen, koska tämä laki huomattavassa määrässä hävittää pois pienviljelystalouden taloudellisen merkityksen” (s. 313).

Tämä Postnikovin viimeinen huomautus on jonkin verran ennenaikainen: sen todistamiseksi, että pienet taloudet tulevat kiertämättä syrjäytetyiksi suurten talouksien tieltä, ei riitä viimeksimainittujen suuremman edullisuuden toteaminen (tuote tulee halvemmaksi); sen lisäksi on vielä todettava, että rahatalous (tarkemmin: tavaratalous) on vallitsevana luontaistalouteen verraten, sillä luontaistaloudessa, jossa tuote ei mene markkinoille, vaan tuottajan omaan käyttöön, ei halpa tuote joudu kohtaamaan kallista tuotetta markkinoilla eikä se sen vuoksi voikaan sitä syrjäyttää. Tämä tulee muuten tarkemmin puheeksi tuonnempana.

Todistaakseen ylempänä todetun lain pitävän paikkansa koko Venäjään nähden Postnikov ottaa esimerkiksi ne kihlakunnat, joista zemstvotilastoissa on tehty väestön yksityiskohtainen taloudellinen ryhmitys, ja laskee työjuhtaparia ja yhtä työntekijää kohti tulevan kyntöalan suuruuden eri ryhmissä. Johtopäätös on sama kuin ennenkin: „että pienikokoisessa talonpoikaistaloudessa kyntöalan täytyy korvata $1\frac{1}{2}$ —2 kertaa suurempi määrä työvoimaa kuin sellaisessa taloudessa, jonka koko on riittävämpi” (s. 316). Tämä pitää paikkansa niin Permin lääniin (s. 314) kuin myöskin Voronezhin lääniin nähden, niin Saratovin kuin myöskin Tshernigovin lääniin nähden (s. 315), joten Postnikov on epäilemättä todistanut tämän lain koskevan koko Venäjää.

Siirtykäämme nyt kysymykseen talonpoikaistalouksien eri ryhmien „tuloista ja menoista” (IX luku) ja niiden suhteesta markkinoihin:

„Jokaisessa taloudessa”, sanoo Postnikov, „joka muodostaa itsenäisen yksikön, alueen pinta-ala käsittää seuraavat 4 osaa: yksi osa tuottaa ravinnon työtätekevän perheen ja taloudessa asustavien työntekijäin ravitsemiseksi; se on — ahtaassa mielessä — talouden *ravintoala*; toinen osa antaa rehua taloudessa työskentelevälle karjalle ja sitä voidaan nimittää *rehualaksi*. Kolmanteen osaan kuuluvat tonttimaat, liet, lammet y.m. sekä se osa kylvöalasta, mikä antaa kylvösiemenet; sitä voidaan nimittää *talousalaksi*, koska se palvelee yhtäläisesti koko taloutta. Vihdoin, neljäs osa tuottaa viljaa ja kasveja, jotka joko raa’assa tahi muokatussa

muodossa kuuluvat myytäviksi taloudesta markkinoille. Se on talouden *markkina*-ala eli *kaupallinen* maa-ala. Maa-alan jakamista mainittuihin neljään osaan ei kussakin yksilöllisessä taloudesta määritellä viljeltävien kasvien lajin, vaan niiden viljelemisen lähimmän tarkoituksensa mukaan.

Talouden rahatulon määrää talouden maa-alan kaupallinen osa, ja mitä suurempi on tämä viimeksimainittu pinta-ala ja mitä suurempi on siitä saatavien tuotteiden suhteellinen arvo, sitä suurempi on se kysyntä, jota maalaisisännät esittävät markkinoille, ja se työn määrä, minkä maa voi pitää maanviljelyksen ulkopuolella markkinoidensa piirissä, sitä suurempi on maatalouden valtiollinen (verollinen) ja kulttuurimerkitys maalle, ja sitä suuremmat ovat myös itse isännän puhtaat tulot sekä hänen varansa ja voimansa sijoitusten ja parannusten tekemiseksi maatalouteen” (s. 257).

Tämä Postnikovin mietelmä olisi aivan oikea, jos siihen tehtäisiin eräs aika oleellinen korjaus: tekijä puhuu talouden kaupallisen pinta-alan merkityksestä yleensä jollekin maalle, vaikka kysymys voi nähtävästi olla vain sellaisesta maasta, jossa rahatalous on vallitsevana ja jossa suurin osa tuotteista saa *tavarain* muodon. Jos tämä ehto unohdetaan, jos sitä pidetään itsestään selvänä, jos jätetään tutkimatta tarkasti, missä määrin sitä voidaan soveltaa kyseessäolevaan maahan,—niin se merkitsee lankeamista vulgaarisen poliittisen taloustieteen virheeseen.

On hyvin tärkeää erottaa koko taloudesta sen markkina-ala. Sisämarkkinoiden kannalta on merkitystä yksinomaan tuottajan rahatulolla eikä laisinkaan hänen tulollaan yleensä (joka, s.o. tulo, määrittelee tämän tuottajan hyvinvoinnin). Rahavarojen omistaminen ei laisinkaan määräydy tuottajan toimeentulosta: talonpoika, joka saa maapalstastaan kyllin riittävän määrän tuotteita omaa kulutustaan varten, mutta pitää luontaistaloutta,— tulee hyvin toimeen, mutta hänellä ei ole rahavaroja; puolittain taloudelliseen häviöön joutunut talonpoika, joka saa palstasta ainoastaan pienen osan tarvitsemistaan elintarvikkeista ja joka hankkii muun osan elintarvikkeista (vaikkakin vähemmän ja laadultaan huonompia) satunnaisilla „ansiotuloilla”,— ei tule kunnolleen toimeen, mutta hänellä on rahavaroja. Tästä käy selväksi, että millään mietelmillä talonpoikaistalouksien ja niiden tulojen määrän merkityksestä markkinoille, elleivät

ne perustu tulojen rahallisen osan huomioonottamiseen, ei voi olla mitään arvoa.

Määritelläkseen, miten suuria ovat kylvöalan mainitut neljä osaa eri ryhmiin kuuluvien talonpoikain, talouksissa, Postnikov laskee ensin viljan vuotuisen kulutuksen ottaen henkeä kohti pyöreästi 2 tshetverttiä ruokaviljaa (s. 259), mikä tekee $\frac{2}{3}$ desj. henkeä kohti kylvöalassa. Sitten hän määrittelee rehualan suuruudeksi $1\frac{1}{2}$ desj. jokaista hevosta kohti sekä talousalaksi 6% kyntömaa-alasta ja saa seuraavat numerotiedot* (s. 319):

		100 desjatiinasta kylvöalaa on				Rahatuloa saadaan	
		talous- alaa	ravinto- alaa	rehu- alaa	kaupallista alaa	kylvöalan 1 desj. kohti	1 taloutta kohti
		(ruplaa)					
Kork.	5 desj. kylväv.	6	90,7	42,3	—39	—	—
	5—10 " "	6	44,7	37,5	+11,8	3,77	30
	10—25 " "	6	27,5	30	36,5	11,68	191
	25—50 " "	6	17	25	52	16,64	574
	Yli 50 " "	6	12	21	61	19,52	1.500

„Osoitettu talouden rahatulojen erilaisuus eri ryhmissä”, sanoo Postnikov, „kuvaa riittävästi talouden suuruuden merkitystä, mutta todellisuudessa tämän erilaisuuden viljelysten tuottavaisuudessa eri ryhmissä täytyy olla vieläkin suuremman, sillä on otaksuttava, että ylimmissä ryhmissä on sato desjatiinaa kohti suurempi ja myytävä vilja on hinnaltaan arvokkaampaa.

Tässä tulon suuruuden luetteloinnissa me emme ottaneet laskuihin talouden koko maa-alaa, vaan ainoastaan kyntömaan, sillä meillä ei ole tarkkoja tietoja siitä, kuinka eri karjalajeilla käytetään muita maa-aloja Taurian kihlakuntien talonpoikaistalouksissa; mutta koska rahatulo etelävenäläisellä talonpojalla, joka harjoittaa yksinomaan maanviljelystä, määräytyy melkein kokonaan kylvöalasta, niin esitetyt numerot kuvaavat aika tarkasti talouden antaman rahatulon erilaisuutta talonpoikain eri ryhmissä. Nämä numerot osoittavat, miten suuresti tämä tulo muuttuu kylvömäärän muuttuessa. Perhe, jolla on 75 desj. kylvöjä, saa vuodessa

* Rahatulon määrittelemiseksi Postnikov teki näin: hän edellytti, että koko kaupallinen ala on kylvetty kaikkein arvokkainta viljaa — vehnää — ja tietäen sen keskimääräisen sadon ja hinnat, hän laski tästä alasta saatavan arvojen määrän.

rahatuloa aina 1.500 ruplaan asti, perhe, jolla on kylvöjä $34\frac{1}{2}$ desj., saa vuodessa 574 rpl., ja perhe, jolla on kylvöjä $16\frac{1}{3}$ desj., saa ainoastaan 191 rpl. Perhe, joka kylvää 8 desj., saa ainoastaan 30 rpl., s.o. sellaisen summan, joka ei riitä kattamaan talouden rahamenoja, ellei ole sivutuloja ansiotöistä. Mainitut numerot eivät tietysti osoita vielä taloudesta saatavaa korkoa, ja sen selvillesaamiseksi on rahatuloista laskettava pois kaikki talouden rahamenot veroihin, inventaarioon, rakennuksiin, vaatteiden ja jalkineiden ostoon j.n.e. Mutta nämä menot eivät kasva vastavasti talouden suuruuden kasvaessa. Perheen ylläpitoon käytettävät menot kasvavat tasasuhteisesti perheen suuruuden kanssa, mutta perheen kokoonpano kasvaa, kuten taulukosta näkyy, paljon hitaammin kuin kylvöalan kasvu ryhmissä. Mitä tulee kaikkiin talousmenoihin (maaveron ja vuokran maksuun, rakennusten ja kaluston korjaukseen), niin ne eivät kasva taloudessa ainakaan nopeammin kuin suhteellisesti talouden mittasuhteiden kanssa, kun taas rahallinen kokonaistulo taloudesta, kuten edellinen taulukko osoittaa, kasvaa enemmän kuin suoraan verrannollisesti kylvöjen kasvun kanssa. Sitä paitsi kaikki nämä talousmenot ovat hyvin pieniä talouden perusmenoon — työvoiman ylläpitoon verrattuna. Näin ollen me voimme määritellä sen ilmiön, että maanviljelyksestä saatava korko talonpoikaistaloudessa pienenee progressiivisesti desjatiinaa kohti sitä mukaa kuin talouden koko pienenee” (s. 320).

Postnikovin esittämistä tiedoista me siis näemme, että suhteessa markkinoihin talonpoikain maanviljelystalous on eri ryhmissä oleellisesti erilainen: ylimmät ryhmät (joissa on kylvöjä enemmän kuin 25 desj. taloutta kohti) harjoittavat jo kaupallista taloutta; viljatuotannon tarkoituksena on tulojen saanti. Sitävastoin alimmissa ryhmissä maanviljely ei peitä perheen ehdottomia tarpeita (tämä koskee niitä kylväjiä, jotka viljelevät korkeintaan 10 desj. taloutta kohti); jos lasketaan tarkasti kaikki talouden menot, niin varmaankin osoittautuu, että näissä ryhmissä talous on tapiota tuottavaa.

Erittäin mielenkiintoista on käyttää Postnikovin esittämiä tietoja myöskin ratkaistaksemme kysymyksen siitä, mikä suhde tällä talonpoikaiston jakaantumisella erilaisiin ryhmiin on markkinoille tulevan kysynnän suuruuteen. Me tie-

dämme, että tämän kysynnän suuruus riippuu kaupallisen kylvöalan suuruudesta, ja tämä viimeksimainittu kasvaa talouden suuruuden kasvaessa; mutta rinnakkaisesti tämän talouden suuruuden kasvaessa ylimmissä ryhmissä, talouden koko pienenee alimmissa ryhmissä. Talouksien lukumäärän kannalta alimmat ryhmät ovat kaksi kertaa lukuisampia kuin ylimmät ryhmät: ensinmainittuja on Taurian kihlakunnissa 40% ja jälkimmäisiä vain 20%. Eikö yleensä ja kokonaisuudessaan käy niin, että yllämainittu taloudellinen jakaantuminen supistaa markkinoille tulevaa kysyntää? Itse asiassa meillä on oikeus vastata tähän kysymykseen kieltävästi jo apriorisen harkinnan perusteella: asia on niin, että alimmissa ryhmissä talouden koko on niin pieni, ettei maanviljelys voi peittää kaikkia perheen tarpeita; välttyäkseen nälkäkuolemalta täytyy näiden alimpien ryhmien edustajain viedä markkinoille työvoimansa, jonka myyminen antaa heille vissejä rahavaroja ja tasoittaa sillä tavalla (vississä määrässä) sitä kysynnän supistumista, mikä johtuu talouden mittasuhteiden pienenemisestä. Mutta Postnikovin esittämät tiedot antavat tilaisuuden vastata tehtyyn kysymykseen täsmällisemmin.

Ottakaamme esimerkiksi jokin määrä kylvöalaa, vaikkapa 1.700 desj., ja kuvitelkaamme sen jakaantuvan kahdella tavalla: ensinnäkin, taloudellisesti samanlaatuisen talonpoikaiston kesken ja toiseksi sellaisten talonpoikien kesken, jotka ovat jakaantuneet niihin erilaisiin ryhmiin, mitkä näemme nykyään Taurian kihlakunnissa. Ensimmäisessä tapauksessa, olettaen keskinkertaisella talonpoikaistaloudella olevan 17 desj. kylvöjä (kuten asia todellisuudessa onkin Taurian kihlakunnissa), saamme 100 sellaista taloutta, jotka kattavat tarpeensa täydellisesti maanviljelyksellä. Markkinoille tuleva kysyntä on oleva $191 \times 100 = 19.100$ rpl.— Toinen tapaus: 1.700 desj. kylvöjä on jaettu samojen 100 talouden kesken toisella tavalla, nimittäin siten, kuin Taurian kihlakunnissa kylvöala todellisuudessa jakaantuukin talonpoikain kesken: 8 taloudella ei ole ollenkaan kylvöjä, 12 taloutta kylvää 4 desj. kukin; 20 kylvää 8; 40 kylvää 16; 17 kylvää 34 ja 3 kylvää 75 desj. kukin (kaikkiaan tulee kylvöjä 1.651 desj., s.o. vieläpä hiukan vähemmän kuin 1.700 desj.). Kylvöjen jakaantuessa tällä tavalla sangen huomattava osa talonpojista (40%) ei voi

saada maastaan riittävästi tuloja kaikkien tarpeiden tyydyttämiseen. Markkinoille tulevan rahallisen kysynnän suuruus, ottaen laskuihin ainoastaan ne taloudet, jotka kylvävät yli 5 desj. taloutta kohti, on oleva seuraava: $20 \cdot 30 + 40 \cdot 191 + 17 \cdot 574 + 3 \cdot 1.500 = 22.498$ rpl. Näin ollen me näemme, että vaikka on jätetty pois kokonaista 20 taloutta [jotka epäilemättä saavat myös rahatuloa, vaikkakaan eivät tuotteidensa myynnistä], ja siitä huolimatta, vaikka kylvöala on supistunut 1.603 desjatiinaan, on markkinoille tulevan rahallisen kysynnän yleinen määrä kasvanut.

Edellä sanottiin jo, että alimpiin taloudellisiin ryhmiin kuuluvien talonpoikien täytyy myydä työvoimiaansa; ylimpien ryhmien edustajain sitävastoin täytyy ostaa sitä, sillä omat työläiset eivät enää riitä heidän suuren kylvöalansa muokkaamiseen. Meidän on nyt pysähdyttävä yksityiskohtaisemmin tähän tärkeään ilmiöön. Postnikov ei näytä katsovan tämän ilmiön kuuluvan „uusiin taloudellisiin muutoksiin talonpoikaiselämässä” (hän ei ainakaan mainitse siitä alkulauseessa, jossa hän tekee yleisen yhteenvedon tutkimuksen tuloksista), mutta se ansaitsee paljon suurempaa huomiota kuin koneiden käyttöön ottaminen tai kyntömaan laajentuminen varakkailla talonpojilla.

„Taurian kihlakunnissa varakkaampi talonpoikaisto”, sanoo tekijä, „käyttää yleensä huomattavasti palkkatyöläisiä ja harjoittaa talouttaan sellaisella maa-alalla, joka ylittää suuresti perheiden oman työkyvyn. Niinpä 3:ssa kihlakunnassa pidetään 100 perhettä kohti talonpoikien kaikissa ryhmissä palkkatyöläisiä seuraavasti:

Kylvöttömät	3,8%
Korkeint. 5 desj. kylvävät	2,5
5—10 ” ”	2,6
10—25 ” ”	8,7
25—50 ” ”	34,7
Yli 50 ” ”	64,1

Yhteensä 12,9%

Nämä numerot osoittavat, että palkkatyöläisiä pitävät pääasiassa varakkaat isännät, joilla on huomattavampi määrä kylvöjä” (s. 144).

Vertaamalla edellä esitettyjä tietoja perheiden suuruudesta ryhmittäin ilman palkollisia (erikseen kolmessa kihlakunnassa) ja palkolliset mukaanluettuna (kolmessa kihlakunnassa yhteensä) me näemme, että isännät, jotka kylvävät 25—50 desj. taloutta kohti, suurentavat taloutensa työvoimamäärää palkkaamalla likipitään $\frac{1}{3}$ (1,8—1,9 työläisestä 2,4 työläiseen perhettä kohti), ja ne isännät, joilla on yli 50 desj. kylvöjä taloutta kohti, lisäävät työläisten määrää noin kaksinkertaisesti (2,3:sta 5:een); tekijän laskelmien mukaan jopa enemmänkin kuin kaksinkertaisesti, sillä hänen mielestään heidän on palkattava 8.241 työläistä (s. 115), kun omia on 7.129 henkilöä. Se, että alimpien ryhmien pitää laskea työläisiä syrjäansioihin aika huomattava määrä, käy selville jo siitä, että maanviljelystalous ei voi antaa heille toimeentuloa varten tarvittavaa määrää elintarvikkeita. Valitettavasti meillä ei ole tarkkoja tietoja sivuansiotöissä käyvien työntekijäin määrästä. Tämän lukumäärän välillisenä osoittimena voidaan pitää niiden talonisäntien määrää, jotka antavat vuokralle maaosuuksensa: edellä on esitetty Postnikovin lausunto siitä, että Taurian kihlakunnissa noin $\frac{1}{3}$ väestöstä ei käytä täydellisesti osuusmaataan.

IV

Edellä esitetyistä numerotiedoista näkyy, että Postnikov on todistanut täydellisesti väittämänsä eri talouksien taloudellisen aseman „äärettömän suuresta erilaisuudesta”. Tämä erilaisuus ei ulotu ainoastaan talonpoikien omaisuusvarallisuuden tasoon ja heidän kylvöjensä suuruuteen, vaan vieläpä talouden luonteeseen eri ryhmissä. Eikä siinä kaikki. Osoittautuu, että termit: „erilaisuus” ja „differentioituminen” eivät riitä ilmiön täydellistä luonnehtimista varten. Kun toisella talonpojalla on 1 työjuhta ja toisella 10, niin me sanomme sitä differentioitumiseksi, mutta kun toinen vuokraa kymmeniä desjatiinoja maata hänen tarpeensa turvaavan osuusmaan lisäksi ainoana tarkoitukseensa hankkia sen käytöstä tuloja ja kun hän riistää siten toiselta talonpojalta mahdollisuuden vuokrata maata, jota tämä tarvitsisi perheensä elättämiseen,—niin edessämme on nähtävästi jotain paljon suurempaa; meidän on nimitettävä sellaista ilmiötä „ristiriidaksi” (s. 323), „taloudellisten

etujuen taisteluksi" (s. XXXII). Käyttäessään näitä termejä Postnikov ei anna riittävää arvoa niiden tärkeydelle; hän ei myöskään huomaa sitä, että nämäkään viimeksimainitut termit eivät ole kyllin riittäviä. Osuusmaan vuokraaminen köyhtyneeltä väestöryhmältä, sellaisen talonpojan palkkaaminen batrakiksi, joka on lakannut pitämästä omaa talouttaan, se ei enää ole pelkkää ristiriitaa, se on jo suoranaista riistoa.

Tunnustaen nykyajan talonpoikaistossa olevan syvää taloudellista ristiriitaa, me emme voi enää rajoittua pelkkään talonpoikien jakamiseen useampaan kerrokseen sen mukaan, kuinka ne ovat turvatut omaisuudella. Tällainen jako olisi riittävä, jos koko ylläesitetty erilaisuus rajoittuisi määrällisiin eroavaisuuksiin. Mutta asia ei ole niin. Kun talonpoikien yhdellä osalla maanviljelyksen tarkoituksena on kaupallinen hyöty ja tuloksena on suuri rahallinen tulo, mutta toisella osalla maanviljelys ei tyydytä edes perheen välttämättömiä tarpeita, kun talonpoikien ylimmät ryhmät perustavat parannetun taloutensa alimpien ryhmien taloudelliseen häviöön, kun varakas talonpoikaisto käyttää huomattavassa määrässä palkkatyötä, mutta köyhän on pakko turvautua työvoimansa myyntiin,—niin se on jo epäilemättä laadullista erilaisuutta, ja meidän tehtävänä on nyt ryhmitellä talonpoikaisto niiden erilaisuuksien mukaan, joita on itse heidän taloutensa luonteessa (ymmärtäen talouden luonteella ekonomiikan eikä tekniikan erikoisuuksia).

Postnikov on kiinnittänyt liian vähän huomiota näihin viimeksimainittuihin erilaisuuksiin; sentähden vaikka hän myöntääkin välttämättömäksi „jaoitella väestö yleispiirteisemmin ryhmiin" (s. 110) ja yrittää tehdä tällaisen jaoittelun, niin hänen yritystään, kuten saamme heti nähdä, ei voida tunnustaa täysin onnistuneeksi.

„Jaoitellaksemme väestön yleispiirteisemmin taloudellisiin ryhmiin", sanoo Postnikov, „me käytämme toista tunnusmerkkiä, jolla eri paikkakunnilla ei tosin ole samanluontoista taloudellista merkitystä, mutta joka käy paremmin yhteen sen ryhmäjaon kanssa, jonka talonpojat itse tekevät keskuudessaan ja jonka kaikki zemstvotilastojen työntekijätkin ovat panneet merkille kaikissa kihlakunnissa. Tämä jako tehdään sen mukaan, miten itsenäisiä talon-

isännät ovat talouden hoitamiskeinoissa riippuen työjuhtien lukumäärästä taloudessa” (s. 110).

„Nykyään voidaan Etelä-Venäjän seudun talonpoikaisto jakaa talonisäntien taloudellisen itsenäisyyden asteen ja samalla myöskin heidän taloudenhoitomenetelmiensä kannalta seuraaviin kolmeen pääryhmään:

1) Työjuhdaalliset (тягловые) eli valjakolliset talonisännät, s. o. sellaiset, joilla on täysi aurakunta tai auraa vastaava kyntöväline ja jotka tulevat peltotöissä toimeen omilla juhdilla, ilman työjuhtien vuokraamista ja niiden yhteiskäyttöä. Näiden isäntien omistaessa auratai bukkerivaljakon heillä on 3—2 paria tahi enemmän työjuhtia ja vastaavasti heillä on taloudessa 3 aikuista työmiestä tahi ainakin 2 aikuista työmiestä ja yksi puoli-työmies.

2) Puolivaljakolliset (полутягловые) eli työjuhtien yhteiskäyttäjät, s.o. sellaiset talonisännät, jotka käyttävät työjuhtia peltotöissä yhteisesti, koska heillä ei ole riittävää määrää työjuhtia itsenäisiä valjakkoja varten. Näillä isännillä on talouksissaan työjuhtia pari tai 1½ paria ja eräissä tapauksissa kaksikin paria ja sitä vastaavasti yksi tai kaksi aikuista työmiestä. Raskaalla maalla ja kun auralla (tai sitä vastaavalla bukkerilla) täytyy työskennellä 3:lla juhtaparilla, nämä isännät yhtyvät välttämättä käyttämään työjuhtia yhdessä, vaikkapa heillä olisi kaksikin juhtaparia.

3) Työjuhdatottomat talonisännät eli „jalkamiehet”, joilla ei ole ollenkaan juhtia tai joilla on yksi työajokki (enimmäkseen hevonen, sillä härkiä pidetään tavallisesti parittain ja ne kulkevat vain parivaljakossa). He työskentelevät vuokraamalla vieraita juhtia tai antavat maansa vuokralle sato-osasta, jolloin heillä ei ole ollenkaan kylvöjä.

Talonpojat itse tekevät tavallisesti tällaisen ryhmityksen talonpoikaiselämässä niin peruslaatuisten taloudellisten tunnusmerkin perusteella, jollaisena tässä tapauksessa on työjuhtien määrä ja täysvaljakon muodostamiskeino. Mutta siinä on suurta vaihtelevaisuutta sekä kunkin edellä mainitun eri ryhmän puitteissa että myöskin itse ryhmien välisessä jaoittelussa” (s. 121).

Näiden ryhmien määrällinen kokoonpano prosentteissa talouksien koko lukumäärästä on seuraava (s. 125):

	I Omillia juhdilla työskennel- leitä	II Työjuhtia yhtäisesti käyttäneitä	III	
			Työjuhtia vuokraamalla työskennel- leitä	Kylvöt- tömiä
Berdjanskin kihlakunta	37	44,6	11,7	6,7
Melitopolin „	32,7	46,8	13	7,5
Dneprin „	43	34,8	13,2	9

Tämän taulukon rinnalla tekijä on esittänyt talouksien ryhmityksen niillä olevien työjuhtien määrän mukaan määriteltäköseen valjakon kokoonpanon kyseessäolevissa kihlakunnissa:

Talouksien %-määrä niiden yleisestä määrästä

	Talouksia, joissa on työjuhtia			Ilman työ- juhtia
	4 kpl. tai useampia	2-3 kpl.	1 kpl.	
Berdjanskin kihlakunta	36,2	41,6	7,2	15
Melitopolin „	34,4	44,7	5,3	15,6
Dneprin „	44,3	36,6	5,1	14

Taurian kihlakunnissa täydellistä valjakkoa varten täytyy taloudessa siis olla vähintään 4 kpl. työjuhtia.

Tätä Postnikovin ryhmitystapaa ei voida myöntää täysin onnistuneeksi ennen kaikkea siksi, että kunkin näiden kolmen ryhmän sisällä ilmenee suurta erilaisuutta:

„Juhdallisten talonisäntien ryhmässä”, sanoo tekijä, „me tapaamme etelä-Venäjäällä suurta erilaisuutta: varakkailla talonpojilla olevan runsaan juhtamäärän rinnalla on köyhemmillä talonisännillä vähemmän juhtia. Ensinmainittu vuorostaan jakaantuu täydelliseen juhtakomplektiin (6—8 työjuhtaa tai useampia) ja epätäydelliseen (4—6 juhtaa)... „Jalkamies”-isäntien kategoriassa on niin ikään paljon erilaisuutta varallisuuden kannalta” (s. 124).

Postnikovin hyväksymän jaottelun toisena epämuikavana puolena on se, että zemstvotilastoissa on väestön ryhmitys, kuten ylempänä jo sanottiin, tehty kylvöalojen suuruuden eikä työjuhtien määrän mukaan. Jotta voitaisiin tuoda tarkasti ilmi eri ryhmien omaisuusasema, on hyväksyttävä ryhmitys kylvöalojen suuruuden mukaan.

Tämän tunnusmerkin perusteella Postnikov jakaa väestön samaten kolmeen ryhmään: pienkylväjä-isäntiin, joilla

on kylvöjä korkeintaan 10 desj. tai jotka eivät kylvä ollenkaan; keskimäärän kylväjiin, joilla on 10—25 desj. kylvöjä, ja suurkylväjiin, joilla on kylvöjä yli 25 desj. taloutta kohti. Ensimmäistä ryhmää tekijä nimittää „köyhäksi”, toista keskiryhmäksi ja kolmatta varakkaaksi.

Näiden ryhmien lukumäärällisestä kokoonpanosta Postnikov sanoo:

„Yleensä Taurian talonpoikien keskuudessa (ilman siirtolaisia) on suurkylväjiä noin $\frac{1}{6}$ talouksien koko määrästä, keskimäärän kylväjiä noin 40% ja hiukan yli 40% on pienkylväjiä ja niitä, joilla ei ole lainkaan kylvöjä. Taurian kihlakuntien koko väestössä (siirtolaiset mukaanluettuna) suurkylväjiin kuuluu $\frac{1}{5}$ väestöstä eli noin 20%, keskimääräisesti kylväviin 40% ja pienkylväjiin sekä kylvöttömiin noin 40%” (s. 112).

Saksalaisten liittäminen laskuihin ei siis muuta paljoakaan ryhmien kokoonpanoa, joten koko kihlakuntaa koskevien yleisten numerotietojen käyttäminen ei ole väärin.

Tehtävänäimme on nyt luonnehtia mahdollisimman täsmällisesti näiden kunkin ryhmän taloudellinen asema erikseen ja yrittää saada siten selville talonpoikaiston keskuudessa vallitsevan taloudellisen ristiriidan mitta-suhteet ja syyt.

Postnikov ei ole asettanut itselleen tällaista tehtävää; sen vuoksi hänen esittämänsä tiedot ovat hyvin hajanaisia eivätkä yleiset lausunnot ryhmistä ole riittävän määritettyjä.

Aloitamme alimmasta ryhmästä — köyhästä ryhmästä, johon Taurian kihlakunnissa kuuluu $\frac{2}{5}$ väestöstä.

Kuinka köyhä tämä ryhmä todellisuudessa on, se voidaan parhaiten päätellä työjuhtien määrän perusteella (tärkein tuotantoväline maataloudessa). Taurian läänin kolmessa kihlakunnassa työjuhtain kokonaismäärästä — 263.589 kappaleesta — on alimmalla ryhmällä (s. 117) 43.625 juhtaa, s.o. vain 17% eli $2\frac{1}{3}$ kertaa pienempi keskitaso. Tiedot työjuhtia omistamattomien talouksien %-määrästä on esitetty ylempänä (80% — 48% — 12% alimman ryhmän kolmessa alaryhmässä). Näiden numerotietojen perusteella Postnikov on tehnyt sen johtopäätöksen, että „omaa työkarjaa vailla olevien talonisäntien % on tuntuva ainoastaan kylvöttömien ja korkeintaan 10 desj. taloutta kohti kylvävien ryhmässä” (s. 135). Tässä ryhmässä kylvöjen

määrä vastaa karjan määrää: omalla maalla kylvetään 146.114 desj., kokonaismäärästä 962.933 desj. (kolmessa kihlakunnassa), s.o. 15%. Vuokramaan lisääminen siihen suurentaa kylvöjen määrää 174.496 desjatiinaan, mutta kun kylvöt samalla suurenevät muissakin ryhmissä ja suurenevät enemmän kuin alimmassa ryhmässä, niin tuloksena on, että alimman ryhmän kylvöt tekevät ainoastaan 12% kylvöjen kokonaismäärästä, s.o. enemmän kuin $\frac{3}{8}$:lle väestöstä tulee vain $\frac{1}{8}$ kaikista kylvöistä. Kun muistamme, että tekijä pitää normaalina (s.o. perheen kaikki tarpeet peittävä) kylvömääränä juuri taurialaisten keskinkertaista kylvömäärää, niin on helppo nähdä, kuinka osattomaksi on joutunut tämä ryhmä, jolla on kylvöjä $3\frac{1}{3}$ kertaa vähemmän keskitasoa.

Aivan luonnollista on, että näissä olosuhteissa tämän ryhmän maanviljelystalous on äärettömän surkeassa tilassa: me näimme ylempänä, että 33—39%:lla Taurian kihlakuntien väestöstä — siis alimman ryhmän valtavalla enemmistöllä — ei ole ollenkaan kyntövälineitä. Kaluston puute pakottaa talonpojat hylkäämään maansa, antamaan maaosuutensa vuokralle: Postnikovin mielestä tällaisten vuokralleantajain (joiden talous on epäilemättä joutunut jo aivan hunningolle) määrä tekee noin $\frac{1}{3}$ väestöstä, s.o. taaskin köyhän ryhmän huomattavan enemmistön. Huomautamme sivumennen, että zemstvotilastot ovat todenneet kaikkialla ja hyvin huomattavassa mitassa tämän ilmiön, maaosuuksien „myymisen” (käyttäen tavallista talonpoikain sanontaa). Lehdistö, joka on pannut merkille tämän tosiasian, on jo ehtinyt keksiä keinonkin sitä vastaan — maaosuuksien luovuttamiskiellon. Postnikov aivan oikein väittää noiden tuollaisten toimenpiteiden pätevyyttä vastaan, jotka paljastavat laatijainsa puhtaasti virkamiesmäisen uskon päällystön määräysten voimallisuuteen. „On epäilemätöntä”, sanoo hän, „että pelkkä maiden vuokralleannon kieltäminen ei vielä hävitä tätä ilmiötä, jonka juuret ovat liian syvällä talonpoikaiselämän nykyisessä talousjärjestelmässä. Talonpoika, jolla ei ole inventaariota eikä varoja omaa taloutta varten, ei todellisuudessa voi käyttää maaosuuttaan ja hänen täytyy antaa se vuokralle muille talonpojille, joilla on varoja talouden hoitamiseen. Maiden vuokralleannon suoranainen kieltö pakottaa tekemään tämän vuokralleantamisen salassa, ilman valvontaa ja

nähtävästi vuokralleantajalle huonommilla ehdoilla kuin nyt, sillä maansa vuokralleantajan on pakko antaa se vuokralle. Ja sitten, kruununnrästien perimiseksi talonpojilta heidän maaosuuksiaan ruvetaan yhä useammin antamaan vuokralle kyläkäräjien⁶ kautta, ja sellainen vuokralleanto on köyhille talonpojille kaikkein vähimmin edullista" (s. 140).

Talouden täydellinen lamaanus on havaittavissa koko köyhällä ryhmällä:

„Asiallisesti ei kylvöttömien talonisäntien”, sanoo Postnikov, „ja niiden pienkylväjien, jotka muokkaavat maataan vuokraamalla vieraita työjuhtia, välisessä taloudellisessa asemassa ole suurtakaan eroa. Edelliset vuokraavat kotikyläläisilleen koko maansa, jälkimmäiset vain osan siitä, mutta kummatkin niistä *joko ovat batrakkeina kotikylässään tahi käyvät sivuansiotöissä, enimmäkseen samoissa maanviljelystöissä* asuen omassa rakennuksessaan. Sen vuoksi *talonpoikain molempia kategorioita — kylvöttömiä ja pienkylväjiä — voidaankin tarkastella yhdessä*; kummatkin niistä kuuluvat taloutensa menettäviin talonisäntiin, ovat enimmäkseen taloudelliseen häviöön joutuneita tai joutuvia talonisäntiä, joilla ei ole taloudenhoitoon tarvittavaa karjaa eikä kalustoa” (s. 135).

„Kun taloudettomat perhekunnat ja kylvöttömät taloudet ovat enimmäkseen taloudelliseen häviöön joutuneita talouksia”, sanoo Postnikov jonkin verran alempana, „niin pienkylväjät, jotka antavat maataan vuokralle, ovat edellisten kandidaatteja. Jokainen tuntuva kato tai satunnainen onnettomuus, kuten tulipalo, hevosten häviäminen j.n.e., kiskaisee joka kerta tästä ryhmästä osan talonisännistä taloudettomien ja batrakkien ryhmään. Talonisäntä, joka jostain syystä menettää työjuhdat, ottaa ensimmäisen askeleen rappiollejoutumista kohti. Maan muokkaamisessa vuokraamalla vieraita työjuhtia on paljon sattumanvaraista ja säännötöntä ja tavallisesti se pakoittaa supistamaan kylvöjä. Paikalliset maaseudun laina- ja talletuskassat ja kotikyläläiset kieltävät tällaiselta talonpojilta luoton [huomautuksessa sanotaan: „Taurian kihlakunnissa on suurissa kylissä runsaasti laina- ja talletusyhdistyksiä, jotka toimivat valtionpankin luoton avulla, mutta niistä saavat lainoja ainoastaan varakkaat ja hyvin toimeentulevat talonisännät”]; hän saa lainaa tavallisesti raskaammilla ehdoilla

kuin „vauraat” talonpojat. „Eihän hänelle voi antaa”, sanovat talonpojat, „kun hänellä ei ole mistä ottaa”. Vajotuaan kerran velkoihin hän menettää heti ensimmäisen onnettomuuden sattuessa maansakin, varsinkin jos hänellä on vielä ruununrästejäkin” (s. 139).

Kuinka syvälle maanviljelystalouden lamaannustila on päässyt köyhän ryhmän talonpojilla, se näkyy parhaiten siitä, että tekijä ei edes vastaa kysymykseen, miten he oikein tätä taloutta hoitavat. Alle 10 desj. kylvävillä talouksilla, sanoo hän, „maanviljelys on liian satunnaisten olosuhteiden varassa, jotta sitä voitaisiin luonnehtia joillakin määrättyillä menetelmillä” (s. 278).

Esitetyt alimman ryhmän talonpoikien taloutta luonnehtivat lausunnot ovat lukuisuudestaan huolimatta aivan riittämättömiä: ne ovat yksinomaan kielteisiä, vaikka pitäähän niitä olla myönteisiäkin lausuntoja. Tähän saakka me olemme kuulleet ainoastaan siitä, ettei käy päinsä määrittellä tämän ryhmän talonpoikia itsenäisiksi maanviljelijäisänniksi, koska heidän maanviljelyksensä on aivan lamassa ja koska kylvöala on kerrassaan riittämätön, ja vihdoin, koska he harjoittavat maanviljelystä sattumanvaraisesti: „Vain hyvin toimeentulevat ja varakkaat talonpojat”, huomauttavat tilastotyöntekijät Bahmutin kihlakuntaa kuvatessaan, „joilla ei ole puutetta siemenistä, voivat pitää jonkinlaista järjestystä kylvöissä, mutta köyhät kylvävät mitä heillä sattuu olemaan, kylvävät minne ja miten sattuu” (s. 278). Mutta koko tämän alimpaan ryhmään kuuluvan talonpoikaisjoukon toimeentulo (kolmessa Taurian kihlakunnassa heitä on yli 30 tuhatta taloutta ja yli 200 tuhatta henkeä kumpaakin sukupuolta) ei voi olla sattumanvaraista. Elleivät he saa elatustaan omasta taloudestaan, niin millä he sitten elävät? Pääasiassa työvoimansa myynnillä. Me näimme edellä Postnikovin sanoneen tämän ryhmän talonpojista, että he tulevat toimeen tekemällä batrakkitöitä ja sivullisilla ansiotöillä. Kun etelässä ei ole juuri ollenkaan elinkeinoammattaita, niin nämä ansiotyöt ovat suurimmaksi osaksi maanviljelystöitä ja merkitsevät siis *palkkautumista* maataloustöihin. Todistaaksemme seikkaperäisemmin, että juuri työn myyminen on alimman ryhmän talonpoikien talouden peruspiirteenä, me ryhdyimme tarkastelemaan tätä ryhmää niiden suuruusluokkien mukaan, joihin se zemstvotilastoissa jaetaan. Kylvöttömistä

talonisännistä ei kannata puhuakaan: he ovat täydellisiä batrakkeja. Toisessa suuruusluokassa ovat jo sellaiset kylväjät, joilla on kylvöjä 5 desjatiinaan saakka taloutta kohti (keskimäärin 3,5 desj.). Ylläesitetystä kylvöalan jakamisesta talous-, rehu-, ravinto- ja kaupalliseen alaan näkyy, että tämä kylvömäärä ei ole laisinkaan riittävä. „Ensimmäisellä ryhmällä, jolla on kylvöjä 5 desjatiinaan saakka taloutta kohti”, sanoo Postnikov, „ei ole kylvöissään markkina-alaa, kaupallista alaa; tämän ryhmän toimeentulo on mahdollista ainoastaan hankkimalla ansiotuloja, joita saadaan työskentelemällä batrakkina y.m. keinoilla” (s. 319). Jää vielä viimeinen suuruusluokka — sellaiset isännät, joilla on kylvöjä 5—10 desj. taloutta kohti. Herää kysymys, minkälainen suhde tämän ryhmän talonpoikien itsenäisellä maanviljelystaloudella on niin sanottuihin „ansiotöihin”? Täsmällisen vastauksen antamiseksi tähän kysymykseen pitäisi olla muutamia *tyypillisiä* talonpoikaisbudjetteja *tämän ryhmän* isänniltä. Postnikov myöntää täydellisesti budjetteja koskevien tietojen tarpeellisuuden ja tärkeyden, mutta sanoo, että „sellaisten tietojen kerääminen on sangen vaikeata ja monissa tapauksissa tilastotyöntekijöille suorastaan mahdotonta” (s. 107). Tätä viimeistä huomautusta on hyvin vaikea hyväksyä: moskovalaiset tilastotyöntekijät ovat keränneet muutamia erittäin mielenkiintoisia ja yksityiskohtaisia budjetteja (kts. „Tilastotietojen kokoelma Moskovan läänistä”. Taloustilastojen osasto. Osat VI ja VII); Voronezhin läänin eräissä kihlakunnissa, kuten tekijä itsekin mainitsee, on budjetteja koskevat tiedot kerätty jopa talouksittainkin.

On kovin valitettavaa, että Postnikovin omat tiedot budjeteista ovat kerrassaan riittämättömiä: hän esittää 7 saksalaisten siirtolaisten budjettia ja vain yhden venäläisen talonpojan budjetin ja sitä paitsi kaikki budjetit koskevat suurkylväjiä (minimum on venäläisellä — 39½ desj. kylvöjä), s.o. sellaista ryhmää, jonka taloudesta saa riittävän selvän käsityksen zemstvitilastoissa olevien tietojen mukaan. Valittaen sitä, ettei hänen „onnistunut matkallaan kerätä sen enempää talonpoikain budjetteja”, Postnikov sanoo, että „näiden budjettien tarkka määrittely on yleensä vaikeaa tehtävää. Taurialaiset antavat tiedot taloudestaan aika avomielisesti, mutta enimmäkseen he eivät itsekään tiedä tarkkoja numeroita tuloistaan ja

menoistaan. Tarkemmin talonpojat sentään muistavat menoimensa yleisen summan, tai suurimmat tulot ja menot, mutta pikku numerot melkein aina häipyvät heidän muististaan” (s. 288). Kuitenkin parempi olisi kerätä muutamia budjetteja, vaikkapa ilman pieniä yksityiskohtiakin, kuin kerätä, kuten tekijä on tehnyt, „noin 90 kuvausta antamalla arvion” talouden tilasta, joka käy kyllin hyvin selville zemstvojen talouksittain toimittamista kyselyistäkin.

Koska budjetteja ei ole, niin käytettävissämme ovat vain kahdenlaiset tiedot tarkastettavana olevan ryhmän talouksien luonteen määrittelyä varten: ensinnäkin Postnikovin laskelmat keskinkertaisen perheen elatukseen tarvittavasta kylvömäärästä taloutta kohti; toiseksi tiedot kylvöalan jakamisesta 4 osaan sekä paikallisten talonpoikien rahamenojen keskinkertaisesta määrästä (perhettä kohti vuodessa).

Yksityiskohtaisten laskelmien perusteella siitä kylvödesjatiinon määrästä, mikä tarvitaan perheen ravintoa, kylvöjä ja karjan ruokintaa varten, Postnikov tekee tällaisen lopullisen johtopäätöksen:

„Keskikokoisella ja keskinkertaisesti toimeentulevalla talonpoikaisperheellä, joka elää yksinomaan maanviljelyksellä sekä hoitaa tulonsa ja menonsa vajauksetta, täytyy keskimääräisiä satoja saataessa olla kylvöalassaan 4 desj. ravintoalaa $6\frac{1}{2}$ -henkiselälle perheelle, $4\frac{1}{2}$ desj. rehualaa 3 työhevosen ruokintaa varten, $1\frac{1}{2}$ desj. kylvösiemenen saantia varten sekä 6—8 desj. viljan myymiseksi markkinoilla, eli yhteensä 16—18 desj. kylvöjä. ...Keskinkertaisella taurialaisella on noin 18 desj. kylvöjä taloutta kohti, mutta 40 prosentilla väestöstä kolmessa Taurian kihlakunnassa on kylvöjä alle 10 desj. taloutta kohti, ja kun tämä väestö silti harjoittaa maanviljelystä, niin vain siksi, että se hankkii osan tuloistaan sivuansioilla ja antamalla maataan vuokralle. Tämän väestöosan taloudellinen asema on epänormaali ja hatara, sillä useimmissa tapauksissa sillä ei voi olla varastoja huonon satovuoden varalta” (s. 272).

Koska kylvöjen keskiuus taloutta kohti tässä ryhmässä on 8 desj., s.o. vähemmän kuin puolet tarvittavasta määrästä (17 desj.), niin meillä on oikeus tehdä sellainen johtopäätös, että tämän ryhmän talonpojat saavat suurimman osan tuloistaan „ansiotöillä”, s.o. työnsä myymisellä.

Toinen laskelma: Postnikovin edellä esittämien numero-tietojen mukaan kylvöalan jakaantumisesta menee 8 desjatiinasta kylvöjä 0,48 desj. siemeneksi; 3 desj. karjan rehuksi (tässä ryhmässä on 2 eikä 3 työjuhtaa taloutta kohti); 3,576 desj. menee perheen ravintoon (sen kokoonpano on myös alle keskitason — noin $5\frac{1}{2}$ henkeä, eikä $6\frac{1}{2}$), joten kaupallista alaa jää vähemmän kuin 1 desj. (0,944), josta tekijä laskee saatavan 30 rpl. tuloja. Mutta välttämättömien rahamenojen summa on taurialaisella paljon suurempi. On paljon helpompaa koota tiedot rahamenojen suuruudesta kuin budjeteista, sanoo tekijä, sillä talonpojat itse tekevät usein tämänluontoisia laskelmia. Näiden laskelmien mukaan osoittautuu, että:

„Keskikokoisella perheellä, s.o. sellaisella, johon kuuluu mies — työntekijänä, vaimo ja 4 lasta tai keskenkasvuista, perheen hoitaessa taloutta omalla maallaan, noin 20 desjatiinalla, ottamatta maata vuokralle, on välttämättömien rahamenojen summa taurialaisten laskujen mukaan 200—250 rpl. vuodessa. 150—180 ruplan summaa pidetään niiden rahamenojen miniminä, jotka pienellä perheellä on, jos se samalla kaikissa suhteissa rajoittaa kulunkejaan. Tätä summaa pienempiä vuosituloja pidetään jo mahdottomina, sillä työntekijä vaimoineen hankkii näillä seuduilla batrakkityöllä 120 rpl. vuodessa saaden valmiin ruoan ja asunnon, eikä hänellä sitä paitsi ole mitään menoja karjan, inventaarion y.m.s. ylläpidosta ja voipa hän vielä saada „lisuketta” maasta, jonka hän antaa vuokralle kotikyläläisilleen” (s. 289). Koska tarkasteltavana oleva ryhmä on keskitasoa alempana, niin emme ota keskinkertaisia rahamenoja, vaan minimaaliset, ja vieläpä minimum’in alimman numeron — 150 rpl., mikä on hankittava „ansiotöillä”. Tällaisen laskelman mukaan oma talous antaa kyseessä olevan ryhmän talonpojalle ($30 + 87,5 * =$) 117,5 rpl., ja työnsä myymisestä hän saa 120 rpl. Siis taaskin tulos on sellainen, että tämän ryhmän talonpojat voivat itsenäisen maanviljelystalouden tuloilla korvata ainoastaan *vähemmän kuin puolet* minimaalisista menoistaan **.

* $3\frac{1}{2}$ desj. ravintoalaa antaa 25 rpl. arvoja 1 desj. kohti ($25 \times 3,5 = 87,5$) — Postnikovin laskelma, s. 272.

** Hra Juzhakovin laskelmat „Russkaja Mysl'issä” № 9 vuodelta 1885 („Kansan maanomistuksen normit”) vahvistavat täydellisesti tämän johtopäätöksen. Maaosuuden ravintonormina, s.o. pienimpänä normina taloutta kohti hän pitää Taurian läänissä 9 desjatiinan kylvöalaa. Mutta hra Juzhakov laskee maaosuudesta saatavan *vain* ruokatarvikkeet elintarvikkeiljana ja verot, ja hän

Talouden luonteen tarkastelu alimman ryhmän kaikissa alaryhmissä johtaa siis siihen epäilemättömään johtopäätökseen, että vaikka talonpoikain enemmistöllä onkin jonkin verran kylvöjä, niin vallitsevana toimentulovälineiden lähteenä heillä kuitenkin on työvoimansa myynti. Tämän ryhmän kaikki talonpojat ovat enemmän palkkatyöläisiä kuin maanviljelijä-isäntiä.

Postnikov ei ole asettanut tätä kysymystä alimman ryhmän talonpoikien talouden luonteesta eikä ole selvittänyt ansiotöiden suhdetta omaan talouteen — se on hänen teoksensa suurena puutteena. Sen vuoksi hän ei ole riittävästi selvittänyt sitä ensi silmäykseltä omituisia ilmiötä, että alimman ryhmän talonpojat, joilla on liian vähän omaa maata, hylkäävät sen, antavat sen vuokralle; siksi talouden yleiseen luonteeseen ei ole yhdistetty sitä huomattavaa tosiasiaa, että tuotantovälineiden (s.o. maan ja inventaarion) määrä on alimman ryhmän talonpojilla keskinkertaista tuntuvasti alhaisempi. Koska tuotantovälineiden keskinkertainen määrä, kuten olemme nähneet, turvaa nimenomaan vain perheen välttämättömien tarpeiden tyydyttämisen, niin mainitusta köyhien talonpoikien osattomuudesta seuraa heille ehdottomalla tinkimättömyydellä välttämättömyys etsiä vieraita tuotantovälineitä työnsä käyttämistä varten, s.o. myydä itseään.

Siirtykäämme toiseen ryhmään — *keskiryhmään*, joka käsittää myös 40% väestöstä. Siihen kuuluvat isännät, joilla on kylvöjä 10—25 desj. taloutta kohti. Termi „keskiryhmä” sopii täysin tälle ryhmälle, kuitenkin sellaisin varauksin, että sen tuotantovälineet ovat jonkin verran (hyvin vähän) alle keskitason: kylvöjä on taloutta kohti 16,4 desj. kaikkien talonpoikien yleisen keskitason ollessa 17 desj. Karjaa on 7,3 päätä taloutta kohti keskitason ollessa 7,6 päätä (työjuhtia 3,2 keskimäärän ollessa 3,1). Koko

olettaa, että muut menot katetaan ansiotöistä saatavilla tulolla. Zemstvotilastojen budjetit osoittavat, että jälkimmäistä laatua olevat menot tekevät enemmän kuin puolet kaikista menoista. Niinpä Voronezhin läänissä talonpoikaisperheen keskimääräiset menot ovat 495,39 rpl. laskien siihen sekä luontais- että rahamenot. Tästä summasta menee 109,10 karjan ylläpitoon [N. B. Juzhakov laskee karjan ylläpidon heinäniittyjen ja apumaiden osalle eikä kyntömaan osalle], 135,80 kasvisravintoon ja veroihin, 250,49 muihin menoihin — vaateisiin, inventaarioon, vuokraukseen, erilaisiin taloustarpeisiin y.m. [24 budjettia „Tilastotietojen kokoelmasta Ostrogzhskin kihlakunnasta”].— Moskovan läänissä ovat perheen keskimääräiset vuotuiset menot 348,83 rpl., josta 156,03 elintarviketilijään ja veroihin, sekä 192,80 muita menoja. [Keskiarvo 8:sta moskovalaisten tilastotyöntekijäin keräämästä budjetista,— l.c.] (loco citato — siteeratussa kohdassa *Toim.*).

peltoala taloutta kohti on 17—18 desj. (osuusmaata, ostoja vuokramaata) keskimäärän ollessa 20—21 desj. kihlakunnittain. Yhtä taloutta kohti tulevan kylvöjen desjatiinamäärän vertaaminen siihen normiin, minkä Postnikov on esittänyt, osoittaa, että taloudenhoito omalla maalla antaa tälle ryhmälle hädin tuskin sen verran kuin elatukseen tarvitaan.

Tuntuu siltä, että kaikkien näiden numerotietojen perusteella voitaisiin luulla, että tähän ryhmään kuuluvien talonpoikien talous onkin kaikkein vankimmalla pohjalla: talonpoika korvaa sillä kaikki menonsa; hän ei tee työtä saadakseen tuloja, vaan ainoastaan tärkeimpien tarpeiden tyydyttämiseksi. Todellisuudessa me kuitenkin näemme asian olevan aivan päinvastoin: tämän ryhmän talonpoikien talous on kovin epävakaata.

Ennen kaikkea tässä ryhmässä osoittautuu riittäväksi kylvöjen keskimäärä — 16 desj. Siis isännät, joilla on 10—16 desj. kylvöjä, eivät saa maanviljelyksellä korvatuksi kaikkia menoja ja heidänkin on pakko turvautua ansiotöihin. Ylläesitetyistä Postnikovin likimääräisistä laskelmista me näemme, että tähän ryhmään palkkautuu työhön 2.846 työläistä ja siitä palkkautuu pois 3.389 työläistä, s.o. 543 työläistä enemmän. Noin puolella tämän ryhmän talouksista ei siis ole täysin turvattua toimeentuloa.

Edelleen, tässä ryhmässä on 3,2 työjuhtaa taloutta kohti, kun taas valjakkoon tarvitaan 4 juhtaa, kuten edellä näimme. Huomattava osa tähän ryhmään kuuluvista isännistä ei siis tule toimeen omalla työkarjallaan maansa muokkaamisessa, ja heidän täytyy turvautua juhtien yhteiskäyttöön. Juhtien yhteiskäyttäjiin tässä ryhmässä kuuluu myös vähintään puolet: näin voidaan olettaa siksi, että valjakon omistavien talouksien yleismäärä on noin 40%, josta 20% kuuluu varakkaaseen ylimpään ryhmään ja loput 20% tulevat keskiryhmän osalle, joten vähintään 1/2 keskiryhmästä osoittautuu olevan vailla valjakkoa. Postnikov ei mainitse tarkasti, kuinka paljon tässä ryhmässä on juhtien yhteiskäyttäjiä. Zemstvotilastojen kokoelmista löydämme seuraavat tiedot (kahdesta kihlakunnasta) *.

* „Tilastotietojen kokoelma Melitopolin kihlakunnasta” (Liite Taurian läänin Kokoelman I osaan). Simferopoli, 1885. Siv. B 195. „Tilastotietojen kokoelma Dneprin kihlakunnasta” (Taurian läänin Kokoelman II osa). Simferopoli, 1896. Siv. B 123.

Kylvettyjen desjatiinoinen koko määrästä muokataan:

10—25 kyivodesj. ryhmässä on yhteensä		omilla juhdilla		käyttämällä juhtia yhdessä		vuok- raamalla		mulla keinoilla		
talouk- sia	kylvöjä desj.	talouk- sia	desj.	talouk- sia	desj.	talouk- sia	desj.	talouk- sia	desj.	
Melitop. kihl.	13.789	226.389,21	4.218	79.726,55	9.201	141.483,26	321	4.405,8	49	773,3
Dneprin kihl.	8.234	137.343,75	4.029	71.125,2	3.835	61.159,05	320	4.352,5	50	707,25

Näin muodoin kummassakin kihlakunnassa vähemmistö keskiryhmän talouksista muokkaa maata omilla työjuhdilla: Melitopolin kihlakunnassa vähemmän kuin $\frac{1}{3}$ talouksista; Dneprin kihlakunnassa vähemmän kuin $\frac{1}{2}$. Siis se juhtien yhteiskäyttäjien määrä, joka on edellä mainittu kaikkia kolmea kihlakuntaa varten ($\frac{1}{2}$), on pikemminkin liian pieni, mutta ei missään tapauksessa paisutettu. Se, ettei maata voida muokata omilla työjuhdilla, luonnehtii tietysti jo riittävästi talouden epävakaisuutta, mutta havainnollisuuden vuoksi esitämme Postnikovilla olevan kuvauksen juhtien yhteiskäytöstä; valitettavasti Postnikov kiinnittää liian vähän huomiota tähän taloudelliselta ja elinolojen kannalta mielenkiintoiseen ilmiöön.

„Talonisännillä, jotka tekevät työtä käyttämällä juhtia yhdessä”, sanoo Postnikov, „on työalan normi pienempi [kuin niillä talonpojilla, jotka tekevät työtä omilla juhdilla] sen samaisen mekaniikan säännön perusteella, jonka mukaan 3 yhteenvaljastettua hevosta ei muodosta voimaa, joka olisi 3 kertaa suurempi kuin yhden hevosen voima. Juhtia yhdessä käyttävät isännät saattavat asua eri puolilla kylää (yhteiskäyttöä harjoittavat pääasiassa sukulaiset keskenään) ja sitä paitsi peltopalstoja on kahdella isännällä (juhtia käyttävät yhdessä kolmekin isäntää) kaksi kertaa enemmän kuin yhdellä. Kaikki se lisää siirtymisiin kuluva ajanhukkaa. [Huomautuksessa: „Maita jaettaessa kukin talous saa määrätystä pellostä omille perheenjäsenilleen yhtenäisen palstan ja sen vuoksi niillä talouksilla, joissa on vähän jäseniä, ovat palstat pienemmät. Juhtien yhteiskäyttö on Taurian läänissä hyvin moninaista. Sille juhtien yhteiskäyttäjistä, jolla on bukkeri, kynnetään desjatiina enemmän, esim. toiselle 10, mutta toiselle 11 desj., tahi sen osalle, jolla ei ole bukkeria, lankeavat kaikki sen korjauskustannukset töiden aikana. Samoin on laita silloinkin, kun yhteiskäytössä olevien juhtien määrä on erilainen: toiselle kynnetään

päivä enemmän j.n.e. Kamenkan kylässä bukkerin omistaja saa rahassa 3—6 rpl. kevästä. Juhtien yhteiskäyttäjien kesken on yleensä hyvin usein eripuraisuutta”.] Sovun aikaansaamiseen kuluu myös vissi aika, ja toisinaan käy niin, että tämä sopu rikkoutuu ennen kuin työt on saatu loppuun. Eräissä tapauksissa juhtia yhteisesti käyttävillä ei riitä hevosia äestykseen, silloin ne otetaan bukkerivaljakosta: yhdet hevoset pannaan vedenhakuun, toiset äestävät. Juzkujan kylässä minulle kerrottiin, että monesti käy niin, että juhtien yhteiskäyttäjät saavat bukkeroiduksi tuskin 1 desj. päivässä, s.o. vain puolet normista” (s. 233).

Elävän inventaarion puutteeseen liittyy elottoman inventaarion vähyys. Ylempänä olevasta taulukosta, joka osoittaa inventaarion määrän 1 taloutta kohti eri ryhmissä, näkyy, että keskiryhmässä kaikissa kihlakunnissa on vähintään 1 kyntöväline 1 taloutta kohti. Mutta todellisuudessa ei inventaarion jakaantuminen ryhmän sisälläkään ole erikoisen tasaista. Postnikov ei valitettavasti esitä siitä numerotietoja, ja siksi meidän täytyy turvautua zemstvotilastojen kokoelmiin. Dneprin kihlakunnassa 8.227 taloudesta ei 1.808 taloudella ole laisinkaan kyntövälineitä; Melitopolin kihlakunnassa 13.789 taloudesta 2.954 taloudella; ensinmainitussa kihlakunnassa on niistä osattomiksi jääneitä talouksia = 21,9%; jälkimmäisessä — 21,4%. Epäilemättä ne talonisännät, joilla ei ole kyntövälineitä, lähentelevät taloudellisen asemansa kannalta alinta ryhmää, kun taas talonisännät, joilla niitä on enemmän kuin 1 kappale taloutta kohti, lähentelevät ylintä ryhmää. Sellaisia talonisäntiä, joilla ei ole auraa, on vieläkin enemmän: Dneprin kihlakunnassa 32,5% ja Melitopolin kihlakunnassa 65,5%. Vihdoin viljankorjuukoneita (joilla on erittäin tärkeä merkitys etelävenäläisen talonpojan taloudessa, koska siellä on puute työläisistä käsin korjuuseen ja koska pellot ovat kaukana, minkä vuoksi viljan kuljetus venyy kuukausiksi) on tähän ryhmään kuuluvilla isännillä jo kerrassaan mitätön määrä: Dneprin kihlakunnassa on koko ryhmää kohti olemassa 20 niitto- ja leikkuukonetta (1 kone 400 taloutta kohti); Melitopolin kihlakunnassa 178½ (1 kpl. 700 taloutta kohti).

Tähän ryhmään kuuluvien talonpoikien yleistä talousjärjestelmää Postnikov kuvaa tällä tavalla:

„Talonisännät, joilla on vähemmän kuin 4 työjuhtaa, ryhtyvät ehdottomasti työjuhtien yhteiskäyttöön peltojen

muokkaamiseksi ja kylvämiseksi. Tämän ryhmän talonisännillä on taloudessaan joko 2 tai yksi työntekijä. Näiden isäntien suhteellisesti pienempi työkykyisyys johtuu jo siitä, että talous ja yhteisvaljakko ovat pienemmät ja kalusto niukempaa. Juhtien yhteiskäyttäjät kyntävät useimmiten pienellä, kolmiteräisellä bukkerilla, jolla työ käy hitaammin. Jos nämä isännät korjaavat viljan naapureilta vuokratulla koneella, niin he saavat koneen vasta sitten, kun naapuri on jo ehtinyt leikata viljansa. Jos vilja korjataan käsin, niin se kestää kauemmin, toisinaan täytyy palkata päiväläisiä, ja korjuu tulee kalliimmaksi. Yksinäisillä isännillä jokainen kiireellinen kotitehtävä tai yhteiskunnallisten velvollisuuksien täyttäminen keskeyttää työn. Jos yksinäinen talonisäntä lähtee peltotöihin etäiselle pellolle, missä talonpojat viettävät usein kokonaisen viikon suorittaen yhtä kyytiä kylvön ja kynnön, niin hänen täytyy käydä useammin kylässä tapaamassa perhettään” (s. 278). Tällaisia yksinäisiä talonisäntiä (joilla on yksi työntekijä) on käsiteltävänä olevassa ryhmässä enemmistö, kuten näkyy seuraavasta taulukosta, jonka Postnikov on esittänyt ja joka osoittaa eri kylvöryhmiin kuuluvien perheiden kokoonpanon Taurian läänin kaikissa kolmessa kihlakunnassa (s. 143).

100 taloutta kohti on

	ilman mies- puollista työntekijää	1 työntekijä ta- loudessa	2 työntekijää ta- loudessa	3 työntekijää tal- useampia
Kylvöttömät	19	67	11	3
Kork. 5 desj. kylv.	9	77,6	11,7	1,7
5—10 " "	4,2	74,8	17,7	3,3
10—25 " "	1,7	59	29	10,3
25—50 " "	1,2	40	35,7	23,1
Yli 50 " "	0,9	25	34,3	39,8
<i>Yhteensä</i>	4,3	60,6	24,6	10,5

Tästä taulukosta näkyy, että keskiryhmässä $\frac{3}{5}$:lla perheistä on kussakin 1 työntekijä tai ei ole yhtään työntekijää*.

Kuvataksemme keskiryhmän suhdetta ylimpään ryhmään ja yleensä sen talouden lujutta, esitämme Dneprin kihlakuntaa koskevien Tilastotietojen kokoelmasta numerotiedot

* Vahvistaakseen väittämänsä niistä huomattavista etuisuuksista, joita perheellisillä talonisännillä (s.o. sellaisilla, joilla on useampia työntekijöitä) on taloudenhoidossa yksinäisiin verrattuna, Postnikov viittaa Trirogovin tunnettuun kirjaan: „Yhteisö ja vero”.

talonpoikain käytettävänä olevan koko maa-alan ja muun muassa kylvetyn alan jakaantumisesta eri ryhmien kesken *. Saadaan seuraava taulukko:

Talonpoikain ryhmät	Ryhmään kuulu- vien % talon- kunnista	Osuuskyntömaasta		Ostomaasta		Vuokraamaasta		Vuokratilo- jen osuus maasta	Ryhmän koko maankäyttö		Kylvöala	
		desj.	%	desj.	%	desj.	%		desj.	%	desj.	%
Köyhä ryhmä	39,9	56.444,95	25,5	2.003,25	6	7.838,75	6	21.561,25	44.735,7	12,4	38.439,25	11
Keskiryhmä	41,7	102.793,7	46,5	5.376	16	48.397,75	35	8.311	148.256,45	41,2	137.343,75	43
Varakas ryhmä	18,4	61.844,25	28	26.530,75	78	81.645,95	59	3.039,25	166.981,7	46,4	150.614,45	46
<i>Yhteensä</i>	100	221.082,9	100	33.910	100	137.882,45	100	32.901,5	359.973,85	100	326.397,45	100

Tästä taulukosta näkyy, että osuusmaan peltoalan suhteen keskiryhmä on ollut kaikista muista edellä: sen hallussa oli 46,5% maasta. Osuusmaan riittämättömyys on pakoittanut talonpojat turvautumaan vuokraamiseen, jonka tuloksena talonpoikien käytössä oleva maa-ala on lisääntynyt yleensä enemmän kuin puolitoistakertaisesti. Keski-ryhmällä on maan *absoluuttinen* määrä samoin kasvanut, mutta *suhteellisesti* se on supistunut: sille on jäänyt vain 41,2% koko maa-alasta ja 43% kylvöistä; ensimmäisen paikan on ottanut ylin ryhmä. Siis ei ainoastaan alin ryhmä, vaan myöskin keskiryhmä on suoransien painostuksen alaisena ylimmän ryhmän taholta, joka kaappaa niiltä maata.

Kaikki edellä sanottu antaa meille oikeuden luonnehtia keskiryhmän taloudellista tilaa seuraavalla tavalla. Siihen kuuluvat maanviljelijäisännät, jotka tulevat toimeen pelkästään omien kylvöjensä tuloilla; kylvöt ovat heillä miltei samansuuruiset kuin paikallisen talonpoikaiston keskimääräiset kylvöalat (tai hiukan pienemmät) ja tyydyttävät nipin napin perheen välttämättömät tarpeet. Mutta elävän ja elottoman inventaarion vähyys ja niiden epätasainen jakaantuminen tekevät tämän ryhmän talonpoikien talouden epävarmaksi ja hataraksi, varsinkin sen vuoksi, kun ylimmällä ryhmällä on uhkaava tendenssi tunkea pois alinta ja keskiryhmää.

* Tiedot koskevat koko Dneprin kihlakuntaa, mukaanluettuna nekin kylät, jotka eivät kuulu kuntiin.— Sarakkeessa „koko maankäyttö” olevat numerot ovat minun laskemani — siinä on laskettu yhteen osuusmaan, vuokraamaan ja ostomaan määrä sekä siitä vähennetty vuokralleannettu maa.— Dneprin kihlakunta on otettu siksi, että se on melkein kokonaan venäläinen.

Tarkastelkaamme viimeistä, ylintä ryhmää, johon kuuluu varakas talonpoikaisto. Taurian kihlakunnissa siihen kuuluu $\frac{1}{5}$ väestöstä, nimittäin ne, joilla on kylvöjä yli 25 desj. taloutta kohti. Kuinka paljon rikkaampi muita ryhmiä tämä ryhmä todella on sekä työjuhtien että työvälaineiden sekä osuusmaan ja muun maan kannalta, siitä on edellä jo esitetty riittävästi numerotietoja. Osoittaaksemme, nimenomaan kuinka paljon varakkaampia tämän ryhmän talonpojat ovat keskitalonpoikiin verraten, esitämme vielä ainoastaan tiedot kylvömääristä: Dneprin kihlakunnassa on varakkaassa ryhmässä 41,3 desj. kylvöjä taloutta kohti, kun keskimäärin koko kihlakunnassa on 17,8 desj., s.o. runsaasti kaksi kertaa vähemmän. Yleensä Postnikov on tämän puolen asiasta, runsaskylvöisten talonpoikien suuremman vaurauden, selittänyt riittävän täydellisesti, mutta hän ei ole kiinnittänyt juuri lainkaan huomiota toiseen, paljon tärkeämpään kysymykseen: minkälainen merkitys tämän ryhmän taloudella on seudun yleisessä maataloustuotannossa ja millä hinnalla (muille ryhmille) ylimmän ryhmän menestys ostetaan.

Asia on siten, että määrällisesti tämä ryhmä on hyvin pieni: etelän kaikkein varakkaimmalla alueella, Taurian läänissä, se on vain 20% väestöstä. Sen vuoksi saattaisi luulla, ettei sillä ole suurtakaan merkitystä koko paikkakunnan taloudessa*. Mutta todellisuudessa me näemme asian olevan aivan päinvastoin: tällä varakkaalla vähemmistöllä on maatalustuotteiden kokonaistuotannossa vallitseva merkitys. Taurian kolmessa kihlakunnassa on koko kylvöalasta — 1.439.267 desjatiinasta — varakkaan talonpoikaiston hallussa 724.678 desj., s.o. enemmän kuin puolet. Tienkään nämä numerot eivät ilmaise lähimainkaan täydellisesti ylimmän ryhmän vallitsevaa asemaa, sillä varakkailla talonpojilla on satoisuus paljon suurempi kuin köyhillä ja keskitalonpojilla, jotka eivät hoida talouttaan vähääkään oikealla tavalla, kuten Postnikov edellä sitä luonnehtii.

Näin ollen viljaa tuottavat pääasiassa ylimmän ryhmän talonpojat, ja sen vuoksi (mikä on erittäin tärkeää ja mikä

---

* Tämän virheen tekee esim. hra Slonimski, joka Postnikovin kirjaa käsittelevässä artikkelissa sanoo: „Talonpoikien varakas ryhmä sulautuu köyhällistön suureen joukkoon ja toisin paikoin sitä ikään kuin ei olisi ollenkaan” („Vestnik Jevropy”, v. 1893, № 3, s. 307).

sangen usein jätetään ottamatta huomioon) kaikenlaiset maatalouden luonnehtimiset, lausunnot agrokulttuurisista parannuksista y.m.s. koskevat pääasiassa ja eniten juuri (toisinaan jopa yksinomaisesti) vaurasta vähemmistöä. Ottakaamme esim. tiedot nykyaikaisten työvälineiden leviämisestä.

Postnikov kertoo taurialaisen talonpojan inventaariosta seuraavaa:

„Talonpoikain inventaario on pieniä poikkeuksia lukuunottamatta sama kuin saksalaisilla siirtolaisillakin, mutta se on vähemmän monipuolista, osaksi laadultaan huonompaa ja sen tähden halvempaa. Poikkeuksena on Dneprin kihlakunnan lounainen, harvaan ja vähän asuttu osa, jossa on toistaiseksi säilynyt alkukantainen vähävenäläinen inventaario, johon kuuluu raskas puuaura ja rautapiikkinen puusahra. Muualla Taurian kihlakunnissa talonpojat käyttävät kaikkialla nykyaikaisia rauta-auroja. Auran rinnalla on etusijalla maanmuokkauksessa myöskin bukkeri, joka on talonpojilla usein jopa ainoa kyntöväline. Mutta bukkeria käytetään useimmiten auran rinnalla... Karhina käytetään kaikkialla rautapiikkisiä puukarhia, joita on kahta lajia: kahden hevosen karhia, jotka karhitsevat 10 jalan leveydeltä, ja yhden hevosen karhia, joiden työleveys on noin sylen mittainen... Bukkerit ovat kolmi-, neli- ja viisiteräisiä työvälineitä... Bukkerin eteen kiinnitetään usein pieni kylvökone, joka toimii bukkerin pyörän mukana. Sen kylväessä bukkeri samalla peittää siemenet. Muista maanmuokkavälineistä talonpojilla tavataan vielä, tosin harvoin, puujyrä, jolla pellot jyrätään kylvön jälkeen. Leikkuukoneita on talonpojille ilmaantunut varsinkin viimeisten 10 vuoden aikana. Talonpoikien kertoman mukaan varakkaissa kylissä niitä on jo melkein puolilla talouksista... Niittokoneita talonpojilla tavataan paljon harvemmin kuin leikkuukoneita... Yhtä vähän on talonpojilla hevosharavia ja -puimakoneita. Viskuuksien käyttö on yleistä... Kuljetusvälineinä käytetään yksinomaan saksalaisia rattaita ja häkkivankkureita, joita nykyään valmistetaan monissa venäläisissä kylissä... Puintiin käytetään kaikkialla pitempiä tai lyhempiä hammaskylkisiä kivirullia” (s. 213—215).

Saadaksemme tietää, miten nämä työvälineet jakaantuvat, on syvennyttävä zemstvotilastojen kokoelmiin, vaikka niissäkään ei ole täydellisiä tietoja: taurialaiset tilastotyön-

tekijät ovat rekisteröineet ainoastaan aurat ja bukkerit, leikkuu- ja niittokoneet sekä vankkurit (s.o. rattaat ja häkki-vankkurit). Laskemalla yhteen tiedot Melitopolin ja Dneprin kihlakunnista saamme tulokseksi, että aurojen ja bukkerien koko määrästä (46.522) on ylimmän ryhmän hallussa 19.987, s.o. 42,9%; rattaita on 59.478 kappaleesta 23.747, s.o. 39,9%; ja vihdoin leikkuu- ja niittokoneita on 3.061 kappaleesta 2.841, s.o. 92,8%.

Edellä esitettiin tietoja, jotka osoittavat, että työn tuottavaisuus on talonpoikaiston ylimmissä ryhmissä huomattavasti korkeampi kuin alimmissa ja keskiryhmissä. Tarkastelkaamme nyt, mistä tekniikan erikoisuuksista nämä talouden erikoisuudet suurkylväjillä oikein johtuvat.

„Talonpoikien maanhallinnan ja maankäytön suuruus”, sanoo Postnikov, „määrää huomattavalta osalta myöskin maanviljelyksen järjestelmän ja luonteen. Valitettavasti tätä molempien keskinäistä riippuvaisuutta toisistaan ovat talonpoikaisen maatalouden tutkijat meillä tähän saakka vielä vähän tarkastelleet ja heidän mielestään tämä talonpoikainen maatalous on usein vielä yhtäläistä maalaisväestön kaikissa kerroksissa. Jättäen syrjään maanviljelysjärjestelmän yritän tehdä lyhyen yhteenvedon näistä tekniikan erikoisuuksista talonpoikien eri ryhmiin kuuluvissa talouksissa sikäli kuin ne ovat minulle selvinneet matkoillani Taurian kihlakunnissa.

Omilla juhdilla työskentelevät talonisännät, jotka tulevat toimeen ilman työntien yhteiskäyttöä, pitävät taloudessa 4—5—6 tai enemmän työjuhtia *, ja heidän taloudellisessa asemassaan on tällöin paljon erilaisuutta. Neliteräistä bukkeria vetämään on valjastettava 4 juhtaa, viisiteräiseen tarvitaan jo 5 juhtaa. Kynnön jälkeen seuraa äestäminen ja ellei isännällä ole vielä yhtä hevosta, ei hän voi äestää samaa jälkeä, vaan se pitää tehdä vasta kynnön päätyttyä, t.s. siemenet on peitettävä jo jonkin verran kuivuneella mullalla, mikä on niiden itämiselle epäedullista. Jos kyntötoita tehdään pitkän matkan päässä kylästä ja jos sinne täytyy kuljettaa vettä ja rehua, niin työ taaskin keskeytyy, ellei ole vielä yhtä hevosta. Kaikissa näissä tapauksissa tulee ajanhukkaa ja kylvöt myöhästyvät, ellei ole

* Varakkaan ryhmän talonpojilla on 6—10 työjuhtaa taloutta kohti (kts. ylempänä).

täyttä komplektia työjuhtia. Kun työjuhtia on enemmän ja kun käytetään moniteräistä bukkeria, niin talonpojat suorittavat kylvönsä nopeammin, käyttävät paremmin hyväksi suotuisaa säätä, peittävät siemenet kosteammalla mullalla. Näin muodoin kevätkylvötekniikan etuisuuksista hyötyy „täydellinen” isäntä, jolla on taloudessaan 6 tai mieluummin 7 työjuhtaa. Kun on 7 hevosta, niin samanaikaisesti voidaan tehdä työtä viisiteräisellä bukkerilla ja kahdella karhilla. Sellaisella isännällä „ei tule seisokkeja työssä”, kuten talonpojat sanovat.

Vieläkin tärkeämpi on näiden isäntien aseman erilaisuus viljanleikkuun jälkeisessä vaiheessa, jolloin paikallisessa taloudessa hyvän sadon sattuessa työvoima on jännitettävä äärimmilleen. Isännällä, jolla on 6 päätä työjuhtia, suoritetaan samanaikaisesti viljan kuljetuksen kanssa myöskin puinti, viljaa ei aumata, millä tietysti säästetään aikaa ja työvoimaa” (s. 277).

Täydellisen kuvan antamiseksi näiden suurkylväjien talouden luonteesta on vielä mainittava, että maanviljelijäin tässä ryhmässä kylvö on „kaupallinen” yritys, kuten Postnikov huomauttaa. Ylläesitetyt tiedot kaupallisen alan suuruudesta vahvistavat täydellisesti tämän tekijän antaman luonnekuvan, sillä suurin osa kylvöalasta antaa markkinoille meneviä tuotteita, nimittäin 52% koko alasta niissä talouksissa, joissa on kylvöjä 25—50 desj., ja 61% niissä talouksissa, joissa on kylvöjä yli 50 desj. Samaa osoittaa myöskin rahatulojen määrä: yksinpä tämän tulon minimikin varakkaassa ryhmässä — 574 rpl. taloutta kohti — ylittää enemmän kuin kaksinkertaisesti välttämättömien rahamenojen summan (200—250 rpl.) muodostaen siten ylijäämän, joka kasaantuu ja käytetään talouden laajentamiseen ja parantamiseen. „Kaikkein varakkaimmilla talonpojilla, joilla on yli 50 desj. kylvöjä taloutta kohti”, jopa „eräs karjanhoidon alakin — karkeavillaisten lampaiden kasvattaminen — saa jo markkinallisen luonteen”, kuten Postnikov selittää (s. 188).

Siirtykäämme nyt toiseen kysymykseen, jota Postnikov ei myöskään ole käsitellyt riittävästi (vieläpä hän on jättänyt sen melkein koskettelematta): miten vähemmistön taloudelliset saavutukset heijastuvat talonpoikaisjoukoissa? Epäilemättä kerrassaan kielteisesti: ylläesitetyt tiedot (varsinkin vuokrauksesta) antavat siitä riittävästi todis-

teita, joten tässä voidaan rajoittua vain yhteenvetojen tekemiseen. Taurian läänin kaikissa kolmessa kihlakunnassa talonpojat ottavat vuokralle yhteensä 476.334 desj. maata (osuusmaan ulkopuolelta ja osuusmaata), josta määrästä varakas ryhmä ottaa vuokralle 298.727 desj., s.o. enemmän kuin $\frac{3}{5}$ (63%). Köyhän ryhmän osalle tulee ainoastaan 6% ja keskiryhmälle 31%. Kun otetaan huomioon, että vuokraamista tarvitsevat eniten — ellei yksinomaan — kaksi alinta ryhmää (ylläesitettyt tiedot Dneprin kihlakunnan maa-alan jakaantumisesta talonpoikaisryhmien kesken osoittavat, että ylimmässä ryhmässä on yksistään osuusmaan peltoalaa melkein riittävästi kylvöjen „normaali”-määrää varten), niin käy ymmärrettäväksi, kuinka äärettömiä vaikeuksia niillä täytyykään olla maan suhteen sen vuoksi, että varakkaat talonpojat laajentavat peltojaan kaupallisessa tarkoituksessa*.

Aivan samanlaiset johtopäätökset saadaan myöskin osuusmaiden vuokrauksen jakaantumisesta, jota koskevat tiedot on edellä esitetty. Osoittaaksemme, mikä merkitys maaosuuksien vuokraamisella on eri ryhmien talonpojille, lainaamme Postnikovin teoksen IV luvusta tätä ilmiötä koskevan kuvauksen.

„Osuusmaa”, sanoo hän, „on nykyään laajan keinottelun kohteena etelävenäläisessä talonpoikaiselämässä. Maata vastaan saadaan lainoja antamalla vekseleitä, jotka ovat hyvin laajasti levinneitä täällä taurialaisten talonpoikien keskuudessa, jolloin maasta saatava tulo jää rahat lainanneen hyväksi siihen saakka, kunnes velka on maksettu, maa vuokrataan tai myydään vuodeksi, kahdeksi vuodeksi tai pitemmäksi ajaksi, 8, 9 ja 11 vuodeksi, ja tällaiset maaosuuksien vuokralleannot vahvistetaan muodollisesti kuntien ja kylien hallinnoissa. Sunnuntaisin ja pyhäpäivisin jouduin suurissa kylissä näkemään kylähallinnon rakennuksen edessä joukottain vilkasta väkeä. Kysyessäni kokoontumisen syitä minulle vastattiin, että on käynnissä kestitys ja maaosuuksien myynti, minkä kylän viranomaiset vahvistavat kirjoihin... Maaosuuksien myymistä toisten käyttöön harjoitetaan sekä niissä kylissä, joissa maa on jaettu reviiisi-

---

* „Saksalainen painaa paikallista talonpoikaa... jättämällä hänet ilman sitä naapurimaata, jonka talonpoika voisi vuokrata tai ostaa” (s. 292) — sanoo Postnikov. Ilmeistä on, että varakas venäläinen talonpoika on tässä suhteessa lähempänä saksalaista siirtolaista kuin köyhiä maanmiehiään.

henkien luvun mukaan eikä mitään perinpohjaisia maan uudestaanjakoja suoriteta että niissäkin kylissä, joissa maa on jaettu paikalla olevan henkilöluvun mukaan ja tapahtuu perinpohjaisia uudestaanjakoja, mutta viimeksimainituissa maa myydään tavallisesti vain lyhemmäksi ajaksi, maan seuraavaan uudelleenjakoon saakka, sillä viime aikoina tämä maan uudelleenjaon määräaika on useimmiten määrätty etukäteen kyläkunnan päätöksessä uudelleenjaosta. Tähän osuusmaan myyntiin ovat nykyään keskittyneet etelävenäläisissä kylissä, varsinkin Taurian kihlakunnissa, niin monilukuisen paikallisen varakkaan talonpoikaiston tärkeimmät elinedut. Sivumennen sanoen se on eräs tärkeimpiä ehtoja maiden laajalle kyntöönottamiselle, jota varakkaat taurialaiset täällä harjoittavat ja josta heille on suurta taloudellista hyötyä. Sen vuoksi varakkaat talonpojat suhtautuvatkin nykyään niin kärkkäästi kaikkiin sellaisiin muutoksiin elämänoloissaan, jotka saattavat riistää heiltä tämän useimmissa tapauksissa halvaksi tulevan maanvuokrauksen, ja vielä lähellä sijaitsevien maiden vuokraamismahdollisuuden” (s. 140). Edelleen kerrotaan, miten Melitopolin kihlakunnan talonpoikaisasiain kanslia⁸ vaati, että jokainen maaosuuksien vuokralleento tapahtuisi kyläkokouksen suostumuksesta, miten kiusalliseksi tämä määräys tuli talonpojille ja miten „sen seurauksena on toistaiseksi ollut vain se, että sopimuskirjat maa-asioista ovat kyläoikeuksista hävinneet, vaikka epävirallisina kirjoina niitä luultavasti vieläkin käytetään” (s. 140).

Vaikka varakkaat talonpojat vuokraavat äärettömän suuret määrät maata, niin he ovat myöskin miltei ainoita maan ostajia: Dneprin kihlakunnassa on heidän hallussaan 78% kaikesta ostomaasta, Melitopolin kihlakunnassa 42.737 desj., s.o. 88% koko määrästä — 48.099 desjatijnasta.

Ja vihdoin luottoakin käyttää yksinomaan tämä samainen talonpoikaisryhmä: lisäykseksi edellä esitettyyn tekijän mainintaan etelässä olevista maalaiskassoista esitämme vielä seuraavan kuvauksen niistä:

„Ne maalaiskassat sekä laina- ja talletusyhdistyksset, joita on nykyään levinnyt paikatellen — esim. Taurian kylissä niitä on hyvin lukuisasti — antavat apuaan pääasiassa varakkaille talonpojille. Arvattavasti niiden antama apu on oleellista. Siellä missä on näitä yhdistyksiä, olen

saanut usein kuulla Taurian talonpoikien sanovan: „jumalan kiitos, nyt olemme päässeet vapaiksi juutalaisista”, mutta näin puhuvat vauraat talonpojat. Vähäväkiset talonpojat eivät löydä takaajia eivätkä saa lainoja” (s. 368). Tällainen luoton monopolisoiminen ei ole mitään odottamatonta: luottosopimus ei ole mitään muuta kuin ostoa ja myyntiä, jossa maksun suoritusta on lykätty. Aivan luonnollista on, että maksun voi suorittaa vain se, jolla on varoja, mutta etelävenäläisten talonpoikien keskuudessa niitä on vain varakkaalla vähemmistöllä.

Täydellisen luonnekuvan antamiseksi tämän ryhmän taloudesta, joka tuotannollisen toimintansa tulosten kannalta ylittää kaikki muut ryhmät yhteenlaskettuina, on vielä muistutettava, että se käyttää „huomattavan paljon” palkkatyötä, jota alimman ryhmän edustajien täytyy myydä. Tämän johdosta on huomautettava, että maataloustuotannossa käytettävän palkkatyön luettelomisessa on äärettömän suuria vaikeuksia, joita meidän zemstvolistomme eivät nähtävästi ole vielä kyenneet voittamaan. Koska maanviljelys ei tarvitse vakituista ja määrältään tasasuhteista työtä koko vuoden mittaan, vaan ainoastaan voimaperäisempää työtä määrättyinä kautena, niin yksinomaan vakituisten palkkatyöläisten rekisteröiminen ei osoita lähimainkaan palkkatyön riiston astetta ja väliaikaisten työläisten (usein urakkatyöläisiä) laskeminen on äärettömän vaikeaa. Laskiessaan palkkatyöläisten likimääräisen luvun kussakin ryhmässä Postnikov otti työnormiksi varakkaassa ryhmässä 15 desj. kylvöjä 1 työntekijää kohti*. Hänen teoksensa VII luvusta, jossa tekijä tarkastelee yksityiskohtaisesti työalan todellista suuruutta, näkyy, että sellainen normi voidaan saavuttaa vain silloin, kun vilja korjataan koneella. Mutta varakkaassakin ryhmässä on leikkuukoneita vähän: esim. Dneprin kihlakunnassa noin 1 kone 10 taloutta kohti, joten vaikka otetaan huomioon tekijän lausuntokin, että koneiden omistajat antavat omien korjuutöidensä päätyttyä koneita vuokralle, niin silti osoitetaan, että suurimman osan talonpojista täytyy tulla toimeen ilman koneita ja siis palkata päiväläisiä. Sen vuoksi

* 1,8—2,3 työntekijää kohti se tekee 27—34,5 desj., mutta varakkaan ryhmän talonpojat kylvävät 34,5—75 desj. Siis yleinen luonnekuva tästä ryhmästä on se, että talouden koko siinä on paljon suurempi kuin perheen työnormi.

täytyy palkkatyön käytön ylimmässä ryhmässä olla suurempaa kuin mitä tekijä laskee käytettävän, joten tämän ryhmän talonpoikien saamat suuret rahatulot ovat huomattavalta osalta (ellei kokonaankin) tuloa *pääomasta* tämän termin siinä erikoismerkityksessä, jonka tieteellinen poliittinen taloustiede sille antaa.

Tekemällä yhteenvedon siitä, mitä kolmannesta ryhmästä on sanottu, saamme tästä ryhmästä seuraavan luonnekuvan: varakas talonpoikaisto, jolla on keskitasoa huomattavasti paremmat tuotantovälineet ja jolla työ on sen vuoksi paljon tuottoisampaa, on koko seudulla tärkein, muihin ryhmiin nähden ylivoimainen maataloustuotteiden tuottaja; luonteensa puolesta tämän ryhmän talous on kaupallista taloutta, joka sangen suurelta osaltaan perustuu palkkatyön riistoon.

Tämä lyhyt katsaus paikallisen väestön kolmen eri ryhmän taloudessa oleviin taloustieteellisiin erilaisuuksiin perustuu sen aineiston systematisoimiseen, mitä Postnikovin kirjassa on etelävenäläisestä talonpoikaistaloudesta. Tämä katsaus osoittaa mielestäni sen, että talonpoikaistalouden tutkiminen (poliittisen taloustieteen kannalta) on aivan mahdotonta, ellei talonpoikia jaeta ryhmiin. Postnikov myöntää sen, kuten edellä jo mainittiin, ja vieläpä hän moittii zemstvotilastoa siitä, ettei se tee tätä jakoa, että kaikesta numerorunsaudestaan huolimatta sen yhdistelmät ovat „epäselviä”, että se „ei näe puiden takaa metsää” (s. XII). Tuskinpa Postnikovilla on oikeutta moittia zemstvotilastoja siitä, sillä hän ei ole itsekään systemaattisesti jakanut talonpoikia „selviin” ryhmiin, mutta siitä ei voi olla epäilystäkään, että hänen vaatimuksensa on oikea. Koska myönnetään, että eri talouksien välillä on havaittavissa paitsi määrällistä myöskin laadullista erilaisuutta*, niin on jo ehdottoman välttämätöntä jakaa talonpojat sellaisiin ryhmiin, jotka eivät eroa toisistaan „varallisuudessa”, vaan talouden yhteiskunnallistaloudellisen luonteen kannalta. Voidaan toivoa, että zemstvotilasto tekee sen viivyttelämättä.

---

* Talous on luonteeltaan itsekuluttavaa, kaupallista; työn riiston luonteena on oman työvoiman myynti peruslähteenä varojen hankkimiseksi toimeentuloa varten, ja työvoiman osto ehdottomana seurauksena kylöjen laajentumisesta perheen työkykyä suuremmiksi.

V

Rajoittumatta talonpoikaistossa ilmenevän taloudellisen ristiriidan toteamiseen, Postnikov osoittaa tämän ilmiön voimistuvan:

„Meillä on kaikkialla erilaisuutta talonpoikien eri ryhmien varallisuudessa”, sanoo hän, „ja sitä on ollut ammoisista ajoista saakka, mutta viime vuosikymmenien aikana tämä talonpoikaissäestön differentioituminen on alkanut ilmetä erittäin räikeästi ja nähtävästi se kasvaa yhä kiihtyvää vauhtia” (s. 130). Vuoden 1891 raskaiden taloudellisten olojen piti tekijän mielestä antaa uusi sysäys tälle prosessille.

Herää kysymys, mitkä syyt sitten synnyttävät tämän ilmiön, jolla on niin tavattoman suuri vaikutus koko talonpoikaissäestöön?

„Taurian lääni”, sanoo Postnikov, „on eräs niitä läänejä, joissa on runsaimmin maata koko Euroopan Venäjällä, talonpojat ovat saaneet siellä eniten maata, siellä on kaikkialla voimassa maan yhteisomistus ja maa on enemmän tai vähemmän tasaisesti jaettu henkilöluvun mukaan, maanviljelys on miltei ainoana maalaisväestön elinkeinona, ja kuitenkin talouksittain toimitettu kysely osoittaa siellä olevan 15% sellaista maalaisväestöä, jolla ei ole itsellään minkäänlaista työkarjaa, ja noin $\frac{1}{3}$ sellaista väestöä, jolla ei ole riittävästi inventaariota osuusmaansa muokkaamiseen” (s. 106). „Mistä riippuu”, kysyy tekijä, „tällainen suuri erilaisuus ryhmien välillä ja mistä muun muassa johtuu, talouden ollessa yksinomaisesti maanviljelystaloutta, että on niin suuri prosenttimäärä isäntiä, joilla ei ole kylviä eikä työjuhtia, kuin nykyään on mainitulla seudulla?” (s. 130).

Lähtiessään etsiskelemään tämän ilmiön syitä Postnikov eksyy ensin (onneksi vain vähäksi aikaa) kokonaan tieltä ja ryhtyy järkeilemään „lorvailemisesta”, „juopottelusta”, vieläpä tulipaloista ja hevosvarkaudesta. Johtopäätökseksi tulee kuitenkin se, etteivät nämä tällaiset syyt „ole asian oleellisimpana puolena”. Perheiden orpous, s.o. aikuisten työntekijäin puuttuminen, ei myöskään voi olla minään selityksenä: orpolaisperheet muodostavat Taurian kihlakuntien taloudettomien perhekuntien (s.o. sellaisten, joilla ei ole kylviä) kokonaismäärästä vain 18%.

„Talouden puuttumisen tärkeimpiä syitä”, päättelee tekijä, „on etsittävä talonpoikien talouselämän muista tekijöistä” (s. 134). Postnikov olettaa nimittäin, että „Mainittujen syiden joukossa, jotka johtavat talonpoikaistalouden lamaantumiseen erinäisillä talonisännillä, juuri sinä syynä, jota voidaan pitää kaikkein perustavimpana ja jota zemstvotilastomme valitettavasti ovat tähän mennessä vähän selvittäneet, on *maaosuuksien pirstoutuminen* ja talonpoikien käytössä olevan maan rajoittuneisuus, talonpoikaistalouden keskisuuruuden supistuminen” (s. 141). „Venäjän taloudellisen köyhyyden perussyynä”, sanoo tekijä, „on talonpoikien maanhallinnan ja talouden pieni koko, mikä ei anna mahdollisuutta käyttää hyväksi talonpoikaisperheen koko työkykyisyyttä” (s. 341).

Selittääksemme tätä Postnikovin väittämää,— joka on ilmaistu äärettömän epätarkasti, sillä itsehän tekijä totesi, että talonpoikaistalouden keskikoko (17—18 desj. kylvöjä) on riittävä perheen puutteetonta toimeentuloa varten ja ettei koko talonpoikaistoa saa luonnehtia yleisenä, summittaisena joukkona talouden suuruuden kannalta — on muistutettava, että edellä hän totesi yleiseksi laiksi talonpoikien työn tuottavaisuuden kohoamisen sitä mukaa kuin talouden koko suurenee. Perheen työvoiman (ja työjuhtien) täydelliseen käyttöön päästään hänen laskelmiensa mukaan ainoastaan ylimmissä ryhmissä: esim. Taurian kihlakunnissa vain varakkailla talonpojilla; valtava enemmistö väestöstä „tonkii maata vähätuottoisesti” (s. 340) hukaten paljon voimia turhaan.

Vaikka tekijä onkin todistanut täydellisesti työn tuottavaisuuden riippuvan talouden koosta ja että tuottavaisuus on äärettömän alhainen talonpoikien alimmissa ryhmissä, niin siitä huolimatta ei voida katsoa tämän lain (Postnikov nimittää sitä maanviljelyksen liikakansoittumiseksi Venäjällä, maanviljelyksen yltäkylläistymiseksi työllä) olevan syynä talonpoikaiston jakaantumiseen: kysymyshän on nimenomaan siitä, minkä takia talonpoikaisto on jakaantunut näin erilaisiin ryhmiin, mutta maanviljelyksen liikakansoittuminen jo edellyttää tällaista jakaantumista; itse tämän käsitteenkin tekijä on muodostanut vertailemalla toisiinsa pieniä ja suuria talouksia ja niiden tuottoisuutta. Sen vuoksi kysymykseen: „mistä johtuu ryhmien suuri erilaisuus?” ei voida vastata viittaamalla maanviljelyksen

liikakansoittumiseen. Näyttää siltä, että Postnikov itsekin tajuaa sen, mutta hän ei ole asettanut selvästi tehtäväkseen tutkia ilmiön syitä, joten hänen huomautuksiaan vaivaa vissi keskeneräisyys: vaillinaisten ja epätarkkojen väittämien rinnalla on myöskin oikeita ajatuksia. Niinpä hän sanoo:

„Ei voida odottaa, että se ankara taistelu, mikä maalaiselämässä nykyään on käynnissä maanomistuksen pohjalla, edistäisi tulevaisuudessa yhteisö- ja keskinäissovun periaatteiden kehitystä väestössä. Eikä tämä taistelu ole väliaikaista; satunnaisista olosuhteista johtuvaa... Me emme pidä sitä yhteisöperinteiden ja maalaiselämässä kehittyvän individualismin välisenä taisteluna, vaan yksinkertaisesti taloudellisten etujen taisteluna, joka nykyään vallitsevan maanpuutteen takia on päättyvä väestön yhdelle osalle kohtalokkaasti” (s. XXXII).

„Se on aika selvä totuus”, sanoo Postnikov toisessa paikassa, „että kun maata on vähän ja talous on kooltaan pientä, kun ei ole riittävästi elinkeinoammatteja, niin talonpoikaistolla ei voi olla hyvää toimeentuloa, ja kaiken, mikä on taloudellisessa mielessä heikkoa, täytyy joka tapauksessa ennemmin tai myöhemmin joutua heitetynsi pois talonpoikain maanviljelyksestä” (s. 368).

Nämä huomautukset sisältävät paljon oikeamman vastauksen kysymykseen, ja sitä paitsi sellaisen vastauksen, joka on täysin sopusoinnussa edellä todetun väestön differentioitumisilmiön kanssa. Vastaus on tällainen: taloudettomien perhekuntien runsas ilmestyminen ja niiden määrän suureneminen määräytyy talonpoikaistossa käynnissäolevasta taloudellisesta etutaistelusta. Millä pohjalla tätä taistelua käydään ja millä keinoin? Mitä keinoihin tulee, niin niitä eivät ole ainoastaan eikä edes niinkään paljon maan kaappaaminen (kuten juuri esitetyistä Postnikovin huomautuksista voisi luulla) kuin tuotantokulunkien supistuminen, mikä seuraa talouden koon suurenemista,— josta ylempänä on puhuttu riittävästi. Mitä taas tulee siihen pohjaan, jolla tämä taistelu syntyy, niin siitä sanotaan riittävän selvästi Postnikovin seuraavassa huomautuksessa:

„On olemassa vissi taloudellisen maa-alan minimum, jota alemmaksi talonpoikaistalous ei voi painua, sillä silloin se käy epäedulliseksi tai vieläpä suorastaan mahdotto-

maksi. Perheen ja karjan (?) ruokintaa varten taloudessa tarvitaan vissi ravintoala; sellaisessa taloudessa, jossa ei harjoiteta sivuammatteja tai jolla ne ovat vähäisiä, tarvitaan vielä jonkin verran markkina-alaakin, miltä saatavat tuotteet myydään, jotta talonpoikaisperhe saisi rahavaroja verojen maksamiseen, vaatteiden ja jalkineiden ostoon, taloudessa välttämättömiin menoihin työkalujen hankkimiseksi, rakennustöihin y.m.s. Jos talonpoikaistalous painuu tätä minimiä alemmaksi, niin se käy mahdottomaksi. Tässä tapauksessa talonpoika katsoo edullisemmaksi hylätä talous ja ryhtyä batrakiksi, jonka menot ovat rajoitetumpia ja jonka tarpeet saattavat tulla tyydytetyiksi täydellisemmin pienemmälläkin kokonaistulolla” (s. 141).

Kun toisaalta talonpoika näkee edulliseksi laajentaa kylvöjään paljon yli omien viljatarpeittensa, niin näin tapahtuu siksi, että hän voi myydä tuotteensa. Kun talonpoika toisaalta taas näkee edulliseksi hylätä taloutensa ja mennä batrakiksi, niin se tapahtuu siksi, että hänen tarpeittensa suurimman osan tyydyttäminen vaatii rahamenoja, s.o. myyntiä *; mutta kun hän taloutensa tuotteita myydessään kohtaa markkinoilla kilpailijan, jota vastaan taisteleminen on hänelle ylivoimaista, niin hänelle ei enää jää muuta neuvoa kuin myydä työvoimaansa. Sanalla sanoen pohjana, jolta nämä yllämainitut ilmiöt kasvavat esiin, on tuotteen tuottaminen myytäväksi. Perussyynä taloudellisen etutais-telun puhkeamiseen talonpoikaistossa on se, että on voimassa järjestelmä, jonka vallitessa yhteiskunnallisen tuotannon säännöstelijänä ovat markkinat.

Päätettyään „talonpoikaiselämässä ilmenevien uusien taloudellisten muutosten” kuvaamisen ja niiden selittämisyhteyden Postnikov ryhtyy esittämään käytännöllisiä toimenpiteitä, joilla „agraarikysymys” olisi ratkaistava. Me emme seuraa tekijää tälle alalle ensinnäkään siksi, ettei se sisälly tässä tarjotun artikkelin suunnitelmaan, ja toiseksi siksi, että tämä osa Postnikovin teoksesta on kaikkein heikoin. Viimeksimainittu seikka käy täysin ymmärrettä-

* Vrt. edellä esitettyjä numerotietoja kylvöjen ravintoalasta ja kaupallisesta alasta (vain näistä kylvöaloista saatu tulo menee maanviljelijään tarpeiden eikä maanviljelyksen tarpeiden tyydyttämiseen, t.s. se on tuloa varsinaisessa mielessä eikä tuotantokulunkeja), sekä numerotietoja taurialaisen keskimääräisistä rahamenoista ravintoon käytettävän viljamäärän yhteydessä (2 tshetverttiä henkeä kohti sukupuolesta riippumatta).

väksi, kun palautetaan mieleen, että tekijällä tavattiin eniten ristiriitoja ja vaillinaisia ajatuksia aina silloin, kun hän yritti selittää taloudellisia prosesseja, mutta ilman niiden täydellistä ja tarkkaa selitystä ei voi olla puhetta-kaan minkäänlaisten käytännöllisten toimenpiteiden osoitamisesta.

**NIIN SANOTUN
MARKKINAKYSYMYKSEN
JOHDOSTA⁹**

*Kirjoitettu syksyllä 1893
Julkaistu ensi kerran vuonna 1937
aikakauslehdessä „Bolshevik“ N:o 21*

*Julkaistaan
käsikirjoituksen mukaan*

По поводу так-называемого
вопроса о роскряк.

I.

Может ли у нас в России развиваться и про-
известиться коммунизм, когда масса народа
бедна и стесняется все больше? Этот вопрос имеет
кампанию негодных идиотов-внутренних ре-
нок, а разорение крестьянства подрывает основы
русской, русской культуры и культуры ее «свободы»
невозможной организации коммунистической
культуры. Конечно, правда, что превращение кусту-
рабочей культуры кусту коммунистической, про-
исходящей в трудное, коммунистическое состояние
создает сеть рынков, но именно-в. Внутренний,
чтобы на этом фундаменте оставалось коммунистическое
завоевание у кусту-кусту, фундамента можно раз-

I

Voiko kapitalismi meillä Venäjällä päästä kehittymään ja kehittyä täydellisesti, kun suuret kansanjoukot ovat köyhiä ja köyhtyvät yhä enemmän? Tarvitaanhan kapitalismin kehitystä varten laajat sisäiset markkinat, mutta talonpoikaiston taloudellinen häviö horjuttaa näitä markkinoita, uhkaa sulkea ne kokonaan ja tehdä mahdottomaksi kapitalistisen järjestyksen aikaansaamisen. Tosin sanotaan, että muuttaessaan välittömien tuottajiemme luontais-talouden tavarataloudeksi kapitalismi siten luo itselleen markkinat, mutta voidaanko olettaa, että luontaistalouden surkeiden jätteiden pohjalla puolittain kerjäläistyneillä talonpojilla voisi meillä kehittyä sellainen mahtava kapitalistinen tuotanto, minkä me näemme Lännessä? Eikö ole selvää, että yksistään joukkojen köyhtymisen takia meidän kapitalismimme on jotain voimatonta ja pohjaa vailla olevaa kapitalismia, joka ei pysty leviämään maan koko tuotantoon eikä tulemaan yhteiskunnallisen talou-temme *perustaksi?*

Sellaisia ovat ne kysymykset, joita kirjallisuutemme esittää tuon tuostakin venäläisiä marxilaisia vastaan; ajatus markkinain puuttumisesta on eräs tärkeimpiä perusteluja Marxin teorian Venäjään soveltuvaisuutta vastaan. Tämän perustelun kumoamiselle on omistettu muun muassa tutkielma „*Markkinakysymys*”, jonka nyt otamme käsiteltäväksemme.

II

Referentin tärkeimpänä edellytyksenä on oletamus „kapitalistisen tuotannon yleisestä ja yksinomaisesta herruudesta”. Lähtien tästä edellytyksestä referentti esit-

tää „Pääoman” II osan XXI luvun sisällön (3:s osasto — „Yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintaminen ja kierto”).

Marx asettaa tässä tehtäväkseen tutkia, millä tavalla yhteiskunnallinen tuotanto korvaa sen osan tuotteesta, joka menee työläisten ja kapitalistien yksilöllisten tarpeiden tyydyttämiseen, ja sen osan, joka menee tuotannollisen pääoman ainesten muodostamiseen. Kun siis I osassa, tutkittaessa *yksilöllisen* pääoman tuotantoa ja uusintamista, voitiin rajoittaa pääoman ja tuotteen perusosien analysoimiseen niiden arvon mukaan — [tuotteen arvon, kuten „Pääoman” I osassa on osoitettu, muodostavat c (pysyvä pääoma) + v (vaihteleva pääoma) + m (lisäarvo)], — niin tässä on jo otettava huomioon tuotteen jakaantuminen sen aineellisen kokoonpanon mukaan, sillä se osa tuotteesta, joka on pääoman aineksiä, ei voi mennä yksilölliseen kulutukseen, ja päinvastoin. Sen vuoksi Marx jakaa koko yhteiskunnallisen tuotannon — ja siis myös koko yhteiskunnallisen tuotteen, — kahteen lohkoon: I) tuotantovälineiden tuotanto, s.o. tuotannollisen pääoman ainesten, sellaisten tavaroiden tuotanto, jotka voivat joutua vain tuotannolliseen kulutukseen, ja II) kulutuvälineiden tuotanto, s.o. sellaisten tavaroiden tuotanto, jotka joutuvat työläisluokan ja kapitalistiluokan yksilölliseen kulutukseen.

Tutkimusten perustaksi otetaan seuraava kaava [arabialaiset numerot merkitsevät arvoyksikköjä, esimerkiksi miljoonia ruplia, ja roomalaiset numerot merkitsevät yhteiskunnallisen tuotannon mainittuja lohkoja. Lisäarvon suhdeluvuksi on otettu 100%]:

$$\begin{array}{l} \text{I } 4.000 c + 1.000 v + 1.000 m = 6.000 \text{ (Pääoma} = 7.500) \\ \text{II } 2.000 c + 500 v + 500 m = 3.000 \text{ (Tuote} = 9.000) \end{array}$$

Olettakaamme aluksi, että me olemme tekemisissä yksinkertaisen uusintamisen kanssa, t.s. olettakaamme, että tuotanto ei laajene, vaan pysyy vakituisesti saman suuruisena; se merkitsee, että kapitalistit kuluttavat koko lisäarvon¹⁰ yksilöllisiin tarpeisiin eivätkä tuotannollisiin tarpeisiin, ei kasaantumiseen. Tästä ehdosta johtuen on ilmeistä, ensiksikin, että II 500 v ja II 500 m pitää joutua tämän saman II lohkon kapitalistien ja työläisten kulutettaviksi, sillä tämä tuote on olemassa

yksilöllisten tarpeiden tyydyttämiseen tarkoitettujen kulutusvälineiden muodossa. Edelleen, I 4.000 c luontaismuodossaan on kulutettava samaisen I lohkon kapitalistien, sillä se ehto, että tuotannon määrän pitää pysyä muuttumattomana, vaatii saman pääoman säilyttämistä seuraavaksi vuodeksi tuotantovälineiden tuottamista varten; siis pääoman tämän osan korvaamisessa ei myöskään ole mitään vaikeuksia: kivihiiilen, raudan, koneiden y.m.s. luontaismuodossa olevan tuotteen vastaava osa tulee vaihdetuksi tuotantovälineiden tuotantoa harjoittavien kapitalistien kesken ja se palvelee heitä edelleenkin pysyvänä pääomana. Näin ollen jäävät jäljelle I (v + m) ja II c. I 1.000 v + I 1.000 m — tuote, joka on olemassa tuotantovälineiden muodossa, mutta II 2.000 c on olemassa kulutusvälineiden muodossa. I lohkon työläisten ja kapitalistien (yksinkertaisen uusintamisen ehdolla, s.o. kun koko lisäarvo kulutetaan) on kulutusvälineitä kulutettava 2.000:n arvosta [1.000 (v) + 1.000 (m)]. Voidakseen jatkaa tuotantoa entisessä laajuudessa on II lohkon kapitalistien hankittava tuotantovälineitä 2.000:n arvosta saadakseen korvatuksi pysyvän pääomansa (2.000 II c). Tästä käy selväksi, että I v + I m on vaihdettava II c:hen, sillä muuten ei tuotanto ole mahdollista entisissä mittasuhteissa. Yksinkertaisen uusintamisen ehtona on I lohkon vaihtelun van pääoman ja lisäarvon summan yhtäläisyys II lohkon pysyvän pääoman kanssa: I (v + m) = II c. Toisin sanoen tämä laki voidaan määritellä näin: vuoden kuluessa tuotetun *uuden* arvon *kokonais*summan (kummassakin lohossa) pitää olla yhtä suuren kuin kulutusvälineiden muodossa olevan tuotteen kokonaisarvo: I (v + m) + II (v + m) = II (c + v + m).

Todellisuudessa ei yksinkertaista uusintamista luonnollisesti voi olla olemassa sen vuoksi, että koko yhteiskunnan tuotanto ei voi jäädä joka vuosi entisiin rajoihinsa, kuin myöskään sen vuoksi, että kasaantuminen on kapitalistisen järjestelmän laki. Tarkastelkaamme siis, millä tavalla tapahtuu yhteiskunnallinen tuotanto laajenevissa mittasuhteissa eli kasaantuminen. Kasaantumisen oloissa kapitalistit käyttävät omiin tarpeisiinsa vain osan lisäarvosta, muu osa käytetään tuotannollisesti, s.o. muutetaan tuotannollisen pääoman aineksiksi tuotannon laajentamista varten. Sen vuoksi silloin, kun tapahtuu kasaantumista,

eivät I ($v + m$) ja II c voi olla yhtä suuret: on välttämättöntä, että I ($v + m$) olisi suurempi kuin II c, jotta osa I lohkon lisäarvosta (I m) jäisi vaihtamatta kulutusvälineisiin ja palvelisi tuotannon laajentamista. Siten saadaan

A. *Yksinkertaisen uusintamisen kaava:*

$$I \ 4.000 \ c + 1.000 \ v + 1.000 \ m = 6.000.$$

$$II \ 2.000 \ c + 500 \ v + 500 \ m = 3.000.$$

$$I \ (v + m) = II \ c.$$

B. *Kasaantumisen lähtökohdan kaava:*

$$I \ 4.000 \ c + 1.000 \ v + 1.000 \ m = 6.000.$$

$$II \ 1.500 \ c + 750 \ v + 750 \ m = 3.000.$$

$$I \ (v + m) > II \ c.$$

Katsokaamme nyt, millä tavalla yhteiskunnallisen tuotannon pitää käydä silloin, kun tapahtuu kasaantumista.

Ensimmäinen vuosi.

$$I \ 4.000 \ c + 1.000 \ v + 1.000 \ m = 6.000. \ \{ \text{Pääoma} = 7.250 \}$$

$$II \ 1.500 \ c + 750 \ v + 750 \ m = 3.000. \ \{ \text{Tuote} = 9.000 \}$$

I ($1.000 \ v + 500 \ m$) vaihdetaan II $1.500 \ c$:hen (kuten yksinkertaisessakin uusintamisessa).

I $500 \ m$ kasaantuu, s.o. käytetään tuotannon laajentamiseen, se muuttuu *pääomaksi*. Kun noudatetaan aikaisempaa jakoa pysyvään ja vaihtelevaan pääomaan, niin saadaan

$$I \ 500 \ m = 400 \ c + 100 \ v.$$

Pysyvä lisäpääoma ($400 \ c$) sisältyy itseensä tuotteen I lohossa (sen luontaismuotona ovat tuotantovälineet); mutta vaihteleva lisäpääoma ($100 \ v$) on saatava II lohkon kapitalisteilta, joiden myöskin pitää siis kasata: he vaihtavat osan lisäarvostaan (II $100 \ m$) tuotantovälineisiin (I $100 \ v$) ja muuttavat nämä tuotantovälineet pysyväksi lisäpääomaksi. Siis heidän pysyvä pääomansa kasvaa 1.500 :sta c :stä 1.600 :aan c :hen; sen käsittelyyn tarvitaan lisätyövoimaa — **50 v**,— joka saadaan taaskin II lohkon kapitalistien lisäarvosta.

Liittämällä lisäpääoman I ja II lohossa alussa olleeseen pääomaan, saadaan tällainen tuotteen jakautuminen:

$$I \ 4.400 \ c + 1.100 \ v + (500 \ m) = 6.000.$$

$$II \ 1.600 \ c + 800 \ v + (600 \ m) = 3.000.$$

Sulkumerkeissä oleva lisäarvo merkitsee kapitalistien käyttövaroja, s.o. sitä osaa lisäarvosta, mikä ei mene kasaantumiseen, vaan kapitalistien henkilökohtaisiin tarpeisiin.

Jos tuotanto tulee tapahtumaan entiseen tapaan, niin vuoden lopussa on:

$$I \ 4.400 \ c + 1.100 \ v + 1.100 \ m = 6.600 \ \{ \text{Pääoma} = 7.900 \}$$

$$II \ 1.600 \ c + 800 \ v + 800 \ m = 3.200 \ \{ \text{Tuote} = 9.800 \}$$

I (1.100 v + 550 m) vaihdetaan II 1.650 c:hen, jolloin lisääntyneet 50 c otetaan II 800 m:stä [jolloin c:n suureneneminen 50:llä aiheuttaa v:n suurenemisen 25:llä].

Edelleen 550 I m kasaantuu entiseen tapaan:

$$550 \ I \ m = 440 \ c + 110 \ v$$

$$165 \ II \ m = 110 \ c + 55 \ v.$$

Liittämällä nyt lisäpääoman alussa olleeseen pääomaan [I 4.400 c:hen — 440 c:tä; I 1.100 v:hen — 110 v:tä. II 1.600 c:hen — 50 c:tä ja 110 c:tä; ja II 800 v:hen — 25 v:tä ja 55 v:tä] saadaan:

$$I \ 4.840 \ c + 1.210 \ v + (550 \ m) = 6.600$$

$$II \ 1.760 \ c + 880 \ v + (560 \ m) = 3.200$$

Tuotannon jatkuessa edelleen saadaan

$$I \ 4.840 \ c + 1.210 \ v + 1.210 \ m = 7.260 \ \{ \text{Pääoma} = 8.690 \}$$

$$II \ 1.760 \ c + 880 \ v + 880 \ m = 3.520 \ \{ \text{Tuote} = 10.780 \}$$

ja niin edelleen.

Siinä ovat — pääpiirteissään — tulokset Marxin tutkimuksista koko yhteiskunnallisen pääoman uusintamisen alalla. Nämä tutkimukset (se on huomautettava) on tässä esitetty kaikkein suppeimmassa muodossa; on jätetty pois hyvin monia seikkoja, jotka Marx on analysoinut yksityiskohtaisesti, — kuten esimerkiksi rahan kiertoliike, vähitellen kuluvan kiinteän pääoman korvaaminen j.n.e. — koska kaikella sillä ei ole suoranaista yhteyttä käsiteltävänä olevaan kysymykseen.

III

Mitä johtopäätöksiä referentti tekee näistä Marxin tutkielmista? Valitettavasti hän ei anna kyllin tarkkaa ja määrättyä sanamuotoa johtopäätöksistään, joten minun itseni täytyy päätellä niistä eräiden huomautusten perusteella, jotka eivät ole täysin sopusoinnussa keskenään. Niinpä esimerkiksi saamme lukea:

„Tässä me näimme”, sanoo referentti, „millä tavalla kasaantuminen tapahtuu I lohossa, tuotantovälineiden tuottamisessa tuotantovälineitä varten: ...tämä kasaantuminen tapahtuu riippumatta sen enempää kulutustarvikkeiden tuottamisen vaihteluista kuin myöskään itse henkilökohtaisesta kulutuksesta, olkoon kysymyksessä kenen kulutus tahansa” (liuska 15/3).

Ei tietenkään voida puhua kasaantumisen „riippumattomuudesta” kulutustarvikkeiden tuotannosta jo senkään vuoksi, että tuotannon laajentamiseen tarvitaan uutta vaihtelevaa pääomaa ja siis myöskin kulutustarvikkeita; tekijä on tällä sanonnallaan halunnut nähtävästi vain korostaa sitä kaavan erikoisuutta, että I c:n — I lohkon pysyvän pääoman — uusintaminen tapahtuu ilman vaihtoa II lohkon kanssa, s.o. yhteiskunnassa joka vuosi, sanokaamme, vissi osa kivihiiltä tuotetaan samaisen kivihiilen tuottamista varten. Luonnollisesti tämä tuotanto (kivihiilen tuottaminen kivihiilen saantia varten) yhtyy useampien sitä seuraavien vaihtojen kautta kulutustarvikkeiden tuotantoon: — muuten eivät voisi tulla toimeen enempää kivihiiliteollisuuden harjoittajat kuin heidän työläisensäkään.

Toisessa paikassa referentti lausuu ajatuksensa jo huomattavasti heikommin: „Kapitalistisen kasaantumisen *pääasiallinen* kehityskulku”, sanoo hän, „tapahtuu ja on tapahtunut (lukuunottamatta hyvin varhaisia vaihteita) riippumatta jostain välittömistä tuottajista, riippumatta minkään väestökerroksen yksilöllisestä kulutuksesta” (liuska 8). Tässä jo viitataan ainoastaan siihen, että tuotantovälineiden tuotanto kapitalismin historiallisessa kehityksessä on vallitsevana kulutustarvikkeiden tuotantoon nähden. Sellainen maininta toistuu vielä kerran: „Kun kapitalistiselle yhteiskunnalle on tyyppillistä toisaalta kasaantuminen kasaantumista varten, tuotannollinen eikä

yksilöllinen kulutus, niin toisaalta sille on *tyypillistä* juuri tuotantovälineiden tuottaminen tuotantovälineitä varten" (liuska 2^{1/2}). Jos tekijä halusi näillä maininnoilla sanoa, että kapitalistinen yhteiskunta eroaa muista, sitä edeltäneistä taloudellisista organisaatioista juuri koneiden ja niille välttämättömien tarvikkeiden (kivihiiilen, raudan j.n.e.) kehityksessä, niin se on aivan oikein. Tekniikan kehitystason kannalta kapitalistinen yhteiskunta on kaikkia muita yhteiskuntajärjestelmiä korkeammalla, ja tekniikan edistys ilmeneekin juuri siinä, että ihmisen työ jää yhä enemmän taka-alalle koneiden työhön verraten.

Sen sijaan, että ryhtyisimme arvostelemaan referentin liian epäselviä lausuntoja, on sen vuoksi parempi kääntyä suoraan Marxin puoleen ja tarkastella, voidaanko hänen teoriastaan tehdä sellainen johtopäätös, että I lohko on „vallitseva” II lohkon suhteen ja miten tämä vallitseminen on ymmärrettävä.

Yllä esitetystä Marxin kaavasta ei laisinkaan voida tehdä sellaista johtopäätöstä, että I lohko olisi vallitsevana II lohkon suhteen: molemmat kehittyvät siinä rinnakkain. Mutta tässä kaavassa ei ole otettu huomioon juuri teknillistä edistystä. Kuten Marx on „Pääoman” I osassa todistanut, teknillinen edistys ilmenee siten, että vaihtelevan pääoman suhde pysyvään pääomaan $\left(\frac{v}{c}\right)$ pienenee vähitellen, kun taas kaavassa tämä suhde on säilytetty muuttumattomana.

On itsestään selvää, että jos tämä muutos otetaan kaavaan, niin tuotantovälineiden kasvu käy nopeammaksi kuin kulustarvikkeiden kasvu. Mielestäni kuitenkin on paikallaan esittää nuo laskelmat ensinnäkin havainnollisuuden vuoksi ja toiseksi välttääksemme mahdollisia vääriä johtopäätöksiä tämän lähtökohdan johdosta.

[Allaolevassa taulukossa on kasaantumisen suhdeluku säilytetty muuttumattomana: puolet lisäarvosta menee kasaantumiseen ja puolet yksilölliseen käyttöön.]

[Allaolevan kaavan voi sivuuttaa ja siirtyä suoraan siitä johtuviin johtopäätöksiin, jotka ovat seuraavalla sivulla. Kirjaimet *lp* merkitsevät lisäpääomaa, joka käytetään tuotannon laajentamiseen, s.o. lisäarvon kasaantuvaa osaa.]

1:nen I 4.000 c+1.000 v+1.000 m=6.000..... v:(c+v)=20,0 %
 vuosi) II 1.500 c+ 750 v+ 750 m=3.000..... " " " 33,3 %
 I (1.000 v+ 500 m)=II 1500 c

1p. I 500 m=450 c+50 v..... " " " $\frac{1}{10}$

1p. II 60 m=50 c+10 v..... " " " $\frac{1}{6}$

I 4.450 c+1.050 v+(500 m)=6.000

II 1.550 c+ 760 v+(690 m)=3.000

2:nen I 4.450 c+1.050 v+1.050 m=6.550..... " " " 19,2 %
 vuosi) II 1.550 c+ 760 v+ 760 m=3.070..... " " " 32,9 %
 I (1.050 v+ 525 m)=II 1.575 c

II (1.550 c+25 m)

1p. II 28 m= 25 c+ 3 v..... " " " noin $\frac{1}{9}$

1p. I 525 m=500 c+25 v..... " " " noin $\frac{1}{21}$

1p. II 28 m= 25 c+ 3 v..... " " " noin $\frac{1}{9}$

I 4.950 c+1.075 v+(525 m)=6.550

II 1.602 c+ 766 v+(702 m)=3.070

3:s I 4.950 c+1.075 v+1.075 m=7.100..... " " " 17,8 %
 vuosi) II 1.602 c+ 766 v+ 766 m=3.134..... " " " 32,3 %

I (1.075 v+537 $\frac{1}{2}$ m)=II 1.612 $\frac{1}{2}$ c

II (1.602 c+10 $\frac{1}{2}$ m)

1p. II 11 $\frac{1}{2}$ m=10 $\frac{1}{2}$ c+ 1 v..... " " " noin $\frac{1}{12}$

1p. I 537 $\frac{1}{2}$ m=517 $\frac{1}{2}$ c+20 v..... " " " noin $\frac{1}{26}$

1p. II 22 m=20 c+2 v..... " " " $\frac{1}{11}$

I 5.467 $\frac{1}{2}$ c+1.095 v+(537 $\frac{1}{2}$ m)=7.100

II 1.634 $\frac{1}{2}$ c+ 769 v+(730 $\frac{1}{2}$ m)=3.134

4:s I 5.467 $\frac{1}{2}$ c+1.095 v+1.095 m=7.657 $\frac{1}{2}$ ..... " " " 16,7 %
 vuosi) II 1.634 $\frac{1}{2}$ c+ 769 v+ 769 m=3.172 $\frac{1}{2}$ ..... " " " 32,0 %

ja niin edelleen.

Vertailkaamme nyt tästä kaavasta johtuvia johtopäätöksiä yhteiskunnallisen tuotteen eri osien kasvusta:

	Tuotantovälineet, jotka tuotetaan		Tuotantovälineet, jotka tuotetaan		Kulutusvälineet		Koko yhteiskunnallinen tuote	
	tuotantovälineitä varten	%:ssa	kulutusvälineitä varten	%:ssa	%:ssa	%:ssa		
1:nen vuosi	4.000	100	2.000	100	3.000	100	9.000	100
2:nen vuosi	4.450	111,25	2.100	105	3.070	102	9.620	107
3:s vuosi	4.950	123,75	2.150	107,5	3.134	104	10.234	114
4:s vuosi	5.467 $\frac{1}{2}$	136,7	2.190	109,5	3.172	106	10.828 $\frac{1}{2}$	120

Näin ollen me näemme, että kaikkein nopeimmin kasvaa tuotantovälineiden tuotanto tuotantovälineitä varten, sen jälkeen tuotantovälineiden tuotanto kulutusvälineitä varten ja kaikkein hitaimmin kulutusvälineiden tuotanto. Tämän johtopäätöksen olisi voinut tehdä ilman „Pääoman” II osassa olevia Marxin tutkielmiakin sen lain perusteella, että pysyvällä pääomalla on tendenssi kasvaa nopeammin kuin vaihteleva pääoma: väittämä tuotantovälineiden nopeammasta kasvusta on tämä sama laki sanottuna toisin sanoin ja koko yhteiskunnalliseen tuotantoon sovellettuna.

Mutta ehkä on syytä ottaa vielä askel eteenpäin? Kun me lähdimme siitä, että v :n suhde $c+v$:hen pienenee alituisesti, niin miksei voitaisi lähteä siitä, että v supistuu noltaan, että sama määrä työläisiä on riittävä suurempaa tuotantovälinemäärää varten? Siinä tapauksessa lisäarvon kasaantuva osa liitetään välittömästi I lohkon pysyvään pääomaan ja yhteiskunnallisen tuotannon kasvu tapahtuu

ainoastaan siten, että kasvaa tuotantovälineiden tuottaminen tuotantovälineitä varten, II lohkon pysyessä entiseilään * täydellisesti **.

Se olisi tietysti jo kaavojen väärinkäyttämistä, sillä sellainen johtopäätös perustuu epäuskottaviin olettamuksiin ja siksi se on väärä. Onko mahdollista, että tekniikan edistys, joka supistaa v :n suhdelukua c :hen verrattuna, ilmeneisi ainoastaan I-lohkoissa jättäen II lohkon kokonaan pysähdyksiin? Olisiko se kapitalistisen yhteiskunnan lakien mukaista, ettei II-lohkoissa tapahtuisi laisinkaan kasaantumista, kun tämä yhteiskunta *vaatii* perikadon uhalla jokaista kapitalistia laajentamaan liikettään?

Siis ainoa oikea johtopäätös, joka voidaan tehdä ylläesitettyistä Marxin tutkielmista, on se, että *kapitalistisessa yhteiskunnassa tuotantovälineiden tuotanto kasvaa nopeammin kuin kulutusvälineiden tuotanto*. Kuten on jo sanottu, tämä johtopäätös on suoranainen seuraus siitä yleisesti tunnetusta väittämästä, että kapitalistinen tuotanto luo verrattomasti paljon korkeammalle kehittyneen tekniikan kuin aikaisemmat aikakaudet ***. Marx puhuu — erikoisesti juuri tästä kysymyksestä — vain yhdessä kohdassa täysin määritellysti, ja tuo kohta vahvistaa esitetyn määritelmän täysin oikeaksi:

„Kapitalistisen yhteiskunnan ero villi-ihmisistä ei ole se, kuten Senior arvelee, että muka juuri villi-ihmisen etuoikeutena ja erikoisuutena on työnsä käyttäminen tavalla, joka ei anna hänelle mitään tuotteita, jotka voisivat muuttua tuloiksi, s.o. kulutusvälineiksi,— vaan ero on siinä, että

* En tahdo sanoa, että sellainen ilmiö olisi erillisenä tapauksena kerrassaan mahdollon. Mutta eihän tässä ole kysymys harvinaisuuksista, vaan kapitalistisen yhteiskunnan yleisestä kehityslaista.

** Selvyyden vuoksi esitän kaavan avulla, mistä on kysymys:

$$\begin{aligned} & \text{I } 4.000 \text{ c} + 1.000 \text{ v} + 1.000 \text{ m} = 6.000 \\ & \text{II } 1.500 \text{ c} + 750 \text{ v} + 750 \text{ m} = 3.000 \\ & \quad \text{I } (1.000 \text{ v} + 500 \text{ m}) = \text{II } 1.500 \text{ c} \\ & \quad \quad \text{I } 500 \text{ m kasaantuu yhtyen I } 4.000 \text{ c:hen:} \\ & \quad \text{I } 4.500 \text{ c} + 1.000 \text{ v} + (500 \text{ m}) = 6.000 \\ & \quad \text{II } 1.500 \text{ c} + 750 \text{ v} + 750 \text{ m} = 3.000 \\ & \text{I } 4.500 \text{ c} + 1.000 \text{ v} + 1.000 \text{ m} = 6.500 \\ & \text{II } 1.500 \text{ c} + 750 \text{ v} + 750 \text{ m} = 3.000 \\ & \quad \text{I } (1.000 \text{ v} + 500 \text{ m}) = \text{II } 1.500 \text{ c} \\ & \quad \text{I } 500 \text{ m kasaantuu kuten ennenkin j.n.e.} \end{aligned}$$

*** Mainitun johtopäätöksen voi sen vuoksi esittää vielä hieman toisella tavalla: kapitalistisessa yhteiskunnassa tuotannon (ja siis myöskin „markkinain”) kasvu voi tapahtua joko kulutustarvikkeiden lisääntymisen laskuun tai — ja etupäässä juuri näin — tekniikan edistykseen laskuun, s.o. siten, että konetyö syrjäyttää käsivoimalla työskentelyn,— sillä r :n ja c :n välisen suhteen muuttuminen ilmaiseekin juuri käsityön osuuden pienenemistä.

a) kapitalistinen yhteiskunta kuluttaa enemmän [Nota bene*] käytettävissään olevasta vuotuisesta työajasta tuotantovälineiden (ergo** — pysyvän pääoman) tuottamiseen, jotka eivät voi muuttua tuloiksi enempää työpalkan kuin lisäarvonkaan muodossa, vaan saattavat olla toiminnessa vain pääomana” („Das Kapital”, II Bd., Seite 436)***.

IV

Nyt herää kysymys, mitä tekemistä esitetyllä teorialla on „surullisen kuuluisan markkinakysymyksen” kanssa? Tämä teoriahan lähtee „kapitalistisen tuotantotavan yleisen ja yksinomaisen herruuden” olettamuksesta, mutta „kysymyshän” onkin juuri siitä, onko kapitalismin täydellinen kehitys Venäjällä „mahdollista”. Tosin tämä teoria tekee korjauksen tavalliseen käsitykseen kapitalismin kehityksestä, mutta ilmeisesti se ei vielä edistä hituistakaan kysymystä kapitalismin kehityksen „mahdollisuudesta” (ja välttämättömyydestä) Venäjällä vaikka selitetään, miten kapitalismi *ylteensä* kehittyy.

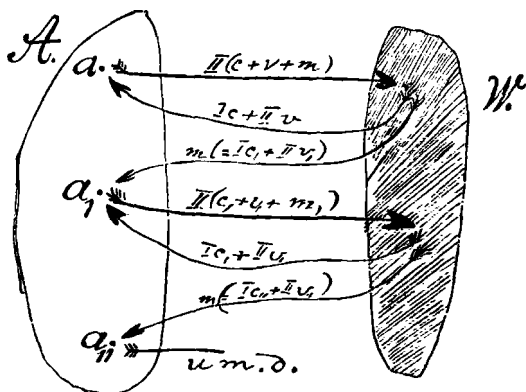
Referentti ei kuitenkaan rajoitu siihen, että esittää Marxin teorian koko kapitalistisesti järjestetyn yhteiskunnallisen tuotannon kulusta. Hän osoittaa, että on välttämätöntä erottaa „kaksi *oleellisesti erilaista* seikkaa pääoman kasaantumisessa: 1) kapitalistisen tuotannon kehittyminen laajuussuuntaan, jolloin se valtaa jo valmiita työaloja tunkien pois luontaistaloutta ja laajenee viimeksimainitun kustannuksella; ja 2) kapitalistisen tuotannon kehittyminen syvyysuuntaan, jos niin voidaan sanoa, jolloin sen laajeneminen tapahtuu luontaistaloudesta riippumatta, s.o. kapitalistisen tuotantotavan yleisen ja yksinomaisen herruuden vallitessa”. Ryhtymättä toistaiseksi arvostelemaan tätä jakoa siirrymme suoraan tarkastelemaan, mitä tekijä tarkoittaa kapitalismin kehittymisellä laajuussuuntaan: tämän prosessin, jossa luontaistalouden tilalle tulee kapitalistinen talous, selvittämisen pitäisi näyttää meille, millä tavalla Venäjän kapitalismi „valtaa koko maan”.

* — Huomatkaa. *Toim.*

** — siis. *Toim.*

*** — „Pääoma”, II osa, s. 436. *Toim.*

Referentti havainnollistaa kapitalismin kehittymistä laajuussuuntaan seuraavanlaisella kaavalla:

A — kapitalistit; W — välittömät tuottajat.

a, a_1, a_{11} — kapitalistisia tuotantolaitoksia.

Nuolet osoittavat vaihdettavien tavarain kulkua.

c, v, m — tavarain arvon muodostavat osat.

I, II — tavarain luontaismuoto: I — tuotantovälineet;

II — kulutusvälineet.

„A.- ja W.-paikkojen oleellisena erona”, sanoo referentti, „on se, että A:ssa tuottajat ovat kapitalisteja, jotka käyttävät lisäarvonsa tuotannollisesti, mutta W:ssä ne ovat välittömiä tuottajia, jotka eivät käytä lisäarvoaan (tarkoitän tässä sitä tuotteen arvo-osaa, mikä jää tuotantovälineiden ja välttämättömien toimeentulovälineiden arvon yli) tuotannollisesti.

Kun tarkastelemme kaavaa seuraten sitä nuolien suunnan mukaan, niin huomaamme helposti, kuinka kapitalistinen tuotanto A:ssa kehittyy W:ssä tapahtuvan kulutuksen kustannuksella vallaten sitä vähitellen”. Kapitalistisen tuotantolaitos a :n tuote menee „välittömille tuottajille” kulutustarvikkeiden muodossa; sen vastineeksi „välittömät tuottajat” palauttavat pysyvän pääoman (c) tuotantovälineiden muodossa ja vaihtelevan pääoman (v) kulutustarvikkeiden muodossa sekä lisäarvon (m) ylimääräisen tuotannollisen pääoman ainesten muodossa: $c_1 + v_1$. Tämä

pääoma on perustana uuden kapitalistisen tuotantolaitoksen *a*:n perustamiselle ja tämä tuotantolaitos lähettää tuotteensa aivan samalla tavalla kulutustarvikkeiden muodossa „välittömille tuottajille” ja niin edelleen. „Ylläesitetystä kaavasta, joka kuvaa kapitalismin kehitystä laajuussuuntaan, seuraa, että koko tuotanto on mitä kiinteimmin riippuvainen kulutuksesta „ulkopuolisilla” markkinoilla, joukkojen kulutuksesta (ja yleiseltä näkökannalta on aivan samantekevää, missä nämä joukot ovat,— kapitalistien lähettyvillä vaiko jossain valtameren takana). On ilmeistä, että tuotannon laajeneminen *A*:ssa, s.o. kapitalismin kehitys tähän suuntaan, lakkaa heti, kun kaikki välittömät tuottajat *W*:ssä muuttuvat tavarantuottajiksi, sillä, kuten edellä näimme, jokainen uusi tuotantolaitos (tai jokaisen vanhan tuotantolaitoksen laajentaminen) on tarkoitettu uutta kuluttajapiiriä varten *W*:ssä. Yleisesti levinnyt käsitys — sanoo referentti lopuksi — kapitalistisesta kasaantumisesta, s.o. kapitalistisesta uusintamisesta laajennetussa mitassa, rajoittuukin vain tuollaiseen käsitykseen asioista aavistamatta kapitalistisen tuotannon kehittyvän syvyys-suuntaan, riippumatta mistään maista, joissa on välittömiä tuottajia, s.o. riippumatta niin sanotuista ulkopuolisista markkinoista”.

Kaikessa ylläsanotussa voidaan olla yhtä mieltä vain siitä, että tämä käsitys kapitalismin kehittymisestä laajuussuuntaan ja sitä kuvaava kaava vastaa täydellisesti yleisesti levinneitä narodnikkilaisia katsomuksia tästä asiasta.

Tosiaan, vaikea on enää selvemmin ja havainnollisemmin kuvata yleisesti levinneiden katsomusten koko tolkuttomuutta ja sisällyksettömyyttä kuin edellä esitetystä kaavassa on tehty.

„Yleisesti levinnyt käsitys” on aina pitänyt meidän kapitalismiamme jonakin „kansanjärjestelmästä” irrallisena, sellaisena, mikä on syrjässä siitä,— juuri siten kuin kaavassa on osoitettu: siitä ei näy laisinkaan, minkälainen on kahden „paikan”, kapitalistisen ja kansan „paikan” välinen yhteys. Miksi *A*:sta lähetettävät tavarat löytävät ostajia *W*:ssä? mistä johtuu, että luontaistalous *W*:ssä muuttuu tavarataloudeksi? Yleisesti levinnyt katsantokanta ei ole milloinkaan antanut vastausta näihin kysymyksiin, sillä se on pitänyt vaihtoa jonain satunnaisena ilmiönä eikä määrätynlaisena *talousjärjestelmänä*.

Edelleen, yleisesti levinnyt katsantokanta ei ole milloinkaan antanut *selitystä* siitä, mistä ja millä tavalla meidän kapitalismimme on syntynyt, samoin kuin ei kaavakaan sitä selitä: asia esitetään siten, ikään kuin kapitalistit olisivat tulleet jostain ulkoapäin eivätkä noiden samojen „välittömien tuottajain” keskuudesta. Jää epäselväksi, mistä kapitalistit saavat itselleen „vapaita työläisiä”, joita tarvitaan tuotantolaitoksissa a, a_1 j.n.e. Jokainenhan tietää, että todellisuudessa nämä työläiset tulevat juuri „välittömistä tuottajista”, mutta kaavasta ei käy lainkaan selville, että vallatessaan W :n „paikkaa” tavaratuotanto muodostaa siellä vapaiden työläisten joukkoa.

Sanalla sanoen tämä kaava — prikulleen samaten kuin yleisesti levinnyt katsomuskaan — ei selitä kerrassaan mitään kapitalistisen järjestyksemme ilmiöistä ja siksi se ei kelpaa mihinkään. Tuo kaava ei laisinkaan saavuta sitä tarkoitusta, jota varten se on laadittu, — selittämään sitä, kuinka kapitalismi kehittyi luontaistalouden kustannuksella leviten kaikkialle maahan, — sillä kuten referentti itsekin huomaa, — „jos johdonmukaisesti seurataan käsiteltävänä olevaa katsomusta, niin on tehtävä sellainen johtopäätös, että asia ei voi mitenkään päästä kapitalistisen tuotantotavan kehittymiseen kaikkialle ulottuvaksi”.

Tämän jälkeen ei voi muuta kuin ihmetellä, että tekijä, vaikkapa vain osittainkin, itse yhtyy tähän katsomukseen sanoen, että „kapitalismi on todellakin (?) varhaisen lapsuutensa kausina kehittynyt tuollaisella helpoimmalla (sic!? *) tavalla (helpoimmalla siksi, että tässä kaapataan haltuun valmiita työaloja), ja että se osittain kehittyi tuohon suuntaan nytkin (??), mikäli maapallolla on vielä olemassa luontaistalouden jätteitä ja mikäli väestö lisääntyy”.

Todellisuudessa se ei ole kapitalismin kehityksen „helpoin” keino, vaan kaiken kaikkiaan prosessin „ymmärtämisen helpoin keino”, siinä määrin „helpoin”, että oikeampaa olisi nimittää sitä täydelliseksi ymmärtämättömyydeksi. Venäjän kaikenkarvaiset narodnikit yhä vieläkin hemmottelevat itseään näillä „helpoimmilla” keinoilla: aikomatta koskaan *selittää* sitä, millä tavalla meidän kapitalismimme on syntynyt ja miten se toimii, he rajoittuvat vertailemaan meidän järjestyksemme „kipeää kohtaa”,

* — sillä tavalla? *Toim.*

kapitalismia, „terveeseen kohtaan” — välittömiin tuottajiin, „kansaan”; edellinen pannaan vääräksi ja jälkimmäinen oikeaksi, ja koko syvämielinen järkeily päättyy sitten sentimentaalisiin fraaseihin siitä, mikä on „ihmisten yhteiselämälle” „vahingollista” ja mikä „hyödyllistä”.

V

Ylläesitetyn kaavan korjaamiseksi on aloitettava siitä, että selvitetään niiden käsitteiden sisältö, joista on kysymys. Tavaratuotannolla ymmärretään sellaista yhteiskunnallisen talouden organisatiota, jolloin tuotteita valmistavat erilliset, toisistaan eristetyt tuottajat, ja sitä paitsi jokainen spesialisoituu valmistamaan jotain yhtä tuotetta, joten yhteiskunnallisten tarpeiden tyydyttämiseksi on välttämättöntä tuotteiden ostoa ja myyntiä markkinoilla (ja tuotteista tulee sen vuoksi tavaroita). Kapitalismilla ymmärretään tavaratuotannon kehityksen sitä astetta, jolloin tavaraksi eivät muutu enää vain ihmistyön tuotteet, vaan myöskin itse ihmisen työvoima. Näin ollen kapitalismin historiallisessa kehityksessä ovat tärkeitä seuraavat kaksi seikkaa: 1) välittömien tuottajain luontaistalouden muuttuminen tavarataloudeksi ja 2) tavaratalouden muuttuminen kapitalistiseksi taloudeksi. Ensimmäinen muutos tapahtuu sen vuoksi, että muodostuu yhteiskunnallinen työnjako — toisistaan eristäytyneiden [*NB*: se on tavaratalouden välttämätön ehto], erillisten tuottajain spesialisoituminen harjoittamaan vain jotain yhtä teollisuusalaa. Toinen muutos tapahtuu sen vuoksi, että erilliset tuottajat, jotka kukin erikseen tuottavat tavaroita markkinoita varten, joutuvat kilpailusuhteisiin: jokainen pyrkii myymään kalliimmalla ja ostamaan halvemmalla, ja välttämättömänä seurauksena siitä on voimakkaan voimistuminen ja heikon vaipuminen, vähemmistön rikastuminen ja joukkojen köyhtyminen, mikä johtaa siihen, että itsenäisistä tuottajista tulee palkkatyöläisiä ja lukuisat pienet laitokset muuttuvat vähäiseksi määräksi suuria laitoksia. Näin ollen kaava on laadittava siten, että näytettäisiin nämä molemmat seikat kapitalismin kehityksessä ja ne muutokset, joita tämä kehitys saa aikaan markkinoiden laajuudessa, s.o. tavaroiksi muuttuvien tuotteiden määrässä.

Allaoleva kaava onkin laadittu tämän suunnitelman mukaan: on abstrahoitu pois kaikista sivuseikoista, s.o.

Kaavan selityksiä:

I — II...—VI ovat tuottajia.

a, b, c — teollisuuden alat (esimerkiksi maanviljelys, raaka- ja polttoaineteollisuus sekä jalostava teollisuus).

$a=b=c=3$. Tuotteen $a=b=c$ arvon suuruus on 3 (kolme arvoyksikköä), josta I tulee lisäarvon osalle*.

Sarakkeessa „markkinat“ on merkitty myytävien (ja ostettavien) tuotteiden arvon suuruus; sul-kumerkkeihin on otettu myytävän (ja ostettavan) työvoiman (=tv.) arvon suuruus.

Tuottajalta toiselle kulkevat nuolet osoittavat, että ensimmäinen on toisella palkkatyöläisenä.

On edellytetty yksinkertaista uusintamista: kapitalistit kuluttavat koko lisäarvon tuottamattomasti.

1.

Tuottajat	Tuotanto				Luontais-kulutus
	teollisuusalat			yhteensä	
	a	b	c		
I	a	b	c	9	9
II	a	b	c	9	9
III	a	b	c	9	9
IV	a	b	c	9	9
V	a	b	c	9	9
VI	a	b	c	9	9
Tulos	6a	6b	6c	54	54

3.

I	a	—	2c	9	6
II	a	2b	—	9	6
III	a	—	2c	9	6
IV	a	2b	—	9	6
V	a	—	2c	9	6
VI	a	2b	—	9	6
Tulos	6a	6b	6c	54	36

5.

I	2a	—	6c	24	11
II	$\frac{1}{2}a$	—	—	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$
III	$\frac{1}{2}a$	—	—	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$
IV	2a	6b	—	24	11
V	$\frac{1}{2}a$	—	—	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$
VI	$\frac{1}{2}a$	—	—	$1\frac{1}{2}$	$1\frac{1}{2}$
Tulos	6a	6b	6c	54	28

* Sitä osaa arvosta, joka korvaa pysyvän pääoman, pidetään muuttumattomana ja sen vuoksi se on jätetty pois.

Markkinat		Tuottajat	Tuotanto				Luontais- kulutus	Markkinat		
Myyvät	Ostavat		teollisuusalat			yhteensä		Myyvät	Ostavat	
			a	b	c					
—	—	I	a	—	2c	9	6	3	3	2.
—	—	II	a	$\frac{2}{5}b$	$\frac{4}{5}c$	9	$8\frac{2}{5}$	$\frac{3}{5}$	$\frac{3}{5}$	
—	—	III	a	$\frac{2}{5}b$	$\frac{4}{5}c$	9	$8\frac{2}{5}$	$\frac{3}{5}$	$\frac{3}{5}$	
—	—	IV	a	$\frac{2}{5}b$	$\frac{4}{5}c$	9	$8\frac{2}{5}$	$\frac{3}{5}$	$\frac{3}{5}$	
—	—	V	a	$\frac{2}{5}b$	$\frac{4}{5}c$	9	$8\frac{2}{5}$	$\frac{3}{5}$	$\frac{3}{5}$	
—	—	VI	a	$\frac{2}{5}b$	$\frac{4}{5}c$	9	$8\frac{2}{5}$	$\frac{3}{5}$	$\frac{3}{5}$	
—	—	<i>Tulos</i>	6a	6b	6c	54	48	6	6	
3	3	I	a		6c	21	10	11	3 (+8 tv.)	4.
3	3	II	a	→	↑	3	3	(4 tv.)	4	
3	3	III	a	→	↑	3	3	(4 tv.)	4	
3	3	IV	a	6b	↑	21	10	11	3 (+8 tv.)	
3	3	V	a	→	↑	3	3	(4 tv.)	4	
3	3	VI	a	→	↑	3	3	(4 tv.)	4	
18	18	<i>Tulos</i>	6a	6b	6c	54	32	22 (+16 tv.)	22 (+16 tv.)	
13	3 (+10 tv.)	I	6a	↑	—	18	6	12	6 (+6 tv.)	6.
(5 tv.)	5	II	—	↑	—	—	—	(6 tv.)	6	
(5 tv.)	5	III	—	6b	↑	18	6	12	6 (+6 tv.)	
13	3 (+10 tv.)	IV	—	↑	—	—	—	(6 tv.)	6	
(5 tv.)	5	V	—	—	6c	18	6	12	6 (+6 tv.)	
(5 tv.)	5	VI	—	—	↑	—	—	(6 tv.)	6	
26 (+20 tv.)	26 (+20 tv.)	<i>Tulos</i>	6a	6b	6c	54	18	36 (+18 tv.)	36 (+18 tv.)	

niitä pidetään muuttumattomina (esimerkiksi väestön lukumäärä, työn tuottavuus ja monet muut), jotta voitaisiin analysoida *yksistään vain* mainittujen kapitalismin kehitykseen liittyvien seikkojen vaikutusta markkinoihin.

Tarkastelkaamme nyt tätä kaavaa, joka kuvaa johdonmukaisia muutoksia 6 tuottajaa käsittävän yhteisön talousjärjestelmässä. Kaavassa on esitetty 6 vaihetta, jotka osoittavat luontaistalouden kapitalistiseksi taloudeksi muuttumisen asteita.

1:n vaihe. On 6 tuottajaa, joista kukin käyttää työtään kaikilla 3:lla teollisuusalalla (*a*:ssa, *b*:ssä ja *c*:ssä). Saatu tuote (jota kullakin tuottajalla on 9: $a + b + c = 9$) käytetään omiin tarpeisiin omassa taloudessa. Sen vuoksi tässä meillä on luontaistalous puhtaassa muodossa; tuotteita ei joudu ollenkaan markkinoille.

2:n vaihe. I tuottaja tekee muutoksia työnsä tuottavuuteen: hän luopuu teollisuuden *b*-alasta ja ajan, joka käytettiin ennen tähän teollisuusalaan, hän kuluttaa nyt *c*-teollisuuteen. Koska yksi tuottaja on tällä tavalla erikoistunut, supistavat muut tuottajat *c*:n tuotantoa, koska I isäntä on tuottanut sitä ylikin oman kulutuksensa, ja he voimistavat *b*:n tuotantoa, tuottaakseen valmisteita I tuottajaa varten. Syntynyt työnjako johtaa kiertämättömästi tavaratuotantoon: I tuottaja myy 1:n *c*:n ja ostaa 1:n *b*:n, muut tuottajat myyvät yhteisesti 1:n *b*:n (kukin 5 tuottajasta myy $\frac{1}{5}$ *b*:tä) ja ostavat 1:n *c*:n (kukin $\frac{1}{5}$ *c*:tä); markkinoille joutuu tuotemäärä, jonka arvo on 6. Markkinoiden suuruus vastaa tarkalleen yhteiskunnallisen työn spesialisoitumisen tasoa: on spesialisoitu yhden *c*:n tuotanto ($1\ c = 3$) ja yhden *b*:n tuotanto ($1\ b = 3$), s.o. yksi yhdeksäsosa koko yhteiskunnallisesta tuotannosta [$18\ c (= a = b)$], ja $\frac{1}{9}$ koko yhteiskunnan tuotteesta meni markkinoille.

3:s vaihe. Työnjako edistyy edelleen ja se tulee käsittämään täydellisesti teollisuuden *b*- ja *c*-alat: kolme tuottajaa harjoittaa vain *b*-teollisuutta ja kolme vain *c*-teollisuutta. Kukin myy 1:n *c*:n (tai 1:n *b*:n), s.o. 3 arvoyksikköä, ja ostaa myös 3 — 1 *b*:n (tai 1 *c*:n). Tämä työnjaon voimistuminen johtaa markkinain kasvuun, jonne menee nyt jo 18 arvoyksikköä. Markkinain suuruus vastaa taaskin täsmällisesti yhteiskunnallisen työn spesialisoitumisen (=yhteiskunnallisen työnjaon) astetta: on spesiali-

soitunut 3:n *b*:n ja 3:n *c*:n tuotanto, s.o. $\frac{1}{3}$ yhteiskunnallisesta tuotannosta, ja markkinoille menee $\frac{1}{3}$ yhteiskunnallisesta tuotteesta.

4:s vaihe kuvaa jo kapitalistista tuotantoa: tavaratuotannon kapitalistiseksi tuotannoksi muuttumisen prosessi ei sisälly kaavaan ja sen vuoksi se on selitettävä erikseen.

Edellisessä vaiheessa jokainen tuottaja oli jo tavaran-tuottaja (teollisuuden *b*- ja *c*-aloilla, ja puhe onkin vain niistä): kukin tuotti erikseen, toisista irrallisena, riippumatta toisista tuottajista, tuotti markkinoita varten, joiden suuruutta luonnollisesti ei kukaan heistä tietänyt. Tätä yhteisiä markkinoita varten työskentelevien toisistaan eristäytyneiden tuottajain välistä suhdetta sanotaan kilpailuksi. On itsestään selvää, että näissä oloissa tasapaino tuotannon ja kulutuksen välillä (tarjonnan ja kysynnän välillä) saavutetaan vain useiden heilahtelujen kautta. Taitavampi, kekseliäämpi ja voimakkaampi tuottaja voimistuu entistä enemmän näiden heilahtelujen seurauksena,— heikon ja taitamattoman ne nujertavat. Harvojen yksilöiden rikastuminen ja joukkojen köyhtyminen — ovat kilpailun lain kiertämättömiä seurauksia. Asia päättyy siten, että häviölle joutuneet tuottajat kadottavat taloudellisen itsenäisyytensä ja menevät palkkatyöläisiksi onnellisen kilpailijansa laajentuneeseen laitokseen. Juuri se tilanne onkin kaavassa esitetty. Teollisuusalat *b* ja *c*, jotka ennen oli jaettu kaikkien 6:n tuottajan kesken, ovat nyt keskittyneet 2:n tuottajan haltuun (I:sen ja IV:nnen). Muut tuottajat ovat heillä palkkatyössä eivätkä saa enää työnsä koko tuotetta, vaan ilman lisäarvoa, jonka isäntä anastaa itselleen [muistutan, että lisäarvon määräksi edellytettiin $\frac{1}{3}$ tuotteesta, joten se, joka tuottaa 2 *b*:tä (= 6), saa isännältä $\frac{2}{3}$ — s.o. 4]. Tuloksena on työnjaon lisääntyminen ja markkinoiden kasvu, markkinoille menee jo 22, vaikka „joukot” ovatkin „köyhtyneet”: — tuottajat, joista on tullut (osittain) palkkatyöläisiä, eivät saa enää tuotetta kukin yhteensä 9, vaan ainoastaan 7,— omasta itsenäisestä taloudestaan (maanviljelystaloudesta eli *a*-teollisuudesta) tuottaja saa 3 ja palkkatyöstä (2 *b*:n tai 2 *c*:n tuotannosta) hän saa 4. Nämä tuottajat, jotka ovat jo enemmän palkkatyöläisiä kuin itsenäisiä isäntiä, ovat menettäneet mahdollisuuden viedä markkinoille mitään työnsä tuotteita, sillä taloudellisesti köyhtyessään he ovat

menettäneet tuotteen valmistukseen tarvittavat tuotantovälineet. Heidän on täytynyt turvautua „ansiotöihin”, s.o. viemään markkinoille työvoimansa ja tämän uuden tavaran myynnistä saamallaan rahoilla ostamaan tarvitsemansa tuotteet.

Kaavasta näkyy, että tuottajat II ja III, V ja VI myyvät kukin työvoimaa 4 arvoyksikköä ja ostavat samalla summalla kulutustarvikkeita. Mitä taas tulee kapitalistituottajiin, I:seen ja IV:nteen, niin kumpikin heistä tuottaa tuotteita 21:n arvosta; siitä hän käyttää itse 10 [$3(=a) + 3(=c \text{ tai } b) + 4$ (lisäarvo 2:sta c :stä tai 2:sta b :stä)] ja myy 11; kummankin ostaman tavaran määrä on 3 ($c \text{ tai } b$) + 8 (työvoima).

On huomautettava, että tässä tapauksessa yhteiskunnallisen työn specialisoitumisen aste (on specialisoitunut 5:n b :n ja 5:n c :n tuotanto, s.o. specialisoidun tuotannon summa tekee 30) ei vastaa absoluuttisesti markkinoiden suuruutta (22),— mutta tämä kaavan erheellisyys johtuu siitä, että uusintaminen on otettu yksinkertaisena uusintamisena *, s.o. puuttuu kasaantumista, minkä vuoksi onkin käynyt niin, että työläisiltä pois otettu lisäarvo (kukin kapitalisti ottaa 4) menee kokonaan *luontaiskäyttöön*. Koska kasaantumisen puuttuminen on kapitalistisessa yhteiskunnassa mahdotonta, niin alempana tehdään vastaava korjaus.

5:s vaihe. Tavarantuottajain jakaantuminen on levinnyt myöskin maanviljelysteollisuuteen (a): palkkatyöläiset eivät ole voineet jatkaa talouden hoitamista tehdessään työtä pääasiassa vieraisissa teollisuuslaitoksissa, ja he ovat joutuneet taloudelliseen häviöön: heille on jäänyt vain kurjia rippeitä maanviljelystaloudesta, $\frac{1}{2}$ aikaisemmasta määrästä (joka, kuten edellytimme, on juuri riittävä tyydyttämään perheen tarpeet) — aivan samoin kuin talonpoikiemme, „maanviljelijäin” valtavalla joukolla nykyiset viljelykset ovat vain surkeita tähteitä itsenäisestä maanviljelystaloudesta. Teollisuus a on samoin alkanut keskittyä harvoin suuriin tuotantolaitoksiin. Koska palkkatyöläiset eivät nyt enää tule toimeen omalla viljallaan, niin työpalkka, jota työläisten itsenäinen maanviljelystalous oli alentanut, kohoo antaen työläiselle rahavaroja leivän ostoon (vaikkakin pienemmässä määrässä kuin mitä hän

* Tämä koskee yhtä paljon myöskin 5:tta ja 6:tta vaihetta.

isäntänä ollessaan kulutti): työläinen itse tuottaa nyt $1\frac{1}{2}$ ($= \frac{1}{2} a$) ja ostaa 1:den, saaden kaikkiaan $2\frac{1}{2}$ entisten 3:n ($= a$) asemesta. Kapitalisti-isännät, jotka ovat liittäneet teollisuuslaitoksiinsa laajennetun maanviljelystalouden, tuottavat nyt kukin 2 a :ta ($= 6$), joista 2 menee työläisille työpalkkana ja 1 ($\frac{1}{3} a$:ta) — lisäarvo — jää heille. Tässä kaavassa kuvattua kapitalismin kehitystä seuraa „kansan” „köyhtyminen” (työläiset kuluttavat enää vain $6\frac{1}{2}$ eivätkä 7, kuten tapahtui 4:nnessä vaiheessa) sekä markkinain kasvu, joille menee nyt jo 26. Tuottajain enemmistöllä tapahtunut „maanviljelystalouden lamaantuminen” on johtanut maanviljelystuotteiden markkinain laajenemiseen eikä niiden supistumiseen.

6:s vaihe. Elinkeinojen spesialisoitumisen, s.o. yhteiskunnallisen työnjaon loppuunvieminen. Kaikki teollisuusalat ovat erottuneet toisistaan ja niistä on tullut eri tuottajain erikoisaloja. Palkkatyöläiset ovat menettäneet kokonaan itsenäisen taloutensa ja tulevat nyt toimeen yksinomaan palkkatyöllä. Tulos on taas sama: kapitalismin kehittyminen [itseään varten pidetty itsenäinen talous on syrjäytetty lopullisesti], „joukkojen köyhtyminen” [vaikka työpalkka onkin kasvanut, niin työläisten kulutus on supistunut $6\frac{1}{2}$:sta 6:een: he tuottavat 9 (3 a :ta, 3 b :tä tai 3 c :tä) ja antavat $\frac{1}{3}$ isännälle lisäarvona] sekä markkinain laajentuminen entisestään; niille menee nyt jo $\frac{2}{3}$ yhteiskunnallisesta tuotteesta (36).

VI

Tehkäämme nyt esitetystä kaavasta juontuvat johtopäätökset.

Ensimmäinen johtopäätös on se, että käsitettä „markkinat” ei voida laisinkaan erottaa yhteiskunnallisen työnjaon käsitteestä,— tuosta, kuten Marx sanoo, „kaiken tavara-tuotannon [ja siis,— lisäämme omasta puolestamme — myöskin kapitalistisen tuotannon] yleisestä perustasta”. „Markkinat” syntyvät sinne ja sikäli, missä ja mikäli ilmaantuu yhteiskunnallinen työnjako ja tavara-tuotanto. Markkinain suuruus liittyy erottamattomasti yhteiskunnallisen työn spesialisoitumisen asteeseen.

„Tavara saa yleisen, yhteiskunnan tunnustaman vastike-muodon vain rahana, mutta rahat ovat vieraassa taskussa.

Jotta ne saataisiin pois sieltä, täytyy tavaralla olla ennen kaikkea käyttöarvo rahojen omistajalle ja siis tämän tavaran tuottamiseen käytetty työ on kulutettava yhteiskunnallisesti hyödyllisessä muodossa, toisin sanoen sen *täytyy olla yhteiskunnallisen työnjaon jäsen*. Mutta työnjako on luonnollisesti kasvanut tuotanto-organismi, jonka kudokset ovat kietoutuneet keskenään ja jatkavat kietoutumistaan tavarantuottajain selän takana. Mahdollisesti tavara on uuden työläjain tuote, joka on tarkoitettu tyydyttämään syntynyttä tarvetta tai omalla ilmestymisellään ensi kertaa synnyttämään uuden tarpeen. *Mahdollisesti jokin erikoinen toiminto työprosessissa,— joka vielä eilen oli eräs saman tavarantuottajan monista tehtävistä,— tänään irtautuu tästä prosessista, siitä tulee itsenäinen, ja juuri sen vuoksi se lähettää osatuotteensa markkinoille itsenäisenä tavarana*” („Das Kapital”, I Bd., S. 85 *. Alle-viivaus minun).

Näin ollen yhteiskunnallisen työn spesialisoitumisen rajat kapitalistisen yhteiskunnan vallitessa määräävät rajat markkinain kehitykselle. Mutta tämä spesialisoituminen on olemukseltaan loppumatonta, samoin kuin tekniikan kehitysikin. Jotta saataisiin kohotetuksi sen ihmistyön tuottavaisuutta, joka käytetään esimerkiksi koko tuotteen jonkin osasen valmistamiseen, on välttämätöntä, että tämän osasen tuottaminen spesialisoitaisiin, että siitä tulisi erikoinen tuotantoala, joka on tekemisissä joukkotuotteen valmistukseen ja joka sen vuoksi sallii (ja aiheuttaa) koneiden käyttöä j.n.e. Se on asian toinen puoli. Toisaalta taas tekniikan edistys kapitalistisessa yhteiskunnassa merkitsee työn yhteiskunnallistamista ja tämä yhteiskunnallistaminen vaatii välttämättömästi tuotantoprosessin eri toimintojen spesialisoimista, niiden muuttumista pirstotuista, eristäytyneistä, kussakin tätä tuotantoalaa harjoittavassa laitoksessa erikseen toistuvista toiminnoista yhteiskunnallistetuiksi, yhteen, uuteen laitokseen keskittyneiksi toiminnoiksi, jotka ovat tarkoitettut tyydyttämään koko yhteiskunnan tarpeita. Esitän esimerkin.

„Viime aikoina Pohjois-Amerikan Yhdysvaltojen puunjalostustehtaat spesialisoituvat yhä enemmän, „ilmaantuu tehtaita, joissa ei valmisteta mitään muuta kuin esimerkiksi

* — „Pääoma”, I osa, s. 85 ¹² *Totm.*

kirvesvarsia tai luudanvarsia tai aukivedettäviä pöytiä... Konetyö edistyy keskeytymättömästi, alinomaan keksitään uusia koneita, jotka helpottavat ja halventavat tuotannon määrättyjä puolia... Esimerkiksi jokaisesta huonekalutuotannon haarasta on tullut erikoisala ja se vaatii erikoisia koneita ja erikoisia työläisiä... Kärärytuotannossa pyöränkehät valmistetaan erikoisissa tehtaissa (Missourissa, Arkansasissa, Tennesseessä), pyöränpuolat valmistetaan Indianassa ja Ohiossa, pyöränrummut taas erikoisissa tehtaissa Kentuckysssä ja Illinoisissa. Kaikki nämä erilliset osat ostetaan erikoisiin tehtaisiin, joiden erikoisalana ovat kokonaiset pyörät. Täten siis kokonaista kymmenkunta tehdasta osallistuu joidenkin halpojen käräryjen valmistukseen" (hra Tverskoi: „Kymmenen vuotta Amerikassa”. „Vestnik Jevropy”, 1893, 1. — Siteeraan Nik. — onin¹³ mukaan, s. 91, huom. 1).

Tästä näkyy, kuinka virheellinen on se väite, että yhteiskunnallisen työn spesialisoitumisen aikaansaama markkinoiden kasvu kapitalistisessa yhteiskunnassa on muka päättävä heti, kun kaikista luontaistuottajista tulee tavarantuottajia. Venäjän kärärytuotanto on jo kauan sitten tullut tavarantuotannoksi, mutta jotkin pyöränkehät valmistetaan yhä vielä kussakin kärärytehtaassa (tai pyörätehtaassa) erikseen; tekniikka on alhaisella tasolla, tuotanto on pirstottua suurilukuisen tuottajajoukon kesken. Tekniikan edistys on tuova tullessaan tuotannon eri osien spesialisoitumisen, niiden yhteiskunnallistumisen ja siis markkinain laajenemisen.

Tässä on tehtävä eräs varaus. Kaikki sanottu ei merkitse laisinkaan sen väittämän kieltämistä, että kapitalistinen kansakunta ei voi tulla toimeen ilman ulkomaisia markkinoita. Tuotannon ja kulutuksen välinen tasapaino kapitalistisessa tuotannossa saadaan aikaan vain jatkuvien heilahtelujen kautta; mitä suurempaa on tuotanto, mitä laajempi on sen palvelemien kuluttajain piiri, sitä voimakkaampia ovat nämä heilahtelut. Sen vuoksi on ymmärrettävää, että kun porvarillinen tuotanto on saavuttanut korkean kehitystason, niin se ei enää voi pysyä kansallisen valtion puitteissa: kilpailu pakottaa kapitalistit laajentamaan yhä enemmän tuotantoa ja etsimään itselleen ulkomaisia markkinoita laajaa tuotteiden menekiä varten. On selvää, että ulkomaisten markkinain välttä-

mättömyys kapitalistiselle kansakunnalle rikkoo yhtä vähän sitä lakia, että markkinat ovat yksinkertaisesti yhteiskunnallisen työnjaon ilmaus tavaratalouden vallitessa ja että ne siis voivat kasvaa yhtä loppumattomasti kuin työnjakokin,— se rikkoo sitä yhtä vähän kuin kriisit rikkovat arvolakia. Venäläisessä kirjallisuudessa alettiin murehtia markkinoista vasta sitten, kun meidän kapitalistinen tuotantomme visseillä aloillaan (esimerkiksi puuvilla-teollisuus) pääsi kehittymään täydellisesti, kun se saihaltuunsa kotimaiset markkinat melkein kokonaan ja keskittyi muutamiksi äärettömän suuriksi tuotantolaitoksiksi. Paras todistus siitä, että juuri kapitalistisen suurteollisuutemme edut ovat markkinoita koskevien järkeilyjen ja „kysymysten” aineellisena perustana, on se tosiasia, ettei kukaan kirjallisuudessamme ole vielä ennustanut kotiteollisuutemme perikatoa „markkinain” häviämisen seurauksena, vaikka kotiteollisuus tuottaa arvoja enemmän kuin miljaradiin ruplaan ja työskentelee samaista köyhtynyttä „kansaa” varten. Voivottelu teollisuutemme perikadosta markkinain puutteen vuoksi ei ole mitään muuta kuin kapitalistiemme hyvin läpinäkyvä manööveri, jotka painostavat sillä tavalla politiikkaa, samaistavat (vaativattomasti tajuten „voimattomuutensa”) oman taskunsa edut „maan” etujen kanssa ja osoittautuvat kykeneviksi sysäämään hallitusta harjoittamaan siirtomaavallotusten politiikkaa, jopa pakoittamaan sen sotaankin tuollaisten „valtiollisten” etujen suojelemiseksi. Kun voivotteluja markkinoista — noita täysin lujittuneen ja jo ylpistymään ehtineen porvariston krokotiilinkyyneleitä — voidaan pitää todistuksena kapitalismimme „voimattomuudesta”, niin siihen tarvitaan todellakin koko narodnikkilaista utopistisuutta ja narodnikkilaista naiiviutta kaikessa pohjattomuudessaan!

Toinen johtopäätös on se, että „kansanjoukon köyhtyminen” (tämä narodnikkien kaikkien markkinakysymystä käsittelevien järkeilyjen välttämätön osa) ei ole ainoastaan haittaamatta kapitalismin kehitystä, vaan päinvastoin juuri kuvastaa kapitalismin kehitystä, se on kapitalismin edellytys ja voimistaa sitä. Kapitalismi tarvitsee „vapaan työläisen”, ja sitähän se köyhtyminen juuri onkin, että pientuottajista tulee palkkatyöläisiä. Tämän joukkojen köyhtymisen rinnalla harvalukuiset riistäjät rikastuvat,

pienien tuotantolaitosten taloudellisen häviön ja rappeutumisen rinnalla suuremmat tuotantolaitokset voimistuvat ja kehittyvät; kumpikin prosessi edistää markkinain kasvua: „köyhtynyt” talonpoika, joka tuli ennen toimeen oman taloutensa varassa, elää nyt „ansiotöillä”, s.o. myymällä työvoimaansa; hänen täytyy nyt ostaa itselleen välttämättömät kulutustarvikkeet (vaikkapa sitten määrältään vähemmänkin ja huonompaa laatua); toisaalta ne tuotantovälineet, joista tämä talonpoika vapautuu, keskittyvät vähemmistön haltuun, niistä tulee *pääomaa*, ja valmistettu tuote joutuu nyt markkinoille. Vain näin onkin selitettävissä se ilmiö, että talonpoikaistomme joukkomittaisesta ekspropriomisesta reforminjälkeisellä kaudella ei ollut seurauksena kokonaistuotannon supistuminen maassa, vaan sen suureneminen* ja kotimaisten markkinain laajentuminen: on yleisesti tunnettu tosiasia, että suurtehtaiden tuotanto on kasvanut äärettömästi, että kotiteollisuuselinkeinot ovat levinneet huomattavasti — ja molemmat ne työskentelevät pääasiassa kotimaisia markkinoita varten — ja että samoin on lisääntynyt kotimaisilla markkinoilla liikkuvan viljan määrä (viljakaupan kehittyminen maassa).

* Kiihkeästä se saattaa ehkä näyttää vain maanviljelystuotannon suhteen. „Viljan tuotanto on ehdottomasti pysähdystilassa”, sanoo esimerkiksi hra N. —on. Hän tekee tämän johtopäätöksen yksistään 8 vuotta (1871—1878) koskevien tietojen perusteella. Tarkastelkaamme tietoja pitemmältä ajalta: 8 vuotta on luonnollisesti liian lyhyt aika. Verratkaamme tietoja 60-luvulta [„Sotilastilastollinen kokoelma”, 1871]. 70-luvulta [N. —onin tiedot] ja 80-luvulta [„Tietokokouelma Venäjältä”, 1890]. Tiedot koskevat Euroopan Venäjän 50 lääniä ja käsittävät kaikki viljakasvit, myöskin perunan.

Keskimäärin vuosittain vuodet	Kylvetty		Korjattu		Monenko kertainen sato	Väestöä (tuhansissa)
	tuhansia tshetverttejä		(siemenet las-kettu pols)			
1864—1866 (3)	71.696	100	151.840	100	3,12	61.421 100 (v. 1867)
1871—1878 (8)	71.378	99,5	195.024	128,4	3,73	76.594 124,7 (v. 1876)
1883—1887 (5)	80.293	111,9	254.914	167,8	4,17	85.395 139,0 (v. 1886)

Kolmas johtopäätös, tuotantovälineiden tuotannon merkityksestä, vaatii korjausta kaavaan. Kuten ylempänä sanottiin, tämä kaava ei laisinkaan pyri kuvaamaan kapitalismin koko kehitysprosessia, vaan ainoastaan sitä, kuinka luontaistalouden muuttuminen tavarataloudeksi ja tämän jälkimmäisen muuttuminen kapitalistiseksi taloudeksi vaikuttaa markkinoihin. Siksi kasaantuminen onkin siitä abstrahoitu pois. Todellisuudessa kuitenkin kapitalistinen yhteiskunta ei voi olla olemassa ilman kasaantumista, sillä kilpailu pakottaa jokaista kapitalistia häviöön joutumisen uhalla laajentamaan tuotantoa. Tämä tuotannon laajeneminen on kaavassakin osoitettu: esimerkiksi I tuottaja 3:n ja 4:n vaiheen kuluessa laajensi c :n tuotantoa kolminkertaisesti: 2:sta c :stä 6:een c :hen; ennen hän työskenteli yksin laitoksessaan, mutta nyt kahden palkkatyöläisen kanssa. On selvää, että tämä tuotannon laajeneminen ei voinut tapahtua ilman kasaantumista: on täytynyt rakentaa erikoinen verstaaseampaa henkilöä varten, hankkia suurempi määrä työvälineitä, ostaa enemmän raaka-ainetta ja paljon muuta. Sama koskee myöskin IV tuottajaa, joka on laajentanut b :n tuotantoa. Tämän erillisten laitosten laajenemisen ja tuotannon keskittymisen täytyi synnyttää (tai voimistaa — mikä on samantekevää) tuotantovälineiden: koneiden, raudan, kivihiilen y.m.s. tuottamista kapitalisteille. Tuotannon keskittyminen kohotti työn tuottavuutta, vaihtoi käsityön konetyöhön ja heitti ulos vussin määrän työläisiä. Toisaalta kehittyi myöskin näiden koneiden ja muiden tuotantovälineiden tuotanto, joista kapitalistit tekivät pysyvää pääomaa, joka alkoi nyt kasvaa nopeammin kuin vaihteleva pääoma. Jos verrattaisiin esimerkiksi 4:ttä vaihetta 6:nteen, niin havaittaisiin tuotantovälineiden tuotannon kasvaneen $1\frac{1}{2}$ kertaisesti (sillä ensimmäisessä tapauksessa on 2 kapitalistista tuotantolaitosta, jotka tarvitsevat pysyvän pääoman suurentamista, mutta jälkimmäisessä tapauksessa on 3): verratessamme tätä kasvua kulutustarvikkeiden tuotannon kasvuun me havaitsisimme juuri sen tuotantovälineiden tuotannon mitä nopeimman kasvun, josta ylempänä on puhuttu.

Tämän tuotantovälineiden nopeinta kasvua koskevan lain koko sisältö ja merkitys onkin vain siinä, että käsi-voimalla suoritettavan työn vaihtaminen konetyöhön,—

yleensä tekniikan edistys koneellisen teollisuuden aikana,— vaatii kehittämään voimaperäisesti kivihiilen ja raudan tuotantoa, jotka ovat oikeita „tuotantovälineitä tuotantovälineitä varten”. Se, että referentti ei ole ymmärtänyt tämän lain olemusta eikä ole prosessia kuvaavien kaavojen takaa nähnyt prosessin todellista sisältöä, näkyy selvästi hänen seuraavasta lausunnostaan: „Sivullisesta tuollainen tuotantovälineiden tuotanto tuotantovälineitä varten tuntuu kerrassaan järjettömältä, mutta niinhän [sic!] Pljushkinin rahankasaaminenkin rahaa varten oli samoin (!!) kerrassaan järjetön prosessi. Ei kumpikaan, ei hän eivätkä he, käsitä itsekään, mitä he oikein tekevät”. Narodnikit nimenomaan yrittävätkin saada todistetuksi juuri sen — Venäjän kapitalismin järjettömyyden, joka muka saattaa kansan taloudellisesti häviölle, mutta ei luo tuotannon korkeampaa organisatiota. Se on tietysti satua. Käsityön vaihtamisessa konetyöhön ei ole mitään „järjettömyyttä”: päinvastoin, siinä juuri ilmeneekin ihmisen luoman tekniikan koko edistyksellinen toiminta. Mitä korkeammalle tekniikka kehittyy, sitä enemmän se työntää pois ihmisen käsivoimalla tekemää työtä, ja sen tilalle tulee paljon yhä mutkallisempia koneita: maan yleisessä tuotannossa tulee yhä suurempi sija koneille ja niiden valmistamiseen tarvittaville välineille*.

Näitä kolmea johtopäätöstä on täydennettävä vielä kahdella huomautuksella.

Ensiksikään, ylläesitetty ei ollenkaan kiellä sitä „ristiriitaisuutta kapitalistisessa tuotantotavassa”, josta Marx puhuu seuraavin sanoin: „Työläiset ovat tavarain ostajina tärkeitä markkinoille. Mutta kapitalistisen yhteiskunnan tendenssinä on rajoittaa sitä maksua minimihintaan, mikä heille, tavaransa — työvoiman — myyjille, annetaan” („Kapital”, Bd. II, S. 303, № 32 **). Edellä on jo sanottu, että kapitalistisessa yhteiskunnassa ei voi olla kasvamatta myöskään se yhteiskunnallisen tuotannon osa, joka tuottaa kulutustar-

* Siksi on ymmärrettävää, että on väärin jakaa kapitalismin kehitys laajuus- ja syvyysuuntaan tapahtuvaksi kehitykseksi: kaikki kehitys käy samalla tavalla työnjaon suuntaan; näiden seikkojen välillä ei ole „oleellista” eroa. Todellisuudessa niiden välinen eroavaisuus muodostuu tekniikan edistyksen eri asteista johtuvaksi. Kapitalistisen tekniikan alemmilla kehitysasteilla — yksinkertaisessa yhteistyössä ja manufaktuurissa — ei vielä ole tuotantovälineiden tuotantoa tuotantovälineitä varten: se syntyy ja kehittyy äärettömän suureksi vasta korkeammalla asteella — koneellisen suurteollisuuden aikana.

** — „Pääoma”, II osa, s. 303, huom. 32.¹⁴ Toim.

vikkeita. Tuotantovälineiden tuotannon kehitys vain lykkää kauemmaksi tuota ristiriitaa, mutta ei hävitä sitä. Se voidaan poistaa vasta sitten, kun poistetaan itse kapitalistinen tuotantotapa. Kuitenkin on itsestään selvää, että jos tätä ristiriitaa pidetään esteenä, joka haittaa kapitalismin kehittymistä täyteen mittaansa Venäjällä (kuten narodnikit niin mielellään tekevät), niin se on jo kerrassaan typerää; — muuten, se on jo riittävästi selitetty kaavalla.

Toiseksi, kun käsitellään kapitalismin ja „markkinain” kasvun välistä suhdetta, niin ei voida olla ottamatta huomioon sitä epäilemättömtä totuutta, että kapitalismin kehitys tuo kiertämättä tullessaan koko väestön ja työläisproletariaatin tarpeiden tason kohoamisen. Tämän kohoamisen aiheuttaa yleensä tuotteiden vaihdon vilkastuminen, mikä johtaa yhä useammin kosketuksiin kaupunkien ja maaseudun asukkaiden, eri maantieteellisten seutujen asukkaiden välillä j.n.e. Samaan johtaa myös työläisproletariaatin tiiveys ja yhteenkeskittyminen, mikä kohottaa sen tietoisuutta ja ihmisarvon tuntoa ja antaa sille mahdollisuuden käydä menestyksellistä taistelua kapitalistisen järjestyksen saaliinhimoisia tendenssejä vastaan. Tämä tarpeitten suurenemisen laki on ilmennyt kaikella voimallaan Euroopan historiassa — verrattakoon toisiinsa esimerkiksi XVIII vuosisadan lopun ja XIX vuosisadan lopun ranskalaisista proletaaria taikka 1840-luvun englantilaista työmiestä* ja nykypäivien englantilaista työmiestä. Tämä sama laki vaikuttaa myöskin Venäjällä: tavaratalouden ja kapitalismin nopea kehitys maareformin jälkeisellä kaudella johti myöskin „talonpoikaiston” tarpeiden tason kohoamiseen: talonpojat ovat alkaneet elää „puhtaammin” (vaatteiden, asunnon y.m.s. kannalta). Sitä, että tämä ehdottoman edistyksellinen ilmiö on pantava juuri Venäjän kapitalismin eikä minkään muun tilille, — sitä todistaa jo sekin yleisesti tunnettu tosiasia (jonka kaikki kotiteollisuusammattiemme ja yleensä talonpoikaistalouden tutkijat toteavat), että teollisuusseutujen talonpojat elävät paljon „puhtaammin” kuin ne talonpojat, jotka harjoittavat yksinomaan maanviljelystä ja joihin kapitalismi ei ole juuri ollenkaan kajonnut. Luonnollisesti tämä seikka ilmenee

* Vertaa *Fr. Engels*. „Työväenluokan asema Englannissa vuonna 1844”. Se on kaikkein kauhistuttavinta ja kurjinta kerjäläisyyden tilaa (sanan kirjaimellisessa merkityksessä) ja ihmisarvon tunteen täydellistä lamaantumista.

ennen kaikkea ja kaikkein helpoimmin „sivilisation” puhtaasti ulkonaisen, näkyvän puolen omaksumisessa, mutta vain hra V. V:n tapaiset paatuneet taantumukselliset saatavat surra tätä ilmiötä eikä nähdä siinä mitään muuta kuin pelkkää „rappautumista”.

VII

Ymmärtääksemme, mikä sisältö „markkinakysymyksellä” oikeastaan on, on parasta verrata narodnikkilaista ja marxilaista käsitystä siitä prosessista, joka on kuvattu 1:ssessä kaavassa (A-paikan kapitalistien ja W-paikan välitömiä tuottajien keskeisestä vaihdosta) ja 2:ssä kaavassa (6:n tuottajan luontaistalouden muuttumisesta kapitalistiseksi taloudeksi).

Jos otamme 1:sen kaavan, niin emme pysty selittämään itsellemme mitään. Miksi kapitalismi kehittyy? mistä se ilmestyy? Se tuntuu joltain „sattumalta”, sen syntymisen syyksi sanotaan joko se, että „me emme ole kulkeneet oikeaa tietä”..., tai se, että päällystö „juurruttaa” sitä. Miksi „väestöjoukko köyhtyy”? siihen kaava ei taaskaan anna vastausta, ja vastauksen asemesta narodnikit kuittaa asian sentimentaalisilla fraaseilla „vuosisatojen pyhitämästä järjestelmästä”, oikealta tieltä poikkeamisesta y.m.s. joutavuuksista, joissa kuuluisa „subjektiivinen metodi sosiologiassa” on niin kekseliäs.

Se, että ei pystytä selittämään kapitalismia ja että tosiolojen tutkimisen ja selvittämisen asemesta turvaudutaan utopiaan, johtaa kapitalismin merkityksen ja voiman kieltämiseen. Se on kuin jokin parantumaton sairaus, joka ei voi ammentaa mistään voimia kehitystä varten. Ja me tuomme tämän sairaan tilaan vähäisen, miltei huomaamattoman parannuksen, kun sanomme, että se voi kehittyä tuottamalla „tuotantovälineitä tuotantovälineitä varten”. Sitä vartenhan täytyy kapitalismin tekniikan kehittyä *, mutta „me näemme”, että juuri tätä kehitystä ei olekaan olemassa. Sitä varten tarvitaan, että kapitalismi käsittäisi koko maan, mutta me näemme, että „asia ei voi päästä mitenkään niin pitkälle, että kapitalismi kehittyisi kaikkialle ulottuvaksi”.

* Toisin sanoen teollisuuden pienten tuotantoyksikköjen vaihtaminen suurin, käsityön syrjäyttäminen konefyön edestä.

Jos sitävastoin hyväksymme 2:sen kaavan, niin kapitalismin kehitys enempää kuin kansan köyhtyminkenkään ei meistä enää näytä sattumalta. Ne ovat yhteiskunnalliseen työnjakoon perustuvan tavaratalouden kasvun välttämättömiä seuralaisia. Markkinakysymys jää kokonaan pois, sillä markkinat eivät ole mitään muuta kuin tämän työnjaon ja tavaratuotannon ilmausta. Silloin ei kapitalismin kehitys näytä ainoastaan mahdolliselta [minkä referentti voisi parhaassa tapauksessa * saada todistetuksi], vaan myöskin välttämättömältä, koska tekniikan edistys, kun kerran yhteiskunnallinen talous perustuu työnjakoon ja tuotteen tavaramuotoon, ei voi olla johtamatta kapitalismin voimistumiseen ja syventymiseen.

Nyt sitten herää kysymys, miksi pitää hyväksyä juuri jälkimmäinen mielipide? mikä sen osoittaa oikeaksi?

Sen osoittavat tosiasiat Venäjän nykyisen talouselämän todellisuudesta.

Painopisteenä 2:ssa kaavassa on siirtyminen tavarataloudesta kapitalistiseen talouteen, tavarantuottajain jakaantuminen kapitalisteiksi ja proletariaatiksi. Ja kun me tarkastelemme Venäjän nykyisen yhteiskunnallisen talouden ilmiöitä, niin näemme, että pääsija siinä on juuri pientuottajaimme *jakaantumisella*. Jos tarkkailemme maanviljelijä-talonpoikia, niin osoittautuu, että toisaalta talonpojat joukoittain hylkäävät maansa, kadottavat taloudellisen itsenäisyyden, muuttuvat proletaareiksi, ja että toisaalta talonpojat laajentavat alituisesti kylvöalaa ja siirtyvät parempiin viljelystapoihin. Toisaalta talonpojat menettävät maanviljelysinventaarion (elollisen ja elottoman),— toisaalta taas talonpojat hankkivat parannettuja työvälineitä, alkavat hankkia koneita j.n.e. [vertaa V. V. „Edistyksellisiä virtauksia talonpoikaistaloudessa“]. Toisaalta talonpojat hylkäävät maan, myyvät maaosuuksia, antavat niitä vuokralle,— toisaalta taas talonpojat ottavat vuokralle maaosuuksia ja ostavat ahnaasti yksityisomistajain maita. Kaikki nämä ovat yleisesti tunnettuja, kauan sitten todettuja tosiasioita **, joiden ainoana *selityksenä* ovat tavaratalouden lait, joka talous hajoittaa „yhteisö“-talonpoikaistoam-

* Toisin sanoen siinä tapauksessa, jos hän arvioisi oikein tuotantovälineiden tuotannon merkityksen ja oikein ymmärtäisi sen.

** Talonpojat itse ovat sangen sattuvasti nimittäneet tätä prosessia „*epä-talonpoikaistumiseksi*“. [Kts. „Katsaus Nizhni-Novgorodin läänin maatalouteen vuodelta 1892“. N.—N., 1893. III vihko, s. 186—187.]

mekin porvaristoksi ja proletariaatiksi. Kun otamme kotiteollisuuden harjoittajat, niin osoittautuu, että reforminjälkeisellä kaudella ei ainoastaan syntynyt uusia elinkeinon-ammattajeja ja entiset kehittyneet nopeampaa vauhtia [tämä ilmiö on tulosta juuri mainitusta maanviljelystalonpoikaiston jakaantumisesta, se on tulosta yhteiskunnallisen työnjaon edistymisestä*], vaan sitä paitsi kotiteollisuuden harjoittajain joukko on yhä enemmän köyhtynyt, vajonnut kurjuuteen ja menettänyt taloudellisen itsenäisyytensä, samalla kun mitätön vähemmistö on rikastunut tämän joukon kustannuksella, kasannut äärettömän suuria pääomia, muuttunut ylösostajiksi, jotka ovat kahmineet käsiinsä tuotteiden realisoimisen ja loppujen lopuksi järjestäneet kotiteollisuusammattiemme valtavassa enemmistössä jo aivan kapitalistisen *suurtuotannon kotityöjärjestelmän*.

Näiden kahden vastakkaisen virtauksen olemassaolo pientuottajaimme keskuudessa osoittaa havainnollisesti, että kapitalismi ja joukkojen köyhtyminen eivät sulje pois toisiaan, vaan päinvastoin ovat toistensa ehtoina,— ja se todistaa eittämättömästi, että kapitalismi on nykyään jo Venäjän talouselämän tärkein tausta.

Siksi ei olekaan paradoksi, jos sanomme, että „markkinakysymyksen” ratkaiseminen pohjautuu juuri talonpoikaiston jakaantumisen tosiasiaan.

Ei voida olla huomauttamatta siitäkään, että jo kuuluisaksi tulleen „markkinakysymyksen” (laajalti levinneessä) asettelussa sellaisenaan piilee useita typeryyksiä. Tavallisin määritelmä (kts. § 1) on jo rakennettu suorastaan mitä uskomattomimpien olettamusten varaan,— että yhteiskunnan taloudellinen järjestys voidaan muka luoda tai hävittää jonkin ihmisryhmän tahdosta,— „intelligenssin” tai „hallituksen” tahdosta (sillä muuten ei voitaisi kysyäkään näin: „voidaanko” kapitalismi kehittää täydelliseksi? „pitääkö” Venäjän mennä kapitalismin kautta? „onko” yhteisö säilytettävä? j.n.e.),— että kapitalismi muka sulkee pois kansan köyhtymisen,— että markkinat ovat muka jotakin kapitalismista erillistä ja riippumatonta, jokin sen kehityksen erikoinen ehto.

* Tämän ilmiön huomiotta jättäminen on eräs hra Nikolai —onin suurimpia teoreettisia virheitä.

Näitä typeryyksiä oikaisematta ei kysymystä voida ratkaista.

Tosiaan, kuvitelkaamme, että jonkun päähän pälkähtäisi tähän kysymykseen: „voiko Venäjällä kehittyä kapitalismi, kun suuret kansanjoukot ovat köyhiä ja köyhtyvät yhä enemmän?” vastata seuraavalla tavalla: „Kyllä, voi kehittyä, sillä kapitalismi ei tule kehittymään kulutustarvikkeiden linjaa, vaan tuotantovälineiden linjaa”. Ilmeistä on, että tuollainen vastaus pohjautuu siihen aivan oikeaan ajatukseen, että kapitalistisen kansakunnan kokonaistuotannon kasvu tapahtuu pääasiassa tuotantovälineiden linjaa (s.o. enemmän tuotantovälineiden kuin kulutustarvikkeiden linjaa), mutta vieläkin ilmeisempää on se, että tuollainen vastaus ei voi edistää kysymyksen ratkaisua hituistakaan, samoin kuin sellaisesta syllogismista, jossa arvostelma on oikea, mutta päätelmäarvostelma järjetön, ei voida saada oikeaa johtopäätöstä. Tuollainen vastaus (toistan vieläkin) edellyttää jo sitä, että kapitalismi kehittyy, tulee vallitsevaksi koko maassa, siirtyy korkeammalle teknilliselle asteelle (koneelliseen suurteollisuuteen), kun kysymys sen sijaan rakentuukin juuri sille perustalle, että kielletään kapitalismin kehittymisen mahdollisuus ja pientuotannon vaihtuminen suurtuotannoksi.

„Markkinakysymys” pitää johtaa „mahdollista” ja „täytymistä” koskevan hyödyttömän keinottelun piiristä tosilojen pohjalle, sille pohjalle, että tutkitaan ja *selitetään*, miten Venäjän taloudellinen järjestelmä muovautuu ja minkä vuoksi se muovautuu juuri siten eikä jotenkin toisin.

Rajoitun esittämään joitakin esimerkkejä käytettävissäni olevasta aineistosta näyttääkseni konkreettisesti, minkäluontoisia nimenomaan ovat ne tiedot, joihin edellä esitetty perustuu.

Näyttääkseni pientuottajien jakaantumisen ja sen, että heidän keskuudessaan ei ole käynnissä ainoastaan köyhtymisprosessi, vaan myöskin suuren (verrattain suuren) porvarillisen talouden muodostumisprosessi, esitän tietoja Euroopan Venäjän kolmesta puhtaasti maanviljelyskihlakunnasta, jotka kuuluvat eri lääneihin: Taurian läänin Dneprin kihlakunnasta, Samaran läänin Novouzenskin kihlakunnasta ja Saratovin läänin Kamyshinin kihlakunnasta. Tiedot on otettu zemstvojen tilastokokoelmista. Mahdollisten huomautusten varalta, että valitut kihlakunnat

eivät ole tyypillisiä (reunamaissamme, joissa ei ole juuri ollenkaan ollut maaorjuutta ja jotka on huomattavalta osaltaan asutettu jo reformin jälkeisen „vapaan” järjestyksen aikana, on jakaantuminen todellakin edistynyt paljon nopeammin askelin kuin keskuksessa), sanon seuraavaa:

1) Taurian läänin kolmesta mannerkihlakunnasta on Dneprin kihlakunta valittu siksi, että se on kokonaan venäläinen [0,6% siirtolaisten talouksia], sen väestönä ovat yhteisötalonpojat.

2) Novouzenskin kihlakunnasta on otettu ainoastaan venäläistä väestöä (yhteisöväestöä) koskevat tiedot [kts. „Novouzenskin kihlakunnan tilastotietojen kokoelma”, s. 432—439. Otsake *a*] ja tällöin on jätetty pois niin sanotut „huutorilaiset”, s.o. ne yhteisötalonpojat, jotka ovat lähteneet pois yhteisöstä ja asettuneet erikseen, ostetulle tai vuokratulle maalle. Näiden suoranaisten farmaritalouden edustajain liittäminen taulukkoon* voimistaisi huomattavasti jakaantumista.

3) Kamyshinin kihlakunnasta on otettu vain isovenäläistä (yhteisö-) väestöä koskevat tiedot.

Talonpoikain ryhmät varallisuuden mukaan	Dneprin kihlakunta					Novouzenskin kihlakunta					Kamyshinin kihlakunta				
	Talouden lukumäärä	%-eissa	Kylvöala desjatiinoina	%-eissa	Yhtä taloutta kohti kylvöalaa desjatiinoina	Talouden lukumäärä	%-eissa	Kylvöala desjatiinoina	%-eissa	Yhtä taloutta kohti kylvöalaa desjatiinoina	Talouden lukumäärä	%-eissa	Kylvöala desjatiinoina	%-eissa	Yhtä taloutta kohti kylvöalaa desjatiinoina
Köyhä ryhmä	7.880	40	38.439	11	4,8	10.504	37	36.007	8	3,4	9.313	54	29.194	20	3,1
Keski-ryhmä	8.234	42	137.344	43	16,6	10.757	38	128.986	29	12	4.980	29	52.735	35	10,6
Varakas ryhmä	3.643	18	150.614	46	41,3	7.014	25	284.069	63	40,5	2.881	17	67.844	45	23,5
Yhteensä	19.757	100	326.397	100	17,8	28.275	100	449.062	100	15,9	17.174	100	149.703	100	8,7

Ryhmitys on kokoelmissa tehty Dneprin kihlakunnan osalta sen mukaan, kuinka monta desjatiinaa taloudella

* Todellisuudessa 2.294 huutorilaisella on 123.252 desjatiinaa kylvöjä (s.o. keskimäärin 53 desjatiinaa yhtä isäntää kohti). Heillä on 2.662 palkkatyöläistä (ja 234 palkkalaisnaista). Hevosia ja härkiä heillä on >40.000. Hyvin paljon on uudenaikaisia työvälineitä: kts. „Novouzenskin kihlakunnan tilastotietojen kokoelma”, s. 453.

on kylvöalaa, muissa kihlakunnissa työkarjan määrän mukaan.

Köyhien ryhmään on merkitty — Dneprin kihlakunnassa ne taloudet, joilla ei ole lainkaan kylvöjä tai jotka kylvävät korkeintaan 10 desjatiinaa taloutta kohti; Novouzenskin ja Kamyshinin kihlakunnassa ne taloudet, joilla ei ole työjuhtia tai on yksi työjuhta. *Keskiryhmään* — Dneprin kihlakunnassa ne taloudet, joilla on kullakin 10—25 desjatiinaa kylvöjä; Novouzenskin kihlakunnassa ne taloudet, joilla on 2—4 työjuhtaa; Kamyshinin kihlakunnassa ne taloudet, joilla on 2—3 työjuhtaa. *Varakkaaseen* ryhmään ne taloudet, joilla on kylvöjä yli 25 desjatiinaa (Dneprin kihlakunta) tai joilla on enemmän kuin 4 työjuhtaa taloutta kohti (Novouzenskin kihlakunta) ja enemmän kuin 3 (Kamyshinin kihlakunta).

Näistä numerotiedoista näkyy selvästi, että meidän maanviljelys- ja yhteisötalonpoikaistossamme ei ole käynnissä yleensä köyhtymisen ja taloudellisen häviön prosessi, vaan jakaantuminen porvaristoksi ja proletariaatiksi. Äärettömän suuri talonpoikaisjoukko (köyhä ryhmä) — keskimäärin noin $\frac{1}{2}$ kaikista — menettää taloudellisen itsenäisyytensä. Sen hallussa on enää vain mitättömän pieni osa paikallisten talonpoikain koko maanviljelystaloudesta, — noin 13% paikkeilla (keskimäärin) kylvöalasta; taloutta kohti on 3—4 desjatiinaa kylvöjä. Jotta saataisiin käsitys siitä, mitä sellaiset kylvöt merkitsevät, sanomme, että Taurian läänissä talonpoikaistalous, tullakseen toimeen yksinomaan itsenäisellä maanviljelystulolla turvautumatta niin sanottuihin „ansiotöihin”, tarvitsee kylvöjä 17—18 desjatiinaa*. On selvää, että alimman ryhmän edustajien toimeentulolähteenä ei enää ole niinkään paljon oma taloutensa kuin ansiotyöt, s.o. työvoimansa myyminen. Ja kun me otamme yksityiskohtaisemmat tiedot, jotka luonnehtivat tämän ryhmän talonpoikain asemaa, niin näemme, että suurin osa niistä, jotka ovat hylänneet taloutensa, antaneet maaosuutensa vuokralle, jääneet vaille työinventariota ja lähteneet ansiotöihin, on lähtöisin juuri tästä ryhmästä. Tämän ryhmän talonpoikaisto edustaa maaseutuproletariaattiamme.

---

* Samaran ja Saratovin läänissä paikallisen väestön vähäisemmän varallisuuden vuoksi tämä normi on puolisentoista kertaa pienempi.

Mutta toisaalta juuri samoista yhteisötalonpojista erotautuu aivan toisenlainen ryhmä, jolla on kokonaan päinvas-tainen luonne. Ylimmän ryhmän talonpoikien kylvöalat ovat 7—10 kertaa suuremmat kuin alimman ryhmän talonpoikien kylvöalat. Kun näitä kylvöaloja (23—40 desjatiinaa taloutta kohti) verrataan siihen kylvödesjatiinain „normaali”-määrään, jolla perhe voi tulla puutetta kärsimättä toimeen yksinomaan maanviljelystaloutensa varassa, niin näemme, että ne ovat näitä viimeksimainittuja 2—3 kertaa suuremmat. On selvää, että tämä talonpoikaisto harjoittaa jo maanviljelystä saadakseen tuloja, harjoittaa sitä viljakauppaa varten. Se kartuttaa melkoisia säästöjä ja käyttää ne talouden parantamiseen ja viljelysmenetelmien kohottamiseen, hankkii esimerkiksi maatalouskoneita ja uudenaikaisia työvälineitä: esimerkiksi Novouzenskin kihlakunnassa yleensä 14%:lla talonisännistä on uudenaikaisia maanviljelysvälineitä; sen sijaan ylimmän ryhmän talonpoikien keskuudessa on 42%:lla talonisännistä uudenaikaisia työvälineitä (joten 75% niistä koko kihlakunnan talouksista, jotka omistavat uudenaikaisia maanviljelysvälineitä, kuuluu ylimmän ryhmän talonpoikiin) ja heidän haltuunsa on keskittynyt 82% kaikista „talonpoikaiston” omistamista uudenaikaisista työvälineistä*. Ylimmän ryhmän talonpojat eivät enää selviydy kylvöistään omine työvoimineen ja siksi he turvautuvat työläisten palkkaamiseen: esimerkiksi Novouzenskin kihlakunnassa 35% ylimmän ryhmän talonisännistä pitää vakituisia palkkatyöläisiä (lukuunottamatta niitä, jotka palkkautuvat esimerkiksi elonleikkuun ajaksi j.n.e.); samoin on Dneprin kihlakunnassakin. Sanalla sanoen ylimmän ryhmän talonpojat ovat jo epäilemättä porvaristoa. Heidän voimansa ei enää perustu toisten tuottajain ryöväämiseen (kuten koronkiskurien ja „kulakkien” voima perustuu), vaan itsenäiseen tuotannon järjestelyyn **: tämän ryhmän haltuun, joka muodostaa $\frac{1}{5}$ talonpoikaistosta, on keskittynyt enemmän kuin $\frac{1}{2}$ kylvöalasta [otan yleisen keskimäärän kaikista kolmesta kihlakunnasta]. Kun otetaan huomioon, että työn

* Kihlakunnassa on talonpoikaistolla yhteensä 5.724 uudenaikaista työvälineitä.

** Mikä tietysti perustuu samoin ryöväämiseen, mutta ei enää itsenäisten tuottajain, vaan työläisten ryöväämiseen.

tuottavaisuus (s.o. sato) on näillä talonpojilla paljon suurempi kuin alimman ryhmän maatonkivilla proletaareilla,—niin ei voida olla tekemättä sitä johtopäätöstä, että viljatuotannon tärkeimpänä liikevoimana on maaseututorvaristo.

Minkälainen vaikutus tällä talonpoikaiston jakaantumisella porvaristoksi ja proletariaatiksi [narodnikit eivät näe tässä prosessissa mitään muuta kuin „joukkojen köyhtymisen”] piti olla „markkinain” suuruuteen, t.s. sen viljaosan suuruuteen, joka muuttuu *tavaraksi*? On selvää, että tämän osan piti kasvaa huomattavasti, sillä ylimmän ryhmän talonpoikain viljamäärä ylitti suuresti heidän omat tarpeensa ja meni markkinoille; toisaalta taas alimman ryhmän edustajain oli ostettava lisäviljaa niillä rahavaroilla, joita he saivat ansiotöistä.

Esittäksemme täsmällisiä tietoja tästä kysymyksestä meidän on zemstvojen tilastokokoelmien asemesta otettava V. J. Postnikovin teos: „Etelä-Venäjän talonpoikaistalous”. Postnikov kuvaa zemstvojen tilastotietojen perusteella Taurian läänin kolmen mannerkihlakunnan (Berdjanskin, Melitopolin ja Dneprin kihlakuntien) talonpoikaistaloutta ja analysoi tätä taloutta talonpoikain eri ryhmien mukaan [jotka on jaettu 6 kategoriaan kylvöalan suuruuden perusteella: 1) taloudet, joilla ei ole kylvöjä; 2) joissa kylvetään korkeintaan 5 desjatiinaa; 3) — 5:stä 10:een desjatiinaan; 4) 10—25 desjatiinaan; 5) 25—50 desjatiinaan, ja 6) yli 50 desjatiinaa]. Tarkastellessaan eri ryhmien suhdetta markkinoihin, tekijä jakaa kunkin maanviljelystalouden kylvöalan seuraaviin 4 osaan: 1) *talousala* — näin Postnikov nimittää sitä osaa kylvöalasta, joka antaa kylvöihin tarvittavat siemenet; 2) *ravintoala* — antaa työntekijäperheen ja palkkatyöläisten ravitsemiseen tarvittavan viljan; 3) *rehuala* — antaa rehun työkarjalle, ja vihdoin 4) *kauppa- eli markkinakylvöjen* ala antaa ne tuotteet, mitkä muutetaan tavaraksi ja menevät taloudesta markkinoille. On ymmärrettävää, että vain viimeksimainittu ala antaa *rahatuloja*, muut sen sijaan luontaistuloja, s.o. antavat tuotteita, jotka käytetään itse taloudessa.

Laskettuaan näiden kunkin alan suuruuden talonpoikaiston eri kylvöryhmissä Postnikov esittää seuraavan taulukon:

	Sadasta desjatiinasta kylvöalaa on				Rahatuloja saadaan		Taurian läänin kolmessa kihlakunnassa		Kylvojen keskimääräinen suuruus kussakin ryhmässä
	talousala	ravintoala	rehuala	kauppakylvojen ala	1 kylvödesjatiinaa kohti	1 taloutta kohti	Kylvöalan suuruus desjatiinoissa	Siitä kauppa-kylvojen ala	
Korkeintaan 5 desj. kylvövissä talouksissa	6	90,7	42,3	-39	—	—	34.070	—	3,5 desj.
5—10 „ „	6	44,7	37,5	+ 11,8	3,77	30	140.426	16.851	8
10—25 „ „	6	27,5	30	36,5	11,68	191	540.093	194.433	16,4
25—50 „ „	6	17,0	25	52	16,64	574	494.095	256.929	34,5
yll 50 „ „	6	12,0	21	61	19,52	1.500	230.583	140.656	75
<i>Yhteensä</i>	6			42			1.439.267	608.869	17—18 desj.

Huomautus taulukkoon:

1) Postnikovilla ei ole viimeisen edellistä saraketta; se on minun laskemani.

2) Rahatulojen suuruuden Postnikov määrittelee siten, että olettaa koko kauppakylvojen alalle kylvetyksi vehnää ja laskee siitä keskisadan ja viljan keskimääräishinnan.

Näistä numerotiedoista me näemme, että mitä suuremaksi talous tulee, sitä enemmän se saa tavaratuotannon luonteen, sitä suuremman osan viljasta se tuottaa myytäväksi [eri ryhmissä 12—36—52—61%]. Peruskylväjät, kahden ylimmän ryhmän talonpojat (heillä on enemmän kuin 1/2 koko kylvöalasta), antavat pois taloudesta enemmän kuin puolet koko maanviljelystuotteestaan [52 ja 61%].

Ellei talonpoikaisto jakaantuisi porvaristoksi ja proletariatiksi, toisin sanoen jos kylvöala jakaantuisi „tasaapuolisesti” kaikkien „talonpoikien” kesken, niin silloin kaikki talonpojat kuuluisivat keskiryhmään (joka kylvää 10—25 desjatiinaa) ja markkinoille menisi vain 36% kaikesta viljasta, s.o. 518.136 kylvödesjatiinan tuote (36% 1.439.267:stä = 518.136). Nyt sen sijaan, kuten

taulukosta näkyy, menee markkinoille 42% koko viljasta, 608.869 desjatiinan tuote. Näin ollen „joukkojen köyhtyminen”, talouden täydellinen rappeutuminen 40%:lla talonpojista (köyhä ryhmä, s.o. korkeintaan 10 desjatiinaa kylvävien ryhmä), maalaisproletariaatin muodostuminen — on johtanut siihen, että markkinoille on toimitettu 90 tuhanen* kylvödesjatiinan tuotteet.

En halua lainkaan sanoa, että talonpoikaiston jakaantumisesta johtuva „markkinain” laajeneminen rajoittuisi tähän. Ei likimainkaan. Me näimme esimerkiksi sen, että talonpojat hankkivat uudenaikaisia työvälineitä, s.o. käyttävät säästöjään „tuotantovälineiden tuottamiseen”. Me näimme, että paitsi viljaa on markkinoille tullut vielä toinenkin tavaralaji — ihmisen työvoima. Kaikesta tästä olen mainitsematta vain sen vuoksi, että olen esittänyt tämän esimerkin ahtaassa ja erikoistarkoituksessa: osoittaakseni, että meillä Venäjällä joukkojen köyhtyminen johtaa todellakin tavaratalouden ja kapitalistisen talouden voimistumiseen. Valitsin tahallani sellaisen tuotteen kuin viljan, joka kaikkialla ja aina joutuu kaikkein myöhimmin ja kaikkein hitaimmin mukaan tavarankiertokulkuun. Sen vuoksi on valittu sellainen seutukin, missä harjoitetaan yksinomaan maanviljelystä.

Nyt otan toisen esimerkin, joka koskee puhtaasti teollisuusaluetta, Moskovan lääniä. Zemstvojen tilastomiehet ovat kuvanneet talonpoikaistaloutta „Moskovan läänin tilastotietojen kokoelman” VI ja VII osassa, jotka sisältävät eräitä mainioita kuvauksia kotiteollisuuselinkeinoista. Rajoitun esittämään yhden kohdan kuvauksesta „Pitsituotanto”**, jossa selitetään, millä tavalla ja minkä vuoksi talonpoikain elinkeinoammatit reforminjälkeisellä kaudella kehittyivät erikoisen nopeasti.

Pitsituotanto syntyi kuluvan vuosisadan 20-luvulla kahdessa naapurikylässä Podolskin kihlakunnan Voronovon kunnassa. „1840-luvulla se alkaa levitä hitaasti muihinkin lähikyliin, vaikkei se vielääkään käsitä suurta aluetta. Mutta 60-luvulta alkaen, varsinkin viimeisten 3—4 vuoden aikana, se on levinnyt nopeasti ympäristöseuduille”.

* 90.733 desjatiinaa = 6,3% koko kylvöalasta.

** „Kokoelma tilastotietoja Moskovan läänistä”. Taloustilastojen osasto. VI osa, II vihko. Moskovan läänin elinkeinoammatit, II vihko. Moskova, 1880.

32 kylässä, joissa tällä kertaa tuotantoa harjoitetaan, se on syntynyt

2:ssa kylässä vuonna 1820.
 4:ssä ” ” 1840.
 5 ” ” 1860-luvulla.
 7 ” ” vuosina 1870—1875.
 14 ” ” ” 1876—1879.

„Kun syvennytään tutkimaan niitä syitä, jotka ovat saaneet aikaan tällaisen ilmiön”, kirjoittaa kuvauksen tekijä, „s.o. tämän elinkeinoammatin tavattoman nopean leviämisen nimenomaan viimeisinä vuosina, niin havaitsemme, että toisaalta talonpoikain elinolot ovat tänä aikana huomattavasti huonontuneet ja toisaalta väestön tarpeet — sen väestöosan tarpeet, joka on suotuisammassa oloissa — ovat huomattavasti kasvaneet”.

Tämän vahvistukseksi tekijä lainaa Moskovan zemstvo-tilastoista seuraavat numerotiedot, jotka esitän taulukon muodossa *:

Podolskin kihlakunnan Voronovon kunta:

Voronovon kunnassa	Talonidäntien määrä					Talonidäntien lukumäärä								Hevosten lukumäärä lajittelu				Maaomaisuuden omaavien ihmisten lukumäärä			
	Lukumäärä		Sataa henkilöä kohti oli			Talonidäntien lukumäärä								Hevosten lukumäärä lajittelu				Maaomaisuuden omaavien ihmisten lukumäärä			
	hevosia	lehmäiä	hevosta	lehmää	pienää karjaa	hevosittain	1 hevosta omistavien	2 hevosta omistavien	3 hevosta omistavien	suuremman kuin 3 hevosta omistavien	1 hevosta omistavien	2 hevosta omistavien	3 hevosta omistavien	suuremman kuin 3 hevosta omistavien	kuukausi	kuukausi	kuukausi	kuukausi			
Vuonna 1869 oli	1.233	1.473	1.472	22	30	276	567	298	70	22	567	596	210	100	1.067	900	92	75			
						22%	46%	24%	6%	2%	39%	40%	14%	7%		84%	9%	7%			
Vuonna 1877 oli	1.244	1.607	1.726	25	38	319	465	313	95	52	465	626	285	231	1.166	965	5	196			
						26%	37%	25%	8%	4%	29%	39%	18%	14%		82,5%	0,5%	17%			

„Nämä numerot”, jatkaa tekijä, „puhuvat selvästi siitä, että hevosten, lehmien ja pienen karjan yleinen lukumäärä tässä kunnassa on suurentunut, mutta tämä hyvinvoinnin

* Olen jättänyt pois tiedot lehmien jakaantumisesta (Johtopäätös on sama) ja lisännyt prosenttilaskelmat.

kasvu on tullut vain erinäisten yksilöiden osaksi, nimittäin niiden talonisäntien osaksi, joilla on kullakin 2—3 hevosta tai useampia...

...Me siis näemme, että paitsi sellaisten talonpoikien lukumäärän lisääntymistä, joilla ei ole lehmää eikä hevosta, lisääntyy myöskin niiden lukumäärä, jotka lakkaavat muokkaamasta maata: kun ei ole karjaa, niin ei ole myöskään riittävästi lantaa; maa kuihtuu, sitä ei kannata viljellä; itsensä ja perheen ruokkimiseksi, ettei kuoltaisi nälkään, ei riitä se, että vain miehet harjoittavat elinkeinoammattia,— hehän ovat harjoittaneet sitä ennenkin maanviljelystöistä vapaana aikana — perheen muidenkin jäsenten on etsittävä sivuansioita...

...Taulukoissa esittämämme numerotiedot näyttivät meille erään toisenkin ilmiön; näissä kylissä on *suurentunut* myöskin niiden henkilöiden lukumäärä, joilla on 2—3 hevosta tai lehmää. Siis näiden talonpoikien hyvinvointi on parantunut, mutta samalla me kuitenkin sanoimme, että „sen ja sen kylän kaikki naiset ja lapset järjestään harjoittavat elinkeinoammattia”. Miten sellainen ilmiö on käsitettävissä?.. Selittääksemme tämän ilmiön meidän on tarkastettava, miten näissä kylissä eletään, tutustuttava lähemmin kotioloihin näissä kylissä, ja silloin mahdollisesti saamme selville, mistä johtuu tällainen voimakas pyrkimys tavarantoimittamiseen myytäväksi?

Me emme tietysti ryhdy tässä tutkimaan yksityiskohtaisesti, minkälaisissa edullisissa olosuhteissa talonpoikaisväestön keskuudesta vähitellen erottautuu muita voimakkaampia yksilöitä ja perheitä, minkälaisen olojen seurauksena heidän hyvinvointinsa muodostuu ja minkälaisen yhteiskunnallisten olojen seurauksena tämä hyvinvointi kerran ilmaannuttuaan voi nopeasti kasvaa ja kasvaakin siinä määrin, että se erottaa huomattavasti yhden osan kylän asukkaista toisesta osasta. Riittää kun seuraamme tätä prosessia ja huomautamme talonpoikaisen maaseudun eräästä kaikkein tavallisimmasta ilmiöstä. Siinä ja siinä kylässä joku talonpoika on saanut kotikyläläistensä keskuudessa terveen, voimakkaan, raittiin ja uutteran miehen maineen; hänellä on iso perhe, pääasiassa poikia, joilla on samanlainen vahva ruumiinrakenne ja hyvä suunta; kaikki he asuvat yhdessä eivätkä jaa taloutta; saavat 4—5 hengen maaosuuden. Luonnollisesti sen muokkaamiseen ei kuiten-

kaan tarvita perheen kaikkia työkäsiä. Ja 2—3 poikaa työskenteleekin vakituisesti vieraspaikkalaisissa tai paikallisissa ammateissa ja vain heinänteon aikana keskeyttää lyhyeksi ajaksi työn sivuammateissa ja auttaa perhettä peltotöissä. Perheenjäsenten ansiot eivät pirstoudu, vaan muodostavat yhteisen omaisuuden; muiden suotuisten ehtojen vallitessa se ylittää huomattavasti perheen tarpeiden tyydyttämiseen tarvittavat menot. Muodostuu säästöä, minkä vuoksi perhe voi harjoittaa ammattia paremmilla ehdoilla: se voi ostaa raaka-aineet puhtaalla rahalla alkuperäiseltä omistajalta, myydä valmistamansa tavarain silloin, kun se on hinnassa, se voi tulla toimeen ilman kaikenlaisten „työnantajain”, kauppiain ja kauppiasmuorien y.m.s. välitystä.

Tulee mahdollisuus palkata työläinen, sitten toinen, tai jakaa työtä kotiin köyhille talonpojille, jotka ovat menettäneet kokonaan mahdollisuuden harjoittaa itsenäisesti jotain ammattia. Näiden ja muiden samanluontoisten ehtojen vuoksi esittämällämme voimakkaalla perheellä on tilaisuus saada voittoa muidenkin työstä eikä vain omasta työstään. Tässä emme tietenkään kajoa niihin tapauksiin, jolloin tällaisista perheistä kehittyy yksilöitä, jotka tunnetaan kulakkien, kansannykijöiden nimellä, vaan tarkastelemme talonpoikaisväestön keskuudessa aivan tavallisia ilmiöitä. Kokoelman II osassa ja VI osan I. vihkossa julkaistut taulukot osoittavat selvästi, että sikäli kuin talonpoikaiston yhden osan asema huononee, niin sikäli useimmissa tapauksissa toisen osan, pienemmän osan tai sen eri jäsenten hyvinvointi paranee.

Sitä mukaa kuin ammattien harjoittaminen laajenee, käyvät yhteydet ulkomaailmaan, kaupunkiin, tässä tapauksessa Moskovaan, kiinteämmiksi ja eräät moskovalaiset tavat tunkeutuvat vähitellen maaseudulle ja ilmenevät aluksi juuri näissä varakkaimmissa perheissä. Hankitaan samo-vaari, tarvittavia lasi- ja porsliiniastioita, „siistimpiä” vaatteita. Kun tämä vaatteiden siisteys ilmenee miehellä aluksi siinä, että hän vetää jalkaan virsujen asemesta saappaat, niin naisilla kengät ja saappaat ovat niin sanoakseni siistimpien vaatteiden lopputekijöitä; he mieltyvät ennen kaikkea räikeänvärisiin, kirjaviiniin karttuunikankaisiin, liinoihin, kuviollisiin villasaaleihin y.m.s. ihannuksiin...

...Talonpoikaisperheessä on „ammoisista ajoista” ollut tapana, että vaimo vaatettaa miehen, itsensä ja lapset... Niin kauan kun viljeltiin omaa pellavaa kului vaatteisiin tarvittavien kankaiden ja esineiden ostoon vähemmän rahaa, ja tämä raha saatiin myymällä kanoja, munia, sieniä, marjoja, ylimääräinen lankavyvyhti tai liempi palttinakappale. Kaikki muu tuotettiin kotona. Juuri nämä olosuhteet, t.s. se, että kotona tuotettiin kaikki ne valmisteet, mitkä talonpoikaisnaisilta vaadittiin, ja se, että heiltä meni siihen kaikki peltotöiltä vapaa aika, selittääkin tässä tapauksessa sen, miksi pitsituotanto kehittyi Voronovon kunnan kylissä sangen hitaasti. Pitsinkudontaa harjoittivat pääasiassa parhaiten turvattujen tai suurimpien perheiden tyttäret, joissa ei kaikkien naisten ollut pakko kehrätä pellavaa tai kutoa palttinaa. Mutta halvat karttuunit ja mitkalit alkoivat vähitellen syrjäyttää palttinaa; siihen karttui sitten muitakin ehtoja: joko pellava ei kasvanut tai mies halusi saada paidan punaisesta pumpulikankaasta ja itselle teki mieli saada koreampi „shubka” (sarafaani), ja niinpä tämä tapa kutoa kotona erilaisia palttinakankaita ja liinoja talonpoikaisvaatetusta varten jää vähitellen syrjään tai rajoittuu suuresti. Itse vaatteetkin muuttuvat toisenlaisiksi, osittain sen vuoksi, että kotikutoiset kankaat syrjäytyvät ja niiden tilalle tulee tehtaissa valmistettuja kankaita...

...Tästä johtuukin, että väestön enemmistölle on välttämätöntä pyrkiä tuottamaan tavaraa myytäväksi ja käyttämään vieläpä lapsiakin tähän tuotantoon”.

Tämä tarkkaavaisen havainnoitsijan yksinkertainen kertomus osoittaa havainnollisesti, millä tavalla talonpoikais-
tomme joukossa käy yhteiskunnallisen työnjaon prosessi, kuinka se johtaa tavaratuotannon [ja siis myöskin markkinain] voimistumiseen ja kuinka tämä tavaratuotanto sinänsä, s.o. niiden samojen suhteiden voimalla, joihin se asettaa tuottajat markkinain suhteen, johtaa siihen, että ihmisen työvoiman osto ja myynti tulee „aivan tavalliseksi ilmiöksi”.

VIII

Ei liene haitaksi, jos lopuksi kuvataan kiistanalaista kysymystä,— jota on nähtävästi jo liiankin paljon rasitettu abstraktioilla, kaavoilla ja formuloilla,— tarkastelemalla

„yleisesti levinneiden katsomusten” erään uusimman ja huomatuimman edustajan ajatuksia.

Tarkoitaa hra Nikolai —onia*.

Hänen mielestään suurimpana „esteenä” kapitalismin kehitykselle Venäjällä on sisäisten markkinain „supistuminen”, talonpoikien ostokyvyn „pieneminen”. Elinkeinoammattien kapitalistisoituminen — sanoo hän — on syrjäyttänyt valmisteiden kotituotannon; talonpojan on pitänyt ostaa itselleen vaatteet. Hankkiakseen sitä varten rahaa talonpoika ryhtyi voimaperäisesti kyntämään maita, ja koska maaosuudet eivät olleet riittäviä, hän laajensi tätä peltoalaa paljon suuremmaksi kuin mitä järkevä taloudenhoito edellytti; hän korotti maksut vuokramaista sietämättömän suuriksi — ja joutui lopulta taloudelliseen häviöön. Kapitalismi kaivoi itse itselleen haudan, saattoi „kansantalouden” vuoden 1891 kauhistuttavaan kriisiin ja... pysähtyi, koska sillä ei ollut allaan maaperää ja koska sillä ei ollut voimia „kulkea edelleen samaa tietä”. Tajutuaan, että „*me* olemme poikenneet vuosisatojen pyhitämästä kansan talousjärjestelmästä”, Venäjä odotteleekin nyt... päällystöltä määräyksiä „suurtuotannon istuttamisesta yhteisöön”.

Missä on tämän (Venäjän narodnikeille) „ikuisesti uuden” teorian järjettömyys?

Siinäkö, että sen tekijä ei ymmärrä, mikä merkitys on „tuotantovälineiden tuottamisella tuotantovälineitä varten”? Eipä tietenkään. Hra Nik. —on tuntee hyvin tämän lain ja vieläpä huomauttaakin, että se on ilmennyt meilläkin (s. 186, 203—204). Tosin hänellä kun on kyky lyödä itseään ristiriidoilla, hän unohtaa toisinaan tämän lain (vertaa s. 123), mutta on selvää, että tuollaisten ristiriitojen korjaaminen ei korjaisi vähääkään tekijän tärkeintä (ylläesitettyä) järkeilyä.

Hänen teoriansa järjettömyys on siinä, että hän ei osaa selittää meidän kapitalismissämme ja että sitä koskevat järkeilynsä hän perustaa pelkkiin harhakuvitelmiin.

Hra Nik. —on pitää „talonpoikaista”, joka on joutunut taloudelliseen häviöön sen johdosta, että teollisuustuotteet ovat syrjäyttäneet pois kotituotteet, jonain yhtäläisenä,

* Luonnollisesti tässä ei voi olla puhuttakaan koko hänen teoksensa tarkastelusta, sillä siihen tarvittaisiin erikoisteos, vaan alnoastaan hänen mieliperustelujensa yhden väittämän tarkastelusta.

sisäisesti solidaarisena, sellaisena, joka reagoi kaikkiin elämän ilmiöihin yhtenä ihmisenä.

Todellisuudessa ei mitään sellaista ole olemassa. Tavara-tuotanto ei olisi voinut syntyäkään Venäjällä, ellei olisi ollut olemassa tuotannollisten yksikköjen (talonpoikais-talouksien) eristyneisyyttä toisistaan, ja kaikki tietävät, että todellisuudessa meidän talonpoikamme hoitavat taloutta kukin erikseen ja toisistaan riippumatta; harjoittavat omaan laskuunsa ja omalla riskillään tuotteiden valmistusta, jotka tulevat heidän yksityisomaisuudekseen; käyvät kukin erikseen suhteisiin „markkinoiden” kanssa.

Tarkastakaamme, miten ovat asiat „talonpoikaistossa”.

„Tarvitessaan rahaa talonpoika laajentaa ylenmäärin peltoalaa ja joutuu taloudelliseen häviöön”.

Mutta peltojen laajentamiseen pystyy vain varakas talonpoika, jolla on kylvösiementä sekä riittävästi elollista ja elotonta inventaariota. *Sellaiset* talonpojat (ja heitä, kuten tunnettua, on vähemmistö) lisäävät todellakin kylvöjä ja laajentavat talouttaan siinä määrin, etteivät tule enää toimeen ilman palkkalaisten apua. Mutta suurin osa talonpojista ei pysty laisinkaan tyydyttämään rahantarvetta laajentamalla taloutta, koska heillä ei ole minkäänlaisia varastoja eikä riittävästi tuotantovälineitä. Rahaa hankkiaakseen *sellainen* talonpoika menee „ansiotöihin”, t.s. hän ei vie enää markkinoille tuotteitaan, vaan työvoimansa. Ansiotöihin meno johtaa luonnollisesti maanviljelystalouden edelleen lamaanutumiseen, ja sellainen talonpoika päätyy siihen, että antaa maaosuutensa vuokralle oman yhteisönsä rikkaalle jäsenelle, joka paisuttaa talouttaan eikä tietenkään käytä vuokratusta maaosuudesta saatua tuotetta itse, vaan lähettää sen *markkinoille*. Tuloksena on „kansan köyhtyminen”, kapitalismin kasvu ja markkinain laajeneminen. Eikä siinä kaikki. Rikas talonpoikamme, joka on kokonaan kiinni laajennetussa maanviljelystaloudestaan, ei voi enää entiseen tapaan tuottaa itse itselleen esimerkiksi jalkineita: hänen on edullisempaa ostaa ne. Mitä köyhtyneeseen talonpoikaan tulee, niin hänenkin on turvaututtava ostojalkineisiin: hän ei voi valmistaa niitä omassa taloudestaan siitä yksinkertaisesta syystä, ettei hänellä enää ole omaa taloutta. Syntyy jalkineiden kysyntää ja viljan tarjontaa, jota vakavarainen talonpoika, jonka talouden edistyksellinen kehitys on saanut V. V:n ihan

helytymään, on tuottanut yli omien tarpeitten. Naapurit, jalkineita valmistavat kotiteollisuuden harjoittajat, joutuvat samaan asemaan, jossa maanviljelijät vastikään olivat: voidakseen ostaa viljaa, jota lamaantuva talous antaa liian vähän, on laajennettava tuotantoa. Ja taaskin tuotantoa laajentaa tietysti vain sellainen kotiteollisuuden harjoittaja, jolle on kertynyt säästöjä, s.o. vähemmistön edustaja; hän saa mahdollisuuden joko palkata työläisiä tai jakaa työtä kotiin köyhille talonpojille. Kotiteollisuuden harjoittajain enemmistö sen sijaan ei voi ajatellakaan tuotannon laajentamista: he ovat mielissään, jos rikastunut ylösostaja „antaa työtä” heille, s.o. jos he onnistuvat löytämään ostajan ainoalle tavaralleen — työvoimalle. Taaskin on tuloksena kansan köyhtyminen, kapitalismin kasvu ja markkinain laajeneminen; annetaan uusi sysäys yhteiskunnallisen työnjaon edelleen kehittymiselle ja syventymiselle. Mihin tämä liike päättyy? Sitä ei kukaan voi sanoa, samoin kuin ei sitäkään, missä se on saanut alkunsa; eikä se ole tärkeätäkään. Tärkeätä on se, että meillä on edesämme sama elävä elimellinen prosessi, tavaratalouden kehittymisen ja kapitalismin kasvun prosessi. „Epätalonpoikaistuminen” maaseudulla osoittaa meille tämän prosessin alkuvaiheen, sen syntymisen, sen varhaisasteet; suurkapitalismi kaupungeissa osoittaa meille tämän prosessin loppuvaiheen, sen tendenssit. Yrittäkää repiä kahtia nämä ilmiöt, yrittäkää tarkastella niitä erikseen ja toisistaan riippumattomina, — ja te ette pääse järkeilyssänne mihinkään, ette pysty selittämään kumpaakaan ilmiötä, ette kansan köyhtymistä ettekä kapitalismin kasvua.

Tällöin kuitenkin tapahtuu useimmiten siten, että tuolaisten aluttomien ja loputtomien järkeilyjen tekijät, jotka eivät osaa selittää prosessia, keskeyttävät tutkimuksensa julistamalla, että toinen kahdesta heille yhtä käsittämättömäksi jääneestä ilmiöstä [ja sitä paitsi tietysti juuri se, joka on ristiriidassa „kriittisesti ajattelevan yksilön siveellisesti kehittyneen tunteen” kanssa] on „järjetön”, „satunnainen” ja „roikkuu ilmassa”.

Mutta todellisuudessa tietysti vain heidän omat järkeilynsä „roikkuvat ilmassa”.

ма. "Професията" в държавата помага
на карае от страна, заради това, е
ранна стая; огромна кампания в града
показват на конект от страна, е
материал. Показват раздвояване на еволюция,
направителна раздвояване на отдели и раздвоя-
ване друг от друга, — и в не сматат в
свои раздвояване свата конект с конект,
не сматат отдели на тоя на друг ево-
люция, на отдели на раздвояване, на раздвояване кампанията.

Тя има еднаква бивава бивава част
така, ако еволюция на раздвояване без
материал и без конект, не раздвояване от
честта, отдели на отдели на раздвояване, то
една от друга, еднаква кампанията на ево-
люция [и отдели на отдели на тоя на, кон-
ект отдели на отдели на раздвояване
"раздвояване" и "раздвояване" —
"раздвояване", "раздвояване", "раздвояване".

На самата отдели, раздвояване, "раздвояване" в раз-
двояване" отдели на отдели на отдели на раздвояване
и.и.

**MITÄ OVAT „KANSAN YSTÄVÄT“
JA MITEN HE TAISTELEVAT
SOSIALIDEMOKRAATTEJA
VASTAAN?**

**(VASTAUS „RUSSKOJE BOGATSTVOSSA“
MARXILAISIA VASTAAN JULKAISTUIHIN
KIRJOITUKSIIN) ¹⁶**

*Kirjoitettu kevdällä ja kesällä 1894
Julkaistu ensi kerran vuonna 1894*

*Julkaistaan vuoden 1894
hektografipainoksen mukaan*

I VIHKO

„Russkoje Bogatstvo”¹⁶ on aloittanut sotaretken sosialidemokraatteja vastaan. Jo viime vuoden 10:nnessä numerossa eräs tuon aikakauslehden johtopukareista hra N. Mihailovski julisti edessä olevan „polemiikin” „meidän niin sanottuja marxilaisiamme eli sosialidemokraattejamme” vastaan. Sitten ilmestyivät hra S. Krivenkon artikkeli: „Kulttuuriyksilöitten johdosta” (№ 12) ja hra N. Mihailovskin artikkeli: „Kirjallisuus ja elämä” („Russkoje Bogatstvo” №№ 1 ja 2, 1894). Mitä tulee aikakauslehden omiin katsomuksiin meidän taloudellisiin oloihimme nähden, niin ne on esitetty täydellisimmin hra S. Juzhakovin kirjoituksessa: „Venäjän taloudellisen kehityksen kysymyksiä” (№№ 11 ja 12). Pyrkien yleensä esiintymään aikakauslehdessään todellisten „kansan ystäväin” aatteiden ja taktiikan edustajina nämä herrat ovat sosialidemokratian vannoutuneita vihollisia. Koettakaamme ottaa selkoa noista „kansan ystäväistä”, heidän harjoittamastaan marxilaisuuden arvostelusta, heidän aatteistaan ja heidän taktiikastaan.

Eniten hra Mihailovski kiinnittää huomiota marxilaisuuden teoreettisiin perusteihin ja sen vuoksi hän pysähtyy käsittelemään erikoisesti materialistista historiankäsitystä. Selostettuaan yleispiirtein tätä oppia selittävän laajan marxilaisen kirjallisuuden sisältöä, hra Mihailovski aloittaa arvostelunsa seuraavalla tiradilla:

„Ennen kaikkea”, sanoo hän, „herää itsestään kysymys: missä teoksessaan Marx on esittänyt materialistisen historiankäsitteensä? „Pääomassa” hän on antanut meille näytteen logiikan voiman yhdistämisestä oppineisuuteen ja taloustieteellisen kirjallisuuden sekä vastaavien tosiasia-

huolellisen tarkkaan tutkimiseen. Hän on tuonut päivänvaloon jo ammoin unohdetut taikka nykyisin kaikille tuntemattomat taloustieteen teoreetikot eikä ole jättänyt huomioimatta pienimpiäkään yksityiskohtia joissakin tehtaan-tarkastajain selostuksissa tahi erilaisten erikoiskomissioiden asiantuntijain lausunnoissa; sanalla sanoen, hän on kaivanut esille valtavan määrän tosiasia-aineistoa osaksi taloustieteellisten teorioittensa perustelua, osaksi niiden havainnollistamista varten. Jos hän on luonut „kokonaan uuden” käsityksen historiallisesta prosessista, selittänyt ihmiskunnan koko menneisyyden uudelta näkökannalta ja tehnyt yhteenvedon kaikista tähän asti tunnetuista filosofihistoriallisista teorioista, niin hän on tietenkin tehnyt sen samanlaisella huolellisuudella: hän on todella tarkistanut ja analysoinut arvostelevasti kaikki tunnetut historiallista prosessia koskevat teorit, käsitellyt tavattoman laajan aineiston maailman historian alalta. Tätä ajatusta vahvistaa vielä marxilaisessa kirjallisuudessa niin yleiseksi tavaksi tullut vertaaminen Darwiniin. Mitä on koko se työ, minkä Darwin on suorittanut? Muutamia yleistäviä, mitä läheisimmin toisiinsa sidottuja ajatuksia, jotka ovat kruunaava yhteenvelo kokonaisesta tosiasia-aineiston Mont Blancista. Mutta missä on Marxin vastaavanlainen työ? Sitä ei ole olemassa. Sitä ei ole Marxilla, eikä sitä ole olemassa koko marxilaisessa kirjallisuudessaakaan, niin määrällisesti laaja ja paljon levinyt kuin se onkin”.

Koko tämä tiradi on mitä kuvaavin antamaan käsityksen siitä, miten vähän yleisön keskuudessa ymmärretään „Pääomaa” ja Marxia. Esityksen valtavan todistusvoiman musertamana he kumarteleivat Marxin edessä, ylistävät häntä, mutta samaan aikaan jättävät kokonaan huomiotta opin perussisällön ja muina miehinä jatkavat „subjektiivisen sosiologian” vanhoja laverteluja. Tämän johdosta muistuu pakostakin mieleen se varsin oikea epigrafi, jonka Kautsky on valinnut Marxin taloustieteellistä oppia käsittelevään kirjaansa:

Wer wird nicht einen Klopstock loben?
Doch wird ihn jeder lesen? Nein.
Wir wollen weniger erhaben
Und fleissiger gelesen sein! *

* — Ken Klopstockia ei ylistäisi? Vaan lukevatko häntä kaikki? Ei. Me haluaisimme, että meitä ylistettäisiin vähemmän, mutta luettaisiin sitä ahkerammin! (Lessing). *Toim.*

Aivan niin! Hra Mihailovskin pitäisi vähemmän ylistää Marxia, mutta ahkerammin lukea häntä tahi paremminkin vakavammin ajatella lukemaansa.

„Pääomassa” Marx on antanut meille näytteen logiikan voiman yhdistämisestä oppineisuuteen”, sanoo hra Mihailovski. Tässä lauseessa hra Mihailovski on antanut meille näytteen loistavan fraasin ja sisällön tyhjyyden yhdistämisestä toisiinsa,— on eräs marxilainen huomauttanut. Ja tämä huomautus on aivan paikallaan. Tosiaankin, missä sitten on ilmennyt tuo Marxin logiikan voima? Mitä tuloksia se on tuottanut? Edelläesitettyä hra Mihailovskin tiradia lukiessa voisi luulla, että koko tuo voima on suunnattu „taloustieteellisiin teorioihin” sanan kaikkein ahtaimmassa mielessä,— ja siinä kaikki. Ja korostaakseen voimakkaammin sen kentän ahtautta, jolla Marx toi esille logiikan voimansa, hra Mihailovski korostaa „pienimpiä yksityisseikkoja”, „huoellisuutta”, „kaikille tuntemattomia teoreetikkoja” j.n.e. Siis ikäänkuin Marx ei olisikaan tuonut mitään oleellisesti uutta, mitään mainitsemisen arvoista näiden teorioiden rakentamistapaan, ikäänkuin hän olisi jättänyt taloustieteen rajat samanlaisiksi kuin ne olivat olleet entisillä taloustieteilijöillä, laajentamatta niitä ja esittämättä „kokonaan uutta” käsitystä itse tuosta tieteestä. Ja kuitenkin jokainen, joka on lukenut „Pääoman”, tietää, että tuo on silkkaa valhetta. Tämän johdosta ei voida olla palauttamatta mieliin, mitä hra Mihailovski kirjoitti Marxista 16 vuotta sitten polemisoidessaan äitelän porvarillista hra J. Zhukovskia¹⁷ vastaan. Lienevätkö silloin olleet ajat toiset vai olivatko tunteet tuoreempia, mutta hra Mihailovskin artikkelin sekä sävy että sisältö oli kokonaan toisenlainen.

— „Tämän teoksen lopputarkoituksena on näyttää nykyaikaisen yhteiskunnan kehityslaki” (alkuperäisessä: Das oekonomische Bewegungsgesetz — taloudellinen liikuntalaki), sanoo K. Marx „Pääomastaan” ja noudattaa tarkasti ohjelmaansa”, kirjoitti hra Mihailovski v. 1877. Tarkastakaamme lähemmin tuota arvostelijan tunnustuksen mukaan tarkasti noudatettua ohjelmaa. Sen sisältönä on „nykyaikaisen yhteiskunnan taloudellisen kehityslain esittäminen”.

Jo itse tuo sanamuoto asettaa eteemme useita kysymyksiä, jotka vaativat selitystä. Minkä vuoksi Marx puhuu

„nykyaikaisesta (modern)” yhteiskunnasta, kun kaikki taloustieteilijät ennen häntä ovat puhuneet yhteiskunnasta yleensä? Missä mielessä hän käyttää sanaa „nykyaikainen”, millaisten tunnusmerkkien mukaan hän erottaa muista tämän nykyaikaisen yhteiskunnan? Ja edelleen, mitä merkitsee tuo: yhteiskunnan taloudellinen liikuntalaki? Taloustieteilijöiltä olemme tottuneet kuulemaan — ja se on muuten eräs sangen suosittu ajatus sanomalehtimiesten ja taloustieteilijöiden keskuudessa niissä piireissä, joihin „Russkoje Bogatstvo” kuuluu, — että ainoastaan arvojen tuotanto on yksistään vain taloudellisten lakien alainen, kun sen sijaan jakelu on muka riippuvainen politiikasta, siitä, miten vallanpitäjät, sivistyneistö y.m.s. vaikuttavat yhteiskuntaan. Missähän mielessä sitten Marx puhuu yhteiskunnan taloudellisesta liikuntalaista ja samalla vielä nimittää tuota lakia sanalla *Naturgesetz* — luonnonlaiksi? Miten se on käsitettävä, kun niin monet kotimaiset sosiologit ovat kirjoitelleet kasoittain paperia todistaakseen, että yhteiskunnallisten ilmiöiden ala eroaa luonnonhistoriallisten ilmiöiden alasta ja että sen vuoksi ensinmainittujen tutkimiseen onkin sovellettava aivan erikoista „subjektiivista metodia sosiologiassa”?

Kaikki nuo kysymykset heräävät luonnostaan ja välttämättömästi, ja tietenkin vain täydellinen sivistymättömyys voi aiheuttaa niiden sivuuttamisen „Pääomasta” puhuttaessa. Saadaksemme selvän näistä kysymyksistä lainaamme etukäteen vielä yhden kohdan samasta „Pääoman” alkulauseesta, jossa vain muutamaa riviä alempana sanotaan:

„Minun käsityskantani on se”, sanoo Marx, „että minä pidän taloudellisen yhteiskuntamuodostuman kehitystä luonnonhistoriallisena prosessina”¹⁸.

Jo näiden „Pääoman” alkulauseesta otettujen kahden kohdan pelkkä rinnastaminen riittää osoittamaan, että juuri siinä on „Pääoman” perusajatus, jota on noudatettu, niinkuin kuulumme, hyvin johdonmukaisesti ja harvinaisella logiikan voimalla. Kaiken tämän johdosta panemme merkille ennen kaikkea kaksi seikkaa: Marx puhuu vain yhdestä „taloudellisesta yhteiskuntamuodostumasta”, kapitalistisesta muodostumasta, s.o. hän sanoo tutkineensa vain sen eikä minkään muun muodostuman kehityslain. Tämä ensiksi. Ja toiseksi, pankaamme merkille ne menetelmät,

joilla Marx kehitteli johtopäätöksensä: nuo menetelmät, kuten vastikään kuulumme hra Mihailovskilta, olivat „vas-taavien tosiasioiden huolellisen tarkkaa tutkimista”.

Nyt siirrymme käsittelemään tuota „Pääoman” perus-ajatusta, jonka meidän subjektiivinen filosofimme yritti niin ovelasti sivuuttaa. Mitä itse asiassa on käsite: talou-dellinen yhteiskuntamuodostuma? ja miten sellaisen muo-dostuman kehitystä voidaan ja täytyy pitää luonnonhisto-riallisenä prosessina? — nämä ovat ne kysymykset, jotka meidän on ratkaistava. Olen jo huomauttanut, että vanhojen (ei Venäjälle vanhojen) taloustieteilijäin ja sosiologien näkökannalta katsoen taloudellisen yhteiskuntamuodostu-man käsite on aivan tarpeeton, sillä he puhuvat yhteiskun-nasta yleensä, väittelevät Spencerien kanssa siitä, mitä on yhteiskunta yleensä, mikä on yleensä katsoen yhteiskunnan tarkoitus ja olemus j.n.e. Tällaisissa järkeilyissä nuo sub-jektiiviset sosiologit nojautuvat sentapaisiin todisteluihin kuin esimerkiksi väitteeseen, että yhteiskunnan tarkoituk-sena on sen kaikkien jäsenten hyöty, että oikeudenmukai-suus vaatii sen vuoksi määrätynlaisista organisatiota ja että tämän ihanteellisen („Sosiologian pitää aloittaa jonkinlai-sesta utopiasta” — nämä subjektiivisen metodin erään laa-tijan hra Mihailovskin sanat luonnehtivat erinomaisesti heidän menetelmiensä olemusta) organisation kanssa risti-riidassa oleva järjestys on epänormaali ja sellaisena syr-jäytettävä. „Sosiologian oleellisenä tehtävänä”, päättelee esimerkiksi hra Mihailovski, „on niiden yhteiskunnallisten olojen selvillesaaminen, joiden vallitessa ihmisen jokin luontainen tarve saa tyydytyksen”. Tätä sosiologia kiinnos-taa, kuten huomaatte, ainoastaan sellainen yhteiskunta, mikä tyydyttää ihmisluontoa, mutta eivät lainkaan mitkään sellaiset yhteiskuntamuodostumat, jotka kaiken lisäksi voi-vat pohjautua sellaiseen „ihmisluonnon” kanssa risti-riidassa olevaan ilmiöön kuin enemmistön orjuuttamiseen vähemmistön taholta. Huomaatte myöskin, että tuon sosio-login näkökannalta katsoen ei voi olla puhettakaan siitä, että yhteiskunnan kehitystä voitaisiin pitää luonnonhisto-riallisenä prosessina. („Pitäessään jotakin suotavana taikka jotakin epäsuotavana sosiologin on löydettävä sellaiset keinot, että tuo suotava tulisi toteutetuksi ja epäsuotava syrjäytetyksi” — „sellaiset ja sellaiset ihanteet toteute-tuiksi”, järkeilee samainen hra Mihailovski.) Eikä siinä

kaikki, ei voi olla puhetta edes kehityksestäkään, vaan ainoastaan erilaisista poikkeamisista siitä, mikä on „suotavaa”, sellaisista „puutteellisuuksista”, joita historiassa on sattunut sen seurauksena... sen seurauksena, että ihmiset eivät ole olleet järkeviä, eivät ole kyenneet kyllin hyvin käsittämään, mitä ihmisluonto vaatii, eivät ole kyenneet löytämään tuollaisen järkevän järjestyksen toteuttamisen ehtoja. On selvää, että Marxin perusajatus taloudellisten yhteiskuntamuodostumien kehityksestä luonnonhistoriallisena prosessina kumoaa perinjuurin tuon lapsellisen moraalin, joka tavoittelee itselleen sosiologian nimeä. Millä tavalla Marx on kehittänyt tuon perusajatuksen? Hän on tehnyt sen erottamalla yhteiskuntaelämän eri aloista taloudellisen alan, erottamalla kaikista yhteiskunnallisista suhteista *tuotantosuhteet* alkuperäisinä ja perussuhteina, jotka määräävät kaikki muut suhteet. Marx itse on kuvaillut ajatuksensa kulkua tämän kysymyksen alalla seuraavasti:

„Ensimmäinen työ, johon minä ryhdyin ratkaistakseni mieltäni askarruttavat epäilykset, oli Hegelin oikeusfilosofian arvosteleva tarkastelu. Työni johti minut sellaiseen tulokseen, että oikeussuhteet samoin kuin poliittiset muodotkaan eivät ole selitettävissä ja johdettavissa yksinomaan vain juridisista ja valtiollisista perusteista; vielä vähemmän niitä voidaan selittää ja johtaa niin sanotusta ihmishengen yleisestä kehityksestä. Niiden juuret ovat yksinomaan aineellisissa suhteissa, elämänsuhteissa, joiden kokonaisuutta Hegel 18:nnen vuosisadan englantilaisten ja ranskalaisten kirjailijain tapaan sanoo „kansalaisyhteiskunnaksi”. Kansalaisyhteiskunnan anatomiaa taas on etsittävä poliittisesta taloustieteestä. Ne tulokset, joihin viimeksimainitun tutkiminen minut johti, voidaan esittää lyhyesti seuraavalla tavalla. Aineellisessa tuotannossa ihmiset joutuvat määrättyihin suhteisiin keskenään, *tuotantosuhteisiin*. Nämä suhteet vastaavat aina sitä tuottavaisuuden kehitystasetta, mikä heidän taloudellisilla voimillaan sillä kertaa on. Näiden tuotantosuhteiden kokonaisuus muodostaa yhteiskunnan taloudellisen rakenteen, sen reaalisen perustan, jolle juridinen ja poliittinen päällysrakennus kohoaa ja jota vastaavat yhteiskunnallisen tietoisuuden määrättyt muodot. Näin siis tuotantojärjestelmä määrää yhteiskunnalliset, poliittiset ja puhtaasti henkiset elämän prosessit. Niiden olemassaolo ei ole vain riippumatta

ihmisten tajunnasta, vaan päinvastoin itse tämä tajunta riippuu niistä. Mutta tuottavaisuutensa määrätyllä kehitysteella nämä voimat joutuvat yhteentörmäykseen niiden tuotantosuhteiden kanssa, joissa ihmiset ovat keskenään. Tämän seurauksena ne alkavat olla ristiriidassa myöskin tuotantosuhteiden juridisen ilmenemismuodon, s.o. omistujärjestelmän kanssa. Silloin tuotantosuhteet lakkaavat vastaamasta tuottavaisuutta ja alkavat kahlehtia sitä. Siitä saa alkunsa yhteiskunnallisen kumouksen aikakausi. Taloudellisen perustan muuttuessa muuttuu enemmän tai vähemmän hitaasti tai nopeasti myöskin koko se suunnaton päällysrakennus, mikä sen yllä kohoaa. Näitä mullistuksia tarkasteltaessa täytyy aina erottaa tarkasti tuotantoehdoissa tapahtuva aineellinen muutos, joka on todettava luonnontieteellisen tarkasti, juridisissa, poliittisissa, uskonnollisissa, taiteellisissa tahi filosofisissa, lyhyesti sanoen, ideologisissa muodoissa tapahtuvista muutoksista, joissa muodoissa yhteentörmäyksen ajatus tunkeutuu ihmisten tajuntaan ja joissa siitä käy peitetyssä muodossa taistelu. Me emme arvioi yksityistä henkilöä sen mukaan, mitä hän itse ajattelee itsestään; mullistusten aikakautta ei myöskään voida arvioida sen oman itsetajunnan mukaan. Päinvastoin, tämän itsetajunnan täytyy saada selityksensä aineellisen elämän ristiriidoista, tuotantoehtojen ja tuotantokykyisyyden tilan välisestä selkkauksesta... Yleispiirtein tarkasteltuna voidaan aasialaisia, antiikkisia, feodaalisia ja uusimpia porvarillisia tuotantojärjestelmiä pitää edistyksellisinä aikakausina yhteiskunnan taloudellisten muodostumien historiassa”¹⁹.

Jo itse tämä materialismin ajatus sosiologiassa oli nerokas ajatus. Tietenkin, *toistaiseksi* se oli vielä vain hypoteesi, mutta sellainen hypoteesi, joka ensimmäisen kerran teki mahdolliseksi tieteellisen tarkan suhtautumisen historiallisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin. Siihen asti sosiologit, osaamatta laskeutua yksinkertaisten ja sellaisten alkusuhteiden kuin tuotantosuhteiden tasalle, olivat ryhtyneet tutkimaan suoraan poliittisia ja juridisia muotoja, törmänneet siihen seikkaan, että nämä muodot syntyvät määrätyistä ihmiskunnan aatteista kullakin kaudella — ja pysähtyivät siihen; tultiin sellaiseen tulokseen, että yhteiskunnalliset suhteet ovat muka ihmisten tietoisesti rakentamia. Mutta tämä johtopäätös, joka esiintyy täy-

dellisenä Contrat Social-aatteessa²⁰ (jonka jäljet ovat erittäin selvästi havaittavissa kaikissa utopistisen sosialismin rakennelmissa), oli kokonaan ristiriidassa kaikkien historiallisten havaintojen kanssa. Milloinkaan ei ole ollut eikä nykyäänkään ole siten, että yhteiskunnan jäsenet käsittäisivät niiden yhteiskunnallisten suhteiden kokonaisuuden, joissa he elävät, jonakin määrättyinä, eheänä, jonkin periaatteen mukaisena; päinvastoin, joukot mukautuvat näihin suhteisiin tajunnastaan riippumatta ja ovat jopa siinä määrin käsittämättä niitä erikoisiksi historiallisiksi yhteiskunnallisiksi suhteiksi, että esimerkiksi vaihtosuhteet, joissa ihmiset ovat eläneet monia vuosisatoja, ovat tulleet selitetyiksi vasta ihan viime aikoina. Materialismi poisti tuon ristiriidan jatkamalla analyysiä syvemmälle, itse noiden ihmisten yhteiskunnallisten ajatusten alkuperään saakka; ja sen tekemä johtopäätös, että ajatuksen liikunta on riippuvainen esineiden liikunnasta, on ainoa johtopäätös, joka sopii yhteen tieteellisen psykologian kanssa. Edelleen, vielä toisessakin suhteessa tämä hypoteesi on ensi kerran kohottanut sosiologian tieteen asteelle. Tähän saakka sosiologit eivät ole osanneet yhteiskunnallisten ilmiöiden monimutkaisessa verkostossa erottaa tärkeitä ilmiöitä toisarvoisista ilmiöistä (siinä ovat subjektivismin juuret sosiologiassa) eivätkä ole kyenneet löytämään objektiivista kriteeriota sellaista rajanmääräämistä varten. Materialismi on antanut täysin objektiivisen kriteerion erottamalla „tuotantosuhteet” yhteiskunnan rakenteena ja tekemällä mahdolliseksi soveltaa näihin suhteisiin sitä yleistieteellistä toistuvaisuuden kriteeriota, jonka soveltuvaisuuden sosiologiaan subjektivistit ovat kieltäneet. Niin kauan kuin he rajoittuivat ideologisiin yhteiskunnallisiin suhteisiin (s.o. sellaisiin, jotka ennen muodostumistaan kulkevat ihmisen tajunnan* kautta) he eivät voineet huomata toistuvaisuutta ja säännönmukaisuutta eri maiden yhteiskunnallisissa ilmiöissä, ja heidän tieteensä on ollut parhaimmassa tapauksessa noiden ilmiöiden pelkkää kuvaamista, valikoima muokkaamatonta aineistoa. Aineellisten yhteiskunnallisten suhteiden analyysi (s.o. sellaisten suhteiden, jotka muodostuvat käymättä ihmisten tajunnan kautta: vaihtaessaan tuotteita ihmiset joutuvat tuotanto-

* Siis puhe on tietenkin kaiken aikaa yhteiskunnallisten eikä minkäänlaisten muiden suhteiden tajumisesta.

suhteisiin edes tajuamatta sitä, että se on yhteiskunnallinen tuotantosuhde) — aineellisten yhteiskunnallisten suhteiden analyysi teki heti mahdolliseksi huomata toistuvaisuuden ja säännönmukaisuuden sekä yleistää eri maissa vallitsevat järjestelmät yhdeksi peruskäsitteeksi *yhteiskuntamuodostumasta*. Ainoastaan sellainen yleistäminen tekikin mahdolliseksi siirtymisen yhteiskunnallisten ilmiöiden kuvaamisesta (ja niiden arvioimisesta ihanteen kannalta) niiden tarkkaan tieteelliseen analysoimiseen, jolloin tulee korostetuksi sanokaamme esimerkiksi se, millä jokin kapitalistinen maa eroaa toisesta, ja tutkituksi se, mikä niille kaikille on yhteistä.

Vihdoin kolmanneksi, tämä hypoteesi teki ensi kerran mahdolliseksi *tieteellisen* sosiologian vielä senkin vuoksi, että ainoastaan yhteiskunnallisten suhteiden johtaminen tuotantosuhteista johtuviksi ja näiden viimeksimainittujen johtaminen tuotantovoimien tasosta loi vankan pohjan yhteiskuntamuodostumien kehityksen käsittämiseksi luonnonhistoriallisena prosessina. Onhan itsestään selvää, että ilman sellaista katsantokantaa ei voi olla yhteiskuntatiedettä. (Subjektivistit esimerkiksi, tunnustaessaan historiallisten ilmiöiden lainmukaisuuden, eivät kuitenkaan kyenneet näkemään niiden kehitystä luonnonhistoriallisena prosessina — ja juuri sen tähden, että he pysähtyivät ihmisen yhteiskunnallisiin aatteisiin ja tarkoituseriin osaamatta johtaa näitä aatteita ja tarkoituseriä aineellisista yhteiskunnallisista suhteista johtuviksi.)

Mutta Marx, joka lausui julki tuon hypoteesin 40-luvulla, ryhtyi (nota bene *) tutkimaan tosiasia-aineistoa. Taloudellisista yhteiskuntamuodostumista hän otti tutkittavakseen yhden — tavaratalousjärjestelmän — ja tavattoman laajan todistusaineiston pohjalla (jota hän tutki ainakin 25 vuotta) analysoi mitä yksityiskohtaisimmin tuon muodostuman toiminnan ja kehityksen lait. Tämä analyysi liikkuu yksinomaan yhteiskunnan jäsenten keskinäisten tuotantosuhteiden piirissä: turvautumatta kertaakaan asian selvittämiseksi mihinkään näiden tuotantosuhteiden ulkopuolella oleviin tekijöihin Marx antaa mahdollisuuden nähdä, miten yhteiskunnallisen talouden tavaraorganisatio kehittyy, miten se muuttuu kapitalistiseksi organisaatioksi

* Pankaa merkille.

luoden (jo tuotantosuhteiden puitteissa) antagonistiset luokat, porvariston ja proletariaatin, miten se kehittää yhteiskunnallisen työn tuottavaisuutta ja siten tuo siihen sellaisen aineksen, joka joutuu sovittamattomaan ristiriitaan itse tuon kapitalistisen organisation perusteiden kanssa.

Sellainen on „Pääoman” *luusto*. Koko asia on kuitenkin siinä, että Marx ei tyytynyt tämän luuston esittämiseen, että hän ei rajoittunut yksinomaan „taloustieteelliseen teoriaan” sen tavallisessa mielessä, että *selittäessään* kysymyksessäolevan yhteiskuntamuodon rakennetta ja kehitystä *yksinomaan* tuotantosuhteiden pohjalla hän silti aina ja kaikkialla tarkkaili noita tuotantosuhteita vastaavia päällysrakennuksia, verhoten luustoa siten lihalla ja verellä. Sen tähden juuri „Pääomalla” onkin ollut niin tavattoman suuri menestys, kun tämä „saksalaisen taloustieteilijän” kirja paljasti lukijalle koko kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman elävänä — elintapoineen, tuotantosuhteille ominaisen luokkien välisen antagonismin todellisine yhteiskunnallisine ilmauksineen, porvarillisine poliittisine päällysrakennuksineen, jotka suojelevat kapitalistiluokan herruutta, porvarillisine aatteineen vapaudesta, tasa-arvosta y.m. ja porvarillisine perhesuhteineen. Nyt onkin ymmärrettävää, että Darwiniin vertaaminen on aivan oikeaan osuva: „Pääoma” ei ole mitään muuta kuin „muutamia yleistäviä, mitä läheisimmin toisiinsa sidottuja ajatuksia, jotka ovat kruunaava yhteenvedo kokonaisuudesta tosiasia-aineiston Mont Blancista”. Mutta ellei joku „Pääomaa” lukiessaan ole huomannut näitä yleistäviä ajatuksia, niin se ei ole enää Marxin syy, sillä jo alkulauseessaan, kuten olemme nähneet, hän kiinnittää huomiota näihin ajatuksiin. Eikä siinä kaikki: sellainen vertaaminen on oikein ei ainoastaan ulkopuolisesti (joka käsittämättömistä syistä erikoisesti kiinnostaa hra Mihailovskia), vaan myöskin asian sisäiseen puoleen nähden. Samoin kuin Darwin teki lopun niistä käsityskannoista, joiden mukaan eläinten ja kasvien lajit eivät ole missään yhteydessä toisiinsa, vaan ovat satunnaisia, „jumalan luomia” ja muuttumattomia, ja ensimmäisenä asetti biologian täysin tieteelliselle pohjalle saatuaan selville lajien muuttuvaisuuden ja niiden perinnöllisyyden,—samoin Marx teki yhteiskuntaan nähden lopun käsityskannoista, joiden

mukaan yhteiskunta on yksilöitten mekaaninen aggregaatti, jossa päällystön tahdosta (tahi, mikä on samaa, yhteiskuntapiirien ja hallituksen tahdosta) ovat kaikenlaiset muutokset mahdollisia ja joka syntyy ja muuttuu sattumanvaraisesti, ja ensi kerran asetti sosiologian tieteelliselle pohjalle saatuaan selville käsitteen taloudellisesta yhteiskuntamuodostumasta määrättyjen tuotantosuhteiden kokonaisuutena, saatuaan selville sen, että sellaisten yhteiskuntamuodostumien kehitys on luonnonhistoriallinen prosessi.

Nykyään — „Pääoman” ilmestymisestä lähtien — materialistinen historiankäsitys ei ole enää hypoteesi, vaan tieteellisesti todistettu toteama, ja niin kauan kuin meillä ei ole muuta yrittystä tieteellisesti selittää jonkin taloudellisen yhteiskuntamuodostuman toimintaa ja kehitystä — nimenomaan yhteiskuntamuodostuman eikä jonkin maan tai kansan tahi vaikkapa luokan elintapaa j.n.e. — muuta yrittystä, joka kykenisi aivan samoin panemaan järjestykseen „vastaavat tosiasiat” niinkuin materialismi sen on kyennyt tekemään ja joka kykenisi aivan samoin kuin tämä antamaan elävän kuvan määrätystä muodostumasta selittämällä sitä tieteellisen tarkasti — niin kauan materialistinen historiankäsitys tulee olemaan yhteiskuntatieteen synonyymi. Materialismi ei ole „etupäässä tieteellinen historiankäsitys”, kuten hra Mihailovski luulee, vaan ainoa tieteellinen historiankäsitys.

Ja voitteko nyt tämän jälkeen kuvitella huvittavampaa hullunkurisuuutta kuin se, että on löytynyt ihmisiä, jotka „Pääoman” luettuaan eivät ole löytäneet siitä materialismia! Missä se on? — kysyy hra Mihailovski todella neuvottomana.

Hän on lukenut „Kommunistisen manifestin” eikä ole huomannut, että nykyinen järjestys — niin oikeudellinen, poliittinen, perhesuhteiden, uskonnollinen kuin filosofinenkin järjestys — selitetään siinä materialistisesti, että vieläpä sosialististen ja kommunististen teoriain arvostelutkin etsii ja löytää niiden juuret määrättyissä tuotantosuhteissa.

Hän on lukenut „Filosofian kurjuuden” eikä ole huomannut, että Proudhonin sosiologian käsittely käy siinä materialistiselta katsantokannalta, että Proudhonin esittämää mitä erilaatuisimpien historiallisten kysymysten ratkaisua arvostellaan siinä materialismin periaatteiden

pohjalta ja että tekijän omat huomautukset siitä, mistä on etsittävä aineistoa näiden kysymysten ratkaisemiseksi, ovat kaikki vetoamista tuotantosuhteisiin.

Hän on lukenut „Pääomaa” eikä ole huomannut, että hänen edessään on mallinäyte erään — ja kaikkein monimutkaisimman — yhteiskuntamuodostuman tieteellisestä analyysistä materialistisen metodin mukaan, kaikkien tunnustama ja vertaansa vailla oleva mallinäyte. Niinpä hän istuu ajatuksissaan ja mietiskelee syvämielteistä kysymystä: „missä teoksessaan Marx on esittänyt materialistisen historiankäsitelyksensä?”.

Jokainen, joka tuntee Marxia, vastaisi Mihailovskille tekemällä hänelle toisenlaisen kysymyksen: entä missä teoksessaan Marx ei ole esittänyt materialistista historiankäsitelystään? Mutta hra Mihailovski saa nähtävästi Marxin materialistisista tutkimuksista tiedon vasta sitten, kun ne on vastaavalla tavalla numeroituina osoitettu jonkun Karejevin jossain historiallis-sofistisessa teoksessa otsakkeella: „taloudellinen materialismi”.

Mutta kaikkein huvittavinta on se, kun hra Mihailovski syyttää Marxia siitä, ettei Marx ole „tarkistanut (sic! *) kaikkia historiallisen prosessin tunnettuja teorioita”. Tämä on jo vallan huvittavaa. Mitä nämä teorit sitten ovat 9/10 osaltaan olleet? Puhtaasti apriorisia, dogmaattisia, abstraktisia rakennelmia siitä, mitä on yhteiskunta, mitä on edistys? y.m.s. (Otan tahallani esimerkkejä, jotka ovat hra Mihailovskin järjelle ja sydämelle läheisiä.) Mutta nuo teoriathan ovat kelvottomia jo siksi, että ne ovat olemassa, kelvottomia peruskäsittelytavoiltaan, sillä ne ovat kauttaaltaan toivottoman metafysiillisiä. Sillä sellaisista kysymyksistä aloittaminen kuin mitä on yhteiskunta, mitä on edistys? — merkitsee asian aloittamista loppupäästä. Mistä te voisitte saada käsityksen yhteiskunnasta ja edistyksestä yleensä, kun ette ole tutkineet ainoatakaan määrättyä yhteiskuntamuodostumaa erikoisesti, kun ette ole osanneet edes määritellä tuota käsitettä, ettekä edes käydä käsiksi minkäänlaisten yhteiskunnallisten suhteiden vakavaan, todelliseen tutkimiseen ja objektiiviseen analysoimiseen? Tuo on kaikkein näkyvin metafysiikan tunnusmerkki, josta kaikki tieteet ovat alkaneet: niin kauan kuin ei osattu käydä

* — sillä tavalla! Toim.

käsiksi tosiasiaihin tutkimiseen, kyhättiin aina a priori* yleisiä teorioita, jotka ovat aina jääneet hedelmättömiksi. Osaamatta vielä tutkia todellisia kemiallisia prosesseja metafysiikka-kemisti sepitti teorian siitä, mikä voima on kemiallinen jännitys? Metafysiikka-biologi järkeili, mitä on elämä ja elinvoima? Metafysiikka-psykologi järkeili siitä, mitä on sielu? Jo itse käsittelytapa oli niissä tolkutonta. Ei voida käsitellä sielua selittämättä ensiksi muun muassa psyykillisiä prosesseja: edistyksen tulee tässä olla juuri sitä, että hylätään yleiset teoriat ja filosofiset rakennelmat siitä, mitä on sielu, ja osataan asettaa tieteelliselle pohjalle niiden tosiasioiden tutkiminen, jotka luonnehtivat määrättyjä psyykillisiä prosesseja. Sen vuoksi hra Mihailovskin syytökset ovat aivan samanlaisia kuin jos metafysiikka-psykologi, joka on koko ikänsä kirjoittanut „tutkielmia“ kysymyksestä, mitä on sielu? (osaamatta tarkasti selittää yhtään, edes yksinkertaisintakaan psyykillistä ilmiötä) — ryhtyisi syyttämään tieteellisesti työskentelevää psykologia siitä, ettei tämä ole tarkistanut kaikkia tunnettuja sieluteorioita. Hän, tuo tieteellisesti työskentelevä psykologi, hylkäsi filosofiset sieluteoriat ja ryhtyi suoraa päätä tutkimaan psyykillisten ilmiöiden aineellista perustaa — hermoprosesseja, ja on, sanokaamme, analysoinut ja selvittänyt jonkin tai joitakin psyykillisiä prosesseja. Ja nyt tuo meidän metafysiikka-psykologimme lukee hänen teoksensa, kehuu, että hyvin on muka prosessit selitetty ja tutkittu tosiasiat, mutta se ei tyydytä häntä. Ei, odottakaapas, sanoo hän levottomana kuultuaan, miten kaikkialla puhutaan tuon tiedemiehen esittämästä kokonaan uudesta psykologian käsitystavasta, aivan erikoisesta tieteellisen psykologian metodista, — odottakaahan, sanoo filosofimme kauhtuneena: mutta missä teoksessa tuo metodi on esitetty? Tuossa teoksessahan on „vain tosiasioita“? Eihän siinä ole puhuttakaan mistään „kaikkien tunnettujen filosofisten sieluteorioiden“ tarkistuksesta? Ei tämä ole lainkaan kunnollinen teos!

Aivan samoin „Pääomakaan“ ei siis ole kunnollinen teos sosiologi-metafysiikon mielestä, joka ei ole huomannut sellaisten aprioristen järkeilyjen hyödyttömyyttä kuin mitä on yhteiskunta, ei ole ymmärtänyt, että todellisen tutkimi-

* — ennakolta, kokemuksesta riippumatta. *Toim.*

sen ja selittämisen asemesta tuollaisella käsittelytavalla yhteiskuntakäsitteeseen solutetaan salaa joko englantilaisen kaupustelijan porvarillisia aatteita tahi venäläisen demokraatin poroporvarillis-sosialistisia ihanteita — ja siinä kaikki. Sen vuoksihan kaikki nuo filosofis-historialliset teoriat ovat syntyneetkin ja särkyneet kuin saippuakuplat, että ne ovat olleet parhaimmassa tapauksessa oman aikakautensa yhteiskunnallisten aatteiden ja suhteiden oireita eivätkä ole auttaneet ihmisiä hituistakaan eteenpäin vaikkapa joidenkin muutamien, mutta sen sijaan todellisten (eikä „ihmisluontoa vastaavien”) yhteiskunnallisten suhteiden *käsittämisessä*. Marxin ottama jättiläismäinen edistysaskel tässä suhteessa onkin juuri siinä, että hän hylkäsi kaikki nuo järkeilyt yhteiskunnasta ja edistyksestä yleensä ja sen sijaan teki *tieteellisen* analyysin *yhdestä* yhteiskunnasta ja *yhdestä* edistyksestä — nimittäin kapitalistisesta. Ja hra Mihailovski syyttää Marxia siitä, että hän aloitti alusta eikä loppupäästä, tosiasioitten analyysistä eikä loppuyhteenvedoista, konkreettisten, historiallisesti määrättyjen yhteiskunnallisten suhteiden tutkimisesta eikä yleisistä teorioista siitä, mitä nämä yhteiskunnalliset suhteet yleensä ovat! Ja hän kysyy: „entä missä on vastaava teos?” Oi, sinä ylen viisas subjektiivinen sosiologi!

Jos meidän subjektiivisen filosofimme neuvottomuus olisi rajoittunut yksinomaan kysymykseen, missä teoksessa materialismi on perusteltu, niin se ei vielä olisi vallan surkeata. Mutta siitä huolimatta, vaikka hän ei löytänyt mistään edes materialistisen historiankäsityksen esitystä puhumattakaan sen perusteluista (taikka ehkäpä juuri siitä syystä, ettei ole löytänyt) hän alkaa asettaa tämän opin kontolle vaatimuksia, joita se ei ole milloinkaan esittänyt. Lainattuaan Blos'ilta väitteen, että Marx on julistanut kokonaan uuden *käsityksen* historiasta, hän vähääkään kursailematta puhuu edelleen, että tämä teoria muka väittää „selittäneensä ihmiskunnalle sen menneisyyden”, selittäneensä „ihmiskunnan koko (sic!?) menneisyyden” j.n.e. Sehän on kauttaaltaan pelkkää väärennystä! Tämä teoria pyrkii selittämään ainoastaan yhden, kapitalistisen yhteiskuntaorganisation eikä mitään muuta. Kun materialismin soveltaminen yhden yhteiskuntamuodotuman analyysiin ja selittämiseen on antanut niin loistavia

tuloksia, niin on aivan luonnollista, ettei materialismi historian alalla ole enää hypoteesi, vaan tieteellisesti tarkastettu teoria; on aivan luonnollista, että tällaisen metodin välttämättömyys ulottuu muihinkin yhteiskunta-muodostumiin, vaikka niitä ei olisikaan vartavasten tutkittu tosiperäisen aineiston perusteella eikä yksityiskohtaisesti analysoitu,— aivan samoin kuin mutaatioteoriakin, joka on toteennäytetty riittävän lukuisiin tosiasioihin nähden, ulottuu koko biologian alalle, vaikka eri kasvi- ja eläin-lajeihin nähden ei olisikaan vielä voitu tarkalleen todeta tapahtuvan niiden muunnostumista. Ja samoin kuin mutaatioteoria ei lainkaan pyri selittämään lajien synnyn „koko” historiaa, vaan ainoastaan asettamaan tuon selittämisen menettelytavat tieteen vaatimuksia vastaavalle tasolle, samoin ei materialismikaan historiassa ole milloinkaan pyrkinyt selittämään kaikkea, vaan se on pyrkinyt ainoastaan osoittamaan „ainoan tieteellisen” menettely-tavan historian selittämisessä, kuten Marx on sanonut („Pääoma”)²¹. Tämän perusteella jo voidaan päätellä, miten teräväjärkisiä, vakavia ja säädyllisiä polemiikin keinoja hra Mihailovski käyttää, kun hän ensin vääristelee Marxia väittämällä perättömästi materialismin muka pyrkivän historian alalla tolkuttomasti „selittämään kaiken”, löytämään „avaimen kaikkiin historian lukkoihin” (väitteitä, jotka Marx tietenkin kumosi heti, vieläpä hyvin purevassa muodossa, „kirjeessään”²² Mihailovskin kirjoitusten johdosta) ja vaivaa sitten päätänsä noilla itse sepittämillään pyrkimyksillä ja vihdoin, esittäen Engelsin täsmällisiä ajatuksia— täsmällisiä siksi, että tällä kertaa esitetään lainaus eikä omin sanoin kerrottuna,— että poliittinen taloustiede sellaisena kuin materialistit sen ymmärtävät „on vielä luotava” ja että „kaikki, mitä me olemme siltä saaneet, rajoittuu” kapitalistisen yhteiskunnan historiaan²³,— tekee sellaisen johtopäätöksen, että „nämä sanat supistavat hyvin suuresti taloudellisen materialismin toiminta-alaa”! Kuinka äärettömän naiivin taikka äärettömän omahyväisen pitääkään henkilön olla luullakseen, että tuollaiset temput jäävät huomaamatta! Ensin väärensi Marxia, sitten touhusi oman valheensa kimpussa, sen jälkeen esitti täsmällisiä ajatuksia ja nyt hänellä riittää hävyttömyyttä julistaa, että nuo ajatukset supistavat taloudellisen materialismin toiminta-alaa!

Minkä laatuista ja arvoista tuo hra Mihailovskin touhuaminen on, sen me näemme seuraavasta esimerkistä: „Marx ei missään perustele niitä” — s.o. taloudellisen materialismin teorian perusteita, sanoo hra Mihailovski. „Tosin Marx oli aikonut yhdessä Engelsin kanssa kirjoittaa teoksen, joka olisi ollut luonteeltaan filosofis-historiallinen ja historiallis-filosofinen, ja jopa kirjoittikin sellaisen (v. 1845—1846), mutta sitä ei ole milloinkaan julkaistu²⁴. Engels sanoo: „Tämän teoksen ensimmäinen osa sisältää esityksen materialistisesta historiankäsityksestä, joka osoittaa vain sen, miten vaillinaisia olivat tietomme taloushistorian alalla”. Näin muodoin — päättelee hra Mihailovski — „tieteellisen sosialismin” ja taloudellisen materialismin teorian peruskohdat saatiin selville ja sen jälkeen ne myöskin esitettiin „Manifestissa” aikana, jolloin toisen tekijän oman tunnustuksen mukaan heillä oli heikot tiedot tällaista tehtävää varten”.

Eikö olekin herttaista arvostelua! Engels sanoo, että heillä olivat heikot tiedot talouden „historiasta” ja että sen tähden he eivät julkaisseetkaan „yleistä”, luonteeltaan historiallis-filosofista teostaan. Hra Mihailovski tulkitsee sen niin, että heidän tietonsa muka olivat heikot „sellaista tehtävää” kuin „tieteellisen sosialismin peruskohtien” kehittämistä varten, s.o. sitä „porvarillisen” järjestelmän tieteellistä arvostelua varten, jonka he suorittivat jo „Manifestissa”. Jompi kumpi: joko hra Mihailovski ei kykene käsittämään sitä, että yritys ottaa tutkimuskohteeksi koko historian filosofia eroaa yrityksestä antaa tieteellinen selitys porvarillisesta järjestelmästä, tahi sitten hän otaksuu Marxilla ja Engelsillä olleen puutteelliset tiedot poliittisen taloustieteen arvostelua varten. Siinäkin tapauksessa hän on kovin armoton, kun ei tutustuta meitä käsityksiinsä tuosta vaillinaisuudesta eikä omiin korjauksiinsa ja täydennyksiinsä. Marxin ja Engelsin päätös olla julkaisematta historiallis-filosofista teostaan ja keskittää kaikki voimansa yhden yhteiskuntaorganisation tieteelliseen analysoimiseen osoittaa vain mitä suurinta tieteellistä tunnollisuutta. Hra Mihailovskin päätös ryhtyä särkemään päätään sellaisella huomautuksella, että Marx ja Engels muka esittivät katsomuksiaan, vaikka itse tajusivat tietojensa vaillinaisuuden niiden kehittämistä varten, luonnehtii vain sellaista

väittelytapaa, joka ei osoita enempää järkeä kuin säädyllisyyden tuntoaakaan.

Toinen mallinäyte: „Taloudellista materialismia historian teoriana on enemmän perustellut Marxin alter ego *—Engels”, sanoo hra Mihailovski. „Hänellä on erikoinen historiallinen teos: „Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä Morganin katsomusten yhteydessä (im Anschluss)”. Tämä „Anschluss” on sangen merkittävä. Amerikkalaisen Morganin kirja ilmestyi monen vuoden kuluttua sen jälkeen, kun Marx ja Engels olivat julistaneet taloudellisen materialismin perusteet ja tehneet sen Morganista kokonaan riippumatta”. Ja niinpä muka „talousmaterialistit yhtyivät” tuohon kirjaan ja koska esihistoriallisena aikana ei ollut luokkataistelua, niin he tekivät samalla sellaisen „korjauksen” materialistisen historiankäsityksen määrittämään, että aineellisten arvojen tuotannon rinnalla on määrävänä momenttina itse ihmisen tuottaminen, s.o. suvun jatkaminen, jolla oli ensiarvoisen tärkeä merkitys alkukantaisella aikakaudella, jolloin työ oli tuottavaisuutensa puolesta vielä perin alkeellista.

„Morganin suuri ansio on siinä”, sanoo Engels, „että hän on löytänyt Pohjois-Amerikan intiaanien sukuyhteyksistä avaimen muinaisen Kreikan, Rooman ja germaanien historian tärkeimpiin, tähän saakka ratkaisemattomiin arvoituksiin”²⁵.

„Siis”, sanoo hra Mihailovski tämän johdosta, „40-luvun lopulla saatiin selville ja julistettiin aivan uusi, materialistinen, todella tieteellinen historiankäsitys, joka on saanut historiatieteessä aikaan saman, minkä Darwinin teoria on saanut aikaan nykyaikaisessa luonnontieteessä”. Mutta tätä käsitystä — toistaa hra Mihailovski vielä kerran — ei ole milloinkaan tieteellisesti perusteltu. „Se ei ole ainoastaan jäänyt tarkistamatta laajan ja monipuolisen tosiasia-aineiston pohjalla („Pääoma” „ei ole asiaa vastaava” teos: siinä on ainoastaan tosiasioita ja suurella huolella tehtyjä tutkimuksia!), vaan sitä ei ole edes riittävästi perusteltukaan vaikkapa vain arvoitelemalla ja hylkäämällä muut filosofis-historialliset järjestelmät”. Engelsin kirja „Herrn E. Dührings Umwälzung der Wissenschaft” **

* — toinen minä, kaksosvelji. *Toim.*

** — „Herra E. Dühring tieteen mullistajana” („Anti-Dühring”). *Toim.*

„on vain ohimennen tehtyjä teräväjärkisiä yrityksiä”, ja sen vuoksi hra Mihailovski pitää mahdollisena sivuuttaa kokonaan lukuisat oleelliset kysymykset, joita tuossa teoksessa on kosketeltu, huolimatta siitä, että nuo „teräväjärkiset yritykset” paljastavat sangen teräväjärkisesti „utopioista alkavien” yhteiskuntaoppien sisällyksettömyyden; huolimatta siitä, että tässä teoksessa on yksityiskohtaisesti arvosteltu se „väkivaltateoria”, minkä mukaan poliittis-juridinen järjestys määrää taloudellisen järjestyksen ja mitä „Ruskoje Bogatstvon” herrat sanomalehtimiehet niin hartaasti noudattavat. Tosiaankin, onhan paljon helpompi sinkauttaa teoksesta joitakin tyhjämpäiväisiä fraaseja kuin käsitellä vakavasti vaikkapa yksikin kysymys, mikä tuossa teoksessa on ratkaistu materialistisesti; se on sitäpaitsi vaaratontakin, sillä sensuuri ei todennäköisesti päästä koskaan läpi tuon kirjan käännoästä, ja hra Mihailovski voi sanoa sitä teräväjärkiseksi vaarantamatta subjektiivista filosofiaansa.

Vieläkin kuvaavampaa ja opettavaisempaa (sen valaismiseksi, että kieli on annettu ihmiselle ajatustensa salaamista varten — tahi pukeakseen tyhjyyden ajatusmuotoon) on Marxin „Pääomasta” annettu lausunto. „„Pääomassa” on historiaa käsitteleviä loistavia sivuja, mutta (tuo erinomainen „mutta”! Se ei oikeastaan ole edes „mutta”, vaan se kuuluu „mais”, mikä venäjän kielelle käännettynä merkitsee: „korvat eivät kasva otsaa ylemmäksi”) jo itse kirjan tarkoituksen mukaan ne koskevat vain määrättyä historiallista aikakautta eivätkä vahvista taloudellisen materialismin perusväitettä, vaan yksinkertaisesti koskevat historiallisten ilmiöiden vissin ryhmän taloudellista puolta”. Toisin sanoen: „Pääomassa” — joka on omistettukin vain kapitalistisen yhteiskunnan tutkimiselle — on analysoitu materialistisesti tuo yhteiskunta ja sen päällysrakennukset, „mutta” hra Mihailovski pitää parempana sivuuttaa tuon analyysin: siinä on nähkääs kysymys vain „yhdestä” aikakaudesta, mutta hän, hra Mihailovski, tahtoo käsitellä kerralla kaikki aikakaudet ja vielä siten, ettei tarvitsisi puhua erikseen ainoastakaan aikakaudesta. Ymmärrettävää on, että tämän päämäärän saavuttamiseksi — t.s. jotta käsiteltäisiin kaikkia aikakausia kajoamatta oleellisesti ainoankaan niistä — on vain yksi keino: yleisten puheenparsien sekä „loistavien” ja tyhjien fraasien esit-

täminen. Eikä kukaan vedä vertoja hra Mihailovskille taidossa suoriutua tyhjillä fraaseilla. Osoittautuu, ettei kannata (erikseen) kosketella Marxin tutkimuksia niiden sisällön kannalta sillä perusteella, että hän, Marx, „ei vahvista taloudellisen materialismin perusväitteitä, vaan yksinkertaisesti koskettelee historiallisten ilmiöiden vissin ryhmän taloudellista puolta”. Miten syvämielteistä! — „Ei vahvista”, vaan „yksinkertaisesti koskettelee”! — Miten yksinkertaisesti tosiaan voidaankin mikä kysymys tahansa hämätä fraasilla! Kun Marx esimerkiksi moneen kertaan osoittaa, miten kansalaisten tasa-arvoisuuden, vapaan sopimuksen ja muiden samantapaisten oikeusvaltion perusteiden pohjana ovat tavarantuottajain keskinäiset suhteet, — niin mitä se on? vahvistaako hän sillä materialismia vaiko „yksinkertaisesti” vain koskettelee sitä? Hänelle ominaisessa vaatimattomuudessaan filosofimme pidättäytyy antamasta asiallista vastausta ja tekee suoraan johtopäätökset „teräväjärkisistä yrityksistään” puhua loistavasti sanomatta silti mitään.

„Ei siis ole ihme”, sanotaan tässä johtopäätöksessä, „että tälle teorialle, joka tavoittelee maailmanhistorian valaisemista, on vielä 40 vuoden kuluttua sen julistamisesta jäänyt Kreikan, Rooman ja germaanien muinaisajan historia ratkaisemattomaksi arvoitukseksi; että avaimen näiden arvoitusten ratkaisemiseen löysi ensinnäkin henkilö, joka on aivan sivullinen taloudellisen materialismin teorialle eikä tuntenut sitä lainkaan, ja toiseksi, se löydettiin talouden alaan kuulumattoman tekijän avulla. Hiukan huvittavan vaikutuksen tekee sanonta „itse ihmisen tuottaminen”, s.o. suvun jatkaminen, johon sanontaan Engels tarttuu säilyttääkseen edes sanallisen yhteyden taloudellisen materialismin peruskaavaan. Hänen on kuitenkin pakko myöntää, että ihmiskunnan elämä monina vuosisatoina ei ole rakentunut tuon kaavan mukaan”. Tosiaankin, Te polemisoihte hyvin „kummallisesti”, hra Mihailovski! Teorian sisältö oli se, että historian „valaisemiseksi” ei ole etsittävä perusteita ideologisista, vaan aineellisista yhteiskunnallisista suhteista. Tosiasia-aineiston vajavaisuuden vuoksi ei tuota tutkimustapaa voitu soveluttaa Euroopan muinaisimman historian eräiden hyvin tärkeiden ilmiöiden, esimerkiksi gentiilijärjestelmän²⁶ analysoimiseen, minkä vuoksi

se jäikin arvoitukseksi *. Mutta sitten Morganin Amerikasta kokoama runsas aineisto antoi hänelle mahdollisuuden tutkia gentiilijärjestelmän olemusta ja hän teki sen johtopäätöksen, että sen selitystä ei ole haettava ideologisista suhteista (esimerkiksi oikeus- tai uskonnollisista suhteista), vaan aineellisista. Selvää on, että tämä tosiasia vahvistaa loistavasti oikeaksi materialistisen metodin — eikä mitään muuta. Ja kun hra Mihailovski *soimaa* tätä oppia siitä, että ensinnäkin vaikeimpien historiallisten arvoitusten avaimen on löytänyt henkilö, joka on „aivan sivullinen” taloudellisen materialismin teorialle, niin täytyy vain ihmetellä, missä määrin ihmiset eivät kykene erottamaan sitä, mikä puhuu heidän puolestaan, siitä, mikä lyö armotta heitä korvalle. Toiseksi — järkeilee filosofimme — suvun jatkaminen ei ole taloudellinen tekijä. Mutta missä Te olette lukenut Marxilta tahi Engelsiltä, että he puhuvat ehdottomasti taloudellisesta materialismista? Luonnehtiessaan maailmankatsomustaan he sanoivat sitä yksinkertaisesti materialismiksi. Heidän perusajatuksensa (joka on aivan selvästi tuotu esille esimerkiksi edellämainitussa Marxin lausunnossa) oli se, että yhteiskunnalliset suhteet jakaantuvat aineellisiin ja ideologisiin. Viimeksimainitut ovat vain päällysrakennus ensinmainituille suhteille, jotka muodostuvat ihmisen tahdosta ja tajunnasta riippumatta ihmisen olemassaolon ylläpitämiseen suunnatun toiminnan muotona (seurauksena). Poliittisten ja juridisten muotojen selitystä — sanoo Marx edellämainitussa lausunnossaan — on etsittävä „aineellisen elämän suhteista”. Eihän hra Mihailovski suinkaan luulene sellaista, että suvunjatkamissuhteet kuuluvat ideologisiin suhteisiin? Hra Mihailovskin selitykset tässä suhteessa ovat niin kuvaavia, että niiden tarkasteluun kannattaa pysähtyä tarkemmin. „Vaikkapa me koettaisimme kuinka tahansa kieräillen käsitellä „suvun jatkamista””, sanoo hän, „saadaksemme edes sanallisen yhteyden aikaan sen ja taloudellisen materialismin välillä, niin sittenkin sillä on omat fysiologiset ja psyykilliset juurensa, kietoutukoonpa se miten tahansa yhteiskuntaelämän mutkallisessa verkossa muihin ilmiöihin, siinä

* Hra Mihailovski ei jätä taaskaan käyttämättä tilaisuutta nälvimiseen: muka — kuinka niin? kysymyksessä on tieteellinen historiantähtämys ja muinaisajan historia jääkin arvoitukseksi! Te voitte, hra Mihailovski, mistä koulukirjoista tahansa nähdä, että kysymys gentiilijärjestelmästä on niitä kaikkein vaikeimpia kysymyksiä, joiden selittämiseksi on syntynyt tavaton määrä teorioita.

luvussa myöskin taloudellisiin ilmiöihin. (Pikkulapsilleko Te, hra Mihailovski, sitä puhutte, että suvun jatkamisella on fysiologiset juurensa!? Mitä te oikein viisastelette?) Ja tämä muistuttaa meille, että taloudellisen materialismin teoreetikot eivät ole saaneet välejään selviksi sen enempää historian kuin psykologiankaan kanssa. Ei ole epäilemistäkään, etteivätkö sukuyhteydet olisi kadottaneet merkitystään sivistysmaiden historiassa, mutta tuskinpa voidaan samaa sanoa sellaisella varmuudella välittömästi sukupuoli- ja perhesuhteista. Ne ovat tietenkin muuttuneet suuresti elämän monimutkaistuesssa yleensä, mutta vissillä dialektisella oveluudella voitaisiin todistaa, että eivät yksinomaan juridiset, vaan vieläpä taloudellisetkin suhteet ovat „päällysrakennuksena” sukupuoli- ja perhesuhteiden yllä. Emme ryhdy tätä asiaa käsittelemään, mutta kiinnitämme kuitenkin huomiota vaikkapa vain perintöoikeuteen”.

Vihdoinkin on filosofimme onnistunut siirtymään tyhjen fraasien * alalta lähemmäksi määrättyjä tosiasioita, jotka ovat tarkistettavissa, eivätkä salli niin vain „viisastella” asian olemuksesta. Katsokaamme, miten tämä Marxin arvostelijamme todistaa, että perintöoikeus on sukupuoli- ja perhesuhteiden päällysrakennus. „Perintönä siirtyvät”, järkeilee hra Mihailovski, „taloudellisen tuotannon tuotteet („Taloudellisen tuotannon tuotteet”!! Miten kielentaitavasti! miten sointuvasti sanottu! miten kaunista kieltä!), ja itse perintöoikeus määrättyyn asteeseen saakka riippuu taloudellisesta kilpailusta. Mutta ensinnäkin perintönä siirtyy muutakin kuin aineellisia arvoja, mikä ilmenee huolenpitona lasten kasvatuksesta isien hengessä”. Siis lasten kasvatusta kuuluu perintöoikeuteen! Venäjän siviililaeissa esimerkiksi on sellainen pykälä, että „vanhempien on pyrittävä kotikasvatuksella kehittämään heidän (lasten) luonnetaan sekä edistämään hallituksen tarkoituksperiä”. Tätäköhän filosofimme sanoo perintöoikeudeksi? — „ja toiseksi — vaikka pysyttäisiin yksinomaan taloudellisella alalla — kun perintöoikeutta on mahdotonta ajatella ilman perintönä siirtyviä tuotannon tuotteita, niin aivan samoin sitä on

---

* Tosiaan, miten muuten nimittää sellaista menettelyä, kun materialisteja soimataan siitä, että he eivät ole tehneet välejään selviksi historian kanssa, mutta samalla ei edes yritetäkään tutkia kirjaimellisesti ainoatakaan niistä monista mitä erilaisimmista historian kysymysten materialistisista selityksistä, joita materialistit ovat esittäneet? tahi kun sanotaan, että asia voitaisiin todistaa, mutta me emme ryhdy sitä tekemään?

mahdotonta ajatellakaan ilman „suvun jatkamisen” tuotteita, ilman niitä ja ilman sitä mutkallista, jännittyntä mielentilaa, joka niihin välittömästi liittyy”. (Totta tosiaan, kiinnittäkööpä huomiota kielenkäyttöön: mutkallinen mielentila „liittyy” suvun jatkamisen tuotteisiin! Sehän on suorastaan kukkanen!) Siis perintöoikeus on sen vuoksi perhe- ja sukupuolisuhteiden päällysrakennus, koska perintöä on mahdotonta ajatella ilman suvun jatkamista! Sehän on oikea Amerikan löytö! Tähän saakka kaikki ovat luulleet, ettei suvun jatkamisella voida selittää perintöoikeutta sen enempää kuin ravinnon nauttimisen välttämättömyydellä voidaan selittää omistusoikeutta. Tähän saakka kaikki ovat luulleet, että kun esimerkiksi Venäjällä elatustilajärjestelmän²⁷ kukoistuskaudella ei maata voitu periä (sillä sitä pidettiin vain ehdollisena omaisuutena), niin siihen on etsittävä selitystä silloisen yhteiskunta-organisation erikoisuuksista. Hra Mihailovski edellyttää todennäköisesti asian olevan selitettävissä yksinkertaisesti siten, että se mielentila, joka liittyi silloisen tilanherran suvun jatkamisen tuotteisiin, ei ollut riittävän monimutkainen.

Pöyhikää „kansan ystävää” — voimme me sanoa hiukan muuttamalla tunnettua sananpartta — niin te löydätte porvarin. Mikä muu ajatus tosiaankin voisi olla näissä hra Mihailovskin järkeilyissä perintöoikeuden yhteydestä lasten kasvatukseen, suvun jatkamisen mielentilaan y.m.s. kuin se, että perintöoikeus on yhtä ikuinen, välttämätön ja pyhä kuin lasten kasvatukseen! Hra Mihailovski on tosin koettanut jättää itselleen takaportin julistamalla, että „perintöoikeus määrättyyn asteeseen saakka riippuu taloudellisesta kilpailusta” — mutta sehän ei ole muuta kuin yritys kiertää varmaa vastausta kysymykseen ja vielä kiertää sitä kelvottomin keinoin. Kuinka me voisimme ottaa varteen tuon huomautuksen, kun meille ei ole sanallakaan mainittu siitä, nimenomaan mihin „määrättyyn asteeseen” saakka perintöoikeus riippuu kilpailusta, eikä lainkaan selostettu, millä tuo kilpailun ja perintöoikeuden välinen yhteys oikeastaan on selitettävissä? Itse asiassa perintöoikeus edellyttää jo yksityisomistusta, mutta tämä viimeksi mainittu syntyy vasta vaihdon ilmaantuessa. Sen pohjana on jo muodostuva yhteiskunnallisen työn specialisoituminen ja tuotteiden luovutus markkinoilla. Niin kauan kun esimerkiksi intiaanien alkuyhteisön kaikki jäsenet tuottivat

kaikki tarvitsemansa tuotteet yhdessä, oli yksityisomistuksen mahdotonta. Mutta kun yhteisöön tunkeutui työnjako ja sen jäsenet alkoivat kukin erikseen harjoittaa jonkin yhden tuotelajin tuotantoa ja myydä tuotteitaan markkinoilla, niin silloin tämän tavarantuottajain aineellisen eristyneisyyden ilmauksena syntyi yksityisomistus. Niin yksityisomistus kuin periminenkin ovat sellaisten yhteiskunnallisten olojen kategorioita, joissa ovat jo muodostuneet erilliset, pienet (yksiavioiset) perheet ja alkanut kehittyä vaihto. Hra Mihailovskin esittämä esimerkki todistaa aivan päinvastaista kuin mitä hän halusi sillä todistaa.

Hra Mihailovskilla on vielä eräs tosiasioihin perustuva huomautus, ja sekin on taaskin omalaatuisensa kukkanen! „Mitä tulee sukuyhteyksiin“, jatkaa hän materialismin oikaisemista, „niin ne ovat sivistyskansojen historiassa haalistuneet osittain todellakin tuotantomuotojen säteiden vaikutuksesta (taaskin veruke, mutta vain entistä selvempi. Nimenomaan millaisten tuotantomuotojen? Tyhjä fraasi!), mutta osaksi ne jatkuessaan ja yleistyessään ovat lienneet kansallisiin yhteyksiin“. Siis kansalliset yhtevdet ovat sukuyhteyksien jatkumista ja yleistymistä! Hra Mihailovski on nähtävästi ammentanut yhteiskuntahistorian käsityksensä siitä lastentarusta, jota opetetaan lukiolaisille. Yhteiskuntahistoria tämän oppikaavan mukaan on sellainen, että ensin muodostui perhe, tuo jokaisen yhteiskunnan solu *, sitten perhe muka laajeni heimoksi ja heimo edelleen valtioksi. Kun hra Mihailovski toistaa tärkeän näköisenä tuota lapsellista lorua, niin se todistaa kaiken muun ohella vain sitä, ettei hänellä ole pienintäkään käsitystä edes Venäjän historian kulusta. Joskin voitiin puhua sukuyhteisöstä muinaisella Venäjällä, niin keskiajalla, Moskovan valtakunnan kaudella, ei näitä sukuyhteyksiä epäilemättä enää ollut, s.o. valtio ei pohjautunut enää lainkaan sukuyhteyksiin, vaan paikallisiin liittoihin: tilanherrat ja luostarit ottivat itselleen talonpoikia eri seuduilta, ja siten syntyneet yhteisöt olivat puhtaasti alueellisia liittoja. Tuskin tuona aikana voitiin kuitenkaan puhua kansallisista yhteyksistä sanan varsinaisessa mielessä: valtio oli hajaantuneena erilli-

* Tämä on puhtaasti porvarillinen käsitys: pienet erillisiksi prstoutuneet perheet ovat tulleet vallitseviksi vasta porvarillisen järjestelmän aikana; esihistoriallisena aikana ei niitä ollut lainkaan olemassa. Porvarille ei ole mikään sen kuvaavampaa kuin nykyisen järjestelmän piirteiden esittäminen kalkkia aikoja ja kaikkia kansoja käsittäviksi.

siksi „maakunniksi”, osaksi jopa ruhtinaskunniksikin, joissa säilyivät selvästi entisen autonomian jäljet, omia erikoisuuksia hallinnossa, joskus omat erikoiset sotajoukotkin (kunkin seudun bojarit lähtivät sotaan omine rykmenteineen), erikoiset tullirajat j.n.e. Vasta Venäjän historian uudelle ajalle (noin XVII vuosisadalta lähtien) luonteenomaisena piirteenä on todella kaikkien näiden alueiden, maakuntien ja ruhtinaskuntien faktillinen sulautuminen yhdeksi kokonaisuudeksi. Tätä yhteensulautumista eivät aiheuttaneet suku-yhteydet, kunnioitettavin hra Mihailovski, eikä edes niiden jatkuminen ja yleistyminen, vaan se johtui vaihdon voimistumisesta eri alueiden välillä, vähitellen kasvavasta tavarankierrosta, pienten paikallisten markkinain keskittymisestä yksiksi yleisvenäläisiksi markkinoiksi. Kun tämän prosessin johtajina ja isäntinä olivat kapitalisti-kauppiaat, niin näiden kansallisten yhteyksien luominen ei ollut mitään muuta kuin porvarillisten yhteyksien luomista. Kummallakin tosiasioihin perustuvalla selityksellään hra Mihailovski lyö itseään korvalle eikä tarjoo meille mitään muuta kuin porvarillisia typeryyksiä — „typeryyksiä” ne ovat siksi, että hän selittää perintöoikeuden suvun jatkamisella ja siihen liittyvällä mielentilalla sekä kansallisuuden johtuvan sukuyhteyksistä; „porvarillisia” ne ovat siksi, että hän ottaa yhden historiallisesti määrätyn (vaihtoon pohjautuvan) yhteiskuntamuodostuman kategoriat ja päällysrakennukset yhtä yleisinä ja ikuisina kategorioina kuin on lasten kasvatusta ja „välittömästi” sukupuoliyhteydet.

Tavattoman kuvaavaa tässä on se, että heti kun subjektiivinen filosofimme yritti siirtyä fraaseista konkreettisten sosiolojen selittämiseen, hän lankesi rapakkoon. Ja nähtävästi hän tuntee olonsa sangen mukavaksi tuossa vähemmän puhtaassa asemassa: istuu omissa oloissaan, keikailee ja räiskyttää kuraa ympärilleen. Kun hän esimerkiksi haluaa kumota sen väittämän, että historia on sarja luokkataistelun tapahtumia, ja julistettuaan viisaan ilme kasvoiltaan, että se on „äärimmäisyyttä”, hän sanoo: „Marxin perustama kansainvälinen työväenyhdistys²⁸, joka järjestettiin luokkataistelua varten, ei ole estänyt Ranskan ja Saksan työläisiä tappamasta ja tuhoamasta toisiaan”, mikä muka todistaakin sen, että materialismi ei ole selvitänyt välejänsä „kansallisen itserakkauden ja kansallisuushivan pahanhengen” kanssa. Tällainen väite osoittaa krii-

tikon taholta sitä, että häneltä jää karkeasti käsittämättä se, että kauppa- ja teollisuusporvariston sangen realiset edut ovat tuon vihan tärkeimpänä perustana ja että kun puhutaan kansallistunteesta itsenäisenä tekijänä, niin se merkitsee vain asian olemuksen hämäämistä. Olemme muuten jo huomanneet, miten syvämielinen käsitys filosofillamme on kansallisuudesta. Hra Mihailovski ei osaa suhtautua Internationaleen muuten kuin aito bureninilaisella²⁹ ivalla: „Marx on kansainvälisen työväenyhdistyksen johtaja, tosin sellaisen yhdistyksen, joka on hajonnut, mutta saattaa vielä herätä henkiin”. Tietenkin jos kansainvälisen solidaarisuuden nec plus ultrana* pidetään „oikeudenmukaisen” vaihdon järjestelmää, kuten sisäisen elämän kronikoitsija on kuvaillut porvarillisen typerästi „Ruskoje Bogatstvossa” № 2, eikä käsitetä sitä, että vaihto, niin oikeudenmukainen kuin epäoikeudenmukainenkin, edellyttää ja sisältää aina porvariston herruuden ja että hävittämättä vaihtoon perustuvaa taloudellista järjestelmää ei voida lopettaa kansainvälisiä yhteentörmäyksiä,— silloin on ymmärrettävää, miksi Internationalesta puhutaan vain irvistellen. Silloin on ymmärrettävää, että hra Mihailovski ei jaksakaan sulattaa sitä yksinkertaista totuutta, ettei ole muuta taistelukeinoa kansallisuusvihaa vastaan kuin sorrettujen luokan järjestäminen ja yhteenliittäminen taisteluun sortajain luokkaa vastaan kussakin eri maassa ja tällaisten kansallisten työväenjärjestöjen yhdistäminen yhdeksi kansainväliseksi työväenarmeijaksi taistelua varten kansainvälistä pääomaa vastaan. Mitä taas tulee siihen, ettei Internationale kyennyt estämään työläisiä tappamasta toisiaan, niin riittää, kun muistutamme hra Mihailovskille Kommuunin tapahtumista, jotka osoittivat, miten järjestynyt proletariaatti todella suhtautui hallitseviin luokkiin, jotka kävivät sotaa.

Erikosen törkeätä kaikessa tässä hra Mihailovskin polemiikissa ovat juuri hänen menettelytapansa. Jos hän on tyytymätön Internationalen taktiikkaan, jos hän ei hyväksy niitä aatteita, joiden nimessä Euroopan työläiset järjestyvät, niin voisihan hän edes suoraan ja avoimesti arvostella niitä esittäen omat käsityksensä siitä, minkälainen taktiikka olisi tarkoituksenmukaisempaa, mitkä käsityskannat

---

* — äärimmäinen raja. *Toim.*

oikeampia. Mutta mitään määrättyjä ja selviä vastaväitteitä ei tehdä, vaan hillittömän fraasitulvan joukossa on sinne tänne heiteltäviä järjettömiä herjauksia. Kuinka voitaisiin olla sanomatta sitä loaksi?, varsinkin kun otetaan huomioon, että Internationalen aatteiden ja taktiikan legaalin puolustaminen Venäjällä ei ole sallittua? Samanlaisia ovat hra Mihailovskin menettelytavat silloinkin kun hän polemisoi Venäjän marxilaisia vastaan: vaivautumatta esittämään tunnollisessa ja täsmällisessä sanamuodossa marxilaisten erilaisia väittämiä, suoraan ja selvästi arvostellakseen niitä, hän tarrautuu mieluummin joihinkin kuulemiinsa irrallisiin marxilaisiin perusteluihin ja vääristelee niitä. Päätelkää itse: „Marx oli liian viisas ja liian oppinut voidakseen luulla, että juuri hän on keksinyt ajatuksen yhteiskunnallisten ilmiöiden historiallisesta välttämättömyydestä ja lainmukaisuudesta... Alemmilla asteilla (marxilaisuuden portaikossa) * ei sitä tiedetä (että „historiallisen välttämättömyyden ajatus ei ole mikään Marxin keksimä tai löytämä uutuuus, vaan aikoja sitten selville saatu totuus”) tahi siellä on korkeintaan hämärä käsitys siitä, kuinka paljon järjenvoimaa ja tarmoa on vuosisatojen kuluessa käytetty tämän totuuden selville saamiseksi”.

Ymmärrettävää on, että moiset lausunnot voivat todellakin tehdä vaikutuksen sellaiseen yleisöön, joka kuulee ensi kerran marxilaisuudesta, ja siihen nähden arvostelija voi helposti saavuttaa tarkoituksensa: vääristellä, nälviiä ja „voittaa” (kuten „Russkoje Bogatstvo” työntekijäin kerrotaan sanoneen hra Mihailovskin artikkeleista). Jokainen, joka vähänkään tuntee Marxia, huomaa helposti moisten menettelytapojen koko valheellisuuden ja teennäisyyden. Voidaan olla Marxin kanssa eri mieltä, mutta ei voida kieltää sitä, että hän on esittänyt mitä selvimmin ne katsantokantansa, jotka ovat „uutta” aikaisempiin sosialisteihin verrattuna. Uutta oli se, että entiset sosialistit pitivät katsantokantojensa perustelemiseksi riittävänä sen, että

---

* Tämän järjettömän sanonnan johdosta on huomautettava, että hra Mihailovski asettaa eri tasolle Marxin (joka on liian viisas ja liian oppinut, jotta kriittikkomme pystyisi suoraan ja avoimesti arvostelemaan jotakin hänen väittämistään), sitten Engelsin („Joka ei ole yhtä suuri luova äly”), sen jälkeen enemmän tai vähemmän itsenäiset henkilöt, kuten Kautskyn,— ja muut marxilaiset. Mutta mitä vakavaa merkitystä voi olla tällä luokittelulla? Jos arvostelija on tyytymätön Marxin kansanomaistuttajiin, niin kuka estää häntä oikeaisemasta heitä Marxin mukaan? Mitään sellaista hän ei tee. Nähtävästi hän yritti viilsastella, mutta se kävikin tylsästi.

osoittivat joukkojen sorretun aseman nykyisen järjestelmän oloissa ja osoittivat paremmaksi sellaisen järjestelmän, jossa jokainen saisi kaiken sen, mitä hän on itse tuottanut, osoittivat tällaisen ihannejärjestelmän vastaavan „ihmisluontoa”, järjellis-siveellistä elämäkäsitystä j.n.e. Marx ei katsonut mahdolliseksi tyytyä sellaiseen sosialismiin. Rajoittumatta nykyisen järjestelmän luonnehtimiseen, sen arviointiin ja tuomitsemiseen hän selitti sen tieteellisesti, osoittaen, että nykyisellä järjestelmällä, joka on erilainen eri valtioissa Euroopassa ja Euroopan ulkopuolella, on yhteinen perusta — kapitalistinen yhteiskuntamuodostuma, jonka toiminnan ja kehityksen lait hän objektiivisesti analysoi (hän osoitti riiston *välttämättömyyden* tämän järjestelmän oloissa). Aivan samoin hän ei pitänyt mahdollisena tyytyä siihen väitteeseen, että vain sosialistinen järjestelmä yksin vastaa ihmisluontoa, kuten suuret utopistisocialistit ja heidän pikkuruiset epigoninsa, subjektiiviset sosiologit puhuivat. Samanlaisella kapitalistisen järjestelmän *objektiivisella* analyysillä hän todisti *välttämättömyydeksi* sen, että kapitalistinen järjestelmä muutetaan sosialistiseksi järjestelmäksi. (Meidän on vielä palattava siihen kysymykseen, miten nimenomaan Marx on sen todistanut ja miten hra Mihailovski väitti sitä vastaan.) Tämä on alkulähteenä sille välttämättömyyteen vetoamiselle, jota marxilaisilla voidaan usein tavata. Hra Mihailovskin tekemä väärennys tähän kysymykseen nähden on silminnähtävä: hän jätti huomioimatta teorian koko todellisen sisällön, sen koko ydinajatuksen ja esitti asian siinä valossa, ikään kuin koko teoria sisältyisi yhteen sanaan „välttämättömyys” („monimutkaisissa käytännön asioissa ei saa vedota yksinomaan siihen”) ja ikään kuin tätä teoriaa *todisteltaisiin* sillä, että niin vaatii historiallinen välttämättömyys. Toisin sanoen, puhumatta mitään opin sisällöstä hän takertui yksinomaan nimeen, jota siitä on käytetty, ja nyt hän alkaa taas nälviä tuota „pelkkää latteaa pyöreyttä”, joksi hän itse vaivautui Marxin opin muuttamaan. Me emme tietenkään ryhdy seuraamaan tuota nälvimistä, sillä olemme jo riittävästi tutustuneet siihen. Heittäköön vaan kuperkeikkaa hra Bureninin huvitukseksi ja tyydytykseksi (joka ei ole suotta siliteltyt hra Mihailovskin päätä „Novoje Vremja” lehdessä)³⁰ ja kumarrelluaan ensin Marxin edessä nalkutelkoon häntä

selän takana: „hänen polemiikkinsa utopisteja ja idealisteja vastaan on muka ilmankin yksipuolista”, s.o. ilman, että marxilaiset toistelevat sen perusteluja. Emme voi mitenkään sanoa tuollaisia konsteja muuksi kuin nalkutteluksi, sillä hän ei ole esittänyt kirjaimellisesti *ainoatakaan* tosiasioihin perustuvaa, määriteltyä ja tarkistettavissa olevaa vastaväitettä tätä polemiikkia vastaan, joten — niin mielellämme kuin ryhtyisimmekin keskustelemaan tästä aiheesta pitäen tätä polemiikkia sangen tärkeänä Venäjän sosialististen kysymysten ratkaisemiseksi — me emme tosiaan voi vastata moiseen nalkutteluun ja saatamme vain kohauttaa olkapäitämme:

Varmaankin on vahva rakki-piski,
norsuakin noin kun uskaltavi
kovin haukkua ja härnäellä!

Sen jälkeen seuraava hra Mihailovskin järkeily historiallisesta välttämättömyydestä ei ole vailla mielenkiintoa, sillä siinä tulee ainakin osittain näkyviin „tunnetun sosiologimme” (nimitys, jonka hra Mihailovski on saanut rinnan hra V. V:n kanssa „sivistyneen yleisömmen” liberaalisilta edustajilta) todellinen aatevarasto. Hän puhuu „historiallisen välttämättömyyden ajatuksen ja persoonallisen toiminnan merkityksen välisestä ristiriidasta”: yhteiskunnalliset toimihenkilöt erehtyvät pitäessään itseään toimihenkilöinä, sillä he ovat vain „tekopeliä”, „marionetteja, joita salaperäisiin uumeniinsa kätkeytyneet historiallisen välttämättömyyden immanentitset lait panevat liikkeelle” — sellainen johtopäätös muka seuraa tuosta ajatuksesta, jota sen vuoksi nimitetäänkin „hedelmättömäksi” ja „hajoa-vaksi”. Kaikille lukijoille ei ole kenties selvää, mistä hra Mihailovski on kaivanut esiin kaiken tuon höllynpölyn — marionetit y.m.s. Asia on siten, että tämä on eräs subjektiivisen filosofin mieluisimmista keppihevostista — ajatus determinismin ja siveysopin, historiallisen välttämättömyyden ja yksilön merkityksen välisestä ristiriidasta. Hän on kirjoitellut siitä kasoittain paperia ja puhunut suunnattoman määrän sentimentaalista poroporvarillista pötyä ratkaistakseen tämän ristiriidan siveellisyyden ja yksilön merkityksen hyväksi. Todellisuudessa siinä ei ole mitään ristiriitaa: se on hra Mihailovskin keksintöä, sillä hän pelkää (eikä aiheettomasti), että determinismi kaivaa pois

maaperän häntä niin miellyttävältä poroporvarilliselta moraalilta. Todetessaan ihmisten teot välttämättömyyden sanelemiksi ja hylätessään joutavan lorun tahdon vapaudesta determinismin aate ei lainkaan kiellä enempää ihmisjärkeä ja ihmisen omaatuntoa kuin hänen toimintansa arvioimistakaan. Juuri päinvastoin, vain determinististä näkökantaa noudattamalla vasta voidaankin antaa tarkka ja oikea arvio eikä säilyttää mitä hyvänsä tahdon vapauden kontolle. Historiallisen välttämättömyyden ajatus ei myöskään horjuta vähääkään yksilön merkitystä historiassa: koko historia muodostuu juuri yksilöiden toiminnasta, jotka yksilöt ovat epäilemättä toimihenkilöitä. Yksilön yhteiskunnallista toimintaa arvioitaessa heräävä todellinen kysymys on se, millaisten ehtojen vallitessa on tuolle toiminnalle taattu menestys? mikä takaa sen, ettei tuo toiminta jää erilliseksi teoksi, joka hukkuu päinvastaisten tekojen mereen? Tähän sisältyy sekin kysymys, jonka sosialidemokraatit ja Venäjän muut sosialistit ratkaisevat eri tavalla: millä tavoin sosialistisen järjestelmän toteuttamiseen tähtäävän toiminnan pitää saada mukaansa joukot, jotta saataisiin varmoja tuloksia? Ilmeisesti tämän kysymyksen ratkaisu riippuu suoranaisesti ja välittömästi siitä, miten käsitetään Venäjän yhteiskunnallisten voimien ryhmitys ja luokkien taistelu, josta Venäjän tosiolot muodostuvat, mutta hra Mihailovski on taaskin vain kiertänyt ja kaartanut kysymystä yrittämättäkään asettaa sitä selvästi ja ratkaista sitä tavalla tai toisella. Kysymyksen sosialidemokraattinen ratkaisu, kuten tunnettua, pohjautuu siihen katsomukseen, että Venäjän taloudelliset olot käsitetään porvarilliseksi yhteiskunnaksi, josta voi olla ainoastaan yksi ulospääsy, se, joka johtuu välttämättä itse porvarillisen järjestelmän olemuksesta, nimittäin proletariaatin luokkataistelu porvaristoa vastaan. Vakavan arvostelun pitäisikin siis ilmeisesti kohdistua joko sitä käsityskantaa vastaan, että meidän olomme ovat porvarillisia, tahi sitä käsitystä vastaan, mikä näiden olojen perusolemuksesta ja niiden kehityksen laeista on olemassa, mutta hra Mihailovskilla ei ole aikomustakaan kosketella vakavia kysymyksiä. Hän pitää parempana selviytyä niistä sentapaisilla sisällyksettömillä fraaseilla, että välttämättömyys on liian yleinen mittapuu j.n.e. Mikä aate tahansa voi muuttua liian yleiseksi mittapuuksi, hra Mihailovski, jos Te heitätte siitä pois

koko sisällön kuin kuivatetusta kalasta ja sitten alatte touhuta jällellejäneiden suomusten kanssa! Tämä suomusten ala, joka hämää nykykauden todella vakavat ja päivänpolttavat kysymykset, on hra Mihailovskin lempiala, ja erikoisen kopeana hän korostaa esimerkiksi sitä, että „taloudellinen materialismi hyljeksi tahi valaisee väärin kysymystä sankareista ja joukosta”. Nähkääs, kysymys siitä, minkä luokkien taistelusta ja millä pohjalla Venäjän nykyiset olot todella muodostuvat, on hra Mihailovskille nähtävästi liian yleisluontoinen, ja hän sivuuttaa sen. Sen sijaan kysymys siitä, minkälaiset suhteet ovat sankarin ja joukon välillä riippumatta siitä, muodostuuko tuo joukko työläisistä, talonpojista, tehtailijoista tahi tilanherroista — sellainen kysymys häntä kiinnostaa erikoisesti. Kenties ne ovatkin „mielenkiintoisia” kysymyksiä, mutta materialistien moittiminen siitä, että he suuntaavat kaikki ponnistuksensa sellaisten kysymysten ratkaisemiseen, jotka koskevat suoranaisesti työtätekevän luokan vapauttamista, merkitsee poroporvarillisen tieteen harrastelua, eikä mitään muuta. Materialismia vastaan kohdistamansa „kritiikin” (?) loppupäätelmäksi hra Mihailovski yrittää vielä kerran vääristellä tosiasioita ja vielä kerran petkuttaa. Sanottuaan epäilevänsä sitä, pitääkö se Engelsin mielipide paikkansa, että valantehneet taloustieteilijät ovat vaienneet kokonaan „Pääomasta”³¹ (minkä perusteluksi muuten esitetään sellainen huvittava näkökohta, että Saksassa on paljon yliopistoja!), hra Mihailovski kirjoittaa: „Marx ei suinkaan pitänyt silmällä nimenomaan sitä lukijapiiriä (työläisiä), vaan odotti jotakin myöskin tiedemiehiltä”. Kerrassaan väärin: Marx käsitti mainiosti, miten vähän on odotettavissa puolueeton ja tieteellistä arvostelua porvarillisten tiedemiesten taholta, ja hän lausui käsityksensä siitä täysin selvästi „Pääoman” toisen painoksen jälkilauseessa. Hän sanoo siinä: „Se ymmärtämys, minkä „Pääoma” on lyhyessä ajassa saanut osakseen Saksan työväenluokan laajoissa piireissä, on paras palkka työstäni. Taloudellisissa kysymyksissä porvariston kannalla oleva mies, hra Meyer, lausui eräässä ranskalais-saksalaisen sodan aikana ilmes-tyneessä kirjassaan sen aivan oikean ajatuksen, että ne suuret kyvyt teoreettiseen ajatteluun (der grosse theoretische Sinn), joita on pidetty perinnöllisesti saksalaisille kuuluvina, ovat Saksan niin sanotuilta sivistyneiltä luokilta

kokonaan kadonneet, mutta sen sijaan ne elpyvät uudelleen Saksan työväenluokassa”³².

Petkutus koskee taaskin materialismia ja se on tehty aivan edellisen kaavan mukaan. „Teoriaa (materialismin teoriaa) ei ole koskaan tieteellisesti perusteltu eikä tarkistettu”. Sellainen on väite.— Todistelu: „Engelsin, Kautskyn ja joittenkin toisten teoksissa (myöskin Blos’in kunnianarvoisessa teoksessa) olevat muutamat hyvät sivut historian alalta voisivat olla ilman taloudellisen materialismin etikettiäkin, koska (huomatkaa: „koska”!) itse asiassa (sic!) niissä otetaan huomioon yhteiskunnallinen elämä kokonaisuudessaan, vaikka taloudellinen sävel kajahtaakin kuuluvimmin tässä sävelasteikossa”. Johtopäätös...: „tieteen alalla ei taloudellinen materialismi ole osoittautunut päteväksi”.

Tunnettu konsti! Todistaakseen teorian paikkansapitämättömyyden hra Mihailovski ensin vääristelee sitä paneamalla sen kontolle sellaisen tolkuttoman aikomuksen, että se ei muka halunnut ottaa huomioon yhteiskunnallisen elämän kokonaisuutta, vaikka todellisuudessa juuri päinvastoin materialistit (marxilaiset) ovat sosialisteista ensimmäisinä herättäneet kysymyksen, että on analysoitava yhteiskunnallisen elämän kaikki puolet, eikä yksinomaan sen taloudellista puolta*,—sitten hän toteaa, että „itse asiassa” materialistit ovat talouden avulla selittäneet „hyvin” yhteiskunnallisen elämän kokonaisuuden (tosiasia, mikä nähtävästi suomii kirjoittajaa), ja lopuksi hän tekee sen johtopäätöksen, että materialismi „ei ole puolustanut paikkaansa”. Mutta teidän petkuskonstinne

* Se on tullut selvästi esille „Pääomassa” ja sosialidemokraattien taktiikassa entisiin sosialisteihin verrattuna. Marx suorastaan vaati, ettei saa rajoittua vain taloudelliseen puoleen. Hahmotellessaan suunnitellun aikakauslehden ohjelmaa v. 1843 Marx kirjoitti Rugelle: „Sosialistinen periaate kokonaisuutena on taaskin vain yksi puoli... Meidän sen sijaan on kiinnitettävä samanlainen huomio myöskin toiseen puoleen, ihmisen teoreettiseen olemassaoloon, siis kohdistettava arvostelumme uskontoon, tieteeseen y.m. ...Samoin kuin *uskonto* muodostaa ihmiskunnan teoreettisten taisteluiden sisällysluettelon, niin *poliittinen valtiokin* muodostaa ihmiskunnan käytännöllisten taisteluiden sisällysluettelon. Poliittinen valtio ilmalsee näin ollen muotonsa puiteissa *sub specie rei publicae* (poliittiselta kannalta katsoen) kaikki yhteiskunnalliset taistelut, tarpeet ja intressit. Sen vuoksi itse poliittisen erikoiskysymyksen — esimerkiksi sääty- ja edustusjärjestelmän välisen eron — ottaminen arvostelun kohteeksi ei lainkaan merkitse astumista alas *hauteur des principesin* tasolta (periaatteiden korkeudesta. *Toim.*), sillä tämä kysymys ilmalsee *poliittisella* kielellä ihmisen herruuden ja yksityisomistuksen herruuden välistä eroa. Siis kriitikko ei ainoastaan voi, vaan hänen täytyykin kosketella näitä poliittisia kysymyksiä (jotka intoilevan sosialistin mielestä eivät ansaitse mitään huomiota)”³³.

sen sijaan, hra Mihailovski, ovat osoittautuneet kerrassaan loistaviksi!

Siinä kaikki, mitä hra Mihailovski esittää materialismin „kumoamiseksi”. Toistan, että siinä ei ole mitään kritiikkiä, vaan ainoastaan tyhjää pöyhkeilevää lorua. Kysyttäköönpä keneltä tahansa, minkälaisia vastaväitteitä hra Mihailovski on esittänyt sitä katsomusta vastaan, että tuotantosuhteet ovat muiden suhteiden perusta? millä hän on kumonnut vääräksi Marxin materialistisen metodin avulla kehittämän käsityksen yhteiskuntamuodostumista ja näiden muodostumien luonnonhistoriallisesta kehitysprosessista? miten hän on todistanut vaikkapa vain mainitsemiensa kirjailijain esittämien materialististen käsitysten virheellisyyden erilaisten historiallisten kysymysten selittämisessä? — niin jokaisen täytyy myöntää, ettei hän ole esittänyt mitään vastaväitteitä, ei ole millään kumonnut eikä osoittanut mitään virheellisyyksiä. Hän on vain kierrellyt ja kaarrellut kysymyksen ympärillä pyrkien fraaseilla hämäämään asian ytimen ja on samalla sepittänyt erilaisia tyhjänpäiväisiä verukkeita.

Vaikeata on odottaa mitään vakavaa tuollaiselta kriitikolta, kun hän jatkaa marxilaisuuden kumoamista „Russkoje Bogatstvo” 2. numerossa. Ero on vain siinä, että hänen kekseliäisyytensä petkutuskonsteissa on jo ehtynyt ja hän alkaa käyttää siinä muiden sepityksiä.

Aluksi hän lörpöttelee joutavia yhteiskunnallisen elämän „monimutkaisuudesta”: vieläpä galvanismikin voitaisiin muka yhdistää taloudelliseen materialismiin, sillä Galvanin kokeet „tekivät vaikutuksen” Hegeliinkin. Miten hämmästyttävää teräväjärkisyyttä! Yhtä hyvällä menestyksellä voitaisiin hra Mihailovskikin yhdistää vaikka Kiinan keisariin! Mitä muuta voitaisiin moisesta päätellä kuin sitä, että on ihmisiä, joille lorujen puhuminen tuottaa nautintoa?!

„Tapahtumain historiallisen kulun olemus on yleensä käsittämätön”, jatkaa hra Mihailovski, „eikä taloudellisen materialismin oppikaan ole sitä käsittänyt, vaikka se nojautuukin nähtävästi kahteen perustaan: tuotanto- ja vaihtomuotojen kaikkimääräävän merkityksen selville saamiseen ja dialektisen prosessin kiistämättömyyteen”.

Materialistit nojautuvat siis dialektisen prosessin „kiistämättömyyteen”! s.o. perustavat sosiologiset teoriansa Hegelin triadeihin. Tässä on edessämme se samainen

marxilaisuutta vastaan tehty kaavamainen syytös hegeliläisestä dialektiikasta, jota Marxin porvarillisten arvostelijain luulisi jo riittävästi vatkanneen. Kykenemättä väittämään mitään oleellista itse oppia vastaan nämä herrat ovat tarrautuneet Marxin esitystapaan ja hyökänneet teorian syntyperän kimppuun luullen siten järkyttävänsä sen olemusta. Eikä hra Mihailovski siekaile turvautuessaan tuollaisiin keinoihin. Aiheeksi hän otti erään luvun Engelsin teoksesta Dühringiä vastaan. Väittäessään Dühringiä vastaan, joka hyökkäili Marxin dialektiikan kimppuun, Engels sanoo, että Marx ei ole milloinkaan aikonutkaan „todistaa” mitään Hegelin triadeilla, että Marx vain tarkasteli ja tutki todellista prosessia ja että hän tunnusti teorian ainoaksi kriteerioksi sen, että teoria on yhtäpitävä todellisuuden kanssa. Jos sitten toisinaan näyttikin käyvän niin, että jonkin yhteiskunnallisen ilmiön kehitys kävi Hegelin esittämän kaavan mukaisesti: teesi — kieltäminen — kieltämisen kieltäminen, niin siinä ei ole mitään ihmeteltävää, sillä luonnossa se ei yleensä ole harvinaista. Ja Engels alkaa esittää esimerkkejä luonnonhistorian alalta (siemenen kehitys) sekä yhteiskunnallisen elämän alalta — esimerkiksi siihen tapaan, että ensin oli alkukantainen kommunismi, sitten yksityisomistus ja sen jälkeen työn kapitalistinen yhteiskunnallistuminen; tahi että ensin oli alkeellinen materialismi, sitten idealismi ja vihdoin tieteellinen materialismi j.n.e. Kaikille on päivänselvää, että Engelsin todistelun painopiste on siinä, että materialistien tehtävänä on antaa oikea ja täsmällinen kuva todellisesta historian prosessista, että dialektiikasta kiinnipitäminen ja sellaisten esimerkkien valitseminen, jotka todistavat triadin oikeaksi, ei ole mitään muuta kuin perua hegeliläisyydestä, josta tieteellinen sosialismi on kasvanut, sen esitystavan perua. Tosiaan, kun kerran on jyrkästi sanottu, että jonkin asian „todistaminen” triadeilla on tolkutonta ja että kukaan ei ole sellaista aikonutkaan, niin mikä merkitys voi olla „dialektisia” prosesseja koskevilla esimerkeillä? Eikö ole selvää, että se on vain viittaus opin alkuperään eikä sen enempää? Hra Mihailovski tuntee sen itsekin sanoessaan, ettei ole tapana syyttää teoriaa sen alkuperästä. Mutta nähdäkseen Engelsin lausunnoissa jotain muutakin kuin teorian alkuperän olisi nähtävästi pitänyt todistaa materialistien ratkaiseen vaikkapa

yhden historiallisen *kysymyksen* triadien avulla eikä vastaavien tosiasiaihin pohjalla. Onko hra Mihailovski yrittänyt todistaa sen? Ei sinne päinkään. Päinvastoin hänen itsensä on ollut pakko myöntää, että „Marx on täyttänyt tyhjän dialektisen kaavan siinä määrin tosiasiasisällöllä, että se voidaan nostaa pois sisällön päältä niinkuin kansi astian päältä muuttamatta sisältöä vähääkään” (tuonnempana tulee vielä puhe siitä poikkeustapauksesta, minkä hra Mihailovski tekee tämän yhteydessä tulevaisuuden suhteen). Jos asia on näin, niin minkä vuoksi sitten hra Mihailovski niin uutterasti puuhailee tuon kannen kanssa, joka ei voi mitään muuttaa? Mitä varten hän selittelee, että materialistit „nojautuvat” dialektisen prosessin kiistämättömyyteen? Minkä vuoksi hän tuota kantta vastaan sotiesaan julistaa sotivansa tieteellisen sosialismin erästä „tuki-pylvästä” vastaan, vaikka se on suoranainen valhe?

On itsestään selvää, että en ryhdy seuraamaan sitä, miten hra Mihailovski käsittelee triadien esimerkkejä, sillä toistan vieläkin, että sillä ei ole mitään tekemistä sen enempää tieteellisen materialismin kuin venäläisen marxilaisuudenkaan kanssa. Mutta mielenkiintoinen on kysymys: mitä perusteita hra Mihailovskilla sittenkin oli tuolla tavalla vääristellä marxilaisten suhdetta dialektiikkaan? Siihen on ollut kaksi perustetta: ensinnäkin hra Mihailovski on kuullut jotakin, mutta ei ollut sen paremmin selvillä asiasta; toiseksi, hra Mihailovski käytti vielä yhtä petkutuskonstia (tai oikeammin kähvelsi sen Dühringiltä).

Ad 1)*. Marxilaista kirjallisuutta lukiessaan hra Mihailovski on törmännyt alinomaan „dialektiseen metodiin” yhteiskuntatieteessä, „dialektiseen ajatteluun” taaskin yhteiskunnallisten kysymysten piirissä (josta vain onkin puhe) j.n.e. Kaikessa yksinkertaisuudessaan (hyvä olisi, jos se tapahtuisi vain yksinkertaisuudesta) hän käsitti asian siten, että tämä metodi on kaikkien yhteiskunnallisten kysymysten ratkaisemista Hegelin triadin lakien mukaan. Jos hän olisi suhtautunut asiaan hiukankin huomaavaisemmin, niin hän olisi pakostakin tullut vakuuttuneeksi tuollaisen käsityksen järjettömyydestä. Dialektiseksi metodiksi — metafyyssillisen metodin vastakohtana — Marx ja Engels nimittivät juuri tieteellistä metodia sosiologiassa,

* — Ensimmäiseen kohtaan. *Toim.*

joka sisältyy siihen, että yhteiskunta käsitetään eläväksi, alituisesti kehittyväksi elimistöksi (eikä joksikin mekaanisesti yhteen kytketyksi, jossa sen vuoksi ovat mahdollisia kaikenlaiset eri yhteiskunnallisten ainesten mielivaltaiset yhdistelmät), jonka tutkimiseksi on analysoitava objektiivisesti ne tuotantosuhteet, joista kysymyksessä oleva yhteiskuntamuodostuma muodostuu, ja tutkittava sen toiminnan ja kehityksen lait. Dialektisen metodin suhdetta metafysiiliseen metodiin (johon käsitteeseen kuuluu epäilemättä myöskin subjektiivinen metodi sosiologiassa) me yritämme valaista tuonnempana ottamalla esimerkkejä hra Mihailovskin omista lausunnoista. Tässä yhteydessä mainitsemme vain, että jokainen, joka on lukenut joko Engelsin (polemiikissa Dühringiä vastaan. Venäjänkielisenä: „Sosialismin kehitys utopiasta tieteeksi”) tai Marxin (erilaiset huomautukset „Pääomassa” ja „Jälkilause” sen toiseen painokseen; „Filosofian kurjuus”)³⁴ esittämät dialektisen metodin määritelmät ja selitykset, on huomannut, ettei niissä ole puhuttakaan Hegelin triadeista, vaan koko kysymys on siitä, että yhteiskunnallinen kehitys käsitetään taloudellisten yhteiskuntamuodostumien kehityksen luonnonhistorialliseksi prosessiksi. Sen todistamiseksi esitän in extenso * dialektisen metodin selityksen, joka julkaistiin „Vestnik Jevropy”³⁵ lehden 5. numerossa v. 1872 (kirjoitus: „Poliittisen taloustieteen arvostelun näkökanta K. Marxilla”)³⁶ ja jota Marx siteeraa „Pääoman” 2. painoksen „Jälkilauseessa”. Marx sanoo siinä, että hänen „Pääomassa” käyttämänsä metodia on ymmärretty huonosti. „Saksalaiset arvostelijat ovat tietysti huutaneet hegeliläisestä sofistikaasta”. Ja selittääkseen tarkemmin metodiaan Marx esittää sitä koskevan esityksen edellämaitusta kirjoituksesta. Marxille on tärkeää — sanotaan siinä — eräs seikka: nimittäin niiden ilmiöiden lain löytäminen, joita hän tutkii, ja hänestä on vielä erikoisen tärkeää näiden ilmiöiden muuttumisen, kehityksen laki, se laki, jonka mukaan ne siirtyvät muodosta toiseen, yhdestä yhteiskuntasuhteiden järjestelmästä toiseen. Sen vuoksi Marxin pyrkimyksenä on yksinomaan tarkan tieteellisen tutkimuksen kautta todistaa kyseellisten yhteiskunnallisten suhteiden järjestyksen välttämättömyys toteamalla mahdollisimman täydellisesti

* — täydellisenä, kokonaisuudessaan. *Toim.*

ne tosiasiat, jotka ovat hänellä lähtö- ja tukikohtinaan. Tätä tarkoitusta varten on täysin riittävää, kun hän todistaessaan nykyisen järjestelmän välttämättömyyden todistaa samalla välttämättömäksi toisenkin järjestelmän, jonka täytyy ehdottomasti kasvaa esiin edellisestä riippumatta lainkaan siitä, uskovatko ihmiset siihen vai eivät, ovatko he siitä tietoisia vai eivät. Marx pitää yhteiskunnallista liikuntaa luonnonhistoriallisena prosessina, jonka kulun määräävät lait, jotka eivät ole ainoastaan riippumattomia ihmisten tahdosta, tietoisuudesta ja aikomuksista, vaan päinvastoin määräävät heidän tahtonsa, tietoisuutensa ja aikomuksensa. (Tämä herrojen subjektivistien tietoon, jotka erottavat yhteiskunnallisen kehityksen luonnonhistoriallisesta kehityksestä juuri sen vuoksi, että ihminen asettaa itselleen tietoisesti „päämääriä”, pitää ohjeinaan määrättyjä ihanteita.) Kun tietoisella aineksella on näin alistettu merkitys sivistyshistoriassa, niin on itsestään selvää, että arvostelu, jonka esineenä on itse tämä sivistys, voi kaikkein vähimmin nojautua mihinkään tietoisuuden muotoon tahi tulokseen. Toisin sanoen, sen lähtökohtana ei voi mitenkään olla aate, vaan ainoastaan ulkoinen, objektiivinen ilmiö. Arvostelun täytyy olla sitä, että kyseellistä tosiasiaa ei verrata ja rinnasteta aatteeseen, vaan toiseen tosiasiaan; arvostelulle on tärkeätä vain se, että kumpikin tosiasia tutkitaan mahdollisimman tarkasti ja että ne toinen toiseensa verrattuina olisivat kehityksen eri momenteja, ja tällöin erikoisen välttämätöntä on se, että yhtä huolellisesti tutkitaan määrättyjen olotilojen koko sarja, niiden johdonmukainen peräkkäisyys ja yhteys eri kehitysasteiden välillä. Marx kieltää juuri sen ajatuksen, että taloudellisen elämän lait olisivat samat sekä menneisyyteen että nykyisyyteen nähden. Päinvastoin kullakin historiallisella aikakaudella on omat lakinsa. Taloudellinen elämä on ilmiö, joka on yhdenmukainen biologian muiden alojen kehityshistorian kanssa. Entiset taloustieteilijät eivät käsittäneet taloudellisten lakien luonnetta, kun he vertasivat niitä fysiikan ja kemian lakeihin. Syvällisempi analyysi osoittaa, että yhteiskunnalliset elimistöt eroavat toisistaan yhtä suuresti kuin eläinten ja kasvien elimistötkin. Asettaessaan päämääräkseen kapitalistisen talousjärjestelmän tutkimisen tältä näkökannalta Marx juuri sillä puukeikin tieteellisen tarkkaan sanamuotoon sen päämäärän, mikä jokaisella

taloudellisen elämän tarkalla tutkimisella tulee olla. Sellaisen tutkimuksen tieteellinen merkitys on niiden erikoisten (historiallisten) lakien selville saamisessa, mitkä säännöstelevät kysymyksessä olevan yhteiskuntaelimistön synnyn, olemassaolon, kehityksen ja kuoleamisen sekä sen korvaamisen toisella, korkeammalla elimistöllä.

Tämä on se dialektisen metodin kuvaus, jonka Marx on onkinut esille „Pääomaa” käsittelevien sanoma- ja aikakauslehtikirjoitusten suunnattomasta paljoudesta ja jonka hän käänsi saksan kielelle, koska metodi on siinä luonnehdittu aivan täsmällisesti, kuten hän itse sanoo. Herää kysymys, onko tässä mainittu sanallakaan triadeista, kolmi-jaksoisuudesta, dialektisen prosessin kiistämättömyydestä y.m. joutavuudesta, jota vastaan hra Mihailovski niin ritarillisesti kamppailee? Ja tämän esityksen jälkeen Marx sanoo suoraan, että hänen metodinsa on Hegelin metodin „suoranainen vastakohta”. Hegelin mukaan aatteen kehitys dialektisten triadilakien mukaan määrää todellisuuden kehityksen. Tietysti vain tässä tapauksessa voidaankin puhua triadien merkityksestä ja dialektisen prosessin kiistämättömyydestä. Minun mielestäni asia on päinvastoin, sanoo Marx: „aatteellinen on vain aineellisen heijastusta”. Ja koko kysymys on siis vain „nykyisyyden ja sen välttämättömän kehityksen positiivisesta käsittämisestä”: triadeille ei jää muuta sijaa kuin kannen ja kuoren tehtävä („minä keikailin Hegelin sanontatavoilla” — sanoo Marx samassa jälkilauseessa), joka kiinnostaa vain poroporvareita. Nyt herää kysymys, mitä meidän on sanottava henkilöstä, joka halusi arvostella erästä tieteellisen materialismin „tukipylvästä”, s.o. dialektiikkaa, ja alkoi laverrella kaikkea, mitä vain haluatte, vieläpä sammakoista ja Napoleonistakin, mutta ei sano mitään siitä, mitä on tämä dialektiikka, eikä siitä, onko yhteiskunnan kehitys todellakin luonnonhistoriallinen prosessi? onko materialistinen käsitys yhteiskunta- ja talousmuodostumista erikoisina yhteiskunnallisina elimistöinä oikea? ovatko näiden muodostumien objektiiviset analysoimismenetelmät oikeita? eivätkö yhteiskunnalliset aatteet todellakaan määrää yhteiskunnan kehitystä, vaan sen sijaan yhteiskunnan kehitys määrää ne? j.n.e. Voidaanko sitä tässä tapauksessa pitää vain pelkkänä käsittämättömyytenä?

Ad 2) *. Dialektiikan tällaisen „arvostelun” jälkeen hra Mihailovski väittää Marxin käyttäneen todistelumenetelmänä Hegelin triadin „avulla” todistelemista ja sitten tietysti taistelee voitokkaasti niitä vastaan. „Tulevaisuuteen nähden”, sanoo hän, „yhteiskunnan immanentitset lait on rakennettu yksinomaan dialektisesti”. (Tässä onkin se poikkeustapaus, josta edellä mainittiin.) Marxin käsityksellä pakkoluovuttajain pakkoluovuttamisen kiertämättömyydestä kapitalismin kehityslakien tuloksena on „yksinomaan dialektinen luonne”. Marxin „ihanne” maan ja pääoman yhteisöomistuksesta — „sen kiertämättömyyden ja ehdottomuuden mielessä on yksinomaan hegeliläisen kolmijäsenisen ketjun loppupään varassa”.

Tämä perustelu on otettu kokonaisuudessaan Dühringiltä, joka esitti sen kirjassaan „Kritische Geschichte der Nationalökonomie und des Sozialismus” (3-te Aufl., 1879. S. 486—487)**. Hra Mihailovski ei kuitenkaan mainitse sanallakaan Dühringistä. Muuten, ehkäpä hän onkin ominpäin päässyt niin pitkälle Marxin väärentämisessä?

Engels on antanut mainion vastauksen Dühringille ja koska hän siteeraa myöskin Dühringin arvostelua, niin me rajoitummekin tähän Engelsin vastaukseen³⁷. Lukija näkee, että se sopii täydelleen myöskin hra Mihailovskiin.

„Tämä historiallinen katsaus (pääoman niin sanotun alkuperäisen kasaantumisen genesis Englannissa)”, sanoo Dühring, „on vielä sinänsä jokseenkin hyvä kohta Marxin kirjassa, ja se olisi vieläkin parempi, ellei siinä tieteellisten kätälösuvojen lisäksi nojaututtaisi dialektisiin kätälösuvoihin. Hegeliläinen kieltämisen kieltäminen esittää tässä — parempien ja selvempien perustelujen puutteessa — kätälön osaa, jonka avulla tulevaisuus vapautuu nykyisyyden kohdusta. Yksilöllisen omistuksen hävittäminen, joka esitetyllä tavalla on tapahtunut XVI vuosisadalta lähtien, on ensimmäinen kieltäminen. Sitä seuraa toinen, jota luonnehditaan kieltämisen kieltämiseksi ja samalla „yksilöllisen omistuksen” jälleenalauttamiseksi, mutta korkeammassa, maan ja työvälineiden yhteisöomistukseen perustuvassa muodossa. Kun hra Marx nimittää tätä uutta „yksilöllistä omistusta” samalla myöskin „yhteisöomistukseksi”, niin juuri

* — Toiseen kohtaan. *Toim.*

** — „Kansallisen taloustieteen ja sosialismin arvosteleva historia” (3. painos, 1879, s. 486—487). *Toim.*

siinä tuleeekin esille hegeliläinen korkeampi yhtenäisyys, jossa ristiriita poistetaan (aufgehoben — erikoinen Hegelin termi), s.o. hegeliläisen sanaleikin mukaan se siinä määrin sivuutetaan kuin säilyykin.

...Pakkoluovuttajien pakkoluovuttaminen on tämän mukaan ikäänkuin historiallisen todellisuuden automaattinen tuote aineellisissa ulkoisissa olosuhteissaan... Tuskinpa yksikään järkevä ihminen tulee vakuuttuneeksi maan ja pääoman yhteisöomistuksen välttämättömyydestä uskomalla hegeliläisiin silmänkääntötemppeihin, sellaisiin kuin kieltämisen kieltämiseen. Marxin käsitysten usvainen rujous ei muuten voi ihmetyttää sitä, joka tietää, mitä voidaan tehdä sellaisesta tieteellisestä aineistosta kuin Hegelin dialektiikasta, tahi paremminkin, millaisia järjettömyyksiä siitä pakostakin syntyy. Niille, jotka eivät tunne näitä temppejuja, sanon suoraan, että ensimmäinen kieltäminen Hegelillä vastaa katkismuksesta otettua syntiinlankeemuskäsitettä ja toinen lunastukseen johtavaa korkeinta yhtenäisyyttä. Tuollaisiin uskonnnon alalta otettuihin rinnastustemppeihin ei tietenkään voida perustaa tosiasiaain logiikkaa... Hra Marx tyytyy sekavaan käsitykseensä yksilöllisestä omistuksesta, joka on samalla yhteisöomistusta, ja jättää adeptiensa itsensä ratkaistavaksi tämän syvämietteisen dialektisen arvoituksen”. Näin sanoo hra Dühring.

Siis Marx ei kykene, tekee Engels johtopäätöksen, todistamaan yhteiskunnallisen vallankumouksen välttämättömyyttä, maan ja työllä tuotettujen tuotantovälineiden yhteisöomistuksen käytäntöönottamisen välttämättömyyttä muuten kuin turvautumalla hegeliläiseen kieltämisen kieltämiseen; perustaessaan sosialistisen teorian tuollaisiin uskonnosta lainattuihin rinnastustemppeihin, hän tulee siihen johtopäätökseen, että tulevaisuuden yhteiskunnassa tulee omistus olemaan samanaikaisesti sekä yksilöllistä että yhteisöllistä sellaisena hegeliläisenä korkeimpana yhtenäisyytenä, jossa ristiriita on poistettu*.

* Että tuo määritelmä Dühringin käsityskannoista sopii täydellisesti myöskin hra Mihailovskiin, sitä todistaa vielä seuraava kohta hänen kirjoituksestaan: „K. Marx hra J. Zhukovskin tuomittavana”. Väittäessään hra Zhukovskia vastaan, joka vakuutti, että Marx on yksityisomistuksen puolustaja, hra Mihailovski mainitsee tästä Marxin kaavasta ja selittää sitä seuraavalla tavalla: „Marx on sovitellut kaavaansa kaksi yleisesti tunnettua Hegelin dialektiikan silmänkääntötemppeä: ensinnäkin, kaava on laadittu hegeliläisen triadin lain mukaan; toiseksi, synteesi pohjautuu vastakohtien samaisuuteen: yksilöllisen ja yhteisöomistuksen samaisuuteen. Siis sana „yksilöllinen” tarkoittaa tässä erikoista, pelkästään ehdollista dialektisen prosessin jäsentä eikä siihen voi perustaa

Jättäkäämme kieltämisen kieltäminen toistaiseksi sivuun ja tarkastelkaamme tätä „omistusta, joka on samanaikaisesti sekä yksilöllistä että yhteisöllistä”. Hra Dühring nimittää sitä „usvaksi”, ja ihmeellistä kyllä hän on todellakin siinä suhteessa oikeassa. Mutta onnettomuudeksi ei tuossa „usvassa” kuitenkaan ole Marx, vaan taaskin hra Dühring itse... Oikoessaan Marxia Hegelin mukaan hän väittää Marxin puhuneen jostakin omistuksen korkeimmasta yhtenäisyydestä, josta Marx ei ole sanonut sanaakaan.

Marxilla on sanottu näin: „Se on kieltämisen kieltämistä. Se luo jälleen yksilöllisen omistuksen, mutta kapitalistisen ajan saavutusten pohjalla — vapaiden työntekijäin yhteistoiminnan sekä heille kuuluvan maan ja heidän itsensä tuottamien tuotantovälineiden yhteisöomistuksen pohjalla. Eri yksilöiden omaan työhön perustuvan hajanaisen yksityisomistuksen muuttaminen kapitalistiseksi omistukseksi on tietenkin paljon pitkäaikaisempi, vaivalloisempi ja raskaampi prosessi kuin tosiasiallisesti jo yhteiskunnalliseen tuotantoprosessiin perustuvan kapitalistisen yksityisomistuksen muuttaminen yhteiskunnalliseksi omistukseksi”. Ja siinä kaikki. Pakkoluovuttajain pakkoluovuttamisella luotavaa järjestystä luonnehditaan siis yksilöllisen omistuksen jällempalauttamiseksi maan ja työntekijäin itsensä tuottamien tuotantovälineiden yhteisöomistuksen „pohjalla”. Jokaiselle saksan kieltä taitavalle (ja myöskin venäjän kieltä, hra Mihailovski, sillä käänös on aivan tarkka) tämä merkitsee sitä, että yhteisöomistus ulottuu maahan ja muihin tuotantovälineisiin, mutta yksityisomistus muihin tuotteisiin, s.o. kulutustarvikkeisiin. Ja jotta kuusivuotiaat lapsetkin sen ymmärtäisivät, Marx sivulla 56 (venäjänk. painos, s. 30) edellyttää sellaisten „vapaiden ihmisten liittoa, jotka työskentelevät yhteisillä tuotantovälineillä ja käyttävät yksilöllisiä työvoimiaan suunnitelmallisesti yhtenä yhteiskunnallisena työvoimana”, s.o. sosialistisesti järjestettyä yhteisöä, ja sanoo: „Työn kokonaistuote on yhteiskun-

---

kerrassaan mitään”. Näin puhuu henkilö mitä parhaimmassa tarkoituksessa puolustaessaan „sangvlinikko” Marxia venäläisen yleisön edessä porvarin hra Zhukovskin hyökkäyksiltä. Mutta tuossa hyvässä tarkoituksessa hän selittääkin Marxia siten, että käsityksensä kehitysprosessista tämä perustaakin muka „silmänkääntötemppeihin”! Hra Mihailovski voi johtaa tästä sen itselleen hyödyllisen opetuksen, että olkoon asia mikä tahansa eivät yksistään hyvät aikomukset vielä ole aivan riittäviä.

nallinen tuote. Osa tästä tuotteesta käytetään jälleen tuotantovälineinä. Se jää yhteiskunnalliseksi”. Mutta toisen osan liiton jäsenet käyttävät elämänsä tarpeisiin. „Sen täytyy siis tulla jaetuksi heidän kesken”. Pitäisihän tämän toki olla kyllin selvää jopa hra Dühringillekin.

Omistus, joka on samalla sekä yksityistä että yhteisöllistä — tuo usvainen rujous, tuo Hegelin dialektiikasta johtuva tolkkottomuus, tuo sekasotku, tuo syvämielinen dialektinen arvoitus, jonka Marx jättää adeptiensä ratkaistavaksi, — on taaskin hra Dühringin vapaata sepittelyä ja kuvittelua...

Mikä merkitys sitten, jatkaa Engels, tällä kieltämisen kieltämisellä on Marxin opissa? Sivulla 791 ja sitä seuraavilla (ven. painos, s. 648 ja seur.) hän rinnastelee lopullisia tuloksia niistä niin sanottua pääoman alkuperäistä kasaantumista koskevista taloudellisista ja historiallisista tutkimuksista, jotka hän oli edellisillä 50 (venäjänk. painoksen 35:llä) sivulla esittänyt. Ennen kapitalistista aikaa oli ainakin Englannissa voimassa pientuotanto, joka perustuu työntekijäin omien tuotantovälineiden yksityisomistukseen. Niin sanottu alkuperäinen kasaantuminen oli siellä näiden välittömien tuottajien pakkoluovuttamista, s.o. omaan työhön perustuvan yksityisomistuksen hävittämistä. Tämä hävittäminen kävi mahdolliseksi sen tähden, että tuollainen pientuotanto on mahdollista vain tuotannon ja yhteiskunnan ahtaissa, alkeellisissa puitteissa, ja että määrättyllä kehitysasteella se luo itse oman hävittämisensä aineelliset perusteet. Tuo hävittäminen, yksilöllisten ja hajanaisten tuotantovälineiden muuttaminen yhteiskunnallisesti keskiteytyiksi, muodostaa pääoman alkuhistorian. Niin pian kun työntekijöistä oli tehty proletaareja ja heidän tuotantovälineensä muutettu pääomaksi, niin pian kun kapitalistinen tuotantotapa oli päässyt jaloilleen, sai työn jatkuva yhteiskunnallistuminen sekä maan ja muiden tuotantovälineiden jatkuva muuttuminen (pääomaksi) ja siis myöskin yksityisomistajien jatkuva pakkoluovuttaminen uuden muodon. „Nyt ei enää ole pakkoluovutettavana omaa talouttaan hoitava työntekijä, vaan monia työläisiä riistävä kapitalisti. Tämä pakkoluovuttaminen tapahtuu itse kapitalistisen tuotantotavan sisäisten lakien vaikutuksesta, pääomien keskittymisen seurauksena. Yksi kapitalisti lyö monta muuta kuoliaaksi. Käsi kädessä tämän keskittymisen kanssa eli sen

kanssa, että muutamat kapitalistit pakkoluovuttavat monia kapitalisteja, kehittyä työprosessin yhteistoiminnallinen muoto yhäti laajenevassa mitassa, kehittyä tieteen tarkoituksenmukainen käyttö tekniikan hyväksi, suunnitelmallinen yhteiskunnallinen maankäyttö, työvälineiden muuttuminen sellaisiksi, että niitä voidaan käyttää vain yhteisönä, ja kaikkien tuotantovälineiden hyödyllisempi käyttö, kun niitä käytetään yhteisinä tuotantovälineinä yhteensovitettussa yhteiskunnallisessa työssä. Niiden pääomaylimysten lukumäärän yhä vähetessä, jotka anastavat ja tekevät yksinoikeudekseen kaikki tästä muuttumisesta johtuvat edut, kasvaa kurjuuden, sarron, orjuuden, rappeutumisen ja riiston määrä, mutta samalla kasvaa myöskin yhäti lisääntyvän, itsensä kapitalistisen tuotantoprosessin mekanismin kouluttaman, yhdistämän ja järjestämän työväenluokan suuttumus. Pääoma muuttuu kahleeksi sille tuotantotavalle, joka on yhdessä sen kanssa ja sen suojassa kehittynyt kukoistukseen. Tuotantovälineiden keskittyminen ja työn yhteiskunnallistuminen pääsevät kohtaan, missä ne eivät enää mahdu kapitalistiseen kuoreensa. Se repeää. Kapitalistisen yksityisomistuksen kuolinhetki lyö. Pakkoluovuttajat pakkoluovutetaan”.

Ja nyt kysyn lukijalta, missä ovat ne konstikkaat dialektiset kiekurat ja arabeskit, missä on se käsitysten sekoittuminen toisiinsa, joka tekee kaikki erilaisuudet olemattomiksi, missä ovat ne dialektiset ihmeet uskovaisia varten ja Hegelin logos-opin mittojen mukaiset silmäkääntötemput, joita ilman Marx, Dühringin sanojen mukaan, ei kyennyt viemään esitystään loppuun asti? Marx todistaa historiallisesti ja tekee tässä lyhyen yhteenvedon, että aivan samoin kuin aikoinaan pientuotanto oman kehityksensä kautta itse synnytti hävittämisenä ehdot, niin samoin on kapitalistinen tuotantotapakin nyt synnyttänyt ne aineelliset edellytykset, joihin sen täytyy tuhoutua. Sellaista on historian kehitysprosessi, ja jos se osoittautuu samalla dialektiseksi, niin se ei enää ole Marxin syy, näyttipä se hra Dühringistä miten kohtalokkaalta hyvänsä.

Vasta nyt, päätettyään historiallis-taloustieteellisen todistelunsa, Marx jatkaa: „Kapitalistinen tuotanto- ja omistustapa sekä siis myöskin kapitalistinen yksityisomistus on omaan työhön perustuvan yksityisomistuksen ensimmäinen kieltäminen. Kapitalistinen tuotanto tuottaa luonnonhisto-

riallisen kehityskulun välttämättömyydellä oman kieltämisenä. Se on kieltämisen kieltämistä” j.n.e. (kuten edellä olemme siteeranneet).

Kun siis Marx sanoo tätä kehityskulkua kieltämisen kieltämiseksi, niin hän ei edes ajatellutkaan sillä todistavansa sen historiallista välttämättömyyttä. Päinvastoin: vasta sen jälkeen, kun hän oli todistanut historiallisesti, että tämä prosessi on todella jo osaksi tapahtunut ja osaksi sen täytyy vielä tapahtua, vasta sen jälkeen hän luonnehtii sen sellaiseksi prosessiksi, joka kaiken lisäksi käy määrätyn dialektisen lain mukaan. Ja siinä kaikki. Näinollen se on taaskin hra Dühringin harjoittamaa mitä selvintä väärennystä, kun hän väittää kieltämisen kieltämisen olevan tässä kättilönä, jonka avulla tulevaisuus vapautuu menneisyyden kohdusta, tai Marxin muka vaativan, että jonkun olisi tultava vakuutuneeksi maan ja pääoman yhteisöomistuksen välttämättömyydestä uskomalla kieltämisen kieltämisen lakiin” (s. 125).

Lukija näkee, että koko tämä Engelsin mainio vastaus hra Dühringille sopii täydellisesti myöskin hra Mihailovskiin, joka väittää samalla tavoin, että Marxilla tulevaisuus riippuu yksinomaan hegeliläisen ketjun loppupään varassa ja että varmuus sen välttämättömyydestä voi pohjautua ainoastaan uskoon*.

Dühringin ja hra Mihailovskin välinen ero supistuu kokonaan seuraaviin kahteen pieneen kohtaan: ensinnäkin, vaikka Dühring ei voikaan puhua Marxista muuten kuin vaahto suussa, hän on silti pitänyt välttämättömänä mainita „Historiansa” seuraavassa pykälässä, että Marx jälkilauseessaan torjuu jyrkästi syytöksen hegeliläisyydestä. Hra Mihailovski sen sijaan on vaiennut siitä (edellä esitetystä) Marxin täysin määritellystä ja selvästä selityksestä, mitä hän käsittää dialektisella metodilla.

Toiseksi. Toinen hra Mihailovskin erikoisuus on se, että hän on keskittänyt kaiken huomion teosanojen aikamuotojen käyttämiseen. Minkä tähden Marx tulevaisuudesta

---

* Tämän johdosta ei liene haitaksi mainita, että koko tämä Engelsin sellitys on samassa luvussa, missä hän käsittelee jyvää. Rousseau'n oppia ja muita dialektisen kehityskulun esimerkkejä. Luulisi jo, että yksistään näiden esimerkkien rinnastaminen Engelsin (ja myöskin Marxin, jolle tämän teoksen käsikirjoitus oli ennakoita luettu) niin selviin ja kategorisiin lausuntoihin siitä, ettei voi olla puhuttakaan minkään *todistamisesta* triadella taikka näiden triadien „ehdollisten jäsenten” soluttamisesta salavihkaa todellisen kehityskulun kuvaukseen,—riittäisi täydellisesti selittämään, miten järjetöntä on syyttää marxilaisuutta hegeliläisestä dialektiikasta.

puhuessaan käyttää nykyajan muotoa? — kysyy filosofimme voitokkaan näköisenä. Siihen te, kunnianarvoisa kriitikko, voitte saada selityksen mistä kieliopin oppikirjasta tahansa: teille sanotaan, että nykyaikaa käytetään tulevan ajan asemesta silloin, kun tämä tuleva käsitetään kiertämättömänä ja aivan varmana. Mutta minkä vuoksi se on niin, minkä vuoksi se on varmaa? — hokee hra Mihailovski hätääntyneenä yrittäen näytellä niin suurta levottomuutta, että se voisi oikeuttaa jopa vääristelyinkin.— Marx on antanut tähänkin nähden aivan täsmällisen vastauksen. Sitä voidaan pitää puutteellisena tahi vääränä, mutta silloin on osoitettava, missä suhteessa nimenomaan ja miksi nimenomaan se on väärä, eikä puhuttava pötyä hegeliläisyydestä.

Oli aika, jolloin hra Mihailovski tiesi itse ja opetti toisillekin tuon vastauksen sisältöä. Hra Zhukovski, kirjoitti hän v. 1877, on voinut aiheellisesti pitää arvoituksellisena Marxin rakennelmaa tulevaisuuteen nähden, mutta hänellä „ei ollut siveellistä oikeutta” sivuuttaa kysymystä työn yhteiskunnallistumisesta, „jolle Marx antaa tavattoman suuren merkityksen”. Niinpä tietenkin! Zhukovskilla ei ollut v. 1877 siveellistä oikeutta sivuuttaa kysymystä, mutta hra Mihailovskilla on sellainen siveellinen oikeus v. 1894! Ehkäpä,— quod licet Jovi, non licet bovi *?!

Tämän yhteydessä en voi olla muistelematta erästä huvittavaa käsitystä tästä yhteiskunnallistumisesta, joka esitettiin aikoinaan aikakauslehdessä „Otsheshtvennyje Zapiski”³⁸. Sen 7. numerossa v:lta 1883 oli julkaistu jonkun hra Sivullisen³⁹ „Kirje toimitukselle”, jonka kirjoittaja samoin kuin hra Mihailovskikin piti Marxin „rakennelmia” tulevaisuuteen nähden arvoituksellisina. „Itse asiassa”, järkeilee tuo herra, „työn yhteiskunnallinen muoto kapitalismin vallitessa on sitä, että muutama sata tahi tuhat työlläistä teroittaa, hakkaa, pyörittää, latoo, muuraa, kiskoo ja suorittaa vielä monen monia muita toimituksia samassa huoneistossa. Tämän järjestelmän yhteisluonnetta taas ilmaisee sattuvasti sananlasku: „kukin pitääköön huolta itsestään, mutta jumala kaikista”. Mitä tekemistä tässä on työn yhteiskunnallisella muodolla?”

Kyllä huomaa heti, että mies on käsittänyt, mistä on kysymys! „Työn yhteiskunnallinen muoto” „on” „työskente-

* — mikä on luvallista Jupiterille, se ei ole luvallista härälle. *Toim.*

lyä samassa huoneistossa”!! Ja sen jälkeen, kun tuollaisia villejä ajatuksia on esitetty eräässä parhaassa venäläisessä aikakauslehdessä, meille koetetaan vakuutella, että „Pääoman” teoreettinen osa on yleisesti tieteen tunnustama. Niin, kykenemättä esittämään mitään vähänkään vakavaa väitettä „Pääomaa” vastaan „yleisesti tunnustettu tiede” alkoi pokkuroida sen edessä jatkaen samalla mitä alkeellisimman tietämättömyyden osoittamista ja koululaistaloustieteen vanhojen typeryyksien toistamista. Tähän kysymykseen pitää pysähtyä vähän tarkemmin osoittaaksemme hra Mihailovskille, mikä on kysymyksen ydin, jonka hän ainaisen tapansa mukaan on kokonaan sivuuttanut.

Kapitalistisen tuotannon synnyttämä työn yhteiskunnallistuminen ei ole lainkaan sitä, että ihmiset työskentelevät samassa huoneistossa (se on vain prosessin osanen), vaan sitä, että pääomien keskittymistä seuraa yhteiskunnallisen työn spesialisoituminen, kullakin teollisuuden haaralla toimivien kapitalistien lukumäärän väheneminen ja teollisuuden erikoisalojen lukumäärän lisääntyminen; — sitä, että monet hajallaan olevat tuotantoprosessit sulautuvat yhdeksi yhteiskunnalliseksi tuotantoprosessiksi. Kun esimerkiksi kotiteollisuuskudonnan aikakaudella pientuottajat itse kehäsivät langan ja kutoivat sen kankaaksi, niin silloin oli vähän teollisuuden haaroja (kehruu ja kudonta olivat yhteensulautuneina). Kun kapitalismi yhteiskunnallistaa tuotannon, niin teollisuuden erikoisalojen luku lisääntyy: puuvillan kehruu suoritetaan erikseen ja kutominen erikseen; itse tämä tuotannon erikoistuminen ja keskittyminen synnyttää uusia aloja — koneiden tuotannon, kivihiilen louhinnan j.n.e. Kapitalistien lukumäärä pienenee jokaisella teollisuuden alalla, jotka nyt yhä enemmän erikoistuvat. Tämä merkitsee sitä, että yhteiskunnallinen yhteys tuottajien välillä yhä enemmän lujittuu ja tuottajat sulautuvat yhdeksi kokonaisuudeksi. Erillään olleet pientuottajat suorittivat kukin useampia toimituksia yhdellä kertaa ja olivat sen vuoksi verrattain riippumattomia toinen toisistaan: kun esimerkiksi kotiteollisuuden harjoittaja itse kasvatti pellavan, itse kehräsi ja kutoi sen, niin hän oli melkein riippumaton muista. Juuri sellaisessa pienten, hajallaan toimineiden tavarantuottajain järjestelmässä (ja vain siinä) piti paikansa sananparsit: „kukin pitääkseen huolta itsestään, mutta jumala kaikista”, s.o. markkinavaihteluiden aiheuttama

anarkia. Kapitalismin avulla aikaansaadun työn yhteiskunnallistumisen vallitessa on asianlaita kokonaan toisin. Kangastehtailija on riippuvainen kehrutehtailijasta; tämä taas on riippuvainen puuvillaa viljelevästä kapitalisti-plantattorista, konerakennustehtaan omistajasta, hiilikaivoksen omistajasta j.n.e., j.n.e. Tuloksena on se, ettei yksikään kapitalisti tule toimeen ilman toisia kapitalisteja. Selvää on, että sananparsi „kukin pitääköön huolta itsestään” ei enää sovellu lainkaan tällaiseen järjestelmään: tässä jokainen jo työskentelee kaikkia varten ja kaikki jokaista varten (eikä jumalalle jää sijaa enempää pilvien takaisena mielikuvana kuin maallisena „kultaisena vasikkanakaan”). Järjestelmän luonne muuttuu kokonaan. Kun hajallaan toimineiden pienten tuotantolaitosten järjestelmän vallitessa jossakin niistä työ pysähtyi, niin se vaikutti vain pieneen joukkoon yhteiskunnan jäseniä aiheuttamatta yleistä hämminkiä ja tulematta sen vuoksi yleisen huomion kohteeksi, aiheuttamatta yhteiskunnan puuttumista asiaan. Mutta kun sellainen pysähdys tapahtuu suuressa tuotantolaitoksessa, jollakin hyvin pitkälle erikoistuneella ja sen vuoksi melkein koko yhteiskuntaa varten työskentelevällä teollisuuden alalla ja joka on itse vuorostaan riippuvainen koko yhteiskunnasta (selvyyden vuoksi otan tapauksen, jolloin yhteiskunnallistuminen on kehittynyt korkeimmalleen), niin silloin toiminnan pitää jo pakostakin pysähtyä yhteiskunnan kaikissa muissakin tuotantolaitoksissa, koska ne voivat saada tarvittavia tuotteita vain tästä tuotantolaitoksesta — voivat realisoida kaikki omat tavaransa vain siinä tapauksessa, jos sen tuottamia tavaroita on tarjolla. Kaikki tuotannon alat sulautuvat siis yhdeksi yhteiskunnalliseksi tuotantoprosessiksi, mutta samalla kutakin tuotantoa harjoittavat eri kapitalistit, joiden mielivallasta tuotanto riippuu ja joiden yksityisomaisuudeksi yhteiskunnalliset tuotteet joutuvat. Eikö tosiaankaan ole selvää, että tuotannon muoto joutuu sovittamattomaan ristiriitaan omistamismuodon kanssa? Eikö ole ilmeistä, että viimeksimainittu ei voi olla mukautumatta ensinmainittuun, ettei se voi olla muuttumatta samoin yhteiskunnalliseksi, s.o. sosialistiseksi? Mutta „Otetshestvennyje Zapiskin” rikkiviisas poroporvari tyypittää kaiken muka työskentelyksi samassa huoneistossa. Jopa todellakin meni aivan päin mäntyä! (Olen kuvannut vain aineellista prosessia, vain tuotantosuhteiden muuttumista,

koskettelematta prosessin yhteiskunnallista puolta, työläisten yhdistymistä, yhteenliittymistä ja järjestymistä, sillä se on johdannainen, toisarvoinen ilmiö.)

Kun Venäjän „demokraateille” täytyy selittää tällaisia aakkostotuuksia, niin se johtuu siitä, että he ovat niin korviaan myöten vajonneet pikkuporvarillisten aatteiden liejuun, että eivät kykene edes kuvittelemaan mitään muita kuin pikkuporvarillisia oloja.

Palatkaamme kuitenkin hra Mihailovskiin. Mitä vasta-vaatteita hän on esittänyt niitä tosiasioita ja päätelmiä vastaan, joihin Marx perustaa johtopäätöksensä sosialistisen järjestelmän kiertämättömyydestä itse kapitalismin kehityksen lakien tuloksena? Onko hän todistanut, että todellisuudessa — yhteiskunnallisen talouden tavaratuotantojärjestelmän vallitessa — ei tapahdu yhteiskunnallisen työprosessin erikoistumisen, pääomien ja tuotantolaitosten keskittymisen ja koko työprosessin yhteiskunnallistumisen kasvua? Ei, hän ei ole esittänyt ainoatakaan todistetta näiden tosiasioiden kumoamiseksi. Onko hän horjuttanut sitä väittämää, että kapitalistiselle yhteiskunnalle on ominaista anarkia, joka ei sovi yhteen työn yhteiskunnallistumisen kanssa? Hän ei ole maininnut siitä mitään. Onko hän todistanut, että kaikkien kapitalistien työprosessin sulautuminen yhdeksi yhteiskunnalliseksi työprosessiksi voi mukautua yhteen kapitalistisen yksityisomistuksen kanssa? että tuosta ristiriidasta olisi mahdollinen ja käsitettävissä jokin muu kuin Marxin osoittama ulospääsy? Ei, hän ei ole maininnut sanallakaan siitä.

Mihin hänen arvostelunsa sitten nojautuu? Kieroiluun, vääristelyyn ja fraasien tulvaan, jotka ovat vain pelkkää sanahelinää.

Todellakin, mitenkä muuten nimittää sellaisia menettelytapoja, kun arvostelija — puhuttuaan ensin paljon pötyä historian kolmijaksoisesti johdonmukaisista askelista — tekee vakavissaan Marxille tällaisen kysymyksen: „entä mitä sitten tulee?“, s.o. miten historia tulee kulkemaan sen prosessin loppuvaiheen jälkeen, jota hän on kuvannut. Huomatkaa, Marx on kirjallisen ja vallankumouksellisen toimintansa alusta lähtien aivan selvästi sanonut, mitä hän vaatii sosiologian teorialta: että sen on kuvattava tarkasti todellista kehityskulkua — eikä mitään muuta (vertaa esim., mitä „Kommunistisessa manifestissa” on sanottu kommunistien teorian kriteeriosta⁴⁰). „Pääomassaan” hän on mitä

tarkimmin noudattanut tätä vaatimusta: asetettuaan tehtäväkseen kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman tieteellisen analysoimisen hän pani pisteen, kun oli todistanut, että meidän nähtemme todella tapahtuvalla tämän järjestelmän kehityksellä on sellainen ja sellainen tendenssi, että sen on kiertämättä tuhouduttava ja muututtava toiseksi, korkeammaksi järjestelmäksi. Mutta kierrettyään kokonaan Marxin opin koko olemuksen hra Mihailovski tekee mitä typerimmän kysymyksensä: „entä mitä sitten tulee?“. Ja lisää syvämielteisesti: „Minun täytyy tunnustaa suoraan, että en oikein selvästi käsitä Engelsin vastausta“. Mutta meidän sen sijaan täytyy tunnustaa avoimesti, että meille, hra Mihailovski, ovat tuollaisen „arvostelun“ henki ja menettelytavat täysin selviä!

Taikka vielä tällainen järkeily: „Marxin kuvaama omaan työhön perustuva yksilöllinen omistus ei keskiajalla ollut sen enempää yhtenäisenä kuin vallitsevanakaan tekijänä edes taloudellisten suhteiden alalla. Rinnan sen kanssa oli olemassa paljon muuta, johon kuitenkin dialektinen metodi Marxin selittämänä (eikä hra Mihailovskin väärentämänä?) ei ehdota palattavaksi... Nämä kaavat eivät ilmeisestikään anna kuvaa historiallisesta todellisuudesta eikä edes sen suhteellisuuksia, vaan ainoastaan tyydyttävät ihmisjärjen taipumusta käsittää jokainen esine mennessä, nykyisessä ja tulevassa olotilassa“. Yksinpä Teidän vääristelytapannekin, hra Mihailovski, ovat aivan tympäisevän yksitoikkoisia! Ensin hän solutti salaa Marxin kaavaan, joka tavoittelee vain kapitalismin todellisen kehityskulun määrittämistä * eikä mitään muuta, muka pyrkimyksen todistaa triadien avulla mitä vaan, sitten hän toteaa, että Marxin kaava ei vastaa tätä itsensä hra Mihailovskin sen kontolle panemaa suunnitelmaa (kolmas vaihe palauttaa vain yhden puolen ensimmäisestä vaiheesta jättäen syrjään kaikki muut puolet) ja mitä julkeimmalla tavalla tekee johtopäätöksen, että „kaava ei ilmeisestikään anna kuvaa historian todellisuudesta“!

---

* Sen tähden juuri onkin jätetty pois keskiajan taloudellisen järjestelmän muut piirteet, koska ne kuuluivat feodaaliseen yhteiskuntamuodostumaan, kun taas Marx tutki vain kapitalistista yhteiskuntamuodostumaa. Puhtaassa muodossaan kapitalismin kehitysprosessi alkoi todellakin (esimerkiksi Englannissa) hajallaan toimineiden pienten tavarantuottajain ja heidän omaan työhönsä perustuneen yksityisomistuksen järjestelmästä.

Mitä järkeä on käydä vakavaa polemiikkia sellaista henkilöä vastaan, joka ei pysty (käyttääksemme Engelsin sanontaa Dühringistä) edes poikkeustapauksessaakaan siteeraamaan oikein? Miten siinä väität vastaan, kun yleisölle vakuutetaan, että kaava ei „ilmeisestikään” vastaa todellisuutta edes yrittämättäkään osoittaa, missä suhteessa se ei ole paikkansa pitävä?

Sen sijaan, että arvostelisi Marxin katsantokantojen todellista sisältöä, hra Mihailovski leikkii rikkiviisautta menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden käsitteillä. Väittäessään hra Dühringin „ikuisia totuuksia” vastaan Engels sanoo esimerkiksi, että „nykyään meille saarnataan” kolmenlaista siveysoppia: kristillis-feodaalista, porvarillista ja proletaarista, joten menneisyydellä, nykyisyydellä ja tulevaisuudella on omat siveysoppinsa⁴¹. Hra Mihailovski järkeilee sen johdosta: „luullakseni kaikki historian jaot kolmeen aikakauteen perustuvat juuri menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden käsitteisiin”. Miten syvämielteistä! Kukapa ei tietäisi, että tarkasteltakoonpa mitä yhteiskunnallista ilmiötä hyvänsä kehitysprosessissaan, niin siinä osoittautuu aina olevan menneisyyden jätteitä, nykyisyyden perusteet ja tulevaisuuden ituja? Mutta näinköhän Engels esimerkiksi halusi väittää, että siveysopin historia (hänhän puhui ainoastaan „nykyisyydestä”) rajoittuisi vain mainittuun kolmeen puoleen? ettei feodaalista siveysoppia olisi edeltänyt esimerkiksi orjuuskauden siveysoppi ja tätä taas kommunistisen alkuyhteisön siveysoppi? Sen asemesta, että hra Mihailovski olisi vakavasti arvostellut Engelsin yritystä tutkia ja selittää materialistisesti nykyisiä siveysoppillisten aatteiden suuntia, hän kestitsee meitä mitä tyhjimällä fraasikeikailulla!

Hra Mihailovskin tällaisten „arvostelu”-menetelmien johdosta — hän kun aloitti julistamalla, ettei hän tiedä, missä teoksessa materialistinen historiankäsitys on esitetty — ei ehkä liene haitaksi palauttaa mieleen, että on ollut aika, jolloin hän tiesi erään näistä teoksista ja osasi pitää sitä paremmassa arvossa. Vuonna 1877 hra Mihailovski sanoi „Pääomasta” näin: „Jos „Pääomasta” poistetaan raskas, kömpelö ja tarpeeton hegeliläisen dialektiikan kansi (Mitä kummaa tämä on? Minkä tähden tämä „hegeliläinen dialektiikka” oli v. 1877 „tarpeeton”, mutta v. 1894 kävi niin, että materialismi nojautuu „dialektisen prosessin

kiistämättömyyteen”?), niin tämän teoksen muista ansioista riippumatta me näemme siinä mainiosti käsitellyn aineiston sen yleisen kysymyksen ratkaisemiseksi, joka koskee muotojen suhdetta niiden olemassaolon aineellisiin ehtoihin, ja tämän kysymyksen mainion asettamisen määrättyllä alalla”. — „Muotojen suhde niiden olemassaolon aineellisiin ehtoihin” — sehän juuri onkin se kysymys yhteiskunnallisen elämän eri puolien keskinäisestä suhteesta, ideologisten yhteiskunnallisten suhteiden päällysrakennuksesta aineellisten suhteiden pohjalla, jonka määrättyyn ratkaisemiseen juuri sisältyykin materialismin oppi. Menkäämme edelleen.

„Oikeastaan koko „Pääoma” (alleviivaus minun) on omistettu sen tutkimiselle, miten yhteiskuntamuoto kerran synnyttyään yhä kehittyy kehittymistään ja vahvistaa tyyppillisiä piirteitään alistaen valtaansa ja assimiloiden löydöt, keksinnöt, tuotantomenetelmien parannukset, uudet markkina-alueet ja itsensä tieteenkin pakoittaen ne työskentelemään hyväkseen ja kuinka tämä muoto ei lopulta enää jaksakaan kestää aineellisten ehtojen jatkuvaa muuttumista”.

Kummallinen juttu! Vuonna 1877 „koko Pääoma” oli omistettu määrätyn yhteiskuntamuodon materialistiselle tutkimiselle (mitäpä muuta materialismi voisi olla kuin yhteiskuntamuotojen selittämistä aineellisten ehtojen pohjalla?), mutta vuonna 1894 on käynyt niin, ettei edes tiedetä, mistä teoksesta olisi haettava tämän materialismin esitystä!

Vuonna 1877 „Pääomassa” oli „tutkittu”, miten „määrätty muoto (s.o. kapitalistinen? eikö niin?) ei enää jaksakaan kestää aineellisten ehtojen jatkuvaa muuttumista” (pankaa tämä merkille), mutta vuonna 1894 on osoittautunut, että mitään tutkimusta ei ole olemassakaan, vaan se vakaumus, että kapitalistinen muoto ei voi kestää tuotantovoimien edelleen kehittymistä, onkin „yksinomaan hegeliläisen triadin loppupään varassa”! Vuonna 1877 hra Mihailovski kirjoitti, että „tämän kyseessäolevan yhteiskuntamuodon analysoiminen sen suhteessa olemassaolonsa aineellisiin ehtoihin pysyy *iäti* (alleviivaus minun) tekijänsä loogillisen voiman ja äärettömän oppineisuuden muistomerkkinä”, mutta vuonna 1894 hän julistaa, että materialismin oppia ei ole milloinkaan eikä missään tieteellisesti tarkistettu eikä perusteltu!

Kummallinen juttu! Mitä tämä oikeastaan merkitsee? Mitä on tapahtunut?

On tapahtunut kaksi seikkaa: ensinnäkin 70-luvun *venäläinen*, talonpoikais-socialismi, joka „kiukutteli“ vapaudelle sen porvarillisuuden takia ja taisteli „selkeäotsaisia liberaaleja“ vastaan, jotka pyrkivät kaikin voimin hämäämään Venäjän elämän vastakohtaisuuksia, ja joka haaveili talonpoikaisvallankumouksesta, — on rappeutunut täydellisesti ja synnyttänyt sen äitelän pikkuporvarillisen liberalismin, joka näkee „rohkaisevia vaikutelmia“ talonpoikais-talouden edistyksellisissä virtauksissa unohtaen sen, että niitä seuraa (ja että niiden ehtona on) talonpoikaiston joukkotainen pakkoluovuttaminen. Toiseksi, vuonna 1877 hra Mihailovski viehättyi siinä määrin tehtävänsä — „sangviinikko“ Marxin (s.o. vallankumouksellisen sosialistin) puolustamiseen liberaalisia arvostelijoita vastaan, ettei huomannut Marxin metodin soveltumattomuutta hänen omaan metodiinsa. Mutta kun hra Mihailovskille selitettiin tämä sovittamaton ristiriita dialektisen materialismin ja subjektiivisen sosiologian välillä — sitä ovat selittäneet Engelsin kirjoitukset ja teokset sekä venäläiset sosialidemokraatit (Plehanovilla tavataan usein hyvin sattuvia huomautuksia hra Mihailovskia vastaan) — niin sen sijaan, että olisi ryhtynyt tutkimaan uudelleen kysymystä, hän yksinkertaisesti kimpaantui. Marxin tervehtimisen asemesta (kuten hän teki v. 1872 ja v. 1877)⁴² hän nyt haukkuu tätä epäilyttävää laatua olevien ylistelyjen takaa, meluaa ja rähisee Venäjän marxilaisille, jotka eivät halua tyytyä „taloudellisesti heikoimman suojelemiseen“, tavaravarastoihin ja parannuksiin maaseudulla, kotiteollisuudenharjoittajia varten perustettaviin museoihin ja artoihin j.m.s. hyväätarhoitaviin pikkuporvarillisiin edistysrienteihin, vaan tahtovat pysyä „sangviinikkoina“, yhteiskunnallisen vallankumouksen kannattajina, sekä kouluttaa, johtaa ja järjestää todella vallankumouksellisia yhteiskunta-aineksia.

Tämän jälkeen, poikettuamme hiukan jo kauan sitten menneisiin aikoihin, voidaankin nähtävästi lopettaa hra Mihailovskin Marxin teoriaa vastaan tähdätyn „arvostelun“ käsittely. Koettakaamme tehdä johtopäätökset ja yhteenvedot kriitikon „perusteluista“.

Oppi, jonka hän aikoi kukistaa, nojautuu ensinnäkin materialistiseen historiankäsitykseen ja toiseksi dialektiseen metodiin.

Mitä ensinmainittuun tulee, niin kriitikko julisti ennen muuta, ettei hän tiedä, missä teoksessa materialismi on esitetty. Löytämättä mistään tällaista esitystä hän ryhtyi itse sepittämään, mitä on materialismi. Antaakseen käsityksen tämän materialismin ylenmääräisestä vaateliaisuudesta hän sepitti jutun, että materialistit muka väittävät selittäneensä ihmiskunnan koko menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden, mutta kun sitten marxilaisten omien lausuntojen nojalla tulikin ilmi, että he katsovat selittäneensä vain yhden yhteiskuntamuodostuman, niin silloin kriitikkomme päätteli, että materialistit supistavat materialismin vaikutusala ja siten muka lyövätkin itseään. Antaakseen käsityksen siitä, millä menetelmillä tätä materialismia on kehitelty, hän sepitti jutun, että muka materialistit ovat itse tunnustaneet tietojensa heikkouden sellaista tehtävää varten kuin tieteellisen sosialismin luomiseen, vaikka Marx ja Engels totesivat tietovarojensa puutteellisuuden (vuosina 1845—1846) yleiseen taloushistoriaan nähden, ja vaikka he eivät koskaan julkaisseet tuota teosta, joka osoitti heidän tietovarojensa heikkoutta. Tällaisen alkusoiton jälkeen meille lahjoitettiin sitten kritiikkikin: „Pääoma” kumottiin sillä, että se koskee vain yhtä aikakautta, kun kriitikolle sen sijaan ovat tarpeen kaikki aikakaudet, ja lisäksi sillä, että „Pääoma” ei vahvista taloudellista materialismia, vaan ainoastaan koskettelee sitä — jotka todistelut ilmeisesti nähtiin siksi painaviksi ja vakaviksi, että oli myönnettävä, ettei materialismia ole koskaan tieteellisesti perusteltu. Sitten esitettiin materialismia vastaan vielä sellainen tosiasia, että tähän oppiin nähden aivan sivullinen henkilö, joka on tutkinut esihistoriallisia aikoja kokonaan toisessa maassa, on tullut samoin materialistisiin johtopäätöksiin. Osoittaakseen edelleen, että suvun jatkaminen on ihan väärin vedetty materialismin yhteyteen ja että se on pelkkää sanoilla metkuilemistä, kriitikko ryhtyi todistamaan, että taloudelliset suhteet ovat sukupuoli- ja perhesuhteiden päällysrakennus. Ne huomautukset, joilla vakava kriitikkomme tämän yhteydessä opetti materialisteja, ovat rikastuttaneet meitä sillä syvällisellä totuudella, että perintö on mahdollonta ilman suvun jatkamista, että tämän suvun jatkamisen tuotteisiin „liittyy” monimutkainen mielen-tila ja että lapset kasvatetaan isien hengessä. Sivumennen saimme tietää senkin, että kansalliset yhteydet

ovat sukuyhteyksien jatkoa ja yleistymistä. Jatkaessaan materialismia koskevia teoreettisia tutkimuksiaan kriitikko havaitsi, että marxilaisten monet todistelut sisältyvät siihen, että joukkojen sortaminen ja riistäminen on „välttämätöntä” porvarillisen järjestelmän vallitessa ja että tämän järjestelmän täytyy „välttämättä” muuttua sosialistiseksi — ja hän riensi viipymättä julistamaan, että välttämättömyys on liian yleinen mittapuu (jollei sanota, mitä nimenomaan ihmiset pitävät välttämättömänä) ja että sen vuoksi marxilaiset ovat mystiikkoja ja metafysiikkoja. Kriitikko sanoi myöskin, että Marxin polemiikki idealisteja vastaan on „yksipuolista”, mutta hän ei sanonut sanaakaan siitä, mikä on näiden idealistien katsomusten suhde subjektiiviseen metodiin ja miten Marxin dialektinen materialismi niihin suhtautuu.

Mitä tulee marxilaisuuden toiseen tukipylvääseen — dialektiseen metodiin — niin rohkean kriitikon yksi ainoa sysäys riitti kaatamaan sen nurin. Ja sysäys oli hyvin tarkka: kriitikko touhusi ja ahersi uskomattomin ponnistuksin kumotakseen sen, että triadeilla voidaan muka jotakin todistaa, vaieten siitä, ettei dialektinen metodi merkitse lainkaan triadeja, vaan että se on nimenomaan idealismin ja subjektivismin menetelmien kieltämistä sosiologiassa. Toinen sysäys oli suunnattu nimenomaan Marxia vastaan: uljaan hra Dühringin avulla kriitikko väitti Marxin puhuneen uskomatonta pötyä ja muka triadien avulla todistaneen kapitalismin tuhoutumisen välttämättömyyden, ja taisteli sitten voitokkaasti tätä pötyä vastaan.

Siinä „meidän tunnetun sosiologimme” loistavien „voittojen” epopeia! Eikö olekin „opettavaista” (Burenin) tutkiskella näitä voittoja?

Tässä yhteydessä ei voida olla kajoamatta vielä erääseen seikkaan, jolla ei ole suoranaista yhteyttä Marxin opin arvosteluun, mutta joka on äärettömän kuvaava kriitikon ihanteiden ja sen seikan valaisemiselle, miten hän ymmärtää todellisuutta. Se on hänen suhteensa Lännen työväenliikkeeseen.

Edellä esitettiin hra Mihailovskin lausunto siitä, että materialismi ei ole puolustanut paikkaansa „tieteessä” (ehkäpä saksalaisten „kansan ystävien” tieteessä?), mutta tämä materialismi, päivittelee hra Mihailovski, „leviää todellakin sangen nopeasti työväenluokan keskuuteen”.

Miten hra Mihailovski selittää tämän seikan? „Mitä tulee siihen menestykseen, mikä taloudellisella materialismilla on niinsanoakseni laajuussuuntaan”, sanoo hän, „sen leviämässä kriittisesti tarkistamattomassa muodossa, riin tämän menestyksen painopiste ei ole tieteessä, vaan jokapäiväisen elämän käytännössä, jonka määräävät näköalat tulevaisuuden suuntaan”. Mikä muu ajatus voisi olla tällä kömpelöllä fraasilla käytännöstä, jonka „määräävät” näköalat tulevaisuuden suuntaan, kuin se, että materialismi ei leviä sen vuoksi, että se on selittänyt oikein todellisia oloja, vaan sen vuoksi, että se on kääntynyt tästä todellisuudesta tulevaisuuden näköalojen suuntaan? Ja edelleen sanotaan: „Nämä näköalat eivät vaadi Saksan työväenluokalta, joka niitä omaksuu, eikä niiltä, jotka ottavat lämpimästi osaa työväenluokan kohtaloihin, sen enempää tietoja kuin kriittistä ajatteluakaan. Ne vaativat vain uskoa”. Toisin sanoen, materialismin ja tieteellisen sosialismin leviäminen laajalle johtuu siitä, että tämä oppi lupaa työläisille paremman tulevaisuuden! Alkeellisinkin tutustuminen sosialismin ja Lännen työväenliikkeen historiaan riittää osoittamaan sen, että tällainen selitys on pelkkää pötyä ja valhetta. Jokainen tietää, että tieteellinen sosialismi ei ole oikeastaan milloinkaan kuvaillut mitään tulevaisuuden näköaloja: se on rajoittunut analysoimaan nykyisen porvarillisen järjestelmän ja tutkinut kapitalistisen yhteiskunta-organisaation kehityssuunnan — ja siinä kaikki. „Me emme sano maailmalle”, kirjoitti Marx jo vuonna 1843, ja hän noudatti tarkasti tätä ohjelmaa, „me emme sano maailmalle: „lakkaa taistelemasta — koko taistelusi on turhaa”, me annamme sille oikean taistelutunnuksen. Me vain osoitamme maailmalle, minkä puolesta se oikeastaan taistelee, ja tietoisuus on sellaista, mikä maailman on hankittava itselleen, tahtoopä se sitä tahi ei”⁴³. Jokainen tietää, että esimerkiksi „Pääoma” — tuo tieteellistä sosialismia esittävä tärkein ja pääteos — rajoittuu tulevaisuuden suhteen mitä yleisimpiin viittauksiin tutkien vain niitä aineksia, joita on jo olemassa ja joista kasvaa esiin tulevaisuuden järjestelmä. Jokainen tietää, että tulevaisuuden näköalojen suhteen antoivat verrattomasti paljon enemmän aikaisemmat sosialistit, jotka kuvailivat tulevaisuuden yhteiskuntaa kaikissa yksityiskohdissaan haluten viehättää ihmiskuntaa mukaansa

kuvailemalla sellaista järjestelmää, jossa ihmiset tulevat toimeen ilman taistelua ja jossa ihmisten yhteiskunnalliset suhteet eivät perustu riistoon, vaan ihmisluntoa vastaavaan todelliseen edistykseen. Mutta vaikka näitä aatteita esittäneitä mitä lahjakkaimpia ihmisiä ja vallankumouksellisia sosialisteja oli kokonainen falangi, niin heidän teoriansa jäivät kuitenkin syrjään elämästä ja heidän ohjelmansa jäivät syrjään poliittisista kansanliikkeistä siihen saakka, kunnes koneellinen suurteollisuus toi elämän pyörteeseen työläis-proletariaatin joukot ja kunnes sen taistelulle löydettiin oikea tunnus. Tämän tunnuksen löysi Marx, joka „ei ollut utopisti, vaan tunnontarkka, paikoitellen jopa kuivahko tiedemies”, kuten hra Mihailovski sanoi Marxista jo kauan sitten edesmenneinä aikoina, vuonna 1872, löysi sen ei lainkaan joidenkin näköalojen avulla, vaan analysoimalla tieteellisesti nykyaikaisen porvarillisen järjestelmän, selittämällä riiston *välttämättömyyden* tämän järjestelmän vallitessa ja tutkimalla tämän järjestelmän kehityksen lait. Hra Mihailovski voi tietenkin vakuuttaa „Russkoje Bogatstvo” lukijoille, että tämän analyysin käsittäminen ei vaadi sen enempää tietoja kuin ajatuksen askarteluakaan, mutta me olemme jo nähneet, miten hän itse on ollut siinä määrin (ja hänen taloustieteilijä-kumppaninsa ⁴⁴ vieläkin enemmän) käsittämättä tässä analyysissä todettuja aakkostotuuksia, että tuollainen lausunto voi tietenkin herättää vain hymyilyä. Kiistämättömäksi tosiasiaksi jää työväenliikkeen laajeneminen ja kehittyminen nimenomaan siellä ja sikäli, missä ja mikäli kehitty kapitalistinen koneellinen suurteollisuus; — sosialistisen oppirakennelman menestys nimenomaan siinä tapauksessa, kun se hylkää järkeilyt ihmisluntoa vastaavista yhteiskunnallisista ehdoista ja ryhtyy materialistisesti analysoimaan nykyajan yhteiskunnallisia suhteita ja selvittämään nykyisen riistojärjestelmän välttämättömyyttä.

Yritettyään sivuuttaa ne todelliset syyt, mitkä ovat saaneet aikaan materialismin menestyksen työväen keskuudessa, luonnehtimalla kerrassaan totuudenvastaisesti tämän opin suhdetta „tulevaisuuden näköaloihin” hra Mihailovski ryhtyy sitten mitä alhaisimmalla, poroporvarillisimmalla tavalla tekemään pilkkaa Länsi-Euroopan työväenliikkeen aatteista ja taktiikasta. Hän ei kyennyt, kuten olemme nähneet, esittämään tarkasti sanoen ainoatakaan perustel-

tua väitettä Marxin todisteluja vastaan kapitalistisen järjestelmän kiertämättömästä muuttumisesta sosialistiseksi järjestelmäksi työn yhteiskunnallistumisen tuloksena, mutta siitä huolimatta hän mitä julkeimmalla tavalla virnistelee, että „proletaarien armeija” muka valmistelee kapitalistien pakkoluovuttamista, „minkä jälkeen lakkaa kaikkalainen luokkataistelu ja koittaa aika, jolloin on maassa rauha ja ihmisillä hyvä tahto”. Hän, hra Mihailovski, tietää paljon yksinkertaisemmat ja varmemmat tiet sosialismin toteuttamiseen kuin on tuo tie: tarvitaan vain, että „kansan ystävät” osoittaisivat „toivotun taloudellisen evolution” „selvät ja kiertämättömät” tiet yksityiskohtaisemmin, niin silloin nämä kansan ystävät varmaankin „kutsutaan” „ratkaisemaan käytännöllisiä taloudellisia probleemeja” (kts. hra Juzhakovin kirjoitusta: „Venäjän taloudellisen kehityksen kysymyksiä”, „Russkoje Bogatstvo” № 11), mutta toistaiseksi... toistaiseksi työläisten on odotettava ja rakennettava toiveensa kansan ystäviin eikä aloitettava „perusteettomalla itsevarmuudella” itsenäistä taistelua riistäjiä vastaan. Tahtoen lyödä kerta kaikkiaan kuoliaaksi tämän „perusteettoman itsevarmuuden” kriitikomme tuo mahtipontisesti julki suuttumustaan „tuohon tieteeseen, joka mahtuu miltei taskusanakirjaan”. Miten hirvittävää tosiaankin: tiede — ja sosialidemokraattiset kirjaset, jotka ovat rovon arvoisia ja mahtuvat taskuun!! Eikö olekin selvää, missä määrin perusteettoman itsevarmoja ovat ne ihmiset, jotka antavat arvoa tieteelle vain sikäli, mikäli se opettaa riistettyjä itsenäiseen taisteluun vapautuksensa puolesta, opettaa karttamaan kaikenlaisia „kansan ystäviä”, jotka hämäävät luokkavastakohtia ja tahtovat ottaa koko asian omiin käsiinsä, — ihmiset, jotka sen vuoksi esittävät tätä tiedettä helppohintaisissa kirjassissa, jotka saattavat niin hämilleen poroporvareita. Toista olisi, jos työläiset uskoisivat kohtalonsa „kansan ystävien” käsiin, nämä näyttäisivät heille oikean, moniniteisen, yliopistollisen ja poroporvarillisen tieteen, tutustuttaisivat heidät seikkaperäisesti ihmisluontoa vastaavaan yhteiskuntaorganisaatioon, kunhan vain... työläiset suostuisivat odottamaan eivätkä aloittaisi itse taistelua sellaisella perusteettomalla itsevarmuudella!

Ennenkuin siirrymme hra Mihailovskin „arvostelun” toiseen osaan, mikä ei ole suunnattu enää Marxin teoriaa vastaan yleensä, vaan eritoten Venäjän sosialidemokraatteja vastaan, meidän on hiukan poikettava aiheestamme. Asia on siten, että hra Mihailovski — aivan samoin kuin hän Marxia arvostellessaan ei yrittänytäkään esittää oikein hänen teoriaansa, vaan suorastaan väärensi sitä — aivan samoin hän vääristelee vallan jumalattomasti Venäjän sosialidemokraattien aatteita. On palautettava totuus oikeuksiinsa. Se on mukavinta tehdä rinnastamalla Venäjän entisten sosialistien aatteita sosialidemokraattien aatteisiin. Ensimmäinnettujen esittämiseksi otan lainauksia „Russkaja Myslissä” № 6 v. 1892 julkaistusta hra Mihailovskin kirjoituksesta, jossa hän niinikään puhui marxilaisuudesta (ja puhui — sanottakoon se hänen harmikseen — säädyllyllä tavalla koskettelematta kysymyksiä, joita sensuurin alaisessa lehdistössä voidaan käsitellä vain Bureninin tapaan, ja sekoittamatta marxilaisia kaikenlaiseen lokaan) ja sen vastapainoksi — tahi ellei vastapainoksi, niin ainakin rinnakkaisesti — esitti omat katsantokantansa. Minä en tietenkään halua vähääkään loukata hra Mihailovskia, s.o. lukea häntä sosialistiksi, enkä halua loukata myöskään Venäjän sosialisteja vertaamalla heihin hra Mihailovskia: ajattelen ainoastaan, että *todistelutapa* on molemmilla itse asiassa sama, kun taas ero on vakaumusten lujouden, suoruuden ja johdonmukaisuuden asteessa.

Esittäessään „Otetshestvennyje Zapiski” lehden aatteita hra Mihailovski kirjoitti: „Siveellis-poliittisten ihanteiden joukkoon me olemme ottaneet maan kuulumisen maanviljelijälle ja tuotantovälineiden kuulumisen tuottajalle”. Lähtökohta, kuten näette, on mitä hyväätarkoittaviin, täynnä mitä parhaimpia toivomuksia... „Meillä vielä voimassa-olevia keskiaikaisia työmuotoja* on horjutettu kovasti, mutta me emme ole nähneet olevan mitään järkisyyttä lopettaa niitä kokonaan minkäänlaisten oppien, liberaalisten tahi epäliberaalisten, mieliksi”.

Kummallista järkeilyä! Sillä mitkä tahansa „työmuodot” voivat tulla horjutetuiksi vasta sen seurauksena, että ne

* „Keskiaikaisilla työmuodoilla”, selittää tekijä toisessa kohdassa, „on käsiteltävä muutakin kuin vain maan yhteisöomistusta, kotiteollisuutta ja artteli-järjestöä. Kaikki nämä ovat epäilemättä keskiaikaisia muotoja, mutta niihin kuuluvaksi on luettava myöskin maan tahi tuotantovälineiden työntekijälle kuulumisen kaikki muodot”.

vaihdetaan jonkinlaisiin toisiin muotoihin; mutta me emme kuitenkaan löydä tältä kirjoittajalta (emmekä löytäisi keltään hänen aateveljeltäänkään) yritystäkään analysoida näitä uusia muotoja ja selittää niitä eikä ottaa selville syitä, minkä vuoksi nämä uudet muodot syrjäyttävät vanhoja. Vieläkin kummallisempi on lausunnon toinen osa: „me emme ole nähneet olevan mitään järkisyytä lopettaa näitä muotoja oppien mieliksi”. Minkälaisia keinoja „meillä” (s.o. sosialisteilla — kts. edellämainittua varausta) sitten on „lopettaaksemme” työmuotoja, s.o. järjestääksemme määrättyt tuotantosuhteet uudensuhteiksi yhteiskunnan jäsenten välillä? Eikö tosiaankin ole tolkutonta ajatella näiden suhteiden uusimista oppirakennelman mukaan? Kuulkaamme edelleen: „meidän tehtävänäme ei ole ehdottomasti „omaperäisen” sivistyksen kehittäminen omasta kansallisesta keskuudestamme, mutta ei myöskään se, että me omaksuisimme länsimaisen sivistyksen sellaisenaan kaikkine sitä raatelevine ristiriitoineen: on otettava hyvää kaikkialta, mistä sitä vain voidaan ottaa, ja onko se omaa vai vierasta, se ei ole enää periaatteen, vaan käytännöllisen mukavuuden kysymys. Tämä on nähtävästi niin yksinkertaista, selvää ja käsitettävää, ettei siitä kannata edes puhua”. Tosiaan, miten yksinkertaista se onkin! Hyvää on „otettava” kaikkialta ja asia on kunnossa! Keskiaikaisista muodoista „otettakoon” tuotantovälineiden kuuluminen työntekijälle ja uusista (s.o. kapitalistisista) muodoista „otettakoon” vapaus, tasa-arvoisuus, valistus ja kulttuuri. Eikä siinä ole mitään puhumista! Koko subjektiivinen metodi sosiologiassa on tuossa aivan kuin kämmenellä: sosiologia alkaa utopiasta — maan kuulumisen työntekijälle — ja näyttää millä ehdoilla toivomus voidaan toteuttaa: on „otettava” hyvää sieltä ja täältä. Tämä filosofi pitää aivan metafysiillisesti yhteiskunnallisia suhteita joidenkin määrättyjen laitosten yksinkertaisina mekaanisina aggregaatteina, yksien taikka toisien ilmiöiden pelkkänä mekaanisena yhteenpunoutumana. Hän tempaa yhden sellaisen ilmiön — maan kuulumisen maanviljelijälle keskiaikaisissa muodoissa — ja luulee, että se voidaan siirtää minkälaisiin muihin muotoihin tahansa samalla tavalla kuin tiilikivi voidaan ottaa irti yhdestä rakennuksesta ja muurata toiseen. Mutta sehän ei ole yhteiskunnallisten suhteiden tutkimista, vaan tutkittavana olevan aineiston runtelemista:

sillä todellisuushan ei tunne tuollaista maan kuulumista maanviljelijälle erillisenä ja itsenäisesti olevana, kuten te olette sen ottaneet: se oli ainoastaan yksi rengas silloisissa tuotantosuhteissa, jotka olivat sellaiset, että maa oli jaettu suurmaanomistajain, tilanherrojen kesken, ja tilanherrat jakoivat talonpojille tuota maata voidakseen riistää heitä, siis maa oli ikäänkuin työstä maksettavaa luontaispalkkaa: maa antoi talonpojalle välttämättömät elintarvikkeet, jotta hän kykeni tuottamaan lisätuotteita tilanherralle; se oli tulolähteenä, jotta talonpojat saattoivat suorittaa verovelvollisuutensa tilanherran hyväksi. Minkä tähden kirjoittaja ei tutkinut noiden tuotantosuhteiden järjestelmää, vaan rajoittui tempaamaan irti yhden ilmiön esittäen sen siten aivan väärässä valossa? Sen tähden, ettei hän osaa käsitellä yhteiskunnallisia kysymyksiä: hän (toistan, että käytän hra Mihailovskin järkeilyjä vain esimerkkinä arvostellakseni Venäjän sosialismia *kokonaisuudessaan*) ei edes asetakaan päämääräkseen silloisten „työmuotojen” *selittämistä*, niiden esittämistä vissinä tuotantosuhteiden järjestelmänä, vissinä yhteiskuntamuodostumana. Hänelle on vierasta, Marxin sanontaa käyttäksemme, dialektinen metodi, joka velvoittaa tarkastelemaan yhteiskuntaa elävänä organismina toiminnassaan ja kehityksessään.

Yrittämättäkään käsitellä kysymystä niistä syistä, joiden takia uudet työmuodot syrjäyttävät vanhoja, hän toistaa täydellisesti tuon saman virheen järkeillessään noista uusista muodoista. Hänestä on riittävää kun todetaan, että nämä muodot „horjuttavat” maan kuulumista maanviljelijälle, s.o. yleensä sanoen ilmenevät tuottajan irroittamisena tuotantovälineistä, ja kun tämä tuomitaan sellaisena, mikä ei vastaa ihannetta. Ja taaskin hänen järkeilynsä on ihan tolkutonta: hän tempaa erilleen yhden ilmiön (maattomaksi joutumisen) eikä yritäkään käsittää sitä jo toisenlaisen tuotantosuhteiden järjestelmän jäsenenä, sellaisen järjestelmän, joka pohjautuu *tavaratalouteen*, mikä synnyttää välttämättä kilpailua tavarantuottajain välillä, epätasa-arvoisuutta, toisten häviötä taloudellisesti ja toisten rikastumista. Hän pani merkille vain yhden ilmiön — joukkojen köyhtymisen, ja työnsi taka-alalle toisen ilmiön — vähemmistön rikastumisen, ja teki siten itselleen mahdottomaksi käsittää kumpaakaan.

Ja tällaisia menettelytapoja hän nimittää vielä „vastausten etsimiseksi elämän kysymyksiin niiden aineellis-elimellisessä muodossa” („Russkoje Bogatstvo” № 1 vuodelta 1894), silloin kun hän, osaamatta ja tahtomatta selittää todellisuutta ja katsoa sitä suoraan kasvoihin, on juuri päinvastoin häpeällisesti paennut näistä elämän kysymyksistä, elämästä jossa omistavat taistelevat omistamattomia vastaan, viattomien utopioiden maailmaan; tätä hän nimittää „vastausten etsimiseksi elämän kysymyksiin siinä idealisessa muodossa, missä päivänpolttava ja mutkallinen realinen todellisuus ne asettaa” („Russkoje Bogatstvo” № 1), silloin kun hän ei itse asiassa ole tehnyt yritystäkään tämän realisen todellisuuden analysoimiseksi ja selittämiseksi.

Sen asemesta hän on tarjonnut meille utopian, joka on sepitetty järjettömästi irralleen temmatuista eri yhteiskuntamuodostumien erillisistä aineksista — keskiaikaisesta hän on ottanut sitä ja sitä, „uudesta” sitä ja sitä j.n.e. Tähän pohjautuva teoria ei tietenkään ole voinut olla jäämättä syrjään todellisesta yhteiskunnallisesta kehityksestä siitä yksinkertaisesta syystä, että utopistimme eivät joutuneet elämään ja toimimaan sellaisissa yhteiskunnallisissa suhteissa, jotka on rakennettu sieltä ja täältä haalituista aineksista, vaan niissä, mitkä määräävät talonpojan suhteet kulakkiin (yrittäjä-isäntään), kotiteollisuudenharjoittajan suhteet ylösostajaan, työläisen suhteet tehtailijaan, ja joita he eivät ole lainkaan käsittäneet. Heidän yrityksensä ja ponnistelunsa noiden käsittämättä jääneiden suhteiden muuttamiseksi oman ihanteensa mukaisiksi eivät voineet olla epäonnistumatta.

Sellainen on aivan yleispiirteisään esitetynä kuvaus siitä, missä tilassa oli kysymys sosialismista Venäjällä silloin, kun „syntyivät venäläiset marxilaiset”.

He aloittivat juuri entisten sosialistien subjektiivisten tutkimusmenetelmien arvostelusta; tyytymättä riiston toteamiseen ja sen tuomitsemiseen he tahtoivat selittää sen. Nähdessään, että koko Venäjän historia maareformin jälkeen on ollut joukkojen joutumista taloudelliseen häviöön ja vähemmistön rikastumista, nähdessään pikkutuottajain suunnatonta pakkoluovuttamista samalla kun tekniikka edistyy kaikkialla, ja pantuaan merkille, että nämä vastakkaiset virtaukset syntyvät ja voimistuvat siellä

ja sikäli, missä ja mikäli kehittyä ja lujittua tavaratalous,— he eivät voineet olla tulematta siihen johtopäätökseen, että he ovat tekemisissä yhteiskuntatalouden porvarillisen (kapitalistisen) organisation kanssa, joka synnyttää *välttämättä* joukkojen pakkoluovutusta ja sortoa. Tämä vakaumus onkin suoranaisesti määrännyt heidän käytännöllisen ohjelmansa: sen tarkoituksena oli yhtyminen tähän proletariaatin taisteluun porvaristoa vastaan, omistamattomien luokkien taisteluun omistavia vastaan, taisteluun, joka muodostaa Venäjän talouselämän todellisuuden tärkeimmän sisällön etäisimmästä syrjäkylästä alkaen aina uuden-aikaisimpaan ja kehittyneimpään tehtaaseen asti. Miten yhtyä? — siihenkin antoi taas itse todellisuus vastauksen. Kapitalismi on kehittänyt teollisuuden pääalat koneellisen suurteollisuuden asteelle; yhteiskunnallistettuaan siten tuotannon se on luonut aineelliset ehdot uusia oloja varten ja samalla se on luonut uuden yhteiskunnallisen voiman: tehdastyöläisten luokan, kaupunkiproletariaatin. Ollen samanlaisen porvarillisen riiston alainen, jollaista on taloudelliselta olemukseltaan koko työtätekevän väestön riisto Venäjällä, tämä luokka on kuitenkin vapautumiseensa nähden erikoisen edullisessa asemassa: se ei ole enää mitenkään sidottu siihen vanhaan yhteiskuntaan, joka rakentuu kokonaan riiston pohjalle; itse tämän luokan työehdot ja elämän olosuhteet järjestävät sitä, pakoittavat sen ajattelemaan ja tekevät mahdolliseksi sen astumisen poliittisen taistelun areenalle. Luonnollista on, että sosialidemokraatit ovat kiinnittäneet kaiken huomionsa ja kaiken toivonsa tähän luokkaan ja ottaneet ohjelmakseen sen luokkatietoisuuden kehittämisen, suunnanneet kaiken toimintansa voidakseen auttaa sitä nousemaan suoranaiseen poliittiseen taisteluun nykyistä järjestelmää vastaan ja saadakseen tähän taisteluun mukaan koko Venäjän proletariaatin.

Tarkastelkaamme nyt, miten hra Mihailovski sotii sosialidemokraatteja vastaan. Millaisia vastaväitteitä hän esittää heidän teoreettisia katsomuksiaan vastaan? heidän poliittista sosialistista toimintaansa vastaan?

Kriitikko esittää marxilaisten teoreettiset katsomukset seuraavalla tavalla:

„Totuus”, muka marxilaisten sanojen mukaan, „on se, että historiallisen välttämättömyyden immanenttisten lakien mukaan Venäjä kehittää täyteen mittaansa oman kapitalistisen tuotantonsa kaikkine sisäisine ristiriitoineen, jolloin suuret pääomat nielevät pieniä, ja sillä aikaa maasta irroitettu talonpoika muuttuu proletaariksi, liittyy yhteen, „yhteiskunnallistuu”, ja valmis on, aivan kuin hattu valmiina pantavaksi onnellistetun ihmiskunnan päähän”.

Huomatkaa — marxilaiset eivät siis eroa lainkaan „kansan ystävästä” tosiolojen ymmärtämisessä, vaan ainoastaan siinä, minkälaiseksi he käsittävät tulevaisuuden: he eivät siis muka harrasta lainkaan nykyisyyttä, vaan ainoastaan „tulevaisuuden näköaloja”. Että hra Mihailovskin ajatus on juuri tämä, siitä ei voi olla epäilystäkään: marxilaiset — sanoo hän — „ovat ihan varmoja siitä, ettei heidän tulevaisuutta koskevissa ennakkonäkemyksissään ole mitään utopistista, vaan kaikki on mitattu ja punnittu täsmällisen tieteen määräysten mukaan”, ja vihdoin vieläkin selvemmin: marxilaiset „uskovat abstraktisen historiankaavan muuttumattomuuteen ja tunnustavat sellaista oppia”.

Sanalla sanoen, meillä on tässä edessämme se marxilaisia vastaan kohdistettu mitä säädyttömmin ja halpamaisin syytös, jolla ovat ammoisista ajoista ratsastaneet kaikki ne, jotka eivät kykene sanomaan mitään oleellista heidän katsomuksiaan vastaan. „Marxilaiset tunnustavat abstraktisen historiankaavan muuttumattomuuden oppia”!!

Sehän on silkkää valhetta ja kokonaan keksittyä!

Yksikään marxilainen ei ole missään eikä milloinkaan todistellut sillä tavoin, että Venäjällä „täytyy olla” kapitalismi, „koska” se on Lännessäkin j.n.e. Kukaan marxilainen ei ole koskaan pitänyt Marxin teoriaa minään yleensä pakollisena filosofis-historiallisena kaavana, minään sen enempänä kuin määrätyn taloudellisen yhteiskuntamuodostuman selityksenä. Vain subjektiivinen filosofi hra Mihailovski on osannut olla niin käsittämättä Marxia, että on huomannut hänellä yleisfilosofisen teorian, minkä johdosta hän sai Marxilta aivan tarkan selityksen, että hän on erehtynyt osoitteessa. Kukaan marxilainen ei ole koskaan perustanut sosialidemokraattisia katsomuksiaan mihinkään muuhun kuin siihen, että ne vastaavat todellisuutta ja kyseessäolevien, s.o. Venäjän yhteiskunta- ja

taloussuhteiden historiaa, eikä ole voinutkaan perustaa, sillä itse „marxilaisuuden” perustaja Marx on täysin selvästi ja tarkasti esittänyt tämän teorialle asetettavan vaatimuksen ja asettanut sen koko opin kulmakiveksi.

Hra Mihailovski voi tietenkin kumota näitä lausuntoja niin paljon kuin haluaa väittämällä, että hän on „omin korvin” kuullut nimenomaan abstraktisen historiankaavan tunnustamista. Mutta mitä se meitä sosialidemokraatteja tai ketä tahansa liikuttaa, että hra Mihailovski on joutunut kuulemaan puhekumppaneiltaan kaikenlaista järjetöntä lorua? Eiköhän se todista vain sitä, että hän osaa sangen onnistuneesti valita puhekumppaninsa, ja siinä kaikki? On tietenkin hyvin mahdollista, että nuo rikkiviisaan filosofin rikkiviisaat puhekumppanit ovat nimittäneet itseään marxilaisiksi, sosialidemokraateiksi j.n.e., mutta kukapa ei tietäisi sitä, että nykyään (kuten jo aikoja sitten on huomattu) kaikenlaiset veijarit keikailevat mielellään „punaisissa” vaatteissa? * Ja jos hra Mihailovskin tarkkänäköisyys on sellaista, ettei hän kykene erottamaan tuollaisia „valepukuisia” marxilaisia, tai jos hän on ymmärtänyt Marxia niin syvällisesti, ettei ole huomannut tätä Marxin mitä pontevimmin korostamaa koko hänen oppinsa kriteeriota (sen määrittelemistä, „mitä meidän nähtemme tapahtuu”), niin se todistaa taaskin vain sitä, että hra Mihailovskilta puuttuu järkevyyttä, ja siinä kaikki.

Joka tapauksessa, kun hän kerran ryhtyi lehdistössä polemiikkiin „socialidemokraatteja” vastaan, niin hänen olisi pitänyt pitää silmällä sosialistien sitä ryhmää, joka on jo kauan aikaa kantanut tätä nimeä ja kantaa sitä yksin; niin ettei saa muita sekoittaa siihen, ja jolla on omat edustajansa kirjallisuudessa — Plehanov ja hänen kerhonsa ⁴⁵. Ja jos hän olisi näin menetellyt — ja näin olisi ilmeisesti pitänyt menetellä jokaisen vähänkin säädylisen ihmisen — ja olisi vilkaissut vaikkapa ensimmäiseen sosialidemokratiseen teokseen, Plehanovin kirjaan „Meidän erimielisyytemme”, niin hän olisi nähnyt siinä heti ensi sivuilla kirjoittajan sanovan kategorisesti kerhon kaikkien jäsenten nimessä:

---

* Kaikki tämä on kirjoitettu siinä olettamuksessa, että hra Mihailovski on tosaankin kuullut abstraktisten historiankaavojen tunnustuksia eikä ole syöttänyt mitään valheita. Pidän kuitenkin ehdottoman välttämättömänä tämän johdosta huomauttaa: en voi mennä takuuseen, miten sen laita oikein on.

„Me emme missään tapauksessa tahdo suojata ohjelmaamme suuren nimen arvovallalla” (s.o. Marxin arvovallalla). Ymmärrätkö te venäjän kieltä, hra Mihailovski? Käsitätkö te, mikä ero on abstraktisten kaavojen tunnus-tamisella ja kaiken Marxin arvovallan kieltämisellä, kun lausutaan mielipiteitä Venäjän asioista?

Ymmärrätkö te, että te menettelitte epärehellisesti esittäessänne marxilaisena ensimmäisen mielipiteen, jonka satuitte kuulemaan keskustelukumppaneiltanne, ja jättäessänne huomiotta sosialidemokratian erään huomatuimman jäsenen lausunnon, jonka hän on esittänyt painetussa sanassa koko ryhmän nimessä?

Ja edelleen lausunnossa sanotaan vielä täsmällisemmin:

„Toistan”, sanoo Plehanov, „että johdonmukaisimpienkin marxilaisten välillä voi olla erimielisyyttä Venäjän nykyisten tosiolojen arvioinnissa”; meidän oppimme on „ensimmäinen koe tämän tieteellisen teorian soveltamiseksi sangen mutkallisten ja sekavien yhteiskunnallisten suhteiden analysoimiseen”.

Lienee vaikeata sanoa enää selvemmin: eittämättä marxilaiset ottavat Marxin teoriasta vain arvokkaat tutkimusmenetelmät, joita ilman ei voida saada selville yhteiskunnallisia suhteita, ja siis näiden suhteiden arvioimisen kriteeriona he eivät suinkaan pidä abstraktisia kaavoja y.m.s. pötyä, vaan sitä, että tämä arvio on oikea ja vastaa todellisuutta.

Tai ehkäpä te luulette, että kirjoittaja näin sanoessaan todellisuudessa käsitti asiat toisin? Mutta se ei ole totta. Hänen käsittelemänsä kysymys oli se, „täytyykö Venäjän kulkea kapitalistisen kehitysvaiheen kautta?”. Tätä kysymystä ei siis oltu asetettu ollenkaan marxilaisesti, vaan erilaisten kotimaisten filosofien subjektiivisten metodien mukaan, filosofien, jotka pitävät tämän täytymisen kriteeriona joko päällystön politiikkaa tahi „yhteiskuntapiiriin” toimintaa tahi yhteiskuntaihannetta, joka „vastaa ihmisluontoa”, ja muuta sen tapaista höllynpölyä. Nyt herää kysymys: miten tähän kysymykseen olisi pitänyt vastata sellaisen henkilön, jonka uskontunnustuksena ovat abstraktiset kaavat? Hän olisi nähtävästi alkanut puhua dialektisen prosessin kiistämättömyydestä, Marxin teorian yleisfilosofisesta merkityksestä, siitä, että jokaisen maan on ehdottomasti kuljettava... vaiheen kautta j.n.e., j.n.e.

Entä miten Plehanov vastasi?

Siten kuin marxilainen vain saattoikin vastata:

Kysymyksen täytymisestä hän jätti kokonaan syrjään joutavana kysymyksenä, joka voi kiinnostaa vain subjektiivisteja, ja puhui koko ajan ainoastaan todellisista yhteiskunnallis-taloudellisista suhteista, niiden todellisesta kehityksestä. Siksi hän ei antanutkaan suoraa vastausta tuollaiseen väärin asetettuun kysymykseen, vaan sen sijaan vastasi näin: „Venäjä on astunut kapitalistiselle tielle”.

Mutta hra Mihailovski järkeilee asiantuntijan ilmeellä abstraktisten historiallisten kaavojen tunnustamisesta, välttämättömyyden immanenttisista laeista y.m.s. uskomattomista joutavuuksista! Ja nimittää sitä „polemiikiksi sosialidemokraatteja vastaan”!!

En kerta kaikkiaan käsitä — jos tämä on polemisoija, niin ketä sitten tämän jälkeen voidaan sanoa tyhjäksi suunnittajaksi?!

Ei voida olla panematta merkille hra Mihailovskin edellälainatun lausunnon johdosta vielä sitä, että hän selittää sosialidemokraattien katsomuksia siten, että muka „Venäjä kehittää oman kapitalistisen tuotantonsa”. Tämän filosofin mielestä Venäjällä ei nähtävästi ole „omaa” kapitalistista tuotantoa. Kirjoittaja yhtyy nähtävästi siihen mielipiteeseen, että Venäjän kapitalismi rajoittuu 1,5 miljoonaan työläiseen — tuonnempana me kohtaamme vielä tämän „kansan ystäviemme” lapsellisen ajatuksen, jotka laskevat ties minne kuuluvaksi kaiken muun vapaan työn riiston. „Venäjä kehittää täyteen mittaansa oman kapitalistisen tuotantonsa kaikkine sisäisine ristiriitoinen, ja sillä aikaa maasta irroitettu talonpoika muuttuu proletaariksi”. Mitä pitemmälle mennään, sitä kummempia kuuluu! Eikö Venäjällä siis olekaan „sisäisiä ristiriitoja”?, s.o. suoraan sanoen eikö olekaan pienen kapitalistiryhmän harjoittama kansanjoukkojen riistoa? Eikö ole väestön valtavan enemmistön köyhtymistä ja pienen henkilöryhmän rikastumista? Vastako maamiestä odottaa se, että hänet irroitetaan maasta? Entä mitä sitten on koko Venäjän historia maa-reformin jälkeen, ellei joukkomitassa tapahtunutta talonpoikaiston pakkoluovuttamista, jonka vertaista voima-peräisyydessä ei ole missään nähty? Täytyy olla paljon rohkeutta voidakseen julistaa kaikkien kuullen tuollaista. Ja hra Mihailovskilla on rohkeutta: „Marx käsitteli jo

valmista proletariaattia ja valmista kapitalismia, mutta meidän täytyy ne vasta luoda". Venäjän täytyy vasta luoda proletariaatti?! Venäjällä, jossa yksistään vain voidaan löytää niin toivotonta joukkojen kurjuutta ja niin julkeaa työtätekevien riistoa, että sitä on (ja aivan oikein) verrattu Englantiin sen köyhälistön aseman kannalta, Venäjällä, jossa miljoonat ihmiset näkevät nälkää alituisesti, samalla kun esimerkiksi viljan vienti yhä kasvaa — Venäjällä ei ole proletariaattia!

Mielestäni noista klassillisista sanoista olisi hra Mihailovskille pystytettävä muistopatsas jo eläessään! *

Muuten me tulemme tuonnempana vielä näkemään, että „kansan ystävien” tavanomaista ja johdonmukaisinta taktiikkaa on sulkea farisealaisesti silmänsä näkemästä Venäjän työtätekevien sietämättömän raskasta tilaa ja kuvata sitä vain „horjutetuksi”, sellaiseksi, että „sivistyneiden piirien” ja hallituksen ponnistukset ovat riittäviä ohjaamaan kaiken oikealle tielle. Nämä ritarit luulevat, että kun he sulkevat silmänsä näkemästä sitä tosiasiaa, että työtätekevien joukkojen tila ei ole huono sen vuoksi, että se on „horjahtanut”, vaan siksi, että nämä joukot ovat pienen riistäjäryhmän mitä häikäilemättömimmän riiston alaisia, että kun he kamelikurjen tavoin pistävät päänsä piiloon ollakseen näkemättä riistäjiä, niin nuo riistäjät katoavat pois. Kun sitten sosialidemokraatit sanovat heille sen olevan häpeällistä pelkuruutta, ettei uskalleta katsoa todellisuutta suoraan silmiin, kun sosialidemokraatit ottavat lähtökohdakseen tuon tosiasian, että on olemassa riistoa, ja sanovat, että ainoa mahdollinen selitys sille on Venäjän yhteiskunnan porvarillisessa organisaatiossa, joka jakaa koko kansan kahtia, proletariaatiksi ja porvaristoksi, ja Venäjän valtion luokkaluonteessa, valtion, joka ei ole mitään muuta kuin tuon porvariston herruuden elin, ja että sentähden *ainoana ulospääsynä* on proletariaatin luokkataistelu porvaristoa vastaan, — silloin nämä „kansan ystä-

* Muuten, ehkäpä hra Mihailovski yrittäisi tässäkin päästä pujahtamaan pätkähästä: minä, nähkääs, en ole ollenkaan tahtonut sanoa, että Venäjällä ei yleensä olisi proletariaattia, vaan tahdoin ainoastaan sanoa, että Venäjällä ei ole kapitalistista proletariaattia? — Niinkö? Mutta miksi sitten ette sanonut niin? *Koko kysymyshän* onkin Juuri siitä: onko Venäjän proletariaatti sellaista, joka on ominaista yhteiskunnallisen talouden porvarilliselle organisaatiolle vai onko se jotakin muuta? Kuka siihen on syyssä, että te ette kokonaisessa kahdessa kirjoituksessa mainitse *sanallakaan* tästä ainoastaan vakavasta ja tärkeästä kysymyksestä, vaan pidätte parempana jaaritella kaikenlaista pötyä ja vielä menette siinä vallan mahdottomiin?

vät” alkavat ulvoa, että sosialidemokraatit aikovat riistää kansalta maan!! aikovat murskata kansanomaisen talousorganisaatiomme!

Nyt me tulemme tämän lievemmin sanoen säädyttömän „polemiikin” kaikkein inhoitavimpaan kohtaan, nimittäin siihen, miten hra Mihailovski „arvostelee” (?) sosialidemokraattien poliittista toimintaa. Jokainen käsittää, että sosialistien ja agitaattorien toimintaa työläisten keskuudessa ei voida avoimesti käsitellä julkisessa lehdistössämme ja että „tahdikas vaikeneminen” on ainoa, mitä säädyllinen sensuurinalainen lehdistö voi siinä suhteessa tehdä. Hra Mihailovski unohti tämän sangen alkeellisen säännön eikä häikäilyt käyttänyt hyväkseen yksinoikeuttaan kääntyä lukevan yleisön puoleen syyttääkseen lokaa sosialistien päälle.

Löytyy kuitenkin ilman julkista sanomalehdistöäkin keinoja taistella tuollaista julkeata kiihtymistä vastaan!

„Mikäli minä käsitän”, sanoo hra Mihailovski tekeytyen naiiviksi, „venäläiset marxilaiset voidaan jakaa kolmeen ryhmään: sivustakatsoja-marxilaisiin (jotka seuraavat liikettä ottamatta siihen osaa), passiivisiin marxilaisiin (jotka vain „helpottavat synnytystuskia”. Heitä „ei kiinnosta se väki, mikä vielä on kiinni maassa, vaan he kohdistavat huomionsa ja toivonsa siihen väkeen, joka on jo irroitettu tuotantovälineistä”) ja aktiivisiin marxilaisiin (jotka suoraan vaativat maaseudun edelleen hävittämistä)”.

Mitä tuo on?! Eihän hra kriitikko voi olla tietämättä sitä, että venäläiset marxilaiset ovat sosialisteja, joilla on lähtökohtana sellainen käsitys tosioloista, että se on kapitalistinen yhteiskunta ja että siitä on vain yksi ulospääsy — proletariaatin luokkataistelu porvaristoa vastaan? Millä tavalla ja mitä varten hän sekoittaa heidät johonkin käsittämättömään typeryyteen? Mikä oikeus (tietenkin siveellinen) hänellä on ulottaa marxilaisten nimi sellaisiin ihmisiin, jotka eivät nähtävästi hyväksy marxilaisuuden alkeellisimpiakaan ja perusväittämiä ja jotka eivät ole milloinkaan eivätkä missään esiintyneet erikoisena ryhmänä, eivät milloinkaan eivätkä missään ole esittäneet mitään omaa erikoista ohjelmaansa?

Hra Mihailovski on varannut itselleen koko joukon takaportteja voidakseen puolustaa tuollaisia kelvottomia menettelytapoja.

„Ehkäpä”, laskettelee hän sukkeluuksia omahyväisen salonkinarrin kevytmielisyydellä, „nämä eivät olekaan oikeita marxilaisia, mutta he pitävät itseään marxilaisina ja julistautuvat niiksi”. Missä ja milloin ovat julistaneet? Pietarin liberaalien ja radikaalien salongeissako? Yksityiskirjeissäkö? Olkoon niin. Keskustelkaakin sitten heidän kanssaan salongeissanne ja kirjeenvaihdossanne! Mutta tähän esiinnytte lehdistössä ja julkisesti henkilöitä vastaan, jotka eivät ole milloinkaan eikä missään esiintyneet julkisesti (marxilaisuuden lipun alla). Ja te rohkenette vielä julistaa samalla polemisoiwanne „socialidemokraatteja” vastaan, vaikka tiedätte, että tätä nimeä käyttää vain vallankumouksellisten sosialistien *yksi* ryhmä eikä siihen saa sekoittaa ketään muita! *

Hra Mihailovski kieroilee ja rimpuilee kuin pahanteosta tavattu lukiolainen: Enhän minä tässä mitään — yrittää hän todistella lukijalle — minähän „kuulin omin korvin ja näin omin silmin”. Sepä mainiota! Me uskomme mielellämme, että teidän silmienne edessä on vain typeriä ihmisiä ja lurjuksia, mutta mitä tekemistä siinä on meillä socialidemokraateilla? Kukapa ei tietäisi, että „nykyaikana, jolloin” ei ainoastaan sosialistinen, vaan jopa kaikkalainen vähänkin itsenäinen ja rehellinen yhteiskunnallinen toiminta joutuu poliittisen vainon alaiseksi, jokaista jonkin määrätyn suunnan — narodnaja-voljalaisuuden, marxilaisuuden tahi sanokaamme vaikkapa perustuslaillisuuden — lipun alla todella toimivaa henkilöä kohti tulee useita kymmeniä fraasisankareita, jotka verhoavat näillä nimillä liberaalista pelkuruuttaan ja lisäksi tulee vielä ehkä useita suoranaisia lurjuksiakin, jotka puuhailevat omien pyyteitensä hyväksi? Eikö ole selvää, että vain mitä alhaisin raukkamaisuus voisi moittia jotakin noista suuntauksista

* Pysähdyn edes yhteen *tosiperäiseen* viittaukseen, jonka hra Mihailovskilla tapaamme. Jokaisen, joka on lukenut hänen kirjoituksensa, on myönnettävä, että hän pitää hra Skvortsoviakin („Nälän taloudelliset syyt” nimisen kirjan tekijää) „marxilaisena”. Mutta tämä hra ei itse sano itseään marxilaiseksi, ja alkeellisenkin tutustuminen socialidemokraattien teoksiin riittää osoittamaan, että heidän mielestään hän on mitä tavallisin porvari eikä mitään muuta. Mikä marxilainen hän on, kun hän ei käsitä sitä, että se yhteiskunnallinen ympäristö, johon hän suunnittelee edistystä tarkoittavia tuulentupiaan, on porvarillinen ympäristö ja sen vuoksi kaikki „kulttuuri-parannukset”, joita on todella huomattavissa jopa talonpoikaistaloudessakin, merkitsevät porvarillista edistystä, joka parantaa vähemmistön tilaa ja proletariisoi joukkoja! Mikä marxilainen hän on, kun hän ei käsitä sitä, että valtio, jonka puoleen hän kääntyy tuulentupaehdotelmineen, on luokkavaltio, joka pystyy vain kannattamaan porvaristoa ja polkemaan proletariaattia!

siitä, että jokin roskajoukko tahraa (lisäksi vielä salassa eikä julkisesti) sen lippua? Hra Mihailovskin koko esitys on kauttaaltaan pelkkää vääristelyä, väärentämistä ja petosta. Edellä olemme nähneet, että ne „totuudet”, joita sosialidemokraatit pitävät lähtökohtinaan, hän on esittänyt ihan väärin ja tulkinnut ne niin, ettei kukaan marxilainen ole niitä missään eikä milloinkaan niin esittänyt eikä ole voinutkaan esittää. Ja jos hän olisi esittänyt sosialidemokraattien todellisen käsityksen Venäjän oloista, niin hän ei olisi voinut olla huomaamatta, että näihin katsomuksiin voidaan „sovittautua” *vain yhdellä tavalla* — edistämällä proletariaatin luokkatietoisuuden kehitystä, järjestämällä ja yhteenliittämällä proletariaattia poliittiseen taisteluun nykyistä järjestelmää vastaan. Muuten, hänellä oli vielä jäljellä eräs temppu. Aiheettomasti loukatun ilmeellä hän nostaa farisealaisesti katseensa taivaaseen ja sanoo makeilevästi: „Olen sangen iloinen kuullessani tätä, mutta minä en ymmärrä, mitä vastaan te oikein protestoitte” (juuri näin hän sanoo „Russkoje Bogatstvossa” № 2). „Lukekaa huolellisemmin lausuntoni passiivisista marxilaisista, niin te huomaatte minun sanoneen: siveelliseltä kannalta ei sitä vastaan ole mitään sanomista”.

Tämä ei tietenkään ole mitään muuta kuin entisten surkeiden verukkeiden märehkimistä.

Sanokaahan, olkaa hyvä, miten nimitettäisiin sellaisen henkilön menettelyä, joka julistaisi arvostelevansa sosialivallankumouksellista narodnikkilaisuutta (eikä muunlaista vielä ollutkaan — otan sen vaiheen) ja alkaisi esittää esimerkiksi tällaisia juttuja:

„Narodnikit, mikäli minä käsitän, jakaantuvat kolmeen lajiin: johdonmukaiset narodnikit, jotka hyväksyvät täydellisesti talonpojan aatokset ja tarkalleen hänen toivomuksiansa mukaisesti hyväksyvät yleiseksi ruoskimisen, vaiemojen pieksämisen ja yleensä toteuttavat sitä piiska- ja patukkahallituksen mitä inhoittavinta politiikkaa, jota onkin sanottu kansanpolitiikaksi; sitten on, nähkääs, pelkuri-narodnikkeja, joita eivät kiinnosta talonpojan mielipiteet ja jotka vain yrittävät tuoda Venäjälle sille vierasta vallankumouksellista liikettä yhtymien y.m. avulla, jota vastaan muuten siveelliseltä näkökannalta katsoen ei ole mitään sanomista, ellei tuo tie olisi niin liukas, että se saattaa helposti tehdä pelkuri-narodnikista johdonmukaisen tahi

rohkean narodnikin; ja lopuksi on rohkeita narodnikkeja, jotka noudattavat täydellisesti yrittäjä-talonsännän kansanhanteita ja sen vuoksi tarrautuvat lujasti kiinni maahan saadakseen kulakkitalouden kauttaaltaan rehoittamaan”. Kaikki kunnan ihmiset sanoisivat tällaista tietenkin halpamaiseksi ja inhoittavaksi pilkkanteoksi. Ja jos kaiken lisäksi narodnikit eivät voisi samassa lehdistössä ojentaa tuolaisten juttujen levittäjää; ja jos lisäksi vielä noiden narodnikkien aatteita olisi tähän saakka esitetty ainoastaan illegaalisesti eivätkä monet ole sen vuoksi saaneet niistä täyttä käsitystä, vaan ovat voineet helposti ottaa täydestä kaiken, sanottiinpa heille narodnikeista mitä hyvänsä, niin silloin kaikki olisivat sitä mieltä, että tuollainen henkilö on...

Muuten, ehkäpä hra Mihailovski ei ole vielä itsekään kokonaan unohtanut sitä sanaa, mitä tässä pitäisi käyttää.

Mutta riittäköön! Hra Mihailovskilla on vielä paljonkin samantapaisia hämäriä viittailuja, mutta en tunne toista työtä, mikä olisi niin väsyttävää, niin epäkiitollista ja tympäisevää kuin tuon siivottomuuden pöyhiminen, sinne tänne ripoiteltujen viittailujen keräileminen yhteen, niiden rinnastaminen ja edes yhdenkään vakavan vastaväitteen etsiskely niistä.

Riittäköön!

Huhtikuu 1894.

JULKAISIJOILTA 46

Artikkelin tekstissä lukija löytää alaviitteitä, joissa viitataan eräiden kysymysten käsittelyyn tuonnempana, vaikka itse asiassa ei tätä käsitteitä ole.

Syynä tähän on se, että esittämämme artikkeli on vain ensimmäinen osa vastauksesta „Russkoje Bogatstvon“ kirjoituksiin marxilaisuudesta. Erittäin suuri ajan puute häiritsi tämän artikkelin ajallaan ilmestymistä, mutta nyt on mielestämme mahdotonta enää vitkastella: me olemme jo niinkin myöhästyneet 2 kuukautta. Siksi päätimmekin, odottamatta koko artikkelin loppuun painamista, julkaista nyt vain hra Mihailovskin tekemän „arvostelun“ käsittelyn.

Valmisteilla olevissa 2:ssa ja 3:nnessa vihkossa lukija löytää tämän käsittelyn ohella myös „Russkoje Bogatstvon“ muiden pääjehujen, herrojen Juzhakovin ja S. Krivenkon yhteiskunnallis-taloudellisten katsomusten käsittelyn sen yhteydessä kun annetaan yleiskuvaus Venäjän taloudellisista oloista ja siitä johtuvista „sosialidemokraattien aatteista ja taktiikasta“.

TÄMÄN PAINOKSEN JOHDOSTA 47

Tämä painos on täsmälleen samanlainen kuin ensimmäinenkin. Kun emme ole lainkaan osallistuneet tekstin laadintaan, emme katsoneet itsellämme olevan oikeutta millään tavalla muuttaa sitä ja rajoituimme yksinomaan julkaisemistyön suoritukseen. Sinä syynä, joka sai meidät käymään käsiksi tähän työhön, oli se vakaumus, että tämä teos elävöittää jonkin verran sosialidemokraattista propagandaamme.

Olettaen, että sosialidemokraattisista vakaumuksista pitää välttämättömänä seurauksena olla alttius palvelemaan tätä propagandaa, me käännyimme kaikkien niiden puoleen, jotka ovat samaa mieltä tämän kirjaseen tekijän kanssa, kehoittaen heitä edistämään kaikin keinoin sekä tämän teoksen että yleensä kaikkien marxilaista propagandaa harjoittavien julkaisujen levittämistä mahdollisimman laajalle (erikoisesti tietenkin julkaisemalla niitä uudelleen). Nykyhetki on erittäin otollinen tällaiselle edistämistyölle. „Russkoje Bogatstvo” toiminta on käynyt meitä kohtaan yhä röyhkeämmäksi. Yrittäessään ehkäistä sosialidemokraattisten aatteiden leviämistä yhteiskuntapiireissä tuo aikakauslehti on mennyt niin pitkälle, että se on alkanut suoranaisesti syyttää meitä välinpitämättömyydestä proletariaatin etuja kohtaan ja pyrkimyksestä kurjistaa joukkojen asemaa. Rohkenemme toivoa, että aikakauslehden moiset otteet vain vahingoittavat sitä itseään ja valmistelevat voittoamme. Kuitenkaan ei pidä unohtaa sitä, että panettelijoiden käytettävissä ovat kaikki aineelliset välineet parjaustensa mitä laajinta propagandaa varten. Heidän käytössään on muutamia tuhansia kappaleita aikakaus-

lehteä, heitä palvelevat lukusalit ja kirjastot. Sen tähden meidän on ponnistettava kaikki voimamme voidaksemme todistaa vihollisillemme, etteivät etuoikeutetun aseman suomat edutkaan voi aina turvata menestystä insinuatioille. Lausumme olevamme aivan varmoja siitä, että näitä voimia ja pyrkimyksiä löytyy.

Heinäkuu 1894.

III VIHKO

Выпускъ III.

ЧТО ТАКОЕ „ДРУЗЬЯ НАРОДА“
и
КАКЪ ОНИ ВОЮЮТЪ ПРОТИВЪ
СОЦІАЛ - ДЕМОКРАТОВЪ.

Сентябрь 1894.

Издание
провинциальной группы
соціал-демократовъ.

Leninin kirjan „Mitä ovat „kansan ystävä” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” hektografipainoksen III vihkon kansilehti.— Vuosi 1894.

Pienennetty

Tutustukaamme lopuksi vielä erääseen „kansan ystävään”, hra Krivenkoon, joka on myöskin lähtenyt avoimeen sotaan sosialidemokraatteja vastaan.

Muuten, me emme lähde käsittelemään hänen artikkelejaan („Kulttuuriyksilöistä” — №:ssa 12, vuosi 1893, ja „Matkakirjeitä” №:ssa 1, vuosi 1894) niinkuin me teimme herrojen Mihailovskin ja Juzhakovin suhteen. Heidän artikkeliansa täydellinen käsitteleminen oli siellä tarpeen, jotta saatoimme tehdä itsellemme selväksi ensimmäisessä tapauksessa — heidän materialismia ja yleensä marxilaisuutta vastaan esittämiensä vastaväitteiden sisällön; toisessa tapauksessa — heidän poliittis-taloustieteelliset teoriansa. Saadaksemme täydellisen käsityksen „kansan ystävästä”, meidän on nyt tutustuttava heidän taktiikkaansa, heidän käytännöllisiin ehdotuksiinsa, heidän poliittiseen ohjelmaansa. Tätä ohjelmaansa he eivät ole missään esittäneet suoraan, niin johdonmukaisesti ja täydellisesti kuin teoreettiset katsomuksensa. Sen vuoksi minun on otettava tämä ohjelma aikakauslehden eri kirjoituksista, aikakauslehden, jonka avustajat ovat keskenään riittävän solidaarisia, jotta tässä ei jouduta ristiriitaisuuksiin. Hra Krivenkon edellämäinittuja artikkeleja tulen pitämään etusijalla muihin verrattuna vain sen vuoksi, että ne tarjoavat enemmän aineistoa sekä myöskin sen vuoksi, että niiden kirjoittaja on tämän aikakauslehden yhtä tyyppillinen käytännönmies, poliitikko kuin hra Mihailovski on sen sosiologi ja hra Juzhakov sen taloustieteilijä.

Kuitenkin, ennen kuin siirrymme tarkastelemaan heidän ohjelmaansa, on ehdottoman välttämätöntä viivähtää vielä

eräissä teoreettisessa kysymyksessä. Edellä me näimme, kuinka hra Juzhakov kuittasi asian mitään sanomattomilla fraaseilla kansantaloutta tukevasta kansan maanvuokrauksesta j.n.e. verhoten niillä sitä, ettei hän käsitä maanviljelijöittemme ekonomiikkaa. Elinkeinoammatteja hän ei koskettellut, vaan rajoittui tietoihin suuren tehdasteollisuuden kasvusta. Nyt hra Krivenko kertaa aivan samanlaisia fraaseja kotiteollisuuselinkeinoista. Hän asettaa „meidän kansanteollisuutemme”, s.o. kotiteollisuuden, suoraan kapitalistisen teollisuuden vastakohtaksi (№ 12, s. 180—181). „Kansantuotanto (sic!) — hän sanoo — syntyy useimmissa tapauksissa luonnollisesti”, mutta kapitalistinen teollisuus „luodaan hyvin usein keinotekoisesti”. Toisessa kohdassa hän asettaa „pienen kansanteollisuuden” „suuren, kapitalistisen teollisuuden” vastakohtaksi. Jos te kysytte, mikä on ensinmainitun erikoisuus, niin saatte tietää vain sen, että se on „pienää” * ja että työvälit on yhdistetty tuottajaan (lainaan tämän viimeksimainitun määritelmän hra Mihailovskin edellämmainitusta artikkelista). Mutta sehän ei vielä likimainkaan määrittele sen taloudellista organisaatiota ja sitäpaitsi — se on kokonaan väärä. Hra Krivenko esimerkiksi sanoo, että „kansan pientuotanto on aina tähän päivään asti antanut vielä paljon suuremman kokonaisuutuotannon määrän ja siinä työskentelee vieläkin enemmän työkäsiä kuin kapitalistisessa suurteollisuudessa”. Kirjoittaja tarkoittaa nähtävästi tietoja kotiteollisuuden harjoittajain lukumäärästä, joka nousee 4 miljoonaan ja toisten laskelmien mukaan 7 miljoonaan. Mutta kukapa ei tietäisi sitä, että meidän kotiteollisuuselinkeinojemme vallitsevana muotona on suurtuotannon kotityöjärjestelmä? että kotiteollisuuden harjoittajain suurella osalla ei ole tuotannossa mitenkään itsenäistä asemaa, vaan he ovat täysin riippuvaisessa ja alistetussa asemassa, että he eivät valmista tuotteita omista tarveaineistaan, vaan kauppiaille kuuluvista tarveaineista ja kauppias maksaa kotiteollisuuden harjoittajalle vain työpalkan? Tämän muodon vallitsevasta asemastahan on esitetty tietoja jopa legaalisessakin kirjallisuudessa. Viittaan esimerkiksi tunnetun tilastotieteilijän

* Lisäksi saadaan tietää vain seuraavaa: „siitä voi kehittyä todellinen (sic!) kansanteollisuus”. — sanoo hra Krivenko. „Kansan ystävien” tavallinen tapa on tosiolojen tarkan ja suoran luonnehtimisen asemesta puhua tyhjämpäväisiä ja sisällyksettömiä fraaseja.

S. Harizomenovin mainioon teokseen aikakauslehdessä „Juriditsheski Vestnik”⁴⁸ (№№ 11 ja 12, vuosi 1883). Tehdessään yhteenvedon niistä tiedoista, joita kirjallisuudessaamme löytyy meidän kotiteollisuuselinkeinoistamme keskuslääneissä, joissa ne ovat eniten kehittyneitä, S. Harizomenov tuli johtopäätökseen suurtuotannon kotityöjärjestelmän, s.o. teollisuuden epäilemättä kapitalistisen muodon, ehdottomasti vallitsevasta asemasta. „Määrittellessämme itsenäisen pienteollisuuden taloudellista osuutta”, hän sanoo, „me tulemme seuraavanlaisiin johtopäätöksiin: kotiteollisuuden vuosittaisesta liikevaihdosta Moskovan läänissä suurteollisuuden kotityöjärjestelmä antaa 86,5% ja itsenäisen pienteollisuuden osuus on vain 13,5%. Vladimirin läänin Aleksandrovin ja Pokrovskin kihlakunnissa tulee kotiteollisuuden vuosittaisesta liikevaihdosta suurtuotannon kotityöjärjestelmän ja manufaktuuriin osalle 96% ja itsenäisen pienteollisuuden osalle vain 4%”.

Mikäli tiedetään, ei kukaan ole yrittänyt kumota näitä tietoja, eikä niitä voidakaan kumota. Kuinka voidaan sivuuttaa nämä tosiasiat ja vaieta niistä, nimittää sellaista teollisuutta kapitalistiselle teollisuudelle vastakkaiseksi „kansan” teollisuudeksi ja pohtia sellaista mahdollisuutta, että siitä voi kehittyä oikea teollisuus?

Tälle tosiasioiden suoranaishuonon sivuuttamiselle voi olla vain yksi selitys: „kansan ystävien”, samoin kuin kaikkien venäläisten liberaalien, yleinen tendenssi hämätä luokkien välinen antagonismi ja työtätekevien riisto Venäjällä kuvaillemalla kaikkea sitä vain yksinkertaisiksi „epäkohdiksi”. Vaikka asia saattaa muuten olla niinkin, että syy on lisäksi siinä tietojen syvällisyydessä tältä alalta, jota esimerkiksi hra Krivenko osoittaa nimittäessään „Pavlovon veitsituotantoa” — „luonteeltaan puolittain käsityötuotannoksi”. On suorastaan ilmiömaisista, miten pitkälle asioiden vääristelemisen „kansan ystäville” oikein menee! Kuinka tässä voidaan puhua käsityöluonteesta, kun pavlovolaiset veitsisepät työskentelevät markkinoita varten eivätkä tilauksesta? Eiköhän hra Krivenko katso käsityöhön kuuluvaksi sellaista järjestystä, jolloin kauppias tilaa kotiteollisuuden harjoittajalta valmisteita lähettääkseen ne sitten Nizhni-Novgorodin markkinoille? Se on jo liian hullunkurista, mutta niin se nähtävästi on. Tosiasiassa on veitsituotannossa vähiten (Pavlovon muihin tuotantoaloihin

verrattuna) säilynyt pieni kotiteollisuusmuoto ja tuottajain (näennäinen) itsenäisyys: „pöytäveitsien ja käsityöveitsien tuotanto”*, sanoo N. F. Annenski, „lähenee jo huomattavassa määrin tehdas-, tai oikeammin sanoen manufaktuuri-tuotantoa”⁴⁹. Nizhni-Novgorodin läänin 396 pöytäveitsiä valmistavasta kotiteollisuuden harjoittajasta työskentelee torimyyntiä varten vain 62 (16%), isännälle** — 273 (69%) ja 61 (15%) on palkkatyöläisiä. Siis vain 1/6 koti-teollisuuden harjoittajista on sellaisia, jotka eivät ole orjuutettuja suoraan liikerittäjän alaisiksi. Mitä tulee veitsituotannon toiseen luokkaan — linkkuveitsien (kynäveitsien) tuotantoon,— niin saman kirjoittajan sanojen mukaan se „on väliasemassa pöytäveitsen ja lukon välillä: tällä alalla suurin osa mestareista työskentelee jo isännälle, mutta heidän rinnallaan on vielä verrattain paljon itsenäisiä koti-teollisuuden harjoittajia, jotka ovat tekemisissä markkinoi-den kanssa”.

Kaikkiaan tämän lajin veitsien tuotannossa Nizhni-Novgorodin läänissä työskentelee 2.552 kotiteollisuuden harjoittajaa, joista torimyyntiä varten työskentelee 48% (1.236), isännälle — 42% (1.058) ja palkkatyöläisiä on 10% (258). Siis tässäkin ovat itsenäiset (?) kotiteollisuuden harjoittajat vähemmistönä. Ja toria varten työskentelevätkin ovat itsenäisiä tietenkin vain näennäisesti, mutta todellisuudessa he ovat yhtä suuressa määrin ylösostajain *pääoman* orjuuttamia. Jos otamme tiedot Nizhni-Novgorodin läänin koko Gorbatovin kihlakunnasta, jossa elinkeino-ammatteja harjoittaa 21.983 työntekijää, s.o. 84,5% *kaikista työntekijöistä****, niin saamme seuraavanlaiset tiedot (tarkat tiedot elinkeinojen talousmuodosta on olemassa vain 10.808 työläisestä — seuraavilla elinkeinoaloilla: metalli-, nahka-, valjas- ja huopa-alalla sekä hampunkehruussa): 35,6% kotiteollisuuden harjoittajista työskentelee torimyyntiä varten; 46,7% isännälle ja 17,7% on palkkatyöläisiä. Täten *me näemme tässäkin suurtuotannon kotityö-*

* Se on kaikkia muita aloja suurempi antaen tuotteita 900 tuhannen ruplan arvosta pavlovolaiisten valmistajien yleisen summan ollessa 2.750 tuhatta ruplaa.

** S.o. kauppiaille, joka antaa käsityöläisille raaka-aineen ja maksaa heille työstä tavallisen työpalkan.

*** Mitaten Venäjän kapitalismla tehdastyöläisten lukumäärällä (sic!) omaperäiset venäläiset taloustieteilijät panevat nämä työntekijät ja määrättömästi samankaltaista väestöä sekaillematta samaan kasaan maataloutta harjoittavan väestön kanssa, joka ei kärsi kapitalismin sorrosta, vaan „kansanjärjestelmään” kohdistuvasta keinotekoisesta painostuksesta (???!).

järjestelmän olevan vallitsevana, siis vallitsevina ovat sellaiset suhteet, jolloin työ on pääoman orjuuttamaa.

Kun „kansan ystävät” niin helposti sivuuttavat nämä tällaiset tosiasiat, niin se johtuu vielä siitäkin, että käsityksissään kapitalismista he eivät ole päässeet niitä tavallisia vulgaarisia käsityksiä pitemmälle, että kapitalisti on rikas ja valistunut liikeyrittäjä, joka harjoittaa koneellista suurtuotantoa — eivätkä halua tietää tämän käsitteen tieteellistä sisältöä. Edellisessä luvussa me näimme, kuinka hra Juzhakov alkoi kapitalismin suoraan koneteollisuudesta sivuuttaen yksinkertaisen yhteistyön ja manufaktuurin. Se on yleisesti levinnyt virhe, joka johtaa muun muassa siihen, että jätetään huomioimatta meidän kotiteollisuuselinkeinojemme kapitalistinen organisatio.

Ymmärrettävää on, että suurtuotannon kotityöjärjestelmä on teollisuuden kapitalistinen muoto: meillä on siinä sen kaikki tunnusmerkit — tavaratuotanto jo korkeassa kehitystasossa, tuotantovälineiden keskittyminen yksityisten henkilöiden käsiin, työläisjoukkojen pakkoluovutus, joilla ei ole omia tuotantovälineitä ja jotka tekevät sen vuoksi työtä toisille, eivät työskentele itseään, vaan kapitalistia varten. Elinkeinojen organisation kannalta se on ilmeisesti selvää kapitalismia; sen erikoisuus suureen koneteollisuuteen verraten on teknillinen kehittymättömyys (mikä johtuu pääasiallisesti säädyttömän alhaisesta työpalkasta) ja se, että työläisillä säilyy mitättömän pieni maatalous. Erikoisesti tämä viimeksimainittu seikka saattaa „kansan ystävät” hämmennyksiin, koska he ovat tottuneet, kuten aito metafysiikoille kuuluukin, päättelemään pelkkien välittömien ristiriitojen mukaan: „on, on — ei, ei, ja mikä on siitä yli, se on pahasta”.

Maattomat työläiset merkitsevät kapitalismia; kun he omistavat maata, niin ei ole kapitalismia; ja he rajoittuvat tähän rauhoittavaan filosofiaan huomaamatta talouden koko yhteiskunnallista organisatiota ja unohtaen sen yleisesti tunnetun tosiasian, että maan omistaminen ei tee vähääkään paremmaksi näiden maanomistajain eläimellistä kurjuutta, joita toiset samanlaiset maanomistajat — „talonpojat” mitä julkeimmin yöstävät.

He eivät nähtävästi tiedäkään sitä, että kapitalismi ei ole missään kyennyt — ollessaan verrattain alhaisilla kehitystasilla — irrottamaan työläistä maasta täydellisesti. Länsi-

Euroopan suhteen Marx sai selville sen lain, että vain koneellinen suurteollisuus lopullisesti pakkoluovuttaa työläisen. Sen vuoksi on ymmärrettävää, että tavanomaiset puheet siitä, ettei meillä ole kapitalismia, puheet, joita perustellaan sillä, että „kansan omistaa maata”, — ovat kaikkea järkeä vaille, sillä yksinkertaisen yhteistyön ja manufaktuurin muodossa esiintyvään kapitalismiin ei ole missään eikä milloinkaan liittynyt työntekijäin täydellinen erottaminen maasta, mutta se ei silti ole tietenkään lakannut vähäisimmässäkään määrin olemasta kapitalismia.

Mitä taas tulee koneelliseen suurteollisuuteen Venäjällä — ja teollisuutemme suurimmat ja tärkeimmät alat saavat nopeasti tämän muodon — niin meilläkin, kaikesta omaperäisyydestämme huolimatta, sillä on samanlainen ominaisuus kuin koko muussakin kapitalistisessa Länessä, se ei enää millään ehdolla suostu säilyttämään työläisen siteitä maahan. Tämän tosiasian Dementjev⁵⁰ muuten todisti tarkoilla tilastotiedoilla, joista hän (Marxista täysin riippumatta) teki sen johtopäätöksen, että mekaaninen tuotanto on kiinteässä yhteydessä työntekijäin täydelliseen erottamiseen maasta. Tämä tutkimustyö osoitti vieläkin kerran, että Venäjä on kapitalistinen maa, että työntekijäin yhteys maahan on meillä niin heikko ja näennäinen, omistajan (rahanomistajan, ylösostajan, talonpoikapohatan, manufaktuuristin y.m.) mahti on jo niin luja, että vielä yksi tekniikan askel — ja „talonpoika” (?? joka on jo kauan elänyt myymällä työvoimaansa) muuttuu selväksi työläiseksi *. Se, etteivät „kansan ystävät” käsitä meidän kotiteollisuuselinkeinojemme taloudellista organisatiota, ei kuitenkaan rajoitu likimainkaan tähän. Heidän käsityksensä niistäkin elinkeinoammateista, joissa ei ole „isännälle” työskentelyä, on yhtä pinnallinen kuin heidän käsityksensä maanviljelijästäkin (minkä olemme jo edellä nähneet). Se on muuten aivan luonnollistakin, kun poliittisen taloustieteen kysymyksiä alkavat pohtia ja puntaroida herrat, jotka nähtävästi tietävätkin vain sen, että maailmassa on olemassa tuotantovälineet, jotka „voivat” olla yhdistettyinä työtätekevään — ja se on oikein hyvä; mutta „voivat” myös

---

* Suurtuotannon kotityöjärjestelmä ei ole ainoastaan kapitalistista järjestelmää, vaan vieläpä kaikkein pahinta lajia kapitalistista järjestelmää, jossa mitä voimakkaimpaan työtätekivien riistoon liittyvät pienimmät mahdollisuudet työläisille käydä talstelua vapautuksensa puolesta.

olla erossakin hänestä — ja se on oikein paha. Sillä ei pitkälle päästä.

Puhuessaan elinkeinoammateista, jotka muuttuvat kapitalistisiksi ja niistä, jotka eivät muutu kapitalistisiksi (joissa „pientuotanto voi olla vapaasti olemassa“) hra Krivenko viittaa muun muassa siihen, että eräillä tuotantoaloilla ovat „tuotantoon tarvittavat peruskulungit“ hyvin vähäisiä ja että sen vuoksi niissä on mahdollista pienuotanto. Esimerkkinä hän esittää tiilituotannon, johon tarvittavien kulunkien määrä saattaa muka olla jopa 15 kertaa pienempi kuin tehtaiden vuotuinen liikevaihto.

Koska tämä on kirjoittajan miltei ainoa viittaus tosiasioihin (se on, toistan sen, subjektiivisen sosiologian luonteenomaisin piirre, että se pelkää suoraan ja täsmällisesti luonnehtia ja analysoida tosiloja liidellen mieluummin... pikkuporvariston „ihanteiden“ piirissä), niin me otammekin sen osoittaaksemme, kuinka vääriä ovat „kansan ystävien“ käsitykset tosiloista.

Tiilen tuotannon harjoittamisesta (tiilen valmistuksesta valkeasta savesta) meillä on kuvaus Moskovan zemstvon taloustilastoissa („Kokoelma“, VII osa, I nide, 2. osasto j.n.e.). Tuotannon harjoittaminen on keskittynyt pääasiallisesti Bogorodskin kihlakunnan kolmeen kuntaan, joissa on 233 tiiliruukkia ja niissä 1.402 työläistä (567 perhetyöläistä * = 41% ja 835 palkkatyöläistä = 59%) ja joiden vuotuinen tuotanto on 357.000 ruplaa. Tämä elinkeinoala on syntynyt jo kauan sitten, mutta erikoisesti se on kehittynyt viimeisten 15 vuoden aikana sen ansiosta, että sinne on rakennettu rautatie, joka helpotti suuresti tuotteiden realisoitua. Ennen rautatien rakentamista oli etutilalla tuotanto perhekunnittain, mikä nykyään luovuttaa paikkansa palkkatyön riistämiseksi. Tämäkään elinkeinoala ei ole vapaa pienten tuotannonharjoittajain riippuvaisuudesta suurista tuotteiden markkinoimisesta: „rahavarojen puutteen“ takia ensinmainitut myyvät jälkimmäisille tiilet paikan päällä (toisinaan „raakana“ eli polttamattomina) hirveän alhaisista hinnoista.

Meillä on kuitenkin mahdollisuus tutustua tämän elinkeinoalan organisaatioon ilman tuota riippuvaisuuttakin, sillä kuvaukseen on liitetty tiedot kotiteollisuuden harjoitta-

* „Perhetyöläisillä“, erotukseksi palkkatyöläisistä, tarkoitetaan isännän perheen työskenteleviä jäseniä.

jain talouksittain toimitetusta tilastokyselystä, jossa on osoitettu työläisten luku ja vuosituotannon summa joka laitoksesta erikseen.

Tarkastaaksemme voidaanko tähän elinkeinoalaan soveltaa sitä lakia, että tavaratalous on kapitalistista taloutta, s.o. että se määrättyllä kehitysasteella muuttuu kiertämättömästi siksi, meidän on verrattava tiiliruukkeja niiden suuruuden mukaan: kysymys on nimenomaan pienten ja suurten ruukkien keskinäisistä suhteista niiden osuudessa tuotantoon ja palkkatyön riistoon. Ottaen perustaksi työläisten luvun me jaamme kotiteollisuuden harjoittajain laitokset kolmeen ryhmään: I) ruukit, joissa on 1—5 työläistä (yhteensä perhe- ja palkkatyöläisiä); II) joissa on 6—10 työläistä ja III) ne, joissa on enemmän kuin 10 työläistä.

Tarkastellessamme ruukin suuruutta, työläiskuntaa ja tuotannon määrää jokaisessa ryhmässä me saamme seuraavanlaiset tiedot:

Kotiteollisuuden harjoittajain ryhmät työläisten lukumäärän mukaan	Työläisiä keskimäärin yhtä ruukkia kohti	Prosentteissa		Yhden työläisen vuosituotanto	Jakaantuminen prosentteissa			Absoluutitset luvut		
		Ruukke a, joissa on palkkatyöläisiä	Palkkatyöläisiä		Ruukkeja	Työläisiä	Tuotantosummat	Ruukkien luku*	Työläisten luku	Tuotantosummat (rpl.)
I. on 1—5 työlä.	2,8	25	19	251	72	34	34	167,43	476/92	119.500
II. „ 6—10 „	7,3	90	58	249	18	23	22	43/39	317/186	79.000
III. „ yli 10 „	26,4	100	91	260	10	43	44	23,23	609/557	158.500
<i>Yhteensä</i>	6	45	59	254	100	100	100	233/105	1.402/835	357.000

Tarkastelkaa tätä taulukkoa, niin te näette elinkeinoalan porvarillisen eli, mikä on sama, kapitalistisen organisation: sitä mukaa, kun ruukit tulevat suuremmiksi, kohoaa työn tuottavaisuus** (keskiryhmä on siitä poikkeuksena), voi-

* Nimittäjä merkitsee, paljonko on ruukkeja, joissa on palkkatyöläisiä, ja palkkatyöläisten määrää.— Samoin seuraavassakin taulukossa.

** Yksi työläinen tuottaa vuodessa I ryhmässä 251 ruplan; II — 249 ruplan ja III — 260 ruplan arvosta.

mistuu palkkatyön riisto *, lisääntyy tuotannon keskittyminen **.

Kolmas ryhmä, joka perustaa taloutensa miltei täydellisesti palkkatyöhön, pitää käsissään 10% ruukkien määrästä ja 44% tuotannon kokonaissummasta.

Tämä tuotantovälineiden keskittyminen vähemmistön käsiin, mikä liittyy enemmistön (palkkatyöläisten) pakkoluovutukseen, selittääkin meille sekä pientuottajain riippuvaisuuden ylösostajista (suurtuotannon harjoittajat ovatkin ylösostajia) että työn sortamisen tällä elinkeinoalalla. Me näemme siis, että työtätekevien pakkoluovutuksen ja riiston syy on itse tuotantosuhteissa.

Venäläiset sosialisti-narodnikit, kuten tunnettua, olivat päinvastaisella kannalla, katsoen että työn sortamisen syy kotiteollisuuselinkeinojen alalla ei ole tuotantosuhteissa (jotka julistettiin rakentuvaksi sellaiselle perustalle, mikä sulkee pois riiston), vaan niiden ulkopuolella — politiikassa, nimenomaan agraari- ja veropolitiikassa j.n.e. Herää kysymys, millä perusteella tämä käsitys on säilynyt ja säilyy, joka on saanut nykyään melkein ennakkoluulon lujuuden? Eiköhän se ole säilynyt siksi, että tuotantosuhteista kotiteollisuusammattien aloilla on ollut vallalla *toisenlainen* käsitys? Ei lainkaan. Se on säilynyt vain sen vuoksi, että ei ole tehty minkäänlaista yritystäkään *tarkasti ja täsmällisesti luonnehtia taloudellisen organisation nykyisiä, todella olevia muotoja*; se on säilynyt vain siksi, että tuotantosuhteita ei eroteta erikseen eikä suoriteta niiden itsenäistä analyysiä. Sanalla sanoen se säilyy vain sen perustalla, ettei ymmärretä yhteiskuntatieteen ainoata tieteellistä metodia, nimittäin materialistista metodia. Nyt on ymmärrettävää myöskin meidän entisten sosialistiemme ajatuksen kulku. Kotiteollisuuselinkeinoihin nähden he katsoivat riiston syyn kuuluvan niihin ilmiöihin, jotka ovat tuotantosuhteiden *ulkopuolella*; suurkapitalismin, tehdaskapitalismin suhteen he eivät voineet olla näkemättä, että *siellä* riiston syy on nimenomaan tuotantosuhteissa. Syntyi sovittamaton ristiriita, epäsuhde, osoittautui käsittämättömäksi, mistä tämä suurkapitalismi oli saattanut kasvaa, — kun kotiteollisuuselinkeinojen tuotantosuhteissa (joita ei

* Palkkatyötä käyttävien ruukkien prosentti on I ryhmässä — 25%; II — 90% ja III — 100%; palkkatyöläisten prosentti on — 19% — 58% — 91%.

** I ryhmässä on 72%:lla ruukeista 34% tuotannosta; II ryhmässä 18%:lla 22%; III ryhmässä 10%:lla on 44%.

tarkasteltukaan!) ei ole mitään kapitalistista. Johtopäätös on luonnollinen: ymmärtämättä kotiteollisuuden ja kapitalistisen teollisuuden välistä yhteyttä edellinen asetetaan „kansanteollisuutena” jälkimmäistä — „keinotekoisista teollisuutta” vastaan. Ilmaantuu sellainen ajatus, että kapitalismi on ristiriidassa meidän „kansanjärjestelmämme” kanssa,— ajatus, joka on niin laajalle levinnyt ja jonka hra Nikolai —on on vielä vasta hiljattain tarjoillut venäläiselle yleisölle uusittuna ja parannettuna painoksena. Tuollainen ajatus säilyy vain rutiinin perustalla, kaikesta sen ilmiömäisestä epäloogillisuudesta huolimatta: tehdaskapitalismista muodostetaan käsitys sen mukaan, mitä se todella on, mutta kotiteollisuudesta sen mukaan, mikä se „voisi olla”, edellisestä tuotantosuhteiden analyysin pohjalla, toisesta — edes yrittämättäkään tarkastella erikseen tuotantosuhteita ja siirtämällä asian suoraan politiikan alalle. Kun vain ryhdymme analysoimaan näitä tuotantosuhteita, niin me näemme, että „kansanjärjestelmä” edustaa noita samoja kapitalistisia tuotantosuhteita, vaikkakin kehittymättömässä, itumuodossaan,— että jos hylätään naiivi ennakkoluulo, jonka mukaan kaikkia kotiteollisuuden harjoittajia pidetään tasa-arvoisina keskenään, ja tuodaan tarkasti ilmi heidän välillään oleva erilaisuus, niin ero tehdään „kapitalistin” ja „koteollisuuden harjoittajan” välillä osoittautuu useinkin pienemmäksi kuin on ero kahden „koteollisuuden harjoittajan” välillä,— että *kapitalismi ei ole ristiriidassa „kansanjärjestelmän” kanssa, vaan on sen suoranaista, lähintä ja välitöntä jatkoa ja kehitystä.*

Muuten, tässä otettu esimerkki voitaneehkö katsoa sopimattomaksi? voidaan ehkä sanoa, että tässä tapauksessa palkkatyöläisten prosentti on yleensä liian suuri? * Mutta asia on niin, että tässä eivät ole lainkaan tärkeitä absoluuttiset luvut, vaan *suhteet*, joita ne kuvastavat, suhteet, jotka ovat olemukseltaan porvarillisia eivätkä lakkaa olemasta sellaisia ilmetköönpä niiden porvarillisuus sitten voimakkaasti tai heikosti.

Jos halutaan, niin otan toisen esimerkin — tarkoituksellisesti sellaisen, jossa porvarillisuus on heikkoa — otan (hra Isajevin kirjasta, jossa käsitellään Moskovan

---

* Moskovan läänin elinkeinoammattien suhteen tämä tuskin pitää paikkaansa, mutta muun Venäjän vähemmän kehittyneisiin elinkeinoammatteihin nähden se on ehkä paikallaan.

läänin elinkeinoammattaja) savenvalajain ammatin, joka on hra professorin sanojen mukaan „puhtaasti kotielinkeino”. Tämä elinkeinoala voi tietenkin olla esimerkkinä pienistä talonpoikaisista ammattiteista: sen tekniikka on mitä yksinkertaisinta, laitteet mitä vähäisimpiä, tuotanto antaa yleisiä ja välttämättömiä taloustarvikkeita. Kotiteollisuuden harjoittajain talouksittain toimitetun tilastokyselyn perusteella, joka sisältää samat tiedot kuin edellisessäkin tapauksessa, meillä on mahdollisuus perehtyä tämänkin elinkeinoalan taloudelliseen organisaatioon, joka elinkeinoala on jo täysin tyypillistä Venäjän pienten, „kansan” elinkeinoammattien koko valtavalle määrälle. Jaamme kotiteollisuuden harjoittajat ryhmiin: I) joilla on 1—3 työläistä (yhteensä perhe- ja palkkatyöläisiä); II) joilla on 4—5 työläistä; III) joilla on enemmän kuin 5 työläistä, — ja teemme samat laskelmat:

Kotiteollisuuden harjoittajain ryhmät työläisten lukumäärän mukaan	Työläisiä keskimäärin yhtä laitosta kohti	Prosentteissa		Yhden työläisen vuosituotanto	Jakaantuminen prosentteissa			Absoluuttiset luvut		
		Laitoksia, joissa on palkkatyöläisiä	Palkkatyöläisiä		Laitoksia	Työläisiä	Tuotantosummat	Laitosten luku	Työläisten luku	Tuotantosummat (rpl).
I. on 1—3 työl.	2,4	39	19	468	60	38	36	72:28	174:33	81.500
II. „ 4—5 „	4,3	48	20	498	27	32	32	33:16	144:29	71.800
III. „ yli 5 „	8,4	100	65	533	13	30	32	16:16	134:87	71.500
<i>Yhteensä</i>	3,7	49	33	497	100	100	100	121:60	452:149	224.800

Ilmeistä on, että *suhteet* tälläkin elinkeinoalalla — ja samanlaisia esimerkkejä voitaisiin esittää kuinka paljon hyvänsä — osoittautuvat olevan porvarillisia suh-

teita: me näemme siinä saman jakaantumisen tavara-talouden pohjalla ja nimenomaan erityisesti kapitalisti-sen jakaantumisen, joka johtaa palkkatyön riistoon, millä on jo pääosuus ylimmässä ryhmässä, johon on keskittynyt $\frac{1}{8}$ kaikista laitoksista ja 30% työläisistä mutta melkein $\frac{1}{3}$ koko tuotannosta työn tuottavaisuuden ollessa siinä keskin-kertaista huomattavasti korkeamman. Yksistään nämä tuotantosuhteet jo selittävät meille ylösostajain ilmaantu-misen ja heidän voimansa. Me näemme, kuinka vähemmistölle, joka omistaa suurimmat ja tuottavimmat laitokset ja saa „puhdasta” tuloa vieraasta työstä (saventalajien ylim-mässä ryhmässä on yhtä laitosta kohti 5,5 palkkatyö-läistä),— karttuu „säästöjä” samaan aikaan kun enemmistö köyhtyy eivätkä pikkuisännätkään (palkkatyöläisistä puhu-mattakaan) pysty pitämään toimeentuloaan tasoissa. Ymmärrettävää ja kiertämätöntä on, että viimeksimainitut joutuvat ensiksimmäinittujen orjuuttamiksi, se on kiertämä-töntä juuri näiden tuotantosuhteiden kapitalistisen luonteen vuoksi. Nämä suhteet ovat siinä, että tavaratalouden järjes-tämisen yhteiskunnallisen työn tuote joutuu yksityisten henki-löiden käsiin ja on heidän käsissään työtätekevien sortami-sen ja orjuuttamisen aseena, henkilökohtaisen rikastumisen keinona joukkojen riistämisen perustalla. Eikä pidä luulla, että tuo riisto, tuo sorto esiintyisi siitä syystä heikommin, että tämä tällainen tuotantosuhteiden luonne olisi vielä heikosti kehittyntä, että tuottajain häviöön joutumi-sen rinnalla tapahtuva *pääoman* kasaantuminen olisi mitättömän vähäistä. Asia on juuri päinvastoin. Se johtaa vain riiston karkeampiin, maaorjuudellisiin muotoihin, johtaa siihen, että pääoma, joka ei vielä pysty suoranaisesti alistamaan työläistä alaisekseen yksinkertaisesti ostamalla hänen työvoimansa sen hinnan mukaan, kietoo työtätekevän lukuisilla puristuskeinoilla koronkiskurin verkkoon, sitoo hänet itseensä kulakkimenetelmillä ja kaiken sen tuloksena ryöstää häneltä ei ainoastaan lisäarvon, vaan myöskin hyvin suuria osia työpalkasta, ja lisäksi se näännyttää työtäteke-vän paikalleen estämällä häneltä mahdollisuuden vaihtaa „isäntää”, pitää häntä pilkkanaan pakoittamalla työläisen pitämään hyväntekeväisyytenä sitä, että isäntä „antaa” (sic!) hänelle työtä.— Ymmärrettävää on, ettei yksikään työläinen suostuisi vaihtamaan asemaansa siihen asemaan, mikä venäläisellä „itsenäisellä” kotiteollisuuden harjoitta-

jalla on „todellisessa” „kansan” teollisuudessa. Ymmärrettävää myöskin on, että kaikki ne toimenpiteet, joihin venäläiset radikaalit ovat mieltyneet, joko eivät koske lainkaan työtätekevän riistämistä ja hänen orjuuttamista pääoman alaiseksi, koska ne jäävät yksinäisiksi kokeiluiksi (arttelit), tahi ne huonontavat työtätekevien asemaa (maaosuuksien luovutuskielto) taikka vihdoin, vain puhdistavat, kehittävät ja lujittavat vallitsevia kapitalistisia suhteita (tekniikan parantuminen, lainat j.n.e.).

„Kansan ystävät” eivät muuten jaksakaan käsittää sitä, että talonpoikaisessa elinkeinoammattisissa, joka on yleensä mitättömän pientä, jossa laitokset ovat kooltaan mitättömän pieniä ja työn tuottavaisuus äärimmäisen alhaista, tekniikka alkukantaista ja palkkatyöläisten luku vähäinen,— olisi *kapitalismia*. He eivät mitenkään pysty käsittämään sitä, että *pääoma* on määrätynlainen suhde ihmisten välillä, suhde, joka pysyy samana verrattavien kategorioiden sekä voimakkaamman että heikomman kehitystasteen oloissa. Porvarilliset taloustieteilijät eivät ole voineet milloinkaan käsittää sitä: he ovat aina vastustaneet pääoman määrittelemistä sillä tavalla. Muistui mieleeni, miten eräs heistä puhuessaan Ziberin kirjasta (Marxin teoriasta) esitti „Russkaja Mysl” lehdessä tämän määritelmän (pääoma on suhde), pani sen jälkeen huudahdusmerkkejä ja oli kuohuksissaan.

Tämä, että porvarillisen järjestelmän kategorioita pidetään ikuisina ja luonnollisina— on porvarillisten filosofien kaikkein luonteenomaisin piirre; siksi he ottavat pääomaakin varten sellaisia määritelmiä kuin esimerkiksi kasaantunut työ, joka käytetään tuotannon jatkamiseen,— s.o. määrittelevät sen ihmisyyhteiskunnalle ikuisiksi kategoriaksi hämäten siten sen erikoisen, historiallisesti määrätyn talousmuodostuman, jolloin tuo tavaratalouden järjestämä „kasaantunut työ” joutuu sen haltuun, joka ei ole työtä tehnyt, ja palvelee vieraan työn riistämistä. Siksi heillä syntyykin tuotantosuhteiden määrätyn järjestelmän analysoimisen ja tutkimisen asemesta joukko kaikenlaisiin järjestelmiin sovellettavia mauttomuuksia, jotka vuorottelevat sentimentaalisen, vetisen poroporvarillisen moraalin kanssa.

Ja nyt näettekin, miksi „kansan ystävät” nimittävät tätä teollisuutta „kansan” teollisuudeksi, miksi he asettavat sen kapitalistisen teollisuuden vastakohtaksi? Vain siksi, että

nuo herrat — pikkuporvariston ideologit eivät kykene edes kuvittelemaankaan sitä, että nämä pientuottajat elävät ja hoitavat talouttaan tavaratuotannon järjestelmän oloissa (jonka vuoksi nimitänkin heitä pikkuporvareiksi) ja että noiden pientuottajain suhteet markkinoihin jakavat heitä ehdottomasti ja kiertämättömästi porvaristoksi ja proletariaatiksi. Yrittäisittepä tutkia meidän „kansan” elinkeinojemme todellista organisatiota sen sijaan, että jaarittelette siitä, mitä niistä „voi” tulla,— niin me katsoisimme, *löytäisittekö te Venäjältä sellaisen vähänkään kehittyneen kotiteollisuuden alan, joka ei olisi järjestetty kapitalistisesti.*

Mutta jos te ette myönnä sitä, että tätä käsitystä varten välttämättömiä ja riittäviä tunnusmerkkejä ovat tuotantovälineiden monopolisoituminen vähemmistön käsiin, enemmistön erottaminen tuotantovälineistä ja palkkatyön riistäminen (yleisemmin puhuen se, että yksityiset henkilöt omistavat itselleen tavaratuotannon järjestämän yhteiskunnallisen työn tulokset,— juuri siinä on kapitalismin olemus),— niin siinä tapauksessa vaivautukaa antamaan „oma” määritelmäne kapitalismista ja selittämään sen historian „omalla” tavallane.

Todellisuudessa meidän „kansan” kotiteollisuuselinkeinojemme organisatio antaa kapitalismin kehityksen yleiseen historiaan erinomaista havaintoaineistoa. Se osoittaa havainnollisesti sen syntymisen, sen kehityksen ituasteellaan esimerkiksi yksinkertaisen yhteistyön muodossa (ylin ryhmä savenvaluammatissa), osoittaa edelleen, kuinka yksityisten henkilöiden käsiin — tavaratalouden ansiosta — kerääntyneet „säästöt” muuttuvat *pääomaksi* monopolisoitujen ensin myynnin („ylösostajat” ja kauppiat) sillä perustalla, että vain noiden „säästöjen” omistajilla on tukku-kauppaa varten välttämättömät rahavarat, jotka antavat mahdollisuuden odottaa, kunnes tavarat realisoidaan kaukaisilla markkinoilla; kuinka tämä kauppapääoma edelleen orjuuttaa alaisekseen tuottajain joukon ja järjestää kapitalistisen manufaktuurin, suurtuotannon kapitalistisen kotiteollisuusjärjestelmän; kuinka vihdoin markkinoiden laajentuminen ja kilpailun voimistuminen johtaa tekniikan kohoamiseen, kuinka tämä kauppapääoma muuttuu teollisuuspääomaksi ja järjestää koneellisen suurtuotannon. Ja kun tämä pääoma, voimistuttuaan ja orjuutettuaan alaisekseen miljoonia työtätekeviä, kokonaisia seutuja,— alkaa jo

suoraan ja kursailematta painostaa hallitusta muuttaen sen lakeijakseen,— silloin meidän terävä-älyiset „kansan ystävämmä” alkavat voivotella „kapitalismin juurruttamisesta”, sen „keinotekoisesta luomisesta”!

Todellakin, ajoissapa hokasivat!

Näin muodoin fraaseillaan kansan, todellisesta, oikeasta j.n.e. teollisuudesta hra Krivenko halusi yksinkertaisesti vain hämätä sen tosiasian, että meidän kotiteollisuuselinkeinomme ovat tuota samaa, kehityksensä eri asteilla olevaa kapitalismia. Sen kaltaisiin menetelmiin me tutustuimme jo riittävän hyvin hra Juzhakovin yhteydessä, joka talonpoikaisreformin tutkimisen asemesta esitti fraaseja mainehikkaan manifestin perustarkoituksesta j.n.e., vuokrauksen tutkimisen asemesta — nimitti sitä kansanvuokraukseksi, sen asemesta, että olisi tutkinut, miten kapitalismin sisäiset markkinat muodostuvat — filosofi kapitalismin kiertämättömästä tuhosta markkinoiden puuttumisen vuoksi j.n.e.

Osoittaakseni, kuinka suuresti herrat „kansan ystävät” vääristelevät tosiasioita, viivähdän vielä eräässä esimerkissä *. Meidän subjektiiviset filosofimme tarjoavat meille niin harvoin tarkkoja viittauksia tosiasioihin, että olisi epäoikeudenmukaista sivuuttaa erästä niistä, heidän kaikkein täsmällisimmistä viittauksistaan,— nimittäin hra Krivenkon vetoamista (№ 1, vuosi 1894) Voronezhin läänin talonpoikaisbudjetteihin. Tässä me voimme, heidän itsensä valitsemien tietojen perusteella, havainnollisesti vakuuttautua siitä, kenen käsitys tosioista on oikeampi, venäläisten radikaalien ja „kansan ystävien” vaiko venäläisten sosiaalidemokraattien.

Voronezhin zemstvon tilastotyöntekijä hra Shtsherbina on kuvaukseensa talonpoikaistaloudesta Ostrogozhskin kihlakunnassa liittänyt 24 tyypillisten talonpoikaistalouksien budjettia ja käsittelee niitä tekstissä **.

* Vaikka tämä esimerkki koskeekin talonpoikaiston jakaantumista, josta on jo paljon puhuttu, niin katson välttämättömäksi tarkastella heidän omia tietojaan voidakseni osoittaa havainnollisesti, kuinka röyhkeätä valhetta on se, että sosiaalidemokraatteja eivät muka kiinnoista tosioit, vaan „lulevaisuuden ennakkonäemykset”, ja kuinka veijarimaisesti „kansan ystävät” menettelevät, kun he meitä vastaan polemisoidessaan sivuuttavat katsomustemme olemuksen ja kuittaavat asian tyhjänpäiväisillä fraaseilla.

** „Voronezhin läänin tilastotietojen kokoelma”, II osa, II nide. Talonpoikaistalous Ostrogozhskin kihlakunnassa. Voronezh. 1887.— Itse budjetit ovat liitteissä, s. 42—49. Niitä käsitellään XVIII luvussa: „Talonpoikaistalouksien kokoonpano ja budjetit”.

Hra Krivenko ottaa tuon käsittelyn teokseensa näkemättä, tai oikeammin haluamatta nähdä sitä, että siinä käytetyt menetelmät ovat kerrassaan kelpaamattomia sitä varten, jotta voitaisiin saada käsitys meidän maanviljelijätalonpoikiemme ekonomiikasta. Asia on niin, että nuo 24 budjettia kuvaavat aivan erilaisia talouksia — sekä varakkaita, keskivarakkaita että köyhiä, johon seikkaan hra Krivenko itsekkin viittaa (s. 159), mutta samalla hän kuitenkin hra Shtsherbinan tapaan operoi yksinkertaisesti *keskimääräis-*luvulla, jotka sisältävät mitä erilaisimpia taloustyyppisiä ja siten peittävät kokonaan niiden jakaantumisen. Mutta meidän pientuottajamme jakaantuminen on niin yleinen ja niin huomattava tosiasia (johon sosialidemokraatit ovat jo kauan sitten kiinnittäneet venäläisten sosialistien huomiota. Kts. Plehanovin teoksia), että se kuvastuu aivan selvästi jopa niinkin vähäisissä numerotiedoissa, jotka hra Krivenko on valinnut. Sen sijaan, että puhuessaan talonpoikain *taloudesta* jakaisi heidät ryhmiin talouksiensa suuruuden mukaan ja sen mukaan, mitä tyyppiä ne ovat taloudenhoidon kannalta, hän, samoin kuin hra Shtsherbinakin, jakaa heidät entisten valtiontalonpoikien ja entisten tilanherrain talonpoikien juridisiin ryhmiin kiinnittäen koko huomion edellisten suhteellisesti suurempaan varallisuuteen jälkimmäisiin verraten eikä huomaa sitä, että eroavaisuudet talonpoikain välillä noiden ryhmien sisällä ovat paljon suuremmat kuin eroavaisuudet ryhmittäin *. Todistaakseni sen jaan nuo 24 budjettia kolmeen ryhmään: a) erotan erikseen 6 varakasta talonpoikaa, sitten b) 11 keskivarakasta (№№ 7—10, 16—22 Shtsherbinalla) ja c) 7 köyhää (budjetit №№ 11—15, 23—24 Shtsherbinan taulukossa). Hra Krivenko sanoo, esimerkiksi, että menot entisten valtiontalonpoikain yhtä taloutta kohti ovat 541,3 rpl., mutta entisillä tilanherrain talonpojilla ne ovat 417,7 rpl. Tällöin hän jättää huomioonottamatta sen, että eri talonpojilla nämä menot eivät ole likimainkaan samanlaisia: entisten valtiontalonpoikain joukossa on esimerkiksi talonpoika, jonka

---

* Epäilemätöntä on, että sellaisella talonpojalla, joka elää kokonaan omasta maanviljelystaloudestaan ja pitää batrakkia, talous eroaa tyyppiltään sellaisen talonpojan taloudesta, joka elää batrakkina ja saa 3/5 tuloistaan palkkатыöstä maataloudessa. Ja näiden 24 isännän joukossa on molempia. Päätelkää itse, minkälaista „tiedettä” siitä syntyy, jos laskemme batrakit yhteen batrakkieja pitävien isäntien kanssa ja ryhdyimme käyttämään yleisiä keskimääräislukujal

menot ovat 84,7 rpl. ja toinen, jonka menot ovat *kymmenen kertaa suuremmat* — 887,4 rpl. (vaikka jätettäisiin pois luvusta saksalainen siirtolainen, jonka menot ovat 1.456,2 rpl.). Mitä merkitystä voi olla tällaisten tekijöiden yhteenlaskusta saadulla keskimääräisluvulla? Jos otamme esittämäni ryhmäjaon, niin saamme tulokseksi, että varakkaalla ovat menot yhtä taloutta kohti keskimäärin 855,86 rpl., keskivarakkaalla — 471,61 rpl. ja köyhällä — 223,78 rpl.*

Erilaisuus osoittautuu suhteellisesti olevan noin 4 : 2 : 1.

Menkäämme edelleen. Seuraten Shtsherbinaa hra Krivenko esittää henkilökohtaisiin tarpeisiin käytettävien menojen suuruuden talonpoikaiston erilaisissa juridisissa ryhmissä seuraavasti: esimerkiksi entisillä valtionealontopojilla ovat menot kasvisravintoon 13,4 rpl. henkeä kohti vuodessa, mutta entisillä tilanherröjen talonpojilla — 12,2 rpl. Mutta taloudellisten ryhmien mukaan numerot antavat tulokseksi: a) 17,7; b) 14,5 ja c) 13,1. Menot liha- ja maitoravintoon yhtä henkeä kohti ovat entisillä tilanherrain talonpojilla — 5,2 rpl.; entisillä valtionealontopojilla — 7,7 rpl. Ryhmittäin: 11,7 — 5,8 — 3,6. Ilmeistä on, että laskelmat juridisten ryhmien mukaan vain peittävät tavattoman suuria eroavaisuuksia eikä mitään muuta. Sen vuoksi on ilmeistä, että se ei kelpaa mihinkään. Entisillä valtionealontopojilla ovat tulot 53,7% suuremmat kuin entisillä tilanherrain talonpojilla, — sanoo hra Krivenko: yleensä keskimäärin 539 rpl. (24 budjetista), ja ryhmittäin — yli 600 rpl. ja noin 400 rpl. Mutta varallisuusryhmissä ovat tulot tällaiset: a) 1.053,2 rpl.; b) 473,8 rpl.; c) 202,4 rpl., — s.o. vaihtelut eivät ole 3:sta 2:teen, vaan 10:stä 2:teen.

„Talonpoikaistalouden kokonaisarvo on entisillä valtionealontopojilla — 1.060 rpl., mutta entisillä tilanherrain talonpojilla 635 rpl.“, sanoo hra Krivenko. Mutta ryhmittäin **: a) 1.737,91 rpl.; b) 786,42 rpl. ja c) 363,38 rpl. — vaihtelut eivät taaskaan ole 3:sta 2:teen, vaan 10:stä 2:teen. Jakamalla „talonpoikaiston“ juridisiin ryhmiin kirjoittaja teki itselleen mahdottomaksi muodostaa oikeaa käsitystä tämän „talonpoikaiston“ ekonomiikasta.

* Perheitten keskinkertainen suuruus vaihtelee paljon vähemmän: a) 7,83, b) 8,36, c) 5,28 henkeä yhtä perhettä kohti.

** Eriköisen suuri ero on inventaarion omistamisessa: inventaarion keskinkertainen arvo taloutta kohti on 54,83 rpl. Mutta varakkailla se on kaksi kertaa suurempi — 111,80 rpl., köyhillä kolme kertaa pienempi — 16,04 rpl. Keski-varakkailla — 48,44 ruplaa.

Jos tarkastelemme erityyppisten talonpoikain taloutta varallisuuden mukaan, niin näemme, että varakkailta perheillä ovat tulot keskimäärin 1.053,2 rpl. ja menot 855,86 rpl., siis puhdas tulo on niillä 197,34 rpl. Keski-varakkaalla perheellä ovat tulot — 473,8 rpl., menot — 471,61 rpl. — siis puhdas tulo 2,19 rpl. taloutta kohti (ottamatta vielä huomioon velkoja ja verorästejä) — ilmeistä on, että nämä taloudet saavat hädin tuskin tulonsa vastaamaan menoja: 5:llä taloudella 11:stä ovat menot tuloja suuremmat. Talouksien alin, köyhien ryhmä harjoittaa taloutta suorastaan tappiolla: tulojen ollessa 202,4 rpl. ovat menot 223,78 rpl., siis vajaus 21,38 rpl.* Ilmeistä on, että jos me yhdistämme nämä taloudet ja otamme yleisen keskimääräisluvun (puhdas tulo 44,11 rpl.), niin me väaristelemme kokonaan todellisuuden. Me sivuutamme silloin sen tosiasian (kuten hra Krivenkokin sen sivuutti), että kaikki puhdasta tuloa saavat kuusi varakasta talonpoikaa pitävät batrakkeja (8 henkeä) — tosiasian, joka selittää meille heidän maanviljelystaloutensa luonteen (muuttuu farmaritaloudeksi), taloutensa, joka antaa heille puhdasta tuloa ja vapauttaa heidät miltei kokonaan välttämättömyydestä turvautua „sivuammatteihin”. Nämä isännät (kaikki yhteensä) kattavat ammasteista saaduilla tuloilla vain 6,5% budjetistaan (412 rpl. 6.319,5 ruplasta), ja sitäpaitsi nuo ammatit — hra Shtsherbinan erään maininnan mukaan — ovat sellaisia kuin „rahdinkuljetus” ja vieläpä „lampaiden osto”, siis sellaisia, jotka eivät todista riippuvaisuutta, vaan päinvastoin edellyttävät toisten riistämistä (nimenomaan jälkimmäisessä tapauksessa: kerääntyneet „säästöt” muuttuvat kaupapääomaksi). Näillä isännillä on 4 tuotantolaitosta, jotka antavat heille 320 rpl. (5%) tuloja **.

Keskitalonpojilla talous on toista tyyppiä: he, kuten näimme, saavat hädin tuskin tulonsa vastaamaan menoja. Maanviljelys ei turvaa heidän tarpeitaan ja 19% heidän tuloistaan antavat niin sanotut sivuammatit. Minkälaituisia nämä ammatit ovat, sen me näemme hra Shtsherbinan kirjoituksesta. Ne on osoitettu 7 isännällä: vain kahdella

* Mielenkiintoista on panna merkille, että batrakeilla — kahdella 7:stä köyhästä isännästä — on budjetti vajaukseton: 99 rpl. tuloja ja 93,45 rpl. menoja perhettä kohti. Yksi batrakki saa ruoan, vaatteet ja jalkineet isännältä.

** Kts. Liite I (tämän teoksen s. 289 Toim.).

heistä on itsenäinen elinkeinotyö (räätälinammatti ja hiilenpoltto), toisilla 5:llä — työvoimansa myynti („kävi heinäkorjuussa alangolla”, „käy työssä viinapolttimossa”, „työskentelee päiväläisenä elonkorjuussa”, „käy lammaspaimenessa”, „työskenteli paikallisella maatilalla”). He ovat jo puoliksi talonpoikia, puoliksi työläisiä. Sivuansiotyöt irrottavat heidät taloudesta ja siten murtavat sen lopullisesti.

Mitä tulee köyhiin talonpoikiin, niin heillä maanviljelys tuottaa jo suoranaista tappiota; „ammattien” merkitys budjetissa kasvaa yhä suuremmaksi (ne antavat 24 % tuloista), ja nämä ammatit ovat melkein kokonaisuudessaan (yhtä isäntää lukuunottamatta) työvoiman myyntiä. Kahdella heistä ovat „ammatit” (batrakin työ) vallitsevina antaen $\frac{2}{3}$ tuloista.

Tästä käy selväksi, että me olemme tekemisissä täydellisesti jakaantuvien pientuottajain kanssa, joista ylimmät ryhmät siirtyvät porvaristoon, alimmat — proletariaattiin. Ymmärrettävää on, että jos me otamme yleiset keskimääräisluvut, niin me emme näe mitään tätä emmekä saa minkäänlaista käsitystä maaseudun ekonomiikasta.

Vain noiden fiktiivisten keskimääräislukujen käyttäminen teki kirjoittajalle mahdolliseksi tuollaisen menetelmän. Määritelläkseen näiden tyyppillisten talouksien paikan kihlakunnan talonpoikaistalouksien yleistyyppissä hra Shtsherbina ottaa talonpoikaiston ryhmittelyyn maaosuuden mukaan, ja osoittautuu, että otetut 24 taloutta (yleisen keskitason mukaan) ovat toimeentulonsa puolesta noin $\frac{1}{3}$ kihlakunnan keskinkertaista taloutta korkeammalla. Tätä laskelmaa ei voida pitää tyydyttävänä jo senkään vuoksi, että noiden 24 talouden kesken on hyvin suuria eroavaisuuksia, eikä myöskään siksi, että talouksien ryhmittäminen maaosuuden mukaan verhoaa talonpoikaiston jakaantumista: kirjoittajan väittämiä, että „osuusmaa on talonpojan varallisuuden tärkein perusta”, on kokonaan väärä. Jokainen tietää, että maan „tasapuolinen” jakaantuminen kyläyhteisön sisällä ei estä vähääkään sen hevosettomia jäseniä hylkäämästä maataan, antamasta sitä vuokralle, menemästä sivuansiotöihin ja muuttumasta proletaariksi, eikä monien hevosten omistajia vuokraamasta itselleen paljon maata ja harjoittamasta suurta ja tuottoisaa taloutta. Jos otamme esimerkiksi nuo käsitellyt

24 budjettia, niin me näemme, että yksi rikas talonpoika, jolla on 6 desjatiinaa osuusmaata, saa tuloja yhteensä 758,5 rpl., keskitalonpoika, jolla on 7,1 desjatiinan maaosuus, saa tuloja 391,5 rpl. ja köyhä talonpoika, jolla on 6,9 desjatiinan maaosuus, saa 109,5 rpl. Yleensä me näimme, että tulojen suhde eri ryhmissä on 4 : 2 : 1, kun taas osuusmaan suhde on seuraavanlainen: 22,1 : 9,2 : 8,5 = 2,6 : 1,08 : 1. Tämä on aivan ymmärrettävää, sillä me näemme, esimerkiksi, että varakkaat talonpojat, joilla on 22,1 desjatiinaa osuusmaata taloutta kohti, vuokraavat vielä itselleen kukin 8,8 desjatiinaa, kun taas keski-varakkaat, joilla on pienempi maaosuus (9,2 desj.), vuokraavat vähemmän — 7,7 desjatiinaa, ja köyhät talonpojat, joilla on vieläkin pienempi maaosuus (8,5 desj.), vuokraavat vain 2,8 desjatiinaa*. Sen vuoksi, kun hra Krivenko sanoo: „Hra Shtsherbinan esittämät tiedot eivät valitettavasti voi olla tarkkana mittapuuna yleisestä asiaintilasta läänissä eikä edes kihlakunnassakaan”, — niin siihen voidaan vain sanoa, että ne eivät kelpaa mittapuuksi siinä tapauksessa, jos ryhdytään käyttämään väärää menetelmää laskemalla yleisiä keskimääräislukuja (ja juuri tuohon menetelmään ei hra Krivenkon olisikaan pitänyt turvautua), mutta yleensä hra Shtsherbinan esittämät tiedot ovat niin laajoja ja arvokkaita, että ne antavat mahdollisuuden tehdä oikeita johtopäätöksiä — ja kun hra Krivenko ei niitä tehnyt, niin turhaa siitä on syyttää hra Shtsherbinää.

Viimeksimainittu antaa esimerkiksi sivulla 197 talonpoikain ryhmityksen työjuhtien lukumäärän eikä osuusmaan mukaan, siis taloudellisen eikä juridisen tunnusmerkin mukaan tehdyn ryhmityksen, — ja tämä ryhmitys antaa täyden perusteen sanoa, että esimerkiksi otettujen 24 tyyppillisen talouden eri ryhmien väliset suhteet ovat aivan samanlaatuisia koko kihlakunnan eri talousryhmien välisten suhteiden kanssa.

Tuo ryhmitys on seuraavanlainen **:

* En tietenkään tahdo sanoa, että tiedot 24 taloudesta *yksin* voisivat kumota väittämän osuusmaan perustavasta merkityksestä. Mutta edellä on esitetty monta kihlakuntia koskevia tietoja, jotka kumoavat sen täydellisesti⁵¹.

** 24 tyyppillisen talouden vertaaminen eri talousryhmien koko kihlakunnassa on toimitettu niitä samoja menetelmiä käyttäen, joita hra Shtsherbina käytti verratessaan 24 talouden keskimääräistä taloutta maaosuuden mukaan jaettuihin ryhmiin.

Voronezhin läänin Ostrogozhskin kihlakunta

Talonsäntien ryhmät työjuhtien lukumäärän mukaan	Lukumäärä		Yhtä taloutta kohti on				Talouksien prosentti					
	Talonsäntiä	0,0:a heistä	Suurta nautakarjaa		Yhteinen perhe (henkeä)		Batrakkeja pitiäviä	Kauppa- ja teollisuuslaitoksia omistavia	Talottomia	Ilman työntehtijää	Maata viijelemtömiä	Ilman inventaariota
			Osuus- maata	Vuokra- maata	maata (desj.)	maata						
I. Työjuhtia omistamattomia	8 728	26,0	0,7	6,2	0,2	4,6	0,6	4,0	9,5	16,6	41,6	98,5
II. Yhden työjuhtaan omistajat	10 510	31,3	3,0	9,4	1,3	5,7	1,4	5,4	1,4	4,9	2,9	2,5
III. 2-3 työjuhtaa omistavat	11 191	33,3	6,8	13,8	3,6	7,7	8,3	12,3	0,4	1,3	0,4	—
IV. 4 ja useampia työjuhtia omistavat	3 152	9,4	14,3	21,3	12,3	11,2	25,3	34,2	0,1	0,4	0,3	—
Yhteensä	33 581	100,0	4,4	11,2	2,5	6,7	5,7	10,0	3,0	6,3	11,9	23,4
24:stä tyyppillisestä taloudesta*	batrakit		0,5	7,2	0	4,5						
	köyhät		2,8	8,7	3,9	5,6						
	keskivarakkaat		8,1	9,2	7,7	8,3						
	varakkaat		13,5	22,1	8,8	7,8						
Yhteensä			7,2	12,2	6,6	7,3						

Ei voi olla epäilystäkään siitä, etteivätkö nämä 24 tyyppillistä taloutta olisi yleensä ja keskiarvoltaan korkeammalla talonpoikaistalouden yleistyyppeä koko kihlakunnassa. Mutta jos otamme niiden fiktiivisten keskimääräislukujen asemesta taloudelliset ryhmät, niin saamme mahdollisuuden tehdä vertailuja.

* Tässä on köyhistä otettu erilleen kaksi batrakkia (budjetit №№ 14 ja 15 Shtserbinalla), joten köyhiä jää vain 5.

** Tämän taulukon johdosta ei voida olla myöskään huomauttamatta, että siinäkin me näemme samoin vuokratun maan määrän lisääntyvän varakkuuden kasvun mukaisesti osuusmaan määrän lisääntymisestä *huolimatta*. Täten tulee vielä erään kihlakunnan numerotiedoilla vahvistetuksi se, että ajatus osuusmaan perustavasta merkityksestä on väärä. Me näemme, että osuusmaan osuus tämän ryhmän koko maanhallinnassa päinvastoin alenee sitä mukaa kuin ryhmän varakkuus lisääntyy. Laskemalla yhteen osuusmaa ja vuokralleotettu maa ja laskemalla sitten osuusmaan %:n tästä summasta me saamme seuraavanlaiset luvut ryhmittäin: I) 98,80%; II) 85,00%; III) 79,30%; IV) 63,30%. Ja tuollainen limiö on aivan ymmärrettävä. Me tiedämme, että vapautusreformin jälkeen maa on Venäjällä tullut tavaraksi. Kenellä on rahaa, hän voi aina ostaa maata: myöskin maaosuus on ostettava. Ymmärrettävää on, että varakkaat talonpojat keskittävät maata omiin käsiinsä ja että tämä keskittyminen ilmenee voimakkaimmin maan vuokraamisena sen takia, kun keskiaikaiset rajoitukset vaikeuttavat osuusmaan siirtymistä käsistä toisiin. „Kansan ystävät“, jotka ovat näiden rajoitusten kannalla, eivät ymmärrä sitä, että tuo järjettömän taantumuksellisen toimenpide vain huonontaa talonpoikaisköyhällistön asemaa: häviölle joutuneiden ja inventaari-

Me näemme, että batrakit ovat tyypillisissä talouksissa jonkinverran alempana niitä isäntiä, joilla ei ole työjuhtaa, mutta ovat hyvin lähellä heitä. Köyhät isännät ovat hyvin lähellä yhden työjuhdan omistajia (joskin karjaa on 0,2 vähemmän: — köyhillä 2,8, yhden hevosen omistajilla 3,— niin sen sijaan maata, sekä osuusmaata että vuokralle otettua maata, on jonkinverran enemmän — 12,6 desjatiinaa 10,7 vastaan). Keskivarakkaat isännät ovat hyvin vähän ylempänä niitä isäntiä, joilla on 2—3 työjuhtaa (heillä on karjaa vähän enemmän; maata hieman vähemmän), ja varakkaat talonpojat ovat lähellä niitä, jotka omistavat 4 työjuhtaa ja enemmän, ollen hiukan *alempana* heitä. Meillä on siis perusteet tehdä se johtopäätös, että kihlakunnassa on vähintään 0,1 isäntiä, jotka harjoittavat säännöllistä, tuottoisaa maanviljelystaloutta eivätkä ole sivuansioiden tarpeessa. (Tämä tulo — se on tärkeätä huomata — ilmenee rahassa ja edellyttää siis maanviljelyksen kaupallista luonnetta.) He harjoittavat taloutta huomattavalta osaltaan palkkatyöläisten avulla: vähintään $\frac{1}{4}$ talouksista pitää vakituksia batrakkia, ja paljonko ne vielä ottavat tilapäisiä päivätyöläisiä, se on tietämätöntä. Edelleen, kihlakunnassa yli puolet isännistä on köyhiä (0,6 saakka: hevosetomat ja yhden hevosen omistajat, 26% + 31,3% = 57,3%), jotka harjoittavat taloutta suoras-

riota vailla olevien talonpoikain on joka tapauksessa annettava maansa toisiln käsiin, ja tämän antamisen (tai myymisen) kieltämisen johtaa joko siihen, että se annetaan salaa ja siis luovuttajalle huonommilla ehdoilla, tahi siihen, että köyhällistö tulee luovuttamaan maansa ilmaiseksi „yhteisölle”, s.o. samoilte kulakelille.

En voi olla esittämättä tässä Gurvitshin ehdottoman oikeaa päätelmää tuosta surullisenkuuluisasta „luovutuskiellosta”.

„Saadaksemme selvän tästä seikasta meidän on tarkasteltava, kuka on talonpojan maan ostaja. Me näimme, että kauppiaat ostivat vain pienemmän osan neljännesmaan palstoista. Yleensä puhuen aatellisten myymiä pikkupalstoja ostavat yksinomaan talonpojat. Siis tämä kysymys koskee yksistään vain talonpoikain suhteita eikä koske enempää aatelliston kuin kapitalistiluokankaan etuja. On hyvin mahdollista, että sellaisissa tapauksissa Venäjän hallitus katsoo hyväksi heittää narodnikeille antipalan. Tämä itämäisen patriarkaalisen huollon (oriental paternalism) yhdistäminen (mésalliance) jonkinlaiseen rujoon valtio-sosialistiseen prohibitionismiin voi tuskin olla herättämättä oppositiota juuri niiden puolelta, jolle halutaan osoittaa hyväntekeväisyyttä. Kun maaseudun jakaantuminen tapahtuu ilmeisesti sisäiltä eikä ulkoakäsin, — niin talonpoikain maiden luovutuskielto tulee yksinkertaisesti merkittömään samaan kuin köyhällistön pakkoluovutus ilman korvausta kyläyhteisön rikkaiden jäsenten hyväksi.

Me huomaamme, että siirtolaisten prosentti neljännestalonpoikain²² joukossa, joilla oli oikeus luovuttaa maansa, oli paljon suurempi kuin entisten valtion-talonpoikain joukossa, joilla oli kyläyhteisöllinen maanomistus: nimittäin Ranenburgin kihlakunnassa (Rjazanin läänissä) oli siirtolaisten prosentti edellisten joukossa 17%, jälkimmäisten joukossa 9%. Dankovon kihlakunnassa edellisten joukossa 12%, jälkimmäisten joukossa 5%. Mistä tämä ero johtuu? Eräs konkreettinen esimerkki selittää sen:

taan tappiokseen, siis häviöön joutuvia talouksia, jotka ovat vakituisen ja herkeämättömän pakkoluovutuksen kohteena. Heidän on pakko myydä työvoimaansa, ja noin $\frac{1}{4}$ talonpojista elää jo paljon enemmän palkkatyöllä kuin maanviljelyksellä. Muut talonpojat ovat keskivarakkaita, jotka harjoittavat jotenkuten maataloutta alituisin vajauksin ja sivuansoiden varassa ja joilla ei siis ole vähäisintäkään taloudellista varmuutta.

Pysähdyin tahallani näin yksityiskohtaisesti käsittelemään näitä tietoja osoittaakseni, kuinka vääristellyssä muodossa hra Krivenko on tosioloja esittänyt. Sen enempää ajattelemtta hän ottaa yleiset keskimääräisluvut ja operoi niillä: on selvää, että tuloksena ei ole vain fiktio, vaan suoranainen väärennys. Me näimme, esimerkiksi, että yksi varakas talonpoika (tyypillisistä budjeteista) kattaa puhtaalla tulollaan (+ 197,34) yhdeksän köyhän talouden vajaukset ($- 21,38 \times 9 = - 192,42$), joten rikkaat talonpojat, joita on 10% kihlakunnassa, kattavat köyhälistön, jota on 57%, vajaukset ja antavat vielä vussin ylijäämänkin. Ja hra Krivenko, saaden 24 talouden keskimääräisbudjeteista 44,14 rpl. ylijäämän — ja ilman velkoja ja verorästejä 15,97 rpl.— puhuu sen vuoksi yksinkertaisesti keskinkertaisten ja näitä alempana olevien isäntien „lamaannuksesta“. Mutta tosiasiaassa lamaantumisesta voidaan puhua vain ehkä keskitalonpoikaiston suhteen *, mutta köyhälistö-

„Vuonna 1881 pleni kyläyhteisö, jossa oli 5 talonisäntää, entisiä Grigorovin maaorjia, siirtyi pois Dankovon kihlakunnan Bigıldinon kylästä. Maansa, 30 desjatiinaa, kyläyhteisö myi rikkaalle talonpojalle 1.500 ruplasta. Kotona ei siirtolaisilla ollut toimeentulon mahdollisuuksia ja suurin osa heistä oli vuosityöläisinä“ („Tilastotietojen kokoelma“, II osa, s. 115, 247). Hra Grigorjevin tietojen mukaan („Rjazanin läänin talonpoikain siirtolaisuus“) talonpojan keskin kertaisen 6 desjatiinaa käsittävän maapalstan hinta on 300 ruplaa — riittävä summa jotta talonpoikaisperhe voi panna pystyyn maanviljelystalon den elä-Siperiassa. Kokonaan häviölle joutuneella talonpojalla olisi siis mahdollisuus, myytyään yhteisömaapalstansa, tulla maanviljelijäksi uudella seudulla. Harras kunniotus esi-isien pyhitettyjä tapoja kohtaan tuskain vastaisesti sellaisen kiusauksen edessä, ellei olisi armollisimman virkavallan vastaanpaneava puuttumista asiaan.

Minua syytetään tietysti pessimismistä, niinkuin minua hiljattain syytettiin mielipiteistäni talonpoikain siirtolaisuuteen nähden („Pohjojan Sanomat“, 1892, № 5, Bogdanovskin kirjoitus). Tavallisesti päätellään suunnilleen tähän tapaan: olettakaamme, että asia on esitetty tarkoin elämästä vastaavasti, sellaisena kuin se todellisuudessa on, mutta (siirtolaisuuden) vahingollisten seurausten ilmaantumisen syyinä ovat talonpoikaiston epänormaaliset olot, kun taas normaalisten olojen vallitessa vastaväitteillä (siirtolaisuutta vastaan) „ei olisi perustaa“. Onnettomuudeksi kuitenkin nuo todella „epänormaaliset“ olot kehittyvät itsestään ja „normaalisten“ ehtojen luominen ei ole niitten vallassa, jotka toivovat hyvää talonpoikaistolle“ (Mainintu teos, s. 137)*.

* Tuskin sekään lienee oikein sanottu, sillä lamaannus edellyttää lufuuden tilapäistä ja satunnaista menettämistä, mutta keskitalonpoikaisto, kuten näimme, on aina epävarmassa asemassa, taloudellisen häviön partaalla.

joukon suhteen me näemme jo suoranaista *pakkoluovutusta*, minkä ohella on käynnissä tuotantovälineiden keskittyminen vähemmistön käsiin, joka omistaa verrattain suuria ja vankalla pohjalla olevia talouksia.

Tämän viimeksimainitun seikan sivuuttaminen on estänyt kirjoittajaa panemasta vielä merkille näiden budjettien seuraavaa, hyvin mielenkiintoista piirrettä: ne osoittavat samalla, että *talonpoikaiston jakaantuminen luo sisäiset markkinat*. Toisaalta, korkeimmasta ryhmästä alimpaan kohoaa ansiotöistä saatavien tulojen merkitys (6,5%—18,8%—23,6% varakkaiden, keskivarakkaiden ja köyhien koko budjetista) — s.o. pääasiallisesti työvoiman myynnistä saatavien tulojen merkitys. Toisaalta, alemmista ryhmistä korkeimpiin kasvaa maanviljelyksen tavaraluonne (enemmänkin: *porvarillinen* luonne, kuten olemme nähneet), poismyytävän viljan prosentti kohoaa: tulot maanviljelyksestä kaikilla isännillä ovat ryhmittäin: a) $\frac{3.851,7}{1.774,4}$, b) $\frac{3.163,8}{899,9}$, c) $\frac{689,9}{175,25}$. Nimittäjä osoittaa tulojen rahaosan*, joka on korkeimmasta ryhmästä alimpaan: 45,9%—28,3%—25,4%.

Tässä me taaskin näemme havainnollisesti, kuinka tuotantovälineet, joista pakkoluovutetut talonpojat erote-taan, muuttuvat *pääomaksi*.

Ymmärrettävää on, että tuolla tavalla käytetystä — tai oikeammin sanoen runnellusta — aineistosta hra Krivenko ei voinut tehdä oikeita johtopäätöksiä. Kuvattuaan noiden seutujen talonpoikaistalouden rahallista luonnetta erään novgorodilaisen talonpojan sanojen mukaan, joka oli matkustanut hänen kanssaan samassa rautatievaunussa, hänen on pakko tehdä se oikea johtopäätös, että juuri nuo olosuhteet, tavaratalouden olosuhteet „muovailevat” „erikoisia ominaisuuksia”, synnyttävät yhden ja saman huolen: „saada halvemmalla vuokratuksi (heinäniittyä)”,

* Maanviljelyksestä saatavien rahatulujen laskemiseksi (Shtsherbina ei sitä tee) täytyi turvautua verrattain monimutkaisiin laskelmiin. Täytyi vähentää viljatuojien yleisimmästä ne tulot, jotka saadaan oljista ja ruumenista, joista kirjoittaja sanoo, että ne menevät karjan rehuksi. Kirjoittaja itse jättää ne pois XVIII luvussa, mutta vain kihlakunnan kokonaissummista eikä näiden 24 talouden numerotiedoista. Hänen yleisimmästään minä laskin jyvistä saadun tulon (verratuna viljasta saatuun kokonaistuloon, s.o. jyvistä sekä oljista ja ruumenista yhteensä saatuun tuloon) ja sen mukaisesti erotin pois tässä tapauksessa oljet ja ruumenet. Tämä prosentti on rukiissa 78,98%, vehnässä 72,67%, kaurassa ja ohrassa 73,32%, hirssissä ja tattarissa 77,78%. Myytäväksi menevän viljan määrä laskettiin sitten vähentämällä viljasta se osa, joka käytetään omassa taloudessa.

„myydä kalliimmasta” (s. 156)*. Nämä suhteet ovat „kouluna”, „joka herättää (oikein!) ja kehittää kaupankäyntilähjoja”. „Tulee esiin kykyjä, joiden keskuudesta nousevat Kolupajevit, Derunovit ja muunnimiset nylkyrit **, mutta hyvänahkaiset ja yksinkertaiset jäävät jälkeen, painuvat alas, joutuvat häviölle ja muuttuvat batrakeiksi” (s. 156).

Tilastotiedot läänistä, joka on aivan toisenlaisissa oloissa — maanviljelysläänistä (Voronezhin läänistä) — johtavat samoihin johtopäätöksiin. Luulisi asian olevan verrattain selvän: tavaratalouden järjestelmä hahmottuu selvästi yleensä koko maan ja myöskin „yhteisö”-„talonpoikaiston” ekonomiikan perustaustana, samoin hahmottuu se *tosiasia*, että tämä tavaratalous ja juuri se jakaa „kansan” ja „talonpoikaiston” proletariaatiksi (kärsivät taloudellisen häviön, muuttuvat batrakeiksi) ja porvaristoksi (nylkyreiksi), t.s. se muuttuu kapitalistiseksi taloudeksi. Mutta „kansan ystävä” eivät rohkene koskaan katsoa *tosioloja* suoraan silmiin eikä nimittää asioita niiden omilla nimillään (se on liian „ankaraa”)! Ja hra Krivenko järkeilee näin:

„Eräät pitävät tuollaista järjestystä täysin luonnollisena (olisi pitänyt lisätä: täysin luonnollisena seuraamuksena tuotantosuhteiden kapitalistisesta luonteesta. Silloin olisi sanottu tarkasti „eräiden” mielipide, ja silloin ei noista mielipiteistä voitaisi enää selviytyä tyhjillä fraaseilla, vaan asia pitäisi käsitellä sisältönsä kannalta. Kun kirjoittaja ei asettanut taistelua „eräitä” vastaan erikoiseksi tehtäväkseen, niin hänen oli itsensäkin tunnustettava, että rahatalous on juuri se „koulu”, josta tulee „lahjakkaita” nylkyreitä ja „hyvänahkaisia” batrakkeja) ja näkevät siinä kapitalismin vastustamattoman kutsumuksen. (No tietysti! Olla sitä mieltä, että taistelua pitää käydä juuri „koulua” vastaan ja siinä isännöiviä „nylkyreitä” sekä heidän hallinnollisia ja sivistyneitä lakeijoitaan vastaan — se merkitsee kapitalismin pitämistä vastustamattomana. Mutta kun kapitalistinen „koulu” nylkyreineen jätetään täysin koskemattomaksi ja halutaan puolinaisten liberaalisten toimenpiteiden avulla poistaa sen kapitalistiset tuotteet —

* „Täytyy palkata työntekijä halvemmalla ja käyttää häntä niin, että tulee hyötyä” — sanoo hra Krivenko aivan oikein samassa yhteydessä.

** Herra Juzhakov! Kuinka niin: toverinne sanoo, että „kyvyistä” tulee „nylkyreitä”, mutta Te vakuutitte, että sellaisiksi ihmiset muuttuvat vain siksi, että heillä on „epäkirjallinen järki”? Tuo ei enää ole kaunista, herrat, että kaverukset pieksävät toisiaan samassa aikakauslehdessä!

niin se merkitsee, että ollaan oikeita „kansan ystäviä”!). Me käsitämme sen jonkinverran toisin. Kapitalismilla on siinä epäilemättä huomattava osuus, johon me edellä viittasimme (se on juuri tuo edelläesitetty viittaus nylkyriin ja batrakkien kouluun), mutta ei voida kuitenkaan sanoa, että sen osuus olisi niinkään kaikkikäsitävä ja ratkaiseva, ettei kansantaloudessa tapahtuvissa muutoksissa olisi muita tekijöitä eikä tulevaisuudessa mitään muuta ulospääsyä” (s. 160).

Siinä sen näette! Nykyisen järjestelmän tarkan ja suoran luonnehtimisen asemesta, sen asemesta, että antaisi selvän vastauksen kysymykseen, miksi „talonpoikaisto” jakaantuu nylkyriin ja batrakkisiin,—hra Krivenko kuittaa asian mitään sanomattomilla fraaseilla. „Ei voida sanoa, että kapitalismin osuus olisi ratkaiseva”.—Siinähän se kysymys juuri onkin, voidaanko niin sanoa vai eikö voida.

Mielipiteenne puolustamiseksi Teidän olisi pitänyt osoittaa, mitkä muut syyt „ratkaisevat” asian, mikä muu „ulospääsy” voi olla paitsi sitä, minkä sosialidemokraatit osoittavat — paitsi proletariaatin luokkataistelua nylkyreitä vastaan*. Minkäänlaisia ohjeita ei kuitenkaan anneta. Muuten, ehkäpä kirjoittaja pitää ohjeen antamisena juuri seuraavaa? Niin huvittavaa kuin se olisikin, niin „kansan ystävilta” voidaan odottaa kaikkea.

„Lamatilaan joutuvat, kuten näimme, ennen kaikkea heikot taloudet, joilla on vähän maata” — nimittäin alle 5 desjatiinan maaosuus. „Valtiontalonpoikien tyypillisille talouksille, joilla on 15,7 desj. maaosuus, on ominaista lujuus... Tosin tällaisen tulon (80 rpl. puhdasta tuloa) saamiseksi he ottavat vielä vuokralle 5 desjatiinaa kukin, mutta se osoittaa vain, mitä he tarvitsevat”.

Mitä tämä „oikaisu” osoittaa, joka liittyy kapitalismiin paljonpuhutun „maanpuutteen”? Sitä, että ne, joilla on vähän, menettävät senkin, mutta varakkaat (15,7 desj. kullakin) hankkivat vieläkin enemmän**. Mutta sehän on vain sen toteaman esittämistä toisilla sanoilla, että toiset

* Kun toistaiseksi vain kaupunkien tehdastyöläiset osoittautuvat kykeneviksi ottamaan vastaan ajatuksen proletariaatin luokkataistelusta porvaristoa vastaan, eivätkä maaseudun „hyvänahkaiset ja yksinkertaiset” batrakit, siis ne, jotka ovat menettäneet nuo herttaiset ominaisuudet, mitkä liittyvät niin kiinteästi „ikuisiin perustuksiin” ja „yhteisöhenkeen”.—niin se vain todistaa oikeaksi sosialidemokraattien teorian Venäjän kapitalismin edistyksestä, vallankumouksellisesta työstä.

** Minä en edes puhukaan siitä, miten järjellön on se käsitys, että samanlaisen maaosuuden omistavat talonpojat ovat muka tasavertaisia keskenään eivätkä jakaannu samoin „nylkyriin” ja „batrakkisiin”.

joutuvat taloudelliseen häviöön ja toiset rikastuvat!! Olisi jo aika heittää syrjään nuo sisällyksettömät fraasit maanpuutteesta, jotka eivät mitään selitä (sillä osuusmaata ei anneta talonpojille ilmaiseksi, vaan se myydään heille), vaan ainoastaan kuvaavat prosessia ja kuvaavat sitäpaitsi epätarkasti, sillä ei saa puhua yksistään maasta, vaan tuotantovälineistä yleensä, eikä siitä, että talonpojilla on niitä „vähän”, vaan siitä, että talonpojat *erotetaan* niistä, että kasvava kapitalismi *pakkoluovuttaa* heidät. „Me emme lainkaan halua sanoa”, päättää hra Krivenko filosofiansa, „että maatalouden on kaikissa olosuhteissa jäätävä ja että se voi jäädä „luontaistaloudeksi” ja jalostavasta teollisuudesta erottautuneeksi (taaskin fraaseja! sillä eikö juuri Teidän ollut vasta äsken pakko tunnustaa, että jo nyt on olemassa rahatalouden koulu, joka talous edellyttää vaihtoa ja siis maanviljelyksen erottuneisuutta jalostavasta teollisuudesta? Miksi tarvittiin taas tuota velliä mahdollisesta ja täytymyksestä?), vaan sanomme vain sen, että ei ole järkipерäistä luoda keinotekoisesti erottautunutta teollisuutta (mielenkiintoista olisi tietää, onko kimryläisten ja pavlovolaisten teollisuus „erottautunutta”? ja kuka, milloin ja miten on sen „keinotekoisesti luonut?”), että työntekijän erottaminen maasta ja tuotantovälineistä ei tapahdu ainoastaan kapitalismin vaikutuksesta, vaan myöskin muiden sitä edeltävien ja sitä auttavien tekijöiden vaikutuksesta”.

Tuossa on nähtävästi pidetty taaskin silmällä sitä syvämielteisyyttä, että kun työntekijä erotetaan maasta, joka siirtyy nylkyrille, niin se tapahtuu siksi, että edellisellä on maata „vähän”, mutta jälkimmäisellä „paljon”.

Ja tuollainen filosofia syyttää sosialidemokraatteja „ahdasmielisyydestä”, kun he pitävät ratkaisevana syynä kapitalismia!.. Pysähdyin vielä kerran näin yksityiskohtaisesti talonpoikain ja kotiteollisuuden harjoittajain jakaantumiseen juuri siksi, että täytyi selittää havainnollisesti, kuinka sosialidemokraatit käsittävät asian ja kuinka he sen selittävät. Oli osoitettava, että juuri ne tosiasiat, jotka subjektiivinen sosiologi käsittää siten, että talonpojat „köyhtyivät”, mutta „yrittäjät” ja „nylkyrit” „kahmivat voiton omaksi hyödykseen”, — käsitetään materialistin näkökannalta tavarantuottajain porvarilliseksi jakaantumiseksi, jakaantumiseksi, jonka itse tavaratalous pakostakin

aiheuttaa. Oli osoitettava, minkälaisille tosiasioille perustuu se väittäminen (joka on esitetty edellä, I osassa *), että taistelu omistajien ja omistamattomien välillä on Venäjällä käynnissä kaikkialla, ei ainoastaan tehtaissa, vaan kaikkein syrjäisimmässäkin kyläpahaissessa ja että kaikkialla tämä taistelu on taistelua porvariston ja proletariaatin välillä, jotka syntyvät tavaratalouden perustalla. Meidän talonpoikaimme ja kotiteollisuuden harjoittajaimme jakaantuminen ja epätalonpoikaistuminen, mikä voidaan tarkalleen kuvata sellaisella erinomaisella aineistolla kuin zemstvo-tilastoilla,— antaa *tosiasioihin perustuvaan* todistuksen siitä, että nimenomaan sosialidemokraattinen käsitys Venäjän tosioista on oikea, jonka mukaan talonpoika ja kotiteollisuuden harjoittaja ovat *pientuottajia* tämän sanan „kategorisessa” mielessä, s.o. *pikkuporvareita*. Tätä väitettä voidaan sanoa **TYÖVÄENSOSIALISMIN** teorian tärkeimmäksi pykäläksi vanhaan talonpoikaissosialismiin nähden, joka ei käsittänyt sitä tavaratalouden tilannetta, jossa tämä pientuottaja elää, eikä myöskään pientuottajain kapitalistista jakaantumista tällä pohjalla. Ja tämän vuoksi sen, joka haluaisi vakavasti arvostella sosialidemokratismia, olisi pitänyt keskittää todistelunsa juuri siihen ja todistaa, että poliittisen taloustieteen kannalta Venäjä ei edusta tavaratalouden järjestelmää, että talonpoikaiston jakaantuminen ei tapahdu sillä perustalla ja että väestöjoukkojen pakkoluovuttaminen ja työtätekevien riisto voidaan selittää jostain muusta kuin meidän yhteiskunnallisen taloutemme (siinä luvussa talonpoikaisten talouden) porvarillisesta, kapitalistisesta organisatiosta johtuvaksi.

Yrittäkääpä, herrat!

Sitten on olemassa vielä eräs syy, minkä vuoksi annoin etusijan sosialidemokraattisen teorian kuvaamisessa nimenomaan talonpoikaista ja kotiteollisuustaloutta koskeville tiedoille. Se olisi ollut materialistisesta metodista poikkeamista, jos minä „kansan ystävien” katsomuksia arvostellessani olisin rajoittunut vertailemaan heidän aatteitaan marxilaisiin aatteisiin. Täytyy lisäksi selittää „narodnikkilaisia” aatteita, osoittaa niiden **AINEELLINEN** perusta meidän nykyisissä yhteiskunnallis-taloudellisissa suhteis-

* Kts. tämä teos, s. 177. *Toim.*

samme. Kuvaukset ja esimerkit meidän talonpoikaimme ja kotiteollisuuden harjoittajiemme ekonomiikasta osoittavat, mikä tämä „talonpoika” on, jonka ideologina „kansan ystävä” tahtovat olla. Ne todistavat maaseutumme ekonomiikan porvarillisuuden ja vahvistavat siten oikeaksi sen, että „kansan ystävä” katsotaan pikkuporvariston ideologioihin kuuluviksi. Enemmänkin: ne osoittavat, että meidän radikaalimme aatteiden ja ohjelmien ja pikkuporvariston etujen välillä on olemassa mitä kiintein yhteys. Tuo yhteys, joka heidän ohjelmansa yksityiskohtaisen käsittelyn jälkeen käy vieläkin selvemmäksi, juuri selittääkin meille niiden radikaalisten aatteiden niin laajan levinneisyyden meidän „yhteiskuntapiireissämme”; se selittää mainiosti myöskin „kansan ystävien” poliittisen lakeijamaisuuden ja heidän valmeutensa suostua kompromisseihin.

Ja lopuksi oli vielä eräs syy pysähtyä niin yksityiskohtaisesti tarkastelemaan meidän yhteiskunnallisen elämämme juuri niiden puolien ekonomiikkaa, joissa kapitalismi on heikoimmin kehittyntä ja joista narodnikit ovat tavallisesti ammentaneet aineistoa teorioitaan varten. Tämän ekonomiikan tutkimisen ja kuvaamisen perustalla oli helpointa vastata oleellisesti erääseen niistä laajimmalle levinneistä vastaväitteistä sosialidemokraatteja vastaan, joita yleisömmme keskuudessa on liikkeellä. Lähtien siitä tavallisesta ajatuksesta, että kapitalismi on risti-riidassa „kansanjärjestelmän” kanssa ja nähden, että sosialidemokraatit pitävät suurkapitalismia edistyksekkäänä ilmiönä, että he tahtovat nojautua juuri siihen taistellakseen nykyistä ryöstökomentoa vastaan,— meidän radikaalimme muutta mutkitta syyttävät sosialidemokraatteja siitä, että he eivät välitä talonpoikaisväestön suurten joukkojen eduista, että he haluavat „keittää jokaisen talonpojan tehtaan kattilassa” j.n.e.

Kaikki nuo järkeilyt perustuvat juuri siihen hämmästyttävän epäloogilliseen ja eriskummalliseen menetelmään, että kapitalismista päätellään sen mukaan, mitä se todella on, mutta maaseudusta — sen mukaan, mikä se „voisi olla”. Ymmärrettävää on, että siihen ei voida enää paremmin vastata kuin näyttämällä heille *todellinen* maaseutu, sen *todellinen* ekonomiikka.

Jokaisen, joka luo tuohon ekonomiikkaan ennakkoluulottoman, tieteellisen silmäyksen, on tunnustettava, että

maalais-Venäjä on pienten ja pirstottujen markkinoiden (tai keskusmarkkinoiden pienten haaraosastojen) systeemi, jotka pikkumarkkinat määräilevät erillisten pienten seutujen yhteiskunnallis-taloudellista elämää. Ja jokaisella tällaisella seudulla me näemme kaikki ne ilmiöt, jotka ovat ominaisia yhteiskunnallis-taloudelliselle organisaatiolle yleensä, jonka säännöstelijänä ovat markkinat: me näemme ennen muinoin tasa-arvoisten patriarkaalisten välittömien tuottajain jakaantumisen pohatoiksi ja köyhälistöksi, me näemme *pääoman*, erikoisesti kauppapääoman, syntymisen, joka kutoo verkkojaan työtätekevän ylle ja imee hänestä kaikki elämännesteet. Kun te vertailette meidän radikaalimme esittämiä kuvauksia talonpoikaiston ekonomiikasta tarkkoihin alkuperäisiin tietoihin maaseudun talouselämästä, niin teitä hämmästyttää se seikka, ettei arvosteltavana olevassa katsomusten systeemissä ole tilaa sille pikku-kaupustelijain joukolle, jota kuhisemalla kuhisee kaikilla tuollaisilla markkinoilla, kaikille niille shibaille, ivasheille ja mitäpä nimiä heille paikalliset talonpojat lienevätkään antaneet, koko sille pikku riistäjien joukolle, joka isännöi markkinoilla ja sortaa armottomasti työtätekevää. Heidät jätetään tavallisesti syrjään — „hehän eivät ole enää talonpoikia, vaan kaupustelijoita”.— Niin, olette aivan oikeassa: he „eivät ole enää talonpoikia”. Mutta yrittäkääpä erottaa erikoiseksi ryhmäksi kaikki nuo „kaupustelijat”, s.o. poliittisen taloustieteen täsmällisellä kielellä puhuen ne, jotka harjoittavat kaupallista taloutta ja jotka vaikkapa osittain omistavat itselleen vierasta työtä, yrittäkääpä ilmaista täsmällisillä tiedoilla tämän ryhmän taloudellinen voima ja sen osuus seudun koko taloudessa; yrittäkää sitten erottaa niille vastakkaiseksi ryhmäksi kaikki ne, jotka myöskään „eivät ole enää talonpoikia”, koska he vievät markkinoille työvoimansa, koska he eivät työskentele itseään varten, vaan muille,— yrittäkää täyttää nämä puolueettoman ja vakavan tutkimuksen alkeelliset vaatimukset, niin te näette niin selvän kuvan porvarillisesta jakaantumisesta, että koko „kansanjärjestelmän” tarusta jää jällelle vain muisto. Tuo maaseudun pikku riistäjien joukko on hirveä voima, hirveä erikoisesti sen vuoksi, että he kuristavat työtätekeviä erikseen, yksitellen, että he kahlehtivat heidät itseensä ja riistävät kaiken pelastumisen toivon, hirveä siksi, että tuo riisto maaseudun sivistymättömissä oloissa, jotka kuvatta-

valle järjestelmälle ominainen työn alhainen tuottavaisuus ja kanssakäymisen puuttuminen synnyttävät, ei ole ainoastaan työn ryöväämistä, vaan myöskin raakalaismaista ilki-valtaa henkilöllisyyttä kohtaan, jota maaseudulla tavataan joka askeleella. Jos te ryhdytte vertaamaan tätä *todellista* maaseutua meidän kapitalismiimme, niin silloin te käsitätte, miksi sosialidemokraatit pitävät kapitalismissä työtä edistyksellisenä, kun se yhdistää nuo pienet ja pirstotut markkinat yhtenäisiksi yleisvenäläisiksi markkinoiksi, kun se pienten ja hyväätarkoittavien nylkyrien lukemattoman paljouden tilalle luo ryhmän suuria „isänmaan tukipylväitä”, kun se yhteiskunnallistaa työn ja kohottaa sen tuottavaisuutta, kun se murtaa tuon työtätekevien alistamisen paikallisten verenimijäin alaisiksi ja luo alistuksen *suurpääomalle*. Siihen verrattuna tämä alistaminen on edistyksellistä — kaikesta hirvittävästä työn sortamisesta, sukupuuttoon kuolemisen, raakalaistumisesta, naisten ja lasten elimistön ruuhjomisesta j.n.e. huolimatta,— sillä se **HERÄTTÄÄ TYÖLÄISEN AJATTELUA**, muuttaa epämääräisen ja epäselvän tyytymättömyyden tietoiseksi vastalauseeksi, muuttaa hajanaiset, vähäiset ja mielettömät kapinamallakat järjestyneeksi luokkataisteluksi koko työtätekevän väestön vapauttamisen puolesta, taisteluksi, joka ammentaa voimansa itse tämän suurkapitalismin olemassaolon ehdoista ja voi sen tähden luottaa ehdottomasti **VARMAAN MENESTYKSEEN**.

Syytökseen talonpoikaisjoukkojen huomioimatta jättämisestä sosialidemokraatit voivat täydellä oikeudella vastata seuraavilla Karl Marxin sanoilla:

„Arvostelu ei repinyt kahleilta niitä koristaneita kuviteltuja kukkasia sitä varten, että ihmiskunta kantaisi edelleen noita kahleita niiden sellaisissa muodoissa, joissa ei ole mitään fantasiaa eikä mitään iloa, vaan sitä varten, että ihmiskunta karistaisi pois kahleensa ja ojentaisi kätensä elävää kukkasta kohti”⁵⁴.

Venäjän sosialidemokraatit repivät meidän maaseudullamme sitä koristavat kuvitellut kukkaset, taistelevat idealisointia ja fantasiaa vastaan, tekevät sitä hajoittavaa työtä, jonka takia „kansan ystävä” heitä niin raivokkaasti vihaavat,— ei sitä varten, että talonpoikaisjoukko jäisi nykyisen

sorron, sukupuuttoon kuolemisen ja orjuuden tilaan, vaan sitä varten, että proletariaatti käsittäisi, minkälaisia ovat ne kahleet, jotka kaikkialla kahlehtivat työtätekevää, käsittäisi, kuinka noita kahleita taotaan, ja pystyisi nousemaan niitä vastaan karistaakseen ne pois ja ojentaakseen kätensä todellista kukkasta kohti.

Kun he tuovat tämän aatteen työtätekevien luokan niille edustajille, jotka yksin asemansa puolesta vain kykenevätkin omaksumaan luokkatietoisuuden ja aloittamaan luokkataistelun, niin heitä syytetään siitä, että he haluavat keittää talonpojan kattilassa.

Ja kuka syyttää? —

Henkilöt, jotka itse rakentavat toiveensa työtätekevien vapauttamisesta „hallitukseen” ja „yhteiskuntapiireihin”, s.o. sen samaisen porvariston elimiin, joka juuri onkin kahlehtinut työtätekevät kaikkialla!

Ja tuollaiset nilviäiset pöyhistelevät vielä puhumaan sosialidemokraattien ihanteettomuudesta!

Siirtykäämme tarkastelemaan „kansan ystävien” poliittista ohjelmaa. Heidän teoreettisten katsomustensa käsittelyssä me olemme nähtävästi viipyneet jo aivan liian kauan. Millaisilla toimenpiteillä he tahtovat „sammuttaa tulipalon”? Missä he näkevät ulospääsyn, jonka sosialidemokraatit muka osoittavat väärin?

„Talonpoikaispankin uudelleenjärjestäminen”, sanoo hra Juzhakov kirjoituksessa „Maanviljelysministeriö” („Russkoje Bogatstvo” № 10), „siirtoasutushallinnon perustaminen, valtionmaiden vuokrauksen säännöstely kansantalouden etuja silmälläpitäen, ...vuokrakysymyksen käsittely ja säännöstely,— sellainen on ohjelma kansantalouden elvyttämiseksi ja sen suojaamiseksi nousevan rahavallan taloudelliselta väkivallalta (sic!)”. Ja kirjoituksessa „Taloudellisen kehityksen kysymyksiä” tätä „kansantalouden elvyttämisen” ohjelmaa täydennetään seuraavilla „ensimmäisillä, mutta välttämättömillä askelilla”: — „kaikkien niiden esteiden poistaminen, jotka nykyisin kahlehtivat kyläyhteisöä; sen vapauttaminen holhouksesta, siirtyminen yhteiskyntöihin (maanviljelyselinkeinon yhteiskunnallistaminen) ja maasta saatujen raaka-aineitten yhteisöllisen jalostamisen kehittäminen”. Ja herrat Krivenko ja Karyshev

lisäävät: „halpa luotto, talouden arttelimuoto, taattu menekki, mahdollisuus tulla toimeen ilman yrittäjähyötyä (siitä myöhemmin erikseen), halvempien voimakoneiden keksiminen ja muiden teknillisten parannusten tekeminen”, sekä vihdoin — „museoita, varastoja, välityskonttoreita”.

Tarkastelkaa lähemmin tätä ohjelmaa, niin te huomaatte, että nuo herrat asettuvat täydellisesti ja kokonaisuudessaan nykyisen yhteiskunnan maaperälle (s.o. kapitalistisen järjestelmän maaperälle, mitä he eivät itse tajua) ja tahtovat selviytyä asiasta tämän yhteiskunnan parsimisella ja paikkaamisella ymmärtämättä sitä, että kaikki heidän uudistuksensa — halpa luotto, tekniikan parannukset, pankit j.n.e. — ovat vain omiaan voimistamaan ja kehittämään porvaristoa.

Nik. — on on tietenkä aivan oikeassa väittäessään — ja se on eräs hänen arvokkaimpia väittämiään, jota vastaan „kansan ystävät” eivät voineet olla protestoimatta, — että asiaa ei voida auttaa minkäänlaisilla reformeilla nykyisen järjestelmän perustalla, että ei luotto, ei siirtoasutus, ei vero-uudistukset eikä kaiken maan siirtyminen talonpoikain haltuun saa aikaan mitään oleellista muutosta, vaan päinvastoin — ne tulevat lujittamaan ja kehittämään kapitalistista taloutta, jota liiallinen „holhous”, maaorjuudellisten maksujen jätteet, talonpoikain kiinnittäminen maahan j.n.e. nyt jarruttavat. Taloustieteilijät, jotka haluavat luottotoimen voimaperäistä kehittämistä, — sanoo hän, — kuten ruhtinas Vasilshikov (joka on aatteiltaan epäilemättä „kansan ystävä”), tahtovat samaa kuin „liberaalisetkin”, s.o. porvarilliset taloustieteilijät, „pyrkivät kehittämään ja lujittamaan kapitalistisia suhteita”. He eivät ymmärrä tuotantosuhdetemme antagonistisuutta („talonpoikaistossa” samoin kuin muissakin säädyissä) ja sen sijaan, että pyrkisivät johtamaan tämän antagonismin avoimelle tielle, sen sijaan, että liittyisivät suoraan niihin, jotka ovat tämän antagonismin vuoksi orjuutettuja, ja koettaisivat auttaa heitä nousemaan taisteluun, — he haaveilevat taistelun lopettamisesta sellaisilla toimenpiteillä, jotka on tarkoitettu kaikkia varten, jotka tarkoittavat sovintoa ja yhdistämistä. On ymmärrettävää, mikä tulos voi kaikista näistä toimenpiteistä olla: riittää, kun palautamme mieliin edelläesitettyt esimerkit talonpoikaiston jakaantumisesta, tullaksemme vakuuttuneeksi siitä,

että kaikkia noita luottoa*, parannuksia, pankkeja y.m. „edistysilmiöitä” voi käyttää hyödykseen vain se, jolle hyvin järjestetty ja vankka talous tuottaa vissejä „säästöjä”, s.o. mitättömän pienen vähemmistön, pikkuporvariston edustaja. Ja järjestittepä te talonpoikaispankin ja muita sellaisia laitoksia uudelleen miten tahansa, niin sillä te ette kajoa vähääkään sitä tärkeintä ja perustosiasiaa, että väestöjoukot on pakkoluovutettu ja että niiden pakkoluovutus jatkuu, että väestöjoukoilla ei ole varoja edes itsensä ravitsemiseen, puhumattakaan oikein hoidetun talouden järjestämisestä.

Samaa on sanottava myöskin „artteleista”, „yhteiskynnöistä”. Hra Juzhakov nimittää viimeksimainittuja „maanviljelyselinkeinon yhteiskunnallistamiseksi”. Se on tietenkin vain naurettavaa, sillä yhteiskunnallistamista varten on organisoitava tuotanto laajemmassa kuin vain yhden kyläpahasen puitteissa, sillä sitä varten on välttämättä pakkoluovutettava ne „nylkyrit”, jotka ovat monopolisoineet tuotantovälineet ja pitävät isännyyttä Venäjän yhteiskunnan nykyisessä taloudessa. Mutta sitä varten tarvitaan taistelua, taistelua ja yhä taistelua, eikä tyhjänpäiväistä poroparvillista moraalia.

Ja sen vuoksi sellaiset toimenpiteet muuttuvat heidän käsissään nöyriksi liberaalisiksi puolinaistoimenpiteiksi, joita filantrooppisten porvariarmopalojen varassa syntyy ja jotka aiheuttavat paljon enemmän vahinkoa vieroittamalla riistettyjä taistelusta, kuin hyötyä siitä yksityisten henkilöitten aseman mahdollisesta paranemisesta, mikä kapitalistien suhteiden yleisellä perustalla ei voi olla olematta mitätöntä ja kestämatöntä. Miten säädyttömän pitkälle Venäjän elämän antagonismin hämääminen näillä herroilla menee — mikä tapahtuu tietysti mitä parhaimmalla tarkoituksella lopettaa todellinen taistelu, s.o. juuri sellaisilla tarkoituksilla, joilla helvetti on kivetty, — sitä osoittaa hra Krievkon seuraava päätelmä:

„intelligenssi johtaa tehtailijoiden tuotantolaitoksia ja se voi johtaa kansan teollisuutta”.

---

* Tuo ajatus tukea luoton avulla „kansan taloutta”, s.o. pientuottajien taloutta kapitalististen suhteiden vallitessa (ja näiden suhteiden olemassaoloa, kuten olemme nähneet, eivät „kansan ystävät” voi enää kieltää), — tuo mieleton ajatus, joka osoittaa teoreettisen poliittisen taloustieteen aakkostotuuksien ymmärtämättömyyttä, osoittaa täysin havainnollisesti noiden herrojen teorian typeryyden, jotka yrittävät istua kahdella tuolilla.

Koko heidän filosofiansa supistuu vaikeroimiseen siitä, että on olemassa taistelu ja riisto, mutta „voitaisiin” olla ilman niitäkin, jos... jos ei olisi riistäjiä. Todellakin, mitä kirjoittaja tahtoi sanoa ajatuksettomalla lauseellaan? Ei suinkaan voida kieltää sitä, että Venäjän yliopistot ja muut oppilaitokset tuottavat joka vuosi sellaista „intelligenssiä” (??), joka etsii vain elättäjäänsä? Ei suinkaan voida kieltää sitä, että tämän „intelligenssin” ylläpitoon tarvittavia varoja on Venäjällä nykyisin vain porvarillisella vähemmistöllä? Ei suinkaan porvarillinen intelligenssi Venäjällä katoa siitä, kun „kansan ystävä” sanovat, että se „voisi” olla palvelematta porvaristoa? Niin, „voisi”, jos se ei olisi porvarillista. Se „voisi” olla olematta porvarillista, „jos” Venäjällä ei olisi porvaristoa ja kapitalismia! Ja ihmiset saattavat koko ikänsä hokea tuota yhtä ja samaa „jospa” ja „kunpa”! Nuo herrat eivät muuten kieltäydy ainoastaan antamasta kapitalismille ratkaisevaa merkitystä, he eivät halua yleensäkään nähdä kapitalismissa mitään pahaa. Jos poistetaan eräät „puutteellisuudet”,—niin he järjestävät elämänsä sen vallitessa ehkä sangen mukavasti. Suvainnette kuulla hra Krivenkon seuraavan lausunnon:

„Kapitalistinen tuotanto ja elinkeinojen kapitalistisoituminen eivät lainkaan ole sellaisia portteja, joiden kautta jalostusteollisuus voi vain joutua pois kansan käsistä. Voi se tietysti joutua poisikin, mutta voi myös tulla kansan elämään ja lähemmäksi maataloutta ja raaka-aineteollisuutta. Sitä varten ovat mahdollisia useammat yhdistelmät ja sitä voivat auttaa sekä muut että myöskin nämä samaiset portit” (s. 161). Hra Krivenkolla on eräitä sangen hyviä ominaisuuksia hra Mihailovskiin verrattuna. Esimerkiksi avomieliisyys ja suorasukaisuus. Siinä missä hra Mihailovski kirjoittaisi sivukaupalla sileitä ja nokkelia lauseita kiertäen ja kaartuen aiheen ympärillä kuitenkin kajoamatta itse aiheeseen, siinä asiallinen ja käytännöllinen hra Krivenko iskee olan takaa ja latelee kursailematta lukijan eteen kaikki katsantokantajensa typeryydet täydellisesti. Kuulkaahan: „kapitalismi voi tulla kansan elämään”. Toisin sanoen kapitalismi on mahdollinen ilman, että työtätekevät erotetaan tuotantovälineistä! Todellakin suuremoina; nyt me ainakin käsitämme aivan selvästi, mitä „kansan ystävä” tahtovat. He tahtovat tavarataloutta ilman kapitalismia,—kapitalismia ilman pakkoluovuttamista ja ilman riis-

toa, jossa olisi vain pikkuporvaristo, joka elää kituuttaisi rauhallisesti inhimillisten tilanherrain ja liberaalisten hallintoviranomaisten turvissa. Ja Venäjää onnellistamaan hankkiutuvan departementtivirkamiehen vakavalla naamalla he ryhtyvät sommittelemaan sellaista järjestelmää, jonka vallitessa sudet olisivat kylläisiä ja lampaat säilyisivät eheinä. Saadaksemme käsityksen noiden sommitelmien luonteesta meidän on tutustuttava saman kirjoittajan artikkeliin №:ssa 12 („Kulttuuriyksilöistä”): „Teollisuuden arttelimuoto ja valtiollinen muoto,— päättelee hra Krivenko, kuvitellen nähtävästi, että hänet on jo „kutsuttu” „ratkaisemaan käytännöllisiä taloudellisia probleemeja”,— ei merkitse lainkaan kaikkea, mitä tässä tapauksessa voidaan kuvitella. Mahdollinen on esimerkiksi seuraava sommitelma”. Ja edelleen kerrotaan, kuinka „Russkoje Bogatstvo” toimitukseen saapui teknikko, joka esitti suunnitelman Donin Alueen teknillisestä käyttämisestä osakeyhtiön muodossa, jonka osakkeet olisivat pieniä (korkeintaan 100 ruplaa). Suunnitelman laatijaa kehoitettiin muuttamaan luonnostaan likipitään sellaiseksi, „että osakkeet eivät kuuluisi yksityisille henkilöille, vaan kyläyhteisöille, ja niin, että se osa niiden väestöstä, joka ryhtyy työskentelemään tuotantolaitoksissa, saisi tavallisen työpalkan, mutta kyläyhteisöt takaisivat sille yhteyden maahan”.

Todellakin, miten suurta hallinnollista nerokkuutta! Kuinka liikuttavan yksinkertaisesti ja helposti kapitalismi saatetaan kansan elämään ja poistetaan sen vahingolliset ominaisuudet! Tarvitsee vain järjestää niin, että pohatat ostavat kyläyhteisön kautta osakkeita * ja saavat tuloja laitoksesta, jossa työskentelisi „osa väestöä”, jolle on turvattu yhteys maahan— sellainen „yhteys”, joka ei suo mahdollisuutta elää tästä maasta (kukapa muuten menisi

* Puhun osakkeiden ostamisesta pohattojen käsiin,— vaikka kirjoittaja tekee varauksen osakkeiden kuulumisesta kyläyhteisöille.— siksi, että hän puhuu kuitenkin osakkeiden ostamisesta rahalla, jota on vain rikkailla. Siksi hoidettakoon asiaa kyläyhteisön välityksellä tai ei,— joka tapauksessa maksaa voivat vain pohatat, aivan samoin kuin se, että kyläyhteisö ostaa tai vuokraa maan, ei ensinkään poista sitä, että rikkaat monopolisoivat tämän maan käsiinsä. Edelleen, tulojen (voitto-osinkojen) täytyy joutua sille, joka on maksanut,— muutenhan osake ei ole osake. Ja minä ymmärrän kirjoittajan ehdotuksen siinä mielessä, että määrätty osa voitosta käytetään „turvaamaan työläisten yhteyden maahan”.— Ellei kirjoittaja tarkoita tätä (vaikka se kiertämättä johtuu siitä, mitä hän sanoo), vaan sitä, että pohatat maksaisivat osakkeista saamatta voitto-osinkoa,— silloin hänen suunnitelmansa tarkoittaa yksinkertaisesti sitä, että omistavat jakaisivat omaisuutensa omistamattomien kanssa. Se muistuttaa juttua kärpäsmyrkystä, jonka käyttöohje vaatii, että kärpänen on pyydystettävä kiinni ja pantava astiaan,— jolloin kärpänen kuolee heti.

tekemään työtä „tavallisesta työpalkasta”?), mutta joka on riittävä sitomaan ihmisen paikoilleen, orjuuttamaan hänet juuri paikallisen kapitalistisen tuotantolaitoksen alaiseksi ja riistämään häneltä mahdollisuuden vaihtaa isäntää, Puhun täydellä syyllä isännästä, kapitalistista, sillä sitä, joka maksaa työläiselle *työpalkan*, ei voida muuksi nimittää.

Lukija jo ehkä moittii minua siitä, että näin laajasti käsittelen tuollaista pötyä, joka ei näköjään ansaitsisi minäkäänlaista huomiota. Mutta malttakaahan. Vaikka se onkin pötyä, niin se on sellaista pötyä, jonka tutkiminen on hyödyllistä ja jota on tutkittava, sillä se kuvastaa Venäjän todellisia yhteiskunnallis-taloudellisia suhteita ja kuuluu sen vuoksi meillä mitä laajimmin levinneisiin yhteiskunnallisiin aatteisiin, jotka sosialidemokraattien täytyy vielä kauan ottaa lukuun. Asia on niin, että siirtyminen maaorjuudellisesta, feodaalisesta tuotantotavasta kapitalistiseen tuotantotapaan Venäjällä on aikaansaanut ja osittain saa vielä nytkin aikaan sellaisen aseman työtätekeville, jolloin talonpojan, joka ei pysty saamaan maasta itselleen toimeentuloa eikä *suorittamaan siitä tilanherran hyväksi verovelvollisuuksia (joita hän vielä nytkin suorittaa)*, on ollut pakko turvautua „sivuansioihin”, joilla oli alkuaan, vanhaan hyvään aikaan, joko itsenäisen elinkeinoammatin muoto (esim. ajurinammatti), tai epäitsenäisen mutta verrattain hyväpalkkaisen ammatin muoto, koska elinkeinot olivat kovin heikosti kehittyneet. Tämä tila turvasi talonpoikaistolle nykyiseen verraten jonkinlaisen hyvinvoinnin, maaorjaväen hyvinvoinnin, joka elää kituutti tyynesti sadantuhannen jalosukuisen poliisimestarin ja Venäjän maata itselleen haalivien yhäti lisääntyvien porvarien suojassa.

Ja „kansan ystävät” ihannoivat tätä järjestelmää, heittäen yksinkertaisesti syrjään sen varjopuolet, haaveilevat siitä — „haaveilevat”, sillä todellisuudessa ei sitä ole enää pitkiin aikoihin ollut, kapitalismi on jo aikoja sitten murskannut sen, kapitalismi, joka on saanut aikaan maataviljelevän talonpoikaiston joukottaisen pakkoluovutuksen ja muuttanut entiset „ansiotyöt” runsaasti tarjolla olevien työ-„käsien” mitä hillittömimmäksi riistoksi.

Pikkuporvarillisuuden ritarimme tahtovat nimenomaan, että säilyisi talonpojan „yhteys” maahan, mutta eivät tahdo maaorjuutta, joka yksin turvasi tämän yhteyden ja jonka

vain tavaratalous ja kapitalismi murskasivat tehden tämän yhteyden mahdottomaksi. He tahtovat sivuansioita, jotka eivät irroittaisi talonpoikaa maasta, jotka — tehtäessä työtä markkinoita varten — eivät synnyttäisi kilpailua, eivät loisi *pääomaa*, eivätkä saattaisi väestöjoukkoja sen orjuuteen. Uskollisina subjektiiviselle metodille sosiologiassa he tahtovat „ottaa” hyvää sekä sieltä että täältä,— mutta todellisuudessa tuollainen lapsellinen halu johtaa tietysti vain taantumukselliseen haaveiluun, joka ei ota huomioon todellisuutta, vaan johtaa siihen, ettei kyetä ymmärtämään eikä käyttämään hyväksi uusien olojen todella edistyksellisiä, vallankumouksellisia puolia ja johtaa suosimaan sellaisia toimenpiteitä, jotka ikuistaisivat vanhan ja hyvän puolittain maaorjuudellisen ja puolivapaan työn järjestelmän, jolle olivat ominaisia kaikki riiston ja sorron kauhut ja joka ei antanut mitään ulospääsyn mahdollisuutta.

Todistaakseni oikeaksi tämän selityksen, jossa „kansan ystävät” asetetaan taantumuksellisten joukkoon, viittaan kahteen esimerkkiin.

Moskovan zemstvolitastosta voimme lukea kuvauksen jonkun rva K:n taloudesta (Podolskin kihlakunnassa), joka (talous eikä kuvaus) ihastutti Moskovan tilastomiehiä ja hra V. V:tä, ellei muistini petä (muistaakseni hän kirjoitti siitä jossain aikakauslehdessä).

Tämä paljon puheenaihetta antanut rva K:n talous on hra V. Orlovin mielestä „tosiasia, joka todistaa vakuuttavasti käytännössä” hänen mieliväitteensä, että muka „missä talonpoikainen maanviljelys on hyvässä kunnossa, siellä myöskin yksityisten maanomistajien taloutta hoidetaan paremmin”. Tämän rouvan maatilaa kuvailevasta hra Orlovin kertomuksesta näkyy, että rouva hoitaa talouttaan käyttämällä paikallisten talonpoikain työtä, jotka muokkaavat hänen maansa maksuksi talvisin lainaksi saaduista jauhoista j.n.e., ja maanomistajatar suhtautuu talonpoikiin sangen hyvin, pitäen huolta heistä, auttaa heitä niin, että nykyään nämä ovat kunnan vauraimpia talonpoikia, joilla leipää „riittää melkein uutiseen asti (ennen ei riittänyt edes talviseen Nikolain päivään asti)”.

Herää kysymys, sulkeeko „tällainen asiointila pois talonpojan ja maanomistajan välisen etujen vastakohtaisuuden”, kuten herrat N. Kablukov (V osa, s. 175) ja V. Orlov arvelevat (II osa, s. 55—59 y.m.)? ⁵⁵ Ilmeistä on, että ei sulje,

sillä rva K. elää talonpoikainsa työllä. Siis riistoa ei ole lainkaan poistettu. Rva K:lle se on anteeksiannettavaa, että hän ei näe riistoa niiden hyvien suhteitten takaa, jotka hänellä on riistettäviin, mutta sitä ei voida mitenkään antaa anteeksi talous- ja tilastotieteilijälle, joka, ihastuneena tähän tapaukseen, on täysin verrattavissa niihin Menschenfreundeihin * Lännessä, jotka ovat ihastuksissaan kapitalistin hyvistä suhteista työläiseen ja kertovat haltioituneina sellaisista tapauksista, jolloin tehtailija pitää huolta työläisistä, järjestää heille kulutustavarain kauppoja, asuntoja j.n.e. Kun tuollaisten „tosiasiain” olemassaolon (ja siis „mahdollisuuden”) perusteella tehdään se johtopäätös, ettei etuvastakohtaisuuksia olekaan, niin se merkitsee sitä, ettei puiden takaa nähdä metsää. Tämä ensiksikin.

Ja toiseksi, me näemme hra Orlovin kertomuksesta, että rva K:n talonpojat, „saaden erinomaisia satoja (tilanherratar antoi heille hyvää siementä) ovat hankkineet itselleen karjaa” ja hoitavat „vaurasta” taloutta. Kuvitelkaapa, että näistä „vauraista isännistä” tulisi ei „melkein”, vaan täysin vauraita: että heillä riittäisi leipää ei vain „melkein” uuteen asti eikä ainoastaan „enemmistöllä”, vaan kaikilla ja että sitä olisi täysin riittävästi. Kuvitelkaamme, että nämä talonpojat olisivat saaneet maata riittävästi, että heillä olisi myöskin „laidunmaat ja karjatiet”, joita heillä ei nyt ole (aikamoista vaurautta!) ja jotka he vuokraavat rva K:lta työntekoa vastaan. Luuleeko hra Orlov todellakin, että silloin — s.o. jos talonpoikaistalous olisi todella vaurasta — nämä talonpojat suostuisivat „suorittamaan kaikki työt rva K:n maatilalla huolellisesti, aikanaan ja nopeasti”, kuten he nyt tekevät? Tai ehkä kiintyneisyys hyvään rouvaan, joka niin äidillisesti imee mehun vauraista talonpojista, on voimakkaampi kannustin kuin talonpoikain nykyisen aseman toivottomuus, sillä eiväthän he voi tulla toimeen ilman laidunta ja karjatietä?

Ilmeistä on, että sellaisia ovat olemukseltaan „kansan ystävien” aatteet: todellisina pikkuporvariston ideologioina he eivät tahdo riiston hävittämistä, vaan sen lieventämistä, eivät tahdo taistelua, vaan sovittelua. Heidän laajat ihanteensa, joiden kannalta he niin innokkaasti hutkivat ahdasmielisiä sosialidemokraatteja, eivät mene sitä „vaurasta” talonpoi-

* — „ihmisystävät”, filantroopit. *Toim.*

kaistoa pitemmälle, joka täyttää „velvollisuutensa” tilanherröjen ja kapitalistien edessä, kunhan tilanherrat ja kapitalistit vain suhtautuisivat heihin oikeudenmukaisesti.

Toinen esimerkki. Verrattain tunnetussa kirjoituksessaan „Kansan maanhallinnan normit Venäjällä” („Russkaja Mysl” № 9, 1885) hra Juzhakov esitti käsityksiään siitä, millaisen tulee suuruudeltaan olla „kansan” maanhallinnan, s.o. liberaalimmalle sanontatavan mukaan sellaisen maanhallinnan, joka sulkee pois kapitalismin ja riiston. Nyt — sen jälkeen, kun hra Krivenko on erinomaisesti selittänyt asian, — me tiedämme, että hänkin katsoi asiaa „kapitalismin kansanelämään viemisen” kannalta. „Kansan” maanhallinnan minimiksi hän otti sellaiset maaosuudet, jotka turvaisivat „viljatarpeen ja maksut”*, kaiken muun voi muka hankkia „ansiotöillä”... Toisin sanoen hän suorastaan tyytyi sellaiseen järjestelmään, että talonpoika, säilyttäen yhteyden maahan, joutui kaksinkertaisen riiston alaiseksi, osaksi tilanherran taholta — „maaosuuden” kautta ja osaksi kapitalistin taholta — „ansiotöiden” kautta. Tämä pienentuottajain tila, jotka ovat kaksinkertaisen riiston alaisia ja samalla painetut sellaisiin elämänehtoihin, jotka synnyttävät välttämättä heissä arkuutta ja masentuneisuutta riistämällä heiltä kaiken uskon ei ainoastaan voittoon, vaan myöskin sorrettujen luokan taisteluun, tuo puolittain keskiaikainen asema on „kansan ystävien” näköpiirin ja ihanteiden nec plus ultra. Ja kun nyt kapitalismi, joka on Venäjän historian koko reforminjälkeisenä aikana kehittynyt tavattomalla nopeudella, alkoi kiskoa juurineen pois tätä vanhan Venäjän perustaa, — patriarkaalista, puolittain maaorjatalonpoikaistoa, — kiskoa sitä pois keskiaikaisista, puolifeodaalisista oloista ja ryhtyi asettamaan sitä uusimpiin, puhtaasti kapitalistisiin oloihin pakoittaen sen jättämään vanhat asuinpaikkansa ja kuljeskelemaan pitkin Venäjää työnhaussa, hävittämällä pois paikallisen „työnantajan” alaiseksi orjuutuksen sekä osoittamalla, missä on riiston perusta yleensä, luokkariiston eikä määrätyn verenimijän

---

* Osoittaakseni, mikä suhde on tämän menon ja talonpojan budjetin muun osan välillä, viittaan samoihin 24 budjettiin Ostrogzhskin kihlakunnasta. Perheen keskimääräiset menot ovat 495 ruplaa 39 kopeekkaa (luonnossa ja rahassa). Niistä menee 109 ruplaa 10 kopeekkaa karjanhoitoon, 135 ruplaa 80 kopeekkaa kasviselintarvikkeisiin ja veroihin, ja jäännös — 250 ruplaa 49 kopeekkaa muihin menoihin, kuten muihin elintarvikkeisiin, vaatetukseen, inventaariin, vuokraan y.m.s. Karjanhoitomien hra Juzhakov laskee heinämaiden ja apumaan käytön tilille.

harjoittaman riiston perusta,— kun kapitalismi alkoi vetää järelläolevaa, sorrettua ja elukan asemaan painettua talonpoikaisväestöä joukottain yhä mutkallisemmaksi käyvän yhteiskunnallis-poliittisen elämän pyörteisiin,— niin silloin ritarimme nostivat huudon ja voitotuksen tukipylväitten luhistumisesta ja murtumisesta. Ja he jatkavat nytkin huu-toaan ja voitotustaan tuosta vanhasta hyvästä ajasta, vaikka nyt jo pitää kai olla aivan sokea voidakseen olla näkemättä tämän uuden elämänjärjestyksen vallankumouksellista puolta, voidakseen olla näkemättä, kuinka kapitalismi luo uuden yhteiskunnallisen voiman, joka ei ole mitenkään sidottu vanhaan riistojärjestelmään ja joka on saanut mahdollisuuden taistella sitä vastaan.

„Kansan ystävillä” ei kuitenkaan huomata jälkeäkään halusta saada mitään perusteellista muutosta nykyiseen järjestelmään. He ovat täysin tyytyväisiä nykyisellä perustalla suoritettaviin liberaalisiin toimenpiteisiin, ja hra Krivenko osoittaa sellaisten toimenpiteiden keksimisen alalla oikeita kotimaisen pompadourin hallinnollisia kykyjä.

„Yleensä tämä kysymys”, järkeilee hän „kansanteollisuutemme” „yksityiskohtaisen tutkimisen ja perusteellisen uudistamisen” välttämättömyydestä, „vaatii erikoista käsitelyä ja tuotantojen jaoittelua sellaisiin tuotantoryhmiin, jotka soveltuvat kansan elämään (sic!!), ja sellaisiin, joiden soveltaminen kohtaa joitakin vakavia vaikeuksia”.

Näytteen eräästä tuollaisesta ryhmiin jakamisesta antaa meille samainen hra Krivenko, joka jakaa elinkeinot sellaisiin, jotka eivät muutu kapitalistisiksi, sellaisiin, joissa kapitalistiseksi muuttuminen on jo tapahtunut, ja sellaisiin, jotka voivat „kiistellä suurteollisuuden kanssa olemassaolosta”.

„Ensimmäisessä tapauksessa”, päättelee tämä hallintomies, „voi pientuotanto olla vapaasti olemassa” — ja olla vapaa markkinoista, joiden heilahtelut jakavat pientuottajia porvaristoksi ja proletariaatiksi? olla vapaa paikallisten markkinain laajenemisesta ja niiden keskittymisestä suurmarkkinoiksi? olla vapaa tekniikan edistyksestä? Vai voiko tämä tekniikan edistys tavaratalouden vallitessa ehkä olla jotain muuta kuin kapitalistista? — Viimeksimainitussa tapauksessa kirjoittaja vaatii „tuotannon järjestämistä niinikään suurmuodossa”: „On selvää”, sanoo hän, „että

siinä tarvitaan jo tuotannon järjestämistä niinkään suurmuodossa, tarvitaan kiinteää ja liikkuvaa pääomaa, koneita j.n.e. tai näiden ehtojen korvaamista jollakin muulla: halvalla luotolla, liikojen välikäsien poistamisella, talouden arttelimuodolla ja mahdollisuudella tulla toimeen ilman yrittäjävoittoa, turvatulla menekillä, halvempien voimakoneiden keksimisellä ja muilla teknillisillä parannuksilla taikka vihdoin alentamalla jonkinverran työpalkkaa, jos se korvautuu muilla eduilla”.

Peräti luonteenomaista järkeilyä „kansan ystävien” luonnehtimiseksi, joilla sanoissa on laajat ihanteet, mutta käytännössä kaavamaista liberalismia. Kuten huomaatte, filosofimme aloittaa ei enemmästä eikä vähemmästä kuin mahdollisuudesta tulla toimeen ilman yrittäjävoittoa ja suurtalouden järjestämisestä. Mainiota: se on juuri sitä, **MITA** sosialidemokraatitkin tahtovat. Mutta miten „kansan ystävät” tahtovat sen saavuttaa? Näet suurtuotannon järjestämiseksi ilman liikkeenharjoittajia on välttämätöntä ensiksikin yhteiskunnallisen talouden tavara-tuotantojärjestelmän hävittäminen ja sen korvaaminen yhteisöllisellä, kommunistisella organisatiolla, jolloin tuotannon säännöstelijänä eivät olisi markkinat, kuten nyt, vaan itse tuottajat, itse työläisten yhteiskunta, ja jolloin tuotantovälineet eivät kuuluisi yksityisille henkilöille, vaan koko yhteiskunnalle. Tällainen yksityisen *omistamismuodon* korvaaminen yhteisöomistuksella vaatii ilmeisesti *ennakolta tapahtuvaa tuotantomuodon* uudestijärjestämistä, vaatii piehtuottajain hajanaisten, pienten, erillisten tuotantoprosessien yhdistämistä *yhdeksi yhteiskunnalliseksi tuotantoprosessiksi*, sanalla sanoen se vaatii juuri niitä aineellisia edellytyksiä, jotka kapitalismi luokin. Mutta „kansan ystäväthän” eivät aio lainkaan nojautua kapitalismiin. Miten he sitten aikovat menetellä? Se on tietämätöntä. He eivät edes mainitsekaan tavaratalouden hävittämisestä: nähtävästi heidän laajat ihanteensa eivät voi mitenkään päästä ulos tämän yhteiskunnallisen tuotantojärjestelmän puitteista. Edelleen: yrittäjävoiton lakkauttamiseksihan täytyy pakko-luovuttaa liikkeenharjoittajat, joiden saama „hyöty” juontuu juuri siitä, että he ovat monopolisoineet tuotantovälineet. Näiden isänmaamme tukipylyväitten pakkoluovuttamiseksi-han tarvitaan vallankumouksellinen kansanliike porvarilista järjestelmää vastaan, liike, johon pystyy vain

työläisproletariaatti, jota ei mikään sido tähän järjestelmään. Mutta „kansan ystävillä” ei ole ajatustakaan mistään taistelusta, eivätkä he voi aavistaakaan minkäänlaisten muiden yhteiskunnallisten tekijöiden mahdollisuutta ja välttämättömyyttä kuin itsensä näiden liikkeenharjoittajien hallinnollisia elimiä. On selvää, ettei heillä ole vähäisintäkään aikomusta esiintyä vakavasti „yrittäjävoittoa” vastaan: hra Krivenko tuli yksinkertaisesti lörpötelleeksi. Ja hän rientää heti korjaamaan virheensä: voidaanhan sellainen asia kuin „mahdollisuus tulla toimeen ilman yrittäjävoittoa” „korvata” „jollakin muulla”, nimittäin luotolla, menekin järjestelyllä, tekniikan parannuksilla. Kaikki järjestyi siis aivan onnellisesti: sellaisen herroja liikkeenharjoittajia loukkaavan seikan kuin heidän pyhän „hyötyomis”-oikeutensa lakkauttamisen tilalle ilmestyi sellaisia kainoja liberaalisia toimenpiteitä, jotka antavat kapitalismin käsiin vain parempia taisteluaseita, jotka vain vahvistavat, lujittavat ja kehittävät pientä „kansan”-porvaristoamme. Ja ettei jäisi mitään epäilystä siitä, että vain tämän pikkuporvariston etuja „kansan ystävät” puolustavatkin, hra Krivenko antaa vielä seuraavan erinomaisen selityksen. Osoittautuu, että yrittäjävoiton hävittämisen voi „korvata”... „työpalkan alentamisella”!!! Ensi silmäyksellä saattaa näyttää siltä, että tässä on yksinkertaisesti puhuttu tyhmyyksiä. Mutta asia ei ole niin. Se on pikkuporvariston aatteiden johdonmukaista soveltamista. Kirjoittaja havaitsee sellaisen tosiasian kuin suurpääoman taistelun pienpääomaa vastaan ja todellisena „kansan ystävänä” hän asettuu tietysti puolustamaan pientä... *pääomaa*. Hän on tämän ohella kuullut, että pienkapitalistien voimakkaimpia taistelukeinoja on palkkojen alentaminen,—tosiasia, joka on aivan oikein pantu merkille ja todettu monilla tuotantaloilla Venäjälläkin, työpäivän pidentämisen ohella. Ja niinpä hän, haluten hinnalla millä tahansa pelastaa pienet... *kapitalistit*, ehdottaa „jonkin verran alennettavaksi työpalkkaa, jos se korvautuu muilla eduilla”! Herrat liikkeenharjoittajat, joiden „hyödystä” oltiin alussa puhuvinaan kummallisia asioita, voivat olla aivan rauhassa. Arvelen, että he asettaisivat mielellään vaikkapa raha-asiaain ministeriäkin tämän nerokkaan hallintomiehen, joka suunnittelee liikkeenharjoittajia vastaan — työpalkan alentamista.

Voidaan esittää vieläkin esimerkki siitä, kuinka „Russkoje Bogatstvon” humanis-liberaalisista hallintomiehistä pilkistää esiin puhdasverinen porvari heti kun asia vaan koskee joitain käytännöllisiä kysymyksiä. „Kotimaisen elämän kronikassa” „Russkoje Bogatstvon” №:ssa 12 on puhe monopolista.

„Monopoli ja syndikaatti — sellaisia ovat kehittyneen teollisuuden ihanteet”, sanoo kirjoittaja. Ja hän ihmettelee edelleen, että näitä laitoksia ilmestyy meillekin, vaikkei meillä ole „pääomien voimakasta kilpailua”. „Ei sokeri- eikä naftateollisuus ole meillä vielä lainkaan erikoisemmin kehittyneet. Sekä sokerin että paloöljyn käyttö on meillä vielä melkein kapaloasteella, jos otetaan huomioon se näiden tuotteiden mitätön määrä, mikä meillä tulee yhtä kuluttajaa kohti muihin maihin verrattuna. Näyttäisi siltä, että näillä teollisuusaloilla on vielä sängen suuret kehitysmahdollisuudet ja että ne voivat niellä vielä suuret määrät pääomia”.

Kuvaavaa on, että juuri tässä — käytännöllisessä kysymyksessä — kirjoittaja on unohtanut „Russkoje Bogatstvon” lempiajatuksen sisämarkkinain supistumisesta. Hänen on pakko tunnustaa, että näillä markkinoilla on vielä edessään valtava kehitys, eikä supistuminen. Tähän tulokseen hän tulee vertaamalla olojamme Länteen, missä kulutus on suurempi. Miksi? — Siksi, että kulttuuritaso on korkeampi. — Mutta mikä sitten on tuon kulttuurin aineellinen perusta, ellei kapitalistisen tekniikan kehitys, tavaratalouden ja vaihdon kasvu, jotka saattavat ihmiset useimmin tekemisiin toistensa kanssa ja hävittävät eri seutujen keski-aikaisen eristyneisyyden? Eikö esimerkiksi Ranskassa ennen suurta vallankumousta kulttuuritaso ollut yhtä alhainen kuin meillä, kun Ranskan puolittain keskiaikaisen talonpoikaiston jakaantuminen maalaisporvaristoksi ja proletariaatiksi ei ollut vielä tapahtunut? Ja jos kirjoittaja olisi huolellisemmin tarkastellut elämää Venäjällä, hän ei olisi voinut olla huomaamatta esimerkiksi sitä tosiasiaa, että sellaisilla seuduilla, missä kapitalismi on kehittyntä, ovat talonpoikaisväestön tarpeet huomattavasti suuremmat kuin puhtaasti maanviljelysseuduilla. Tämän panevat yksimielisesti merkille kaikki kotiteollisuuselinkeinojemme tutkijat kaikissa niissä tapauksissa, jolloin nämä elinkeinot

saavuttavat sellaisen kehitystason, että painavat ammatti-työn leiman väestön koko elämään*.

„Kansan ystävät” eivät kiinnitä mitään huomiota sentapaisiin „pikkuseikkoihin”, sillä heidän mielestään asian selittää tässä „yksinkertaisesti” kulttuurisuus tai yleensä monimutkaistunut elämä eivätkä he edes syvenny ajattelemaan kysymystä tämän kulttuuritason ja tämän monimutkaistumisen aineellisista perustoista.—Mutta jos he kiinnittäisivät huomiotaan vaikkapa maaseutumme ekonomiikkaan, niin heidän täytyisi tunnustaa, että juuri talonpoikaiston jakaantuminen porvaristoksi ja proletariaatiksi luo sisämarkkinat.

Nähtävästi he arvelevat, että markkinain kasvu ei merkitse lainkaan vielä porvariston kasvua. „Monopoli on meillä”, järkeilee edelläsiteerattu kotimaisen elämän kronikoitsija edelleen, „missä tuotanto on yleensä heikosti kehittynyt, missä ei ole yritteliäisyyttä eikä aloitteellisuutta, uutena jarruna *maan voimien* kehitykselle”. Puhuessaan tupakkamonopolista kirjoittaja laskee, että „se ottaa *kansan* liikevaihdosta 154 miljoonaa ruplaa”. Tässä jätetään jo suoranaisesti huomioonottamatta se, että meidän talousjärjestelmämme perustanahan on tavaratalous, jonka johtajana meillä, kuten kaikkialla muuallakin, on porvaristo. Ja sen sijaan, että puhuisi siitä, miten monopoli ahdistaa porvaristoa, kirjoittaja puhuu „maasta”, sen sijaan, että puhuisi tavaraliikevaihdosta, porvarillisesta liikevaihdosta, hän puhuu „kansan” liikevaihdosta**. Porvari ei kykene koskaan tajuamaan eroa näiden käsitteiden välillä, niin valtava kuin tuo ero onkin. Osoittaakseni, kuinka ilmeinen tämä ero todella on, viittaan aikakauslehteen „Otetshestvennyje Zapiski”, jolla on arvovaltaa „kansan ystävien” silmissä. Kirjoituksessa „Plutokratia ja sen perusteet” lehden 2. numerossa v. 1872 sanotaan:

„Marlowen luonnekuvauksen mukaan plutokratian oleellisimpänä tunnusmerkkinä on sen kiintymys liberaaliseen valtiomuotoon tai ainakin hankkimisvapauden periaattee-

* Esimerkin vuoksi viittaan vaikkapa Pavlovon kotteollisuuden harjoittajiin ympäristökylien talonpoikiin verrattuna. Kts. Grigorjevin ja Annenskin teoksia 56.—Otan tahallani taaskin esimerkiksi sellaisen kylän, jossa on muka erityinen „kansanjärjestelmä”.

** Sanontatapa, joka on sitäkin suuremmalla syyllä katsottava kirjoittajan viaksi, kun „Russkoje Bogatstvo” käyttää mielellään sanaa „kansan” porvarillisen vastakohtana.

seen. Jos otamme tämän tunnusmerkin ja vertailemme, miten olivat asiat noin 8—10 vuotta sitten, niin me näemme, että liberalismiin alalla olemme edistyneet tavattomasti... Ottakaa mikä sanoma- tai aikakauslehti tahansa,—niin kaikki ne näyttävät suuremmassa tai pienemmässä määrässä edustavan demokraattista periaatetta, kaikki taistelevat kansan etujen puolesta. Mutta demokraattisten katsomusten ohella ja vieläpä niiden suojassakin (*huomatkaa se*) tämän tästä viedään tahtoen tai tahtomatta eteenpäin plutokraattisia pyrkimyksiä”.

Esimerkkinä kirjoittaja esittää Pietarin ja Moskovan kauppiassäädyn adressin, jonka nämä lähettivät rahasiain ministerille tämän Venäjän porvariston kunnianarvoisimman säädyn kiittollisuuden osoitukseksi siitä, että „hän on perustanut Venäjän finanssiaseman yksityisen liiketoiminnan mahdollisimman laajan kehittämisen pohjalle, mikä on ainoata hedelmällistä toimintaa”. Ja artikkelin kirjoittaja tekee johtopäätöksen: „Plutokraattisia aineksia ja pyrkimyksiä meidän yhteiskunnassamme epäilemättä on ja riittävän paljon”.

Näettekö — jo ammoisina aikoina, jolloin suuren vapautusreformin vaikutukset olivat vielä voimakkaina ja verksinä mielessä (jonka reformin piti hra Juzhakovin keksinnön mukaan avata rauhalliset ja oikeat tiet „kansan” tuotannon kehitykselle, mutta itse asiassa se tekikin tietä vain plutokratian kehitykselle), eivät teidän edeltäjänne itsekään voineet olla tunnustamatta yksityisyritteliäisyyden plutokraattista, s.o. porvarillista luonnetta Venäjällä.

Miksi Te olette unohtaneet sen? Miksi Te, puhuessanne „kansan” liikevaihdosta ja „maan voimien” kehityksestä „yritteliäisyyden ja aloitteellisuuden” kehityksen ansiosta, ette mainitse tämän kehityksen antagonistisuudesta? tämän yritteliäisyyden ja aloitteellisuuden riistoluonteesta? Monopoleja y.m.s. laitoksia vastaan voidaan ja pitää tietysti esiintyä, koska ne epäilemättä huonontavat työtätekevien asemaa,—mutta ei saa unohtaa sitä, että kaikkien noiden keskiaikaisten kahleiden lisäksi työtätekeviä kahlehtivat vielä paljon voimakkaammat, uusimmat, porvarilliset kahleet. Monopoliin lakkauttaminen on epäilemättä hyödyksi koko „kansalle”, sillä kun porvarillinen talous on tullut maan ekonomiikan pohjaksi, niin nämä keskiaikaisen järjestelmän jätteet vain lisäävät kapitalistiseen kurjuuteen

vieläkin katkerampia — keskiaikaisia kurjuuksia. Epäilemättömästi on, että ne on ehdottomasti hävitettävä — ja mitä pikemmin ja perusteellisemmin, sitä parempi, jotta puhdistamalla porvarillinen yhteiskunta sen perimistä puolittain maaorjuudellisista kahleista voitaisiin vapauttaa siteistä työväenluokan kädet, helpottaa sen taistelua porvaristoa vastaan.

Juuri niin täytyykin sanoa kun asioita nimitetään oikeilla nimillään,— että monopolien ja kaikkien muiden keskiaikaisten rajoitusten lakkauttaminen (ja niitä on Venäjällä legio) on työväenluokalle ehdottoman välttämätöntä jotta se voisi helpommin taistella porvarillista järjestelmää vastaan. Siinä kaikki. Vain porvarit voivat sen takia, että koko „kansan“ edut käyvät yhteen keskiaikaisia maaorjuudellisia laitoksia vastaan, unohtaa porvariston ja proletariaatin välisen syvän ja sovittamattoman antagonismin tämän „kansan“ sisällä.

Muuten, olisi tolkutonta luulla, että tällä voitaisiin nolata „kansan ystäviä“, kun he siitäkin, mitä maaseutu tarvitsee, puhuivat esimerkiksi tällaista:

„Kun joitakin vuosia sitten“, kertoo hra Krivenko, „eräät sanomalehdet tarkastelivat, mitä ammattialoja ja minkä alan intelligenttejä maaseutu tarvitsee, niin luettelosta tuli sangen pitkä ja monipuolinen käsittäen se melkein kaikki elämänalat: lääkärein ja naislääkärien jälkeen tarvittiin välskäreitä, sitten asianajajia, asianajajain jälkeen opettajia, kirjastojen ja kirjakauppojen järjestäjiä, agronoomeja, metsänhoitajia ja yleensä kaikkia maatalouden ammattihmisiä, mitä erilaisimpien erikoisalojen teknikoita (tämä ala on sangen laaja ja vielä melkein koskematon), luottolaitosten, tavaravarastojen järjestäjiä ja hoitajia j.n.e.“

Pysähtykäämme tarkastelemaan vaikkapa niitä „intelligentejä“ (??), joiden toiminta koskee välittömästi taloudellista alaa, noita metsänhoitajia, agronoomeja, teknikkoja j.n.e. Todellakin, kuinka tarpeellisia nämä ihmiset ovatkaan maaseudulle! Mutta MINKÄLAISELLE maaseudulle? — tietysti maanomistajien maaseudulle, sellaisten vauraiden isäntämiesten maaseudulle, joilla on „säätöjä“ ja jotka voivat maksaa palveluksista kaikille näille ammattilaisille, joita hra Krivenko suvaitsee nimittää „intelligenteiksi“. Tämä maaseutu on todellakin jo kauan kaivannut sekä teknikkoja, luottoa että tavaravarastoja — sitä todistaa

koko taloudellinen kirjallisuus. Mutta on olemassa toinenkin, paljon suurempi maaseutu, jota „kansan ystävien” ei olisi haitaksi muistaa useammin,—häviölle joutuneen, puille paljaille saatetun ja viimeistä ropoa myöten rosvoitun talonpoikaiston maaseutu, jolla talonpoikaistolla ei ole „säästöjä” „intelligenttien” työn maksamiseen eikä edes leipää niin paljon, ettei kuolisi nälkään. Ja tätä maaseutua te tahdotte auttaa *tavaravarastoilla!* Mitä he, nämä yhden hevosen omistavat ja hevosettomat talonpoikamme, noihin tavaravarastoihin toisivat? Vaatteensako? — hehän panttasivat ne jo v. 1891 maalais- ja kaupunkilaiskulakeille, jotka järjestivät silloin teidän humanis-liberaalisen reseptinne mukaan oikeita „tavaravarastoja” koteihinsa, kapakkoihinsa ja kauppoihinsa. Jällellä ovat vielä ehkä vain työ-„kädet”. Mutta tätä tavaraa varten eivät edes venäläiset virkamiehetkään ole vielä tähän mennessä keksineet „tavaravarastoja”...

Vaikea on kuvitella havainnollisempaa todistusta näiden „demokraattien” äärimmäisestä äitelyydestä kuin on tuo „talonpoikaistossa” tapahtuvien teknillisten edistysaskeleitten ihaileminen ja silmien sulkeminen näkemästä tuon samaisen „talonpoikaiston” joukkomittaista pakkoluovutusta. Esimerkiksi „Russkoje Bogatstvo” 2. numerossa („Hahmotelmia”, XII §) hra Karyshev kertoo liberaalisen kretiinin ihastuksella „uudistusten ja parannuksien” tapauksista talonpoikaistaloudessa — „parannettujen siemenlajien leviämisestä talonpoikaistaloudessa” — amerikkalaisen kauran, Vaasan rukiin, Clydesdalen kauran j.n.e. leviämisestä. „Toisin paikoin talonpojat erottavat siementä varten erityisiä vähäisiä maapalstoja, joihin huolellisen maanmuokkauksen jälkeen käsin istutetaan valikoituja jyviä”. „Useita ja varsin monenlaisia uudistuksia” havaitaan „parannettujen työvälineitten ja koneitten alalla” * — multa-aurat, kevyet aurat, puimakoneet, viskuukoneet, lajittelukoneet. Tode-taan „lannoitusainelajien käyneen monipuolisemmiksi” — fosfaatit, luujauhulannoitteet, kyyhkyslanta y.m. „Kirjeenvaihtajat pitävät välttämättömänä järjestää kyltiin paikallisia zemstvojen varastoja fosfaattien myyntiä varten”,—

* Palautan lukijan muistiin, miten nämä uusiaikaiset työvälineet jakautuvat Novouzenskin kihlakunnassa: talonpoikien (köyhien) 37¹⁰/₁₀₀ lla, 10 tuhannella taloudella 28 tuhannesta, on 7 työvälinettä 5.724:stä, s.o. ¹/₈ %! Rikkaat talonpojat, joita on vain ¹/₄ talouksista, ovat monopolisoineet ¹/₄ kaikista työvälineistä itselleen.

ja hra Karyshev, siteeraten hra V. V:n teosta „Edistyksellisiä virtauksia talonpoikaistaloudessa” (johon hra Krivenkokin vetoaa), joutuu kaikkien näiden liikuttavien edistysaskeleitten johdosta suorastaan päätöksen valtaan:

„Rohkaisevan ja samalla murheellisen vaikutuksen tekevät nämä tiedoitukset, joita olemme voineet vain lyhyesti selostaa... Rohkaisevan — siksi, että tämä köyhtynyt, velkaantunut ja suureksi osaksi hevosettomaksi joutunut väki ei istu kädet ristissä, ei vaivu epätoivoon, ei muuta työalaa, vaan pysyy maanviljelykselle uskollisena, ymmärtäen, että maassa, kun sitä oikein hoidetaan, on sen tulevaisuus; sen voima, sen rikkaus. (Niinpä tietenkin! On itsestään ymmärrettävää, että juuri tämä köyhtynyt ja hevosettomaksi joutunut talonpoika ostaakin fosfaatteja, lajittelukoneita, puimakoneita, Clydesdalen kauran siementä! O, sancta simplicitas! * Mutta tähän ei kirjoita mikään tyttökoululainen, vaan professori, poliittisen taloustieteen tohtori! Ei, kuinka haluatte, mutta tätä ei voida selittää pelkällä pyhällä yksinkertaisuudella.) Hän etsii kuumeisesti tuota oikeaa hoitotapaa, etsii uusia muokkauskeinoja ja -menetelmiä, siementä, työvälaineitä, lannoitusaineita, kaikkea, mikä auttaisi hedelmöittämään häntä ruokkivaa maaemoa, joka ennemmin tai myöhemmin korvaa hänelle kaiken tämän satakertaisesti **... Murheellisen vaikutuksen nämä julkaisut ja tiedoitukset tekevät siksi (kenties luulette, että „kansan ystävä” edes tässä mainitsee siitä talonpoikaiston joukkoluontoisesta pakkoluovutuksesta, jonka seuralaisena on ja josta aiheutuu maan keskittyminen vauraiden talonpoikien käsiin, maan muuttuminen *pääomaksi*, *parannetun* taloudenhoidon perustaksi,— siitä pakkoluovutuksesta, joka juuri heittääkin markkinoille „vapaita” ja „halpoja” „käsiä”, jotka luovat kotimaisen „yritteliäisyyden” menestyksiä kaikkien näiden puimakoneiden, lajittelu- ja viskuu-

* — Voi, pyhä yksinkertaisuus! *Toim.*

** Siinä te olette aivan oikeassa, arvoisa hra professori, että parannettu talous palkitsee *satakertaisesti* tämän „kansan”, joka ei „vaivu epätoivoon” ja „pysyy uskollisena maaemolle”. Mutta ettekö te huomaa, ol ylevä poliittisen taloustieteen tohtori, että hankkiakseen kalkkia näitä fosfaatteja y.m. „talonpojan” pitää kohota nälkäisten kerjäläisten joukosta siten, että hänellä olisi *vapaita* rahavaroja, mutta rahahan on *yhteiskunnallisen* työn tulos, joka joutuu yksityisten henkilöiden käsiin: — että „palkkion” omistaminen itselleen tästä parannetusta taloudesta on *vieraan* työn omistamista itselleen; — että vain kaikkein viheliäisimmät porvariston kätyrit voivat katsoa tämän runsaan palkkion johjuvan *isännän* henkilökohtaisesta uutteruudesta, joka „ei istu kädet ristissä”, vaan „hedelmöittää ruokkijaansa maaemoa”?

koneiden alalla? — ei sinne päinkään) siksi, että... juuri meitä itseämme on herätettävä. Miten me autamme talonpoikaa tässä hänen pyrkimyksessään kohottaa talouttaan? Meitä varten on olemassa tiede, kirjallisuus, museot, varastot, välityskonttorit. (Ihan totta, herrat, juuri näin onkin asetettu rinnakkain: „tiede” ja „välityskonttorit”... „Kansan ystäviä” ei pidä tutkia silloin, kun he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan, sillä sellaista tapausta varten he pukeutuvat univormuun, joka on ommeltu „isien ihanteiden” riekaleista, vaan silloin, kun he ovat arkipuvussansa, kun he pohtivat yksityiskohtaisesti jokapäiväisen elämän kysymyksiä. Ja silloin te voitte tarkastella näitä pikkuporvariston ideologeja heidän kaikissa väreissään ja tuoksuissaan.) Onko talonpoikaa varten olemassa jotain sellaista? On tietysti alkioita, mutta jostain syystä ne kehittyvät vaivalloisesti. Talonpoika tahtoo esimerkkejä,— missä ovat meidän koepeltomme ja mallitaloutemme? Talonpoika etsii painettua sanaa,— missä on meidän helppotajuinen agronoominen kirjallisuutemme?.. Talonpoika etsii lannoitusaineita, työvälineitä, siemeniä,— missä meillä on zemstvojen varastot kaikkea tätä varten, missä tukkuhankinta, helpot osto- ja levitysmahdollisuudet?.. Missä olette te, toimihenkilöt, yksityiset ja zemstvojen toimihenkilöt? Menkää ja toimikaa, aika on jo ammuin koittanut, ja

Kiitoksen sydämellisen
sanoo teille Venäjän kansa!”

N. Karyshev („Russkoje Bogatstvo”, № 2, s. 19).

Siinä ovat nuo pienten „kansan”-porvarien ystävät kaikessa itsetyytyväisyydessään pikkuporvarillisiin edistysriientoihinsa!

Näyttäisi siltä, että ilman maaseutumme ekonomiikan analyysiäkin riittäisi kun tarkkailee tätä uuden taloushistoriamme silmiinpistävää tosiasiaa — noita kaikkien toteamia edistysaskeleita talonpoikaistaloudessa samalla kun on käynnissä „talonpoikaiston” jättiläismäinen pakkoluovutus,— tullakseen vakuuttuneeksi sellaisen käsityksen tulkittomuudesta, jonka mukaan „talonpoikaisto” on jotain sisäisesti solidaarista ja yhdenlaatuinen kokonaisuus, vakuuttuakseen kaikkien noiden edistysaskeleiden porvarillisuudesta! Mutta „kansan ystävät” pysyvät kuuroina kaikelle tälle. Menettyään Venäjän vanhan sosiali-vallan-

kumouksellisen narodnikkilaisuuden hyvät puolet he ovat tarrautuneet lujasti kiinni yhteen sen suurista virheistä — siihen, ettei ymmärretä talonpoikaiston sisäistä luokka-antagonismia.

„70-luvun narodnikilla”, sanoo Gurvitsh sangen sattuvasti, „ei ollut minkäänlaista käsitystä luokka-antagonismista itse talonpoikaiston keskuudessa, hän rajoitti tämän antagonismin yksinomaan suhteisiin „riistäjän” — kulakin eli kansannylkijän — ja hänen uhrinsa, hengeltään kommunistisen talonpojan välillä *. Gleb Uspenski yksin skeptillisyydessään vastaili ivallisella hymyllä yleiseen harhaluuloon. Tuntien erinomaisesti talonpoikaiston ja suurella taiteellisella lahjakkuudella varustettuna, jolla hän tunkeutui aivan ilmiön ytimeen, hän ei voinut olla näkemättä sitä, että individualismi oli tullut taloudellisten suhteitten perustaksi ei ainoastaan koronkiskurin ja velallisen välillä, vaan myös talonpoikain välillä yleensä”. Kts. hänen kirjoitustaan „Samanlaistaminen”, „Russkaja Mysl”, 1882, № 1” (mainittu teos, s. 106).

Mutta joskin tuollaiseen harhakuvitelmaan vaipuminen oli sallittua ja jopa luonnollistakin 60- ja 70-luvuilla, — jolloin oli vielä niin vähän verrattain tarkkoja tietoja maaseudun ekonomikasta, jolloin maaseudun luokkajakaantuminen ei ilmennyt vielä niin selvänä, — niin nythän täytyy tahallaan ummistaa silmänsä voidakseen olla näkemättä tuota jakaantumista. On varsin kuvaavaa, että juuri viime aikoina, jolloin talonpoikaiston köyhtyminen on nähtävästi saavuttanut huippukohtansa, kaikkialla kuullaan puhuttavan edistyksellisistä virtauksista talonpoikaistaloudessa. Hra V. V. (myöskin mitä ilmeisin „kansan ystävä”) on kirjoittanut tästä aiheesta kokonaisen kirjan. Ettekä te voi moittia häntä asiavirheistä. Päinvastoin, tosiasiaa — talonpoikaiston teknillisen, viljelysteknillisen edistyksen tosiasiaa — ei voida asettaa epäilyksen alaiseksi, mutta yhtä epäilemätön tosiasia on myöskin talonpoikaiston joukko- luontoinen pakkoluovutus. Ja niinpä „kansan ystävä” kohdistavatkin kaiken huomionsa siihen, kuinka „talonpoika” etsii kuumeisesti uusia maanmuokkausmenetelmiä, jotka auttaisivat häntä hedelmöittämään ruokkijaansa maa-

* „Kyläyhteisön sisällä on syntynyt antagonistisia yhteiskuntaluokkia” — sanoo Gurvitsh toisessa kohdassa (s. 104). Siteeraan Gurvitshia vain täydennykseksi edellä esitettyihin asiatietoihin.

emoa,—eivätkä huomaa mitalin toista puolta, samaisen „talonpojan” kuumeista erottamista maasta. He piilottavat kamelikurjen tavoin päänsä voidakseen olla katsomatta todellisuutta suoraan silmiin, etteivät he joutuisi näkemään olevansa läsnä nimenomaan siinä prosessissa, missä maa, josta talonpoikaisto irroitetaan, muuttuu pääomaksi, olevansa läsnä sisämarkkinain muodostumisprosessissa*. Koettakaapa kumota se tosiasia, että meidän kyläyhteisö-talonpoikaistossamme *ovat käynnissä* nämä kaksi aivan vastakkaista prosessia, koettakaapa *selittää* niitä muuten kuin yhteiskuntamme porvarillisuudesta johtuviksi! — Mitä vielä! Hallelujan veisaaminen ja humanisen hyväntahtoisten korulauseiden lateleminen,— siinä on koko heidän „tieteensä”, koko heidän poliittisen „toimintansa” a ja o.

Ja tämän nykyisen järjestelmän nöyrän liberaalisen parsimisen he nostavat jopa kokonaiseksi filosofiaksi. „Vähäinen elävä teko”, järkeilee hra Krivenko syvämietteisesti, „on paljon parempi kuin suuri toimetttömyys”.— Sekä uutta että nerokasta. Ja sitäpaitsi, hän jatkaa, „vähäinen teko ei merkitse lainkaan vähäistä päämäärää”. Esimerkkinä sellaisesta „toiminnan laajentamisesta”, jolloin teko muuttuu vähäisestä „oikeaksi ja hyväksi”,— esitetään erään rouvan toiminta koulujen järjestämiseksi,— edelleen asianajajatoiminta talonpoikaiston keskuudessa, mikä syrjäyttää juonittelijat,— asianajajain aikeet matkustaa piirikunta-oikeuksien kiertävien istuntojen mukana maaseudulle puolustamaan syytettyjä,— ja vihdoin meille jo ennestään tunnettu kotiteollisuusvarastojen järjestäminen: toiminnan laajentamisen (suuren päämäärän mittoihin asti) tulee tässä tapahtua järjestämällä varastoja „vilkasliikkeisimpiin paikkoihin zemstvojen yhdistetyillä voimilla”.

Kaikki nämä ovat tietysti sangen yleviä, humanisia ja liberaalisia tekoja — „liberaalisia” siksi, että ne puhdistavat porvarillista talousjärjestelmää kaikista sitä kahlehtivista keskiaikaisista esteistä ja helpottavat siten työläisten taistelua itse tätä järjestelmää vastaan, jota tuollaiset toimenpiteet eivät tietenkään lainkaan koske, vaan päinvastoin ne lujittavat sitä — ja kaikkea tätä me olemme jo aikoja sitten

* „Uusien maanmuokkausmenetelmien” etsintä käykin „kuumeiseksi” juuri siksi, että vauraan talonpojan täytyy hoitaa suurempaa taloutta, jossa ei enää tulla toimeen vanhoilla menetelmillä,— juuri siksi, että kilpailu pakottaa etsimään uusia menetelmiä, koska maanviljelys saa yhä enemmän tavaraluonteen, porvarillisen luonteen.

lukeneet kaikista Venäjän liberaalisista julkaisuista. Tätä vastaan ei olisi kannattanut esiintyäkään elleivät „Ruskoje Bogatstvon” herrat olisi siihen pakoittaneet, herrat, jotka ovat ryhtyneet esittämään noita „nöyriä liberalismiin alkeita” sosialidemokraatteja VASTAAN ja esimerkkinä heille, moittien heitä samalla „isien ihanteista” luopumisesta. Ja silloin emme voi olla sanomatta, että on vähintään huvittavaa, kun esiinnyttäen sosialidemokraatteja vastaan ehdottamalla ja korostamalla sellaista maltillista ja sääntillistä liberaalista (s.o. porvaristoa palvelevaa) toimintaa. Ja isien ja heidän ihanteidensa johdosta taas on huomautettava, että niin virheellisiä, niin utopistisia kuin venäläisten narodnikkien vanhat teoriat olivatkin, niin joka tapauksessa he suhtautuivat EHDOTTOMAN kielteisesti moisiin „nöyriin liberalismiin alkeisiin”. Lainaan tämän viimeksimainitun sanontatavan hra N. K. Mihailovskin kirjoituksesta „K. Marxin kirjan venäjänkielisen painoksen johdosta” („Otetshestvennyje Zapiski”, 1872, № 4), joka on kirjoitettu sangen elävästi, reippaasti ja virkeästi (verrattuna hänen nykyisiin sepustuksiinsa) ja jossa esiinnyttäen jyrkästi sellaista vaatimusta vastaan, ettei nuoria liberaalejamme saisi loukata.

Mutta siitä on pitkä aika, niin pitkä, että „kansan ystävä” ovat ehtineet kaiken tuon unohtaa perinpohjin ja ovat taktiikallaan havainnollisesti osoittaneet, että jos ei harjoiteta poliittisten laitosten materialistista arvostelua, jos ei ymmärretä nykyajan valtion luokkaluonnetta,—niin poliittisesta radikalismista poliittiseen opportunistiin on vain yksi askel.

Tässä eräitä näytteitä tuosta opportunistista:

„Valtion omaisuuden ministeriön muuttamisella maanviljelysministeriöksi”, julistaa hra Juzhakov, „voi olla syvälinen vaikutus taloudellisen kehityksemme kulkuun, mutta se voi myöskin osoittautua vain vähäiseksi virkamiesten sijoittelumuutokseksi” („Ruskoje Bogatstvo” № 10).

Kaikki riippuu siis siitä, keitä „kutsutaan”—kansan ystäviäkö vaiko tilanherrain ja kapitalistien etujen ajajia. Itse etuihin voidaan olla kajoamattakin.

„Taloudellisesti heikoimman turvaaminen taloudellisesti voimakasta vastaan on valtion sekaantumisen ensimmäinen luonnollinen tehtävä”, jatkaa samainen hra Juzhakov samassa kirjoituksessa, ja häntä säestää samoin lause-

parsin kotimaisen elämän kronikoitsija „Russkoje Bogatstvon” 2. numerossa. Ja ettei jäisi mitään epäilystä siitä, että hän ymmärtää tuon filantrooppisen järjettömyyden* samalla tavalla kuin hänen arvoisat kumppaninsakin, länsieurooppalaiset liberaaliset ja radikaaliset pikkuporvariston ideologit, hän lisää heti edelläsanotun jälkeen:

„Gladstonen maalais⁵⁷, Bismarckin työväen vakuutus⁵⁸, tehdastarkastus, talonpoikaispankkimme perustamisajatus, siirtoasutuksen järjestäminen, toimenpiteet kulakistoa vastaan, kaikki ne ovat yrityksiä soveltaa juuri tätä valtion sekaantumisperiaatetta tarkoituksella puolustaa taloudellisesti heikompaa”.

Tämä on jo sen takia hyvä, että se on avomielistä. Kirjoittaja sanoo tässä suoraaan, että hän tahtoo aivan samoin kuin herrat Gladstonet ja Bismarckit olla nykyisten yhteiskunnallisten suhteitten kannalla — tahtoo samoin paikata ja parsia nykyistä yhteiskuntaa (porvarillista yhteiskuntaa — jota seikkaa hän ei ymmärrä, kuten sitä eivät ymmärrä Gladstonien ja Bismarckien länsieurooppalaiset kannattajatkaan) eikä taistella sitä vastaan. Täydessä sopusoinnussa tämän heidän teoreettisen peruskäsityksensä kanssa on sekin seikka, että he pitävät reformin välineenä elintä, joka on kasvanut tämän nykyisen yhteiskunnan pohjalla ja suojelee siinä herruutta pitävien luokkien etuja, — s.o. valtiota. He pitävät sitä suorastaan kaikkivoipana ja kaikkien luokkien yläpuolella olevana odottaen siltä ei ainoastaan työtätekevien „tukemista”, vaan myöskin oikean ja kunnollisen järjestyksen luomista (kuten hra Krivenkolta kuulimme). Ymmärrettävää muuten on, että heiltä, jotka ovat mitä puhainta pikkuporvariston ideologeja, ei voida odottaakaan mitään muuta. Sehän on eräs pikkuporvariston luonteenomaisia ja peruspiirteitä, mikä muun muassa tekeekin sen taantumukselliseksi luokaksi, — että pientuottaja, jonka itse tuotannon ehdot ovat erottaneet ja eristäneet ja joka on sidottu määrättyyn paikkaan ja määrättyyn riistäjään, ei kykene ymmärtämään sen riiston ja sen sorron luokkaluonetta, joista hän kärsii toisinaan yhtä paljon kuin proletaarikin, ei kykene ymmärtämään sitä, että porvarillisessa

* Järjettömyyden siksi, että „taloudellisesti voimakkaan” voima onkin muun muassa juuri siinä, että hänen käsissään on poliittinen valta. Ilman sitä se ei voisi pitää taloudellista herruuttaan.

yhteiskunnassa ei valtiokaan voi olla olematta luokka-valtio*.

Mutta miksi sitten, kunnioitettavimmat herrat „kansan ystävä”, meidän hallituksemme on tähän asti — ja erikoisen tarmokkaasti tuon vapautusreformin ajoista saakka — „kannattanut, suojellut ja luonut” vain porvaristoa ja kapitalismia? Miksi tämän absoluuttisen, muka luokkien yläpuolella olevan hallituksen moinen paha toiminta on sattunut yhteen juuri sen historiallisen ajanjakson kanssa, jolloin maan sisäiselle elämälle on luonteenomaista tavaratilouden, kaupan ja teollisuuden kehitys? Minkä vuoksi te arvelette, että nämä viimeksimainitut muutokset sisäisessä elämässä ovat seuraamuksia, mutta hallituksen politiikka edelläkäypää, vaikka edelliset muutokset tapahtuivat niin syvällä, ettei hallitus niitä edes huomannut ja asetti niille äärettömästi kaikenlaisia esteitä, vaikka sama „absoluuttinen” hallitus, sisäisen elämän toisenlaisissa oloissa, „kannatti”, „suojele” ja „loi” toista luokkaa?

Näillä tällaisilla kysymyksillä eivät „kansan ystävä” koskaan aivojaan askarruta! Sehän on kaikki materialismia ja dialektiikkaa, „hegeliläisyyttä”, „mystiikkaa ja metafysiikkaa”. He luulevat yksinkertaisesti, että jos tältä hallitukselta pyytää hyvin ja kiltisti, niin se voi järjestää kaiken hyvin päin. Ja kilttiydestä „Ruskoje Bogatstvolle” täytyy antaa tunnustus: todellakin, jopa Venäjän liberaalisessa lehdistössäkkin se erottuu sillä, ettei se osaa esiintyä edes vähääkään itsenäisesti. Päätelkää itse:

„Suolaveron lakkauttamista, henkiveron lakkauttamista ja lunastusmaksujen pienentämistä” hra Juzhakov sanoo „vakavaksi helpotukseksi kansantaloudelle”. Niinpä tietysti! — Mutta eikö suolaveron lakkauttamisen mukana säädetty tukuttain uusia välillisiä veroja ja korotettu entisiä? eikö henkiveron lakkauttamista seurannut entisiltä valtiontalonpojilta perittävien maksujen korotus siinä muo-

---

* Siksi pä „kansan ystävätkin” ovat pahimpia taantumuksellisia, kun he sanovat, että valtion luonnollinen tehtävä on — suojella taloudellisesti heikkoa (niin asian pitäisi olla heidän typerän mummomoraalinsa mukaan) vaikka koko Venäjän historia ja sisäpolitiikka todistavat, että valtiomme tehtävänä on — suojella ainoastaan maaorjuustilanherroja ja suurporvaristoa sekä tukahduttaa mitä petomaisimmalla tavalla „taloudellisesti heikkojen” kaikki yritykset puolustaa itseään. Ja tämä on tietysti sen luonnollinen tehtävä, koska yksinvaltiut ja byrokraatia ovat kauttaaltaan maaorjuudellis-porvarillisen hengen läpituokemat ja koska taloudellisella alalla porvaristo hallitsee ja vallitsee rajattomasti pitäen työläistä „vettä tyynempänä, ruohoa matalampana”.

dossa, että heidät pantiin lunastamaan itsensä vapaiksi? eikö nytkin vielä, paljonpuhutun lunastusmaksujen alentamisen jälkeen (jolla valtio ei antanut talonpojille takaisin edes sitä voittoa, jonka se oli saanut lunastusoperatiolla) — ole jäänyt epäsuhte maksujen ja maan tuottoisuuden välillä, s.o. suoranainen maaorjuudellisten verotusten jäte? — Ei mitään! Tässähän on tärkeätä vain „ensimmäinen askel”, „periaate” ja sitten... sittenhän voidaan taas pyytää vielä lisää!

Kaikki nämä ovat kuitenkin vasta kukkasia. Mutta tässä on jo marjoja:

„80-luvun vuodet helpottivat kansan taakkaa (noilla juuri mainituilla keinoilla) ja pelastivat siten kansan lopulliselta taloudelliseen häviöön joutumiselta”.

Siinäkin on lakeijamaisessa hävyttömyydessään klassillinen lause, jonka voi rinnastaa ehkä vain edelläesitettyyn hra Mihailovskin väitteeseen, että meidän on vielä luotava proletariaatti. Tämän yhteydessä ei voida olla palauttamatta mieleen Shtshedinin erittäin osuvaa kuvausta venäläisen liberaalin kehityshistoriasta⁵⁹. Tämä liberaali aloittaa siitä, että pyytää päälystöltä uudistuksia „mikäli mahdollista”; jatkaa sitten mankumalla „no edes jotakin” ja päättyy ikuiseen ja järkkymättömään kantaan: „halpamaisuuteen mukautuen”. Niin, kuinkapa todellakin „kansan ystävistä” voitaisiin olla sanomatta, että he ovat asettuneet tälle ikuiselle ja järkkymättömälle kannalle, kun he kansan miljoonajoukkojen nälänhädän ollessa vielä tuoreessa muistissa, mihin nälkään hallitus ensin suhtautui kauppiasmaisen itarasti ja sitten kauppiasmaisen arasti, sanovat painetussa sanassa, että hallitus pelasti kansan lopulliselta taloudelliseen häviöön joutumiselta! Menee vielä joku vuosi, joiden kuluessa talonpoikaiston pakkoluovutus käy vieläkin nopeammin, hallitus täydentää maanviljelysministeriön perustamista lakkauttamalla muutamia välittömiä veroja ja säätämällä useita uusia välillisiä veroja; sitten joutuu 40 miljoonaa henkilöä kansasta kärsimään nälkää,— ja nämä herrat tulevat kirjoittamaan aivan samaan tapaan: näettekös nyt, nälkää näkee 40 eikä 50 miljoonaa; näin on siksi, että hallitus on helpottanut kansan taakkaa ja pelastanut kansan lopulliselta taloudelliseen häviöön joutumiselta, näin on siksi, että hallitus kuunteli „kansan ystävien” neuvoja ja perusti maanviljelysministeriön!

Toinen esimerkki:

Puhuessaan siitä, että Venäjä on „onneksi” (sic!) takapajuinen maa, „jossa on säilynyt aineksia sen taloudellisen järjestelmän perustamiseksi solidaarisuusperiaatteen pohjalte”*, — kotimaisen elämän kronikoitsija sanoo „Russkoje Bogatstvo” 2. numerossa, että sentähden Venäjä voi esiintyä „kansainvälisissä suhteissa taloudellisen solidaarisuuden toteuttajana”, ja että tätä mahdollisuutta Venäjälle lisää vielä sen kiistämätön „poliittinen mahti”!!

Tämä Euroopan santarmi, kaiken taantumuksen ainainen ja varmin tuki, joka on saattanut Venäjän kansan sellaiseen häpeään, että itsekin poljettuna kotonansa, se on ollut aseena kansojen polkemiseksi Lännessä,— ja tämä santarmi määrätään taloudellisen solidaarisuuden toteuttajaksi!

Se menee jo yli kaiken! Herrat „kansan ystävä” vievät voiton kaikista liberaaleista. He eivät vain pyydä hallitukselta, eivät ainoastaan ylistä sitä, he suorastaan rukoilevat tältä hallitukselta, rukoilevat maahan saakka kumartaen, rukoilevat niin hartaasti, että sivullistakin aivan kauhistuttaa kun kuulet, kuinka heidän alamaisimman uskolliset otsansa kolisevat.

Muistatteko saksalaista määritelmää filisteristä?

Was ist der Philister?
Ein hohler Darm,
Voll Furcht und Hoffnung,
Dass Gott erbarm **.

Meidän oloihimme tämä määritelmä ei ihan tarkalleen sovi. Jumala... jumalahan on meillä kokonaan toisella sijalla. Sitä vastoin päällystö — se on eri juttu. Mutta jos me tähän määritelmään panemme „jumala” sanan tilalle sanan „päällystö”, niin saamme mitä täsmällisimmän kuvan Venäjän humanis-liberaalisten „kansan ystävien” aatteellisesta asevarastosta, siveellisestä tasosta ja kansalaismiehuullisuudesta.

Tällaiseen mitä typerimpään käsitykseen hallituksesta „kansan ystävä” yhdistävät samanlaisen suhtautumisen

* Kenen välillä? tilanherran ja talonpojanko? vauraan talonpojan ja ryysyläisenkö? tehtailijan ja työläisenkö välillä? Tämän klassillisen „solidaarisuusperiaatteen” ymmärtämiseksi on muistettava, että solidaarisuus liikkeenharjoittajan ja työntekijän välillä saavutetaan „alentamalla työpalkkaa”.

** — Mikä on filisteri? Tyhjä suoli, joka on täynnänsä kauhua ja luottamusta jumalan armellaisuuteen (Goethe). *Toim.*

niin sanottuun „intelligenssiin”. Hra Krivenko kirjoittaa: „Kirjallisuuden”... tulee „arvioida ilmiötä niiden yhteiskunnallisen sisällön perusteella ja rohkaista jokaista aktiivista pyrkimystä hyvään. Se on jankuttanut ja jankuttaa yhä opettajien, lääkärien, teknikkojen vähydestä, siitä, että kansa sairastaa ja köyhtyy (teknikkoja on vähän!), ei osaa lukea j.n.e., ja kun ilmestyy henkilöitä, jotka ovat kyllästyneet istumaan vihreiden pöytien takana, osallistumaan näytelmäseurojen iltamiin ja syömään aatellisjohtajain kunniaksi tarjottuja kalakukkoja, ilmestyy henkilöitä, jotka käyvät työhön harvinaisella uhrautuvaisuudella (ajatelkaahan: ovat luopuneet vihreistä pöydistä, näytelmistä ja piirakoista!), niin lukuisista esteistä huolimatta kirjallisuuden on tervehdittävä heitä”.

Kaksi sivua myöhemmin hän kokemuksesta viisastuneen vanhan palvelijan asiallisella vakavuudella toruu ihmisiä, jotka „horjuivat ratkaistessaan kysymystä, mennäkö uuden asetuksen perusteella zemstvopäälliköiksi, kaupungin esimiehiksi ja zemstvohallintojen puheenjohtajiksi ja jäseniksi vai eikö mennä. Yhteiskunnassa, jossa kansalaistarpeiden ja -velvollisuuksien tietoisuus on kehittynyttä” (kuulkaahan, herrat: tämä vetää jo todella vertoja Baranovien ja Kositshien tapaisten kuuluisien venäläisten pompadourien puheille!), „eivät moiset epäilyt eikä sellainen suhtautuminen asiaan olisi ajateltavissa, sillä jokaisen uudistuksen, jos siinä vain on elinvoimaisia puolia, se assimiloisi omalla tavallaan, s.o. käyttäisi ja kehittäisi sen niitä puolia, jotka ovat tarkoituksenmukaisia, mutta tarpeettomat puolet jättäisi kuolleeksi kirjaimeksi; ja ellei uudistuksessa olisi mitään elinvoimaista, niin se jäisi kokonaan vieraaksi ainekseksi”.

Piru ties, mitä tämä oikein on! Jotain halpahintaista opportunismia ja esiintyy noin itseensä ihastuneena! Kirjallisuuden tehtävänä on koota salonkijuoruja pahoista marxilaisista, kumarrella hallitukselle kiittäen sitä kansan pelastamisesta lopulliselta taloudelliseen häviöön joutumiselta, tervehtiä henkilöitä, jotka ovat kyllästyneet istumaan vihreiden pöytien takana, opettaa „yleisöä”, ettei pidä vieroksua sellaisiakaan virkoja kuin zemstvopäällikön virkaa...? Mitä minä oikein luen? „Nedeljaako”⁶⁰ vaiko „Novoje Vremjaa”? — Ei, tähän on „Ruskoje Bogatstvo”, Venäjän etummaisten demokraattien julkaisu...

Ja tuollaiset herrat jaarittelevat „isien ihanteista”, vaativat tunnustamaan, että he, juuri he säilyttävät niiden aikojen perinteitä, jolloin Ranskasta tulvi koko Eurooppaan sosialismin aatteita — ja jolloin näiden aatteiden omaksuminen antoi Venäjällä Herzenin ja Tshernyshevskin teoriat ja opin. Se on jo vallan säädytöntä, joka olisi syvästi suututtavaa ja loukkaavaa, ellei „Russkoje Bogatstvo” olisi niin peräti huvittava, elleivät moiset väitteet tuollaisen julkaisun palstoilla herättäisi vain homeerista naurua. Niin, te tahtaatte nämä ihanteet! Todellakin, mitä olivat nuo ihanteet ensimmäisillä venäläisillä sosialisteilla, sen aikakauden sosialisteilla, jonka Kautsky on niin sattuvasti luonnehtinut sanoilla:

— „jolloin jokainen sosialisti oli runoilija ja jokainen runoilija oli sosialisti”.

— *Usko Venäjän elämän erikoiseen järjestykseen, kyläyhteisöjärjestelmään; tästä johtuva usko talonpoikaisen sosialistisen vallankumouksen mahdollisuuteen* — juuri se elähdytti heitä, nosti kymmeniä ja satoja ihmisiä sankarilliseen taisteluun hallitusta vastaan. Ettekä te voi moittia sosialidemokraatteja siitä, etteivät he osaisi antaa arvoa näiden aikansa parhaiden ihmisten suurille historiallisille ansioille, etteivät he osaisi syvästi kunnioittaa heidän muistoaan. Mutta minä kysyn teiltä: missä on nyt tuo usko? — Sitä ei ole, se on kadonnut niin tyyten, että kun hra V. V. viime vuonna yritti ryhtyä puhumaan, että kyläyhteisö kasvattaa kansaa solidaariseen toimintaan, että se on altruististen tunteitten ahjo j.n.e., niin yksinpä hra Mihailovskiakin alkoi nolottaa ja hän ryhtyi häpeillen nuhtelevaan hra V. V:tä, „ettei sellaista *tutkimusta* ole olemassa, joka todistaisi kyläyhteisömme yhteyden altruismiin”. Eikä sellaista tutkimusta todellakaan ole. Mutta kuitenkin — oli aika, jolloin ihmiset ilman mitään tutkimuksiakin uskoivat ja uskoivat rajattomasti.

· Kuinka? miksi? millä perusteilla?..

— „jokainen sosialisti oli runoilija ja jokainen runoilija oli sosialisti”.

Ja sitten, lisää samainen hra Mihailovski, kaikki tunnolliset tutkijat ovat yksimielisiä siitä, että maaseutu jakaantuu työntäen esiin toisaalta joukottain proletariaattia, toisaalta kourallisen „kulakkeja”, jotka pitävät anturansa alla muuta väestöä. Ja hän on taaskin oikeassa: maaseutu jakaantuu

todellakin kahtia. Enemmänkin, maaseutu on jo kauan sitten jakaantunut kokonaan. Yhdessä sen kanssa on jakaantunut myöskin Venäjän vanha talonpoikaissosialismi, luovuttaen paikkansa toisaalta työläissosialismille; toisaalta rappeutuen äiteläksi pikkuporvarilliseksi radikalismiksi. Muuksi kuin rappeutumiseksi ei tätä muuttumista voida nimittää. Talonpoikaiselämän erikoista järjestystä ja meidän kehityksemme täysin omaperäisiä teitä koskevasta opista on kasvanut jonkinlainen vetelä eklektisismi, joka ei voi enää kieltää sitä, että tavaratalous on tullut taloudellisen kehityksen perustaksi, että se on kasvanut kapitalismiksi, ja joka ei vaan halua nähdä kaikkien tuotantosuhteitten porvarillista luonnetta, ei halua nähdä luokkataistelun välttämättömyyttä tämän järjestelmän vallitessa. Poliittisesta ohjelmasta, joka oli tarkoitettu *nostamaan talonpoikaisto* sosialistiseen vallankumoukseen *nykyisen yhteiskunnan perustuksia vastaan*,* on kasvanut ohjelma, jonka tarkoituksena on parsia ja „parannella” talonpoikaiston asemaa säilyttämällä *nykyisen yhteiskunnan perusteet*.

Oikeastaan kaikki edelläsanottu voisi antaa jo käsityksen siitä, millaista „arvostelua” noilta „Ruskoje Bogatstvon” herroilta voidaan odottaa, kun he ryhtyvät „nujertamaan” sosialidemokraatteja. Siinä ei ole yritystäkään esittää suoraan ja tunnollisesti sosialidemokraattien käsitystä Venäjän oloista (sensuurin kannalta se olisi täysin mahdollista, jos nojaututtaisiin erityisesti taloudelliseen puoleen ja käytettäisiin sellaisia yleisiä, osittain vertauskuvallisia sanontoja, joita käyttäen he ovat koko „polemiikkinsa” käyneetkin) ja väittää sitä vastaan asian olemuksen kannalta, väittää siitä tehtävien käytännöllisten johtopäätösten oikeellisuutta vastaan. Sen sijaan he katsovat paremmaksi kuitata asian kerrassaan sisällyksettömillä fraaseilla abstraktisista kaavoista ja niihin uskomisesta, vakaumuksesta, että jokaisen maan on kuljettava vissin vaiheen kautta... y.m.s. pötyä, johon olemme jo tutustuneet riittävästi hra Mihailovskilla. Tällöin ilmenee suoranaisia vääristelyjä. Hra Krivenko, esimerkiksi, väittää, että Marx „tunnusti meillä olevan mahdollisuuden sitä halutessamme

* Siihen oleellisesti sisältyivät kaikki meidän vanhat vallankumoukselliset ohjelmamme,—alkaen vaikkapa bakuninlaisista ja buntareista, jatkuen sitten narodnikkeihin ja päättyen narodnaja-voljalaisiin, joilla nimikään oli melko tärkeällä sijalla se vakaumus, että talonpoikaisto lähettää tulevaan Zemski soboriin valtavan enemmistön sosialisteja.

(?! Siis *Marxin* mukaan yhteiskunnallis-taloudellisten suhteitten kehitys riippuu ihmisten tahdosta ja tietoisuudesta?? Mitä tuo oikein on — ääretöntä typeryyttä vaiko verratonta julkeutta?!)) ja sen mukaisesti toimimalla välttää kapitalismin nurinkuruksia ja kulkea toista, tarkoituksenmukaisempaa tietä (sic!!!)”.
 Ritarimme sai mahdollisuuden puhua moista pötyä vain tekemällä suoranaisen väennyksen. Siteeraten tunnetusta „K. Marxin kirjeestä” („Juriditsheski Vestnik”, 1888, № 10) sen kohdan, jossa Marx puhuu syvästä kunnioituksestaan Tshernyshevskiä kohtaan, joka piti Venäjää varten mahdollisena, „ettei sen tarvitse kokea kapitalistisen järjestelmän kärsimyksiä”, hra Krivenko panee loppu-lainausmerkin, s.o. katkaisee Marxin sanojen tarkan esityksen (joka päättyy sanoihin: „hän (Tshernyshevski) puhuu viimeksimainitun ratkaisun mielessä”) ja lisää: „Ja minä, sanoo Marx, olen samaa mieltä hänen kanssaan” (kursivointi hra Krivenkon) (№ 12, s. 186).

Mutta todellisuudessa Marxin kirjeessä sanotaan näin: „Ja minun kunnioitettavalla arvostelijallani oli vähintään yhtä paljon perustetta tehdä kunnioituksestani tätä „suurta venäläistä tiedemiestä ja kriitikkoa” kohtaan se johtopäätös, että minä yhdyn hänen mielipiteisiinsä tässä kysymyksessä, kuin päinvastoin, tehdä minun polemiikkihyökkäyksestäni venäläistä „kaunokirjailijaa” ja panslavistia⁶¹ vastaan se johtopäätös, että minä hylkään ne” („Juriditsheski Vestnik”, 1888, № 10, s. 271).

Marx siis sanoo, että hra Mihailovskilla ei ollut oikeutta pitää häntä Venäjän erikoisen kehitystien aatteen vastustajana, koska hän suhtautuu kunnioituksella niihinkin, jotka kannattavat tätä aatetta,— mutta hra Krivenko vääristellen tulkitsee tämän niin, että Marx muka „tunnusti” tämän erikoisen kehityksen. Suoranaista vääristelyä. Siteerattu Marxin lausunto osoittaa aivan selvästi, että hän vältti vastaamasta oleellisesti: „hra Mihailovski olisi voinut ottaa perustaksi jomman kumman kahdesta vastakkaisesta huomautuksesta, s.o. hänellä ei ollut perustetta rakentaa kummankaan huomautuksen pohjalle johtopäätöksiään siitä, mikä on minun käsityskantani Venäjän asioista yleensä”. Ja etteivät nämä huomautukset antaisi aihetta väärin tulkintoihin, Marx antoi samassa „kirjeessä” suoran vastauksen kysymykseen, miten hänen teoriansa voitaisiin

soveltaa Venäjään. Tämä vastaus osoittaa erikoisen havainnollisesti, että Marx ei ryhdy vastaamaan oleellisesti, ei ryhdy käsittelemään venäläistä tietoaineistoa, joka yksin vain voikin ratkaista kysymyksen: „Jos Venäjä”, vastasi hän, „pyrkii Länsi-Euroopan kansakuntien malliin muuttumaan kapitalistiseksi kansakunnaksi,— ja tässä suhteessa se on viime vuosien aikana tehnyt itselleen paljon vahinkoa,— niin se ei saavuta sitä, ellei se ensin muuta suurta osaa talonpojistansa proletaareiksi”.

Tämä on nähtävästi jo aivan selvää: kysymys oli juuri siitä, pyrkiikö Venäjä kapitalistiseksi kansakunnaksi, onko sen talonpoikaiston taloudellinen hävittäminen — kapitalistisen järjestelmän ja kapitalistisen proletariaatin luomisprosessi; ja Marx sanoo, että „jos” se pyrkii siihen, niin sitä varten täytyy välttämättä suuri osa talonpojista muuttaa proletaareiksi. Toisin sanoen, Marxin teoria on määrättyjen maiden talousjärjestelmän kehityksen tutkimista ja selittämistä, ja sen „soveltaminen” Venäjän oloihin voi olla vain siinä, että **KÄYTTÄEN MATERIALISTISEN** metodin ja **TEOREETTISEN** poliittisen taloustieteen kehittäjiä menetelmiä **TUTKITAAN** venäläisiä tuotantosuhteita ja niiden kehitystä*.

Uuden metodologisen ja taloustieteellisen teorian luominen merkitsi yhteiskuntatieteen sellaista valtavaa edistystä, sosialismin sellaista jättiläisaskelta eteenpäin, että venäläisille sosialisteille tuli teoreettiseksi pääkysymykseksi melkein heti „Pääoman” ilmestymisen jälkeen kysymys „kapitalismin kohtaloista Venäjällä”; tämän kysymyksen ympärille keskittyivät kiivaimmat väittelyt, siitä riippuvina ratkaistiin tärkeimmät ohjelma-asettamukset. Ja merkillepantavaa on, että kun (noin 10 vuotta sitten) ilmestyi erityinen sosialistiryhmä, joka ratkaisi kysymyksen Venäjän kapitalistisesta kehityksestä myönteisesti ja perusti tämän ratkaisunsa aineistoon Venäjän taloudellisista tosioista,— niin se ei kohdannut suoranaista ja varmaa arvostelua asian oleelliselta kannalta, arvostelua, joka hyväksyen samat yleiset metodologiset ja teoreettiset perusajatukset olisi toisella tavalla selittänyt vastaavan aineiston.

* Toistan, että tämän johtopäätöksen on täytynyt olla selvän jokaiselle, joka on lukenut „Kommunistisen Manifestin”, „Filosofian kurjuuden” ja „Pääoman”, ja vain hra Mihailovskia varten tarvittiin erityistä selitystä.

„Kansan ystävät”, jotka ovat ryhtyneet suoranaiseen sotaretkeen marxilaisia vastaan, eivät myöskään argumentoi käsittelemällä tosiasia-aineistoa. He kuittaavat asian fraaseilla, kuten ensimmäisestä kirjoituksesta näimme. Tällöin ei hra Mihailovski jätä käyttämättä tilaisuutta osoittaakseen terävä-älyisyytään sen johdosta, ettei marxilaisten keskuudessa ole yksimielisyyttä, etteivät he ole päässeet sopimukseen keskenään. Ja „meidän tunnettu” N. K. Mihailovskimme naureskelee perin iloisena oman sukkeluutensa johdosta puhuessaan „oikeista” ja „ei-oikeista” marxilaisista. Se on totta, että marxilaisten keskuudessa ei ole täyttä yksimielisyyttä. Mutta ensinnäkin, hra Mihailovski esittää tämän tosiasian väärin, ja toiseksi, se ei todista Venäjän sosialidemokratian heikkoutta, vaan nimenomaan sen voimaa ja elinkykyisyyttä. Asia on niin, että viime ajoille on luonteenomaista erityisesti se, että sosialistit tulevat sosialidemokraattisiin katsomuksiin eri teitä, ja siksi he — ollen ehdottomasti yhtä mieltä siitä tärkeimmästä perusajatuksista, että Venäjä on porvarillinen yhteiskunta, joka on kasvanut maaorjuusjärjestelmästä, että sen poliittisena muotona on luokkavaltio ja että ainoa tie työtätekevään riiston hävittämiseen on proletariaatin luokkataistelu,— he ovat monissa osakysymyksissä eri mieltä, samoin todistelutavoissa sekä Venäjän elämän eri ilmiöitten yksityiskohtaisissa selityksissä. Siksi voin etukäteen ilahduttaa hra Mihailovskia sellaisella ilmoituksella, että esimerkiksi niissäkin kysymyksissä, joita näissä pikaisissa huomautuksissa on kosketeltu — talonpoikaisreformista, talonpoikaisen maanviljelyksen ja kotiteollisuuden ekonomiikasta, vuokrasta j.n.e.— on tässä esitetyn, kaikille sosialidemokraateille yhteisen perusajatuksen puitteissa olemassa erilaisia mielipiteitä. Niiden henkilöitten yksimielisyys, jotka rauhoittuvat sellaisten „ylevien totuuksien” yksimieliseen tunnustamiseen, että talonpoikaisreformi *olisi voinut* avata Venäjälle oikean kehityksen rauhalliset tiet,— että valtio *voisi* kutsua virkoihin „kansan ystäviä” *eikä* kapitalismin etujen edustajia,— että kyläyhteisö *voisi* yhteiskunnallistaa maanviljelyksen yhdessä jalostusteollisuuden kanssa, jonka kotiteollisuuden harjoittaja *voisi* kohottaa suurtuotannoksi,— että *kansan* maanvuokraus tukisi *kansan* taloutta,— tämä sydämellinen ja liikuttava yksimielisyys muuttui erimielisyydeksi sellaisten

henkilöitten välillä, jotka etsivät selitystä Venäjän *todelliselle, olevalle* taloudelliselle organisatiolle määrättyjen tuotantosuhteitten järjestelmänä, selitystä sen *todelliselle* taloudelliselle kehitykselle, sen poliittiselle ja kaikille muille päällysrakennuksille.

Ja kun tällainen työ, johtaen eri näkökannoilta sen yleisen perusajatuksen tunnustamiseen, joka ehdottomasti määrää myöskin solidaarisen poliittisen toiminnan ja siksi oikeuttaa ja velvoittaa kaikkia niitä, jotka ovat sen hyväksyneet, pitämään itseään „**SOSIALIDEMOKRAATTEINA**” ja niin nimittämään itseään,— jättää vielä laajan alan erimielisyyksille monissa osakysymyksissä, jotka voidaan ratkaista eri tavoin, niin se todistaa tietysti vain Venäjän sosialidemokratian voimaa ja elinkykyisyyttä*.

Ja lisäksi tämän työn edellytykset ovat niin huonoja, että mitään huonompaa on enää vaikea kuvitella; ei ole eikä voi olla sellaista elintä, joka yhdistäisi eri työt; henkilökohtainen kanssakäyminen meidän nykyisissä poliisioloissamme on äärimmäisen vaikeata. Ymmärrettävää on, että sosialidemokraatit eivät voi kunnollisesti sopia ja päästä yksimielisyyteen yksityiskohdista, että he puhuvat ristiin...

Kuinka naurettavaa se tosiaankin on, eikä totta?

Hra Krivenkon „polemiikissa” sosialidemokraatteja vastaan saattaa synnyttää kummastelua se seikka, että hän puhuu joistakin „uusmarxilaisista”. Joku lukija voi luulla, että sosialidemokraattien keskuudessa on tapahtunut jonkinlainen jakaantuminen, että vanhoista sosialidemokraateista ovat eronneet „uusmarxilaiset”.— Ei sinne päinkään. Ei kukaan ole missään eikä koskaan esiintynyt julkisesti marxilaisuuden nimessä arvostellen venäläisten sosialidemokraattien teoriaa ja ohjelmaa, puolustaen jotain muunlaista marxilaisuutta. Asia on niin, että herrat Krivenko ja Mihailovski ovat kuunnelleet hartaasti kaikenlaisia salonkijuoruja marxilaisista, katselleet hartaasti erilaisia

---

* Siitä yksinkertaisesta syystä, että tähän asti ei näitä kysymyksiä *ole ratkaistu mitenkään*. Eihän tosiaankaan vuokratkysymyksen ratkaisuksi voida sanoa välttettä, että „kansan maanvuokraus tukee kansan taloutta”, tai että järjestelmää, jolloin tilanherrain maat muokataan talonpoikaiston inventaartilolla, kuvaillaan tähän tapaan: „talonpoika osoittautui tilanherraa voimakkaammaksi”, joka „uhrasi riippumattomuutensa itsenäisen talonpojan hyväksi”; „talonpoika on temmannut tilanherrain käsistä suurtuotannon”; „kansaa pääsee voittajaksi taistelussa maanviljelyskulttuurin muodosta”. Se on „meidän tunnetun” hra V. V:n liberaalista löpöttelyä kirjassa „Kapitalismin kohtalot”.

liberaaleja, jotka yrittävät verhota liberaalista tyhjyyttä marxilaisuudella, ja sellaisilla aseilla he sitten ryhtyivät heille ominaisella teräväjärkisyydellä ja tahdikkaudella „arvostelemaan” marxilaisia. Eipä ihme, että tuo „arvostelu” on kauttaaltaan pelkkiä eriskummallisuuksia ja likaisia hyökkäilyjä.

„Ollakseen johdonmukainen”, järkeilee hra Krivenko, „on siihen vastattava myöntävästi” (kysymykseen: „eikö olisi ponnistettava kapitalistisen teollisuuden kehittämissiksi”) „eikä ole kainosteltava talonpoikain maiden ostamista eikä kauppojen ja kapakkain avaamista”, on „oltava iloisia monilukuisten kapakoitsijain menestyksestä duumassa ja autettava vieläkin lukuisampia talonpoikain viljan ylösostajia”.

Tämä on tosiaankin kerrassaan huvittavaa. Koettakaapa sanoa tällaiselle „kansan ystävälle”, että työtätekevien riisto kaikkialla Venäjällä on olemukseltaan kapitalistista, että maaseudun vauraat talonpojat ja ylösostajat on katsottava kapitalismin edustajiksi sellaisten ja sellaisten poliittis-taloudellisten tunnusmerkkien mukaan, jotka todistavat talonpoikaiston jakaantumisen olevan luonteeltaan porvarillista,—niin hän nostaa huudon, nimittää sitä tavattomaksi kerettiläisyydeksi, alkaa kirkua länsieurooppalaisten formuloiden ja abstraktisten kaavojen sokeasta lainaamisesta (kiertäen samalla mitä huolellisimmin „kerettiläisen” todistelun tosiasiallisen sisällön). Kun taas on tarpeen maalata niitä „kauhuja”, joita ilkeät marxilaiset tuovat tullessaan,—niin silloin voi jättää sivuun korkean tieteen ja puhtaat ihanteet, silloin voi tunnustaakin, että talonpoikain viljan ja talonpoikain maiden ostelijat ovat todella kapitalismin edustajia, eivätkä vain vieraan omaisuuden „kahnijoita”.

Yrittäkääpä todistaa tälle „kansan ystävälle”, että Venäjän porvaristo ei ainoastaan pidä jo nyt kaikkialla käsissään kansan työtä seurauksena tuotantovälineitten keskittymisestä yksistään sen käsiin, vaan se myöskin painostaa hallitusta aiheuttaen, pakoittaen ja määräten sen poliitikalle porvarillisen luonteen,—niin hän aivan raivostuu, alkaa huutaa hallituksemme kaikkivoipaisuudesta, siitä, että tämä hallitus vain kohtalokkaan väärinkäsityksen ja onnetoman sattuman takia „kutsuu” yhä virkoihin kapitalismin etujen edustajia eikä „kansan ystäviä”, että se

juurruttaa keinotekoisesti kapitalismia... Mutta heidän itsensä on pakko salaviihkaa tunnustaa kapakoitsijat juuri kapitalismin edustajiksi duumassa, s.o. tuon samaisen, muka luokkien yläpuolella olevan hallituksen erääksi ainekseksi. Mutta kuitenkin, hyvät herrat, ovatko tosiaankin kapitalismin edut meillä Venäjällä edustettuina vain yksistään „duumassa” ja vain yksistään „kapakoitsijain” kautta?

Mitä tulee likaisiin hyökkäilyihin, niin hra Mihailovskin taholta me jo näimme niitä enemmän kuin tarpeeksi ja tapaamme niitä myöskin hra Krivenkolla, joka esimerkiksi halutessaan tuhota vihaamansa sosialidemokratismien ker-
too, kuinka „eräät menevät tehtaisiin (silloin kun muuten tarjotaan hyviä teknikko- ja konttoristipaikkoja) perustellen tätä menettelyään yksinomaan kapitalistisen prosessin jouduttamisen ajatuksella”. Tietenkään ei moisiin, jo aivan siivottomiin juttuihin tarvitse edes vastata. Tähän voidaankin panna piste.

Jatkakaa, hyvät herrat, samassa hengessä, jatkakaa rohkeasti! Keisarillinen hallitus — se sama, joka on jo ryhtynyt toimenpiteisiin (vaikkakin puutteellisiin) pelastaakseen kansan joutumasta lopulliseen häviöön, kuten teiltä juuri kuulimme, — pelastaakseen teidät joutumasta paljastetuiksi typeryydestä ja moukkamaisuudesta se ryhtyy toimenpiteisiin, jotka ovat jo kokonaan vapaita kaikista puutteellisuuksista. „Kulttuuriset yhteiskuntapiirit” tulevat entiseen tapaan mielellään, kalakukon ja vihreän pöydän väliajoilla, puhumaan pienemmästä veljestä sekä kyhäilemään humaanisia luonnoksia hänen asemansa „parantamiseksi”; sen edustajat saavat mielihyväkseen teiltä kuulla, että ollessaan zemstvopäällikköinä tai joinakin muina talonpoikain taskujen tarkastelijoina he osoittavat korkeata kansalaistarpeiden ja -velvollisuuksien tuntoa. Jatkakaa! Teille ei ole taattu ainoastaan rauhallisuus, vaan myöskin hyväksyminen ja kiitokset... herrojen Bureninien suusta.

Lopuksi lienee nähtävästi paikallaan vastata kysymykseen, joka luultavasti on tullut jo useamman kuin yhden lukijan mieleen. Kannattiko näin kauan keskustella moisten herrojen kanssa? kannattiko vastata oleellisesti tuohon

liberaaliseen ja sensuurin suojelemaan lokavirtaan, mitä he ovat suvainneet nimittää polemiikiksi?

Minusta tuntuu, että kannatti, ei tietenkään heidän takiansa eikä „sivistyneen” yleisön takia, vaan sen hyödyllisen opetuksen vuoksi, minkä venäläiset sosialistit voivat ja mikä heidän tulee tuosta sotarekistä itselleen ottaa. Tuo sotaretki antaa mitä selvimmän ja vakuuttavimman todistuksen siitä, että Venäjän yhteiskunnallisen kehityksen se aika, jolloin demokratismi ja sosialismi sulautuivat yhdeksi erottamattomaksi, jakamattomaksi kokonaisuudeksi (kuten oli esimerkiksi Tshernyshevskin aikana) on mennyt palauttamattomasti iäisyyteen. Nyt ei ole enää kerrassaan mitään pohjaa sille aatteelle,— mikä aina näihin asti on vielä säilynyt siellä täällä Venäjän sosialistien keskuudessa vaikuttaen tavattoman vahingollisesti sekä heidän teorioihinsa että heidän käytännölliseen toimintaansa,— ettei demokraattien ja sosialistien aatteiden välillä Venäjällä muka ole olemassa syvää, laadullista eroa.

Juuri päinvastoin: näiden aatteiden välillä on kokonainen kuilu, ja venäläisten sosialistien olisi jo aikoja sitten pitänyt se ymmärtää, ymmärtää demokraattien aatteista tehtävän **TÄYDELLISEN** ja **LOPULLISEN ERON KIERTÄMÄTTÖMYYSEN** ja **EHDOTON VÄLTÄMÄTTÖMYYSEN**.

Katsokaamme tosiaankin, mikä tämä venäläinen demokraatti oli niinä aikoina, jotka mainitun aatteen synnyttivät, ja mikä hänestä on tullut. „Kansan ystävä” tarjoavat meille riittävästi aineistoa tällaista rinnastelua varten.

Varsin kiintoisa on tässä suhteessa hra Krivenkon hyökkäys hra Struvea vastaan, joka esiintyi eräässä saksalaisessa julkaisussa hra Nik. — onin utopismia vastaan (hänen kirjoituksensa „Kysymykseen Venäjän kapitalistisesta kehityksestä”, Zur Beurtheilung der kapitalistischen Entwicklung Russlands — ilmestyi „Sozialpolitisches Centralblatt”issa⁶², III, № 1, lokakuun 2 pnä 1893). Hra Krivenko hyökkää hra Struven kimppuun siitä, että tämä laskee muka „kansalliseen sosialismiin” kuuluviksi (joka hänen sanojensa mukaan on „puhtaasti utopistista laatua”) niiden aatteet, jotka „kannattavat kyläyhteisöä ja maaosuutta”. Tuo kauhea syytös muka sosialismista saa kunnianarvoisimman kirjoittajan aivan raivostumaan:

„Eikö sitten”, huudahtaa hän, „ole ketään muita ollutkaan (kuin Herzen, Tshernyshevski ja narodnikit), jotka

kannattivat kyläyhteisöä ja maaosuutta. Entä ne, jotka laativat asetuksen talonpojista ja asettivat reformin pohjaksi kyläyhteisön ja talonpoikain taloudellisen itsenäisyyden, entä historiamme ja nykyisten olojen tutkijat, jotka puhuvat näiden perusteitten puolesta, entä melkein koko vakava ja säädyllinen lehdistömme, joka niinkään kannattaa näitä perusteita,— ovatko kaikki nämä sitten „kansalliseksi sosialismiksi” nimitetyn erehdyksen uhreja?

Rauhoittukaa, kunnianarvoisin herra „kansan ystävä”! Te pelästyitte siinä määrin tuota kauheata syytöstä sosialismista, että ette edes vaivautuneet lukemaan tarkkaavaisesti läpi hra Struven „pikku kirjoitusta”. Ja tosiaankin, mikä huutava vääryys olisikaan syyttää „kyläyhteisön ja maaosuuden” kannattajia sosialismista! Hyvänen aika, mitä sosialistista siinä on? Sosialismiksihan nimitetään vastalauseita ja taistelua työtätekevien riistoa vastaan, taistelua, jonka suuntana on tuon riiston täydellinen hävittäminen,— mutta „maaosuuden kannalla oleminen” merkitsee sen kannattamista, että talonpojat lunastavat kaiken sen maan, mikä oli heidän hallussaan. Vaikkapa ei oltaisikaan lunastuksen kannalla, vaan kannatettaisiin kaikkien niiden maiden maksutonta jättämistä talonpojille, jotka heillä oli ennen reformia hallussaan,— niin silloinkaan ei siinä ole vielä mitään sosialistista, sillä juuri tuo talonpoikain omistusoikeus maahan (joka oli muodostunut feodaalisen aikakauden kuluessa) oli kaikkialla Lännessä kuten meillä Venäjälläkin* — porvarillisen yhteiskunnan perustana. „Kannattaa kyläyhteisöä”, s.o. vastustaa poliisimaista sekaantumista tavallisiin maanjakomenetelmiin,— mitä sosialistista siinä on, kun jokainen tietää, että työtätekevien riisto viihtyy ja syntyy vallan hyvin tämän kyläyhteisön sisällä? Sehän on „socialismi” sanan venyttämistä mahdolltomiin: nähtävästi pitää hra Pobedonostsevkin⁶³ laskea sosialisteihin kuuluvaksi!

Hra Struve ei tee lainkaan niin kauheata vääryyttä. Hän puhuu *narodnikkien* „kansallisen sosialismin utopistisuudesta”, ja keitä hän pitää *narodnikkeina*, näkyy siitä, että hän nimittää Plehanovin kirjasta „Erimielisyytemme” väittelyksi *narodnikkeja* vastaan. Plehanov väitteli epäilemättä sosialistien kanssa, sellaisten henkilöitten kanssa,

* Todisteena siitä on talonpoikaiston jakaantuminen.

joilla ei ollut mitään tekemistä Venäjän „vakavan ja säädyllisen” lehdistön kanssa. Ja siksi hra Krivenkolla ei ollut mitään oikeutta ottaa omalle tililleen sitä, mikä koskee narodnikkeja. Jos hän taas välttämättä halusi tietää hra Struven mielipiteen siitä suunnasta, jota hän itse kannattaa, niin ihmettelen, miksi hän ei kiinnittänyt huomiota seuraavaan kohtaan hra Struven kirjoituksessa *eikä kääntänyt sitä „Russkoje Bogatstvoa” varten:*

„Sitä mukaa kun kapitalistinen kehitys edistyy”, sanoo kirjoittaja, „täytyy edelläkuvatun (narodnikkilaisen) maailmankatsomuksen menettää maaperänsä. Se joko taantuu (wird herabsinken) varsin laimeaksi reformisuunnaksi, joka on valmis kompromisseihin ja etsii kompromisseja * ja johon suuntaan on jo aikoja sitten ilmennyt lupaavia ituja, taikka se tunnustaa todella tapahtuvan kehityksen kiertämättömäksi ja tekee ne teoreettiset ja käytännölliset johtopäätökset, jotka siitä välttämättä johtuvat,— toisin sanoen lakkaa olemasta utopistinen”.

Ellei hra Krivenko huomaa, missä meillä on sellaisen suunnan ituja, joka kykeneekin vain kompromisseihin, niin minä neuvoisin häntä vilkaisemaan „Russkoje Bogatstvoa”, tämän aikakauslehden teoreettisia katsomuksia, jotka ovat viheliäinen yritys liimailla narodnikkilaisen opin palasia yhteen Venäjän kapitalistisen kehityksen tunnustamisen kanssa, vilkaisemaan sen poliittiseen ohjelmaan, jonka tarkoituksena on parantaa ja nostaa jaloilleen pientuottajan talous vallitsevan kapitalistisen järjestelmän pohjalla **.

* Ziemlich blasse kompromissfähige und kompromissüchtige Reformrichtung — minkä voisi kai kääntää ehkä näinkin: kulttuurisoivaa opportunistiamia.

** Yleensä hra Krivenkon yritys taistella hra Struvea vastaan tekee sääliittävän vaikutuksen. Se on jonkinlaista lapsen voimattomuutta vähänkään oleellisiin vastaväitteisiin ja samanlaista lapsellista ärtymystä. Hra Struve sanoo esimerkiksi, että hra Nik. — on on „utopisti”. Tällöin hän aivan selvästi osoittaa, minkä takia hän tätä niin nimittää: 1) koska tämä ei ota huomioon „Venäjän todellista kehitystä”; 2) koska tämä vetoaa „yhteiskuntapiireihin” ja „valtioon” ymmärtämättä valtiomme luokkaluonnetta. Mitä hra Krivenko voi sanoa sitä vastaan? Kieltäkö hän sen, että kehityksemme on todella kapitalistista? sanooko hän sen olevan jotakin muuta? — että valtiomme ei ole luokkavaltio? Ei, hän pitää edullisempänä kokonaan kiertää nämä kysymykset ja sotia naurettavan kiukkuisesti joitakin hänen itsensä tekaisemia „kaavoja” vastaan. Vielä esimerkki. Hra Struve moitti hra Nik. —onia luokkataistelun ymmärtämättömyyden lisäksi myöskin hänen teoriasaan tavattavista suurista virheistä, jotka kuuluvat „puhtaasti taloudellisten tosiasiajn” alaan. Muun muassa hän osoittaa, että puhuessaan ei-maanviljelysväestömmestä vähäisyydestä hra Nik. —on „ei huomaa sitä, että Venäjän kapitalistinen kehitys tulee juuri tasoittamaan tämän 80%:n (Venäjän maalaisväestö) ja 44%:n (maalaisväestö Amerikassa) välisen erotuksen: siinä, voimme sanoa, on sen historiallinen kutsumus”. Hra Krivenko ensinnäkin väaris-

Tämä on yleensä yksi meidän viimeaikaisen yhteiskunnallisen elämämme luonteenomaisimpia ja merkittävimpiä ilmiöitä — narodnikkilaisuuden rappeutuminen pikkuporvarilliseksi opportunistiksi.

Todellakin, jos tarkastelemme „Russkoje Bogatstvo” ohjelman sisältöä,— kaikkia noita siirtoasutuksen ja vuokrauksen säännöstelyjä, kaikkia noita halpoja lainoja, museoituja, varastoja, tekniikan parannuksia, artteleita ja yhteiskyntöjä,— niin näemme, että se on todellakin sangen laajalti levinnyttä koko „vakavassa ja säädyllisessä lehdistössä”, s.o. koko liberaalisessa lehdistössä, mikä ei kuulu maaorjuutta kannattaviin sanomalehtiin tai reptileihin⁶⁴. Ajatus kaikkien näiden toimenpiteitten välttämättömyydestä, hyödyllisyydestä, pakoittavuudesta ja „vahingottomuudesta” on juurtunut syvälle koko intelligenssiin ja saanut sangen laajan levinneisyyden: te tapaatte sitä sekä maaseudun lehtisissä ja sanomalehdissä että kaikissa zemstvotutkimuksissa, -kokoelmissa, kuvauksissa j.n.e., j.n.e. Jos tätä pidettäisiin narodnikkilaisuutena, niin menestys olisi epäilemättä valtava ja kiistämätön.

Mutta sehän ei ole lainkaan narodnikkilaisuutta (tämän sanan vanhassa, totunnaisessa merkityksessä), ja tuo menestys ja tuo suunnattoman laaja levinneisyys on saavutettu narodnikkilaisuuden mataloittamisen hinnalla, muuttamalla yhteiskunnallis-vallankumouksellinen narodnikkilaisuus, joka oli jyrkästi oppositiossa liberalismiamme vastaan, kulttuurisoivaksi opportunistiksi, mikä sulautuu yhteen tämän liberalismin kanssa ja ilmaisee vain pikkuporvariston etuja.

Tullakseen vakuuttuneeksi viimeksimainitusta ei tarvitse muuta kuin tarkastella vain edelläesitettyjä kuvauksia talonpoikain ja kotiteollisuuden harjoittajien jakaantumisesta,— ja nämä kuvaukset eivät kuvaa lainkaan jotain harvinaisia tai uusia tosiasioita, vaan niissä yksinkertaisesti yritetään esittää poliittis-taloudellisesti se „nylkyrien” ja „batrikien” „koulu”, jonka olemassaoloa meidän maaseudullamme eivät vastustajtkaan kiellä. On ymmärrettävää, että

---

teele tämän kohdan puhumalla „meidän” (?) kutsumuksestamme saattaa talonpojat maatomiksi, vaikka puhe on yksinkertaisesti kapitalismin tendenssistä supistaa maalaisväestöä, ja toiseksi, puhumatta sanaakaan itse asiasta (onko mahdollista sellainen kapitalismi, joka ei aiheuttaisi maalaisväestön vähenemistä?) hän ryhtyy lörpöttelemään pötyä „päähänpääntääjistä” y.m.s. Kts. Liite II (tämän osan s. 296. Toim.).

„narodnikkilaiset” toimenpiteet ovat omiaan vain vahvistamaan pikkuporvaristoa; taikka niiden (arttelien ja yhteiskyntöjen) täytyy olla mitättömiä tynkätöimenpiteitä ja jäädä sääliittäviksi kokeiluiksi, joita liberaalinen porvaristo niin hellien viljelee kaikkialla Euroopassa siitä yksinkertaisesta syystä, että ne eivät kajoa ensinkään itse „koulua”. Samasta syystä tällaisia edistysaskeleita vastaan ei voi olla mitään sanomista edes herroilla Jermoloveilla ja Witteillä⁶⁵. Juuri päinvastoin. Tehkää hyvin, herrat! He antavat teille vielä rahaakin „kokeiluun” — saadaksean vain „intelligenssin” vieroitetuksi pois vallankumouksellisesta toiminnasta (antagonismin korostaminen, sen selittäminen proletariaatille, yritykset johtaa tämä antagonismi suoranaisen poliittisen taistelun tielle) sentapaiseen antagonismin paikkailemiseen, sovintoon ja yhdistymiseen. Tehkää hyvin!

Tarkastelkaamme hiukan sitä prosessia, joka on johtanut narodnikkilaisuuden sellaiseen rappeutumiseen. Syntyesään ja alkuperäisessä muodossaan tämä teoria oli varsin sopusuhtainen — pitäen lähtökohtana käsitystä erikoisesta kansan elämänjärjestyksestä se uskoi „kyläyhteisö”-talonpojan kommunistisiin vaistoihin ja piti sen vuoksi talonpoikaista suoranaisena taistelijana sosialismin puolesta, — mutta toisaalta se ei ollut teoreettisesti muokattu, sitä ei oltu perusteltu Venäjän elämän tosiasioilla, ja toisaalta sillä ei ollut kokemusta sellaisen poliittisen ohjelman soveltamisessa, mikä olisi perustunut noihin talonpojan oletettuihin ominaisuuksiin.

Teorian kehitys lähtikin kulkemaan näitä kahta suuntaa, teoreettista ja käytännöllistä. Teoreettinen työ suuntautui etupäässä sen maanhallinnan muodon tutkimiseen, jossa tahdottiin nähdä kommunismin edellytyksiä; ja tämä työ antoi mitä monipuolisimman ja rikkaimman tosiasia-aineiston. Mutta tämä aineisto, joka koski etupäässä maanhallinnan muotoja, peitti tutkijoilta tykkänään maaseudun *ekonomiikan*. Näin kävi sitäkin luonnollisemmin, kun tutkijoilla ei ollut ensinnäkään vankkaa teoriaa yhteiskuntatieteen metodista, teoriaa, joka selittää välttämättömäksi tuotantosuhteiden korostamisen ja erikoisen tutkimisen; ja toiseksi, koottu tosiasia-aineisto antoi suoranaisia ja välittömiä viittauksia talonpoikaiston lähimpiin tarpeisiin, lähimpiin vitsauksiin, jotka vaikuttavat talonpoikaistalouteen ahdistavasti. Ja tutkijain koko huomio keskittyikin näiden talonpoi-

kain vitsausten, maanpuutteen, korkeiden maksujen, oikeudettomuuden, turvattomuuden ja poljetun aseman tutkimiseen. Kaikki tämä kuvattiin, tutkittiin ja selitettiin niin runsaalla aineistolla ja niin tarkasti pienimpiä yksityiskohtia myöten, että ellei valtiomme olisi luokkavaltio, ellei sen politiikkaa ohjattaisi hallitsevien luokkien etujen, vaan „kansan tarpeiden” puolueettoman harkinnan mukaan,— niin sen pitäisi tietenkin olla tuhansin kerroin vakuutettu näiden vitsauksien poistamisen välttämättömyydestä. Naiivit tutkijat, jotka uskoivat mahdollisuuteen saada yhteiskuntapiirit ja valtio „vakuutetuksi”, aivan hukkuivat kokoomiensa tosiasiaihin yksityiskohtiin eivätkä huomanneet erästä seikkaa — maaseudun taloudellista ja poliittista rakennetta, eivät huomanneet tämän talouden yleistä taustaa, talouden, jota nämä välittömät ja lähimmät vitsaukset todella ahdistavat. Tuloksena oli luonnollisesti se, että sen talouden etujen puolustaminen, jota maanpuute j.n.e. ahdistivat, osoittautui sen luokan etujen puolustamiseksi, jonka käsissä tämä talous oli ja joka yksin vain saattoikin pysyä pystyssä ja kehittyä näiden olevien yhteiskunnallistaloudellisten suhteitten vallitessa kyläyhteisön *sisällä*, tämän talousjärjestelmän vallitessa maassa.

Teoreettinen työ, jonka tarkoituksena oli sen laitoksen tutkiminen, jonka pitäisi olla perustana ja tukena riiston hävittämiseksi, johti sellaisen ohjelman laatimiseen, joka ilmaisee pikkuporvariston etuja, s.o. juuri sen luokan etuja, johon tämä riistojärjestelmä juuri nojautuukin!

Samaan aikaan käytännöllinen vallankumoustoiminta kehittyi niinikään aivan odottamattomaan suuntaan. Usko talonpojan kommunistisiin vaistoihin vaati sosialisteja luonnollisesti panemaan politiikan syrjään ja „menemään kansaan”. Tätä ohjelmaa toteuttamaan ryhtyi joukko mitä tarmokkaimpia ja lahjakkaita työntekijöitä, jotka joutuivat käytännössä vakuuttumaan siitä, miten naiiveja ovat käsitykset talonpojan kommunistisista vaistoista. Nyt tehtiin se johtopäätös, ettei kysymys ole talonpojasta, vaan hallituksesta,— ja kaikki toiminta suunnattiin taisteluun hallitusta vastaan, taisteluun, jota kävivät jo vain yksistään intelligentit ja heihin toisinaan yhtyneet *työläiset*. Aluksi tätä taistelua käytiin sosialismin nimessä nojautuen siihen teoriaan, että kansa on valmis sosialismiin ja että pelkällä vallan valtaamisella voidaan suorittaa ei ainoastaan poliitti-

nen, vaan myöskin yhteiskunnallinen vallankumous. Viime aikoina tämä teoria on nähtävästi menettämässä jo kaiken luottonsa ja narodnajavoljalaisten taistelu hallitusta vastaan muuttuu radikaalien taisteluksi poliittisen vapauden puolesta.

Toiseltakin puolelta toiminta johti siis sellaisiin tuloksiin, jotka olivat aivan vastakkaiset sen lähtökohdalle; toisaaltakin syntyi ohjelma, joka ilmaisi vain radikaalisen porvarillisen demokratian etuja. Oikeastaan tämä prosessi ei ole vielä päättynyt, mutta se on nähtävästi käynyt jo täysin selväksi. Narodnikkilaisuuden tällainen kehitys oli aivan luonnollinen ja kiertämätön, sillä opin perustana oli aivan tarumainen käsitys talonpoikaistalouden erikoisesta (kylä-yhteisöllisestä) järjestelmästä: kun taru joutui kosketuksiin todellisuuden kanssa, niin se hajosi ja talonpoikaissosialismista tuli pikkuporvarillisen talonpoikaiston radikaalidemokraattinen edustajisto.

Otan esimerkkejä demokraatin kehityksestä:

„On pidettävä huolta siitä”, järkeilee hra Krivenko, „ettei yleisihmisestä muututa yleisvenäläiseksi vetelykseksi, joka on tulvillaan vain hyvien tunteiden sekavaa kuohuntaa, mutta ei kykene todelliseen uhrautuvaisuuteen eikä myöskään saamaan aikaan mitään kestäväää elämässä”. Moraali on erinomainen; katsokaamme, mihin sitä sovelletaan. „Tässä viimeksimainitussa suhteessa”, jatkaa hra Krivenko, „tiedän seuraavan surullisen tapauksen”: Etelä-Venäjäällä eli nuorisoa, jota „elähdyttivät mitä parhaimmat aikomukset ja rakkaus pienempää veljeä kohtaan; talonpojalle osoitettiin kaikkea huomaavaisuutta ja kunnioitusta; hänet istutettiin miltei parhaalle paikalle, syötiin hänen kanssaan samalla lusikalla, häntä kestitettiin hillolla ja leivoksilla; he maksoivat hänelle kaikesta paremmin kuin toiset, antoivat rahaa — sekä lainaksi että „juomarahoina” ja muuten vain — kertoivat hänelle eurooppalaisesta järjestyksestä ja työväenyhdistyksistä j.n.e. Samalla seudulla eli myös muuan nuori saksalainen — Schmidt, taloudenhoitaja, tai oikeammin vain puutarhuri, jolla ei ollut mitään humaani-taarisia aatteita, oikea ahtaan muodollinen saksalainen sielu (sic??!)” j.n.e. Ja elettyään sitten 3—4 vuotta tällä paikkakunnalla, he matkustivat pois. Kului vielä noin 20 vuotta, ja kun kirjoittaja kävi paikkakunnalla, niin hän näki, että „hra Schmidt” (joka hyödyllisen toimintansa takia oli muuttunut

puutarhuri Schmidistä hra Schmidiksi) oli opettanut talonpojille viininviljelystä, joka nykyisin antaa heille „jonkin verran tuloja”, noin 75—100 ruplaa taloutta kohti vuodessa, minkä vuoksi hänestä oli säilynyt „hyvä muisto”, mutta „herroista, joilla oli vain hyviä tunteita talonpoikaa kohtaan, mutta jotka eivät tehneet mitään oleellista (1) hänen hyväkseen, ei ollut jäänyt muistoakaan”.

Jos teemme laskelman, niin osoittautuu, että kuvatut tapahtumat koskevat vuosia 1869—1870, s.o. suunnilleen juuri sitä aikaa, jolloin Venäjän sosialisti-narodnikit yrittivät siirtää Venäjälle „eurooppalaisen järjestyksen” kaikkein parhaimman ja suurimman erikoisuuden — Internationalen⁶⁶.

Selvää on, että hra Krivenkon kertomuksesta syntyy liian räikeä vaikutelma ja siksi hän rientää selittämään:

„Tällä en tietenkään tahdo sanoa”, selittää hän, „että Schmidt olisi näitä herroja parempi, sanon vain, miksi hän kaikkine muine vikoineen jätti kuitenkin pysyvemmän jäljen tälle seudulle ja väestöön. (En halua sanoa, että hän oli parempi, vaan sanon, että hän jätti pysyvemmän jäljen,—mitä hölynpölyä se on?!) En halua myöskään sanoa, että hän olisi tehnyt jotakin tärkeätä, vaan päinvastoin, esitän sen, mitä hän teki, näytteenä sellaisesta sangen vähäisestä ja sivumennen suoritetusta teosta, mikä ei maksanut hänelle mitään, mutta osoittautui epäilemättä elintärkeäksi teoksi”.

Kuten huomaatte, selitys on sangen kaksimielinen, mutta asian ydin ei ole sen kaksimielisyydessä, vaan siinä, että kirjoittaja, asettaen toisen toiminnan tuloksettomuuden vastakohdaksi toisen menestyksellisyydelle, ei ilmeisesti edes aavista, että näiden kahdenlaatuisten toimintojen suunnalla on perusteellinen ero. Siinä onkin asian ydin, joka tekee tämän kertomuksen niin kuvaavaksi nykyaikaisen demokraatin fysionomian määrittelylle.

Sillä tämä nuorisohan, kertoessaan talonpojalle „eurooppalaisesta järjestyksestä ja työväenyhdistyksistä” tahtoi nähtävästi nostattaa tämän talonpojan uudestijärjestämään yhteiskunnallisen elämän muotoja (johtopäätökseni tässä tapauksessa saattaa olla erheellinenkin, mutta jokainen luullakseni myöntää, että se on luonnollinen, koska se johtuu kiertämättömästi edelläesitetystä hra Krivenkon kertomuksesta), tahtoi nostattaa hänet yhteiskunnalliseen vallankumoukseen nykyistä yhteiskuntaa vastaan, joka syn-

nyttää niin säädytöntä työtätekevien riistoa ja sortoa — samalla kun yleisesti riemuitaan kaikenlaisten liberaalisten edistysaskeleiden johdosta. Mutta „hra Schmidt” kunnan isäntänä tahtoi vain auttaa toisia isäntiä järjestämään talousasioitaan — eikä mitään muuta. Kuinka voidaan verrata ja rinnastaa näitä kahta toimintaa, jotka käyvät aivan vastakkaisiin suuntiin? Sehän olisi aivan samaa kuin jos joku ryhtyisi vertaamaan sellaisen henkilön toiminnan epäonnistumista, joka pyrkii hajoittamaan määrätyn rakennuksen, sen henkilön menestykselliseen toimintaan, joka tahtoi sitä lujittaa! Voidakseen tehdä vertauksen, jossa on jotain järkeä, olisi pitänyt tarkastella, miksi tämän kansan keskuuteen menneen nuorison yritys nostattaa talonpojat vallankumoukseen oli niin epäonnistunut, — eiköhän vain sen takia, että se lähti siitä virheellisestä käsityksestä, että muka juuri „talonpoikaisto” on työtätekevän ja riistetyn väestön edustaja, vaikka todellisuudessa talonpoikaisto ei ole erityinen luokka (— harhakuva, joka voidaan selittää ehkä vain maaorjuuden kukistumiskauden heijastusvaikutukseksi, jona kautena talonpoikaisto todellakin esiintyi *luokkana*, mutta vain maaorjuusyhteiskunnan luokkana), sillä sen itsensä sisällä muodostuvat porvariston ja proletariaatin luokka, — sanalla sanoen olisi pitänyt eritellä vanhat sosialistiset teoriat ja sosialidemokraattien antama arvostelu niistä. Mutta sen sijaan hra Krivenko tekee kaikkensa todistaakseen, että „hra Schmidin” teko — „oli epäilemättä elintärkeä teko”. Suokaa anteeksi, kunnioitettava hra „kansan ystävä”, miksi jyskytätte avointa ovea? kuka sitä on epäillyt? Järjestää viinitarha ja saada siitä 75—100 ruplaa tuloja — mikäpä todellakin voisi olla sen tärkeämpää? *

Ja kirjoittaja ryhtyy selittämään, että jos yksi isäntä järjestää itselleen viinitarhan, niin se on erillistä toimintaa, mutta jos muutamat isännät sen järjestävät, niin se on yleistettyä ja laajalle levinnyttä toimintaa, joka tekee pienen asian todelliseksi, oikeaksi, *kuten esimerkiksi A. N. Engelhardt*⁶⁷ ei käyttänyt fosfaatteja ainoastaan omassa taloudestaan, vaan sai toisetkin käyttämään niitä.

* Olisittepa yrittäneet mennä ehdottamaan tuota „elintärkeää” asiaa *sille* nuorisolle, joka kertoi talonpojalle eurooppalaisista yhdistyksistä! Miten se olisikaan ottanut teidät vastaan, minkä oivallisen vastauksen se olisi teille antanut! Te olisitte alkaneet pelätä sen aatteita yhtä silmittömästi kuin te nyt pelkäätte *materialismia* ja *dialektiikkaa!*

Kuinka suurenmoinen onkaan tämä demokraatti, eikö totta!

Otamme vielä esimerkin talonpoikaisreformin arvioinnin alalta. Miten siihen suhtautui Tshernyshevski, tuon edellämämainitun aikakauden demokraatti, jolloin demokratismi ja sosialismi olivat erottamattomasti sidotut toisiinsa? Kun hänellä ei ollut mahdollisuutta tuoda avoimesti julki mielihpidettään, niin hän vaikeri ja vihjailemalla luonnehti valmisteilla ollutta reformia seuraavasti:

„Olettakaamme, että minua kiinnostivat toimenpiteet niiden ruokatavarain säilyttämiseksi, joiden varastosta teille valmistetaan päivällinen. Itsestään selvää on, että jos tekisin sen kiintymyksestä teihin, niin minun intoni perustuisi olettamukseen, että ruokatavarat kuuluvat teille ja että niistä valmistettava päivällinen on teille terveellinen ja hyödyllinen. Mutta kuvitelkaapa tunteitani, kun saankin tietää, etteivät nuo ruokatavarat kuulu lainkaan teille ja että jokaisesta päivällisestä, mikä niistä valmistetaan, teiltä kiskotaan maksu, joka on paljon korkeampi kuin itse päivällisen arvo (tämä on kirjoitettu ennen reformia. Mutta herrat Juzhakovit vakuuttavat nyt, että sen johtavana periaatteena on talonpoikain turvaaminen!!) ja jota te ette yleensäkkään voi maksaa joutumatta äärimmäiseen ahdinkoon. Minkälaisia ajatuksia tuleekaan mieleeni näiden näin kummallisten havaintojen johdosta?.. Kuinka typerä olinkaan, kun puuhasin asiaa, jonka hyödyllisyyttä varten ei oltu turvattu edellytyksiä! Kuka muu kuin houkkio voi puuhata omaisuuden säilyttämiseksi määrättyissä käsissä ottamatta ensin selvää siitä, että omaisuus joutuu todella näihin käsiin ja joutuu edullisilla ehdoilla?.. Mieluummin sitten tuhoutukoon koko tuo ruokavarasto, joka tuo pelkkää vahinkoa rakastamalleni ihmiselle! Mieluummin menköön myttyyn koko tuo asia, joka tuo teille vain taloudellista hävitystä!”

Alleviivaan ne kohdat, jotka selväpiirteisimmin osoittavat Tshernyshevskin syvällistä ja erinomaista aikansa tosiolojen ymmärtämistä, sen ymmärtämistä, mitä ovat talonpojille sälytetyt maksut, Venäjän yhteiskuntaluokkien antagonistisuuden ymmärtämistä. Tärkeätä on niinkään panna merkille, että hän osasi selittää näitä puhtaasti vallankumouksellisia aatteita sensuurinalaisessa lehdistössä.

Illegaalisisissa tuotteissaan hän kirjoitti samaa, mutta suoraan ja vihjailematta. „Prologin prologissa” Volgin (jonka suulla Tshernyshevski esittää ajatuksiaan) sanoo:

„Annettakoon talonpoikain vapautusasia tilanherrain puolueen käsiin. Ei sillä ole suurta eroa”*, ja keskustelukumppaninsa huomautukseen, että päinvastoin sillähän on ääretön ero, koska tilanherrain puolue vastustaa maan antamista talonpojille, hän vastaa päättävästi:

„Ei, se ei ole ääretön, vaan mitätön. Se olisi ääretön, jos talonpojat saisivat maan lunastusmaksutta. Riistää henkilöltä jokin esine tai jättää se hänelle,— siinä on ero, mutta jos häneltä otetaan se taikka maksu siitä, niin sehän on aivan samaa. Tilanherrain puolueen suunnitelma eroaa edistysmielisten suunnitelmasta ainoastaan siinä, että se on yksinkertaisempi, lyhyempi. Siksi se on jopa parempikin. Vähemmän on mutkia matkassa ja luultavasti myöskin vähemmän rasituksia talonpojille. Kenellä talonpojista on rahaa, hän ostaa itselleen maata. Kenellä ei ole rahaa, häntä ei pidä velvoittaakaan ostamaan maata. Se vain saattaa heidät taloudelliseen häviöön! Lunastus on samaista ostamista”.

Tarvittiin todellakin Tshernyshevskin nerokkuus voidakseen jo silloin, itse talonpoikaisreformin toteuttamisen kaudella (jolloin sitä ei oltu vielä Lännessäkään riittävästi valaistu) niin selvästi ymmärtää tuon reformin porvarillisen perusluonteen,—voidakseen ymmärtää, että jo silloin Venäjän „yhteiskunnassa” ja „valtiossa” hallitsivat ja valitsivat yhteiskuntaluokat, jotka ovat leppymättömän vihamielisiä työtätekeville ja jotka ehdottomasti määräsivät jo etukäteen talonpoikaiston taloudellisen häviön ja pakko- luovuuden. Ja samalla Tshernyshevski ymmärsi, että sellaisen hallituksen olemassaolo, joka salaa antagonistiset yhteiskunnalliset suhteemme, on hirveä vitsaus, mikä erikoisesti huonontaa työtätekevien asemaa.

„Jos sanoo totuuden”, jatkaa Volgin, *„niin vapautettakoon ennen ilman maata”.* (Toisin sanoen, koska kerran maaorjuustilanherrat ovat meillä niin voimakkaita, niin esiintykööt he sitten mieluummin avoimesti, suoraan ja

* Siteeraan Plehanovfn kirjoituksesta „N. G. Tshernyshevski”, joka julkaistiin „Sotsial-Demokratissa” 68.

sanokoot sanottavansa loppuun asti, kuin että peittelevät noita samoja maaorjuudellisia etuja ulkokultaisen yksinvaltaisen hallituksen kompromisseilla.)

„Kysymys on asetettu niin, että minä en näe syytä intoilla edes siitäkään, vapautetaanko talonpojat vai eikö; sitä vähemmän siitä, kuka heitä ryhtyy vapauttamaan, liberaalit vaiko tilanherrat. Minusta se on samantekevää. Jopa parempikin, että tilanherrat”.

„Osoitteettomista kirjeistä”: *„Puhutaan: talonpojat on vapautettava... Missä ovat sellaiseen tekoon tarvittavat voimat? Ei ole vielä voimia. Ei saa käydä käsiksi sellaiseen asiaan, mitä varten ei ole voimia. Mutta näettekö, mihin ollaan menossa: ryhtyvät vapauttamaan. Miten siinä käy — päätelkää itse, mitä siitä tulee, kun käydään käsiksi tehtävään, jota ei voida suorittaa. Pilataan asia ja tuloksena on ruokottomuutta”.*

Tshernyshevski ymmärsi, että Venäjän maaorjuudellinen byrokraattinen valtio ei kykene vapauttamaan talonpoikia, s.o. kukistamaan maaorjanomistajia, että se kykeneekin tekemään vain „ruokottomuuden”, viheliäisen kompromissin liberaalien etujen (lunastus on samainen osto) ja tilanherrain etujen välillä, kompromissin, joka pettää talonpoikia maallaturvaamisen ja vapauden harhakuvalla, mutta joka todellisuudessa hävittää heidät taloudellisesti ja luovuttaa heidät kokonaan tilanherrain kynsiin. Ja hän pani vastalauseen, kirosi reformin toivoen sen epäonnistuvan, toivoen, että hallitus sotkeutuisi tasapainotemppeihinsa liberaalien ja tilanherrain välillä ja että tapahtuisi romahdus, mikä johtaisi Venäjän avoimen luokkataistelun tielle.

Mutta meidän nykyaikaiset „demokraattimme” nyt — jolloin Tshernyshevskin nerokkaat ennustukset ovat käyneet toteen, jolloin 30-vuotinen historian jakso on lyönyt sääli-mättömästi kumoon kaikki taloudelliset ja poliittiset harhakuvitelmat — veisaavat ylistysvirsiä reformille, näkevät siinä vahvistuksen „kansan” tuotannolle, ovat niin sukkelia, että ammentavat siitä todistuksia jonkin sellaisen tien mahdollisuudelle, mikä *kiertäisi* työtätekeville vihamieliset yhteiskuntaluokat. Toistan, että suhtautuminen talonpoikaisreformiin on havainnollisin todistus siitä, kuinka perusteellisesti meidän demokraattimme ovat porvarillistuneet. Nuo herrat eivät ole mitään oppineet, mutta ovat paljon, kovin paljon unohtaneet.

Rinnastuksen vuoksi otan aikakauslehden „Otetshestvennyje Zapiski” vuodelta 1872. Olen jo edellä esittänyt kirjoituksesta „Plutokratia ja sen perusteet” otteita, jotka koskevat niitä menestyksiä liberalismiin (plutokraattisia etuja verhoavan liberalismiin) alalla, joita Venäjän yhteiskunta saavutti jo ensimmäisen 10-vuotiskauden aikana „suuren ja vapauttavan” reformin jälkeen.

Kun ennen tapasi usein ihmisiä, — sanoo sama kirjoittaja samassa artikkelissa, — jotka nyhkyttelivät reformien johdosta ja muistelivat itkien entistä aikaa, niin nykyisin ei sellaisia enää ole. „Kaikki ovat mieltyneet uuteen järjestelmään, kaikkien katse on iloinen ja rauhallinen”, ja kirjoittaja osoittaa edelleen, kuinka kirjallisuus „muuttuu itsekin plutokratian äänenkannattajaksi” ajaen plutokraattisia etuja ja pyyteitä „demokratismiin varjolla”. Syventykääpä huolellisemmin tähän mieltelmään. Kirjoittaja on tyytymätön siihen, että „kaikki” ovat tyytyväisiä reformin luomaan uuteen järjestelmään, että „kaikki” („yhteiskunta-
piirien” ja „intelligenssin” edustajat tietysti, mutta eivät työtätekevät) ovat iloisia ja rauhallisia, vaikka tällä uudella järjestelmällä on ilmeiset, antagonistiset, porvarilliset ominaisuudet: yleisö ei huomaa sitä, että liberalismi verhoaa vain „hankkimisvapautta” ja tietysti hankkimista työtätekevien joukkojen kustannuksella ja niiden vahingoksi. Ja hän esittää vastalauseensa. Juuri tämä sosialistille luonteenomainen vastalause onkin arvokasta hänen mieltelmässään. Huomatkaa, että tämä vastalause demokratismilla verhottua plutokratismia vastaan on ristiriidassa aikakauslehden yleisen teorian kanssa: hehän kieltävät talonpoikais-reformissa olleen mitään porvarillisia momentteja, aineksia tai etuja, kieltävät venäläisen intelligenssin ja Venäjän valtion luokkaluonteen, kieltävät Venäjällä olevan maaperää kapitalismille — ja kuitenkin he eivät voi olla näkemättä ja tuntematta kapitalismia ja porvarillisuutta. Ja mikäli „Otetshestvennyje Zapiski”, tuntien Venäjän yhteiskunnan antagonistisuuden, taisteli porvarillista liberalismia ja demokratismia vastaan, — sikäli se teki samaa työtä, mikä oli yhteistä kaikille ensimmäisille sosialisteillemme, jotka, vaikka eivät voineetkaan käsittää tätä antagonistisuutta, kuitenkin tunsivat sen ja tahtoivat taistella itse sitä sellaista yhteiskuntaorganisaatiota vastaan, joka synnytti antagonistisuutta; — sikäli „Otetshestvennyje

Zapiskin” suunta oli edistyksellinen (tietysti proletariaatin kannalta). „Kansan ystävät” ovat unohtaneet tämän antagonistisuuden, menettäneet kaiken sen tunnon, miten „demokratismien varjolla” meilläkin, pyhässä Venäjänmaassa piilee puhdasverisiä porvareita; ja siksi he ovatkin nyt taantumuksellisia (proletariaatin suhteen), koska he hämäävät antagonismin, puhuvat sovittelevasta kulttuuri-toiminnasta eikä taistelusta.

Mutta onkohan, hyvät herrat, Venäjän kirkasotsainen liberaali, plutokratian demokraattinen edustaja 60-luvulta, lakannut kuitenkaan 90-luvulla olemasta porvariston ideologi vain siksi, että hänen otsaansa on synkistänyt kansalaissurun häive?

Lakkaako suurissa määrissä tapahtuvan „hankkimisen vapaus”, suuren luoton, suurten pääomien, suurten teknillisten parannusten hankintavapaus, nykyisten yhteiskunnallis-taloudellisten suhteitten pysyessä muuttumattomina, olemasta liberaalista, s.o. porvarillista vain siksi, että sen tilalle tulee vapaus hankkia pientä luottoa, pieniä pääomia, pieniä teknillisiä parannuksia?

Toistan, että he eivät ole tulleet toiseen ajatukseen minkään mielipiteiden radikaalisen muuttumisen tai oloisamme tapahtuneen radikaalisen kumouksen vaikutuksesta. Ei, he ovat yksinkertaisesti unohtaneet.

Menetettyään tämän ainoan piirteen, joka aikoinaan teki heidän edeltäjistään edistyksellisiä näiden teorian kaikesta epäpätevyydestä huolimatta, näiden naiivin utopistisesta tosiolojen käsityksestä huolimatta, „kansan ystävät” eivät ole koko tänä aikana oppineet yhtään mitään. Ja kuitenkin, Venäjän tosiolojen taloustieteellisestä analyysistä riippumattakin, yksistään Venäjän poliittisen historiankin näiden 30 vuoden ajalta olisi jo pitänyt opettaa heille paljon.

Silloin, „60-luvun” kaudella, maaorjanomistajain voima tuli murretuksi: he eivät tosin kärsineet lopullista, mutta kuitenkin niin ratkaisevan tappion, että heidän piti väistyä näyttämöltä. Liberaalit sitä vastoin nostivat päätään. Alkoi vuotaa virtanaan liberaalisia fraaseja edistyksestä, tieteestä, hyvästä, taistelusta valhetta vastaan, kansan eduista, kansan omastatunnosta, kansan voimista j.n.e., j.n.e.,— niitä samoja fraaseja, joita radikaaliset ruikuttajamme salongeissaan ja liberaaliset fraasimestarimme juhlapäivällisil-

lään, sanoma- ja aikakauslehtiensä palstoilla nykyäänkin erikoisen alakuloisuuden hetkinä vuodattavat. Liberaalit osoittautuivat niin voimakkaiksi, että muuttivat „uuden järjestyksen“ omaan tapaansa,— ei tietysti läheskään täydellisesti, mutta aika suuressa määrin. Vaikka Venäjällä ei silloinkaan ollut „avoimen luokkataistelun kirkasta valoa“, niin oli kuitenkin valoisampaa kuin nyt, niin että nekään työtätekevän luokan ideologit, joilla ei ollut käsitystäkään tästä luokkataistelusta ja jotka pitivät parempana haaveilla paremmasta tulevaisuudesta kuin *selittää* iljettävää nykyisyyttä, hekään eivät voineet olla näkemättä sitä, että liberalismiin taakse kätkeytyy plutokratia, että tämä uusi järjestys on porvarillista. Juuri se, että näyttämöltä syrjäytettiin maaorjuuden kannattajat, jotka eivät enää vetäneet huomiota vieläkin huutavampiin päivän polttaviin kysymyksiin eivätkä estäneet näkemästä uusia oloja puhtaassa (verrattain puhtaassa) muodossa, tekikin mahdolliseksi tämän havaitsemisen. Mutta silloiset demokraattimme, jotka osasivat tuomita plutokraattisen liberalismiin, eivät kuitenkaan osanneet ymmärtää ja tieteellisesti selittää sitä, eivät osanneet ymmärtää sen välttämättömyyttä yhteiskunnallisen taloutemme kapitalistisen organisation vallitessa, eivät kyenneet ymmärtämään tämän uuden elämänjärjestyksen edistyksellisyyttä vanhoihin maaorjuusoloihin verraten, eivät kyenneet ymmärtämään sen synnyttämän proletariaatin vallankumouksellista merkitystä — ja rajoittuivat „nyrpilelemään“ nenäänsä tämän „vapauden“ ja „humaanisuuden“ järjestelmän johdosta, pitivät porvarillisuutta jonakin satunnaisuutena, odottivat, että „kansanjärjestelmässä“ tulee vielä esiin joitakin muita yhteiskunnallisia suhteita.

Ja niinpä historia näyttikin heille nämä toiset yhteiskunnalliset suhteet. Maaorjuuden kannattajat, joita heidän etujensa takia niin säädyttömäksi runneltu reformi ei ollut täydellisesti nujertanut, virkosivat (hetkiseksi) ja osoittivat havainnollisesti, millaisia nämä muut, porvarillisten suhteitten ohella esiintyvät yhteiskunnalliset suhteemme oikein ovat, osoittivat sen niin hillittömän, niin uskomattoman mielettömän ja petomaisen taantumuksen muodossa, että demokraattimme pelästyivät, lyyhistyivät, ja sen sijaan että olisivat menneet eteenpäin, uudestimuokanneet näivin demokratisminsa, joka osasi tuntea porvarillisuuden, mutta

ei osannut ymmärtää sitä, että olisivat muokanneet sen sosialidemokratismiksi,—menivätkin takaisin liberaalien luo ja ylpeilevät nyt sillä, että heidän voivotteluunsa... s.o. heidän teoriaansa ja ohjelmaansa, niin minä tahdoin sanoa, yhtyy „koko vakava ja säädyllinen lehdistö”. Tuo opetus näytti sängen tuntuvalta: vanhojen sosialistien harhakuva kansanelämän erikoisesta järjestyksestä, kansan sosialistisista vaistoista, kapitalismin ja porvariston satunnaisuudesta kävi liiankin ilmeiseksi, tuntui siltä, että voitaisiin jo katsoa todellisuutta suoraan silmiin ja tunnustaa avoimesti, että Venäjällä ei ole ollut eikä ole mitään muita yhteiskunnallis-taloudellisia suhteita kuin porvarilliset sekä kuolevat maaorjuudelliset suhteet, ja että sen vuoksi ei myöskään voi olla muuta tietä sosialismiin kuin se, joka kulkee työväenliikkeen kautta. Mutta nämä demokraatit eivät ole mitään oppineet, ja pikkuporvarillisen sosialismin naiivit harhakuvitelmat ovat luovuttaneet paikkansa pikkuporvarillisten edistysaskelten käytännölliselle harkitsevaisuudelle.

Nykyisin näiden pikkuporvariston ideologioiden teorit, kun he esiintyvät työtätekevien etujen edustajina, ovat suorastaan taantumuksellisia. He hämäävät Venäjän nykyisten yhteiskunnallis-taloudellisten suhteitten antagonistisuuden järkeillen siten aivan kuin asiaa muka voitaisiin auttaa yleisillä, kaikkia varten tarkoitetuilla „kohottamis”-, „parantamis”- y.m. toimenpiteillä, että olisi voitu muka sovittaa ja yhdistää. He ovat taantumuksellisia, kuvitellen valtiotamme joksikin luokkien yläpuolella olevaksi ja sen vuoksi kelloiseksi ja kykeneväksi antamaan jotain vakavaa ja rehellistä apua riistetylle väestölle.

Ja vihdoin he ovat taantumuksellisia siksi, että eivät ymmärrä lainkaan itsensä työtätekevien taistelun, ja vielä hurjan taistelun välttämättömyyttä vapautuksensa puolesta. „Kansan ystäville” esimerkiksi tuntuu siltä aivan kuin he voisivat ehkä itsekkin kaiken järjestää. Työläiset voivat olla rauhassa. Tuonne „Russkoje Bogatstvo” toimitukseen on jo tullut teknikkokin, ja he olivat jo vähällä saada melkein valmiiksi yhden „sommitelmista” „kapitalismin saattamiseksi kansan elämään”. Sosialistien on tehtävä **PAATTA-VAISESTI** ja **LOPULLISESTI** ero kaikista pikkuporvarillisista aatteista ja teorioista,—**SE ON TARKEIN HYÖDYLLINEN OPETUS**, mikä tuosta sotarekkestä on otettava.

Pyydän ottamaan huomioon, että minä puhun eron tekemisestä pikkuporvarillisista aatteista enkä „kansan ystävästä“ ja heidän aatteistaan, sillä ei voida tehdä eroa siitä, minkä kanssa ei ole koskaan ollut yhteyttä. „Kansan ystävä“ ovat vain tämänlaatuisten pikkuporvarillis-sosialististen aatteiden erään suunnan eräitä edustajia. Ja kun minä tämän tapauksen johdosta teen sen johtopäätöksen, että on tehtävä ero pikkuporvarillis-sosialistisista aatteista, Venäjän vanhan talonpoikais-sosialismin aatteista yleensä, niin teen sen siksi, että nykyinen sotaretki marxilaisia vastaan niiden vanhojen aatteiden edustajien taholta, joita marxilaisuuden kasvu on pelästyttänyt, on saattanut heidät esittämään pikkuporvarilliset aatteensa erikoisen täydellisesti ja selväpiirteisesti. Vertaamalla näitä aatteita nykyiseen sosialismiin, nykyisiin tietoihin Venäjän tosioista, me näemme hämmästyttävän havainnollisesti, miten suuresti nuo aatteet ovat väljähtyneet, kuinka ne ovat menettäneet kaiken ehjän teoreettisen pohjan vajoten viheliäiseen eklektisismiin saakka, kaikkein tusinamaisimpaan kulttuuris-oppportunistiseen ohjelmaan saakka. Voidaan sanoa, että tähän eivät ole syyssä vanhat sosialismin aatteet yleensä, vaan ainoastaan kysymyksessäolevat herrat, joita ei kukaan ole pitänytkaan sosialistien joukkoon kuuluvina; mutta sellainen vastaväite näyttää minusta aivan kestävämmältä. Olen kaikkialla koettanut osoittaa vanhojen teoriain tällaisen rappeutumisen kiertämättömyyden, olen kaikkialla koettanut antaa mahdollisimman vähän tilaa erityisesti näitä herroja koskevalle arvostelulle ja mahdollisimman paljon — Venäjän vanhan sosialismin yleisille ja perusväittämillä. Ja jos minä sosialistien mielestä olen selittänyt näitä väittämiä väärin tai epätarkasti tai epätäydellisesti, niin voin vastata vain nöyryimmällä pyynnöllä: tehkää hyvin, herrat, selittäkää ne itse, tehkää ne kunnollisesti selväksi loppuun saakka!

Todellakin, eivät ketkään olisi niin mielissään mahdollisuudesta väitellä sosialistien kanssa kuin sosialidemokraatit.

Luuletteko todellakin, että meille on mieluista vastata moisten herrain „polemiikkiin“ ja että me olisimme siihen ryhtyneet, ellei heidän taholtaan olisi ollut siihen suoraista, itsepintaista ja räikeää haastetta?

Luuletteko te todellakin, ettei meidän tarvitse pakottaamalla pakottaa itseämme lukemaan, lukemaan yhä uudelleen ja syventymään tuohon äitelän liberaalisten fraasien ja pikkuporvarillisen moraalin inhoitavaan yhdistelmään?

Mutta emmehän me ole syyssä siihen, että nykyisin tällaisia aatteita ryhtyvät perustelemaan ja esittelemään vain moiset herrat. Pyydän ottamaan huomioon senkin, että minä puhun eronteon välttämättömyydestä pikkuporvarillisista *sosialismin* aatteista. Käsittelemäni pikkuporvarilliset teoriat ovat **EHDOTTOMASTI** taantumuksellisia, **MIKÄLI** ne esiintyvät sosialistisina teorioina.

Mutta jos me käsitämme, että todellisuudessa siinä ei ole kerrassaan mitään sosialistista, t.s. että kaikki nuo teoriat eivät anna kerrassaan minkäänlaista selitystä työtätekevien riistosta eivätkä ne sen vuoksi kelpaa lainkaan palvelemaan heidän vapautustaan, että kaikki nuo teoriat kuvastavat ja ajavat tosiasiaa pikkuporvariston etuja,— niin silloin meidän on suhtauduttava niihin toisin, silloin meidän on asetettava kysymys: *kuinka työväenluokan on suhtauduttava pikkuporvaristoon ja sen ohjelmiin?* Ja tähän kysymykseen ei voida vastata ottamatta huomioon tämän luokan kaksinaista luonnetta (meillä Venäjällä tämä kaksinaisuus on erikoisen voimakasta siitä syystä, että pikkuporvariston ja suurporvariston välinen antagonismi on vähemmän kehittynyt). Se on edistykellinen, mikäli se esittää yleisdemokraattisia vaatimuksia, s.o. taistelee kaikenlaisia kaksinaisuuden ja maaorjuuden jätteitä vastaan; se on taantumuksellinen, mikäli se taistelee säilyttääkseen asemansa pikkuporvaristona pyrkien pidättämään ja kääntämään takaisin maan yleistä kehitystä, joka käy porvarilliseen suuntaan. Sellaisia taantumuksellisia vaatimuksia kuin esimerkiksi surullisen kuuluisuuden saanutta maaosuuksien luovutuskieltoa, kuten monia muitakin talonpoikaiston holhoamisen haihattelusuunnitelmia, peitetään tavallisesti työtätekevien puolustamisen tekosyyllä; mutta todellisuudessa ne tietysti vain huonontavat heidän asemaansa vaikeuttaen samalla heidän taisteluaan vapautuksensa puolesta. Nämä pikkuporvarillisen ohjelman kaksi eri puolta on tarkoin erotettava toisistaan ja tunnustamatta näillä teorioilla olevan minkäänlaista sosialistista luonnetta, taistellen niiden taantumuksellisia puolia vastaan, ei pidä unohtaa niiden demokraattista puolta. Selitän esimerkillä,

kuinka se seikka, että marxilaiset hylkäävät kokonaan pikkuporvarilliset teorit, ei suinkaan kiellä heidän ohjelmassaan demokratismaa, vaan päinvastoin vaatii pitämään vieläkin tiukemmin kiinni siitä. Edellä esitettiin kolme perusväittämää, joita pikkuporvarillisen sosialismin edustajat ovat aina pitäneet teorioissaan keppihevosina — maanpuute, suuret maksut, hallinnollinen sorto.

Noiden vitsausten poistamisvaatimuksessa ei ole kerrassaan mitään sosialistista, sillä ne eivät vähääkään selitä pakkoluovutusta ja riistoa eikä niiden poistaminen kajoa vähääkään siihen sarron ikeeseen, jolla pääoma riistää työtä. Mutta niiden poistaminen puhdistaa tämän ikeen sitä voimistavista keskiaikaisista rääsystä, helpottaa työläisten välitöntä taistelua pääomaa vastaan ja siksi ne demokraattisina vaatimuksina saavat työvæn taholta mitä tarmokkainta kannatusta. Maksut ja verot, — ne ovat yleensä puhuen sellainen kysymys, jota vain pikkuporvarit voivat pitää erityisen tärkeänä, mutta talonpojilta perittävät maksut ovat meillä monissa suhteissa pelkkää maaorjuuden jätettä: sellaisia ovat esimerkiksi lunastusmaksut, jotka on heti ja ehdottomasti lakkautettava; sellaisia ovat yksinomaan talonpoikien ja pikkuporvarien kannettaviksi lankeavat verot, joista „jalosukuiset“ ovat vapautetut. Sosialidemokraatit kannattavat aina näiden keskiaikaisten suhteiden jätteen poistamista, jotka ovat taloudellisen ja poliittisen lamaan syy. Samaa on sanottava maanpuutteesta. Edellä olen jo viipynyt kauan tuossa kysymyksessä todistaakseni sitä koskevien ruikutusten porvarillisen luonteen. Epäilemätöntä kuitenkin on, että esimerkiksi talonpoikaisreformi, leikkaamalla talonpojilta pois osan maata, suorastaan rosvoisi talonpoikia tilanherrain hyväksi tehden siten palveluksen tälle äärettömälle taantumukselliselle voimalle sekä välittömästi (anastamalla talonpoikain maita) että välillisesti (ovelalla maaosuuksien erottamisella). Sosialidemokraatit tulevatkin vaatimaan mitä tarmokkaimmin, että talonpojille palautetaan heti takaisin heiltä anastetut maat ja että tilanherrain maaomaisuus — tuo maaorjuuslaitosten ja -perinteiden tuki — pakkoluovutetaan täydellisesti. Tämä viimeksimainittu pykälä, joka käy yhteen maan kansallistamisen kanssa, ei sisällä mitään sosialistista, sillä meillä jo muodostuvat farmarisuhteet pääsisivät silloin vain nopeammin ja voimakkaammin.

kukoistamaan, mutta demokraattiselta kannalta se on äärimmäisen tärkeä ainoana toimenpiteenä, joka voisi nujertaa lopullisesti jalosukuiset tilanherrat. Ja vihdoinkin talonpoikain oikeudettomuudesta heidän pakkoluovutuksensa ja riistonsa syynä voivat tietenkin puhua vain herrat Juzhakovit ja V. V:t, mutta hallinnollinen sorto talonpoikaiston suhteen ei ole vain ilmeistä, se ei ole ainoastaan yksinkertaisesti sortoa, vaan se ilmenee suoranaishana talonpoikain ylenkatsomisena sellaisena „alhaisena roska-väkenä”, jolle kuuluukin olla jalosukuisten tilanherrain alaisena ja jonka annetaan nauttia yleisiä kansalaisoikeuksia vain erityisestä armosta (esimerkiksi siirtoasutus *) ja jota jokainen virkamiesbyrokraatti voi kohdella aivan kuin pakkotyölaitokseen teljettyä ihmistä. Sosialidemokraatit yhtyvätkin ehdottomasti kannattamaan vaatimusta, että talonpoikaistolle palautetaan täydelliset kansalaisoikeudet, että aateliston kaikki etuoikeudet lakkautetaan täydellisesti, että talonpoikaiston byrokraattinen holhoaminen lopetetaan ja sille myönnetään itsehallinto.

Yleensä Venäjän kommunistien, marxilaisuuden kannattajien, on ennen muita nimitettävä itseään **SOSIALIDEMOKRAATEIKSI**, eikä heidän pidä koskaan unohtaa toiminnassaan **DEMOKRATISMIN** valtavaa tärkeyttä **.

Venäjällä ovat keskiaikaisten, puolittain maaorjuudellisten laitosten jätteet vielä niin tavattoman voimakkaat (Länsi-Eurooppaan verrattuina), ne ovat sellaisena raskaana ikeenä proletariaatin ja yleensä kansan hartioilla ja pidättävät poliittisen ajattelun kehittymistä kaikissa säädyissä ja luokissa, — ettei voida olla korostamatta, miten valtavan tärkeää työläisille on taistelu kaikkia maaorjuuslaitoksia, itsevaltiutta, säätyjärjestelmää ja byrokratiaa vastaan. Työläisille on aivan seikkaperäisesti osoitettava, minkä hirveän taantumuksellisen voiman nämä laitokset muodostavat, miten ne voimistavat työn sortamista pää-

* Tässä ei voida olla muistuttamatta siitä aitovenäläisen maaorjaomistajan julkeudesta, jolla hra Jermolov, nykyinen maanviljelysministeri kirjassaan „Kato ja kansan onnettomuus” esiintyy siirtoasutusta vastaan. Sitä ei voida muka valtion kannalta pitää ratsionaalisena, kun tilanherrat Euroopan Venäjällä tarvitsevat vielä vapaita työläisiä. — Todellakin, mitä muuta varten talonpojat ovat ojemassa, elleivät juuri sitä varten, että työllänsä elättäisivät tyhjättoimittajatalonherra ja heidän „ylhäistä” pokkuroitsijoitaan?

** Tämä on erittäin tärkeä kohta. Plehanov on syvästi oikeassa sanoessaan, että meidän vallankumousmiehillämme on „kaksi vihollista: toisaalta vanhat ennakkoluulot, joita ei ole vielä kokonaan juurittu pois, ja toisaalta uuden ohjelman ahdasmielinen käsittely”. Kts. liite III (tämän osan s. 314. *Toim.*).

oman taholta, kuinka nöyryyttävästi ne painavat työtätekeviä, kuinka ne pidättävät pääomaa keskiaikaisissa muodoissaan, jotka eivät jää työn riistämässä jälkeen uusimmista, teollisista muodoista, mutta lisäävät tähän riistoon sellaista, mikä tekee vapaustaistelun äärettömän vaikeaksi. Työläisten on tiedettävä, että ilman näiden taantumuksen tukipylväiden * kukistamista heillä ei tule olemaan minkäänlaista mahdollisuutta käydä menestyksellistä taistelua porvaristoa vastaan, sillä niin kauan kun ne ovat pystyssä ei Venäjän maalaisproletariaatti, jonka tuki on välttämätön edellytys työväenluokan voitolle, voi koskaan päästä pois poljetun ja ahdistetun väen asemasta, joka kykenee vain tylsään epätoivoon, mutta ei järkevään ja lujaan vastarintaan ja taisteluun. Ja siksi taistelu radikaalisen demokratian rinnalla yksinvaltiutta ja taantumuksellisia säätyjä ja laitoksia vastaan on työväenluokan suoranainen velvollisuus, jota sosialidemokraattien onkin sen mieleen terotettava, lakkaamatta samalla hetkeksikään terottamasta sen mieleen sitä, että taistelu kaikkia näitä laitoksia vastaan on välttämätöntä vain keinona, joka helpottaa taistelua porvaristoa vastaan, että yleisdemokraattisten vaatimusten toteuttaminen on työläisille välttämätöntä ainoastaan sen tien raivaamiseksi, joka johtaa voittoon työtätekevien päävihollisesta, — luonteeltaan puhtaasti demokraattisesta laitoksesta, *pääomasta*, joka on meillä Venäjällä erikoisen taipuvainen uhraamaan demokratisminsa, menemään liittoon taantumuksellisten kanssa voidakseen kuristaa työläisiä, voidakseen lujemmin jarruttaa työväenliikkeen ilmaantumista.

Edelläsanottu nähtävästi määrittelee kyllin riittävästi sosialidemokraattien suhteen absolutismiin ja poliittiseen

---

* Erikoisen huomattava taantumuksellinen laitos, joka on verrattain vähän kiinnittänyt vallankumouksellistemme huomiota, on kotimainen *byrokraatia*, joka de facto (tosiasiallisesti, todellisuudessa. *Toim.*) juuri hallitseekin Venäjän valtiota. Saaden täydennystä pääasiassa raznotshintseistä, tämä byrokraatia on sekä syntyperänsä että toimintansa tarkoituksensa ja luonteen puolesta syvästi porvarillista, mutta absolutismi ja jalosukuisten tilanherrain suuret poliittiset etuoikeudet ovat antaneet sille erikoisen vahingollisia ominaisuuksia. Se on vakainen tuuliviiri, joka pitää korkeimpana tehtävänään tilanherran ja porvarin etujen yhteensovittamista. Se on juudas, joka käyttää maaorjuusmielisyttään ja -suhteltaan työläisten ja talonpoikien pettämiseksi, joka „taloudellisesti heikon suojelemisen” ja hänen „holhoamisensa” varjolla, puolustukseksi kulakkia ja koronkiskuria vastaan suorittaa sellaisia toimenpiteitä, mitkä painavat työtätekevät „alhaisen roskaväen” asemaan jättäen heidät maaorjuus-tilanherran valtaan ja tehden heistä sitäkin turvattomampia porvaristoa vastaan. Se on mitä vaarallisin teeskentelijä, joka on ottanut oppia länsieurooppalaisten taantumusmestarien kokemuksesta ja joka piilottaa taitavasti araktshejvilaiset tavoitteensa kansan rakastamisesta puhuvien fraasien viikunalehden taakse.

vapauteen samaten kuin heidän suhteensa siihen viime aikoina erikoisesti voimistuneeseen virtaukseen, jonka suuntana on kaikkien vallankumouksellisten ryhmien „yhdistyminen” ja „liitto” poliittisen vapauden valloittamiseksi ⁶⁹.

Tämä on varsin originelli ja kuvaava virtaus.

Originelli se on siksi, että ehdotusta „liitosta” ei tehdä minkään tietyn ryhmän tai tiettyjen ryhmien taholta, joilla on määrätynlaiset ohjelmat, jotka yhtyvät siinä ja siinä kysymyksessä. Jos niin olisi laita, niin kysymys liitosta olisi kysymys joka tapauksesta erikseen, konkreettinen kysymys, jonka yhdistyvien ryhmien edustajat ratkaisevat. Silloin ei voisi ollakaan erikoista „yhdistämis”-virtausta. Mutta sellainen virtaus on olemassa ja se on lähtöisin yksinkertaisesti sellaisten henkilöitten taholta, jotka ovat luopuneet vanhasta, mutta eivät ole päässeet käsiksi mihinkään uuteen: se teoria, johon absolutismia vastaan taistelijat ovat tähän asti nojautuneet, nähtävästi luhistuu hävittäen myöskin ne solidaarisuuden ja järjestyneisyyden edellytykset, mitkä ovat välttämättömiä taistelua varten. Ja niinpä herrat „yhdistäjät” ja „liittoilijat” kaiketi arvelevat, että sellainen teoria on kaikkein helpointa luoda siten, että koko teoria typistetään vastalauseeksi absolutismia vastaan ja poliittisen vapauden vaatimukseksi sivuuttaen kaikki muut sosialistiset ja ei-sosialistiset kysymykset. On selvää, että tuo naiivi erehdys kumoaa kiertämättömästi itsensä heti sellaisen yhdistämisen ensi yrityksissä.

Mutta tämä „yhdistämis”-virtaus on kuvaava siksi, että se on eräs viimeisiä asteita siinä taistelevan, vallankumouksellisen narodnikkilaisuuden poliittis-radikaaliseksi demokratismiksi muuttumisen prosessissa, minkä (prosessin) olen edellä koettanut hahmotella. Kaikkien ei-sosialidemokraattisten vallankumouksellisten ryhmien luja yhtyminen mainitun lipun alle tulee mahdolliseksi vasta silloin, kun laaditaan vankka *demokraattisten* vaatimusten ohjelma, mikä tekee lopun vanhoista venäläisen omaperäisyysteorian ennakkoluuloista. Sellaisen demokraattisen puolueen perustamista sosialidemokraatit pitävät tietysti hyödyllisenä edistysaskeleena, ja heidän toimintansa, joka on tähdätty narodnikkilaisuutta vastaan, pitää auttaa sitä, auttaa kaikkien ennakkoluulojen ja tarujen poisjuurittamista, sosialistien ryhmittymistä marxilaisuuden lipun alle ja muita ryhmiä muodostamaan demokraattisen puolueen.

Sosialidemokraatit, jotka pitävät välttämättömänä työläisten itsenäistä järjestymistä erityiseksi työväenpuolueeksi, eivät tietenkään voi „yhtyä” tämänkään puolueen kanssa, mutta työläiset kannattaisivat mitä tarmokkaimmin demokraattien kaikkea taistelua taantumuksellisia laitoksia vastaan.

Narodnikkilaisuuden rappeutuminen mitä tavallisimmaksi pikkuporvarillisen radikalismien tusinateoriaksi, — josta (rappeutumisesta) „kansan ystävä” ovat niin havainnollisena todistuksena, — osoittaa meille, kuinka suuren virheen ne tekevät, jotka vievät työläisille taisteluaajatusta absolutismia vastaan selittämättä samalla heille yhteiskunnallisten suhteittemme antagonistista luonnetta, minkä vuoksi myöskin porvariston ideologit ovat poliittisen vapauden kannalla, — selittämättä heille Venäjän työläisen historiallista merkitystä taistelijana koko työtätekevän väestön vapautuksen puolesta.

Sosialidemokraatteja moititaan mielellään siitä, että he tahtovat muka ottaa Marxin teorian yksinomaiseen käyttöönsä, vaikka muka kaikki sosialistit hyväksyvät hänen taloudellisen teoriansa. Mutta herää kysymys, mitä järkeä on selittää työläisille arvomuotoa, porvarillisen järjestelmän olemusta ja proletariaatin vallankumouksellista merkitystä, jos meillä Venäjällä yleensä ja kaikkialla selitetään, ettei työtätekevien riisto johdu lainkaan yhteiskunnallisen talouden porvarillisesta organisatiosta, vaan se selitetään esimerkiksi maanpuutteella, veroilla, hallinnollisella sorrolla?

Mitä järkeä on selittää työläisille luokkataisteluteoriaa, ellei tämä teoria voi selittää edes hänen suhdettaan tehtailijaan (kapitalismimme on hallituksen keinoitekoisesti istuttamaa), puhumattakaan „kansan” joukoista, jotka eivät kuulu muodostuneeseen tehdastyöläisten luokkaan?

Miten voidaan hyväksyä Marxin taloudellinen teoria johtopäätöksineen proletariaatin vallankumouksellisesta tehtävästä kommunismin järjestäjänä kapitalismin välityksellä, kun meillä tahdotaan etsiä teitä kommunismiin ilman kapitalismia ja sen luomaa proletariaattia?

Ilmeistä on, että kun sellaisissa oloissa työläistä kehoitetaan taisteluun poliittisen vapauden puolesta, niin se on samaa kuin jos häntä kehoitettaisiin kantamaan kastanjoita tulesta eturivin porvaristolle, sillä ei voida kieltää sitä (kuvaavaa on, etteivät edes narodnikit ja narodnajavolja-

laisetkaan kieltäneet sitä), että poliittinen vapaus palvelee ennen kaikkea porvariston etuja helpottamatta työläisten asemaa, vaan ainoastaan... ainoastaan helpottaen taistelu-ehdoja taistelussa... *tätä samaa porvaristoa vastaan*. Sanon tämän niitä sosialisteja vastaan, jotka hyväksymättä sosialidemokraattien teoriaa harjoittavat silti agitatiotaan työväen keskuudessa tultuaan kokemuksesta vakuuttuneiksi siitä, että vain sen joukosta voi löytää vallankumouksellisia aineksia. Nämä sosialistit saattavat teoriansa ristiriitaan käytännön kanssa ja tekevät sangen pahan virheen vieroittaessaan työläisiä näiden välittömästä tehtävästä—**SOSIALISTISEN TYÖVÄENPUOLUEEN PERUSTAMISESTA** *.

Tämä virhe on luonnollisesti syntynyt silloin, kun porvarillisen yhteiskunnan luokka-antagonismit olivat vielä aivan kehittymättömiä, maaorjuuden tukahduttamia, jolloin maaorjuus nostatti koko intelligenssin taholta solidaarisen vastalauseen ja taistelun synnyttäen harhaluulon intelligenssimme erikoisesta demokratismista ja siitä, ettei liberaalien ja sosialistien aatteiden välillä olekaan syvää eroa. Nykyisin,— jolloin taloudellinen kehitys on siinä määrin mennyt eteenpäin, että nekin, jotka eivät aikaisemmin tunnustaneet Venäjällä olevan maaperää kapitalismille, myöntävät meidän astuneen nimenomaan kapitalistiselle kehitystielle,— nykyisin ovat kaikki harhakuvitelmat tässä suhteessa jo mahdottomia. „Intelligenssin” kokoonpano hahmottuu yhtä selvänä kuin aineellisten arvojen tuotantoa harjoittavan yhteiskunnankin kokoonpano: kun viimeksimainitun keskuudessa hallitsee ja vallitsee kapitalisti, niin intelligenssin keskuudessa antaa sävyn tuo yhä nopeammin ja nopeammin kasvava kiipeilijäin ja porvariston palkkarenkien liuta,— „intelligenssin”, joka on tyytyväinen ja rauhallinen, vieras kaikille haaveille ja tietää hyvin, mitä se tahtoo. Radikaalimme ja liberaalimme eivät ainoastaan ole kieltämättä tätä tosiasiaa, vaan päinvastoin ne korosta-

---

* Siihen tulokseen, että työläinen on nostettava taisteluun absolutismia vastaan, voidaan tulla kahta tietä: *joko* pitämällä työläistä ainoana taistelijana sosialistisen järjestelmän puolesta, ja silloin poliittinen vapaus katsotaan yhdeksi niistä edellytyksistä, jotka helpottavat hänen taisteluaan. Tämä on sosialidemokraattien kanta. *Taikka* käännytään työläisen puoleen ihmisenä, joka joutuu eniten kärsimään nykyisestä järjestelmästä, jolla ei ole enää mitään menetettävänä ja joka voi esiintyä kaikkein päättäväisimmin absolutismia vastaan. Mutta tämä merkitseekin sitä, että hänet pakoitetaan laahustamaan porvarillisten radikaalien perässä, jotka eivät halua nähdä porvariston ja proletariaatin välistä antagonismia, koska koko „kansaa” on yksimielisenä absolutismia vastaan.

vat voimakkaasti sitä, ponnistelevat todistaakseen sen siveettömyyttä, tuomitakseen, lyödäkseen, saattaakseen häpeään... ja hävittääkseen sen. Nuo naiivit pyrkimykset saada porvarillinen intelligenssi *häpeämään* porvarillisuuttaan ovat yhtä naurettavia kuin pikkuporvarillisten taloustieteilijäin yritykset pelästyttää porvaristoamme (viittaamalla „vanhempien veljien” kokemukseen) sillä, että se saattaa kansan köyhtymään, painaa joukot kurjuuteen, työttömyyteen ja nälkään; tämä kärkeäkäynti porvaristoa ja sen ideologeja vastaan muistuttaa sitä käräjäoimista hauke vastaan, jossa hauki päätettiin heittää jokeen. Näiden rajojen takana alkaa liberaalinen ja radikaalinen „intelligenssi”, joka vuodattaa äärettömästi fraaseja edistyksestä, tieteestä, totuudesta, kansasta j.n.e., joka itkeskelee mielellään 60-luvun vuosia, jolloin ei ollut eripuraisuutta, taantumista, masennusmieltä eikä välinpitämättömyyttä ja jolloin kaikki sydämet hehkuivat demokratiismia.

Heille ominaisella naiiviudellaan nuo herrat eivät tahdo millään ymmärtää sitä, että silloisen solidaarisuuden aiheuttivat silloiset aineelliset olosuhteet, jotka eivät voi palata: maaorjuus painosti samalla tavoin kaikkia — sekä maaorjuudellista voutia, joka oli kasannut rahoja ja tahtoi elellä mielensä mukaan, että yrittäjätalonpoikaa, joka vihasi tilanherraa siitä, että tämä kiskoi veroja, sekaantui hänen asioihinsa ja veti huomiota pois taloudesta, samoin myöskin proletaari-renkiä ja köyhtynyttä talonpoikaa, joka myytiin kauppiaille velkaorjaksi; siitä kärsivät sekä kauppiastehtailija, työläinen, kotiteollisuuden harjoittaja että pikkumestari. Kaikkien näiden ihmisten välillä olikin vain se yhdysside, että kaikki he vihasivat maaorjuutta: tämän solidaarisuuden rajojen ulkopuolella alkoi mitä jyrkin taloudellinen antagonismi. Kuinka pitkälle pitääkään tuudittaa itseään suloisilla haaveilla voidakseen vielä nytkin olla näkemättä tätä antagonismia, joka on kehittynyt niin valtavaksi; voidakseen itkien odotella solidaarisuuden aikojen palaamista, kun todellisuus vaatii taistelua, vaatii sitä, että jokainen, joka ei halua **TAHTOEN** tai **TAHTOMATTAAN** olla porvariston apuri, siirtyisi proletariaatin puolelle.

Jos ette luota komeasti kajahtaviin fraaseihin „kansan eduista” pelkkien sanojen perusteella, vaan koetatte tunkeutua syvemmälle, niin huomaatte, että edessänne on mitä selvimpiä pikkuporvariston ideologeja, joka pikkuporvaristo

haaveilee oman (heidän kielellään „kansan”) taloutensa parantamisesta, tukemisesta ja elvyttämisestä erilaisten viattomien edistysaskeleitten avulla eikä kykene lainkaan ymmärtämään sitä, että nykyisten tuotantosuhteitten pohjalla kaikki nuo edistysaskeleet tulevat vain proletarisoi- maan joukkoja yhä syvemmälle ja syvemmälle. Ei voida olla olematta kiitollisia „kansan ystäville” siitä, että he ovat suuresti edistäneet intelligenssimme luokkaluonteen selvittämistä ja siten vahvistaneet marxilaisten teorian pientuottajiemme pikkuporvarillisuudesta; ne tulevat kiertämättä jouduttamaan niiden vanhojen harhakuvitelmiä ja tarujen häviämistä, jotka ovat niin kauan sotkeneet Venäjän sosialisteja. „Kansan ystävät” ovat siinä määrin repineet, kuluttaneet ja ryvettäneet näitä teorioita, että Venäjän sosialisteilla, jotka ovat pitäneet kiinni noista teorioista, on kiertämättä edessään vaihtoehto,— joko uudelleen tarkistaa nuo teoriat tahi hyljätä ne kokonaan, jättäen ne niiden herrojen yksinomaiseen käyttöön, jotka juhlallisella oma- hyväisyydellä julistavat *urbi et orbi* *, että pohatta-talon- pojat ostavat parannettuja työvälineitä, ja jotka vakavin naamoin vakuuttavat teille, että on tervehdittävä henkilöitä, jotka ovat kyllästyneet istumaan vihreitten pöytien takana. Ja tuossa samassa mielessä he jaarittelevat „kansan järjes- telmästä” ja „intelligenssistä” ei ainoastaan vakavasti, vaan vieläpä vaateliaan mahtipontisin fraasein laajoista ihan- teista, ihanteellisesta elämänkysymysten asettamisesta!..

Sosialistinen intelligenssi voi vasta silloin luottaa työnsä hedelmällisyyteen, kun se tekee lopun harhakuvitelmista ja alkaa etsiä tukea Venäjän todellisesta eikä toivotusta kehityksestä, todellisista eikä mahdollisista yhteiskunnallista- loudellisista suhteista. Tällöin sen tulee suunnata **TEOREETTINEN** työnsä *Venäjän taloudellisen antagonismin kaikkien muotojen konkreettiseen tutkimiseen, niiden yhtey- den ja johdonmukaisen kehityksen tutkimiseen; sen tulee paljastaa tuo antagonismi kaikkialla, missä se on poliittisen historian, oikeusjärjestelmän erikoisuuksien ja vakiintuneiden teoreettisten ennakkoluulojen verhoamana. Sen tulee antaa eheä kuva meidän tosioloistamme tuotantosuhteitten määrättyinä järjestelmänä, osoittaa työtätekevien riiston ja pakkoluovutuksen kiertämättömyys tämän järjestelmän*

---

* — koko maailmalle. *Toim.*

vallitessa, näyttää se ulospääsy tästä järjestelmästä, minkä taloudellinen kehitys osoittaa.

Tämän teorian, joka nojautuu Venäjän historian ja tosilojen yksityiskohtaiseen ja seikkaperäiseen tutkimiseen, on annettava vastaus proletariaatin asettamiin kysymyksiin,— ja jos se tyydyttää tieteen vaatimukset, niin kaikkalainen protestoivan ajattelun herääminen proletariaatissa tulee kiertämättä viemään tämän ajattelun sosialidemokratismiin uomaan. Mitä pitemmälle tämän teorian kehittäminen tulee edistymään, sitä nopeammin on kasvava sosialidemokratismi, sillä kaikkein ovelimmatkaan nykyisen järjestelmän suojelijat eivät kykene estämään proletariaatin ajattelun heräämistä, eivät kykene siksi, että itse tämä järjestelmä aiheuttaa ehdottomasti ja kiertämättä tuottajain yhä voimakkaamman pakkoluovuttamisen, proletariaatin ja sen reserviarmeijan yhä suuremman kasvun — ja tämä tapahtuu rinnan yhteiskunnallisen rikkauden edistymisen, tuotantovoimain valtavan kasvun ja työn yhteiskunnallistamisen kanssa, jota kapitalismi suorittaa. Niin paljon kuin tämän teorian kehittäessä vielä onkin tekemistä, niin takeena siitä, että sosialistit täyttävät tämän tehtävän, on se, että heidän keskuudessaan leviää materialismi, ainoa tieteellinen metodi, joka vaatii, että jokainen ohjelma olisi todellisen prosessin täsmällistä määrittelyä, takeena siitä on näitä aatteita omaksuvan sosialidemokratian menestys, menestys, joka on siinä määrin kuohuttanut liberaalejamme ja demokraattejamme, että heidän paksut aikakausjulkaisunsa ovat lakanneet olemasta ikäviä, kuten eräs marxilainen on sanonut.

Korostaessani tätä sosialidemokraattien teoreettisen työn välttämättömyyttä, tärkeyttä ja valtavuutta, en ollenkaan tahdo sanoa, että tämä työ olisi asetettava ensi tilalle, **KÄYTÄNNÖLLISEN** työn * edelle,— sitäkin vähemmän sitä, että jälkimmäinen olisi lykättävä siihen asti, kunnes edellinen on päättynyt. Niin voisivat päätellä vain „sosiologian subiektiivisen metodin” kumartajat tai utopistisen sosialismin seuraajat. Jos sosialistien tehtävän edellytetään

---

* Päävastoin. Ensi sijalle asetuu ehdottomasti aina käytännöllinen propaganda- ja agitatio työ siitä syystä, ensinnäkin, että teoreettinen työ antaa vain vastaukset niihin kysymyksiin, joita käytäntö asettaa. Ja toiseksi sosialidemokraattien täytyy heistä riippumattomista syistä liian usein rajoittua vain teoreettiseen työhön, että he voisivat olla pitämättä arvossa jokaista hetkeä, jolloin on mahdollisuus tehdä käytännöllistä työtä.

sisältyvän siihen, että etsitään maalle „muuta (kuin todellisia) kehitysteitä”, niin silloin on tietysti luonnollista, että käytännöllinen työ käy mahdolliseksi vasta sitten, kun nerokkaat filosofit löytävät ja osoittavat nuo „muut tiet”; ja päinvastoin, kun nämä tiet on löydetty ja osoitettu, niin teoreettinen työ päättyy siihen ja alkaa niiden työ, joitten on ohjattava „isänmaa” „vastalöydetylle” „muulle tielle”. Kokonaan toisin on asia, kun sosialistien tehtävänä on olla proletariaatin aatteellisina johtajina sen todellisessa taistelussa todellisia, oikeita vihollisia vastaan, jotka ovat nykyisen yhteiskunnallis-taloudellisen kehityksen *todellisella* tiellä. Tällä ehdolla teoreettinen ja käytännöllinen työ sulautuvat yhteen, yhteiseksi työksi, jonka Saksan sosialidemokratian vanha veteraani Liebknecht niin sattuvasti luonnehtii sanoilla:

Studieren, Propagandieren, Organisieren*.

Ei voida olla aatteellisena johtajana tekemättä edellämainittua teoreettista työtä, samoin kuin ei voida olla aatteellisena johtajana suuntaamatta tätä työtä asian vaatimusten mukaan, tekemättä tämän teorian tuloksia tunnetuiksi työläisten keskuudessa ja auttamatta heidän järjestymistään.

Tällainen tehtävän asettaminen takaa sosialidemokratian niiltä puutteellisuuksilta, joista sosialistien ryhmät niin usein kärsivät — dogmatismilta ja lahkolaisuudelta.

Dogmatismia ei voi olla siellä, missä opin ylimpänä ja ainoana kriteeriona on se, miten se vastaa todellista yhteiskunnallis-taloudellista kehitysprosessia; lahkolaisuutta ei voi olla silloin, kun tehtävänä on edistää proletariaatin järjestymistä, kun siis „intelligenssin” osuutena on tehdä tarpeettomiksi erityiset intelligenttijohtajat.

Sen vuoksi, vaikka marxilaisten keskuudessa onkin erimielisyyksiä erilaisissa teoreettisissa kysymyksissä, heidän poliittisen toimintansa menettelytavat ovat aina ryhmän syntymisestä saakka pysyneet ja pysyvät yhä samanlaisina.

Sosialidemokraattien poliittinen toiminta sisältyy siihen, että edistetään työväenliikkeen kehitystä ja järjestymistä Venäjällä, sen muuttumista nykyisestä, johtavaa aatetta vailla olevien hajanaisten vastalauseyritysten, „mellakoiden” ja lakkojen tilasta Venäjän K O K O työväen L U O K A N

* — Tutkia, propagoida, järjestää. *Toim.*

järjestyneeksi taisteluksi, joka on suunnattu porvarillista järjestelmää vastaan ja pyrkii pakkoluovuttajien pakkoluovuttamiseen, työtätekevien sortoon perustuvan yhteiskuntajärjestelmän hävittämiseen. Tämän toiminnan perustana on se marxilaisten yleinen vakaumus, että Venäjän työläinen on Venäjän koko työtätekevän ja riistetyn väestön ainoa ja luonnollinen edustaja*.

Luonnollinen se on siksi, että työtätekevän riisto Venäjällä on *kaikkialla olemukseltaan kapitalistista*, ellei oteta huomioon maaorjuustalouden poiskatoavia jätteitä; mutta pientuottajain joukon riisto tapahtuu pienessä mitassa, se on hajanaista ja kehittymätöntä, kun sen sijaan tehdasproletariaatin riistäminen tapahtuu suuressa mitassa, se on yhteiskunnallistettua ja keskitettyä. Edellisessä tapauksessa tuota riistoa verhoavat vielä keskiaikaiset muodot, erilaiset poliittiset, juridiset ja elinoloja koskevat vieraat lisäkkeet, viekkaudet ja juonet, jotka estävät työtätekevää ja hänen ideologejaan näkemästä työtätekeviä painavan järjestelmän olemusta, estävät näkemästä, missä on ulospääsy ja miten tästä tilasta voidaan päästä. Toisessa tapauksessa sitävästoin riisto on jo aivan kehittyntä ja esiintyy puhtaassa muodossaan ilman sellaisia yksityiskohtia, mitkä sekoittavat asiaa. Työläinen ei voi enää olla näkemättä, että häntä sortaa *pääoma*, että taistelua on käytävä porvaristoluokkaa vastaan. Ja tämä hänen taistelunsa, joka on suunnattu lähimpien taloudellisten tarpeitten tyydyttämiseen, aineellisen asemansa parantamiseen,—vaatii työläisiltä ehdottomasti järjestäytymistä, se muodostuu kiertämättömästi sodaksi ei yksilöä, vaan *luokkaa* vastaan, sitä samaa luokkaa vastaan, joka ei ainoastaan tehtaissa, vaan kaikkialla ja joka paikassa sortaa ja painaa työtätekevää. Juuri senpä vuoksi tehdastyöläinen onkin vain koko riistetyn väestön etummainen edustaja, ja jotta hän toteuttaisi edustustehtävänsä järjestyneessä, sitkeässä taistelussa, ei häntä tarvitse lainkaan viehättää millään „näköaloilla“; sitä varten tarvitaan yksinkertaisesti vain sitä, *että hänelle selitetään hänen asemansa*, selitetään häntä sortavan järjestelmän poliittinen ja taloudellinen rakenne, selitetään luokkiantagonismin ehdottomuus ja kiertämättömyys tämän

* Tulevaisuuden ihminen Venäjällä on talonpoika, ajattelivat talonpoikaissosialismin edustajat, narodnikit tämän sanan kalkkein laajimmassa merkityksessä. Tulevaisuuden ihminen Venäjällä on työläinen, ajattelevat sosialidemokraatit. Näin oli marxilaisten katsantokanta määritelty eräässä käsikirjoituksessa.

järjestelmän vallitessa. Tämä tehdastyöläisen asema kapitalististen suhteitten yleisessä järjestelmässä tekee hänet ainoaksi taistelijaksi työväenluokan vapautuksen puolesta, sillä vain kapitalismin korkein aste, koneellinen suurteollisuus, luo tätä taistelua varten välttämättömät aineelliset edellytykset ja yhteiskunnalliset voimat. Missään muualla, kapitalismin kehityksen alimpien muotojen vallitessa, ei näitä aineellisia ehtoja ole olemassa: tuotanto on pirstoutunut tuhansiksi mitä pienimmiksi talouksiksi (jotka eivät lakkaa olemasta pirstoutuneita *talouksia* maanhallinnan kaikkein tasasuhtaisimpienkaan yhteisömuotojen vallitessa), riistetty useimmiten omistaa vielä pikkuruisen talouden ja on siten sidottu siihen samaan porvarilliseen järjestelmään, jota vastaan hänen on taisteltava: tämä pidättää ja vaikeuttaa niiden yhteiskunnallisten voimain kehittymistä, jotka kykenevät kukistamaan kapitalismin. Pirstoutunut, yksityinen ja pienessä mitassa tapahtuva riisto sitoo työtätekevät paikalleen, erottaa heitä toisistaan, ei anna heille mahdollisuutta käsittää luokkasolidaarisuuttaan, ei anna mahdollisuutta liittyä yhteen käsitettyään, että sorron syynä ei ole yksi tai toinen yksilö, vaan koko talousjärjestelmä. Suurkapitalismi sitävastoin katkoo kiertämättömästi kaikki siteet, jotka sitovat työläistä vanhaan yhteiskuntaan, määrättyyn paikkaan ja määrättyyn riistäjään, yhdistää heidät, panee ajattelemaan ja asettaa olosuhteisiin, jotka antavat mahdollisuuden järjestyneen taistelun aloittamiselle. Työväenluokkaan sosialidemokraatit kohdistavatkin kaiken huomionsa ja kaiken toimintansa. Kun sen valveutuneimmat edustajat omaksuvat tieteellisen sosialismin aatteet, aatteen Venäjän työläisen historiallisesta merkityksestä, ja kun nämä aatteet leviävät laajalle ja työläisten keskuudessa muodostuvat vankat järjestöt, jotka muuttavat työläisten nykyisen hajanaisen taloudellisen sodan tietoiseksi luokkataisteluksi,— silloin kaikkien demokraattisten ainesten johtoon noussut Venäjän TYÖLAINEN syöksee maahan itsevaltiuden ja lähtee johtamaan VENÄJÄN PROLETARIAATTIA (rinnan KAIKKIEN MAIDEN proletariaatin kanssa) *avoimen poliittisen taistelun suoraa tietä* VOITTOISAAN KOMMUNISTISEEN VALLANKUMOUKSEEN.

Loppu.
1894.

ными хозяйствами при самых уравнилельных формах общинного землевладения, эксплуатируемый болышею частью владеть еще крошечным хозяйством и так обр. привязывается къ той самой буржуазной системѣ, противъ к-рой должны вести борьбу: это задерживаетъ и затрудняетъ развитіе тѣхъ социальныхъ силъ, к-рыя способны испровергнуть капитализмъ. Раздробленная, единичная, мелкая эксплуатация привязываетъ трудящихся къ мѣсту, разобщаетъ ихъ, не даетъ имъ возможности уразумѣть своей классовой солидарности, не даетъ возможности объединиться, понимая, что причина угнетенія — не та или другая личность, — а вся хозяйственная система. Напротивъ, крупный капитализмъ неизбежно разрываетъ всякую связь рабочаго со старымъ обществомъ, съ определеннымъ мѣстомъ и определеннымъ эксплуататоромъ, объединяетъ его, заставляетъ мыслить и ставить въ условія, дающія возможность начать организованную борьбу. На классъ рабочихъ и обращаютъ социаль-демократы все свое вниманіе и всю свою дѣятельность. Когда передовые представители его усвоятъ идеи научнаго социализма, идею исторической роли русскаго рабочаго, когда эти идеи получатъ широкое распространеніе и среди рабочихъ создадутся прочныя организаціи, преобразующія теперешнюю разрозненную экономическую войну рабочихъ въ сознательную классовую борьбу, — тогда русскій РАБОЧИЙ, поднявшись во главѣ всѣхъ демократическихъ элементовъ, свалитъ абсолютизмъ и поведетъ РУССКІЙ ПРОЛЕТАРИАТЪ (рядомъ съ Пролетариатомъ ВСѢХЪ СТРАНЪ) прямой дорогой открытой политической борьбѣ къ ПОБѢДОНОСНОЙ

КОММУНИСТИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦІИ.

Конецъ.

1894.

Leninin kirjan „Mitä ovat „kansan ystävä” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” hektografipainoksen viimeinen sivu.— Vuosi 1894.

Pienennetty

Liite I

Esitän tässä taulukkoasetelmana numerotiedot niistä 24 budjetista, joista tekstissä on puhe.

Yhteenlasketut numerotiedot Ostrogozhskin kihlakunnan 24 tyypillisen talonpoikaistalouden kokoonpanosta ja budjeteista.

Selitys taulukkoon.

1) Ensimmäiset 21 saraketta on otettu sellaisinaan kokoelmasta. 22. sarakkeeseen on yhdistetty kokoelman sarakkeet: rukiista, vehnästä, kaurasta ja ohrasta, hirssistä ja tattarista, muista viljoista, perunoista, vihanneksista ja heinistä saatavat tulot (8 saraketta). Siitä, kuinka viljoista saatavat tulot (23. sarake) laskettiin ilman ruumenia ja olkia, on tekstissä mainittu. Edelleen 24. sarakkeeseen on yhdistetty kokoelman sarakkeet: hevosista, nautakarjasta, lampaista, sioista, siipikarjasta, nahkoista ja villoista, rasvasta ja lihasta, maitotuotteista, voista saatavat tulot (9 saraketta). Sarakkeet 25—29 on otettu täydellisesti kokoelmasta. Sarakkeisiin 30—34 on yhdistetty kokoelman sarakkeet: menot rukiiseen, vehnään, hirssiin ja tattariin, perunaan, vihanneksiin, suolaan, suihin, rasvaan ja lihaan, kalaan, maitotuotteisiin, viinaan, teeheen (12 saraketta). 35. sarakkeeseen on yhdistetty kokoelman sarakkeet: saippuaan, lamppuöljyyn, kynttilöihin, vaatteisiin ja astioihin (4 saraketta). Muut sarakkeet ovat selviä.

2) 8. sarake on saatu laskemalla vuokramaan desjatiinaluku yhteen sen kanssa, mikä määrä kyntömaata desjatiinoissa kuuluu maaosuuteen (kokoelmassa on sellainen sarake).

3) Sarakkeissa: „Tulojen ja menojen jakaantuminen” olevat alemmat luvut merkitsevät *menojen ja tulojen rahallista osaa*. Sarakkeissa 25—28 ja 37—42 ovat koko tulot (menot) rahallisia. Rahallinen osa (tekijä ei erota sitä erikseen) on määritelty siten, että kokonaistuloista on vähennetty se osa, mikä on käytetty omassa taloudessa.

Talonisäntien ryhmät ja heidän lukumääränsä		Henkilö- luku kumpaakin sukupuolta	Työnteki- joiden luku, miehiä	B a t r a k i t	
				Talouksia, joissa pi- detään battrakkeja	Haidän lukum. kump. sukup.
		1	2	3	4
6 varakasta talonisäntää	Summa . . .	47	11	6	8
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	7,83	1,8	—	—
11 keski- varakasta talonisäntää	Summa . . .	92	26	2	2
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	8,36	2,4	—	—
7 köyhää talonisäntää	Summa . . .	37	10	2	2
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	5,28	1,4	—	—
Yhteensä 24 talon- isäntää	Summa . . .	176	47	10	12
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	7,33	1,9	—	—
2 batrakkia (sisällytetty köyhien lukum.)	Summa . . .	9	2	—	—
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	4,5	1	—	—

Osuus- maata deis.	Vuokra maata		Yhteen- sä kyn- tömaata	Raken- nusten luku	Teol- isuus- laitok- sia	Maan- vilje- lysvä- llineitä	Karjaa (päättä)	
	Mones- sako talou- dessa	Des:a- ttiinaa					Työ- kar- jaa	Yhteensä suureksi kar'aksi laskettuna
5	6	7	8	9	10	11	12	13
132,6	6	52,8	123,4	52	4	224	35	81
22,1	—	8,8	20,6	8,6	—	37,3	5,8	13,5
101,2	10	85,5	140,2	70	—	338	40	89,1
9,2	—	7,7	12,7	6,4	—	30,7	3,6	8,1
57,8	4	19,8	49,8	31	—	108	7	15,3
8,5	—	2,8	7,1	4,4	—	15,4	1	2,2
291,6	20	158,1	313,4	153	4	670	82	185,4
12,1	—	6,6	13	6,4	—	27,9	3,4	7,7
14,4	—	—	6,8	6	—	11	—	1,1
7,2	—	—	3,4	3	—	5,5	—	0,5

Talonisäntien ryhmät ja heidän lukumääränsä		Arvo ruplissa						
		Raken-	Muuta	Työka-	Huone-	Vaat-	Karjaa	Y h-
		nuksia	klintelmistöä	lustoa	ja talouskalustoa	teet	ja mehiläisiä	teen-sä
		14	15	16	17	18	19	20
6 varakasta talonisäntää	Summa . .	2 696	2 237	670,8	453	1 294,2	3 076,5	10 427,5
	Keskimäärä 1 taloutta kohti . .	449,33	372,83	111,80	75,5	215,7	512,75	1 737,91
11 keski-varakasta talonisäntää	Summa . .	2 362	318	532,9	435,9	2 094,2	2 907,7	8 650,7
	Keskimäärä 1 taloutta kohti . .	214,73	28,91	48,44	39,63	190,38	264,33	786,42
7 köyhää talonisäntää	Summa . .	835	90	112,3	254	647,1	605,3	2 543,7
	Keskimäärä 1 taloutta kohti . .	119,28	12,85	16,04	36,29	92,45	86,47	363,38
Yhteensä 24 talonisäntää	Summa . .	5 893	2 645	1 316	1 142,9	4 035,5	6 589,5	21 621,9
	Keskimäärä 1 taloutta kohti . .	245,55	110,21	54,83	47,62	168,14	274,56	900,91
2 batrakkia (sisällytetty köyhien lukum.)	Summa . .	155	25	6,4	76,8	129,3	9,1	401,6
	Keskimäärä 1 taloutta kohti . .	77,5	12,5	3,2	38,4	64,65	4,55	200,8

Lainaräs- tien sum- ma rup- lissa	Tulojen jakaantuminen							
	Maataloudesta		Karjan- hol- dosta	Mehiläis- holdosta ja puutar- havitjelyk- sestä	Ammat- tien harjoit- tamis- esta	Laitok- sista	Erilai- sia tuloja	Yhteen- sa rpt.
	Yhteen- sä	Siinä luvussa viljasta						
21	22	23	24	25	26	27	28	29
80	61,2% 3 861,7 1 774,4	2 598,2 1 774,4	15,4% 972,6 396,5	4,3% 271	6,5% 412	5% 320	7,6% 482,2	100% 6 319,5 3 656,1
13,3	643,6	—	162,1	45,2	68,6	53,3	80,4	1 053,2 603,3
357	60,7% 3 163,8 899,9	2 203,8 899,9	16,1% 837,5 423,2	0,7% 36,1	18,8% 979,3	—	3,7% 195,5	100% 5 212,2 2 534
32,4	287,7	—	76,1	3,2	89	—	17,8	473,8 230
233,6	48,7% 689,9 175,25	502,08 175,24	22,9% 324,2 216,6	1,9% 27	23,8% 336,8	—	2,7% 39	100% 1 416,9 794,64
33,4	98,5	—	46,3	3,9	48,1	—	5,5	202,4 113,5
670,6	59,6% 7 715,4 2 843,54	5 304,8 2 849,54	16,5% 2 134,3 1 036,3	2,6% 334,1	13,3% 1 728,1	2,5% 320	5,5% 716,7	100% 12 944,6 6 984,74
27,9	321,5	—	88,9	13,9	72	13,3	29,9	539,5 291,03
50	59,5 3	—	5,7 4,8	—	128,8	—	4	198 140,6
25	29,75	—	2,85	—	64,4	—	2	99 70,3

Talonisäntien ryhmät ja heidän lukumääränsä		Menojen					
		Ruokaan					Vaat- teet ja kotitar- peet
		Yhteen- sä	Kasvis- ravinto	Muu	Siinä luvussa		
					Maito, liha y. m.	Suola, vilna, tee	
		30	31	32	33	34	35
6 vara- kasta talon- isäntää	Summa . .	29,2% 1500,6 218,7	823,8	676,8	561,3 103,2	115,5	8,2% 423,8 58,6
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	250,1	—	—	—	—	70,63
11 keski- varakasta talonisän- tää	Summa . .	37,6% 1951,9 257,7	1337,3 33,4	614,6	534,3 144	80,3	10,6% 548,1 49,5
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	177,45	—	—	—	—	49,83
7 köyhää talonisän- tää	Summa . .	42,1% 660,8 253,46	487,7 160,96	173,1	134,4 53,8	38,7	14,6% 229,6 26,8
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	94,4	—	—	—	—	32,8
Yhteensä 24 talon- isäntää	Summa . .	34,6% 4113,3 729,86	2648,8	1464,5	1230	234,5	10,1% 1201,5 134,9
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	171,39	110,37	61,02	51,25	9,77	50,06
2 työntek. (sisällytetty köyhien lukum.)	Summa . .	81,7 50,7	72,1 42,5	9,6	6,1 4,7	3,5	14,9 4,6
	Keskimäärä 1 taloutta kohti	40,85	—	—	—	—	7,45

j a k a a n t u m i n e n								Puhdas tulo + väjäus —
Karjan ylläpito	Elävä ja eloton inventar- taario	Työn- tehtäjöl- le ja paimen- nille	Vuokra	Verot	Papeille	Eri- laisia menoja	Yhteen- sä rpl.	
36	37	38	39	40	41	42	43	44
24,9 ^o / _o 1276,6	9,4 ^o / _o 484,5	13,5 ^o / _o 691,7	6,5 ^o / _o 332	4,9 ^o / _o 253,5	1,1 ^o / _o 56	2,3 ^o / _o 116,5	100 ^o / _o 5 135,2 2 211,5	+ 1 184,3
212,76	80,75	115,29	55,33	42,25	9,33	19,42	855,86 368,6	+ 197,34
21,2 ^o / _o 1 098,2	5 ^o / _o 256	0,9 ^o / _o 47,6	6,8 ^o / _o 351,7	4,9 ^o / _o 254,9	1,3 ^o / _o 69,9	11,7 ^o / _o 609,4	100 ^o / _o 5 187,7 1 896,7	+ 24,5
99,84	23,27	4,33	31,97	23,17	6,35	55,4	471,6 172,5	+ 2,19
15,6 ^o / _o 243,7	7,1 ^o / _o 110,6	1,6 ^o / _o 24,3	6 ^o / _o 94,5	6,5 ^o / _o 101,8	1,8 ^o / _o 28	4,7 ^o / _o 73,2	100 ^o / _o 1 566,5 712,66	— 149,6
34,81	15,8	3,47	13,5	14,54	4	10,46	223,78 101,8	— 21,38
22,2 ^o / _o 2 618,5	7,1 ^o / _o 851,1	6,4 ^o / _o 763,6	6,5 ^o / _o 778,2	5,1 ^o / _o 610,2	1,3 ^o / _o 153,9	6,7 ^o / _o 799,1	100 ^o / _o 11 889,4 4 820,86	+ 1 059,2
109,1	35,46	31,82	32,43	25,43	6,41	33,29	495,39 200,87	+ 44,11
8	53,2	0,4	—	22,6	2,8	3,3	186,9 137,6	+ 11,1
4	26,6	0,2	—	11,3	1,4	1,65	93,45 68,8	+ 5,55

Liite II

Arvostellessaan Nik. —onia hra Struve asettaa aivan oikein peruspainon sille väitteelle, että „Marxin oppi luokkataistelusta ja valtiosta on venäläiselle taloustieteilijälle aivan vierasta”. Minulla ei ole hra Krivenkon rohkeutta tehdäkseni yksistään tuon hra Struven pienen (4-palstaisen) kirjoituksen perusteella päätelmiä hänen katsantokantojensa systeemistä (hänen muita kirjoituksiaan en tunne); en myöskään voi olla sanomatta, että minä en ole solidaarinen kaikkien hänen esittämiensä väittämien suhteen, ja siksi en voi puolustaa hänen kirjoitustaan kokonaisuudessaan, vaan ainoastaan hänen esittämäänsä vissejä perusväittämiä. Mutta joka tapauksessa mainittu seikka on arvioitu aivan oikein: todellakin, Nik. —onin *perusvirhe* on se, ettei hän ymmärrä kapitalistiselle yhteiskunnalle ominaista luokkataistelua. Yksistään tämän virheen oikaiseminen olisi ollut riittävää, jotta jo hänenkin teoreettisista väittämistään ja tutkimuksistaan olisi kiertämättä johtuneet sosialidemokraattiset johtopäätökset. Todellakin, se ettei huomata luokkataistelua, osoittaa mitä karkeinta marxilaisuuden ymmärtämättömyyttä, — ymmärtämättömyyttä, mikä on asetettava hra Nik. —onin syyksi sitäkin suuremmalla syyllä, kun hän haluaa yleensä esiintyä muka Marxin periaatteiden hartaana ihailijana. Voiko kukaan, joka vähänkään tuntee Marxin periaatteita, kieltää sitä, että oppi luokkataistelusta on koko hänen katsomustensa systeemin painopisteenä?

Hra Nik. —on saattoi tietysti ottaa Marxin teorian ilman tätä kohtaa, vaikkapa esimerkiksi siitä syystä, ettei se vastaa, sanokaamme, Venäjän historian ja tosiolojen tarjoamaa

aineistoa,— mutta silloinhan olisi ensinnäkin mahdotonta sanoa, että Marxin teoria selittää meillä vallitsevan järjestelmän, mahdotonta olisi puhuakaan tästä teoriasta ja kapitalismista, sillä tuota teoriaa pitäisi silloin muuttaa ja luoda käsitys muunlaisesta kapitalismista, jolle eivät ole ominaisia antagonistiset suhteet ja luokkataistelu. Joka tapauksessa olisi pitänyt riittävän yksityiskohtaisesti tehdä varaus ja selittää, miksi kirjoittaja, joka sanoo marxilaisuuden A:n, ei halua sanoa sen B:tä. Hra Nik. —on ei edes yrittänytkään tehdä mitään sellaista.

Ja hra Struve teki aivan oikean päätelmän, että luokkataistelun ymmärtämättömyys tekee hra Nik. —onista *utopistin*, sillä se, joka jättää huomioimatta luokkataistelun kapitalistisessa yhteiskunnassa, se jättää eo ipso * huomioimatta tämän yhteiskunnan yhteiskuntapoliittisen elämän koko todellisen sisällön ja joutuu toiveittensa toteuttamiseksi leijailemaan lapsellisten haaveiden piirissä. Tuo ymmärtämättömyys tekee hänestä *taantumuksellisen*, sillä vetoaminen „yhteiskuntapiireihin” ja „valtioon”, s.o. porvariston ideologeihin ja poliitikkoihin voi vain johtaa harhaan sosialisteja, pitämään proletariaatin pahimpia vihollisia liittolaisina, saattaa vain jarruttaa työläisten taistelua vapautuksensa puolesta sen sijaan, että edistäisi tämän taistelun voimistumista, selvenemistä ja parempaa järjestämistä.

Kun tässä kerran on tullut puheeksi hra Struven kirjoitus, niin ei voida olla koskettelematta myöskään hra Nik. —onin vastausta siihen „Russkoje Bogatstvossa” № 6 **.

„Osoittautuu”, kirjoittaa hra Nik. —on esittäessään tietoja tehdastyöläisten lukumäärän hitaasta kasvusta, joka jää jälkeen väestön kasvusta, „osoittautuu, että kapitalismi ei ole ainoastaan täyttämättä meillä „historiallista kutsu-mustaan”, vaan asettaa itse rajat omalle kehitykselleen. Juuri sen vuoksi muuten tuhat kertaa oikeassa ovat ne, jotka

* — siten. *Toim.*

** Yleensä kirjoituksillaan „Russkoje Bogatstvossa” hra Nik. —on pyrkii näköjään tarmokkaasti todistelemaan, ettei hän ole niinkään kaukana pikkuporvarillisesta radikalismista kuin olisi voitu luulla; että hänkin pystyy näkemään talonpoikaistorvariston kasvussa (№ 6, s. 118 — parannettujen työvälineiden, fosforiittien etc. käytön leviäminen „talonpoikaiston” keskuudessa) (et cetera — ja niin edelleen. *Toim.*) merkkejä siitä, että „itse *talonpoikaisto*” (sekö, jota joukottain pakko luovutetaan?) „käsittää välttämättömyyden päästä pois siitä tilasta, jossa se on”.

etsivät „omalle isänmaalleen kehitystietä, joka on toisenlainen kuin se, jota Länsi-Eurooppa on kulkenut ja kulkee””. (Ja näin kirjoittaa henkilö, joka myöntää, että Venäjä kulkee samaa kapitalistista tietä!) Tuon „historiallisen kutsumuksen” täyttämättä jäämisen hra Nik. —on näkee siinä, että „kyläyhteisölle vihamielinen taloudellinen suunta (s.o. kapitalismi) hajoittaa itse sen olemassaolon perustoja tuomatta sitä merkitykseltään yhdistävää osaa, mikä on niin ominaista Länsi-Euroopalle ja mikä alkaa ilmetä erikoisella voimalla Pohjois-Amerikassa”.

Toisin sanoen meillä on tässä se virallinen perustelu sosialidemokraatteja vastaan, minkä on keksinyt kuuluisa hra V. V., joka tarkasteli kapitalismia sen departementti-virkamiehen näkökulmasta, joka ratkaisee valtiollista kysymystä „kapitalismin käytäntöön ottamisesta kansan elämässä”: jos se täyttää „kutsumuksen”, niin se voidaan päästää, jos ei täytä, niin „älä päästä”. Tuon älykkään järjestyksen kaikkien muiden ominaisuuksien ohella hra V. V. on käsittänyt tässä itse kapitalismin „kutsumuksenkin” — kuten nähtävästi myös hra Nik. —on sen käsittää — mahdollittoman väärin, törkeyteen saakka väärin ja ahtaasti; ja taaskin nämä herrat vierittävät tietysti omien käsitystensä ahtauden kursailematta sosialidemokraattien kontolle: heitä voidaan panetella kuin vainajia, sillä onneksi heitä ei päästetä legaalisesti lehdistöön.

Marx näki kapitalismin tekevän edistyksellistä, vallankumouksellista työtä siinä, että yhteiskunnallistaessaan työn se samaan aikaan, itse prosessin mekanismilla „opettaa, liittyy yhteen ja järjestää työväenluokkaa”, opettaa taistelemaan, järjestää sen „suuttumuksen”, liittyy yhteen „pakkoluovuttajain pakkoluovuttamista” varten, poliittisen vallan valtaamiseksi ja tuotantovälineiden ottamiseksi pois „harvojen usurpaattorien” käsistä niiden siirtämiseksi koko yhteiskunnalle („Pääoma”, 650) ⁷⁰.

Sellainen on Marxin formula.

„Tehdastyöläisten lukumäärästä” ei ole tietysti puhuttakaan: puhutaan tuotantovälineiden keskittymisestä ja työn yhteiskunnallistumisesta. On selvää, ettei noilla kriteerioilla ole mitään yhteistä „tehdastyöläisten lukumäärän” kanssa.

Mutta meidän omaperäiset Marxin tulkitsijamme selittivät sen nimenomaan siten, että kapitalismin aikana tapahtuva työn yhteiskunnallistuminen sisältyy tehdastyö-

läisten työskentelyyn samassa huoneessa ja siksi muka kapitalismin edistyksellistä työtä onkin mitattava... tehdastyöläisten lukumäärällä!!! Jos tehdastyöläisten lukumäärä lisääntyy, niin silloin siis kapitalismi tekee edistyksellistä työtään hyvin; jos se pienenee, niin se merkitsee sitä, että kapitalismi „täyttää huonosti historiallista kutsumustaan” (hra Nik. —onin kirjoitus, s. 103), ja „sivistyneistön” täytyy „etsiä isänmaalleen muita teitä”.

Ja niinpä venäläinen sivistyneistö ryhtyykin etsimään „muita teitä”. Se on etsinyt ja löytänyt niitä ei vain yhden vuosikymmenen ajan todistellen * kaikella tarmolla, että kapitalismi on „väärää” kehitystä, sillä se johtaa työttömyyteen ja puliin. Vuonna 1880 me olimme pulan partaalla; samoin vuonna 1893: on aika kääntyä pois tältä tieltä, sillä on ilmeistä, että meille käy huonosti.

Mutta Venäjän porvaristo „kuuntelee ja syö”: todellakin, „huonosti” käy, kun ei voida enää saada satumaisia liikevoittoja; ja se säestää kuorona liberaaleja ja radikaaleja sekä ryhtyy vapautuneen ja halvemman pääoman avulla rakentamaan uusia rautateitä. „Asiamme” ovat huonosti, sillä entisillä paikoilla „me” olemme jo kynineet kansan puhtaaksi ja nyt on pakko siirtyä teollisuuspääomaan, joka ei voi rikastuttaa kauppapääoman lailla: siksi „me” lähemmekin Euroopan Venäjän itäisiin ja pohjoisiin reuna-maihin, joissa on vielä mahdollista „alkuperäinen kasaantumisen”, mikä antaa satojen prosenttien liikevoiton ja missä talonpoikaiston porvarillinen jakaantuminen ei ole vielä likimainkaan päättynyt. Sivistyneistö näkee kaiken tuon ja pelottelee herkeämättä, että „me” teemme taaskin vararikon. Ja uusi vararikko tulee todellakin. Suurkapitalistit lyövät laudalta joukottain pienkapitalisteja, talonpoikia sysätään joukottain pois maanviljelyksestä, joka joutuu yhä suuremmissa määrin porvariston käsiin; kurjuuden, työttömyyden ja nälkään nääntymisen meri laajenee äärettömästi — ja „sivistyneistö” vetoaa rauhallisella

* Nuo todistukset menevät hukkaan, mutta ei siksi, että ne olisivat väärä: kansan taloudellinen häviö, kurjistuminen ja nälkä ovat kapitalismin epäilemättömiä ja kiertämättömiä seurauksia, vaan siksi, että nuo todistukset on osoitettu ilmaan. „Yhteiskuntapiirit” — ne ajavat demokratismin verhoillakin plutokratian etuja eikä tietenkään plutokratia nouse kapitalismia vastaan. „Hallitus”... — esitän vastustajamme hra N. K. Mihailovskin erään lausunnon: — niin vähän kuin me tiedämmekin hallituksemme ohjelmista, kirjoitti hän kerran, niin sen verran me kuitenkin niistä tiedämme, jotta voimme olla vakuuttuneita siitä, että „työn yhteiskunnallistaminen” ei sisälly sen ohjelmaan.

omallatunnolla ennustuksiinsa ja morkkailee väärää tietä, todistellen meidän kapitalismimme epävakaisuutta ulkoisten markkinoiden puuttumisella.

Mutta Venäjän porvaristo „kuuntelee ja syö”. Sillä aikaa, kun „sivistyneistö” etsii uusia teitä, se suorittaa valtavan suuria rakennustöitä rautateiden rakentamiseksi siirtomaihinsa ja luo siellä itselleen markkinat, vie nuoreen maahan porvarillisen järjestyksen ihanuudet, kasvattaa sielläkin erikoisen suurella nopeudella teollisuus- ja maanviljelysporvaristoa ja sysää tuottajien joukot ikuisesti nälkäisen työttömän väen riveihin.

Tulevatko sosialistit yhä vieläkin rajoittumaan väärien teiden morkkaamiseen ja todistelemaan kapitalismin epävakaisuutta... tehdastyöläisten lukumäärän hitaalla kasvulla!?

Ennen kuin ryhdymme käsittelemään tuota lapsellista ajatusta* ei voida olla mainitsematta siitä, että hra Nik. —on esitti sangen epätarkasti arvosteltavan kohdan hra Struven kirjoituksesta. Hänen kirjoituksessaan on sanottu kirjaimellisesti seuraavaa:

„Kun kirjoittaja (s.o. hra Nik. —on) viittaa Venäjän ja Amerikan väestön kokoonpanon erilaisuuteen ammattien harjoittamisessa — Venäjän suhteen katsotaan, että 80% kaikesta taloudelliseen toimintaan (erwerbsthätigen) osallistuvasta väestöstä harjoittaa maataloutta, mutta Amerikassa vain 44% — niin tällöin hän ei huomaa sitä, että Venäjän kapitalistinen kehitys juuri tuleekin tekemään työtä tämän erosuhteen 80—44 pienentämiseksi: siinä, voidaan sanoa, onkin sen historiallinen kutsumus”.

Voidaan myöntää, että *sanaa* „kutsumus” on tässä käytetty sangen epäonnistuneesti, mutta hra Struven ajatus on selvä: hra Nik. —on ei huomannut sitä, että Venäjän kapitalistinen kehitys (hän itse myöntää, että tämä kehitys on todella kapitalistista) tulee pienentämään maaseutuväestön lukumäärää, vaikka se on kapitalismin yleinen laki. Siis tuon vastaväitteen kumoamiseksi hra Nik. —onin olisi pitänyt osoittaa *joko* 1) että tuo kapitalismin tendenssi ei ole

* Todellakin, kuinka voitaisiin olla nimittämättä tuota ajatusta lapselliseksi, kun kapitalismin edistykellisen työn määrittelemiseksi ei oteta työn yhteiskunnallistamisen astetta, vaan niin huojuva osoitin kansan työn *yhden* ainoan alan kehityksestä! Jokainen tietää, että kapitalistisen tuotantotavan vallitessa työläisten lukumäärä ei voi olla olematta tavattoman muuttuvainen, että se riippuu lukuisista toisarvoisista tekijöistä, kuten pulista, reserviarmeijan suuruudesta, työn riistämisen asteesta, sen jännittyneisyyden asteesta j.n.e., j.n.e.

jäänyt häneltä huomaamatta *tahi* 2) että kapitalismilla ei ole tuota tendenssiä.

Sen asemesta hra Nik. —on ryhtyy erittelemään tietoja meidän tehdastyöläistemme lukumäärästä (hänen laskelmiensa mukaan heitä on 1% väestöstä). Mutta puhuuko hra Struve tehdastyöläisistä? onko tuo 20% Venäjän väestöstä ja 56% Amerikan väestöstä tehdastyöläisiä? ovatko käsitteet „tehdastyöläiset“ ja „maatalouden ulkopuolella työskentelevä väestö“ sama käsite? Voidaanko kiistää sitä vastaan, että maataloudessa työskentelevä väestön osa pienenee Venäjälläkin?

Tämän huomautuksen jälkeen, jota minä pidän sitäkin tarpeellisempana, kun hra Krivenko on jo kerran vääristellyt tämän kohdan samassa aikakauslehdessä, siirtykäämme siihen hra Nik. —onin varsinaiseen ajatukseen, että „meidän kapitalismimme täyttää huonosti kutsumustaan“.

Ensinnäkin on järjetöntä samaistaa tehdastyöläisten lukumäärä niiden työläisten lukumäärän kanssa, jotka työskentelevät kapitalistisessa tuotannossa, kuten „Katsauksien“⁷¹ kirjoittaja tekee. Se merkitsee niiden venäläisten poroporvarillisten taloustieteilijäin virheiden toistamista (*ja jopa paisuttamistakin*), jotka aloittavat kapitalismin suoraan koneellisesta suurteollisuudesta. Eivätkö sitten miljoonat venäläiset kotiteollisuuden harjoittajat, jotka tekevät työtä kauppiaille näiden raaka-aineista tavallisella työpalkalla,—eivätkö he työskentelekään kapitalistisessa tuotannossa? Eivätkö sitten maataloustyöläiset ja päiväläiset maataloudessa saakaan isännältä työpalkkaa ja luovutakaan hänelle lisäarvoa? Eivätkö sitten rakennusteollisuudessa (joka on alkanut meillä reformin jälkeen kehittyä nopeasti) työskentelevät työläiset olekaan kapitalistisen riiston alaisia? j.n.e.*

* Minä rajoitin tässä arvostelemaan vain hra Nik. —onin *tapaa* tehdä päätelmiä „kapitalismin yhdistävästä merkityksestä“ tehdastyöläisten lukumäärän perusteella. En voi ryhtyä erittelemään numerotietoja, koska minulla ei ole käytettävissäni niitä alkulähteitä, joita hra Nik. —on käyttää. Kuitenkaan ei voida olla huomauttamatta, että noiden lähteiden valinnassa hra Nik. —on tuskin vaan on onnistunut. Aluksi hän ottaa vuotta 1865 varten tiedot „Sotilastilastollisesta kokoelmasta“ ja vuotta 1890 varten „Tehdashakemistosta“ vuodelta 1894. Työläisten lukumääräksi saadaan (ilman vuorityöläisiä) 829.573 ja 875.764. Tämä 5,5%:n kasvu on paljon pienempi kuin väkiluvun kasvu (91 ja 61,42 milj.—48,1%). *Seuraavalla sivulla* otetaan jo toiset tiedot: sekä vuotta 1865 että vuotta 1890 varten otetaan tiedot vuoden 1893 „Hakemistosta“. Näiden tietojen mukaan työläisten lukumäärä on 392.718 ja 716.792; kasvu 82%. Mutta tämä on ilman aksiiiverolla verotettua teollisuutta, jossa työläisten lukumäärä (s. 104) oli vuonna 1865: 186.053 ja vuonna 1890: 144.332. Kun nämä viimeksimainitut luvut

Toiseksi, on järjetöntä verrata tehdastyöläisten lukumäärää (1.400.000) koko väestöön ja ilmaista tuo suhde prosenteissa. Se merkitsee sellaisten suureiden vertaamista, joita ei voida verrata toisiinsa: työkykyisen väestön vertaamista työkyvyttömään, aineellisten arvojen tuotannossa työskentelevien vertaamista „ideologisiin aseisiin” j.n.e. Eivätkö tehdastyöläiset elätä kukin vissin määrän työssäkäymättömiä perheenjäseniä? Eivätkö tehdastyöläiset elätä — isäntiensä ja kokonaisen kauppiasliudan lisäksi — joukon sotilaita, virkamiehiä y.m. herroja, jotka te laskette maanviljelysväestöön ja vertaatte sitten koko tuota puuroa tehdastyöläisiin? Edelleen, eikö Venäjällä sitten ole sellaisia elinkeinoja kuin kalastus j.n.e., joita myöskin on järjetöntä asettaa tehdasteollisuuden vastakohtaksi liittämällä ne yhteen maanviljelyksen kanssa? Jos te olisitte halunnut saada käsityksen Venäjän väestöstä sen työalojen mukaan, niin teidän olisi pitänyt ensinnäkin erottaa erikseen se väestö, joka työskentelee aineellisten arvojen tuotannossa (erottaen siis pois toisaalta työtätekemättömän väestön ja toisaalta sotilaita, virkamiehet, papit j.n.e.), ja toiseksi yrittää jaotella se kansan työn eri alojen mukaan. Ellei sitä varten ollut tietoja, niin ei olisi pitänyt ryhtyäkään sen tapaisiin laskelmiin* eikä jaaritella joutavia väestön 1%:sta (??!!), joka työskentelee tehdasteollisuudessa.

lisätään edellisiin, niin saamme työläisten yhteiseksi lukumääräksi (ilman vuoriteollisuustyöläisiä) vuodelle 1865: 578.771 ja vuodelle 1890: 861.124. Kasvu on 48,7%, väkiluvun kasvun ollessa 48,1%. Täten siis kirjoittaja esittää viidellä sivulla tietoja, joista toiset osoittavat kasvun olevan 5%, mutta toiset — 48%! Ja tällaisten ristiriittaisten tietojen perusteella hän tekee päätelmiä meidän kapitalismimme heikkoudesta!

Ja sitten vielä, minkä vuoksi kirjoittaja ei ottanut niitä tietoja työläisten lukumäärästä, jotka hän on esittänyt „Katsauksissa” (taulukot XI ja XII) ja joiden mukaan me näemme työläisten lukumäärän kasvaneen kolmen vuoden (1886—1889) aikana 12—13%:lla, s.o. kasvun, joka ylittää nopeasti väkiluvun kasvun? Kirjoittaja ehkä sanoo, että aikajakso on liian lyhyt. Mutta sen sijaan nuo tiedot ovat samanlaatuisia, toisiinsa verrattavia ja enemmän luotettavia; tämä ensinnäkin. Ja toiseksi, eikö itse kirjoittajakin käyttänyt noita samoja tietoja, vaikka ne ovatkin lyhyemmältä ajalta, tehdessään päätelmiä tehdasteollisuuden kasvusta?

Ymmärrettävää on, että tiedot vain yhdeltä kansan työn alalta eivät voi olla olematta hataria, kun tällä alalla vallitsevan tilan osoittimeksi otetaan sellainen häilyvä osoittaja kuin työläisten lukumäärä. Ajatelkaahan, kuinka äärettömän naiivi haaveilija ihmisen pitäääkään olla, jotta tuontapaisten tietojen perusteella voitaisiin luottaa siihen, että meidän kapitalismimme hajoaa, luhistuu itsestään ilman sitkeätä ja raivokasta taistelua! — jotta tuollaiset tiedot voitaisiin asettaa vastapainoksi kapitalismin epäilemättömälle herruudelle ja kehitykselle kansan työn kaikilla aloilla!

* Hra Nik. —on yritti „Katsauksissa” esittää sellaisen laskelman, mutta hyvin epäonnistuneesti. Sivulla 302 sanotaan:

„Viime aikoina on tehty yritys kaikkien vapaiden työläisten lukumäärän määrittämiseksi Euroopan Venäjän 50 läänissä (S. A. Korolenko. „Vapaa

Kolmanneksi — ja se on suurin ja kaikkein säädyttömin vääristely, jolla väärennetään Marxin teoriaa kapitalismin edistyksellisestä, vallankumouksellisesta työstä — mistä te olette ottanut sen, että kapitalismin „yhdistävä merkitys“ ilmenee vain tehdastyöläisten yhdistämisessä? Etteköhän te vain lainaa käsitystä marxilaisuudesta „Otetshestvennyje Zapiski“ julkaisun kirjoituksista työn yhteiskunnallistamisesta? Ette suinkaan tekin vain supistane sitä samassa huoneessa työskentelyksi?

Mutta ei. Näyttäisi siltä, että Nik. —onia ei voida moittia siitä, sillä kirjoituksensa toisella sivulla „R. Bogatstvossa“ № 6 hän määrittelee tarkasti kapitalismin suorittaman työn yhteiskunnallistamisen osoittaen oikein tuon yhteiskunnallistamisen molemmat tunnusmerkit: 1) työnteko koko yhteiskuntaa varten ja 2) eri työntekijäin liittäminen yhteen yhteisellä työllä valmistetun tuotteen saamiseksi. Mutta jos asia kerran on siten, niin miksi kapitalismin „kutsumuksesta“ oli pääteltävä tehdastyöläisten lukumäärän perusteella, kun tätä „kutsumusta“ täyttävät kapitalismin kehitys ja yleensä työn yhteiskunnallistuminen, yleensä proletariaatin luominen, jossa tehdastyöläisillä on vain

palkkatyö“. Pietari, 1892). Maatalousdepartementin tutkimukset määrittelevät työkykyisen maaseutuväestön lukumäärän Euroopan Venäjän 50 läänissä 35.712.000 henkilöksi, kun taas maataloustöihin, jalostavaan ja raaka-aineteollisuuteen, rahdinkuljetukseen y.m. tarvittavien työläisten yleinen lukumäärä määritellään kaiken kaikkiaan vain 30.124.000 henkilöksi. Täten aivan tarpeettomien työläisten liikamäärä tekee valtavan luvun 5.588.000 henkilöä, mikä käytännössä olevien normien mukaan tekee perheiden kanssa vähintään 15 miljoonaa henkeä“. (Tämä on toistettu vielä kerran s. 341.)

Jos tarkastelemme tätä „tutkimusta“, niin näemme, että siinä on „tutkittu“ vain sitä, kuinka tilanherrat käyttävät vapaata palkkatyötä, ja tähän tutkimukseen hra S. Korolenko on liittänyt „katsauksen“ Euroopan Venäjään „maataloudellisessa ja teollisessa suhteessa“. Tuossa katsauksessa yritetään (ei minkään „tutkimuksen“, vaan olevien vanhojen tietojen perusteella) jakaa Euroopan Venäjän työtekevä väestö elinkeinojen mukaan. Tulokseksi hra S. A. Korolenko sai seuraavat luvut: Euroopan Venäjän 50 läänissä on kaikkiaan työtekeviä 35.712.000. Tästä lukumäärästä työskentelee:

maanviljelyksessä	27.435.400	} 30.124.000
erikoiskasvien viljelyksessä	1.466.400	
tehdas- ja vuoriteollisuudessa	1.222.700	
juutalaisia	1.400.400	
metsäelinkeinoissa	noin 2.000.000	
karjanhoidossa	1.000.000	
rautatie liikenteessä	200.000	
kalastuksessa	200.000	
palkallisisissa ja vleraspalkkalaisissa ansiotöissä, metsästyksessä, eläintenpyynnissä y.m.	787.200	

Yhteensä 35.712.100

eturivien, vain etujoukon merkitys. Kiistatonta tietysti on, että proletariaatin vallankumouksellinen liike on riippuvainen sekä näiden työläisten lukumäärästä että heidän keskittymisestään, heidän kehitysasteestaan j.n.e., mutta kaikki se ei anna pienintäkään oikeutta *supistaa kapitalismin „yhdistävää merkitystä” vain tehdastyöläisten lukumäärään*. Se merkitsee Marxin ajatuksen tyypistämistä mahdottomuuksiin saakka.

Esitän esimerkin. Kirjassaan: „Zur Wohnungsfrage” * Friedrich Engels puhuu Saksan teollisuudesta ja osoittaa, ettei missään muussa maassa ole niin suurta määrää palkkатыöläisiä, joilla on puutarha tai pieni tilkku pelto- maata kuin Saksassa — hän puhuu vain Länsi-Euroopasta. „Maaseudun kotiteollisuus, yhdistettynä puutarhaviljelykseen tai maatalouteen”, sanoo hän, „muodostaa Saksan nuoren suurteollisuuden laajan perustan”. Saksalaisen pientalonpoikaiston puutteenalaisuuden kasvaessa tämä kotiteollisuus kasvaa yhä voimakkaammin (kuten Venäjälläkin — lisäämme puolestamme), mutta teollisuuden YHTYMINEN maanviljelyksen kanssa ei tällöin ole kotiteollisuuden harjoittajan HYVINVOINNIN, vaan päinvastoin — sen vieläkin voimakkaamman SORRON ehtona. Maatilkulleen sidottuna hänen on pakko tyytyä minkälaiseen hintaan hyvänsä ja antaa sentähden kapitalistille ei ainoastaan lisäarvon, vaan suuren osan työpalkastaankin (kuten Venäjälläkin, jossa suurtuotannon kotiteollisuusjärjestelmä on kehittynyt valtavaksi). „Tämä on yksi puoli asiasta”, jatkaa Engels, „mutta sillä on toinenkin puoli... Kotiteollisuuden levitessä talonpoikaisto paikkakunnalla toisensa jälkeen tulee vedetyksi nykyisen aikakauden teollisuusliikkeeseen. Tämä maanviljelysseutujen vallankumouksellistuminen kotiteollisuuden välityksellä levittää teollista vallankumousta Saksassa paljon laajemmalle

Täten siis hra Korolenko jakoi (hyvin taikka huonosti) *kaikki* työläiset elinkeinojen mukaan, mutta hra Nik. — on otti mielivaltaisesti kolme ensimmäistä rubriikkia ja puhuu 5.588.000 „aivan tarpeettomasta” (??) työläisestä!

Tuon epäonnistumisen lisäksi ei voida olla mainitsematta, että hra Korolenkon laskelma on tavattoman ylimalkainen ja epätarkka: maataloustyöläisten lukumäärä on määritelty koko Venäjään nähden yhden yleisen normin mukaan, ei ole otettu erikseen tuottamatonta väestöä (hra Korolenko, alistuen esivallan juutalaisvihaan, laskee niihin... *juutalaiset!* Tuottamatonta väestöä täytyy olla enemmän kuin 1,4 miljoonaa: kauppiaat, kerjäläiset, kulkurit, rikolliset j.n.e.), mahdottoman pieni on kotiteollisuuden harjoittajain lukumäärä (viimeinen rubriikki — paikalliset ja vieraspaikkalaiset ansiotyöt) j.n.e. Parempi olisi, ettei tuollaisia laskelmia esitetäisi lainkaan.

* — „Asuntokysymyksestä”. *Toim.*

alueelle kuin mitä se levisi Englannissa ja Ranskassa... Tämä selittää sen, minkä vuoksi Saksassa, päinvastoin kuin Englannissa ja Ranskassa, vallankumouksellinen työväenliike levisi niin voimakkaasti maan laajoille alueille sen sijaan, että olisi rajoittunut yksinomaan kaupunkikeskukseen. Ja se selittää myöskin tämän liikkeen rauhallisen, lujan ja vastustamattoman kasvun. Saksassa on ilman muuta selvää, että voittoisa kapina pääkaupungissa ja muissa suurkaupungeissa on mahdollinen vasta silloin, kun myöskin enemmistö pienkaupungeista ja suuri osa maa-seutupaikkakunnista on kypsä kumoukseen”⁷².

Siinä nyt näette: ei ainoastaan „kapitalismin yhdistävä merkitys”, vaan työväenliikkeen menestyskin osoittautuu riippuvan ei yksistään tehdastyöläisten lukumäärästä, vaan myöskin... *kotiteollisuuden harjoittajien* lukumäärästä! Mutta meidän omaperäisten olojemme saarnaajat, jättäen huomioimatta venäläisten kotiteollisuusammattien valtasaltaan puhtaasti kapitalistisen organisation, asettavat ne kapitalismin vastakohtaksi muka jonakin „kansan” teollisuutena ja tekevät päätelmiä „kapitalismin välittömässä määräysvallassa olevan väestön prosenttisuhteesta” tehdastyöläisten lukumäärän perusteella! Tämä muistuttaa jo hra Krivenkon seuraavaa järkeilyä: marxilaiset haluavat kiinnittää kaiken huomion tehdastyöläisiin, mutta kun heitä on sadasta miljoonasta vain yksi miljoona, niin se on vain pieni elämän kolkka, ja jos koko huomio kiinnitetään siihen, niin se olisi samaa kuin rajoittua työskentelemään sääty- tai hyväntekeväisyyslaitoksissa („Russkoje Bogatstvo” № 12). Tehtaat ovat yhtä pieni elämän kolkka kuin sääty- tai hyväntekeväisyyslaitokset! Oi, nerokas hra Krivenko! Nähtävästi juuri säätylaitokset valmistavat tuotteet koko yhteiskunnalle? nähtävästi juuri säätylaitoksissa vallitseva järjestys onkin selityksenä työtätekevien riistämiseksi ja pakkoluovuttamiselle? nähtävästi juuri säätylaitoksista pitää etsiä proletariaatin valveutuneita edustajia, jotka pystyvät nostamaan työläisten vapautuksen lipun?

Pienten porvarillisten filosofien suusta kuultuina eivät tuollaiset asiat ole ihmeteltäviä, mutta kun tapaamme sen-tapaista hra Nik. —onilla, niin se jo käy hieman harmiksi.

„Pääoman” 393. sivulla⁷³ Marx esittää tietoja Englannin väestön kokoonpanosta. Englannissa ja Walesissa oli vuonna 1861 yhteensä 20 miljoonaa asukasta. Tehdasteolli-

suuden pääaloilla työskenteleviä työläisiä osoittautui olleen 1.605.440 henkeä *. Palvelijoita osoittautui samalla olleen 1.208.648 henkeä, ja „Pääoman” toiseen painokseen teke­mässään huomautuksessa Marx kiinnittää huomiota tämän viimeksimainitun luokan erikoisen nopeaan kasvuun. Kuvi­telkaapa nyt, että Englannissa olisi löytynyt sellaisia marxi­laisia, jotka tehdäkseen päätelmiä „kapitalismin yhdistä­västä merkityksestä” olisivat jakaneet 1,6 miljoonaa 20:llä!! Tulokseksi saadaan 8% — *vähemmän kuin yksi kahdestoistaosa!!!* Kuinka voidaan puhua kapitalismin „kutsumuksesta”, kun se ei ole yhdistänyt edes kahdetta­toista osaakaan väestöstä! ja samalla nopeimmin kasvaa „kotiorjien” luokka — „kansan työn” hyödytön häviö, joka todistaa sitä, että „me”, englantilaiset, kuljemme „väärää tietä”! eikö olekin selvää, että „meidän” pitää „etsiä isän­maallemme muita”, ei-kapitalistisia „kehitysteitä”?!

Hra Nik. —onin todisteluisissa on vielä yksi kohta: puhues­saan, että meidän kapitalismimme ei tuo tullessaan sitä yhdistävää merkitystä, joka „on niin luonteenomaista Länsi­Euroopalle ja joka alkaa ilmetä erikoisen voimakkaasti Pohjois-Amerikassa”, hän tarkoittaa nähtävästi työväen­liikettä. Siis, meidän on etsittävä muita teitä, koska meidän kapitalismimme ei tuo tullessaan työväenliikettä. Näyttää siltä, että tämän perustelun on hra Mihailovski jo ennakoit­nut. Marx operoi valmiilla proletariaatilla — opetti hän marxilaisia. Ja vastaukseksi erään marxilaisen hänelle tekemään huomautukseen, että hän näkee kurjuudessa vain kurjuutta, hän sanoi näin: tämä huomautus on tavallisesti otettu täydellisesti Marxilta. Mutta jos me muka katsomme tätä kohtaa „Filosofian kurjuudesta”, niin huomaamme, ettei sitä voida soveltaa meidän oloihimme, että meidän kurjuutemme on vain kurjuutta.— Todellisuudessa kuiten­kaan „Filosofian kurjuudesta” me emme vielä näe mitään. Marx puhuu siinä vanhan koulukunnan kommunisteista, että he näkevät kurjuudessa vain kurjuuden huomaamatta sen vallankumouksellista, hävittävää puolta, joka juuri

---

* 642.607 henkeä työskentelee tekstiiliteollisuudessa, sukka- ja pitsituotannossa (meillä ovat kymmenet tuhannet sukka- ja pitsituotannossa työskentelevät naiset niiden „naiskaupustelijain” mitä hillittömimmän riiston kohteena, joille he tekevät työtä. Työpaikka on toisinaan vain 3 kopeekkaa (sic!) päivässä! Eivätkö he, hra Nik. —on, „olekaan kapitalismin välittömässä määräysvallassa?”), edelleen 565.835 henkilöä työskentelee hilli- ja metallikaivoksissa ja 396.998 kaikilla metallituotannon aloilla ja manufaktuureissa.

kukistaakin vanhan yhteiskunnan⁷⁴. Ilmeisesti perustana sille väitteelle, ettei tämä ole sovellettavissa meidän oloihimme, hra Mihailovskilla on se, ettei meillä „ilmene” työväenliikettä. Tämän järkeilyn johdosta huomautamme ensinnäkin, että vain mitä pintapuolisin tosiasioiden tuntemus voi herättää ajatuksen, että Marx on operoinut valmiilla proletariaatilla. Marx loi kommunistisen ohjelmansa jo ennen vuotta 1848. Minkälaista oli silloin työväenliike* Saksassa? Silloin ei ollut edes poliittista vapautta ja kommunistien työ rajoittui salaisiin kerhoihin (samoin kuin meillä nyt). Sosialidemokraattinen työväenliike, joka osoitti kaikille havainnollisesti kapitalismin vallankumouksellisen ja yhdistävän merkityksen, alkoi paria vuosikymmentä myöhemmin, jolloin tieteellisen sosialismin oppi oli lopullisesti muovautunut, jolloin suurteollisuus oli levinnyt laajemmalle ja jolloin ilmaantui tämän opin lahjakkaita ja tarmokkaita levittäjiä työläisten keskuudessa. Käsittäen historialliset tosiasiat väärässä valossa ja unohtaen sen työpaljouden, minkä sosialistit ovat suorittaneet tehdäkseen työväenliikkeen tietoiseksi ja järjestyneeksi, meidän filosofimme sen lisäksi soluttavat salavihkaa Marxin kontolle mitä mielettömimpiä fatalistisia katsomuksia. Hänen mielipiteensä mukaan työläisten järjestyminen ja yhteiskunnallistuminen tapahtuu muka itsestään ja siis, jos me, näettekös, nähdessämme kapitalismin emme näe työväenliikettä, niin näin käy siksi, että kapitalismi ei täytä kutsumustaan eikä siksi, että me teemme vielä huonosti työtä tämän järjestämisen ja propagandan alalla työläisten keskuudessa. Tuota meidän omaperäisten filosofiemme poroporvarillisen pelkurimaista viekastelua ei kannata ryhtyä edes kumoamaan: sen kumoaa kaikkien maiden sosialidemokraattien koko toiminta, sen kumoaa jokaisen marxilaisen jokainen julkinen puhe. Sosialidemokratia — sanoo Kautsky aivan oikein — on työväenliikkeen yhdistämistä sosialismiin. Ja sitä varten, että kapitalismin edistykseellinen työ „ilmenisi” meilläkin, on meidän sosialistiemme ryhdyttävä työhönsä kaikella tarmolla; heidän täytyy muokata yksityiskohtaisemmin marxilainen käsitys Venäjän historiasta ja tosi-

* Kuinka pieni oli silloin työväenluokka lukumäärältään voidaan päätellä siitä, että 27 vuotta myöhemmin, vuonna 1875, Marx kirjoitti: „työätekevä kansa Saksassa on suurimmalta osaltaan talonpoikia eikä työläisiä”⁷⁵. Sellaista oli se „valmiilla proletariaatilla operoiminen(?)”!

oloista tutkien konkreettisemmin kaikki ne luokkataistelun ja riiston muodot, jotka Venäjällä ovat erikoisen sekavia ja peitettyjä. Heidän täytyy edelleen tehdä tunnetuksi tuota teoriaa, viedä se työläisten keskuuteen, täytyy auttaa työläistä sen omaksumisessa ja kehitellä *meidän oloihimme SOPIVIN järjestömuoto sosialidemokratismmin levittämiseksi ja työläisten yhdistämiseksi poliittiseksi voimaksi*. Eivätkä venäläiset sosialidemokraatit ole koskaan sanoneet, että he ovat jo suorittaneet loppuun ja täyttäneet tämän työväenluokan ideologioiden tehtävän (siinä ei työlle näykään loppua), vaan ovat päinvastoin aina korostaneet, että he vasta aloittelevat sitä, että tarvitaan vielä lukemattomien ihmisten moninaisia ponnistuksia, että saataisiin luoduksi edes jotakin kestävää.

Marxin teorian epätyydyttävän ja törkeän ahtaan käsittämisen lisäksi tuo tavallinen vastaväite meidän kapitalismin edistyksestä työn puuttumisesta perustuu nähtävästi niinkään järjettömään ajatukseen tarumaisesta „kansan järjestelmästä”.

Kun „talonpoika” surullisen kuuluisuuden saaneessa „kyläyhteisössä” jakaantuu rutiköyhiksi ja pohatoiksi, proletariaatin ja pääoman (erikoisesti kauppapääoman) edustajiksi, niin silloin ei siinä haluta nähdä itumuodossaan olevaa keskiaikaista kapitalismia ja, sivuuttamalla maaseudun yhteiskunta-taloudellisen rakenteen ja etsimällä „muuta teitä isänmaalle”, jaaritellaan talonpoikaiston maanhallinnan muotojen muuttamisesta, johon anteeksiantamattomalla tavalla sekoitetaan taloudellisen organisation muoto aivan kuin itse „tasapuolisen yhteisön” sisällä meillä ei rehoittaisikaan talonpoikaiston puhtaasti porvarillinen jakaantuminen. Mutta kun tuo kapitalismi kehittyessään kasvaa keskiaikaisen, maalaiskapitalismin ahtaiden muotojen yli, murtaa maan orjuuttavan vallan ja pakoittaa jo aikoja sitten puille paljaille ryöstetyn ja nälkäisen talonpojan hylkäämään maansa yhteisölle tasapuolisesti jaettavaksi voitonriemuisten kulakkien kesken ja lähtemään työnhakuun, kuljeskelemaan ympäri Venäjää, olemaan pitkät ajat ilman työtä, palkkautumaan tänään tilanherralle, huomenna rautatierakennustöiden urakoitsijalle, sitten — sekatyöläiseksi kaupungissa tai batrakiksi rikkaalle talonpojalle j.n.e.; kun tämä „talonpoika” vaihdeltuaan isäntiä kaikkialla Venäjällä näkee, että joka paikassa, tulipa hän minne hyvänsä, hän joutuu mitä julkeimman ryöstön alai-

seksi, näkee, että hänen rinnallaan ryöstetään muita samantaisia köyhimyksiä kuin hänkin, näkee, että ryöstäjänä ei ole ehdottomasti „herra”, vaan myöskin „oma talonpoikaveli”, jos tällä vain on rahaa työvoiman ostamiseen, näkee, kuinka hallitus palvelee kaikkialla hänen isäntiään polkien työläisten oikeuksia ja tukahduttaen muka kapinayrityksinä heidän kaikkinaiset yrityksensä alkeellisimpien oikeuksiensa puolustamiseksi, näkee, kuinka venäläisen työläisen työ käy yhä kireämmälle jännitetyksi, mutta rikkauten ja ylellisyyden kasvu yhä nopeammaksi,—kun taas työläisen asema yhä huononee, pakkoluovutus voimistuu ja työttömyys tulee normaali-ilmioiksi,—niin sillä aikaa marxilaisuuden arvostelijamme etsivät isänmaalle muita teitä, he ratkaisevat sillä aikaa syvämielteistä kysymystä: voidaanko tämä tunnustaa kapitalismin edistykseksi työkse, kun me näemme tehdastyöläisten lukumäärän kasvavan hitaasti, ja eikö kapitalismin olekin hylättävä ja katsottava vääräksi tieksi siitä syystä, että se niin „huonosti, sangen, sangen huonosti täyttää historiallista kutsumustaan”.

Kuinka jaloa ja laajan humanista puuhaa, eikö totta?

Ja kuinka ahdaskatseisia doktrineereja nuo meidän kiukkuiset marxilaisemme ovatkaan, kun he puhuvat, että muiden teiden etsiminen isänmaalle silloin, kun kaikkialla Venäjällä vallitsee työtätekevien kapitalistinen riisto, on kätkeytymistä todellisuudelta utopioiden piiriin, kun heidän mielestään se ei ole meidän kapitalismin, joka täyttää huonosti kutsumustaan, vaan venäläiset sosialistit, jotka eivät halua ymmärtää sitä, että haaveileminen Venäjän yhteiskunnan antagonististen luokkien välillä vuosisatoja jatkuneen taloudellisen taistelun sovittamisesta on manilovilaisuuteen lankeamista, jotka eivät halua ymmärtää sitä, että on huolehdittava järjestyneisyyden ja tietoisuuden antamisesta tuolle taistelulle ja ryhdyttävä sen vuoksi sosialidemokraattiseen työhön.

Lopuksi ei voida olla mainitsematta vielä eräästä hra Nik. —onin hyökkäyksestä hra Struvea vastaan „Russkoje Bogatstvo” samassa 6. numerossa.

„Ei voida olla kiinnittämättä huomiota”, sanoo hra Nik. —on, „hra Struven polemiikin eräänlaiseen erikoisuuteen. Hän kirjoitti saksalaista yleisöä varten vakavassa

saksalaisessa aikakauslehdessä, mutta käytti menetelmiä, jotka eivät nähtävästi ole lainkaan sopivia. Luultavasti ei ainoastaan saksalainen, vaan jopa venäläinenkin yleisö on kasvanut „täysikäisen ihmisen mittaan” ollakseen ottamatta täydestä niitä erilaisia „pelättimiä”, joita hänen kirjoituksensa on kirjavanaan. „Utopia”, „taantumuksellinen ohjelma” ja muita samantapaisia sanontoja on siinä joka palstalla. Mutta kuitenkin nuo „hirmusanat” eivät enää tee millään muotoa sitä vaikutusta, jota hra Struve nähtävästi niiltä odottaa” (s. 128).

Koettakaamme tarkastella, onko tuossa herrojen Nik. —onin ja Struven polemiikissa käytetty „sopimattomia menetelmiä” ja jos on, niin kuka niitä käyttää.

Hra Struvea syytetään „sopimattomien menetelmien” käyttämisestä sillä perusteella, että vakavassa kirjoituksessa hän kalastelee yleisöä „pelättimillä” ja „hirmusanoilla”.

„Pelättimien” ja „hirmusanojen” käyttäminen merkitsee sellaisen luonnekuvan antamista vastustajasta, mikä on jyrkästi kielteinen olematta samalla selvästi ja tarkasti perusteltu ja johtumatta kiertämättä kirjoittajan katsantokannasta (selvästi esitetystä katsantokannasta), vaan joka osoittaa yksinkertaisesti haukkumis- ja peittoamishalua.

Ilmeistä on, että vain tämä viimeksimainittu tunnusmerkki tekeekin jyrkästi kielteisistä epiteeteistä „pelättimiä”. Sillä puhuihan hra Slonimskikin jyrkästi hra Nik. —onista, mutta kun hän samalla formuloi selvästi ja tarkasti tavallisen liberaalin katsantokantansa, joka on kerrassaan kykenemätön käsittämään nykyisen järjestyksen porvarillisuutta, kun hän aivan selvästi formuloi ilmiömäiset perustelunsa,— niin häntä voidaan syyttää mistä hyvänsä, mutta ei „sopimattomista menetelmistä”. Hra Nik. —on samoin puhui jyrkästi hra Slonimskista esittäen hänelle läksytykseksi ja opetuksiksi muun muassa Marxin sanat, „jotka ovat käyneet toteen meilläkin” (hra Nik. —onin tunnustus), sen pienen kotiteollisuustuotannon ja pienen talonpoikaisen maanomistuksen, jota hra Slonimski haluaa puolustamisen *taantumuksellisuudesta* ja *utopistisuudesta*, syyttäen häntä „ahdaskatseisuudesta”, „naiiviudesta” j.n.e. Katsokaahan, hra Nik. —onin kirjoitus on „kirjavanaan” samanlaisia epiteettejä (alleviivattuja) kuin hra Struvenkin kirjoitus, mutta me emme voi puhua „sopimattomista menetelmistä”,

sillä ne ovat kaikki perusteltuja, kaikki ne johtuvat kirjoittajan määrätystä katsantokannasta ja katsomusten systeemistä, jotka saattavat olla vääriä, mutta jotka hyväksyessämme ei vastustajaa voida pitää muuna kuin naiivina, ahdasmielisenä ja taantumuksellisena utopistina.

Tarkastelkaamme, kuinka on asianlaita hra Struven kirjoituksessa. Syyttäessään Nik. —onia utopismista, josta pitää pakostakin johtua taantumuksellisen ohjelman, ja naiiviudesta, hän osoittaa aivan selvästi ne perusteet, joiden pohjalla hän on sellaiseen käsitykseen tullut. Ensinnäkin: haluten „tuotannon yhteiskunnallistamista” hra Nik. —on „vetoaa yhteiskuntapiireihin (sic!) ja valtioon”. Tämä „osoittaa, että Marxin oppi luokkataistelusta ja valtiosta on venäläiselle taloustieteilijälle aivan vierasta”. Meidän valtiomme on „hallitsevien luokkien edustaja”.— Toiseksi: „Kun *todellisen* kapitalismin vastapainoksi asetetaan *kuviteltu* talousjärjestelmä, jonka pitää ilmaantua yksinkertaisesti siksi, että me sitä *haluamme*, toisin sanoen, kun halutaan tuotannon yhteiskunnallistamista ilman kapitalismia, niin se todistaa vain naiivia käsitystä, joka ei vastaa historiaa”. Kapitalismin kehityessä, luontaistalouden tullessa syrjäytetyksi, maalaisväestön lukumäärän supistuessa „nykyajan valtio astuu esiin siitä hämärästä, jossa se vielä on meidän patriarkalisena aikanamme (tarkoitamme Venäjää), se astuu esiin avoimen luokkataistelun kirkkaaseen valoon, ja tuotannon yhteiskunnallistamiseksi täytyy etsiä muita voimia ja tekijöitä”.

Mitä, eikö tämä ole riittävän selvä ja tarkka perustelu? Voidaanko väittää, etteivät hra Struven tosiasialliset viittaukset kirjoittajan käsityksiin ole oikeita? Vai onko hra Nik. —on todellakin ottanut huomioon kapitalistiselle yhteiskunnalle ominaisen luokkataistelun? Ei ole. Hän puhuu yhteiskunnasta ja valtiosta unohtaen tuon taistelun, sulki sen pois. Hän sanoo esimerkiksi, että valtio on tukenut kapitalismia sen sijaan, että olisi yhteiskunnallistanut työn kyläyhteisön kautta j.n.e. Ilmeistä on, että hänen mielestään valtio olisi voinut menetellä joko niin taikka näin, siis että se on *luokkien ulkopuolella*. Eikö ole selvää, että hra Struven syyttäminen „pelättimien” käyttämisestä on *huutavaa* vääryyttä? Eikö ole selvää, että henkilö, jonka mielestä meidän valtiomme on luokkavaltio, ei voi olla pitämättä naiivina ja taantumuksellisena utopistina sitä,

joka kääntyy tuon valtion puoleen työn yhteiskunnallistamiseksi, s.o. hallitsevien luokkien syrjäyttämiseksi? Eikä siinä kaikki. Kun vastustajaa syytetään „pelättimien” käyttämisestä *vaieten* siitä hänen katsomuksestaan, josta tuo lausunto on johtunut ja vaikka hän on sen selvästi formuloinut, ja kun häntä sitä paitsi syytetään sensuurin-alaisessa aikakauslehdessä, johon tämä katsomus ei voi päästä, niin eiköhän olekin katsottava, että se on „aivan sopimaton menetelmä”?

Menkäämme edelleen. Hra Struven toinen perustelu on formuloitu yhtä selvästi. Se että työn yhteiskunnallistaminen ilman kapitalismia, yhteisön kautta, on kuviteltu järjestelmä, se on epäilemätöntä, sillä tosioloissa ei seläistä ole. Hra Nik. —on itse kuvailee noita tosioloja seuraavasti: vuoteen 1861 saakka tuotannollisina yksikköinä olivat „perhe” ja „yhteisö” („Katsauksia”, s. 106—107). Tuo „pieni, pirstottu, itsekohteinen tuotanto ei voinut huomattavimmin kehittyä, siksi se onkin luonteenomainen äärimmäisen vanhoillisenä ja vähätuottoisena tuotantona”. Myöhempi muuttuminen oli siinä, että „yhteiskunnallinen työnjako meni jatkuvasti yhä syvemmälle ja syvemmälle”. Siis kapitalismi repi rikki entisten tuotannollisten yksikköjen ahtaat rajat ja yhteiskunnallisti työn koko yhteiskunnassa. *Hra Nik. —on myöskin tunnustaa tämän meidän kapitalismimme suorittaman työn yhteiskunnallistamisen.* Sen tähden hän on taantumuksellinen utopisti, kun hän ei halua nojautua työn yhteiskunnallistamiseksi kapitalismiin, joka *on jo yhteiskunnallistanut työn, vaan kyläyhteisöön, jonka hajoaminen ensi kerran toikin mukanaan työn yhteiskunnallistamisen koko yhteiskunnassa.* Sellainen on hra Struven ajatus. Se voidaan katsoa oikeaksi tai vääräksi, mutta ei voida kieltää sitä, että jyrkkä lausunto hra Nik. —onista johtui loogillisella kiertämättömyydellä tästä mielipiteestä ja että sen vuoksi ei ole syytä puhua „pelättimistä”.

Eikä siinä kaikki. Kun hra Nik. —on päättää polemiikkinsa hra Struvea vastaan siten, että väittää vastustajan muka haluavan tehdä talonpoikaiston maattomaksi („jos edistyksellisellä ohjelmalla ymmärretään talonpoikaiston maattomaksi tekemistä, ...niin „Katsausten” kirjoittaja on vanhoillinen”) — vastoin sitä hra Struven selvää lausuntoa, että hän haluaa työn yhteiskunnallistamista, haluaa sitä

kapitalismin kautta, haluaa sitä varten nojautua niihin voimiin, jotka tulevat näkyviin „avoimen luokkataistelun kirkkaassa valossa”,—niin sitä ei voida nimittää muuksi kuin selitykseksi, joka on suorastaan päinvastainen totuuden kanssa. Ja kun otetaan huomioon, että hra Struve ei olisi voinut sensuurinalaisessa lehdistössä puhua voimista, jotka esiintyvät luokkataistelun kirkkaassa valossa, siis että hra Nik. —onin vastustajalta oli pantu suu tukkoon, niin tuskinpa silloin voidaan kieltää sitä, että hra Nik. —onin menetelmä on jo kokonaan „sopimaton menetelmä”.

Liite III

Puhuessani marxilaisuuden suppeasta käsittämisestä minä tarkoitan itse marxilaisia. Tämän yhteydessä ei voida olla huomauttamatta, että kun meidän liberaalimme ja radikaalimme ryhtyvät selittämään marxilaisuutta legaalisien lehdistön palstoilla, niin se joutuu mitä säädyttömimmän työstämisen ja vääristelyn alaiseksi. Minkälaista se onkaan, tuo selitys! Ajatelkaahan vain, kuinka tätä vallankumouksellista oppia pitääkään runnella, jotta se saadaan mahtumaan Venäjän sensuurin Prokrustesin vuoteeseen! Mutta meidän sanomalehtimiehemme tekevät tuollaisen leikkauksen kevein sydämin: heidän selityksissään marxilaisuus näyttääkin sisältyvän oppiin siitä, kuinka kapitalistisen järjestelmän vallitessa omistajan työhön perustuva henkilökohtainen omistus käy läpi dialektisen kehityksensä, kuinka se muuttuu itsensä kieltämiseksi ja sitten yhteiskunnallistuu. Ja he olettavat vakavalla naamalla, että koko marxilaisuuden sisältö onkin tässä kaaviossa sivuuttaen sen sosiologisen metodin kaikki erikoisuudet, sivuuttaen luokkataistelunopin, sivuuttaen tutkimuksen suoranaisten tarkoituserän — tuoda esiin antagonismin ja riiston kaikki muodot, jotta voitaisiin auttaa proletariaattia vapautumaan niistä. Ei siis ole ihme, että siitä syntyy jotain niin väritöntä ja suppeaa, että meidän radikaalimme alkavat surkutella venäläisiä marxilaisparkoja. Kuinkas muuten! Venäläinen itsevaltiutus ja venäläinen taantumus eivät olisikaan itsevaltiutta ja taantumusta, jos niiden vallitessa voitaisiin selittää marxilaisuutta täydellisesti, täsmällisesti ja kokonaan, sanoen sen johtopäätökset selvästi loppuun asti! Ja jos meidän liberaalimme ja radikaalimme tuntisivat marxi-

laisuuden kunnollisesti (vaikkapa saksalaisen kirjallisuuden mukaan), niin heidän olisi häpeä sitä tuolla tavalla runnella sensuurin alaisessa lehdistössä. Jos teoriaa ei voida selittää, niin olkaa vaiti tai sanokaa etukäteen, että te ette esitä likimainkaan kaikkea, että te sivuutate kaikkein oleellisimman, mutta miksi kirkua suppeudesta, kun esitetään vain palasia?

Juuri näinhän voidaankin joutua sellaisiin vain Venäjällä mahdollisiin eriskummallisuuksiin, että marxilaisina pidetään henkilöitä, joilla ei ole käsitystäkään luokkien taistelusta, kapitalistiselle yhteiskunnalle ominaisesta kiertämättömästä antagonismista ja tämän antagonismin kehitymisestä, henkilöitä, joilla ei ole käsitystä proletariaatin vallankumouksellisesta osuudesta; jopa suorastaan porvarillisiin suunnitelmiin esiintyviä henkilöitä, jos he vain käyttävät sanoja „rahatalous“, sen „kiertämättömyys“ y.m.s. sanontoja, joiden julistamiseen erikoisesti marxilaisiksi tarvitaan hra Mihailovskin teräväjärkisyyttä kaikessa syvyudessaan.

Marx taas katsoi teoriansa koko arvon olevan siinä, että se „on itse olemukseltaan kriittinen * ja vallankumouksellinen teoria”⁷⁶. Ja tämä viimeksimainittu laatu on olennaista *marxilaisuudelle* täydellisesti ja ehdottomasti, sillä tämä teoria asettaa suoraan tehtäväkseen *tuoda esiin* antagonismin ja riiston kaikki muodot nykyisessä yhteiskunnassa, tutkia niiden kehitystä, todistaa niiden ohimenevä luonne, niiden toiseen muotoon muuttumisen kiertämättömyys ja *palvella siten proletariaattia, jotta se voisi mahdollisimman pian ja mahdollisimman helposti tehdä lopun kaikkinaisesta riistosta*. Se vastustamattoman puoleensavetävä voima, mikä vetää kaikkien maiden sosialisteja tämän teorian kannalle, onkin juuri se, että siinä tiukka ja mitä korkein tieteellisyys (ollen yhteiskuntatieteen viimeinen sana) yhdistyy vallankumouksellisuuteen, eivätkä ne yhdisty sattumalta, ei ainoastaan siksi, että tämän opin perustajassa yhdistyivät tiedemiehen ja vallan-

* Pankaa merkille, että Marx puhuu tässä materialistisesta kriittikistä, jota hän vain pitääkin tieteellisenä, s.o. kriittikistä, joka vertailee poliittis-juridisia, yhteiskunnallisia, jokapäiväisen elämän y.m. tosiasioita ekonomiikkaan, tuotanto-suhteiden järjestelmään, niiden luokkien etuihin, jotka kiertämättä muodostuvat kaikkien antagonististen yhteiskunnallisten suhteiden perustalla. Tuskin kukaan on voinut epäillä sitä, etteivätkö Venäjän yhteiskunnalliset suhteet olisi antagonistisia. Mutta kukaan ei vielä ole yrittänyt ottaa niitä *tuollaisen* kritiikin perustaksi.

kumousmiehen ominaisuudet, vaan ne yhdistyvät itse teoriassa sisäisesti ja erottamattomasti. Todellakin, teorian tehtäväksi, tieteen päämääräksi siinä asetetaan suoraan auttaa sorrettujen luokkaa sen todella käymässä taloudellisessa taistelussa.

„Me emme sano maailmalle: lakkaa taistelemasta — koko taistelusi on turhaa. Me vain annamme sille todellisen taistelutunnuksen” ⁷⁷.

Siis Marxin mukaan tieteen suoranaisena tehtävänä on antaa todellinen taistelutunnus, s.o. kyetä käsittämään tämä taistelu objektiivisesti tuotantosuhteiden määrätyn systeemin tulokseksi, kyetä ymmärtämään tämän taistelun välttämättömyys, sen sisältö, kulku ja kehityshedot. „Taistelutunnusta” ei voida antaa tutkimatta yksityiskohtaisesti tämän taistelun jokaista eri muotoa, seuraamatta sen jokaista askelta tämän taistelun siirtyessä muodosta toiseen, jotta osattaisiin jokaisella kysymyksessäolevalla ajankohdalla määritellä tilanne, jättämättä huomioimatta taistelun yleistä luonnetta, sen yleistä päämäärää — kaiken riiston ja kaiken sorron täydellistä ja lopullista hävittämistä.

Koettakaapa verrata Marxin „kriittilliseen ja vallankumoukselliseen” teoriaan sitä väritöntä sekasotkua, jonka „meidän tunnettu” N. K. Mihailovskimme on „kriitikissään” esittänyt ja jota vastaan hän taisteli, — ja te hämmästyitte, kuinka todellakin saattaa löytyä ihmisiä, jotka pitävät itseään „työtätekevän luokan ideologeina” ja rajoittuvat... siihen „latteaan pyöreyyteen”, joksi meidän sanomalehtikirjailijamme Marxin teorian muuttavat riistämällä siltä kaiken elävän sisällön.

Koettakaapa verrata tämän teorian vaatimukseen meidän narodnikkilaista kirjallisuuttamme, joka myöskin haluaa esiintyä työtätekevien ideologina, kirjallisuuttamme, jossa käsitellään yleensä meidän talousjärjestelmäämme ja muun muassa talonpoikaistomme historiaa ja nykyistä tilaa, — ja te hämmästyitte, miten sosialistit ovat saattaneet tyytyä sellaiseen teoriaan, joka on rajoittunut hädän ja kurjuuden tutkimiseen ja kuvailemiseen sekä moralisoimiseen niiden johdosta. Maaorjuutta ei kuvata määrätyn talousorganisaation muodoksi, joka synnyttää sellaisen ja sellaisen riiston, sellaiset antagonistiset luokat, sellaisen poliittisen,

juridisen y.m. järjestelmän,—vaan yksinkertaisesti tilanherrojen väärinkäytöksiksi ja vääryydeksi talonpoikia kohtaan. Talonpoikaisreformia ei kuvata määrättyjen talousmuotojen ja määrättyjen taloudellisten luokkien yhteen-törmäykseksi, vaan esivallan toimenpiteeksi, joka on „valinnut” vahingossa „väärän tien” mitä parhaimmasta tarkoituksestaan huolimatta. Reforminjälkeinen Venäjä kuvataan poikkeamiseksi oikealta tieltä, jonka seurauksena on ollut työtätekevien hätä, eikä määrättyksi antagonististen tuotantosuhteiden järjestelmäksi, jolla on sellainen ja sellainen kehitys.

Muuten, nykyään tuo teoria on epäilemättä menettänyt luottonsa, ja mitä pikemmin venäläiset sosialistit käsittävät, että tieteen nykyisen tason vallitessa ei voi olla vallankumouksellista teoriaa marxilaisuuden ulkopuolella, mitä pikemmin he suuntaavat kaikki voimansa tämän teorian soveltamiseksi Venäjään, teoreettisesti ja käytännöllisesti,—sitä varmempi ja nopeampi tulee olemaan vallankumouksellisen työn menestys.

Kuvataksemme havainnollisesti sitä, minkälaista turmelusta herrat „kansan ystävä” tuovat nykykauden „köyhään venäläiseen ajatteluun” kehoittamalla intelligenssiä vaikuttamaan sivistyksellisesti „kansaan” oikean, todellisen teollisuuden „luomiseksi” j.n.e.—me esitämme, mitä sellaiset henkilöt sanovat siitä, joiden ajatustapa eroaa jyrkästi meidän ajatustavastamme, nimittäin „narodnojepravolaiset”, jotka ovat narodnajavoljalaisten suoranaisia, välittömiä jälkeläisiä. Kts. kirjasta: „Polttava päivän kysymys”, 1894. „Narodnoje pravo” puolueen julkaisema.

Annettuaan erinomaisen ripityksen sen lajin narodnikeille, jotka sanovat, „että Venäjä ei saa missään nimessä, ei edes laajan vapauden ehdollakaan luopua siitä taloudellisesta organisatiostaan, joka turvaa (!) työntekijälle itsenäisen aseman tuotannossa”, jotka sanovat: „me emme tarvitse poliittisia, vaan järjestelmällisiä ja suunnitelmallisesti toteutettuja taloudellisia reformeja”, narodnojepravolaiset jatkavat:

„Me emme ole porvariston puolustajia ja vieläkin vähemmän sen ihanteiden ihailijoita, mutta jos kova kohtalo antaisi kansan valittavaksi — „suunnitelmalliset taloudelli-

set reformit” zemstvopäällikköjen suojeluksessa, jotka suojelisivat innolla niitä porvariston hyökkäyksiltä, taikka antaisi ne poliittisen vapauden pohjalla, s.o. niillä ehdoilla, jotka turvaavat kansalle etujensa järjestyneen puolustuksen,— niin luulemme, että valittuaan viimeksimainitun kansa saisi pelkkää voittoa. Meillä ei ole nykyään „poliittisia reformeja”, jotka uhkaisivat riistää kansalta sen itsenäiseltä näyttävän taloudellisen organisation,— mutta on se, mitä kaikilla ja kaikkialla on tapana pitää porvarillisena politiikkana, joka ilmenee mitä karkeimpana kansan työn riistona. Nykyään meillä ei ole laajaa enempää kuin suppeaakaan vapautta, vaan on säätyetujen suojelua, josta perustuslaillisten maiden agraarit ja kapitalistit ovat jo lakanneet haaveilemasta. Nykyään meillä ei ole „porvarillista parlamentarismia”, yhteiskuntapiirejä pidetään luodinkantaman päässä hallitustoimista,— mutta on herroja Naidenoveja, Morozoveja, Kazeja ja Beloveja, jotka vaativat Kiinan muurin pystyttämistä etujensa suojaamiseksi, rinnan „meidän uskollisen aatelistomme” edustajain kanssa, jotka menevät niin pitkälle, että vaativat itselleen ilmaista luottoa 100 rpl. desjatiinaa kohti. Heitä kutsutaan komissioihin, heitä kuunnellaan kunnioituksella, heidän äänellään on ratkaiseva merkitys maan talouselämän tärkeimmissä kysymyksissä. Ja kuka samaan aikaan esiintyy kansan puolesta ja missä? hekö, zemstvopäälliköt? Eikö juuri kansaa varten suunnitella maatalouden työläiskomppanioita? Eikö juuri nyt ole kyynillisyyttä lähentelevällä avomielisyydellä ilmoitettu, että kansalle on annettu maaosuus yksinomaan verojen maksamista ja velvollisuuksien suorittamista varten, kuten Vologdan läänin kuvernööri sanoi kiertokirjeessään? Hän vain puki sanoiksi ja lausui julki sen, mitä itsevaltius tai oikeammin sanoen byrokraattinen absolutismi politiikassaan fataalisesti toteuttaa”.

Niin hämäriä kuin narodnojepravolaisten käsitykset yhä vielä ovatkin siitä „kansasta”, jonka etuja he tahtovat puolustaa, niistä „yhteiskuntapiireistä”, joita he edelleenkin pitävät luottamusta ansaitsevana elimenä työn etujen suojelemiseksi,— niin joka tapauksessa ei voida olla tunnustamatta, että „Narodnoje pravo” puolueen perustaminen on askel eteenpäin, askel sitä kohti, että harhakuvitelmat ja haaveilut „muista teistä isänmaata varten” heitetään

lopullisesti syrjään, että pelkäämättä tunnustetaan todelliset tiet ja niiden perustalla etsitään aineksia vallankumouksellista taistelua varten. Siinä ilmenee selvästi pyrkimys demokraattisen puolueen muodostamiseen. Puhun vain „pyrkimyksestä”, sillä narodnojepravolaiset eivät valitettavasti noudata peruskatsantokantaansa johdonmukaisesti. He puhuvat yhä vieläkin liitosta ja yhdistymisestä sosialistien kanssa haluamatta ymmärtää sitä, että työläisten vetäminen yksinkertaiseen poliittiseen radikalismiin merkitsee vain työläisintelligenttien irrottamista työväenjoukoista, merkitsee työväenliikkeen tuomitsemista voimattomuuteen, sillä se voi olla voimakasta vain työväenluokan etujen täydellisen ja kaikinpuolisen ajamisen perustalla, pääomaa vastaan käytävän taloudellisen taistelun pohjalla, joka sulautuu erottamattomasti yhteen poliittisen taistelun kanssa pääoman lakeijoita vastaan. He eivät halua ymmärtää sitä, että kaikkien vallankumouksellisten ainesten „yhdistyminen” saavutetaan paljon paremmin erilaisten etujen * edustajien erillisen järjestämisen avulla ja määrättyissä tapauksissa molempien puolueiden yhteisen toiminnan avulla. He nimittävät puoluettaan yhä vieläkin „sosiaalivallankumoukselliseksi” (kts. „Narodnoje pravo” puolueen Manifestia, joka on päivätty 19 p:nä helmikuuta 1894), vaikka samaan aikaan rajoittuvat yksinomaan poliittisiin reformeihin kiertäen mitä huolellisimmin meidän „kirotut” sosialistiset kysymyksemme. Puolueen, joka kutsuu niin kiihkeästi taisteluun harhakuvitelmia vastaan, ei pitäisi johtaa muita harhakuvitelmiin heti „manifestinsa” ensimmäisillä sanoilla; ei pitäisi puhua *sosialismista* siellä, missä ei ole mitään muuta kuin *perustustaillisuutta*. Toistan kuitenkin, ettei narodnojepravolaisia saa arvioida ottamatta huomioon sitä, että he polveutuvat narodnajavoljalaisista. Siksi ei voida olla tunnustamatta, että he ottavat askeleen eteenpäin perustellessaan yksinomaan poliittista taistelua, jolla ei ole yhteyttä sosialismiin, myös yksinomaan poliitti-

* He itsekin vastustavat uskoa intelligenssin ihmeittäkevään voimaan, he itsekin puhuvat välttämättömyydestä saada taisteluun mukaan itse kansa. Sitä vartenhan on välttämätöntä, että tuo taistelu sidotaan tiettyihin jokapäiväisiin elinnetuihin, on siis välttämätöntä, että osataan erottaa toisistaan erilaiset edut ja vedetään niitä taisteluun erikseen... Mutta jos nuo erilaiset edut jätetään pelkkien poliittisten vaatimusten varjoon, jotka ovat käsiteltäviä vain intelligenssille, niin eikö se merkitse taaskin kääntymistä takaisinpäin, rajoittumista taaskin yksistään vain intelligenssin taisteluun, jonka voimattomuus äsken juuri tunnustettiin?

sella ohjelmalla. Sosialidemokraatit toivottavat narodnojepravolaisille kaikesta sydämestään menestystä, toivovat heidän puolueensa kasvavan ja kehittyvän, toivovat heidän lähentyvän kiinteämmin niihin yhteiskunnallisiin aineksiin, jotka ovat nykyisen taloudellisen järjestelmän * kannalla ja joiden *jokapäiväiset* edut ovat todella mitä kiinteimmässä yhteydessä *demokratism*in kanssa.

„Kansan ystävien” sovitteleva, pelkurimainen, sentimentaalis-haaveellinen narodnikkilaisuus ei voi pysyä kauan pystyssä, kun sen kimppuun hyökkäävät kummaltakin puolelta: poliittiset radikaalit siitä, että he saattavat osoittaa luottamusta byrokralialle, että he eivät ymmärrä poliittisen taistelun ehdotonta välttämättömyyttä;— sosialidemokraatit siitä, että he yrittävät esiintyä miltei sosialisteina, vaikka heillä ei ole mitään tekemistä sosialismin kanssa, ei minkäänlaista käsitystä työtätekevien sorron syistä eikä käynnissä olevan luokkataistelun luonteesta.

---

* (S. o. kapitalistisen järjestelmän) — eikä tuon järjestelmän ehdottoman kieltämisen ja sitä vastaan käytävän armottoman taistelun kannalla.

**NARODNIKKILAISUUDEN
TALOUDELLINEN SISÄLTÖ
JA SEN ARVOSTELU
HRA STRUVEN KIRJASSA**

**(MARXILAISUUDEN HEIJASTUMINEN
PORVARILLISESSA KIRJALLISUUDESSA)**

P. Struven kirjan „Kriittillisiä huomautuksia
kysymykseen Venäjän taloudellisesta kehityksestä“
johdosta, Pietari, 1894⁷⁸

*Kirjoitettu vuoden 1894 lopulla ja
vuoden 1895 alussa.*

*Julkaistu ensi kerran nimimerkillä
K. Tulin kokoelmassa „Aineistoa
taloudellisen kehityksemme luonnehti-
miseksi“, Pietari, 1895.*

*Julkaistaan kokoelmassa
„Aineistoa taloudellisen kehi-
tyksemme luonnehtimiseksi“
ilmestyneen tekstin mukaan*

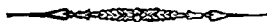
МАТЕРІАЛЫ

КЪ ХАРАКТЕРИСТИКЪ

НАШЕГО ХОЗЯЙСТВЕННОГО РАЗВИТІЯ.

СБОРНИКЪ СТАТЕЙ.

С.-ПЕТЕРБУРГЪ

Типографія П. П. Сошнина, Стремянная ул., № 12

1895

Nimisivu siitä kirjoituskokoelmasta, jossa julkaistiin V. I. Leninin teos „Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra Struven kirjassa”.— 1895.

Mainittu hra Struven kirja on narodnikkilaisuuden systemaattista arvostelua, ymmärtäen narodnikkilaisuuden laajassa mielessä — teoreettisena oppina, joka ratkaisee määrättyllä tavalla tärkeimmät sosiologiset ja taloudelliset kysymykset, sekä „talouspolitiikan perusväittämien systeeminä” (VII sivu). Jo yksistään tuollaisen tehtävän asettaminen voisi tehdä kirjan erittäin mielenkiintoiseksi; mutta tässä suhteessa on vieläkin suurempi merkitys sillä katsantokannalla, jolta arvostelua harjoitetaan. Alkulauseessa tekijä sanoo siitä seuraavaa:

„Lukeutuessaan eräissä peruskysymyksissä kirjallisuudessa aivan selvän muodon saaneisiin näkökantoihin, hän (tekijä) ei pidä itseään missään määrin sidottuna jonkin opin kirjaimeen ja säädökseen. Hänessä ei ole ortodoksian tartuntaa” (IX).

Kirjan koko sisällöstä käy selville, että näillä „kirjallisuudessa aivan selvän muodon saaneilla näkökannoilla” tarkoitetaan marxilaisia näkökantoja. Herää kysymys, nimenomaan mitä marxilaisuuden „eräitä peruskysymyksiä” tekijä hyväksyy ja mitkä hän hylkää? — minkä vuoksi ja missä määrin? Tekijä ei anna suoraa vastausta tähän kysymykseen. Siitä johtuukin, että selvittääksemme, mitä tässä kirjassa nimenomaan voidaan katsoa marxilaisuuteen kuuluvaksi — mitkä väittämät tästä opista tekijä hyväksyy ja miten johdonmukaisesti hän niitä noudattaa, — mitkä hän hylkää ja mitä siinä tapauksessa syntyy, — kaiken tämän selville saamiseksi on kirjaa käsiteltävä yksityiskohtaisesti.

Sen sisältö on erittäin monipuolinen: ensinnäkin tekijä selostaa narodnikkkiemme hyväksymää „subjektiivista metodia sosiologiassa” ja arvostelee sitä sekä asettaa sen vastakohtaksi „historiallis-taloudellisen materialismin” metodin. Sen jälkeen hän arvostelee narodnikkilaisuutta taloudelliselta kannalta ensiksikin „koko ihmiskunnan kokemuksen” perusteella (IX sivu) ja toiseksi Venäjän taloushistorian ja tosiolojen perusteella. Samalla arvostellaan myöskin narodnikkilaisen talouspolitiikan dogmeja. Tämä sisällön monipuolisuus (mikä on aivan kiertämätöntä arvosteltaessa yhteiskunnallisen ajattelumme erästä suurinta virtausta) määrää käsittelyn muodonkin: on seurattava askel askeleelta tekijän esitystä pysähtyen hänen perustelujensa jokaiseen sarjaan.

Mutta ennen kuin ryhdyn käsittelemään kirjaa, pidän välttämättömänä pysähtyä yksityiskohtaisemmin eräisiin ennakkoselityksiin. Tämän artikkelin tarkoituksena on arvostella hra Struven kirjaa sellaisen henkilön kannalta, joka „lukeutuu” *kaikissa* (eikä vain „eräissä”) „peruskysymyksissä kirjallisuudessa aivan selvän muodon saaneisiin näkökantoihin”.

Kritiikin mielessä näitä näkökantoja on jo useampaan otteeseen selostettu liberaalis-narodnikkilaisessa lehdistössä, ja tämä selostaminen on hämännyt niitä hirveästi,—enemmänkin: se on vääristellyt niitä sekottamalla niihin hegeliläisyyden, jolla ei ole mitään tekemistä niiden kanssa, „uskon välttämättömyyteen, että jokaisen maan on käytävä kapitalismin vaiheen kautta”, ja paljon muuta jo puhtaasti novejvremjäläistä pötyä.

Erikoisesti on vääristelty opin käytännöllistä puolta, sen soveltamista Venäjän asioihin. Haluamatta ymmärtää sitä, että venäläisen marxilaisen opin lähtökohtana on kerrassaan toisenlainen käsitys Venäjän tosioloista, meidän liberaalimme ja narodnikkimme ovat vertailleet tätä oppia omiin entisiin näkökantoihinsa Venäjän tosioloista ja tulleet sellaisiin johtopäätöksiin, jotka ovat aivan mahdollottomia ja jotka kaiken lisäksi nostavat marxilaisia vastaan mitä vilsimpiä syytöksiä.

Sen vuoksi en katso voivani ryhtyä käsittelemään hra Struven kirjaa ennen kuin olen määritellyt tarkasti suh-

teeni narodnikkilaisuuteen. Sitä paitsi käsiteltävänä olevan kirjan monien kohtien selittämiseksi on väittämätöntä verrata ennakolta narodnikkilaista ja marxilaisista katsantokantaa toisiinsa, sillä tässä kirjassa rajoitutaan opin objektiiviseen puoleen ja jätetään melkein tyyten syrjään käytännölliset johtopäätökset.

Tämä vertailu näyttää meille, mitä yhteisiä lähtökohtia on narodnikkilaisuudella ja marxilaisuudella ja mikä peruseroavaisuus on niiden välillä. Tällöin on sopivampaa ottaa vanha venäläinen narodnikkilaisuus, sillä se on ensinnäkin verrattomasti paljon korkeammalla nykyistä narodnikkilaisuutta (jota edustavat sellaiset lehdet kuin „Russkoje Bogatstvo”) johdonmukaisuudessaan ja selvässä kannanotossaan ja toiseksi se tuo täydellisemmin esiin narodnikkilaisuuden parhaimmat puolet, joihin marxilaisuuskin eräissä suhteissa läheisesti yhtyy.

Ottakaamme eräs sellaisista vanhan venäläisen narodnikkilaisuuden professions de foi'sta* ja seuratkaamme tekijää askel askeleelta.

---

* — uskontunnustuksista. *Toim.*

I LUKU

REUNAHUOMAUTUKSIA NARODNIKKILAISEEN
PROFESSION DE FOIHIN

Aikakauslehti „Otetshestvennyje Zapiski” CCXLII osassa * on julkaistu ilman tekijän nimeä artikkeli: „Uusia oraita kansan vainiolla”, jossa tuodaan selväpiirteisesti esille narodnikkilaisuuden edistysmieliset puolet venäläisen liberalismiin vastapainoksi.

Tekijä aloittaa siitä, että „nyt” pidetään „miltei kavaluksena” sitä, jos protestoidaan niitä „henkilöitä vastaan, jotka nousevat esiin kansan keskuudesta ja asettuvat korkeammalle yhteiskunnalliselle asteelle”.

„Vielä äskettäin eräs kirjallisuusaasi potkaisu „Otetshestvennyje Zapiski” julkaisua tämän *pessimistisyydestä kansaa kohtaan*, kuten hän sanoi eräästä pienestä arvostelusta Zlatovratskin kirjasen johdosta, jossa ei ollut mitään pessimististä, lukuunottamatta pessimistisyyttä koronkiskuruuden ja yleensä rahalantin turmelevan vaikutuksen suhteen; kun sitten Gl. Uspenski kirjoitti huomautukset viimeisiin katsauksiinsa („Otetshestvennyje Zapiski”, № 11, 1878), niin liberaalinen suo alkoi hyllyä aivan kuin sadussa... ja aivan odottamatta ilmestyi niin paljon kansan puolustajia, että me oikein hämmästyimme sitä, kuinka paljon kansallamme on ystäviä..... En voi muuta kuin olla myötätuntoinen... kysymyksen asettamiselle maaseutukaunkaisesta ja kirjallisuuspoikain suhteesta siihen, tai paremminkin — ei poikain, vaan herroihin aatelisiin ja lakeijoihin kuuluvien naissankarien ja nuoren kauppiassäädyn suhteesta siihen..... Se, että maaseudulle lauletaan serenaadeja ja „veikeillään” sen edessä, ei vielä merkitse lainkaan maaseudun rakastamista ja kunnioittamista, samoin kuin maaseudun epäkohtien osoittaminenkaan ei vielä merkitse lainkaan vihamielistä suhtautumista siihen. Jos kysytte tuolta samaiselta Uspenskilta, ...mikä häntä eniten miellyttää, missä hän näkee eniten tulevaisuuden takeita — maaseudussa vaiko vanha-aatelisissa ja uusporvarillisissa kerrostumissa? — niin voiko olla vähäistäkään epäilystä siitä, etteikö hän sanoisi: „maaseudussa””.

* Vuosi 1879, № 2, „Katsaus nykytilanteeseen”, s. 125—152.

Tämä kohta on hyvin kuvaava. Ensiksikin se osoittaa havainnollisesti, mikä on narodnikkilaisuuden olemus: protesti maaorjuuden järjestelmää vastaan (vanha-aatellinen kerrostuma) ja porvarillisuutta vastaan (uusporvarillinen kerrostuma) Venäjällä *talonpojan, pientuottajan näkökannalta*. Toiseksi se osoittaa samalla myös tämän protestin haaveellisuuden, sen kääntymisen pois tosiasioista.

Vai onko „maaseutua” olemassa jossain „vanha-aatellisen” tai „uusporvarillisen” järjestelmän *ulkopuolella*? Eivätkö molempien edustajat ole omalla tavallaan rakentaneet ja rakenna juuri „maaseutua”? Maaseutu — se juuri onkin osittain „vanha-aatellista” ja osittain „uusporvarillista” kerrostumaa. Pyöritelkää maaseutua kuinka tahansa, — mutta jos te tyydytte tosilojen toteamiseen (vain siitä onkin kysymys) ettekä lähde puhumaan mahdollisuuksista, niin te ette löydä siinä mitään muuta, mitään kolmatta „kerrostumaa”. Ja kun narodnikit *löytävät* sellaisen, niin vain siksi, että he eivät näe puitten takaa metsää, että erillisten talonpoikaisyhteisöjen *maanhallinnan* muodon takaa he eivät näe Venäjän koko yhteiskunnallisen talouden taloudellista organisatiota. Muuttaessaan talonpojan tavaran-tuottajaksi tämä organisatio tekee hänestä pikkuporvarin, — markkinoita varten työskentelevän eristäytyneen pikkuisännän; sen vuoksi se sulkee pois mahdollisuuden etsiä „tulevaisuuden takeita” *takaapäin* ja pakoittaa etsimään niitä *edestä* — ei „maaseudulta”, missä „vanha-aatelisten” ja „uusporvarillisten” kerrostumien kietoutuminen toisiinsa huonontaa kauheasti työn asemaa ja riistää työltä mahdollisuuden taistella „uusporvarillisen” järjestyksen valtiaita vastaan, koska näiden valtiaiden etujen ja työn etujen vastakohtaisuus ei ole riittävästi kehittynyt, — vaan niitä on etsittävä täysin kehittyneestä, loppuun saakka „uusporvarillisesta” kerrostumasta, joka on täydellisesti puhdistunut „vanha-aatellisista” ihannoista, joka on yhteiskunnallistanut työn, vienyt päätökseen ja selvittänyt sen yhteiskunnallisen vastakohtaisuuden, joka on maaseudulla vielä itutilassa, ahtaalle puristettuna.

Nyt on hahmoteltava ne teoreettiset eroavaisuudet, joita on olemassa narodnikkilaisuuteen ja marxilaisuuteen *johtavien oppien välillä*, Venäjän tosilojen ja historian erilaisen *ymmärtämisen välillä*.

Seuratkaamme edelleen tekijää.

Hän vakuuttelee „suuttumuksen valtaan joutuneille herroille”, että Uspenski ymmärtää kansan köyhyiden ja kansan moraalikäsitteiden välisen suhteen

„paremmin kuin monet maaseudun ihailijat, joille... maaseutu on... jotain liberaalisen passin tapaista, jonka nykypäivien kaltaisina aika-kausina tavallisesti kaikki kyllin järkevät ja käytännölliset porvarit hankkivat itselleen”.

Minkähän vuoksi, ajattelette te, hra narodnikki, tapahtuu tuollainen työn etuja edustamaan haluavalle ihmiselle niin surkuteltava ja epämielinen juttu kuin että se, mitä hän pitää „tulevaisuuden takeena”, muuttuukin „liberaaliseksi passiksi”? Tuon tulevaisuuden pitää sulkea pois porvaristo,— mutta se, minkä kautta te haluatte päästä tuohon tulevaisuuteen, ei ainoastaan ole kohtaamatta vihamielisyyttä „käytännöllisten ja järkevien porvarien” taholta, vaan nämä päinvastoin ottavat sen mielellään ja ottavat sen „passiksi”.

Miten te luulette, olisiko tuollainen skandaalimainen juttu ollut mahdollinen, jos te ette olisi osoittaneet „tulevaisuuden takeita” sieltä, missä sille järjestelmälle, jossa isäntinä ovat „käytännölliset ja järkevät porvarit”, ominaiset yhteiskunnalliset vastakohdat ovat vielä kehittymättömässä muodossa, sikiöasteella, vaan siellä, missä ne ovat kehittyneet loppuun saakka, nec plus ultraan * saakka, missä siis ei saa rajoittua palliatiiveihin ja puolinaisiin toimenpiteisiin, missä ei saa käyttää työtätekevien desideratumeja ** omaksi hyödyksi, missä kysymys on asetettu suoraan?

Ettekö te juuri itse sano alempana seuraavaa:

„Passiiviset kansan ystävät eivät halua ymmärtää sitä yksinkertaista asiaa, että kaikki yhteiskunnassa toimivat voimat jakaantuvat tavallisesti kahdeksi samanvertaiseksi, toisilleen vastakkaiseksi voimaksi, ja että passiiviset voimat, jotka eivät näytä osallistuvan taisteluun, palvelevat vain sitä voimaa, jolla on sillä kertaa yliote” (s. 132).

Eikö maaseutu sitten kuulu tämän luonnekuvan piiriin, onko se jokin erikoinen maailma, jossa ei ole näitä „toisilleen vastakkaisia voimia” ja taistelua, jotta siitä voitaisiin puhua summittaisesti pelkäämättä, että siten joudutaan

* — äärimmäisyyteen saakka. *Toim.*

** — toivomuksia, vaatimuksia. *Toim.*

toimimaan „yliotteen saaneen voiman” hyväksi? Koska kerran on tullut puheeksi taistelu, niin onko sitten perusteltua aloittaa siitä, missä tämän taistelun sisältöön on kasaantunut paljon asiaankuulumattomia seikkoja, jotka häiritsevät näiden toisilleen vastakkaisten voimien varmaa ja lopullista erottamista toisistaan, jotka häiritsevät näkemästä selvästi päävihollista? Eikö ole ilmeistä, että ohjelma, jonka tekijä esittää artikkelinsa lopussa — sivistys, talonpoikain maanhallinnan laajentaminen, verojen huojentaminen — ei pysty kajoamaan hiuskarvankaan vertaa niihin, joilla on yliote, ja että ohjelman viimeinen kohtahan — „kansanteollisuuden järjestäminen” — jo edellyttää, että taistelu ei ole vain jo käyty, vaan että se on jo kaiken lisäksi päättynyt voittoon? Teidän ohjelmanne karttaa sitä antagonismia, jonka olemassaoloa te ette itsekään voineet olla myöntämättä. Siksi se ei peloitakaan „uusporvarillisen kerrostuman” isäntiä. Teidän ohjelmanne on pikkuporvarillinen haave. Siksipä se ei kelpaakaan muuksi kuin „liberaaliseksi passiksi”.

„Henkilöt, joille maaseutu on abstraktinen käsite ja maamies — abstraktinen Narkissos, ajattelevatkin huonosti, kun he sanovat, että maaseutua pitää vain kehua ja vakuutella, että se kestää mainiosti kaikkia sitä turmelevia vaikutteita vastaan. Kun maaseutu on pantu sellaisiin olosuhteisiin, että sen täytyy käydä joka päivä kamppailua kolikosta, kun koronkiskurit nylkevät sitä, kulakit petkuttavat ja tilanherrat polkevat, kun sitä toisinaan piestään kunnanhallinnossa, niin voiko tämä olla vaikuttamatta sen moraaliseen puoleen?.. Kun rupla, tuo kapitalistinen kuu, nousee maaseutumaiseman etualalle, kun kaikki katseet, kaikki ajatukset ja henkiset voimat kohdistuvat siihen, kun siitä tulee elämän tarkoitusperä ja yksilöllisten kykyjen mittapuu, niin voidaanko tämä tosiasia salata ja sanoa, että maamies on sellainen rahallista hyötyä ylenkatsova Kosma, joka ei ollenkaan tarvitse rahaa? Kun maaseudulla on havaittavissa pyrkimystä eripuraisuuteen, kun kulakisto rehoittaa kukkeasti ja pyrkii orjuuttamaan vähävikisimmän talonpoikaiston batrakkien asemaan, hajoittamaan yhteisön j.n.e., niin voidaanko kaikki nämä tosiasiat salata, kysyn minä?! Me voimme toivoa niiden seikkaperäisempää ja kaikinpuolista tutkimista, voimme selittää itsellemme niiden johtuvan köyhyyden ahdistavista olosuhteista (nälässä ihmiset varastelevat, tappavat ja äärimmäisissä tapauksissa syövätkin toisiaan), mutta niitä ei voida kokonaan salata. Niiden salaaminen merkitsee statum quo'n * puolustamista, se merkitsee surullisenkuuluisan laissez faire, laissez aller'in ** puolustamista siihen saakka, kunnes surulliset ilmiöt paisuvat kaameihin mittasuhteisiin Yleensä totuuden kaunisteleminen on aina turhaa”.

* — aikaisempi, muuttumaton tila. *Toim.*

** — antakaa tapahtumien mennä menoaan. *Toim.*

Miten mainio tämä maaseudusta annettu kuva taaskin on ja miten vähäpätöisiä ovatkaan siitä tehdyt johtopäätökset! miten hyvin onkaan tosiasiat nähty ja kuinka mitätön onkaan niiden selitys ja ymmärtäminen! Tässä me näemme taaskin työn suojelemista koskevien desideratumien ja niiden toteuttamiskeinojen välillä olevan ammottavan kuilun. Kapitalismi maaseudulla ei tekijän mielestä ole sen enempää kuin „surullinen ilmiö”. Vaikka hän näkee samaa kapitalismia kaupungissakin suurissa mittasuhteissa, näkee, kuinka kapitalismi on alistanut itselleen ei ainoastaan kaikki kansan työn alat, vaan vieläpä „edistysmielisen” kirjallisuudenkin, joka esittää kansan nimessä ja kansan hyväksi porvarillisia toimenpiteitä,— niin siitä huolimatta hän ei halua myöntää sitä, että kysymys on yhteiskunnallisen taloutemme erikoisesta organisatiosta, ja hän lohduttelee itseään sellaisilla haaveilla, että se on vain „ahdistavien olosuhteiden” aiheuttama surullinen ilmiö. Mutta jos ei pidetä kiinni puuttumattomuusteoriasta, niin silloin nuo olosuhteet voidaan poistaa. Niin, *jospahan* ja *kunpahan*! Mutta Venäjällä ei ole vielä milloinkaan ollut puuttumattomuuspolitiikkaa; aina on ollut puuttumista... porvariston eduksi, ja ainoastaan „ruokalevon jälkeiset” makeat unelmat saattavat synnyttää toiveita sen muuttumisesta ilman „sosiaalisen voiman uudestijaottelua luokkien välillä”, kuten hra Struve sanoo.

„Me unohdamme sen, että yhteiskuntapiirimme tarvitsevat ihanteita — poliittisia, kansalais- ynnä muita ihanteita — pääasiassa sitä varten, että varattuaan itselleen niitä ne voisivat olla mitään ajattelematta, että yhteiskuntapiirimme eivät etsi niitä nuorekkaan levottomina, vaan ruokalevon jälkeisellä rauhallisuudella, että pettyessään nämä yhteiskuntapiirit eivät tunne siitä sieluntuskia, vaan kestävät sen kevein mielin kuin arkadialainen prinssi. Sellaista on ainakin yhteiskuntapiirimme valtava enemmistö. Ne eivät oikeastaan kaipaakaan mitään ihanteita, sillä ne ovat kylläisiä ja vatsan prosessit tyydyttävät täydellisesti niitä”.

Mainio luonnekuva meidän liberaalis-narodnikkilaisista yhteiskuntapiireistämme.

Herää kysymys, kuka nyt on johdonmukaisempi: „narodnikitko”, jotka puuhailevat ja touhuavat edelleenkin näiden „yhteiskuntapiirien” kanssa, kestitsevät niitä kuvailemalla „koittavan” kapitalismin kauhuja, „uhkaavaa pahaa”*,

* Mitä se uhkaa? vatsan prosessejako? Kapitalismi ei ole ainoastaan „uhkaamatta” niitä, vaan päinvastoin se lupaa niille mitä hienoimpia ja valittuimpia herkkuja.

kuten kirjoituksen tekijä sanoo, kehoittavat yhteiskuntapiirien edustajia kääntymään pois siltä väärältä tieltä, jolle „me” olemme poikenneet j.n.e.,—vaiko marxilaiset, jotka ovat niin „ahdasmielisiä”, että erottavat itsensä jyrkästi yhteiskuntapiireistä ja pitävät tarpeellisena kääntyä yksinomaan niiden puoleen, jotka eivät „tyyty” *eivätkä voi tyytyä* „vatsan prosesseihin”, kuka tarvitsee ihanteita ja kenelle ne ovat jokapäiväisen elämän kysymyksiä.

Se on tyttökoululaisten suhdetta, — jatkaa tekijä. Se

„todistaa ajatusten ja tunteiden syvää turmeltuneisuutta... koskaan vielä ei ole ollut näin säädyllistä, kiilloitettua, näin viatonta ja samalla näin syvää turmeltuneisuutta. Tämä turmeltuneisuus on kokonaan nykyaikamme historian ansiota, porvarillisen kulttuurin ansiota [s. o. porvarillisen, kapitalistisen järjestyksen ansiota, kun sanotaan täsmällisemmin. K. T.*], joka on kehittynyt aatelitapojen, aatelisten sentimentaalisuuden, tietämättömyyden ja laiskuuden pohjalla. Porvarillisuus on tuonut elämään oman oppinsa, omat moraalisäädöksensä ja omat sofisminsaa”.

Tuntuu siltä, että tekijä on arvioinut tosiolot niin oikein, että hän olisi voinut ymmärtää myöskin ainoan mahdollisen ulospääsyn. Jos koko kysymys on meidän porvarillisessa kulttuurissamme, niin ei siis voi olla muita „tulevaisuuden takeita” kuin tämän porvariston „antipodi”; sillä vain yksin se on lopullisesti „differentioitunut” tästä „porvarillisesta kulttuurista”, vain se on sille loppuun saakka ja perääntymättömästi vihamielinen eikä voi mennä minkäänlaisiin kompromisseihin, joista on niin mukavaa kyhätä „liberaalisia passeja”.

Mutta eipäs. Voihan sitä vielä haaveksia. „Kulttuuri” on todellakin pelkkää „porvarillisuutta”, pelkkää turmelusta. Mutta sehän on vain tulosta vanhoista aatelistavoista (itsehän hän vastikään myönsi, että se on uudemman historian aikaansaamaa, sen historian, joka juuri onkin hävittänyt pois vanhat aatelistavat) ja laiskuudesta — siis se on jotain satunnaista ja sellaista, miltä puuttuu vahvoja juuria j.n.e., j.n.e. Seuraa fraaseja, joissa ei ole mitään ajatusta, paitsi kääntymistä pois tosiasioista ja sentimentaalista haaveilua, joka sulkee silmät näkemästä sitä, että *on olemassa* „toisilleen vastakkaisia voimia”. Kuulkaahan:

„Sen (porvarillisuuden) pitää saada nostetuksi ne (tiede, moraalisaäntöjen kokoelma) katederille, kirjallisuuteen, oikeuslaitokseen ja

* K. T. (K. Tulin) — V. I. Lenin. *Toim.*

muihin elämän asemiin. [Ylempänä olemme nähneet, että se on jo saattanut ne niin syvään „elämän asemaan” kuin maaseudulle. K. T.]. Ensin näkin se ei löydä sitä varten riittävän kelvollisia ihmisiä ja välttämättömyyden pakosta kääntyy ihmisten puoleen, joilla on toisenlaiset perinnäistavat. [Venäläinen porvaristoko muka „ei löydä ihmisiä”?! Sitä ei kannata edes kumota, semmitenkään kun tekijä itse kumoaa alempana itsensä. K.T.]. Nämä henkilöt eivät tunne asioita [venäläiset kapitalistitko?! K. T.], heidän askeleensa ovat epävarmoja, liikkeensä kömpelöitä [he „tuntevat asiat” riittävän hyvin saadakseen kymmeniä ja satoja prosentteja voittoa; he ovat riittävän „kokeneita” käyttäkkeeseen kaikkialla truck-systeemiä?]; riittävän näppäriä saadakseen suojelustulleja. Vain sellaisen päässä, joka ei joudu itse välittömästi ja suoraan kokemaan näiden henkilöiden harjoittamaa sortoa, vain pikkuporvarin päässä voi kangastaa tuollainen mielikuvitus. K.T.]; he yrittävät matkia länsieurooppalaista porvaristoa, tilaavat kirjoja, opiskelevat [tässä tekijän jo täytyy itsensä myöntää vastikään kyhäämensä haaveen mielikuvituksellisuus: ikään kuin „porvarillinen kulttuuri” meillä olisi kehittynyt tietämättömyyden pohjalla. Se ei ole totta. Juuri se on tuonut reforminjälkeiselle Venäjälle sen kulttuurisuuden, „valistuneisuuden”. „Totuuden kaunisteleminen”, vihollisen kuvaaminen voimattomaksi ja pohjaa vailla olevaksi „on yleensä aina turhaa”. K.T.]; toisinaan he alkavat surra menneisyyttä, toisinaan taas mietiskelevät tulevaisuutta, sillä jostain kantautuu sellaisia ääniä, että porvaristo on vain julkeita nousukkaita, että sen oppi ei kestä arvostelua ja että sen moraalissäädokset eivät kelpaa kerrassaan mihinkään”.

Venäläisellä porvaristollako on muka vikana „surra menneisyyttä” ja „mietiskellä tulevaisuutta”?! Olkaa jo! Onpa tosiaan ihmisillä halua petkuttaa itseään, parjata noin äärettömästi venäläistä porvaristo poloista, että se on muka joutunut hämilleen kuullessaan ääniä „porvariston kelvottomuudesta”! Eiköhän asia ole päinvastoin: eivätköhän juuri nuo „äänet” joutuneet „hämilleen”, kun niille kunnollisesti arjäistiin, eivätköhän juuri ne „mietiskele tulevaisuutta”?..

Ja nämä tällaiset herrat vielä ihmettelevät eivätkä ole ymmärtävinään, minkä vuoksi heitä nimitetään romantiikoiksi!

„Kuitenkin on haettava pelastusta. Porvaristo ei pyydä, vaan tuhoon joutumisen uhalla se käskee menemään työhön*. Ellet mene, niin jää leivättä ja joudut seisomaan keskellä katuja ja huutelemaan: „antakaa virkaeron saaneelle alikapteenille”, tai saat suorastaan kuolla nälkään. Ja niin sitten alkaa työnteko, kuuluu vinkunaa ja narinaa, räiske käy, on touhua ja tohinaa. Työ on kiireellistä, se

* Huomatkaa, lukija, tämä seikka. Kun narodnikki sanoo, että meillä Venäjällä „porvaristo käskee menemään työhön”, — niin silloin se on totta. Mutta kun marxilainen sanoo, että meillä vallitsee kapitalistinen tuotantotapa, — niin silloin hra V.V. alkaa huutaa, että marxilainen pyrki „vaihtamaan demokraattisen (sic!) [sillä tavalla! Toim.] järjestelmän kapitalistiseen järjestelmään”.

ei siedä lykkäystä. Loppujen lopuksi kone on saatu käyntiin. Vinkunaa ja vihlovia ääniä tuntuu olevan vähemmän, osat alkavat ikään kuin toimia, kuuluu vain jonkin kömpelyksen jyskettä. Mutta se on sitäkin kauheampaa: palkit notkuvat yhä enemmän, ruuvit höltyvät ja pidäkin varasi, ettei vaan kaikki hajoaisi sirpaleiksi”.

Tämä kohta on erittäin kuvaava sen vuoksi, että se sisältää selväpiirteisessä, lakoonisessa ja kauniissa muodossa niiden mielipiteiden kaavan, joita venäläiset narodnikit niin mielellään pukevut tieteelliseen asuun. Lähtien kiistattomista, ehdottoman varmoista tosiasioista, jotka todistavat kapitalistisessa järjestelmässä olevan ristiriitoja, sortoa, sukupuuttoon kuolemista, työttömyyttä j.n.e., he yrittävät saada todistetuksi, että kapitalismi on kerrassaan huono juttu, sellainen „kömpelys” [vertaa V. V:tä, *Kablukovia* („Kysymys työläisistä maataloudessa”), *osittain* hra Nikolai —onia], että „pidäkin varasi”, ettei se hajoaisi sirpaleiksi.

Olemme pitäneet silmällä, jo monta monituista vuotta pitäneet silmällä ja saaneet nähdä, että tuo voima, joka käskää Venäjän kansaa menemään työhön, yhä vain lujittuu ja kasvaa, että se ylpeilee koko Euroopan edessä Venäjän mahdista, jota se itse luo, ja tietenkin iloitsee siitä, että „kuuluu ääniä”, jotka puhuvat vain siitä, että on rakennettava toiveet „ruuvien höltymiseen”.

„Heikoilla ihmisillä sydän jäähmetty pelosta. „Sitä parempi”, sanovat hurjapäiset ihmiset. „Sitä parempi”, sanoo porvaristokin: — „sitä pikemmin tilaamme ulkomailta uuden koneiston, sitä pikemmin valmistamme alustat, laudat ja muut karkeat osat kotoisista tarpeista, sitä pikemmin hankimme taitavia koneenkäyttäjiä”. Mutta yhteiskunnan moraalinen puoli on koko tämän ajan mitä kurjimmassa tilassa. Eräät pääsevät uuden toiminnan makuun ja ponnistelevat pakahtuakseen, toiset jäävät jälkeen ja pettyvät elämän suhteen”.

Voi poloista Venäjän porvaristoa! Se ponnistelee „pakahtuakseen” anastaakseen lisäarvoa! ja moraalin kannalta tuntee olonsa kurjaksi! (Älkää unohtako, että sivua ylempanä koko tätä moraaliala pidettiin vain vatsan prosesseina ja turmeltuneisuutena.) On ymmärrettävää, ettei tässä tarvita enää mitään taistelua sitä vastaan — semmitenkään mitään luokkataistelua, — vaan pitää yksinkertaisesti torua hyvin — ja se lakkaa tekemästä itselleen väkivaltaa.

„Tänä aikana ei juuri kukaan ajattele kansaa; mutta samalla kuitenkin porvariston sääntöjen mukaan kaikki tehdään muka kansaa

varten, sen hyväksi; samalla kuitenkin jokainen yhteiskunnallinen toimihenkilö ja kirjallisuus pitävät velvollisuutenaan puhua sen eduista... Tämä liberaalisen teeskentelevä suuntaus on tukahduttanut kaikki muut suuntauukset ja tullut vallitsevaksi. Meidän *demokraattisena aikanamme* hra Suvorin ei ole ainoa, joka julkisesti tunnustaa rakastavansa kansaa ja sanoo: „ainoa, mitä olen aina rakastanut ja rakastan hautaan saakka, on kansa, olenhan itsekän lähtöisin kansasta” (mikä ei vielä todista kerrassaan mitään); mutta vieläpä „Moskovskije Vedomostikin” suhtautuu siihen jotenkin aivan toisin... ja jotenkin, tietysti omalla tavallaan, pitää huolta sen hyvinvoinnista. Nykyään ei enää ole ainoatakaan sellaista lehteä, kuin oli „Vestj”⁸⁰ vainaja, s.o. ilmeisen epäystävällistä kansaa kohtaan. Mutta ilmeisen epäystävällinen suhde oli parempi, sillä silloin vihollinen oli näkyvässä, aivan kuin kämmenellä: silloin näkyi, miltä kannalta se on tompeli ja miltä kannalta veijari. Nyt ovat kaikki ystäviä ja samaan aikaan kaikki ovat vihollisia: kaikki on mennyt sekaisin yleisessä kaaoksessa. Kansa on juuri, niinkuin Uspenski sanoo, kiedottu jonkinlaiseen usvaan, joka panee kokemattoman henkilön pois tolalta ja tieltä. Ennen hän näki edessään vain pelkkää vilpityntä laittomuutta. Mutta nyt hänelle sanotaan, että hän on yhtä vapaa kuin tilanherrakin, sanotaan, että hän hoitaa itse omia asioitaan, sanotaan, että hänet nostetaan mitättömyydestä ja asetetaan jaloilleen, vaikka kalkessa tässä huolenpidossa on pelkkää loppumatonta väärennystä ja tekopyhyyttä, joka kietoo sitä ohuena, mutta vahvana lankana”.

Mikä on totta, niin se on totta!

„Silloin eivät läheskään kaikki järjestelleet luotto- ja säästöyhtiöitä, jotka auttavat kulakistoa ja jättävät oikeat köyhät talonpojat ilman luottoa”.

Ensin voisi luulla, että tekijän, joka ymmärtää luoton porvarillisen luonteen, pitäisi kokonaan karttaa näitä kaikenlaisia porvarillisia toimenpiteitä. Mutta pikkuporvarin erikoisena ja peruspiirteenä on taistella porvarillisuutta vastaan itsensä porvarillisen yhteiskunnan keinoilla. Sen vuoksi tekijäkin, kuten narodnikit yleensä, tekee *korjauksia* porvarilliseen toimintaan vaatien laajempaa luottoa, luottoa oikeille köyhille talonpojille!

„...ei ole pohdittu voimaperäisen talouden välttämättömyyttä, jota taloutta häiritsevät peltojen uusintajaot ja yhteisö (?); ei ole pohdittu henkiverojen raskautta eikä ole ehdotettu tuloveroa, on oltu vaihtelullisista veroista ja siitä, että tulovero muuttuu käytännössä tavalisesti niiden samojen köyhien talonpoikain verotukseksi; ei ole puhuttu maalainasta, joka on välttämätöntä talonpojille maan ostamiseksi tilanherroilta epänormaalisen korkeilla hinnoilla j.n.e... Samaa on sanottava yhteiskuntapiireistäkin: sielläkin on kansalla sellainen liuta ystäviä, että ihmetellä täytyy... Kohta puoleen alkavat nähtävästi panttilainajaat ja kapakoitsijatkin puhua rakkaudesta kansaan”.

Protesti porvarillisuutta vastaan on mainio; mutta johtopäätökset ovat mitättömiä: porvaristo on vallalla sekä elämässä että yhteiskunnassa. Tuntuisi siltä, että pitäisi kääntää selkä yhteiskuntapiireille ja mennä porvariston antipodin puolelle.

Mutta ei, pitää propagoida luoton järjestämistä „oikeille köyhille talonpojille”!

„Kumpi on enemmän syyssä tuollaiseen asiintilan sekavuuteen — kirjallisuus vaiko yhteiskuntapiirit, — sitä on vaikea määrittellä, ja sitä paitsi sen määrittely olisi hyödytöntä. Sanotaan, että kala alkaa pilaantua päästä, mutta minä en anna tälle puhtaasti kulinaariselle havainnolle mitään merkitystä”.

Porvarillinen yhteiskunta mätänee — sellainen siis on tekijän ajatus. Kannattaa korostaa, että juuri sitä marxilaiset pitävät lähtökohtana.

„Mutta sillä aikaa, kun me keimailemme maaseudun edessä ja mielistelemme sitä, historian pyörä pyörii edelleen, vaistovaraiset voimat jatkavat toimintaansa eli, selvemmin ja yksinkertaisemmin sanoen, elämänkulkuun takertuu kaikenlaisia veijareita, jotka muovailivat sitä mieleisekseen. Sillä aikaa, kun kirjallisuus väittelee maaseutua koskevista asioista, maamiehen kaunomielisyydestä ja hänen tiedonpuutteestaan, sillä aikaa kun publisistiikka kuluttaa kokonaisia ämpärillisiä mustetta kirjoittaessaan yhteisöä ja maanomistuksen muotoja koskevista kysymyksistä, sillä aikaa, kun verovaliokunta jatkaa veroreformin pohtimista, — maaseutu jää kokonaan osattomaksi”.

Kas vain! „Sillä aikaa, kun me juttuamme — historian pyörä pyörii ja vaistovaraiset voimat toimivat”!

Millaisen melun te, ystävät, nostaisittekaan, jos minä olisin tuon sanonut!

Kun marxilaiset puhuvat „historian pyörästä ja vaistovaraisista voimista” selittäen samalla tarkasti, että nämä „vaistovaraiset voimat” ovat kehittyvän porvariston voimia, niin herrat narodnikit pitävät parempana vaieta siitä, pitääkö näiden „vaistovaraisten voimien” kasvua koskeva tosiasia paikkansa ja onko se oikein arvioitu, ja jaaritella viho viimeistä pötyä siitä, millaisia „mystikkoja ja metafyyssikkoja” ovatkaan ne, jotka voivat puhua „historian pyörästä” ja „vaistovaraisista voimista”.

Tämän narodnikilta otetun lausunnon ja marxilaisten tavallisen väittämän välillä on vain se ero, ja sangen oleellinen ero, — että kun narodnikin mielestä nämä „vaistovaraiset voimat” ovat „veijareita”, jotka „takertuvat elämänkulkuun”, niin marxilaisen mielestä vaistovaraiset

voimat olennoituvat porvaristoluokassa, joka on kapitalistiselle yhteiskuntamuodolle ominaisen yhteiskunta-„elämän” tuote ja ilmaus, eivätkä „takerru elämänkulkuun” sattumalta ja jostain ulkoa tulleina. Pysytellessään kaikenlaisten luottojen, verojen, maanomistusmuotojen, maan uusintajakojen, parannusten y.m.s. pinnalla, narodnikki ei pysty näkemään niitä syviä juuria, jotka porvaristolla on Venäjän tuotanto-suhteissa, ja siksi hän lohduttelee itseään lapsellisilla kuviteluilla, etteivät ne ole sen enempää kuin „veijareita”. Ja luonnollisesti *tuollaiselta* näkökannalta on todellakin aivan käsittämätöntä, mitä tekemistä tässä on luokkataistelulla, kun koko juttu on vain „veijarien” syrjäyttämässä. Luonnollisesti herrat narodnikit vastaavat marxilaisten tarmokkaasti ja moneen kertaan toistamiin mainintoihin tästä taistelusta mitään ymmärtämättömän henkilön vaitiololla niinkuin henkilö, joka ei näe luokkaa, vaan näkee ainoastaan „veijareita”.

Luokkaa vastaan voi taistella vain *toinen luokka*, ja sitä paitsi ehdottomasti sellainen luokka, joka on jo kokonaan „differentioitunut” vihollisestaan ja on sille täysin vastakkainen, mutta taisteluun „veijareita” vastaan riittää pelkkä poliisikin, äärimmäisessä tapauksessa „yhteiskunta” ja „valtio”.

Kohta me kuitenkin saamme nähdä, mitä nämä „veijarit” ovat itsensä narodnikin luonnehtimina, kuinka syvällä ovat niiden juuret ja kuinka kaikkikäsitäviä ovat niiden yhteiskunnalliset tehtävät.

Ylläesitettyjen sanojen jälkeen „passiivisista kansan ystäväistä” tekijä jatkaa heti edelleen:

„Se on jotain parempaa kuin aseellinen puolueettomuus politiikassa, parempaa siksi, että tällöin aina annetaan aktiivista apua voimakkaammalle. Olkoonpa passiivinen ystävä tunteiltaan miten vilpittön tahansa, yrittäköönpä hän asettua elämänvainiolla miten vaatimattomaan ja hiljaiseen asemaan tahansa, niin hän joutuu kuitenkin vahingoittamaan ystäviä”...

.....Enemmän tai vähemmän ehytluontoisille ja vilpittömästi kansaa rakastaville henkilöille* tuollainen asiain tila käy loppujen lopuksi sietämättömän iljettäväksi. Heistä alkaa tuntua hävettävältä ja vastenmieliseltä kuunnella tuota loputonta ja imelää rakkaudentunnustusta,

* Kuinka epämääräisiä tässä ovatkaan „passiivisista ystäväistä” erottamisen tunnusmerkit! Onhan heissäkin „ehytluontoisia” henkilöitä, jotka epäilemättä „vilpittömästi” „rakastavat kansaa”. Edelläolevasta vastakkainasettelusta käy ilmeisen selväksi, että passiivisen vastakohtaksi on asetettava se, joka osallistuu „toisilleen vastakkaisten” *yhteiskunnallisten voimien* väliseen taisteluun. Hier liegt der Hund begraben (Siihen on koira kuopattu. *Toim.*).

joka toistuu joka päivä vuodesta toiseen, sitä toistetaan kanslioissa, hienoston salongeissa, kapakoissa, samppanjapullon ääressä, mutta se ei johda milloinkaan tekoihin. Juuri sen vuoksi he loppujen lopuksi päätyvätkin koko tuon sekasotkun ylimalkaiseen kieltämiseen”.

Tämä kuvaus entisten venäläisten narodnikkien suhteesta liberaaleihin sopisi melkein kokonaan kuvaamaan marxilaisten suhdetta nykyisiin narodnikkeihin. Marxilaisillekin käy jo „sietämättömäksi” kuulla „kansan” auttamisesta luotolla, maan ostolla, teknillisillä parannuksilla, arteileilla, yhteiskylvöillä * j.n.e. Hekin vaativat henkilöiltä, jotka haluavat olla... ei „kansan” puolella, ei,—vaan niiden puolella, joita porvaristo käskee menemään työhön,—koko tämän liberaalis-narodnikkilaisen sekasotkun „kieltämistä summamutikassa”. Heidän mielestään on „sietämätöntä” tekopyhyyttä jaaritella teiden valitsemisesta Venäjää varten, „uhkaavan” kapitalismin onnettomuuksista ja „kansanteollisuuden tarpeista”, kun tämän kansanteollisuuden kaikilla aloilla vallitsee pääoma, käydään syvällä tapahtuvaa etutaistelua, siis se on tuotava esiin eikä hämättävä sitä,—ei haaveiltava: „parempi olisi ilman taistelua” **, vaan on *kehitettävä* sitä lujuuden, perinnöllisyyden, johdonmukaisuuden ja, mikä tärkeintä, aatteellisuuden kannalta.

„Juuri sen vuoksi loppujen lopuksi ilmaantuukin tunnettuja kansalaisäännöksiä, määrättyjä jyrkkiä säädyllisyysvaatimuksia, ankaria ja toisinaan jopa ahtaitakin vaatimuksia, minkä vuoksi lenokkaat liberaalit eivät erikoisesti pidäkään niistä, koska he pitävät pimeyden väljyydestä ja unohtavat noiden säännösten ja vaatimusten loogillisen alkuperän”.

Mainio toivomus! Tarvitaan ehdottomasti juuri „ankaria” ja „ahtaita” vaatimuksia.

Mutta onnettomuus on siinä, että kaikki narodnikkien mainiot aikomukset ovat jääneet „viattomiksi toivomuksiksi”. Siitä huolimatta, että he tajusivat näiden vaatimusten välttämättömyyden, siitä huolimatta, että heillä on ollut yllin kyllin aikaa niiden toteuttamiseen,—he eivät ole vielä tähän mennessä laatineet niitä, he ovat alinomia, monien asteettaisten siirtymisten kautta sulautuneet yhteen Venäjän liberaalisten yhteiskuntapiirien kanssa ja sulautuvat niihin yhä vieläkin ***.

* Hra Juzhakov „Russkoje Bogatstvo” № 7 vuodelta 1894.

** Hra Krivenkon sanonta („Russkoje Bogatstvo”, 1894, № 10) vastaukseksi hra Struven sanoihin „yhteiskuntaluokkien ankarasta taistelusta”.

*** Eräät naiivit narodnikit, jotka yksinkertaisuudessaan eivät ymmärrä kirjoittavansa itseään vastaan, kehuskelevatkin:

Senpä vuoksi syyttäkööt jo itseään, jos marxilaiset nyt esittävät heitä *vastaan* todellakin hyvin „ankaria” ja hyvin „ahtaita” vaatimuksia,—vaatimuksia, että on palveltava *yksinomaisesti* ja *yksinomaan* yhtä luokkaa (nimenomaan sitä luokkaa, joka on „differentioitu elämästä”), sen itseistä kehitystä ja ajattelua, vaatimuksia täydellisen pesäeron tekemisestä Venäjän „säädyllisten” porvarien „kansalais”-„säädyllisyydestä”.

„Olkoot nämä säädökset yksityiskohdissaan todellakin kuinka ahtaita tahansa, niin ei yleisen vaatimuksen suhteen ole missään tapauksessa mitään vastaansanomista: „jompi kumpi: joko olkaa todellisia ystäviä tahi muuttukaa avoimiksi vihollisiksi!”

Meillä on nykyään käynnissä erittäin tärkeä historiallinen prosessi — kolmannen säädyn muodostumisprosessi. Meidän nähtemme suoritetaan edustajain valikointia ja tapahtuu sen uuden yhteiskunnallisen voiman järjestyminen, joka valmistautuu hallitsemaan elämää”.

Vastako se „valmistautuu”? Entä kuka nyt sitten „hallitsee”? Mikä muu „yhteiskunnallinen voima”?

Sekö, joka on esiintynyt a la * „Vestj” äänenkannattajissa? — Se ei ole mahdollista. Me emme eläneet vuotta 1894, vaan vuotta 1879, „sydämen diktatuurin”⁸¹ aattoa, jolloin — kirjoituksen tekijän sanoja käyttäen — „äärimmäisiä konservaatteja osoitetaan kadulla sormella”, jolloin heille „nauretaan täyttä kurkkua”.

Kuka sitten, „kansako”, työtätekevätkö? — Tekijän koko kirjoitus antaa siihen kieltävän vastauksen.

Ja samalla kuitenkin sanotaan yhä: „valmistautuu hallitsemaan”? Ei, tämä voima on jo kauan sitten „valmistunut”, se on jo kauan sitten „hallinnut”; vain narodnikit yksin „valmistautuvat” — valikoimaan Venäjää varten parhaita teitä, ja niin he nähtävästi ovatkin valmistelutouhuissaan siihen asti, kunnes luokkaristiriitojen johdonmukainen kehitys syrjäyttää, heittää yli laidan kaikki ne, jotka koettavat pysyä niistä syrjässä.

„Meidän intelligenssillämme yleensä ja muun muassa kirjallisuudellamme”, kirjoittaa hra V. V. hra Struvea *vastaan*, „vieläpä kalkkein porvarillisimpienkin virtausten edustajilla on, niin sanoakseni, narodnikkilainen luonne” („Nedelja”, 1894, № 47, s. 1506).

Samoin kuin pientuottajakin elämässä sulautuu monien huomaamattomien siirtymisasteloiden kautta yhteen porvariston kanssa,—samoin narodnikkilaisien viattomat toivomukset kirjallisuudessa muodostuvat „liberaaliseksi passiksi” vatsan prosessin palvoijille, kermankuorijoille j.n.e.

* — tapainen. *Toim.*

„Tämä prosessi, joka alkoi Euroopassa paljon ennemmin kuin meillä, on monissa valtioissa jo päässyt loppuun*; toisissa valtioissa sitä vielä pidättävät feodalismien sirpaleet ja työväenluokkien vastarinta, mutta niissäkin historian ratas vuodelta pirstoo yhä enemmän ja enemmän näitä sirpaleita ja tasoittaa elämää uudelle järjestelmälle”.

Tästä näkyy, missä määrin meidän narodnikkimme eivät ymmärrä länsieurooppalaista työväenliikettä! Se, nähkääs, „pidättää” kapitalismia, ja se asetetaan „sirpaleena” feodalismien rinnalle!

Havainnollinen todistus siitä, että ei ainoastaan Venäjän suhteen, vaan myöskään Lännen suhteen meidän narodnikkimme eivät pysty käsittämään sitä, kuinka kapitalismia vastaan voidaan taistella ei „pidättämällä” sen kehitystä, vaan jouduttamalla sitä, ei takaa, vaan edestä päin, ei taantumuksellisesti, vaan edistyksellisesti.

„Yleispiirtein tämä prosessi on seuraavanlainen: aateliston ja kansan väliin muodostuu uusi yhteiskuntakerros ylhäältä vajoavista aineksista ja alhaalta nousevista aineksista, joilla on ikään kuin samanlainen ominaispaino, jos niin voidaan sanoa; nämä ainekset yhdistyvät tiukasti, liittyvät yhteen, niissä tapahtuu syvälinen sisäinen muutos ja ne alkavat muuttua sekä ylempää että alemmpaa kerrosta soveltaen niitä omiin tarpeisiinsa. Tämä prosessi on sinänsä jo erittäin mielenkiintoinen, ja meille sillä on varsin tärkeä merkitys. Meille tässä nousee koko joukko kysymyksiä: onko kolmannen säädyn herruus jokaisen kansan sivilisation sallimuksellinen ja kiertämätön aste?...”

Mitä lorua tämä on?! Mistä tuo „sallimuksellinen kiertämättömyys” ja mitä tekemistä sillä on tässä? Eikö tekijä itse kuvannut ja alempana kuvaa vieläkin seikkaperäisemmin 3:n säädyn herruutta *meillä*, pyhällä Venäjänmaalla, 70-luvulla?

Tekijä turvautuu nähtävästi niihin teoreettisiin perusteluihin, joiden taakse porvaristomme edustajat piiloutuivat.

Eikö tuo ole haaveilevaa pintapuolisuutta, kun tuollaiset temput otetaan täydestä? kun ei ymmärretä, että näiden „teoreettisten” järkeilyjen takana ovat *edut*, niiden yhteiskuntapiirien edut, joista oli juuri annettu niin oikea arvio, nimittäin porvariston edut?

Vain romantiikko saattaa luulla, että syllogismeilla voidaan taistella etuja vastaan.

* Mitä se oikein merkitsee tuo: „on päässyt loppuun”? Sitäkö, että sen loppu jo näkyy, että „uusi voima” on jo koossa? — siinä tapauksessa se on meilläkin päättymässä. Vaiko sitä, että siellä ei enää synny lisää 3:ttä säätyä? — se on väärä mielipide, sillä sielläkin on vielä pientuottajia, joista erkanee kourallisia porvaristoa ja joukottain proletariaattia.

„...eikö valtio voisi siirtyä suoraa päätä yhdeltä asteelta toiselle tekemättä samalla mitään salto mortaleja, jotka kummittelevat joka askeleella ylenpalttisen varovaisille poroporvareille, ja piittaamatta fatalisteista, jotka näkevät historiassa vain pelkän sallimuksellisen järjestyksen, jonka seuraamuksena kolmannen säädyn herruus on valtiolle yhtä kiertämätöntä kuin vanhuus tai nuoruus on ihmiselle?..”

Näin syvästi narodnikit ymmärtävät tosiolojamme! Kun valtio edistää kapitalismin kehitystä,— niin se ei tapahdu ollenkaan siksi, että porvaristolla on sellainen aineellinen voima, että se „paneer työhön” kansan ja vääntää politiikan omaksi edukseen. Ei suinkaan. Asia on yksinkertaisesti siten, että professoreilla Vernadskieilla, Tshitsherineillä, Mendelejeveillä y.m. on vääriä teorioita „sallimuksellisesta” järjestyksestä, ja valtio „tottelee” heitä.

...„vihdoin, eikö voitaisi lieventää koittavan järjestelmän kielteisiä puolia, jollakin tavalla muuttaa sitä tai supistaa sen herruuden aikaa? Onko valtio tosiaankin jotain sellaista inerttistä, tahdotonta ja voimatonta, ettei se voi vaikuttaa kohtaloonsa eikä muuttaa sitä; onko se tosiaankin jokin kaitselmuksen liikkeellepanema hyrrä, joka pyörii vain määrättyä rataansa, vain määrätyn ajan ja tekee määrätyn määrän pyörähdyksiä, tai jokin sellaisen organismin tapainen, jonka tahdonvoima on kovin rajoittunut; hallitseeko sitä todellakin jokin jättiläismäisen rautapyörän tapainen, mikä musertaa alleen jokaisen uskalikon, joka rohkenee kokeilla lyhempiä teitä ihmisonneen pääsemiseksi?!”

Tämä on erikoisen luonteenomainen kohta, joka osoittaa varsin havainnollisesti, kuinka *taantumuksellista, pikku-porvarillista* on se välittömien tuottajain etujen edustus, jota Venäjän narodnikit ovat esittäneet ja esittävät. Pientuottajat, jotka suhtautuvat vihamielisesti kapitalismiin, muodostavat siirtymisloukan, joka liittyy kiinteästi porvaristoon eikä sen vuoksi jaksakaan käsittää, että heille epämieluisa suurkapitalismi ei ole satunnainen ilmiö, vaan nykyajan koko taloudellisen (ja myöskin yhteiskunnallisen, poliittisen sekä juridisen) järjestelmän suoranainen tuote, järjestelmän, joka muodostuu toisilleen vastakkaisten yhteiskunnallisten voimien välisestä taistelusta. Vain se, ettei ymmärretä sitä, saattaakin johtaa sellaiseen ehdottomaan typeryyteen, että käännytään „valtion” puoleen, ikään kuin poliittinen järjestelmä ei perustuisikaan taloudelliseen järjestelmään, ei olisi sen ilmaisua eikä palvelisi sitä.

Onko valtio sitten jotain inerttistä? — kysyy pientuottaja epätoivoisena nähdessään, että *hänen* etujensa suhteen se todellakin on ihmeellisen inerttinen.

Ei,— voisimme me vastata hänelle,— valtio ei missään tapauksessa ole mitään inerttistä, se on aina toiminnassa ja toimii hyvin tarmokkaasti, se on aina aktiivinen eikä koskaan passiivinen,— ja tekijä itse on juuri sivua aikaisemmin kuvannut tämän aktiivisen toiminnan, sen porvarillisen luonteen, sen luonnolliset hedelmät. Paha vain, että hän ei halua nähdä yhteyttä sen tällaisen luonteen ja Venäjän yhteiskunnallisen talouden kapitalistisen organisation välillä, ja siksi hän on niin pintapuolinen.

Onko valtio sitten todellakin hyrrä, onko se rautainen pyörä? kysyy Kleinbürger * nähdessään, että „pyörä” ei pyöri laisinkaan siten kuin hän sen haluaisi pyörivän.

Ei tietenkään,— voisimme me vastata hänelle,— ei se ole hyrrä, ei pyörä, ei sallimuksen laki eikä kaitsemuksen tahto: sitä vievät eteenpäin „elävät yksilöt” „lukuisten esteiden läpi” ** (sellaisten kuin esimerkiksi välittömien tuottajien tai vanha-aatelisen kerrostuman edustajain vastarinnan läpi), juuri ne „elävät yksilöt”, jotka kuuluvat voitolla olevaan yhteiskunnalliseen voimaan. Ja jotta pyörä saataisiin pyörimään toiseen suuntaan, on „eläviä yksilöitä” (s.o. ei ideologisiin asemiin kuuluvia, vaan välittömästi jokapäiväisiä taloudellisia etuja ilmaisevia yhteiskunnallisia aineksia) vastaan esiintymiseksi käännettävä samoin „elävien yksilöiden” puoleen, luokkaa vastaan esiintymistä varten on käännettävä samoin luokan puoleen. Sitä varten eivät riitä laisinkaan hyvät ja viattomat toivomukset „lyhimmistä teistä”,— sitä varten tarvitaan „yhteiskunnallisten voimien uudelleenjakamista luokkien välillä”, sitä varten pitää asettua ei sen välittömän tuottajan ideologiksi, joka on syrjässä taistelusta, vaan sen, joka on mukana kaikkein kuumimmassa taistelussa, joka on jo lopullisesti „differentioitu pois” porvarillisen yhteiskunnan „elämästä”. Se on *ainoa* ja sen vuoksi lyhin „tie ihmisonnea kohti”, tie, jolla voidaan ei ainoastaan saada lievennetyksi asiointilan kielteisiä puolia ja supistetuksi sen olemassaoloa jouduttamalla sen kehitystä, vaan myöskin tehdä siitä kokonaan loppu pakoittamalla „pyörän” (ei enää valtiollisten, vaan yhteis-

* — pikkuporvari. *Toim.*

** Hra N. Mihailovski, hra Struvella, s. 8: „Elävästä yksilöstä kaikkein ajatuksineen ja tunteineen tulee kauhukseen historian toimihenkilö. Se, eikä mikään mystillinen voima, asettaa historiassa tarkoituksiperät ja vie tapahtumia niitä kohti läpi lukuisten esteiden, joita luonnon ja historiallisten olosuhteiden vastovaraiset voimat ovat sen tielle asettaneet”.

kunnallisten voimien pyörän) pyörimään kokonaan toiseen suuntaan.

...,Meitä kiinnostaa vain kolmannen säädyn järjestymisprosessi, vieläpä vain henkilöt, jotka ovat lähtöisin kansan keskuudesta ja asettuvat sen riveihin. Nämä henkilöt ovat hyvin tärkeitä: he suorittavat erikoisen tärkeitä yhteiskunnallisia tehtäviä, ja porvarillisen järjestelmän intensiivisyyden aste riippuu välittömästi heistä. Yksikään maa, jossa tämä järjestelmä on pystytetty, ei ole tullut toimeen ilman heitä. Ellei heitä ole tai ellei heitä ole maassa riittävästi, niin heitä on nostettava esiin kansan keskuudesta, kansan elämälle on saatava luoduksi sellaiset olosuhteet, jotka edistäisivät heidän muodostumistaan ja esiintuloaan, ja vihdoinkin on suojeltava heitä ja autettava heidän kasvuaan, kunnes he pääsevät vahvistumaan. Tällöin me tapaamme suoranaista sekaantumista historian kohtaloihin tarmokkaimpien henkilöiden taholta, jotka käyttävät olosuhteita ja hetkeä hyväkseen omiin tarkoituksiinsa. Näitä olosuhteita ovat pääasiassa teollisen edistyksen välttämättömyys (manufaktuuri tuotannon tulo kotiteollisuuden tilalle ja tehdastuotannon tulo manufaktuuriin tilalle, yhden peltoviljelyjärjestelmän vaihtaminen toiseen, järkiperäisempään järjestelmään), jota ilman valtio ei todellakaan voi tulla toimeen, kun on olemassa määrätty väestötiheys ja kansainväliset suhteet sekä poliittista ja moraalista eripuraisuutta, mikä johtuu sekä taloudellisista tekijöistä että aatteiden kasvusta. Juuri näitä valtiollisessa elämässä välttämättömiä muutoksia ovelat henkilöt tavallisesti sitovatkin itseensä ja määrättyyn järjestelmään, jotka voitaisiin ilman pienintäkään epäilystä vaihtaa ja voidaan milloin tahansa vaihtaa toisiin, jos muista ihmisistä tulee viisaampia ja tarmokkaampia kuin mitä he ovat olleet tähän saakka”.

Siis tekijä ei voi olla myöntämättä, että porvaristo suorittaa „tärkeitä yhteiskunnallisia tehtäviä”,— tehtäviä, jotka yleispiirtein voitaisiin ilmaista näin: kansan työn alistaminen itselleen, sen johtaminen ja sen tuottavaisuuden kohottaminen. Tekijä ei voi olla näkemättä sitä, että taloudellinen „edistys” todellakin „sidotaan” näihin aineksiin, s.o. että meidän porvaristomme todellakin tuo tullessaan taloudellista, tarkemmin sanoen teknillistä edistystä.

Mutta tässä sitten alkaakin perinpohjainen eroavaisuus pientuottajan ideologin ja marxilaisen välillä. Narodnikki selittää tämän *tosiasian* (porvariston ja edistyksen välisen yhteyden) siten, että „ovelat henkilöt” „käyttävät olosuhteita ja hetkeä hyväkseen omiin tarkoituksiinsa”,— toisin sanoen hän pitää tätä ilmiötä satunnaisena ja sen vuoksi tekee naiivin rohkean johtopäätöksen: „ilman pienintäkään epäilystä nämä henkilöt voidaan milloin tahansa (!) vaihtaa toisiin”, jotka myöskin tuovat edistystä, mutta ei porvarillista edistystä.

Marxilainen selittää tämän tosiasian niillä ihmisten yhteiskunnallisilla suhteilla aineellisten arvojen tuotannossa, jotka syntyvät tavarataloudessa, tekevät työn tavaraksi, alistavat sen pääomalle ja kohottavat sen tuottavuutta. Hän ei pidä sitä sattumana, vaan yhteiskunnallisen taloutemme kapitalistisen järjestelmän välttämättömänä tuotteena. Sen vuoksi hän ei näe ulospääsyä kaskuissa siitä, mitä porvareitten tilalle tulevat henkilöt (onhan ensin aluksi „tultava tilalle”, — mutta siihen eivät riitä pelkät sanat tai yhteiskunnalle ja valtiolle osoitetut julistukset) „voivat epäilemättä” tehdä, vaan kyseessäolevan taloudellisen järjestelmän luokkaristiriitojen kehityksessä.

Jokainen ymmärtää, että nämä kaksi selitystä ovat diametraalisesti vastakkaisia, että niistä johtuu kaksi toinen toisensa kieltävää toimintajärjestelmää. Narodnikki, joka pitää porvaristoa sattumana, ei näe sen yhteyksiä valtioon ja kääntyy „yksinkertaisen maamiehen” luottavaisuudella etsimään apua siltä, joka juuri varjeleekin porvariston etuja. Hänen toimintansa rajoittuu siihen maltilliseen ja sääntilliseen, virallisenliberaaliseen toimintaan, joka on aivan samaa kuin filantropia, sillä se ei kajoa vakavasti „etuihin” eikä laisinkaan peloita niitä. Marxilainen kääntää selkänsä tuollaiselle sekasotkulle ja sanoo, ettei voi olla olemassa mitään muita „tulevaisuuden takeita” kuin „ankara taistelu taloudellisten luokkien välillä”.

Ymmärrettävää myöskin on, että kun nämä toimintajärjestelmien eroavaisuudet johtuvat välittömästi ja kiertämättä siitä, että eri tavalla *selitetään* porvaristomme herruus, joka on tosiasia, — niin marxilainen, joka käy *teoreettista väittelyä*, rajoittuu todistamaan (kuten hra Struven kirjalle kävikin) tämän porvariston tarpeellisuuden ja kiertämättömyyden (yhteiskunnallisen talouden nykyisen organisation vallitessa), ja kun narodnikki kiertäen kysymyksen näistä erilaisista selitystavoista jaarittelee hegeliläisyydestä ja „julmuudesta yksilöä kohtaan” *, — niin se vain osoittaa havainnollisesti hänen voimattomuuttaan.

„Kolmannen säädyn historia Länsi-Euroopassa on erittäin pitkä... Me emme tietenkään toista koko tuota historiaa, vaikka fatalistien oppi niin väittää; meidän kolmannen säätymme valistuneet edustajat eivät tietenkään ryhdy myöskään käyttämään kaikkia niitä keinoja tarkoituksperiensä saavuttamiseksi, joita aikaisemmin on käytetty, vaan ottavat

* Hra Mihailovskl „Russkoje Bogatstvo” 10. numerossa, v. 1894.

niistä kaikkein sopivimmat, paikkaa ja aikaa parhaiten vastaavat keino-
not. Talonpoikaiston saattamiseksi maattomaksi ja tehdasproletariaatin
luomiseksi he eivät tietenkään tule käyttämään raakaa sotilasvoimaa tai
yhtä raakaa tilojen puhdistusta”...

„Eivät tule käyttämään”...?! Vain imelän optimismin
teoreetikoilla voi tavata tuollaista menneisyyden ja nykyi-
syyden *tosiasiain* tahallista unohtamista, jotka ovat jo
sanoneet „kyllä”,— ja ihastunutta luottamusta siihen, että
tulevaisuudessa seuraa tietysti „ei”. Se on tietysti val-
hetta.

...,vaan kääntyvät hävittämään yhteisö-maanomistusta, muodosta-
maan farmaristoa, pienilukuista varakkaiden talonpoikain luokkaa* ja
yleensä turvautuvat sellaisiin keinoihin, joita käytettäessä taloudelli-
sesti heikko tuhoutuu itsestään. He eivät ryhdy nyt järjestämään
ammattikuntia, vaan alkavat perustaa luotto-, raaka-aine-, kulutus- ja
tuotantoyhtymiä, jotka yleistä onnea lupailleen tulevat vain auttamaan
voimakasta pääsemään vieläkin voimakkaammaksi ja painamaan
heikkoa vieläkin heikommaksi. He eivät tule puuhaamaan perinnöllistä
tuomioistuinta, vaan tulevat puuhaamaan lainsäädäntöä ahkeruuden,
raittiuden ja valistuneisuuden kannustamiseksi, joilla aloilla tulee
edistymään ainoastaan nuori porvaristo, sillä joukot tulevat edelleenkin
juopottelemaan, pysymään valistumattomina ja tekemään työtä toisten
hyväksi”.

Miten hyvin tässä onkaan luonnehdittu kaikki nuo luotto-,
raaka-aine- ja kaikenlaiset muut yhtymät, kaikki nuo
toimenpiteet ahkeruuden, raittiuden ja valistuneisuuden
edistämiseksi, joihin meidän nykyinen liberaalis-narodnikki-
lainen lehdistömme, „Russkoje Bogatstvo” mukaan luettuna,
suhtautuu niin liikuttavasti. Marxilaisen tehtäväksi jää
vain alleviivata sanottu ja myöntää täydellisesti, että todel-
lakin *kaikki tämä ei ole sen enempää kuin kolmannen sää-
dyn edustusta*, ja siis siitä huolehtivat henkilöt eivät ole
muuta kuin *pieniä porvareita*.

Tämä lainaus on riittävä vastaukseksi nykyisille narodni-
keille, jotka marxilaisten ylenkatseellisesta suhtautumisesta
tuollaisiin toimenpiteisiin tekevät sen johtopäätöksen, että
he haluavat olla „syrjästäkatsojia”, että he haluavat istua
kädet ristissä. Niin, porvarilliseen toimintaan he eivät tie-
tenkään koskaan ryhdy, he pysyvät siihen nähden aina
„syrjästäkatsojina”.

* Tämä toteutuu mainiosti ilman yhteisön hävittämistäkin, sillä yhteisö ei
ehkäise lainkaan talonpoikaiston jakaantumista,— kuten zemstvojen tilastot ovat
todenneet.

„Tämän luokan (kansasta lähteneiden, pikkuporvarien luokan), joka muodostaa porvarillisen armeijan etuvartiot, ampumaketjun ja karkijoukon, osuus on valitettavasti kovin vähän kiinnostanut historioitsijoita ja taloustieteilijöitä, vaikka sen osuus, toistamme sen, on erittäin tärkeä. Kun yhteisö hävitettiin pois ja talonpoikaisto tehtiin maattomaksi, niin sitä eivät suinkaan tehneet yksistään loordit ja ritarit, vaan myöskin omat veljet, s.o. taaskin kansasta lähteneet, joilla on käytännöllistä kekseliäisyyttä ja nopea selkä, jotka ovat nauttineet herrojen armollisuutta ja kalastelleet sameassa vedessä tahi hankkineet ryöväämällä jonkin verran pääomaa, kansasta lähteneet, joille ylimmät säädyt ja lainsäädäntö ovat ojentaneet kätensä. Heitä on nimetty kansan työtärakastavimmiksi, kyvykkäimmiksi ja selkeäjärkisimmiksi aineksiksi”...

Tosiasiaan kannalta tämä on aivan oikea havainto. Todellakin, talonpoikaiston maattomaksi tekemisen suorittivat pääasiassa „omat veljet”, pikkuporvarit. Mutta narodnikki ymmärtää tämän tosiasian epätydyttävästi. Hän ei tee eroa kahden antagonistisen luokan välillä, feodaalien ja porvariston välillä, „vanha-aatelisen” ja „uusporvarillisen” järjestelmän edustajien välillä, ei tee eroa talousorganisaatioiden erilaisten järjestelmien välillä, ei näe jälkimmäisen luokan edistyksestä merkitystä ensinmainittuun verraten. Se ensinnäkin. Toiseksi, hänen mielestään porvariston kasvu on ryöväämisen, kekseliäisyyden, lakeijamaisuuden y.m.s. tulosta, silloin kun pientalous tavaratuotannon perustalla tekee kaikkein selkeäjärkisimmästä, työteliäimmästä isännästä pikkuporvarin: hänellä syntyy „säästöjä” ja ympäröivien suhteiden vaikutuksesta nämä „säästöt” muuttuvat *pääomaksi*. Lukekaa siitä kotiteollisuusammattien ja talonpoikaistalouden kuvauksista, narodnikki-kaunokirjailijoittemme teoksista.

...,Oikeastaan se ei ole ampumaketju eikä karkijoukko, vaan varsinainen porvarillinen armeija, osastoihin yhdistettyjä rivimiehiä, joita komentavat esikunta- ja ylipuseerit, eri yksiköiden päälliköt ja publisisteista, puhujista ja tiedemiehistä muodostuva yleisesikunta*. Ilman tätä armeijaa ei porvaristo saisi mitään aikaan. Vai voisivatko englantilaiset maaloordit, joita ei ole täyttä 30 tuhatta, ilman farmareita hallita useampiin kymmeneen miljooniin nousevaa nälkäistä joukkoa?! Farmari on poliittisessa mielessä oikea sotamies ja taloudellisessa mielessä pieni pakkoluovuttajasolunen... Tehtaissa farmarien osaa suorittavat mestarit ja apulaismestarit, jotka saavat oikein hyvää palkkaa ei yksistään taitavammasta työnteosta, vaan myöskin siitä, että he valvoisivat työläisiä, lähtisivät viimeisinä pois työpenkin äärestä, eivät sallisi työläisten vaativan palkankorotusta tai työtuntien vähentämistä

* Pitäisi lisätä: hallintovirkailijoista ja byrokratiasta. Muussa tapauksessa „yleisesikunnan” kokoonpanon esittelyä vaivaa mahdoton epätäydellisyys,—mahdoton varsinkin Venäjän oloissa.

ja että he antaisivat isännille tilaisuuden osoittaa heitä ja sanoa: „katsokaa, miten paljon me maksamme niille, jotka tekevät työtä ja tuottavat meille hyötyä”; pikkukauppiaat, jotka ovat hyvin läheisissä suhteissa isäntiin ja tehdashallintoon; konttoristit ja kaikenlaiset pikkupomot ja muut sellaiset syöpäläiset, joiden suonissa virtaa vielä työläisverta, mutta joiden sielun on pääoma jo täydellisesti vallannut. [Aivan oikein! K. T.]. Samaa, mitä me näemme Englannissa, voimme tietysti havaita myöskin Ranskassa, samoin Saksassa ja muissa maissa. [Aivan oikein! Ja myöskin Venäjällä. K. T.]. Joissakin tapauksissa muuttuvat ehkä jotkin yksityisseikat, mutta nekin pysyvät ylipäänsä muuttumattomina. Ranskan porvaristo, joka viime vuosisadan lopulla sai voiton aatelistosta tai oikeammin sanoen käytti hyväkseen kansan voittoa, nosti kansasta esiin pikkuporvariston, joka auttoi ryöväämään kansaa ja itsekin ryöväsi sitä ja jätti sen seikkailijain käsiin... Samaan aikaan, kun kirjallisuudessa laulettiin hymnejä Ranskan kansalle, kun ylistettiin sen suuruutta, jalomielisyyttä ja vapaudenrakkautta, kun kaikkien noiden suitsutusten sumu leijaili pilvenä Ranskan yllä, niin porvarikissa pisteli poskeensa kananpoikaa ja hotki sen melkein kokonaan, jättäen kansalle vain paljaat luut. Ylistetty kansan maanomistus osoittautui mikroskooppisen pieneksi, metreissä mitattavaksi ja usein se ei riittänyt edes veronmaksumenoihin”...

Pysähtykäämme tähän.

Ensinnäkin, olisi mielenkiintoista kysyä narodnikilta, kuka meillä on „käyttänyt hyväkseen maaorjuudesta saatua voittoa”, „vanha-aatelisesta kerrostumasta saatua voittoa”? Ei suinkaan porvaristo. Mitä meillä „kansassa” tapahtui samaan aikaan, kun „kirjallisuudessa laulettiin hymnejä”, kuten tekijä juuri mainitsi, kansasta, rakkaudesta kansaan, jalomielisyydestä, yhteisöominaisuuksista, „sosiaalisesta keskinäissopeutuneisuudesta ja solidaarisesta toiminnasta” yhteisön sisällä, siitä, että koko Venäjä on artteli, että yhteisö on „kaikki se, mitä maaseutuväestöllä on ajatuksissa ja teoissa”, etc. * etc. etc., kuten liberaalis-narodnikilaisen lehdistön palstoilla yhä vieläkin lauletaan (vaikkakin surumielisessä sävyssä)? Maita ei tietenkään anastettu talonpojilta; porvarikissa ei pistelty poskeensa kananpoikaa, ei hotkinut sitä ihan kokonaan; „ylistetty kansan maanomistus” ei „osoittautunut mikroskooppisen pieneksi”, siinä eivät maksut ylittäneet tuloja? ** — Ei. Vain „mystiikot ja metafysiikat” voivat väittää sellaista, pitää sitä tosiasiana, käyttää tätä tosiasiaa lähtökohtana asioitamme koskeissa päätelmissään ja toiminnassaan, jonka tarkoituksena ei ole etsiä „muita teitä isänmaalle”, vaan tehdä

* — et cetera — ja niin edespäin. *Toim.*

** Eikä ainoastaan „usein”, kuten Ranskassa, vaan yleisenä sääntönä, ja sitä paitsi ylitystä ei lasketa kymmenissä, vaan jopa sadoissa prosenteissa.

työtä kyseessäolevalla, jo täysin selväksi käyneellä, kapitalistisella tiellä.

Toiseksi. Mielenkiintoista on verrata tekijän *metodia* marxilaisten *metodiin*. Niiden välisen eroavaisuuden saa selville paljon paremmin konkreettisten päätelmien kuin abstraktisten järkeilyjen avulla. Minkähän takia tekijä puhuu Ranskan „porvaristosta” sellaista, että se pääsi viime vuosisadan lopulla voitolle aatelistosta? miksi selaista toimintaa, mikä oli pääasiassa ja miltei yksinomaan intelligenssin toimintaa, nimitetään porvarilliseksi toiminnaksi? ja sitä paitsi hallitushan se toimi anastaen talonpojilta maita, säätäen suuria veromaksuja j.n.e.? Ja vihdoinkin eivätkö nämä toimihenkilöt puhuneet rakkaudesta kansaan, tasa-arvoisuudesta ja yleisestä onnesta, samoin kuin Venäjän liberaalit ja narodnikit ovat puhuneet ja puhuvat? voidaanko näissä oloissa kaikessa tässä nähdä pelkkää „porvaristoa”? eikö tämä näkökanta ole „ahdas”, kun se tekee poliittiset ja aatteelliset liikkeet Plusmacherei'ksi*? — Katsokaa, nämähän ovat kaikki niitä samoja kysymyksiä, joilla venäläisiä marxilaisia pommitetaan, kun he puhuvat samanlaisia asioita talonpoikaisreformistamme (nähdessä eron vain sen „yksityiskohdissa”) ja yleensä reforminjälkeisestä Venäjästä. Toistan, että en puhu tällä kertaa näkökantamme faktillisesta oikeellisuudesta, vaan siitä *metodista*, jota narodnikki tässä tapauksessa käyttää. Hän ottaa *kriteerioksi* tulokset („osoittautui”, että kansan maanomistus on mikroskooppisen pientä, että kissa on „pistellyt poskeensa” kananpoikaa ja „hotkinut” sen kokonaan) ja sitä paitsi yksinomaan taloudelliset *tulokset*.

Kysytään, minkä vuoksi hän sitten käyttää tätä *metodia* vain Ranskaan nähden eikä halua käyttää sitä Venäjään nähden? Metodinhän täytyy olla kaikkialla saman. Kun te etsitte Ranskasta *hallituksen* ja *intelligenssin* toiminnasta *etupyyteitä*, niin minkä vuoksi te *ette etsi* niitä pyhäältä Venäjältä? kun *siellä* teidän kriteerionne asettaa kysymyksen siitä, minkälaiseksi kansan maanomistus „osoittautui”, niin miksi *täällä* pidetään kriteeriona sitä, millaiseksi se „voi” osoittautua? Kun siellä fraasit kansasta ja sen jalomielisyydestä, samalla kun „pistellään poskeen kananpoikasta”, herättävät teissä aivan oikeutettua vastenmieli-

* — voiton, hyötymisen tavoitteluksi. *Toim.*

syyttä,— niin miksi te ette *täällä* käännä selkäänne, samoin kuin te käännätte porvarillisille filosofeille, niille, jotka kehtaavatkin puhua „sosiaalisesta keskinäissopeutuneisuudesta”, „kansan yhteisömielisyydestä”, „*kansanteollisuuden tarpeista*” ynnä muuta sellaista samalla kun epäilemättä esiintyy teidän itsenne tunnustamaa „poskeen pistämistä”?

Siihen on vain yksi vastaus: siksi, että te olette pikkuporvariston ideologi, siksi, että teidän aatteenne, s.o. yleensä narodnikkilaiset aatteet, eivätkä joidenkin Ivanin, Pjotrin ja Sidorin aatteet,— ovat tulosta pientuottajan etujen ja katsantokannan heijastumisesta, eikä lainkaan „puhtaan” * ajattelun tulosta.

„Mutta Saksa on meille tässä suhteessa erikoisen opettavainen, Saksa, joka on, kuten mekin, myöhästynyt porvarillisen reformin suorittamisessa ja joka on sen vuoksi käyttänyt muiden kansojen kokemusta tietysti kielteisessä eikä myönteisessä mielessä”. Talonpoikaiston kokoonpano Saksassa — sanoo tekijä toistaen Vasiltsjikovin sanoja — ei ole ollut yhtäläinen: talonpojat jakaantuivat sekä oikeuksiensa että omaisuutensa puolesta, maaosuuksiensa puolesta. Koko prosessi johti „talonpoikaisaristokratian”, „aatelitonta alkuperää olevien pientilanomistajain säädyn” muodostumiseen ja suurten joukkojen muuttumiseen „talonisännistä sekatyöläisiksi”. „Ja vihdoin vuoden 1849 puolittain aristokraattinen, puolittain porvarillinen perustuslaki, joka antoi äänioikeuden ainoastaan aatelistolle ja varakkaalle porvaristolle, vei asian päätökseen ja katkaisi kaikki legaaliset tiet työläisten aseman parantamiseen”.

Originelliä järkeilyä. Perustuslaki „*katkaisi*” legaaliset tiet? Tämä on vielä sitä Venäjän narodnikkien vanhan hyvän teorian heijastusta, jonka mukaan „intelligenssiä” kehoitettiin uhraamaan „vapaus”, koska se olisi muka palvelut vain sitä, mutta kansan se jättäisi „varakkaan porvariston” käsiin. Me emme rupea väittelemään tuota järjetöntä ja taantumuksellista teoriaa vastaan, sillä nykyiset narodnikit yleensä ja myöskin meidän lähimmät vastustajamme, herrat „Russkoje Bogatstvon” publisistitkin, ovat luopuneet siitä. Mutta me emme voi olla panematta merkille sitä, että luopuessaan tästä aatteesta ja ottaessaan askeleen eteenpäin Venäjän *nykyisten* teiden avointa tunnustamista kohti, sen sijaan että jaarittelisivat muiden teiden mahdollisuuksista,— nämä narodnikit ovat siten osoittaneet lopullisesti pikkuporvarillisuutensa, sillä vähäisten, pikkuporvarillisten

* Hra V. V:n sanonta: Kts. „Meidän suuntiamme” ja myöskin „Nedelja”, v. 1894, №№ 47—49.

reformien vaatiminen, samalla kun ei laisinkaan ymmärretä luokkataistelua, asettaa heidät liberaalien puolelle niitä vastaan, jotka asettuvat „antipodin” puolelle, pitäen sitä niiden puheena olevien hyvikkeiden ainoana, niin sanoaksemme, destinaattorina*.

„Saksassakin oli siihen aikaan paljon sellaisia henkilöitä, jotka joutuivat vain ihastuksen valtaan emansipation johdosta, olivat ihastuksen vallassa kymmenen, kaksikymmentä, kolmekymmentä vuotta ja enemmänkin; henkilöitä, joiden mielestä kaikki skeptillisyyden, kaikkinaisen tyytymättömyyden reformiin oli edullista taantumukselle ja jotka kiroivat niitä. Yksinkertaiset heidän joukostaan kuvittelivat kansaa ratsuhevoseksi, joka on päästetty vapaaksi ja joka voidaan panna takaisin talliin ja aloittaa sillä postin kuljetus (mikä ei suinkaan ole aina mahdollista). Mutta oli veijareitakin, jotka mielistelivät kansaa ja salavihkaa ajoivat toista linjaa, veijareita, jotka olivat lyöttäytyneet sellaisten kansaa vilpittömästi rakastavien töllistelijöiden seuraan, joita voitiin vetää nenästä ja käyttää hyväksi. Voi noita vilpittömiä töllistelijoita! Kun alkaa kansalaissota, niin ei lainkaan jokainen ole siihen valmis eikä lainkaan jokainen pysty siihen”.

Ihania sanoja, joissa tehdään hyvä yhteenveto vanhan venäläisen narodnikkilaisuuden parhaimmista perinteistä ja joita me voimme käyttää luonnehtiaksemme venäläisten marxilaisten suhdetta *nykyiseen* venäläiseen narodnikkilaisuuteen. Tällaista käyttöä varten ei niissä tarvitse paljoakaan muuttaa: molempien maiden kapitalistisen kehityksen prosessi on siinä määrin *samanlaatuinen*; siinä määrin *samanlaatuisia* ovat tätä prosessia heijastavat yhteiskunnalliset-poliittiset aatteet.

Meilläkin „edistyneimmässä” kirjallisuudessa hallitsevat ja vallitsevat henkilöt, jotka puhuvat „oleellisista eroavaisuuksista meidän talonpoikaisreformimme ja lännen talonpoikaisreformin välillä”, „kansantuotannon (sic!) hyväksymisestä”, suuresta „maaosuusien jakamisesta” (se lunastus nimittäin!) j.n.e. ja sen vuoksi odottavat päällystöltä jotakin ihmetekoa, jota sanotaan „työn yhteiskunnallistamiseksi”, odottavat „kymmenen, kaksikymmentä, kolmekymmentä vuotta ja enemmänkin”, mutta kissa — josta me äsken puhuimme — pistelee poskeensa kananpoikasta, katsellen kylläisen ja rauhallisen pedon hyväilevin silmäyksin noita „vilpittömiä töllistelijoita”, jotka jaarittelevat, että isänmaalle on välttämättä valittava toinen tie, jaarittelevat „uhkaavan” kapitalismin vahingollisuudesta, toimenpiteistä

* — luojana. *Toim.*

kansan avustamiseksi luoton, arttelien, yhteisviljelysten ja muun sellaisen viattoman parsimisen muodossa. „Voi noita vilpittämiä töllistelijoita!”

„Juuri tätä kolmannen säädyn muodostumisen aikaa mekin ja pääasiassa meidän talonpoikaistomme nyt elämme. Venäjä on tässä suhteessa jäänyt jälkeen koko Euroopasta, vieläpä opistoystävättäres-täänkin tai oikeammin päästökäskumppanistaan Saksasta. Kolmannen säädyn tärkeimpiä levittäjiä ja tyyssijoja kaikkialla Euroopassa ovat olleet kaupungit. Meillä on päinvastoin”,—verrattomasti vähemmän kaupunkilaisasukkaita... „Tämän eroavaisuuden tärkeimpänä syynä on meidän kansan-maanhallintamme, joka pidättää väestöä maaseudulla. Kaupunkilaisväestön lisääntyminen Euroopassa liittyy kiinteästi kansan saattamiseen maattomaksi ja tehdasteollisuuteen, joka kapitalistisen tuotannon oloissa tarvitsee halpaa työvoimaa ja runsasta työvoiman tarjontaa. Samaan aikaan kun kylistä hädätty eurooppalainen talonpoikaisto meni ansiotöihin kaupunkiin, meidän talonpoikaistomme pitää kiinni maasta niin kauan kuin voimia riittää. Kansan maanhallinta on tärkein strateginen kohta, tärkein kysymys talonpoikain kannalta, jonka merkityksen porvarillisuuden johtajat ymmärtävät mainiosti ja sen vuoksi suuntaavat sitä vastaan koko taitonsa ja kaikki voimansa. Siitä johtuvatkin kaikki hyökkäilyt yhteisön kimppuun, siitä johtuvat erilaiset, hyvin runsaslukuiset suunnitelmat maanviljelijän erottamiseksi maasta järkipärisen agronomian nimessä, teollisuuden kukoistuksen nimessä, kansallisen edistyksen ja maineen nimessä!”

Tässä ilmenee jo havainnollisesti narodnikkilaisen teorian pintapuolisuus, joka „muista teistä” haaveillessaan antaa kerrassaan väärän arvion tosioloista: se pitää „tärkeimpänä kohtana” sellaisia juridisia laitoksia kuin talonpoikain maanhallinnan (yhteisönä omistamisen tai talouksittain omistamisen) muotoja, joilla ei ole perustavaa merkitystä; näkee meidän pienessä talonpoikaistaloudessamme jotain erikoista, ikään kuin se ei olisikaan tavallista pientuottajain taloutta, taloustieteellisen organisaations kannalta aivan samanlaatuista kuin länsieurooppalaisten käsityöläisten ja talonpoikain talous, vaan jotain „kansan” (!?) maanhallintaa. Liberaalis-narodnikkilaisessa lehdistössämme juurtuneen terminologian mukaan sana „kansan” merkitsee sellaista, mikä sulkee pois työtätekevän riiston,—joten tekijä antamallaan luonnekuvalla aivan suoraan hämää sen ehdottoman tosiasian, että meidän talonpoikaistaloudessamme on olemassa samaa lisäarvon itselleen omistamista, samaa työskentelyä toisen hyväksi, mikä on vallalla „yhteisön” ulkopuolellakin, ja avaa ovet selkosen selälleen sentimentaalille ja imelälle farisealaisuudelle.

„Meidän nykyinen yhteisömme, jolla on vähän maata ja jota verot rasittavat, ei vielä ole mikään erikoinen tae. Talonpojalla ei ollut muutenkaan paljon maata, mutta nyt, väestön lisääntymisen ja maan hedelmällisyyden huononemisen seurauksena sitä on jäänyt vieläkin vähemmän; verotaakka ei ole pienentynyt, vaan suurentunut; ansiotöitä muualla on vähän; paikallisia ansiotöitä sitäkin vähemmän; elämä maaseudulla käy niin vaikeaksi, että talonpoikaisto lähtee suorastaan kylittäin kauas ansiotöihin, jättäen kotiin vain vaimot ja lapset. Sillä tavalla autioituu kokonaisia kihlakuntia... Juuri näiden vaikeiden elin- ehtojen vaikutuksesta toisaalta eroaakin talonpoikaistosta erikoinen ihmisluokka — nuori porvaristo, joka pyrkii ostamaan maata sivusta, yksikseen, pyrkii muille aloille — harjoittamaan kauppaa, koronkiskuruutta, muodostamaan työläisartteleita, joissa on itse päämiehenä, puuhailemaan kaikenlaista urakointia ja muuta sellaista pientä afääriä”.

Tähän kohtaan kannattaa pysähtyä erittäin seikkaperäisesti.

Me näemme, että ensinnäkin tässä todetaan tunnetut tosiasiat, jotka voidaan ilmaista parilla sanalla: talonpojat pakenevat; toiseksi, noista tosiasioista annetaan arviointi (kielteinen) ja kolmanneksi, niistä annetaan selitys, josta johtuu välittömästi myöskin kokonainen ohjelma, jota ei tässä esitetä, mutta joka tunnetaan liiankin hyvin (lisättävä maata, pienennettävä veroja; „nostettava” ja „kehitettävä” ansiotöitä).

On korostettava, että marxilaisen kannalta sekä *ensinmainittu* että *toinen* kohta on täysin ja ehdottomasti oikein (ja että se on vain esitetty kerrassaan epätydyttävästi, kuten heti saamme nähdä). Mutta *kolmas* ei enää kelpaa kerrassaan mihinkään*.

Selitän tätä. Ensimmäinen kohta on oikein. Se tosiasia on osoitettu oikein, että meidän yhteisömme ei ole mikään tae, että talonpoikaisto pakenee maaseudulta, jättää maansa; olisi pitänyt sanoa: se pakkoluovutetaan, sillä sen hallussa on ollut (yksityisomistuksen oikeudella) määrättyjä tuotantovälineitä (joista maa on ollut erikoisluontoisella oikeudella, joka kuitenkin antoi yksityiskäyttöön maankin, jonka yhteisöt *lunastavat*) ja se menettää ne. Sekin pitää paikkansa, että kotiteollisuusammatit „luhistuvat” — s.o. että siinäkin talonpojat pakkoluovutetaan, menettävät tuotanto- ja työvälineet, hylkäävät kankaan kotikudonnan ja palkkau- tuvat työläisiksi rautateiden rakennustöihin, kivenhakkaa-

* Sen vuoksi marxilaisuuden teoreetikot sofitsaan narodnikkilaisuutta vastaan Juuri pitävätkin niin tärkeänä selittämistä, ymmärtämistä, objektiivista puolta.

jiksi, sekatyöläisiksi j.n.e. Ne tuotantovälineet, joista talonpojat vapautetaan, joutuvat mitättömän vähemmistön haltuun ja ovat työvoiman riiston välikappaleina — *pääomana*. Sen vuoksi tekijä on oikeassa siinä, että näiden tuotantovälineiden omistajista tulee „porvaristoa”, s.o. luokka, joka pitää käsissään „kansan työtä” yhteiskunnallisen talouden kapitalistisen organisation oloissa. Kaikki nämä tosiasiat on todettu oikein, arvioitu oikein niiden riistomerkityksen kannalta.

Mutta annetusta kuvauksesta lukija tietenkin on jo huomannut, että marxilainen *selittää* nämä tosiasiat aivan toisella tavalla. Narodnikki näkee näiden ilmiöiden syyn olevan siinä, että „maata on vähän”, verot ovat rasittavia, „ansiotyöt” huononevat, s.o. *politiikan* — maa-, vero- ja teollisuuspolitiikan erikoisuuksissa eikä *tuotannon yhteiskunnallisen organisation* erikoisuuksissa, josta organisaatiosta *kyseessäoleva* politiikka sitten kiertämättä johtuu.

Maata on vähän — järkeilee narodnikki — ja sitä jää yhä vähemmän. (Minä en edes ota nimenomaan tätä kirjoituksen tekijän lausuntoa, vaan narodnikkilaisen opin yleisen väittämän.) — Aivan oikein, mutta minkä vuoksi te sanotte ainoastaan sen, että maata on *vähän*, ettekä lisää: sitä *myydään vähän*. Sillä tähän tiedätte, että meidän talonpoikamme *lunastavat* maaosuutensa tilanherroilta. Minkä vuoksi te kiinnitätte päähuomionne siihen, että sitä on *vähän*, ettekä siihen, että sitä *myydään*?

Tämä myynnin ja oston tosiasia sinänsä puhuu jo sellaisen periaatteiden vallitsemisesta (tuotantovälineiden hankkiminen rahalla), jolloin työtätekevät joka tapauksessa jäävät ilman tuotantovälineitä, samantekevää, myydäänkö niitä vähän taikka paljon. Vaietessanne tästä tosiasiasta te vaikenette siitä kapitalistisesta tuotantotavasta, jonka pohjalla tämä myyminen vain on voinutkin ilmaantua. Vaietessanne siitä te siten jo asetutte tämän porvarillisen yhteiskunnan kannalle ja teistä tulee tavallinen politikoitsija, joka järkeilee siitä, onko maata myytävä paljon vaiiko vähän. Te ette näe sitä, että tämä lunastamisen tosiasia sinänsä jo osoittaa, että niiden „sieluun”, joiden etujen mukaan „suuri” reformi on toimeenpantu ja jotka sen suorittivat, „on *pääoma* pesiytynyt jo täydelliseksi valtiaaksi”, että koko näillä liberaalis-narodnikkilaisilla „yhteiskuntapiireillä”, jotka nojautuvat reformin luomaan järjestykseen ja politi-

koivat sen erilaisista parannuksista,— ei muuta valonlähdettä olekaan kuin „kapitalistinen kuu”. Juuri sen takia narodnikki käykin niin kiivaalla vihalla niiden kimppuun, jotka ovat johdonmukaisina periaatteellisesti aivan toisella laisella kannalla. Hän nostaa huudon, että he eivät huolehdi kansasta, että he haluavat tehdä talonpojat maattomiksi!

Hän, narodnikki, pitää huolta kansasta, hän ei halua tehdä talonpoikaista maattomaksi, hän haluaa että talonpoikaista varten olisi enemmän maata (*myyty*). Hän on rehellinen kauppias. Tosin hän vaikenee siitä, että maita ei anneta ilmaiseksi, vaan ne myydään — mutta eihän kauppoissa puhuta siitä, että tavaroista pitää maksaa raha? Senhän nyt jokainen tietää muutenkin.

On selvää, että hän vihaa marxilaisia, jotka sanovat, että pitää kääntyä yksinomaan niiden puoleen, jotka on jo „differentioitu” pois näistä kauppasaksojen yhteiskuntapiireistä, „eristetty” niistä,— jos sallitaan käyttää näitä herrojen Mihailovskien ja Juzhakovien luonteenomaisimpia pikkuporvarillisia sanontoja*.

Menkäämme edelleen. „Kotiteollisuutta on vähän” — sellainen on narodnikin katsantokanta kotiteollisuusammatteihin nähden. Ja taaskin hän vaikenee siitä, minkälaista on näiden kotiteollisuusammattien organisatio. Hän sulkee huolettomana silmänsä siltä, että sekä se kotiteollisuus, mikä „luhistuu”, että se, mikä „kehittyy”, — on yhtäläillä kapitalistisesti järjestettyä kotiteollisuutta, jossa työ on täydellisesti ylösostajien, kauppiaiden y.m. pääoman orjuuttamaa, ja rajoittuu pikkuporvarillisiin vaatimuksiin, vaatien edistystä, parannuksia, artteleita y.m.s. ikään kuin sellaiset toimenpiteet voisivat edes missään määrin kajota siihen *tosiasiaan*, että pääoma vallitsee. Sekä maanviljelyksen alalla että jalostavan teollisuuden alalla hän asettuu niiden nykyisen organisation pohjalle eikä sodi itse tätä organisaatiota vastaan, vaan sen erilaisia puutteellisuuksia vastaan.— Mitä tulee veroihin, niin siinä narodnikki on itse kumonnut kantansa näyttäen selvästi narodnikkilaisuuden tärkeimmän luonteenomaisen piirteen — taipuvaisuuden kompromisseihin. Ylempänä hän itse väitti, että mikä vero tahansa

* Sen lisäksi, että herrat narodnikit vaikenivat lunastuksen kapitalistisesta luonteesta eivätkä ymmärrä sitä, he kiertävät vaatimattomasti senkin tosiasian, että talonpoikain „maanpuutteen” ohella „vanha-aatelisen” kerrostuman edustajilla on sangen hyviä maapalstoja.

(vieläpä tuloverokin) lankeaa lisäarvon anastamisjärjestelmän vallitessa työkäsien kannettavaksi,—mutta hän ei silti kieltäydy juttuamasta liberaalisten yhteiskuntapiirien kanssa siitä, ovatko verot suuria vaiko pieniä, eikä antamasta „kansalaisen säädyllyisyydellä” asiaankuuluvia neuvoja verotus- ja maksudepartementille.

Sanalla sanoen, marxilaisen mielestä syy ei ole politiikassa, ei valtiossa eikä „yhteiskuntapiireissä”, vaan Venäjän taloudellisen organisation nykyisessä järjestelmässä; kysymys ei ole siitä, että „ovelat ihmiset” tai „veijarit” kalastelevat sameassa vedessä, vaan siitä, että „kansa” muodostuu kahdesta toisilleen vastakkaisesta, toinen toisensa kieltävästä luokasta: „yhteiskunnassa kaikki toimivat voimalla jakaantuvat kahdeksi samanvertaiseksi, toisilleen vastakkaiseksi voimaksi”.

„Henkilöt, joita kiinnostaa porvarillisen järjestelmän pystyttäminen ja jotka näkevät suunnitelmiansa luhistumisen*, eivät pysähdy siihen: he jankuttavat joka hetki talonpoikaistolle, että kaikkeen on syystä yhteisö ja yhteistakuu, peltojen uudelleenjaot sekä kyläkuntajärjestys, jotka suosivat laiskureita ja juoppoja; he järjestelivät varakkaita talonpoikia varten luotto- ja säästöyhdistyksiä sekä anovat pientä maanostoluohtoa erillistä maanomistusta varten; he järjestelivät kaupungeissa teknillisiä, ammattikouluja ja kaikenlaisia muita opistoja, joihin taaskin pääsevät ainoastaan varakkaiden lapset, samalla kun joukot jäävät ilman kouluja; he auttavat rikkaita talonpoikia parantamaan karjaa näyttelyjen, palkintojen ja rotusiitoskarjan avulla, jota saadaan maksua vastaan siitosasemilta j.n.e. Kaikki nämä pienet ponnistukset yhdistyvät yhdeksi huomattavaksi voimaksi, joka vaikuttaa kyläkuntaan hajoittavasti ja lohkaa talonpoikaistoa yhä enemmän ja enemmän kahtia”.

„Pienistä ponnisteluista” annettu kuvaus on hyvä. Tekijän ajatus siitä, että kaikki nämä pienet ponnistukset (joita

* Siis yhteisön hävittämissuunnitelman luhistuminen merkitsee „porvarillisen järjestelmän pystyttämisen” eduista saatua voittoa!!

Tehtyään „yhteisöstä” itselleen pikkuporvarillisen utopian, narodnikki menee todellisuuden haaveilevassa sivuuttamisessa niin pitkälle, että yhteisöä vastaan tähdättyä suunnitelmaa hän pitää suorastaan porvarillisen järjestelmän pystyttämisenä, vaikka se on vain tavallista politiikoimista jo täydellisesti „pystytetyn” porvarillisen järjestelmän pohjalla.

Kaikkein jyrkimpänä perusteluna marxilaisia vastaan hänellä on kysymys, joka sitten tehdäänkin lopullisen voiton ilme kasvoilla: ei, mutta sanokaahan, haluatko te hävittää yhteisön vai ettekö halua? Joko juu tahi ei? — Tämä kysymys on hänelle kaikki kaikessa, koko „pystyttäminen” on siinä. Hän ei kerta kaikkiaan halua ymmärtää, että marxilaisen kannalta „pystyttäminen” on jo aikoja sitten tapahtunut ja peruuttamaton tosiasia, jota yhteisön hävittäminen enempää kuin sen lujittaminenkaan ei kajoa.—samoin kuin nytkin pääoman herruus on yhtälaista sekä yhteisökylässä että erillistalouksien kylässä.

Tavallista syvällisemmän vastalauseen „pystyttämistä” vastaan narodnikki yrittää esittää pystyttämisen puolusteluksi. Hukkuva tarttuu oljenkorteenkin.

„Russkoje Bogatstvo” ja meidän koko liberaalis-narodnikkilainen lehdistömme nyt niin uutterasti vaativat) merkitsevät, ilmaisevat ja tuovat „uusporvarillista” kerrostumaa, kapitalistista järjestelmää,— on aivan oikea.

Tämä seikka juuri onkin se syy, jonka vuoksi marxilaiset suhtautuvat tuollaisiin ponnistuksiin kielteisesti. Ja se seikka, että nämä „ponnistukset” epäilemättä ovat pientuottajien lähimpiä desideratumeja,— osoittaa heidän mielestään heidän perusväittämänsä oikeaksi: ettei talonpoikaa voida pitää työn aatteiden edustajana, koska hän talouden kapitalistisen organisation oloissa on pikkuporvari ja sen vuoksi asettuu olemassaolevan järjestelmän kannalle, liittyy sen vuoksi elämänsä eräiden puolien (ja aatteidensa) kannalta läheisesti porvaristoon.

Tätäkin kohtaa on syytä käyttää hyväksi korostaaksemme seuraavaa seikkaa. Marxilaisten kielteinen suhtautuminen „pieniin ponnistuksiin” aiheuttaa erittäin paljon moitteita herrojen narodnikkien taholta. Muistuttamalla heille heidän esi-isistään me osoitamme, että on ollut aika, jolloin narodnikit suhtautuivat tähän toisella lailla, jolloin he eivät menneet niin mielellään ja innokkaasti kompromisseihin [vaikka he silloinkin silti menivät kompromisseihin, kuten tässä samassa kirjoituksessa todistetaan], jolloin he — en sano, että ymmärsivät, mutta ainakin tunsivat kaikkien tuollaisten ponnistusten porvarillisuuden, jolloin vain kaikkein naiivimmat liberaalit tuomitsivat niiden kieltämisen muka „pessimismiksi kansaa kohtaan”.

Herrojen narodnikkien miellyttävä seurustelu näiden viimeksimainittujen kanssa „yhteiskunnan” edustajina on nähtävästi tuonut hyödyllisiä tuloksia.

Se, ettei voida tyytyä porvarillisen edistyksen „pieniin ponnistuksiin”, ei merkitse lainkaan erillisten reformien ehdotonta kieltämistä. Marxilaiset eivät lainkaan kiellä näiden toimenpiteiden jonkinlaista (tosin mitättömän vähäistä) hyötyä: ne voivat jonkin verran (tosin mitättömän vähän) parantaa työtätekevän asemaa; ne jouduttavat pääoman erikoisen takapajuisten muotojen, koronkiskuruuden, velkaorjuuden y.m.s. poiskuolemista, jouduttavat niiden muuttumista nykyaikaisemmiksi ja inhimillisemmiksi eurooppalaisen kapitalismin muodoiksi. Sen vuoksi marxilaiset, jos heiltä kysyttäisiin, onko nämä tällaiset toimenpiteet hyväksyttävä, vastaisivat tietysti: on hyväksyttävä;

mutta samalla selittäisivät yleensä suhteensa siihen kapitalistiseen järjestelmään, jota näillä toimenpiteillä parannetaan,— ja tällöin he perustelisivat myöntymystään sillä, että he haluavat jouduttaa tämän järjestelmän kehitystä ja siis sen lopun lähenemistä*.

„Jos kiinnitämme huomiota siihen, että meillä talonpoikaisto on jaettu, kuten Saksassakin, oikeuksien ja omaisuuden mukaan eri kategorioihin (valtion talonpojat, hallitsijaperheen ja entiset tilanherrain talonpojat sekä näistä taas ne, jotka ovat saaneet täydet maosuudet, keskisuuret ja neljännesosuudet, kartanonväki); että yhteisöelämä ei meillä ole yleisenä elämänmuotona; että lounaisilla seuduilla, kun tulemme tekemisiin persoonallisen maanomistuksen kanssa, me tapaamme taaskin työkarjaa omistavia ja työkarjaa omistamattomia talonpoikia**, vihannesviljelijöitä, batrakkeja ja perinnöllisiä vuokra-
viljelijöitä, joista toisilla on maata 100 desjatiinaa ja enemmänkin, kun toisilla taas ei ole vaaksaakaan; että Itämeren lääneissä agraarijärjestelmä on suoranainen kopio Saksan agraarijärjestelmästä j.n.e.,— niin näemme, että meilläkin on maaperää porvaristolle”.

Tässä ei voida olla mainitsematta sitä yhteisön merkityksen haaveellista liioittelua, mitä vikaa narodnikeilla on aina ollut. Tekijä puhuu aivan kuin „yhteisöelämä” sulkisi pois porvariston, sulkisi pois talonpoikain pirstoutumisen! Mutta sehän on suoranaista valhetta!

Kaikki tietävät, että yhteisötalonpojatkin jakaantuvat oikeuksiensa ja maasuoksiensa mukaan; että jokaisessa kaikkein eniten yhteisöllisessäkin kylässä talonpojat taas jakaantuvat sekä „oikeuksien mukaan” (maattomat, maosuuden omaavat, entinen kartanonväki, maosuuden erikoisilla maksusuorituksilla lunastaneet, kiinnitetty talonpojat etc. etc.) että „omaisuuden mukaan”: talonpojat, jotka ovat antaneet maosuutensa vuokralle, ne, joilta se on otettu pois rästien takia, taikka sen takia, etteivät he sitä muokkaa ja lyövät laimin sen hoitamisen,— ja jotka ottavat vuokralle toisten maasuoksia; talonpojat, joilla on „ikuista” maata tai jotka „ostavat vuosiksi” muutamia desjatiinoja; vihdoinkin talottomat talonpojat ja sellaiset, joilla ei ole ollenkaan karjaa, hevoseettomat ja monen hevosen omistajat. Kaikki tietävät, että jokaisessa kaikkein eniten yhteisöllisessäkin kylässä tällä taloudellisen pirstoutuneisuuden ja tavara-talouden pohjalla kukoistavat rehevinä koronkiskuripää-

* Tämä ei koske yksinomaan „teknillisiä ja muita opistoja”, talonpoikain ja kotiteollisuuden harjoittajain tekniikan parantamista, vaan myös „talonpoikain maanomistuksen laajentamista”, „luottoa” j.n.e.

** Kts. tämän osan s. 33. Toim.

oma ja velkaorjuus kaikissa muodoissaan. Mutta narodnikit kertoilevat yhä tympäiseviä satujaan jostain „yhteisöelämästä”!

„Ja nuori porvaristo meillä kasvaa todellakin tunti tunnilta, eikä vain päivittäin, se ei kasva ainoastaan juutalaisten syrjäseuduilla, vaan myös Venäjän sisäosissa. Toistaiseksi on kovin vaikea osoittaa sen lukumäärää numeroilla, mutta maanomistajien lukumäärän kasvusta ja kauppatodistusten lukumäärän lisääntymisestä sekä siitä päätellen, että kylistä tulee yhä enemmän valituksia kulakkeja ja nylkyryyttä vastaan y.m.s. merkeistä* päätellen voidaan olettaa, että sen määrä on jo huomattava”.

Aivan oikein! Juuri tämä tosiasia, joka piti paikkansa vuonna 1879 ja on kiistaton, paljon pitemmälle kehittyneenä vuonna 1895, onkin eräs niitä tekijöitä, joille marxilaiset perustavat käsityksensä Venäjän tosioloista.

Meidän suhteemme tähän tosiasiaan on molemmilla yhtä kielteinen; molemmat olemme yhtä mieltä siitä, että se heijastaa välittömien tuottajien eduille aivan vastakkaisia ilmiöitä,— mutta me *ymmärrämme* nämä tosiasiat aivan eri tavalla. Tämän eroavaisuuden teoreettisen puolen olen edellä jo luonnehtinut, ja nyt koskettelen sen käytännöllistä puolta.

Porvaristo — varsinkin maalaisporvaristo — on meillä vielä heikkoa; se on vasta syntymässä, sanoo narodnikki. Sen vuoksi sitä vastaan voidaankin vielä taistella. Porvarillinen suunta ei ole vielä lainkaan voimakas — sen vuoksi voidaan vielä kääntyä takaisin. Aika ei ole vielä ohi.

Vain metafysiikka-sosiologi (joka muuttuu käytännössä pelkurimaiseksi taantumukselliseksi romantiikoksi) voi järkeillä tuolla tavalla. En ryhdy edes puhumaan siitä, että maaseutuporvariston „heikkous” johtuu sen voimakkaiden ainesten, sen huippukerrostien siirtymisestä kaupunkeihin, että kylissä olevat ovat vain „sotamiehiä”, mutta kaupungeissa istuu jo „yleisesikunta”, — en ryhdy puhumaan kaikista näistä päivän selvistä tosiasia-ain vääristelyistä, joita narodnikit tekevät. Tässä järkeilyssä on vielä eräs virhe, joka juuri tekeekin sen metafysiilliseksi.

Me näemme edessämme vissan yhteiskunnallisen suhteen, maaseudun pikkuporvarin (rikkaan talonpojan, kauppiaan,

* Joihin on lisättävä — talonpoikaispankin avulla suoritetut ostot, „edistykelliset virtaukset talonpoikaistaloudessa” — tekniikan ja kulttuurin parantaminen, parannettujen työvälineiden käytäntöönottaminen, heinäviljelys j.n.e., pienen luoton kehittäminen ja menekin järjestäminen kotiteollisuuden harjoittajille j.n.e.

kulakin, nylkyrin y.m.s.) ja „työtätekevän” talonpojan, tietysti „toisen hyväksi” työtä tekevän talonpojan välisen suhteen.

Tämä suhde on olemassa — narodnikki ei voi kieltää sitä, että se on levinnyt ihan yleiseksi. Mutta se on heikko — sanoo hän — ja sen vuoksi sen voi *vielä* korjata.

Historiaa tekevät „elävät yksilöt”, sanomme me tälle narodnikille kestiten häntä hänen omalla tavarallaan. Yhteiskunnallisten suhteiden korjaaminen ja muuttaminen on tietysti mahdollista, mutta se on mahdollista vain silloin, kun se saa alkunsa *itseltään näiden korjattavien tai muutettavien yhteiskunnallisten suhteiden jäseniltä*. Se on selvä kuin kirkas jumalan päivä. Herää kysymys, voiko „työtätekevä” talonpoika muuttaa tämän suhteen? Mikä on sen olemus? — Se, että kaksi pientuottajaa isännöi tavara-tuotannon oloissa, että tämä tavaratalous jakaa heidät „kahtia”, että se antaa toiselle *pääoman* ja panee toisen tekemään työtä „toisten hyväksi”.

Millä tavalla sitten meidän työtätekevä talonpoikamme muuttaa tämän suhteen, kun hän itsekkin toisella jalallaan seisoo juuri sillä maaperällä, joka pitäisi muuttaa? miten hän voi ymmärtää tavaratalouden ja eristäytyneisyyden kelvottomuuden, kun hän on itsekkin eristäytynyt ja isännöi omalla vastuullaan ja riskillään, isännöi markkinoita varten? kun nämä elämänolot synnyttävät hänessä sellaisia „ajatuksia ja tunteita”, jotka ovat ominaisia sille, joka tekee yksikseen työtä markkinoita varten? kun itse aineelliset olosuhteet ja hänen taloutensa suuruus ja luonne ovat lohkaisseet hänet erilliseksi, ja sen vuoksi hänen vastakohtaisuutensa pääomalle on vielä siinä määrin kehittymätöntä, ettei hän voi ymmärtää sen olevan juuri *pääomaa* eikä vain „veijareita” ja ovelia ihmisiä?

Eikö ole selvää, että on käännettävä sinne, missä *tämä sama* (nota bene *) yhteiskunnallinen suhde on kehittynyt *loppuun saakka*, missä tämän yhteiskunnallisen suhteen jäsenet, jotka ovat välittömiä tuottajia, on jo itse lopullisesti „differentioitu” ja „eristetty” porvarillisesta järjestelmästä, missä vastakohtaisuus on jo kehittynyt niin pitkälle, että se on itsestään selvää, ja missä ei enää ole mahdollista minkäänlainen haaveellinen, puolinen kysymyksen aset-

* — pankaa merkille. *Toim.*

telu? Ja kun näissä edistyneimmissä oloissa olevat välittömät tuottajat tulevat porvarillisen yhteiskunnan „elämästä differentioiduksi” eivät ainoastaan *todellisuudessa*, vaan myöskin omassa *tietoisuudessaan*,— niin silloin työtätekevä talonpoikaistokin, joka on saatettu takapajuisiin, huonoimpiin oloihin, näkee, „miten se tapahtuu”, ja yhtyy niin ikään „toisten hyväksi” työskenteleviin tovereihinsa.

„Kun meillä puhutaan sellaisista tapauksista, että talonpojat ostavat maata, ja selitetään, että talonpoikaisto ostaa maata sekä henkilökohtaiseksi omaisuudeksi että kyläkuntana, niin siihen ei juuri milloinkaan lisätä, että kyläkuntina osto on vain harvinainen ja mitätön poikkeus yleisinä olevista henkilökohtaisista ostoista”.

Esitettyään edelleen tietoja siitä, että yksityisten maanomistajain lukumäärä, joka vuonna 1861 oli 103.158, nousi 60-luvun tietojen mukaan 313.529:ään, ja sanottuaan tämän johtuvan siitä, että jälkimmäisessä tapauksessa on otettu laskuihin talonpoikaiset pienomistajat, joita maaorjuuden aikana ei otettu laskuihin, tekijä jatkaa:

„se juuri onkin meidän nuorta maaseutuporvaristoamme, joka välittömästi liittyy ja yhdistyy pientilalliseen aatelistoon”.

Se on totta,— sanomme me sen johdosta,— se on aivan totta,— varsinkin siinä suhteessa, että se „liittyy” ja „yhdistyy”! Ja sen vuoksi me pidämme pikkuporvariston ideologeina niitä, jotka antavat vakavan merkityksen (välittömien tuottajain etujen kannalta) „talonpoikain maanomistuksen laajentamiselle”, siis myöskin tätä tekijää, joka puhuu näin sivulla 152.

Juuri sen vuoksi me pidämmekin kaiken kaikkiaan vain politikoitsijoina niitä henkilöitä, jotka käsittelevät kysymystä henkilökohtaisista ja kyläkunnittain tapahtuvista ostoista aivan kuin siitä riippuisi edes hiuskarvan vertaakaan porvarillisen järjestyksen „pystyttäminen”. Me pidämme kumpaakin tapausta porvarillisuutena, sillä osto on ostoa ja raha on rahaa kummassakin tapauksessa, s.o. sellaista tavaraa, joka joutuu ainoastaan pikkuporvarin * käsiin, samantekevää, onko se sitten kyläkunnan yhdistämää „sosiaalista keskinäissopeutuneisuutta ja solidaarista toimintaa” varten tai onko se eristettyä, erillisen palstamaanomistuksen pirstomaa.

* Kysymys ei tietenkään ole niistä rahoista, jotka käytetään vain tarvittavien kulutustavarain hankkimiseen, vaan *vapaista* rahoista, jotka voidaan säästää tuotantovälineiden oston.

„Muuten se (nuori maalaisporvaristo) ei ole tässä vielä kuvattu läheskään kokonaan. „Nylkyri” ei tietenkään ole mikään uusi sana Venäjällä, mutta sillä ei ole milloinkaan ollut sellaista merkitystä, jonka se on nyt saanut, se ei ole milloinkaan painostanut kyläläisiään siten kuin se nykyään painostaa. Nylkyri oli ennen jotenkin patriarkaalinen henkilö nykyiseen verrattuna, henkilö, joka alistui aina kyläkunnalle, ja toisinaan hän oli yksinkertaisesti laiskuri, joka ei erikoidesti ajanutkaan hyötyä takaa.—Nykyään nylkyri sanalla on toinen merkitys, ja useimmissa lääneissä siitä on tullut vain sukukasite, jota käytetään verrattain vähän ja joka on vaihtunut sanoihin: kulakki, nylkyri, kauppias, kapakoitsija, kissannahkojen ostaja, urakoitsija, panttilainaja j.n.e. Tämä yhden sanan jakaantuminen useammaksi sanaksi, sanoiksi, jotka osittain ovat vanhoja, osittain taas aivan uusia tai sellaisia, joita tähän saakka ei ole tavattu talonpoikain elämässä, osoittaa ennen kaikkea sitä, että kansan riistämisessä on tapahtunut työnjako, ja myöskin sitä, että ryövääminen on paisunut laajaksi ja että siinä on tapahtunut spesialisointi. Melkein jokaisessa kylässä on yksi tai useampia tällaisia riistäjiä”.

On kiistatonta, että tämä ryöväämisen leviäminen on pantu osuvasti merkille. Turhaan vain tekijä, kuten kaikki narodnikit, ei halua kaikista näistä tosiasioista huolimatta ymmärtää sitä, että tämä järjestelmällinen, yleinen, säännöllinen kulakisto (jonka keskuudessa vallitsee työnjakokin) on kapitalismin ilmenemistä maanviljelyksessä, pääoman herruutta sen alkeellisissa muodoissa, joka toisaalta nostaa alinomaa sitä kaupunkilaista, pankkikapitalismia, yleensä eurooppalaista kapitalismia, jota narodnikit pitävät jonain ulkoa tulleena ja jota tämä kapitalismi toisaalta tukee ja ruokkii, sanalla sanoen, että se on Venäjän kansantalouden kapitalistisen organisation eräs puoli.

Sitä paitsi nylkyrin „kehityksestä” annettu kuvaus tekee meille vielä mahdolliseksi narodnikin paljastamisen.

Narodnikki pitää vuoden 1861 reformia kansantuotannon laillistamisena, näkee siinä oleellisia eroavaisuuksia Lännen reformista.

Ne toimenpiteet, joita hän nyt janoaa, ovat samoin tuollaisia „vahvistuksia” — yhteisölle y.m.s., tuollaista „maaosuudella turvaamista” ja yleensä tuotantovälineillä turvaamista.

Minkä vuoksi sitten, hra narodnikki, reformi, joka „vahvisti kansantuotannon (eikä kapitalistista tuotantoa)”, on johtanut vain siihen, että „patriarkaalista laiskurista” on tullut verrattain tarmokas, rohkea ja sivilisation ryhdistämä saalistaja? vain ryöväämisen *muodon* muuttumiseen, kuten vastaavanlaiset suuret reformit johtivat Lännessäkin?

Minkä vuoksi te luulette, että „vahvistuksen” seuraavat askeleet (jotka ovat täysin mahdollisia talonpoikain maanomistuksen laajentamisen muodossa, siirto-asuttamisen, vuokran säännöstelyn ja muiden kieltämättömien edistysaskeleiden, mutta vain porvarillisten edistysaskeleiden muodossa),— minkä vuoksi te luulette, että ne johtavat johonkin muuhun kuin pääoman *muodon* edelleen muuttumiseen, *pääoman* edelleen eurooppalaistumiseen, sen muuttumiseen kauppapääomasta tuotannolliseksi pääomaksi, keskiaikaisesta uusiaikaisimmaksi pääomaksi?

Muuten *ei voi ollakaan* — siitä yksinkertaisesta syystä, että tuollaiset toimenpiteet eivät ollenkaan kajoa *pääomaan*, s.o. sitä ihmisten välistä suhdetta, jonka vallitessa yksien käsiin kasaantuu raha — tavaratalouden järjestämän *yhteiskunnallisen* työn tuote,— mutta toisilla ei ole muuta kuin vapaat „kädet”*, vapaat juuri siitä tuotteesta, joka on keskittynyt edellisen kategorian haltuun.

...„Niistä (näistä kulakeista j.n.e.) pienimmät, joilla ei ole pääomaa, lyöttäytyvät tavallisesti suurkauppiaisiin, jotka antavat heille luottoa tai antavat heidän tehtäväkseen suorittaa ostoja omaan laskuunsa; varakkaammat harjoittavat liikettä itsenäisesti, pitävät itse yhteyttä suuriin kauppa- ja satamakaupunkeihin, lähettävät niihin omissa nimissään vaunuja ja menevät itse hakemaan tavaroita, joita paikkakunnalla tarvitaan. Menkää junaan millä rautatiellä tahansa, ja te tapaatte ehdottomasti III luokassa (harvoin II luokassa) kymmenittäin tätä väkeä matkalla jonnekin omille asioilleen. Te tunnette heidät sekä erikoisesta vaatuksesta että äärimmäisen kursailemattomasta käytöksestä ja räikeästä naurunhohotuksesta vastaukseksi jollekin rouvalle, joka pyytää heitä olemaan tupakoimatta, tai maamoukalle [niin on sanottukin: „maamoukalle”. K. T.], joka on menossa jonnekin ansiotöihin ja osoittautuu „sivistymättömäksi”, koskapa hän ei ymmärrä mitään kauppa-asioista ja kulkee virsuissa. Te tunnette heidät puheistakin. He keskustelevat tavallisesti „vuodista”, „siemenvoista”, nahkasta, „kuoreista”, hirssistä y.m.s. Silloin saatte kuulla myöskin kyynillisiä kertomuksia heidän käyttämistään petkuskeinoista ja tavaraväärennyksistä: siitä, miten suolattu liha, josta lähti „voimakas löyhkä, saatiin kaupatuksi tehtaalle”, siitä, että „kuka tahansa osaa värjätä teetä, kun se hänelle kerran näytetään”, että „sokerin voi panna vedellä painamaan kolme naulaa enemmän jokaista toppaa kohti niin, ettei ostaja huomaa mitään” j.n.e. Kaikkea tätä kerrotaan niin avomielisesti ja kursailematta, että te näette selvästi, että tämä väki jättää varastamatta lusikat ravintoloista ja irroittamatta kaasutorvet asemilla vain

* „Joukko tulee edelleenkin... tekemään työtä toisten hyöksi” (käsiteltävänä oleva artikkeli, s. 135): ellei se olisi „vapaa” (de facto,— vaikka se de jure** ehkä onkin „turvattu maaosuudella”) — niin sitä ei luonnollisesti voisi tapahtua.

** — de facto — faktillisesti, tosiasassa; de jure — juridisesti. *Toim.*

siitä syystä, että se pelkää joutuvansa vankilaan. Näiden uusien ihmisten siveellinen puoli on alempana kaikkia alkeellisimpiäkin vaatimuksia, se perustuu kokonaan ruplaan ja mahtuu sananparsiin: kauppias keinot tietää; siksi on hauki meressä, ettei ruutana torkkuisi; älä hölmäile; kahmase aina missä suinkin voit; käytä hyväksesi sitä hetkeä, kun kukaan ei ole näkemässä; älä sääli heikkoo; kumarra ja matele aina tarpeen vaatiessa". Ja edelleen esitetään sanomalehtikirjoituksesta esimerkki siitä, kuinka eräs kapakoitsija ja koronkiskuri Volkov poltti oman talonsa, joka oli vakuutettu suuresta summasta. „Opettaja ja paikkakunnan pappi pitävät” tätä miekkosta „kaikkein kunnioitettavimpana tuttavanaan”, eräs „opettaja kirjoittelee hänelle viinasta kaikki kierot paperit”. „Kunnankirjuri lupaa hänelle vetävänsä nenästä mordvalaisia”. „Eräs zemstvon asiamies ja samalla zemstvohallinnon jäsen vakuuttaa hänen vanhan talonsa 1.000 ruplasta” j.n.e. „Volkov ei ole suinkaan harvinainen ilmiö, vaan tyyppi. Ei ole sellaista paikkakuntaa, missä ei olisi omia Volkoveja, missä teille ei kerrotaisikaan tuollaisesta talonpoikain ryöväämisestä ja velkaorjuuteen saattamisesta että samanlaisista talojen polttamistapauksista”...

„Mutta millä tavalla talonpoikaisto kuitenkin suhtautuu tuollaisiin henkilöihin? Jos he ovat tyhmiä, karkean sydämettömiä ja pikkumaisia, niin kuin Volkov, niin talonpoikaisto ei pidä heistä ja pelkää heitä, pelkää sen vuoksi, että he saattavat tehdä sille mitä konnankoukkuja tahansa, kun taas talonpoikaisto ei mahda heille mitään; he ovat vakuuttaneet talonsa, heillä on nopsajalkaisia hevosiä, lujat salvat ovissa, vihaisia koiria sekä yhteyksiä paikallisiin viranomaisiin. Mutta jos nämä henkilöt ovat viisaampia ja ovelampia kuin Volkov, jos he antavat talonpoikaiston ryöväämiselle ja velkaorjuutukselle jalomielisyyden muodon, jos he kahmaistessaan ruplan samalla julistavat kovalla äänellä helpottavansa hintaa kolikolla, jos he eivät sääli antaa liiempaa puolituopillista viinaa tai jonkin verran hirssiä tulipalosta kärsineelle kylälle, niin he nauttivat talonpoikain keskuudessa kunnioitusta, auktoriteettia ja arvonantoa ja heitä pidetään köyhien huoltajina ja hyväntekijinä, joita ilman nämä ehkä joutuisivat hukkaan. Talonpoikaisto pitää heitä viisaina ihmisinä ja antaapa lapsensakin heille oppiin, pitäen suurena kunniana sitä, että poika istuu kauppapuodissa, varmoina siitä, että hänestä tulee kunnan ihminen”.

Olen tarkoituksella lainannut tämän tekijän mieltämän näin yksityiskohtaisesti esittääkseni, miten nuorta porvaristoamme kuvaa henkilö, joka *vastustaa* väittämää Venäjän yhteiskunnallisen talouden porvarillisesta organisatiosta. Sen tarkastelu saattaa tuoda paljon selvennystä venäläisen marxilaisuuden teoriaan sekä siihen, mitä laatua ovat yleisesti levinneet hyökkäilyt sen kimppuun *nykyajan* narodnikkilaisuuden taholta.

Tämän kuvauksen alusta näkyy, että tekijä tuntuu ymmärtävän tämän porvariston syvät juuret, ymmärtävän sen yhteyden suurporvaristoon, johon pikkuporvaristo „läheisesti liittyy”, ymmärtävän sen yhteyden talonpoikaistoon,

joka antaa sille „lapsiaan oppiin”,— mutta tekijän esittämistä esimerkeistä näkyy, ettei hän arvosta tätä ilmiötä läheskään riittävän voimakkaaksi ja lujaksi.

Hänen esimerkinsä puhuvat kriminaalirikoksista, huijauksesta, tuhopolitoista j.n.e. Syntyy sellainen käsitys, että talonpoikaiston „ryövääminen ja orjuuttaminen” on jotain satunnaista, että se on seurausta (kuten tekijä ylempänä sanoi) vaikeista elämänoloista, „moraaliaatteiden karkeudesta”, esteistä, joita on „kirjallisuuden pääsemisellä kansan keskuuteen” (s. 152) j.n.e.— sanalla sanoen, että kaikki tämä ei suinkaan johdu kiertämättömästi meidän yhteiskunnallisen taloutemme nykyaikaisesta organisatiosta.

Marxilainen on juuri tämän viimeksimainitun mielipiteen kannalla; hän väittää, ettei se ole suinkaan sattuma, vaan välttämättömyys, sellainen välttämättömyys, joka johtuu Venäjällä vallitsevasta kapitalistisesta tuotantotavasta. Koska talonpojasta tulee tavarantuottaja (ja kaikki talonpojat ovat jo tulleet niiksi),— niin hänen „moraalinsa” tulee kiertämättömästi „perustumaan ruplaan”, eikä häntä voida siitä syyttää, sillä itse elämänolot pakoittavat pyydystämään tuota ruplaa kaikenlaisilla kaupallisilla konsteilla*. Näissä oloissa „talonpoikaistosta” eriiä rikkaita ja köyhiä ilman mitään kriminaalirikollisuutta, ilman mitään lakeijamaisuutta, ilman mitään väärennyksiä. Vanha tasa-arvoisuus ei kestä markkinavaihtelujen edessä. Se ei ole mitään järkeilyä; se on tosiasia. Ja tosiasia on, että harvojen „rikkaus” tulee näissä oloissa *pääomaksi*, mutta joukkojen „köyhyys” pakoittaa niitä myymään kätensä, tekemään työtä toisten hyväksi. Marxilaisen mielestä kapitalismi on näin ollen jo juurtunut lujasti, se on muovautunut ja määrätynyt täydellisesti ei ainoastaan tehdasteollisuudessa, vaan myöskin maaseudulla ja yleensä kaikkialla Venäjänmaassa.

Voitte nyt kuvitella, miten teräväjärkisiä herrat narodnikit ovat, kun he vastaukseksi marxilaisen perusteluun siitä, että näiden maaseudun „surullisten ilmiöiden” syynä ei ole politiikka, ei maanpuute, eivät veronmaksut eivätkä kehnot „yksilöt”, vaan kapitalismi, että kaikki se on *välttämätöntä* ja kiertämätöntä kapitalistisen tuotantotavan vallitessa, porvarisluokan vallitessa,— kun vastaukseksi tähän narod-

* Vrt. *Uspenskia*⁹².

nikki alkaa huutaa, että marxilaiset haluavat tehdä talonpoikaiston maattomaksi, että he „pitävät parempana” proletariaa kuin „itsenäistä” talonpoikaa, että he ovat, — kuten maalaisneidit sanovat ja hra Mihailovski sanoo vastauksessaan hra Struvelle — „ylenkatseellisia ja tylyjä” „persoonallisuutta” kohtaan!

Tässä maaseudusta annetussa kuvassa, joka on mielenkiintoinen sen vuoksi, että se on vastustajan antama, me voimme nähdä havainnollisesti marxilaisia vastaan esitettyjen tavanomaisten vastaväitteiden typeryyden, sen, että ne ovat tekaistuja — vastoin tosiasioita, unohtaen aikaisemmat lausuntonsa — kaikki vain sitä varten, että saataisiin pelastetuksi *coûte que coûte** ne haaveilu- ja kompromissiteoriat, joita onneksi ei nyt enää voi mikään voima pelastaa.

Puhuessaan kapitalismista Venäjällä marxilaiset ottavat valmiita kaavoja, toistavat dogmeina sellaisia väittämiä, jotka ovat kopioita aivan toisenlaisista oloista. Kehityksensä ja merkityksensä kannalta mitättömän vähäisen Venäjän kapitalistisen tuotannon (meidän tehtaissamme on työssä kaikkiaan vain 1.400.000 henkilöä) he ulottavat koskemaan myöskin talonpoikaiston suurta joukkoa, joka omistaa vielä maata. Tällainen on eräs liberaalis-narodnikkilaisessa leirissä hyvin pidetty vastaväite.

Ja tässä samassa kuvassa maaseudusta me näemme, että kuvatessaan „yhteisö”- ja „itsenäis”-talonpoikain elämäntapoja narodnikki ei voi tulla toimeen ilman sitä samaa, abstraktisista kaavoista ja vieraista dogmeista lainattua porvariston kategoriaa, hän ei voi olla toteamatta sitä, että se on maalaistyyppi eikä yksityistapaus, että se on mitä lujimmin sitein yhteydessä kaupunkien suurporvaristoon, että se on yhteydessä myöskin talonpoikaistoon, joka „antaa sille lapsia oppiin” ja josta siis toisin sanoen tätä nuorta porvaristoa juuri kasvaakin. Näin ollen me näemme, että tämä nuori porvaristo kasvaa meidän „yhteisömmä” sisältä; eikä sen ulkopuolelta, että sitä synnyttävät itse yhteiskunnalliset suhteet tavarantuottajaksi muuttuneen talonpoikaiston keskuudessa; me näemme, että ei ainoastaan „1.400.000 henkeä”, vaan myös koko venäläisen maalaisväestön joukko tekee työtä *pääoman* hyväksi, on sen „käytettävänä”.—

* — hinnalla millä hyvänsä. *Toim.*

Kuka sitten tekee oikeampia johtopäätöksiä näistä tosiasiosta, joita ei ole todennut joku marxilainen „mystiikko ja metafysiikko”, joka uskoo „triadeihin”, vaan omaperäinen narodnikki, joka osaa antaa arvoa Venäjän olojen erikoisuuksille? Narodnikkiko, kun hän järkeilee paremman tien valitsemisesta, ikään kuin pääoma ei olisi jo tehnyt valintaansa,— kun hän järkeilee kääntein tekemisestä toisen järjestelmän puoleen, jota odotetaan „yhteiskunta-piireiltä” ja „valtiolta”, s.o. sellaisilta aineksilta, jotka ovat kasvaneetkin vain tämän valinnan pohjalla ja sitä varten? vai ko marxilainen, joka sanoo, että muista teistä haaveileminen merkitsee, että ollaan naiiveja romantiikkoja, sillä tosiolot osoittavat mitä selvimmin, että „tie” on jo valittu, että pääoman herruus on tosiasia, josta ei päästä eroon moitiskeluilla eikä tuomitsemisella,— tosiasia, josta vain välittömät tuottajat voivat tehdä selvän?

Toinen tavanomainen moite. Marxilaiset tunnustavat suurkapitalismin Venäjällä edistykseksi ilmiöksi. Siten he asettavat proletarin etusijalle „itsenäiseen” talonpoikaan verrattuna, kannattavat kansan saattamista maattomaksi ja sen teorian kannalta, joka asettaa ihanteeksi tuotantovälineiden kuulumisen työläisille, he kannattavat myötätunnolla työläisen irrottamista tuotantovälineistä, s.o. vajoavat sovittamattomaan ristiriitaan.

Niin, marxilaiset pitävät suurkapitalismia edistykseksi ilmiönä,— ei tietenkään sen vuoksi, että se vaihtaa „itsenäisyyden” epäitsenäisyyteen, vaan siksi, että se luo olosuhteet epäitsenäisyyden hävittämistä varten. Mitä tulee Venäjän talonpojan „itsenäisyyteen”,— niin se on imelä narodnikkilainen kasku, eikä sen enempää; todellisuudessa sitä ei ole olemassa. Ja esitettyyn kuvaankin (ja kaikkiin talonpoikaiston taloudellista asemaa koskeviin kirjoitelmiin ja tutkielmiin) sisältyy samoin tämän tosiasian tunnustaminen (että todellisuudessa ei itsenäisyyttä ole olemassa): talonpoikaisto, kuten työläisetkin, tekee työtä „muuta varten”. Sen ovat Venäjän vanhat narodnikit myöntäneet. Mutta he eivät ymmärtäneet tämän epäitsenäisyyden syitä ja luonnetta, eivät ymmärtäneet sitä, että sekin on *kapitalistista* epäitsenäisyyttä, joka eroaa kaupunkilaisesta epäitsenäisyydestä siinä, että se on vähemmän kehittyntä ja että siinä on enemmän pääoman keskiaikaisia, puolittain maaorjuudellisia muotoja, ja siinä kaikki. Verratkaamme vaikkapa

sitä kylää, jonka narodnikki meille kuvasi, tehtaaseen. Eroavaisuus (itsenäisyyden kannalta) on vain siinä, että siellä me näemme „pieniä loisia”, täällä — suuria; siellä me näemme riistettävän yksilöjärjestyksessä, puolittain maaorjuudellisin keinoin; täällä — joukkojen riiston, ja se on jo puhtaasti kapitalistista riistoa. Ymmärrettävää on, että jälkimmäinen on edistyksestä: sama kapitalismi, joka maaseudulla on kehittymätöntä ja siksi täynnänsä koronkiskuruutta etc., on täällä kehittyntä; sama vastakohtaisuus, mikä on olemassa maaseudulla, ilmenee täällä täydellisenä; täällä on kahtiajakaantuminen jo täydellinen eikä ole mahdollisuutta sellaiselle puolinaiselle kysymyksen asettamiselle, johon pientuottaja tyytyy (ja hänen ideologinsa), joka pystyy piiskaamaan, moittimaan ja kiroamaan kapitalismia, mutta ei pysty luopumaan itse tämän kapitalismin „maaperästä”*, luottamuksesta sen palvelijoihin, kauniista haaveista siihen nähden, että „parempi olisi ilman taistelua”, kuten mainio hra Krivenko sanoi. Tässä eivät haaveet enää ole mahdollisia, — ja yksistään se on jo jättiläismäinen askel eteenpäin; tässä näkyy jo selvästi, kenen puolella on voima, eikä voida jaaritella tien valinnasta, sillä on selvää, että ensin täytyy tämä voima „jakaa uudelleen”.

„Äitelää optimismia” — siten hra Struve luonnehti narodnikkilaisuuden, ja se on aivan oikein. Miksei se olisi optimismia, kun mitä täydellisin pääoman herruus maaseudulla jätetään huomioimatta, ollaan siitä vaiti, kuvataan sattumaksi? kun ehdotetaan kaikenlaisia lainoja, artteleita, yhteiskyntöjä, ikään kuin kaikki nämä „kulakit, nylkyrit, kauppiat, kapakoitsijat, urakoitsijat, panttilainaajat” j.n.e., ikään kuin koko tämä „nuori porvaristo” ei vielä pitäisikään „käsissään” „jokaista kylää”? — Miksei se olisi äitelyyttä, kun ihmiset puhuvat „10 vuotta, 20 vuotta, 30 vuotta ja enemmänkin”, että „parempi olisi ilman taistelua” —

* Väärinkäsitysten välttämiseksi selitän, että kapitalismin „maaperällä” minä ymmärrän sitä yhteiskunnallista suhdetta, joka eri muodoissaan vallitsee kapitalistisessa yhteiskunnassa ja jonka Marx ilmaisi formulalla: raha — tavara — kasvanut raha.

Narodnikkilaiset toimenpiteet eivät kajoa tähän suhteeseen, ne eivät horjuta tavaratuotantoa, joka antaa yksityisten henkilöiden haltuun rahan — yhteiskunnallisen työn tuotteen, eivätkä „kansan” jakaantumista näiden rahojen omistajiin ja ryysyläisiin.

Marxilainen kääntyy tarkastelemaan tätä suhdetta sen kaikkein kehittyneimmässä muodossa, joka on kaikkien mulden muotojen quinta essentia, ja osoittaa tuottajalle tehtävän ja päämäärän: hävittää tämä suhde, vaihtaa se toiseen.

samaan aikaan kun taistelu on jo käynnissä, tosin epäselvä, tiedoton taistelu, joka ei ole aatteen valaisemaa.

„Siirtykää, lukija, nyt kaupunkeihin. Siellä te tapaatte vieläkin enemmän ja vieläkin erilaisempaa nuorta porvaristoa. Kaikki, ketkä pääsevät kirjantaitaviksi ja pitävät itseään kelvollisena jalompaan toimintaan, kaikki ketkä katsovat ansainneensa paremman osan kuin on tavallisen talonpojan surkea osa, ja vihdoin kaikki, ketkä eivät näissä oloissa mahdu maaseudulle, pyrkivät nyt kaupunkeihin”...

Ja siitä huolimatta herrat narodnikit puhuvat äitelästi kaupunkikapitalismin „keinotekoisuudesta”, että se on „ansarikasvi”, joka tuhoutuu itsestään, ellei sitä hoivata j.n.e. Ei tarvitse muuta kuin katsella yksinkertaisemmin *tosiasioita*, niin käy selväksi, että tämä „keinotekoinen” porvaristo on yksinkertaisesti kaupunkeihin muuttaneita maalaisnylkyreitä, joita kasvaa ihan itsestään „kapitalismin kuun” valaisemalla maaperällä, mikä pakoittaa jokaisen tavallisen talonpojan ostamaan halvemmalla ja myymään kalliimmasta.

....,Siellä te tapaatte: kauppapalvelijoita, konttoristeja, rikkama-kauppiaita, kantajia, kaikenlaisia urakoitsijoita (rappareita, kirvesmiehiä, murareita j.n.e.), konduktoreja, vanhempia pihamiehiä, poliiseja, pörssien arttelimiehiä, lauttauspaikkojen, ravintolain ja majatalojen pitäjiä, kaikenlaisten verstaiden isäntiä, tehtaitten pomoja j.n.e., j.n.e. Kaikki he ovat oikeaa nuorta porvaristoa kaikkine luonteenomaisine tunnusmerkkeineen. Sen moraalisäädökset eivät tässäkään ole suinkaan laajat: koko toiminta perustuu työn riistoon*, ja elämäntehtävänä on pääoman tai pikkupääoman hankkiminen tylsää ajankulutusta varten”... ..,Minä tiedän, että monet riemuitsevat katsellessaan näitä ihmisiä, näkevät heissä älykkyyttä, tarmokkuutta ja yritteliäisyyttä, pitävät heitä kansan kaikkein edistyneimpinä aineksina, näkevät heissä isänmaallisen sivilisation suoran ja luonnollisen askeleen, jonka sivilisation epätasaisuudet aika siloittaa. O, olen jo kauan tietänyt, että meillä on syntynyt korkeampi porvaristo sivistyneistä henkilöistä, kauppiaista ja aatelitosta, joka joko ei kestänyt vuoden 1861 kriisiä ja painui pohjaan tahi on joutunut ajan hengen valtaan, että tämä porvaristo on jo muodostanut kolmannen säädyn kaaderit ja että siltä puuttuu vain juuri tällaisia aineksia kansasta, joita ilman se ei voi tehdä mitään ja jotka sen vuoksi miellyttävät sitä”...

* Epätarkasti. Siinä pikkuporvari juuri eroakin suurporvarista, että hän tekee itsekkin työtä,—kuten myöskin tekijän mainitsemat ryhmät tekevät. Työn riistoa siinäkin tietysti on, mutta ei yksinomaan riistoa.

Vielä e-äs pikkuhuomautus: niiden elämäntehtävänä, jotka eivät tyydy tavallisen talonpojan osaan,—on pääoman hankkiminen. Niin sanoo (selvällä päällä) narodnikki.—Venäläisen talonpojan tendenssinä ei ole yhteisöjärjestelmä, vaan pikkuporvarillinen järjestelmä. Niin sanoo marxilainen.

Mikä ero on näillä väittämillä? Eiköhän vain se, että toinen esittää empiirisen havainnon elämänoloista, mutta toinen tekee havaituista tosiasioista (jotka ilmaisevat reaalisten „elävien yksilöiden” reallisia „ajatuksia ja tunteita”) yleisiä poliittisen taloustieteen laiksi?

Tässäkin on taas jätetty rako „äitellä optimismia” varten: suurporvaristolta „puuttuu vain” porvarillisia aineksia kansassa!! Mistä sitten suurporvaristo on tullut, ellei kansasta? Ei kai tekijä ruvenne kieltämään „kauppiaskuntamme” yhteyksiä talonpoikaistoon?

Tässä pilkistää esiin pyrkimys esittää tämä nuoren porvariston kasvu satunnaiseksi ilmiöksi, politiikan seuraukseksi j.n.e. Tämä käsityskyvyn pintapuolisuus, joka ei pysty näkemään ilmiön juuria itse yhteiskunnan taloudellisessa rakenteessa,— pystyy luettelemaan mitä yksityiskohtaisimminkin erilaiset pikkuporvariston edustajat, mutta joka ei pysty ymmärtämään sitä, että itse talonpojan ja kotiteollisuuden harjoittajan itsenäinen pikkutalous ei enää nykyisen talousjärjestelmän oloissa ole suinkaan mitään „kansan” taloutta, vaan *pikkuporvarillista* taloutta,— on äärimmäisen tyypillistä narodnikille.

...„Minä tiedän, että monet muinaisten sukujen jälkeläiset harjoittavat jo viinanpoltoa ja pitävät kapakkoja, askartelevat rautatie-konsessioissa ja tutkimustöissä, istuvat osakepankkien hallinnoissa, ovatpa pesiytyneet jopa kirjallisuuteenkin ja laulelevat nyt uusia lauluja. Minä tiedän, että monet kirjallisuuden laulut ovat erittäin hempeitä ja tunteellisia, että niissä puhutaan kansan tarpeista ja toiveista; mutta tiedän myöskin sen, että kunnan kirjallisuuden velvollisuutena on huomata sellaiset aiheet, että kansalle aiotaan tarjota kiviä leivän asemasta”.

Millainen arkadialainen idylli! Vastako „aiotaan” tarjota?!

Ja kuinka sopusointuista se on: „tietää”, että porvaristo on muodostunut „jo kauan sitten”,— mutta yhä vielä pitää tehtävänään „huomata aiheet” luoda porvaristo!

Tätä juuri nimitetäänkin „kaunosieluisuudeksi”, kun jo liikekannalle pannun armeijan edessä, rivistettyjen „sotamiesten” edessä, joita yhdistää „jo kauan sitten” muodostunut „yleisesikunta”,— ihmiset puhuvat yhä „aikomusten huomaamisesta” eivätkä jo täysin ilmenneestä etutaistelusta.

...„Ranskan porvaristo myöskin samaisti itsensä kansan kanssa ja esitti aina vaatimuksiaan kansan nimessä, mutta aina petti sitä. Me pidämme sitä porvarillista suuntausta, jonka yhteiskuntapiirimme ovat viime vuosina ottaneet, kansan siveellisyydelle ja hyvinvoinnille vahingollisena ja vaarallisena”.

Tässä lauseessa ilmenee ehkä kaikkein selvimmin tekijän pikkuporvarillisuus. Hän julistaa porvarillisen suunnan

kansan siveellisyydelle ja hyvinvoinnille „vahingolliseksi ja vaaralliseksi”! Mille „kansalle”, arvoisa hra moralisti? — sillekö, joka teki työtä tilanherrojen hyväksi maaorjuuden aikana, joka maaorjuus lujitti „kotiliettä”, „asuinpaikan vakinaisuutta” ja „pyhää työnteon velvollisuutta”? *, vaiko sille, joka myöhemmin lähti hankkimaan ruplaa lunastusmaksuksi? Te tiedätte hyvin, että tämän ruplan maksaminen oli „vapautuksen” tärkein ja perusehto ja ettei talonpoika voinut saada tätä ruplaa mistään muualta kuin herra Kupongilta⁸³. Tehän itse kuvailitte, miten tämä herra isännöi, miten „porvaristo toi elämään oman oppinsa, omat moraalisäädöksensä ja omat sofisminsa”, miten muodostui jo kirjallisuus, joka lauloi porvariston „älykkyudesta, yritteliäisyydestä ja tarmokkuudesta”. On selvää, että koko kysymys on yhteiskunnallisen organisation kahden muodon vaihtumisesta: maahan kiinnitettyjen maaorjatalonpoikien lisätyön anastamisjärjestelmä loi maaorjuuden moraalin; „toisen hyväksi” työtä tekevän, rahan omistajalle työtä tekevän „vapaan työn” järjestelmä on luonut sen tilalle porvarillisen moraalin.

Mutta pikkuporvari pelkää katsoa asioita suoraan ja nimittää niitä omalla nimellään: hän kääntyy pois näistä kiistattomista tosiasioista ja alkaa haaveilla. Hän pitää „siveellisenä” vain itsenäistä pikkutaloutta (*markkinoita varten* työskentelevää, mutta siitä vaietaan vaatimattomasti), mutta palkkatyötä pitää „epäsiveellisenä”. Hän ei ymmärrä niiden kummankin välistä yhteyttä — ja erottamatonta yhteyttä — vaan luulee, että porvarillinen moraalitauti on jokin satunnainen tauti eikä tavarataloudesta (jota vastaan hänellä ei oikeastaan ole mitään sanomista) esiin kasvavan porvarillisen järjestelmän suoranainen tuote.

Ja niinpä hän alkaakin mummomaisen saarnailunsa: „vahingollista ja vaarallista”.

Hän ei vertaile uusinta riistomuotoa edelliseen, maaorjuudelliseen riistomuotoon, hän ei katso niitä muutoksia, joita se on tuonut tuottajan ja tuotantovälineiden omistajan välisiin suhteisiin; — hän vertailee sitä järjettömään, pikkuporvarilliseen utopiaan: sellaiseen „itsenäiseen pikkutalouteen”, joka, ollen tavarataloutta, ei kuitenkaan johtaisi siihen, mihin se johtaa (vertaa ylempänä: „kulakisto kukois-

* Hra Juzhakovin sanat.

taa rehevästi, se pyrkii orjuuttamaan heikomman batrakiksi" j.n.e.). Sen vuoksi hänen protestinsa kapitalismia vastaan (mikä sellaisenaan, protestina, on aivan paikallaan ja oikeutettu) muuttuu taantumukselliseksi ruikutukseksi.

Hän ei ymmärrä sitä, että vaihtaessaan sen riistomuodon, joka kiinnitti työtätekevän paikalleen, sellaiseen riistomuotoon, joka heittelee häntä paikasta toiseen pitkin maata, „porvarillinen suunta” teki hyödyllistä työtä; että vaihtaessaan sellaisen riistomuodon, jonka vallitessa lisätuotteen anastaminen oli sotkettu riistäjän henkilökohtaisilla suhteilla tuottajaan, keskinäisillä poliittisilla kansalaisvelvollisuuksilla, „maaosuuden turvaamisella” y.m.s.,— sellaiseen, joka asettaa kaiken tämän tilalle „tunteettoman käteisellä maksamisen”, tekee työvoiman samanlaiseksi kaiken muun tavaran, esineen kanssa, että „porvarillinen suunta” siten paljastaa riiston kaikista sen verhoista ja harhakuvitelmistä, ja sen paljastaminen jo on suuri ansio.

Sitten kiinnittäkää vielä huomio siihen lausuntoon, että meidän yhteiskuntapiirimme ovat ottaneet porvarillisen suunnan „viime vuosina”.— Vasta „viime vuosinako”? Eikö se ilmennyt täysin selvästi jo 60-luvulla? Eikö se ollut vallitsevana myöskin koko 70-luvun aikana?

Pikkuporvari yrittää tässäkin lieventää asiaa, esittää porvarillisuuden, joka on ollut meidän „yhteiskuntapiireillemme” luonteenomaista koko reforminjälkeisen kauden aikana, joksikin väliaikaiseksi viehätukseksi, muotiasiaksi. Se, että puitten takaa ei nähdä metsää, on pikkuporvarillisen opin peruspiirre. Maorjuutta vastaan esitetyn protestin ja sen kimppuun tehtyjen kiukkuisten hyökkäysten takaa hän (pikkuporvariston ideologi) ei näe porvarillisuutta, sillä hän pelkää katsoa suoraan sen järjestelmän taloudellisia perustoja, jota on rakennettu näiden kiukkuisten huutojen raikuessa. Luotosta, laina- ja säästöosuuskunnista, verojen raskaudesta, maanomistuksen laajentamisesta ja muista sellaisista „kansan” avustamistoimenpiteistä koko edistyneessä („liberaalis-koketeeraavassa”, s. 129) kirjallisuudessa käytyjen juttujen takaa hän näkee ainoastaan „viime vuosien” porvarillisuuden. Ja vihdoin „taantumuksen” johdosta voivottelun takaa ja „60-luvusta” ruikuttelun takaa hän ei näe enää laisinkaan kaiken tämän perustana olevaa porvarillisuutta ja sen vuoksi sulautuu yhä enemmän ja enemmän noihin „yhteiskuntapiireihin”.

Todellisuudessa näiden reforminjälkeisen historian kaikkien kolmen kauden aikana meidän talonpoikais-ideologimme on aina ollut „yhteiskuntapiirien” vierellä ja yhdessä niiden kanssa ymmärtämättä sitä, että näiden „yhteiskuntapiirien” porvarillisuus riistää kaiken voiman hänen protestiltaan porvarillisuutta vastaan ja sysää hänet kiertämättä joko haaveiluun taikka surkeisiin pikkuporvarillisiin kompromisseihin.

Tämä narodnikkilaisuutemme (joka „periaatteessa” on liberalismille vihamielistä) läheisyys liberaaliin yhteiskuntapiireihin on saanut liikituksen valtaan monia ja yhä vieläkin pitää hra V.V:tä liikuttuna (vertaa hänen kirjoitustaan „Nedeljassa” №№ 47—49 vuodelta 1894). Siitä tehdään johtopäätös porvarillisen intelligenssin heikkoudesta meillä tai vieläpä se, ettei sitä ole lainkaan, mikä seikka sitten yhdistetäänkin siihen, ettei Venäjän kapitalismille ole maaperää. Todellisuudessa kuitenkin asia on juuri päinvastoin: tämä läheisyys on mitä lujin perustelu narodnikkilaisuutta vastaan ja suoranaisesti vahvistaa sen pikkuporvarillisuuden. Samoin kuin elämässä pientuottaja sulautuu yhteen porvariston kanssa erillisine tavarantuotantoinen markkinoita varten, mahdollisuuksineen päästä eteenpäin, päästä suurisännäksi,— samoin pientuottajan ideologi sulautuu yhteen liberaalin kanssa ja pohtii yhdessä kysymyksiä erilaisista lainoista, artoleista etc.; samoin kuin pientuottaja ei pysty taistelemaan porvaristoa vastaan ja rakentaa toiveensa sellaisiin avustustoimenpiteisiin kuin verojen huojentamiseen, maakullan lisäämiseen j.n.e.,— niin narodnikkikin luottaa liberaaliin „yhteiskuntapiireihin” ja niiden jaaritteluun „kansasta”, jota jaarittelua verhotaan „loppumattomalla petoksella ja ulkokultaisuudella”. Kun hän joskus morkkaakin „yhteiskuntapiirejä”, niin hän lisää heti, että ne ovat vasta „viime vuosina” menneet pilalle, mutta yleensä ne eivät ole laisinkaan hullumpia.

„Tarkastellessaan äskettäin uutta taloudellista luokkaa, joka on muodostunut meillä reformin jälkeen, „Sovremennyje Izvestija” luonnehtii sen oikein hyvin: „Vaatimaton ja partasuinen, rasvanahkaisissa saappaissa kulkeva vanhan ajan miljonääri, joka oli nöyränä pienen poliisivirkamiehen edessä, on muuttunut nopeasti eurooppalaiseen tapaan kainostelemattomaksi, vieläpä kursailemattomaksi ja ylimieliseksi liikemieheksi, jota joskus koristaa hyvinkin huomattava kunniamerkki ja korkea virka-arvo. Tarkkailtuasi tätä odottamatta nousutta väkeä havaitset ihmeeksesi, että suurin osa näistä tämän päivän suu-

ruuksista on eilisiä kapakoitsijoita, urakoitsijoita, kaupanhoitajia y.m.s. Uudet tulokkaat ovat saaneet kaupunkielämän vilkkaaksi, mutta eivät ole parantaneet sitä. He ovat tuoneet siihen touhuavaa liikettä ja tavatonta käsitteiden sekavuutta. Liikevaihdon voimistuminen ja pääoman kysyntä on lisännyt yritysten kiihkoisuutta, joka on muuttunut pelivimmaksi. Lukuisat omaisuudet, joita on yllättäen ja odottamatta syntynyt, ovat saattaneet voitonhimon äärimmäisen kiihkeäksi” j.n.e. ...

Epäilemättä tuollaiset henkilöt vaikuttavat mitä tuhoisimmalla tavalla kansan siveellisyteen [siis siinäkö se onnettomuus onkin, että tavat pahenevat, eikä lainkaan kapitalistisissa tuotantosuhteissa! K. T.], ja ellei epäillä sitä tosiasiaa, että kaupunkilaiset työläiset ovat turmeltuneempia kuin maalaiset, niin ei tietenkään voida epäillä sitäkään, etteikö se johtuisi siitä, että täällä heitä ympäröi paljon enemmän tuollaista väkeä, että he hengittävät näiden ilmaa ja elävät näiden luomaa elämää”.

Havainnollinen vahvistus hra Struven mielipiteelle narodnikkilaisuuden taantumuksellisuudesta. Kaupunkilaisyöläisten „turmeltuneisuus” peloittaa pikkuporvaria, joka antaa etusijan „kotiliedelle” (miniäarmasteluineen ja keppikurineen) sekä „asuinpaikan vakinaisuudelle” (näöntymyksineen ja metsäläisyyksineen) eikä ymmärrä, että kun „juhdassa” herää ihminen — jolla heräämisellä on niin jättiläismäinen, maailmanhistoriallinen merkitys, että kaikki uhrit ovat sille oikeutettuja, — niin se ei voi olla saamatta rajuja muotoja kapitalistisissa olosuhteissa yleensä ja varsinkin Venäjän olosuhteissa.

„Kun venäläiselle tilanherralle oli ominaista villeys, eikä häntä tarvinnut paljon kaaputella, kun hänessä paljastui tataari, niin venäläistä porvaria ei tarvitse edes kaaputella. Kun vanha venäläinen kauppiaskunta loi pimeyden valtakunnan, niin nyt se yhdessä uuden porvariston kanssa luo niin synkeän pimeyden, että siinä vähäininkin ajattelu, vähäininkin inhimillinen tunne tuhoutuu”.

Tekijä erehtyy katkerasti. Tässä pitää puhua menneestä, eikä tulevasta ajasta, ja niin sen olisi pitänyt olla silloinkin, 70-luvulla.

„Uusien valloittajain laumat leviävät kaikkiin suuntiin eivätkä ne kohtaa vastarintaa missään eivätkä kenenkään taholta. Tilanherrat suosivat niitä ja ottavat riemulla vastaan, zemstvolaiset antavat heille suunnattoman suuria vakuutuspalkkioita, kansakoulujen opettajat kirjoittavat heille kantelukirjelmää, papisto käy visiitillä ja kunnankirjurit auttavat vetämään nenästä mordvalaisia”.

Aivan oikea kuvaus! „eivät ole ainoastaan kohtaamatta kenenkään taholta vastarintaa”, vaan saavat apua „yhteiskuntapiirien” ja „valtion” kaikkien edustajien taholta,—

jotka tekijä juuri likipitäen luutteli. Sen vuoksi — oma-peräistä logiikkaa! — jotta asia saataisiin muuttumaan, on neuvottava valitsemaan toinen tie, neuvottava juuri „yhteiskuntapiirejä” ja „valtiota”.

„Mitä sitten olisi tehtävä noita tuollaisia ihmisiä vastaan?”

„...Riistäjien henkistä kehitystä ja yhteiskunnallisen mielipiteen paranemista on mahdotonta odottaa enempää oikeudenmukaisuuden kannalta kuin moraaliselta ja poliittiselstakaan kannalta, joille valtion täytyy asettua”.

Tehkää hyvin ja huomatkaa: valtion täytyy asettua „moraaliselle ja poliittiselle kannalle”! Se on jo pelkkää fraaseilla tempuillemistä. Eivätkö muka juuri kuvailut „valtion” edustajat ja asiamiehet (alkaen kunnankirjureista ja heistä ylöspäin) ole jo „poliittisella” kannalla [vertaa ylempänä: „monet riemuitsevat... pitävät heitä kansan kaikkein edistyksellisimpinä aineksina, näkevät heissä isänmaallisen sivilisation suoran ja luonnollisen askeleen”] ja „moraalisella” kannalla [vertaa samaa kohtaa: „älykkyyttä, tarmokkuutta ja yritteliäisyyttä”]? Minkä vuoksi te hämäätte moraalisten ja poliittisten aatteiden kahtiajakaantumisen tosiasiaa, aatteiden, jotka ovat yhtä vihamielisiä kuin „uudet oraatin” ovat elämässä ehdottoman vihamielisiä — niille, „joita porvaristo käskee menemään työhön”? Minkä vuoksi te hämäätte näiden aatteiden taistelua, joka on vain yhteiskuntaluokkien välisen taistelun päällysrakennus?

Kaikki tuo on luonnollista ja kiertämätöntä seurausta pikkuporvarillisesta näkökannasta. Pientuottaja kärsii suuresti nykyisestä järjestelmästä, mutta se on syrjässä suoranaisista, täysin paljastuneista ristiriidoista, se pelkää niitä ja lohduttelee itseään naiivin taantumuksellisilla haaveilla, että muka „valtion täytyy asettua moraaliselte kannalle” ja nimenomaan sen moraalin kannalle, joka on mieluisaa pientuottajalle.

Ei, te ette ole oikeassa. Valtion, jonka puoleen te kääntyte, tämän nykyisen, olemassa olevan valtion *täytyy* asettua sen moraalin kannalle, joka miellyttää korkeinta porvaristoa, *täytyy* siksi, että sellainen on yhteiskunnallisen voiman jako olevien yhteiskuntaluokkien välillä.

Te olette kuohuksissanne. Te alatte huutaa siitä, että tunnustaessaan tämän „täytymisen”, tämän välttämättömyyden, marxilainen puolustaa porvaristoa.

Se ei ole totta. Te tunnette, että tosiasia on teitä vastaan, ja siksi te jo turvaudutte temppuiluun: työnnätte porvarien puolustamishalun sen kontolle, joka kumoaa teidän poroporvarilliset haaveenne sellaisen tien valitsemisesta, missä ei olisi porvaristoa, ja tekee sen vetoamalla siihen *tosiasiaan*, että porvaristo vallitsee; — joka kumoaa teidän porvaristoa vastaan tähdättyjen pienten, vähäpätöisten toimenpiteittenne kelvollisuuden — vetoamalla porvariston syviin juuriin yhteiskunnan taloudellisessa rakenteessa, vetoamalla luokkien taloudelliseen taisteluun, joka on „yhteiskuntapiirien” ja „valtion” perustana; — joka vaatii työtätekevän luokan ideologeilta täydellistä pesäeroa noista aineksista, vaatii palvelemaan yksinomaan sitä, joka on „differentioitu” pois porvarillisen yhteiskunnan „elämästä”.

„Me emme tietenkään pidä kirjallisuuden vaikutusta aivan voimattomana, mutta sitä varten sen pitää: ensinnäkin, ymmärtää paremmin tehtävänsä eikä rajoittua pelkästään (sic!!!) kulakiston kasvatukseen, vaan myöskin herättää yleistä mielipidettä”.

Siinä teillä on jo petit bourgeois * puhtaassa muodossa! Kun kirjallisuus kasvattaa kulakistoa, niin se johtuu siitä, että se ymmärtää huonosti tehtävänsä! Ja nämä herrat vielä ihmettelevät, kun heitä sanotaan naiiveiksi, kun heistä sanotaan, että he ovat romantiikkoja!

Päinvastoin, kunnioitettava hra narodnikki: „kulakisto” ** kasvattaa kirjallisuutta — se antaa sille aatteita (älykkyudesta, tarmokkuudesta, yritteliäisyydestä, kotimaisen sivilisation ottamasta luonnollisesta askeleesta), se antaa sille varoja. Teidän vetoamisenne kirjallisuuteen on yhtä naurettavaa, kuin jos kahden vastakkain seisovan vihollisarmeijan nähden joku kääntyisi vihollisarmeijan sotamarsalkan adjutantint puoleen pyytäen nöyrästi: „toimikaa tarmokkaasti”. Aivan sama juttu.

Samanlainen on myös toivomus „yleisen mielipiteen herättämisestä”. — Niidenkö yhteiskuntapiirien mielipiteen, jotka „etsiskelevät ihanteita päivällislevon jälkeisellä tyyneydellä”? Herroille narodnikeille tavanmukaista askartelua, jota he ovat niin loistavalla menestyksellä harrastaneet „10 vuotta, 20 vuotta, 30 vuotta ja kauemminkin”.

* — pikkuporvari. *Toim.*

** Tämä on liian suppea sana. Olisi pitänyt sanoa täsmällisemmin ja määrätymmin: porvaristo.

Yrittäkää vielä, herrat! Päivällisuntaan nauttivat yhteiskuntapiirit mörisevät joskus — nähtävästi se merkitsee sitä, että ne ovat valmistautuneet toimimaan tarmokkaasti kulakistoa vastaan. Puhukaa vielä niiden kanssa. Allez toujours! *

...,ja toiseksi, sen pitää nauttia suurempaa sanavapautta ja laajempaa pääsyä kansaan”.

Hyvä toivomus. „Yhteiskuntapiirit” kannattavat tätä „ihannetta”. Mutta kun ne „etsivätkin” sitä päivällislevon jälkeisellä rauhallsuudella ja kun ne eniten maailmassa pelkäävät tämän rauhan häiriintymistä, niin... niin se riittääkin kovin hitaasti ja edistyy niin viisaasti, että joutuu joka vuosi yhä kauemmaksi ja kauemmaksi taaksepäin. Herrat narodnikit luulevat, että se on sattuma, että nyt päivällisuni päättyy ja alkaa oikea edistys. Odotelkaa vain!

„Me emme pidä aivan voimattomana myöskään kasvatuksen ja sivistyksen vaikutusta, mutta arvelemme ennen kaikkea: 1) että sivistystä on annettava kaikille ja jokaiselle, eikä vain erikoisille henkilöille nostaten heitä ympäristöstään ja tehden heistä kulakkeja”...

„Kaikille ja jokaiselle”... — juuri sitä marxilaiset haluvat. Mutta heidän mielestään se ei ole saavutettavissa nykyisten yhteiskunnallis-taloudellisten suhteiden perustalla, sillä vaikka opiskelu olisikin ilmaista ja pakollista, niin „sivistyksen” hankkimiseen tarvitaan rahaa, jota on ainoastaan „nousukkailla”. Heidän mielestään ei tässäkään siis ole ulospääsyä ilman „yhteiskuntaluokkien ankaraa taistelua”.

...,2) että kansakouluihin on avattava pääsy ei ainoastaan virasta eronneille apulaispapeille, virkamiehille ja kaikenlaisille juopporateille, vaan todella kunnollisille ja kansaa vilpittömästi rakastaville ihmisille”.

Liikuttavaa! Mutta kyllähän nekin, jotka näkevät „kansan keskuudesta lähteneissä” olevan „älykkyyttä, yritteliäisyyttä ja tarmokkuutta”, — väittävät samoin (eivätkä aina vilpillisesti) „rakastavansa kansaa”, ja monet heistä ovat epäilemättä „todellisia kunnan” ihmisiä. Kuka tässä siis rupeaa tuomariksi? Kriitillisesti ajattelevat ja siveellisesti kehittyneet yksilötkö? Mutta eikö tekijä itse juuri sanonut,

* — Jatkakaa! jatkakaa! Toim.

ettei näihin kansan keskuudesta lähteneisiin saa vaikuttaa ylenkatseella? *

Lopuksi me näemme taas sen saman narodnikkilaisuuden peruspiirteen, jonka jouduimme toteamaan heti alussa — kääntymisen pois tosiasioista.

Kun narodnikki kuvailee tosiasioita, niin hänen on itsensä aina myönnettävä, että todellisuus kuuluu pääomalle, että meidän todellinen kehityksemme on kapitalistista kehitystä, että voima on porvariston käsissä. Sen myönsi juuri esim. selostettavana olevan kirjoituksen tekijäkin, joka totesi, että meillä on syntynyt „porvarillinen kulttuuri”, että se on porvaristo, joka käskää kansaa menemään työhön, että porvarilliset yhteiskuntapiirit harrastavat vain vatsan prosesseja ja päivällisunia, että „porvaristo” on luonut vieläpä porvarillisen tieteenkin, porvarillisen moraalin, porvarilliset politiikan sofismit ja porvarillisen kirjallisuuden.

Ja kuitenkin *kaikki* narodnikkilaiset mielipiteet ovat *aina* perustuneet päinvastaiseen olettamukseen: että voima ei ole porvariston, vaan „kansan” puolella. Narodnikki puhuu tien valitsemisesta (samalla kun hän tunnustaa todellisen tien kapitalistisen luonteen), työn (joka on porvariston „johdettavana”) yhteiskunnallistamisesta, siitä, että valtion täytyy asettua siveelliselle ja poliittiselle kannalle, että juuri narodnikkien on opetettava kansaa j.n.e., aivan kuin voima olisi jo työtätekevien tai heidän ideologiensa puolella eikä enää tarvitsisi muuta kuin osoittaa tämän voiman käyttämisen „lähimmät”, „tarkoituksenmukaisimmat” j.n.e. menetelmät.

Kaikki tuo on pelkkää tympäisevää valhetta. Voidaan vielä kuvitella tuollaisten harhakuvitelmien raison d'être ** puoli vuosisataa sitten, niihin aikoihin, jolloin preussilainen Regierungsrat⁸⁴ löysi Venäjällä „yhteisön”, — mutta nyt, kun „vapaalla” työllä on jo yli 30-vuotinen historia, se on joko pilkantekoa tai farisealaisuutta ja äitelää ulkokultaisuutta.

Marxilaisuuden tärkeimpänä teoreettisena tehtävänä on hajoittaa tämä hyväätarhoittava ja kaunosieluinen valhe. Niiden ensimmäisenä tehtävänä, jotka haluavat etsiä „teitä

* S. 151: „...eivätkö he jo ennestään (huomatkaa tarkoin tämä „Jo ennestään”) ylenkatso niitä, jotka voisivat heitä ylenkatsoa?”

** — perustaa. *Toim.*

ihmisonneen", on olla petkuttamatta itseään ja rohjeta tunnustaa avoimesti se, mikä on olemassa.

Ja kun työtätekevän luokan ideologit tajuavat sen ja tulevat sen tuntemaan, niin silloin he myöntävät, että „ihanteina" ei pidä olla parhaimpien ja lähimpien teiden rakentaminen, vaan sen „yhteiskuntaluokkien ankaran taistelun" tehtävien ja tarkoituksien määrittely, mikä on käynnissä silmiemme edessä kapitalistisessa yhteiskunnassamme; ettei heidän pyrkimystensä menestyksen mittana ole neuvojen laatiminen „yhteiskunnalle" ja „valtiolle", vaan näiden ihanteiden levinneisyyden aste yhteiskunnan määrättyssä luokassa; että kaikkein korkeimmatkaan ihanteet eivät ole edes kuparikolikoiden arvoisia niin kauan kuin te ette ole osanneet yhdistää niitä erottamattomasti itse taloudelliseen taisteluun osallistujain etujen kanssa, yhdistää niitä tämän luokan „suppeiden" ja pienten jokapäiväisen elämän kysymysten kanssa, kuten kysymykseen „oikeudenmukaisesta työn korvauksesta", joihin suuria lupaileva narodnikki suhtautuu niin yleävän välinpitämättömästi.

„Mutta ei siinä vielä kaikki, henkinen kehitys, kuten valitettavasti joka askeleella havaitsemme, ei vielä takaa ihmistä petomaisilta taipumuksilta ja vaistoilta. Ja sen vuoksi on viipymättä ryhdyttävä toimenpiteisiin maaseudun varjelemiseksi ryöstösaalistukselta, ennen kaikkea on ryhdyttävä toimenpiteisiin yhteisömme varjelemiseksi sellaisena yhteiselämän muotona, joka auttaa ihmisluontoa sen moraalisisessa epätäydellisyydessä. Yhteisö on kerta kaikkiaan turvattava. Mutta sekään ei vielä riitä: nykyisten taloudellisten olojensa ja verorasitusten vallitessa yhteisö ei voi pysyä pystyssä ja siksi tarvitaan toimenpiteitä talonpoikain maanhallinnan laajentamiseksi, verojen pienentämiseksi, kansanteollisuuden järjestämiseksi.

Nämä ovat ne keinot kulakistoa vastaan, joista koko säädyllisen kirjallisuuden pitää olla samaa mieltä ja puolustaa niitä. Nämä keinot eivät tietenkään ole uusia; mutta asia on kuitenkin siten, että ne ovat laatuaan ainoita keinoja, vaikka siitä eivät läheskään kaikki ole vielä vakuuttuneita". (Loppu.)

Siinä teillä on tämän suurien lupailevan narodnikin ohjelmakin! Tosiasiainkin kuvauksesta me näimme, että kaikkialla tulee esiin taloudellisten etujen täydellinen ristiriitaisuus, — „kaikkialla" ei ainoastaan siinä mielessä, että sekä kaupungissa että maaseudulla, sekä yhteisön sisällä että sen ulkopuolella, sekä tehdas- että „kansan"-teollisuudessa, vaan taloudellisten ilmiöiden ulkopuolellakin — sekä kirjallisuudessa että „yhteiskuntapiireissä", moraalisten, poliittisten, juridisten y.m.s. aatteiden piirissä. Mutta meidän Klein-

bürger-ritarimme vuodattaa katkeria kyyneleitä ja kehoittaa „ryhtymään viipymättä toimenpiteisiin maaseudun varjelemiseksi”. Käsitysten proporvarillinen pintapuolisuus ja valmeus suostumaan kompromisseihin tulee täysin selvästi näkyviin. Itse maaseutu, kuten olemme nähneet, on kahtiajakaantumisen ja taistelun vallassa, se on vastakkaisten etujen järjestelmä, mutta narodnikki ei näe paheen juurta itse tässä järjestelmässä, vaan sen erinäisissä epäkohdissa, hän ei rakenna ohjelmaansa siten, että käynnissä olevalle taistelulle annettaisiin aatteellinen sisältö, vaan siten, että maaseutua „on varjeltava” satunnaisilta, laittomilta, ulkoa tulevilta „pedoilta”! Ja kenen sitten pitäisi, kunnianarvoisa hra romantiikko, ryhtyä toimenpiteisiin sen varjelemiseksi? Niiden „yhteiskuntapiiriensä”, jotka tyytyvät vatsan prosesseihin juuri niiden kustannuksella, joita pitäisi varjella? Zemstvojen, kunnanhallintojen ja kaikenlaisten muiden asiamiestenkö, jotka elävät lisäarvon osingoista ja jotka siksi, kuten jo näimme, eivät tee vastarintaa, vaan edistävät sitä?

Narodnikin mielestä se on ikävä sattuma, eikä sen enempää,— seurausta siitä, että on huonosti „ymmärretty omat tehtävänsä”; että ei tarvitse muuta kuin kehoitetaan „olemaan samaa mieltä ja toimimaan yksimielisesti”, jotta kaikki tuollaiset ainekset „kääntyisivät pois väärältä tieltä”. Hän ei halua nähdä sitä, että kun taloudellisissa suhteissa on muodostunut Plusmacherei-järjestelmä, on muodostunut sellainen järjestelmä, että vain „kansan keskuudesta lähteneellä” voi olla varoja ja aikaa sivistyksen hankkimiseen, mutta „joukkojen” täytyy „pysyä tietämättömyydessä ja tehdä työtä toisten hyväksi”,— niin suoranaisena ja välittömänä seurauksena siitä on se, että „yhteiskuntapiireihin” pääsevät vain ensinmainittujen edustajat, että näistä samoista „yhteiskuntapiireistä” ja juuri „kansan keskuudesta lähteneistä” vain voidaanankin värvätä kunnankirjureita, zemstvojen asiamiehiä ja niin edespäin, joita narodnikilla on naiiviutta pitää jonain sellaisina, jotka ovat taloudellisten suhteiden ja luokkien *yllä*, ovat niiden *yläpuolella*.

Siksi hänen „varjelkaa”-kehoituksensakin osuu aivan väärään.

Hän tyytyy joko proporvarillisiin palliatiiveihin (taistelu kulakistoa vastaan — kts. ylempänä laina- ja säästö-

yhdistyksistä, luotosta sekä raittiutta, työahkeruutta ja sivistystä edistävästä lainsäädännöstä; talonpoikain maanhallinnan laajentaminen — kts. ylempänä maalainoista ja maan ostosta; verojen supistaminen — kts. ylempänä tuloverosta) tahi tyttökoululaisen ruusunhoitoisiin haaveisiin „kansanteollisuuden järjestämisestä”.

Eikö se sitten ole jo järjestetty? Eikö koko tämä edellä kuvattu nuori porvaristo ole jo järjestänyt tämän „kansanteollisuuden” omalla tavallaan, porvarilliseen malliin? Sillä kuinka se muuten voisi „pitää jokaista kylää käsissään”? Kuinka se voisi „käskeä kansaa menemään työhön” ja anastaa itselleen lisäarvoa?

Narodnikki joutuu äärimmäisen suuren siveellisen suutumuksen valtaan. Onhan epäsiiveellistä — huutaa hän — tunnustaa kapitalismi „organisatioksi”, kun se kerran rakentuu tuotannon anarkian ja kriisien perustalle, joukkojen vakituisen, normaalin ja yhä syvenevän työttömyyden perustalle, työtätekevien aseman suunnattoman huononemisen perustalle.

Päinvastoin. Epäsiiveellistä on se, kun kaunistellaan totuutta ja kuvaillaan niitä oloja, jotka ovat luonteenomaisia koko reforminjälkeiselle Venäjälle, muka joksikin satunnaiseksi ja erheelliseksi. Sehän on jo aikoja sitten todettu, että jokainen kapitalistinen kansakunta tuo teknillistä edistystä ja työn yhteiskunnallistamista tuottajan ruhjomisen ja runtelun hinnalla. Mutta kun tämä *tosiasia* otetaan aiheeksi „yhteiskuntapiirien” kanssa käytäviä moraalikeskusteluja varten, kun suljetaan silmät näkemästä käynnissä olevaa taistelua ja soperretaan ruokalevon jälkeisellä tyyneydellä: „varjelkaa”, „taatkaa”, „järjestäkää”, niin se merkitsee sitä, että olet romantiikko, naiivi taantumuksellinen romantiikko.

—

Lukijasta voi luultavasti tuntua siltä, ettei näillä kommentaarioilla ole mitään yhteyttä hra Struven kirjan käsittelyyn. Mielestäni se on vain ulkonaisen yhteyden puuttamista.

Hra Struven kirja ei ole laisinkaan mitään Venäjän marxilaisuuden löytämistä. Se vain ensi kerran tuo kirjallisuuteemme niitä teorioita, jotka ovat syntyneet ja joita on

selostettu jo aikaisemmin*. Tämän esiintuomisen edellä, kuten olemme jo maininneet, marxilaisuus on ollut ankaran arvostelun alaisena liberaalis-narodnikkilaisessa lehdistössä, arvostelun, joka on sotkenut ja vääristellyt asiaa.

Vastaamatta tähän arvosteluun ei olisi voitu ensinnäkään saada selville kysymyksen nykyistä tilaa; toiseksi, ei olisi voitu ymmärtää hra Struven kirjaa, sen luonnetta ja tarkoitusta.

Vanha narodnikkilainen artikkeli otettiin vastaukseksi siksi, että tarvittiin periaatteellinen kirjoitus ja kaiken lisäksi sellainen kirjoitus, jossa olisi säilynyt edes joitakin marxilaisuudelle arvokkaita vanhan venäläisen narodnikkilaisuuden testamenttisäädöksiä.

Näillä kommentaarioilla me olemme yrittäneet näyttää liberaalis-narodnikkilaisen polemiikin yleisiksi tulleiden menetelmien teennäisyyden ja typeryyden. Sellaisista aiheista järkeilemiset, että marxilaisuus sitoutuu hegeliläisyyteen**, triadeihin, sellaisiin abstraktisiin dogmeihin ja kaavoihin uskomiseen, jotka eivät vaadi niiden tarkistamista tosiasioilla, siihen, että jokaisen maan on ehdottomasti käytävä kapitalismin vaiheen läpi y.m.s., ovat jonnin joutavaa jaarittelua.

Marxilaisuus pitää kriteerionaan meidän nähtemme tapahtuvan yhteiskuntaluokkien taistelun ja taloudellisen etutaistelun *määrittelyä* ja teoreettista *selittämistä*.

Marxilaisuus ei ota perustakseen mitään muuta kuin Venäjän historiaa ja todellisuutta koskevat tosiasiat; sekin on työtätekevän luokan ideologia, mutta se vain selittää kokonaan toisella tavalla Venäjän kapitalismin kasvun ja voittojen yleisesti tunnetut tosiasiat, ymmärtää kokonaan toisella tavalla ne tehtävät, joita tosiolomme asettavat välittömien tuottajien ideologeille. Sen vuoksi marxilainen, kun hän puhuu Venäjän kapitalismin välttämättömyydestä, kiertämättömyydestä ja edistysellisyydestä, pitää lähtökohtana niitä yleisesti tunnettuja tosiasioita, joita ei aina esitetäkään juuri niiden yleispätevyyden takia, sen takia, etteivät ne ole uusia; hän antaa toisenlaisen selityksen siitä, mitä narodnikkilaisessa kirjallisuudessa on kerrottu

* Vertaa V. V. „Katsauksia teoreettiseen taloustieteeseen”, Pietari. 1895, s. 257—258^{ns}.

** Minä en tietenkään puhu marxilaisuuden historiallisesta alkuperästä, vaan sen nykyisestä sisällöstä.

ja moneen kertaan toistettu,— ja kun narodnikki vastaukseksi siihen huutaa, että marxilainen ei välitä tosiasioista, niin hänen paljastamiseksi ei tarvitse muuta kuin yksinkertaisesti viitata mihin tahansa periaatteelliseen narodnikkilaiseen artikkeliin 70-luvulta.

Siirtykäämme nyt tarkastelemaan hra Struven kirjaa.

II LUKU

NARODNIKKILAISEN SOSIOLOGIAN ARVOSTELUA

Tekijä pitää narodnikkilaisuuden „olemuksena”, sen „perusajatuksena” „Venäjän taloudellisen kehityksen omaperäisyyden teoriaa”. Tällä teorialla on hänen sanojensa mukaan „kaksi peruslähdettä: 1) määrätty oppi yksilön, persoonallisuuden merkityksestä historiallisessa prosessissa ja 2) välitön vakuuttuneisuus Venäjän kansan erikoisesta kansallisuonteesta ja -hengestä sekä sen erikoisesta historiallisesta kohtalosta” (2). Tähän kohtaan liittyvässä huomautuksessa tekijä toteaa, että „narodnikkilaisuudelle ovat luonteenomaisia täysin määrätty yhteiskunnalliset ihanteet” *, ja hän sanoo, että alempana hän esittää narodnikkien taloudellisen maailmankatsomuksen.

Tämä narodnikkilaisuuden olemuksen luonnehtiminen kaippaa nähdäkseni eräänlaista korjausta. Se on liian abstraktinen, idealistinen, se osoittaa narodnikkilaisuuden vallitsevat teoreettiset aatteet, mutta ei osoita sen „olemusta” eikä sen „alkulähdettä”. Aivan epäselväksi jää, minkä takia mainitut ihanteet ovat liittyneet uskomukseen omaperäisestä kehityksestä, erikoiseen oppiin yksilön merkityksestä, minkä takia näistä teorioista on tullut meidän yhteiskunnallisen ajattelumme „kaikkein vaikutusvaltaisain” virtaus. Kun tekijä, puhuessaan „narodnikkilaisuuden sosiologisista aatteista” (1:sen luvun otsikko), ei kuitenkaan voinut rajoittua puhtaasti sosiologisiin kysymyksiin (sosiologian metodiin), vaan kosketteli myöskin narodnikkien katsomuksia Venäjän taloudellisten tosioijien suhteen, niin hänen olisi pitänyt osoittaa näiden katsomusten olemus.

* Tätä sanontaa: „täysin määrätty ihanteet” ei tietenkään saa ymmärtää kirjaimellisesti, s.o. siinä mielessä, että narodnikit „täysin määrätysti” tietäisivät, mitä he haluavat. Se olisi kerrassaan väärin. „Täysin määrättyinä ihanteina” pitää ymmärtää kaiken kaikkiaan vain välttömien tuottajain ideologiaa, vaikka tämä ideologia olisikin kuinka epämääräistä tahansa.

Mutta mainitussa huomautuksessa se on tehty kuitenkin vain puolittain. Narodnikkilaisuuden olemuksena on tuottajain etujen edustaminen pientuottajan, pikkuporvarin näkökulmasta. Saksankielisessä artikkelissaan hra N. — onin kirjan johdosta („Sozialpolitisches Centralblatt”, 1893, № 1) hra Struve nimitti narodnikkilaisuutta „kansalliseksi sosialismiksi” („Russkoje Bogatstvo”, 1893, № 12, s. 185). „Kansallisen” asemesta olisi pitänyt sanoa „talonpoikainen” — Venäjän vanhasta narodnikkilaisuudesta ja „pikkuporvarillinen” — nykyisestä narodnikkilaisuudesta. Narodnikkilaisuuden „lähteenä” on se, että pientuottajain luokka on määrällisesti vallitsevana reforminjälkeisellä kapitalistisella Venäjällä.

Tätä luonnekuvaa on selitettävä. En käytä sanontaa „pikkuporvarillinen” tämän sanan tavallisessa, vaan siinä merkityksessä, mikä sillä on poliittisessa taloustieteessä. Pientuottaja, joka isännöi tavaratalousjärjestelmän oloissa, — siinä ne kaksi tunnusmerkkiä, jotka muodostavat käsitteen „pikkuporvari”, Kleinbürger eli pikkuporvari (мещанин), mikä merkitsee samaa. Tähän kuuluvat siis sekä talonpoika että kotiteollisuuden harjoittaja, joita narodnikit ovat aina pitäneet yhteen kuuluvina — mikä onkin aivan paikallaan, sillä ne ovat kumpikin sellaisia tuottajia, jotka työskentelevät markkinoita varten ja eroavat toisistaan vain tavaratalouden kehitysasteen kannalta. Edelleen, minä teen eron vanhan * ja nykyisen narodnikkilaisuuden välillä sillä perusteella, että vanha narodnikkilaisuus oli jossain määrin selväpiirteinen oppirakennelma, joka oli syntynyt kaudella, jolloin kapitalismi Venäjällä oli vielä sangen heikosti kehittyntä, jolloin talonpoikaistalouden pikkuporvarillinen luonne ei ollut vielä laisinkaan tullut esiin, jolloin opin käytännöllinen puoli oli pelkkää utopiaa, jolloin narodnikit pysyttelivät jyrkästi syrjässä liberaalisista „yhteiskuntapiireistä” ja „menivät kansaan”. Nyt on toisin: kukaan ei enää kiellä Venäjän kehityksen kapitalistista tietä ja maaseudun luokkajakaantuminen on kiistaton tosiasia. Narodnikkilaisuuden sopusuhtaisesta opista, joka uskoi lapsellisesti „yhteisöön”, on jäänyt jällelle vain rieka-leita. Käytännöllisessä suhteessa utopian tilalle on tullut pikkuporvarillisten „edistysaskelten” ohjelma, joka ei ole

* Vanhoilla narodnikeilla en tarkoita niitä, jotka olivat esim. „Otetshestvennye Zapiskin” liikevoimana, vaan nimenomaan niitä, jotka „menivät kansaan”.

lainkaan utopistinen, ja vain uhkeat fraasit ovat muistutamassa näiden kurjien kompromissien historiallisesta yhteydestä haaveisiin paremmista ja omaperäisistä teistä isänmaalle. Liberaalisista yhteiskuntapiireistä erilläänpysymisen asemesta me näemme mitä liikuttavinta lähentymistä niihin. Tämä muutos juuri pakoittaakin erottamaan talonpoikaiston ideologian pikkuporvariston ideologiasta.

Tämä korjaus narodnikkilaisuuden todelliseen sisältöön nähdessä tuntui sitäkin tarpeellisemmalta, kun mainittu esityksen abstraktisuus on hra Struvella hänen peruspuutteellisuutensa; se ensiksikin. Ja toiseksi sen oppisuunnan, joka ei sido hra Struvea, „eräät perusluontoiset” väittämät vaativat juuri sitä, että yhteiskunnalliset aatteet yhdistetään yhteiskunnalliset-taloudellisiin suhteisiin.

Ja nyt me yritämme näyttää, että ilman tuollaista yhdistämistä ei voida tehdä selväksi edes narodnikkilaisuuden puhtaasti teoreettisia aatteita, kuten esimerkiksi kysymystä sosiologian metodista.

Mainittuaan, että narodnikkilaista oppia erikoisesta metodista sosiologiassa ovat parhaiten esittäneet herrat Mirtov⁸⁶ ja Mihailovski, hra Struve luonnehtii tämän opin „subjektiiviseksi idealismiksi” ja sen vahvistukseksi hän esittää mainittujen henkilöiden teoksista eräitä kohtia, joihin kannattaa pysähtyä.

Molemmat tekijät ottavat perustaksi sellaisen väittämän, että historiaa ovat tehneet „taistelevat yksilöt”. „Yksilöt luovat historiaa” (Mirtov). Hra Mihailovskilla se on sanottu vieläkin selvemmin: „Elävä yksilö kaikkine ajatuksineen ja tunteineen tulee historian toimihenkilöksi omalla vastuullaan. Hän, eikä mikään mystillinen voima, asettaa historiassa päämääriä ja vie tapahtumia niitä kohti luonnon ja historiallisten olosuhteiden vaistovaraisten voimien asettamien estesarjojen läpi” (8). Tämä väittämä — että historiaa tekevät yksilöt — on teoreettisesti kokonaan vailla sisältöä. Koko historia muodostuukin yksilöiden toiminnoista, ja yhteiskuntatieteen tehtävänä on selittää nämä toiminnot, joten maininta „oikeudesta sekaantua tapahtumain kulkuun” (hra Mihailovskin sanat, jotka hra Struve on siteerannut, s. 8) on tyhjää tautologiaa. Erikoisen selvästi se ilmenee tässä hra Mihailovskin viimeisessä lauselmassa. Elävä yksilö — järkeilee hän — vie tapahtumia historiallisten olosuhteiden vaistovaraisten voimien asetta-

mien esterivistöjen läpi. Entä mitä ovat nämä „historialliset olosuhteet”? Tekijän logiikkaa seuraten ne ovat taaskin toisten „elävien yksilöiden” toimintoja. Tosiaankin, miten syvällistä historian filosofiaa: elävä yksilö vie tapahtumia toisten elävien yksilöiden asettamien esterivistöjen läpi! Ja minkä takia toisten elävien yksilöiden toimintoja sanotaan vaistovaraisiksi, mutta toisista sanotaan, että he „vievät tapahtumia” ennakoita asetettuja päämääriä kohti? On selvää, että melkein toivotonta olisi etsiä tästä edes jonkinlaista teoreettista sisältöä. Koko juttu on siinä, että ne historialliset olosuhteet, jotka antoivat subjektivistiellemme aineistoa „teoriaa” varten, olivat (ja ovat nytkin) antagonistisia suhteita, että ne aiheuttivat tuottajan pakkoluovuttamisen. Pystymättä ymmärtämään näitä antagonistisia suhteita, osaamatta löytää niistä itsestään sellaisia yhteiskunnallisia aineksia, joihin „yksinäiset yksilöt” voisivat yhtyä, subjektivistit rajoittuivat sepittämään teorioita, jotka lohduttivat „yksilöitä” sillä, että historiaa ovat tehneet „elävät yksilöt”. Kuuluu „subjektiivinen metodi sosiologiassa” ei kerta kaikkiaan ilmaise mitään muuta kuin hyvää tahtoa ja huonoa ymmärrystä. Hra Mihailovskin myöhempi järkeily, jonka tekijä esittää, vahvistaa sen havainnollisesti.

Eurooppalainen elämä, sanoo hra Mihailovski, „on muodostunut yhtä järjettömästi ja epätieteellisesti kuin joki virtaa tai puu kasvaa luonnossa. Joki virtaa siihen suuntaan, missä on pienin vastus, se huuhtoo pois kaiken, minkä huuhtoa voi, vaikka se olisi timanttikaivos, ja kiertää sen, mitä se ei voi huuhtoa tieltään, olipa se sitten vaikka lantakasa. Sulkuja, patoja, kierto- ja laskukanavia rakennetaan ihmisälyn ja -tajunnan aloitteesta. Voidaan sanoa, että tätä älyä ja tätä tajuntaa ei ole ollut (? P. S.) silloin, kun nykyinen talousjärjestelmä syntyi Euroopassa. Ne olivat sikiöasteella, ja niiden vaikutus asiain luonnolliseen, vaistovaraiseen kulkuun oli mitättömän pientä” (9).

Hra Struve panee kysymysmerkin, mutta meille on käsitämätöntä, minkä takia hän pani sen vain tuon yhden sanan kohdalle, eikä kaikille sanoille: siksi sisällyksetön on koko tuo vuodatus! Mitä pötyä se sellainen on, etteivät äly ja taju muka olleet läsnä kapitalismin syntyessä? Mitä kapitalismi sitten on, ellei määrättyjä ihmisten välisiä suhteita, ja sellaisia ihmisiä, joilla ei olisi älyä ja tajuja, me emme vielä ole nähneet. Ja mitä petosta se on, että muka silloisten

„elävien yksilöiden” älyn ja tajun vaikutus „asiain kulkuun” olisi ollut „mitätöntä”? Juuri päinvastoin. Ollen täysin järjissään ja selvällä päällä ihmiset rakentelivat silloin varsin mestarillisia sulkuja ja patoja, jotka ahdistivat tottelema-
tonta talonpoikaa kapitalistisen riiston uomaan; he järjestivät varsin ovelia poliittisten ja finanssitoimenpiteiden kiertokanavia, joita myöten kapitalistinen kasaantuminen ja kapitalistinen pakkoluovutus lähtivät vyörymään tyytymättä pelkkien taloudellisten lakien vaikutusvoimaan. Sanalla sanoen kaikki nämä hra Mihailovskin lausunnot ovat niin kauhistuttavan virheellisiä, ettei niitä voida selittää yksinomaan teoreettisiksi virheiksi. Ne voidaan aivan hyvin selittää sillä pikkuporvarillisella katsantokannalla, jolla tämä kirjailija on. Kapitalismi on jo osoittanut aivan selvästi tendenssinsä, se on kehittännyt loppuun saakka sille ominaisen antagonismin, eturistiriita alkaa jo saada määrättyt muodot heijastuen yksinpä Venäjän lainsäädännössäkään,— mutta pientuottaja on syrjässä tästä taistelusta. Se on vielä sidottu pienoisella taloudellaan vanhaan porvarilliseen yhteiskuntaan ja siksi se kapitalistisen järjestelmän sortamana ei pysty ymmärtämään sortonsa todellisia syitä ja edelleenkin lohduttelee itseään sellaisilla kuvitelmillä, että kaikki onnettomuudet johtuvat siitä, että ihmisten äly ja tajunta ovat vielä „sikiöasteella”.

„Tietysti”, jatkaa tämän pikkuporvarin ideologi, „ihmiset ovat aina yrittäneet keinolla tai toisella vaikuttaa asiain kulkuun”.

„Asiain kulku” onkin juuri ihmisten toimintaa ja „vaikutusta” eikä mitään muuta, joten se on taaskin tyhjä fraasi.

„Mutta he pitivät siinä ohjeenaan mitä niukinta kokemusta ja mitä karkeimpia etuja; ja ymmärrettävää on, että nämä johtajat ovat vain ani harvoin voineet joutua sattumalta sille tielle, jonka nykyinen tiede ja nykyiset moraalialatteet osoittavat” (9).

Pikkuporvarillinen moraalii, joka tuomitsee „etujen karkeuden” sen takia, ettei se osaa lähentää „ihanteitaan” joihinkin jokapäiväisiin etuihin; pikkuporvarillinen silmien sulkeminen näkemästä jo tapahtunutta kahtiajakaantumista, mikä ilmenee selvästi sekä nykyisessä tieteessä että nykyisissä moraalialatteissa.

On selvää, että kaikki nämä ominaisuudet hra Mihailovskin järkeilyissä jäävät voimaan silloinkin, kun hän

siirtyy Venäjän asioihin. Hän „tervehtii kaikesta sydämestä” jonkun hra Jakovlevin yhtä kummallisia tarinoita siitä, että Venäjä on tabula rasa *, että se voi aloittaa ihan alusta, välttää muiden maiden tekemiä virheitä j.n.e., j.n.e. Ja kaikkea tätä puhutaan käsittäen täydellisesti sen, että tässä tabula rasa'ssa pysyvät vielä hyvin lujassa „vanhaatellisen” järjestelmän edustajat suurmaanomistuksineen ja äärettömine poliittisine etuoikeuksineen, että siinä kasvaa nopeasti kapitalismi kaikenlaisine „edistysaskeleineen”. Pikkuporvari sulkee pelkurimaisesti silmänsä näkemästä näitä *tosiasioita* ja liitelee sellaisten viattomien haaveiden piiriin, että „nyt me alamme elää, kun tieteellä on jo eräitä totuuksia sekä vissiä auktoriteettia”.

Siis jo näistä hra Mihailovskin järkeilyistä, jotka hra Struve on esittänyt, käy selväksi narodnikkilaisuuden sosiologisten aatteiden luokka-alkuperä.

Emme voi olla esittämättä vastaväitettä erääseen huomautukseen, jonka hra Struve on tehnyt hra Mihailovskia vastaan. „Hänen käsityksensä mukaan”, sanoo tekijä, „ei ole olemassa voittamattomia historiallisia tendenssejä, joiden sinänsä pitää olla toisaalta lähtökohtana ja toisaalta pakollisena rajana yksilön ja yhteiskunnallisten ryhmien tarkoituksenmukaiselle toiminnalle” (11).

Tämä on objektivistin eikä marxilaisen (materialistin) kieltä. Näiden käsitteiden (katsantokantojen järjestelmien) välillä on ero, johon on pysähdyttävä hetkiseksi, sillä juuri se kuuluu hra Struven kirjan peruspuutteellisuuksiin ja ilmenee useimmissa hänen esittämässään ajatuksissa, ettei hän ole tehnyt täysin selväksi tätä eroa.

Objektivisti puhuu kyseessäolevan historiallisen prosessin välttämättömyydestä; materialisti toteaa täsmällisesti kyseessäolevan yhteiskunnallis-taloudellisen järjestelmän ja siitä aiheutuvat antagonistiset suhteet. Objektivisti, toditellensa kyseessäolevan tosiasian sarjan välttämättömyyttä, on aina vaarassa eksyä näiden tosiasian apologin katsantokannalle; materialisti paljastaa luokkaristiriidat ja siten määrittelee oman katsantokantansa. Objektivisti puhuu „voittamattomista historian tendensseistä”; materialisti puhuu siitä luokasta, joka „hoitaa” kyseessäolevaa taloudellista järjestystä ja luo sellaisia ja sellaisia toisten luok-

* — tyhjä paikka. *Toim.*

kien vastarinnan muotoja. Näin ollen materialisti on toisaalta johdonmukaisempi kuin objektivisti ja toteuttaa omaa objektivismiaan syvällisemmin ja täydellisemmin. Hän ei rajoitu osoittamaan prosessin välttämättömyyttä, vaan hän ottaa selvälle, nimenomaan mikä yhteiskunnallistaloudellinen järjestelmä antaa sisällön tälle prosessille, *nimenomaan mikä luokka* määrittelee tämän välttämättömyyden. Tässä kyseessäolevassa tapauksessa esimerkiksi materialisti ei tyytyisi „voittamattomien historiallisten tendenssien” toteamiseen, vaan osoittaisi, että on olemassa määrättyjä luokkia, jotka määräävät kyseessäolevan järjestelmän sisällön ja sulkevat pois ulospääsyn muuten kuin itse tuottajain esiintymisen kautta. Toisaalta materialismiin sisältyy niin sanoakseni puoluekantaisuus, mikä velvoittaa tapahtumia arvioitaessa aina asettumaan suoraan ja avoimesti määrätyn yhteiskunnallisen ryhmän näkökannalle*.

Hra Mihailovskista tekijä siirtyy sitten hra Juzhakoviin, jolla ei ole mitään itsenäistä eikä mielenkiintoista. Hra Struve sanoo aivan oikein hänen sosiologisista järkeilyistään, että ne ovat „komeita sanoja”, joista „puuttuu kokonaan sisältöä”. Kannattaa pysähtyä erittäin luonteenomaiseen (narodnikkilaisuudelle yleensä luonteenomaiseen) eroavaisuuteen hra Juzhakovin ja hra Mihailovskin välillä. Hra Struve panee merkille tämän eroavaisuuden nimittäen hra Juzhakovia „natsionalistiksi”, silloin kun hra Mihailovskille muka „kaikkalainen natsionalismi on aina ollut aivan vierasta” ja hänelle, omien sanojensa mukaan, „kysymys kansan totuudesta ei käsitä yksistään Venäjän kansaa, vaan koko sivistyneen maailman koko työtätekevän väen”. Minusta tuntuu siltä, että tämän eroavaisuuden takaa pilkistää vielä pientuottajan kaksinaisen aseman heijastus, pientuottajan, joka on edistyksestä ainesta, mikäli se alkaa, hra Juzhakovin sattumalta hyvin onnistuneen sanonnan mukaan, „differentioitua yhteiskunnasta”,— ja taantumuksellista ainesta, mikäli se taistelee säilyttääkseen asemansa pikkuisäntänä ja yrittää pidättää taloudellista kehitystä. Siksi venäläinen narodnikkilaisuuskin osaa yhdistää opin edistykselliset, demokraattiset piirteet — taantumuksellisiin, jotka herättävät myötätuntoa „Moskovskije

* Konkreettiset esimerkit siitä, että hra Struve ei noudata täydellisesti materialismia ja ettei hän pidä tarkoin kiinni luokkataisteluteoriasta, mainitaan alempana kussakin tapauksessa erikseen.

Vedomostissa". Mitä näihin viimeksimainittuihin tulee, niin nähdäksemme olisi vaikeata esittää niitä selvemmin kuin mitä hra Juzhakov on tehnyt seuraavassa tiradissaan, jonka hra Struve esittää.

„Vain talonpoikaisto on aina ja kaikkialla ollut puhtaan työaatteen edustaja. Nähtävästi tämän saman aatteen on nyt tuonut nykyajan historian areenalle niin sanottu neljäs sääty, kaupunkilaisproletariaatti, mutta sen olemuksessa tällöin tapahtuneet muutokset ovat niin huomattavia, että talonpoika tuskin tuntisi siinä oman elämänmuotonsa tavallista perustaa. *Oikeus* työhön, mutta ei pyhä työnteon *velvollisuus*, velvollisuus otsa hiessä hankkia leipänsä [vai sitä tuon „puhtaan työaatteen” takana piilikin! Puhdas maaorjuuden aate, joka koskee talonpojan „velvollisuutta” hankkia leipää... rasiuksiensa täyttämiseksi? Ja tästä „pyhästä” velvollisuudesta puhutaan sen polkemalle ja murjomalle vetojuhdale!! *]; sitten työn merkitseminen ja sen korvaaminen, koko tuo agitatio työn oikeudenmukaisesta korvaamisesta, ikään kuin itse työ hedelmiensä muodossa ei muodostaisi tätä korvausta; [„Mitä tämä on?” — kysyy hra Struve — „sancta simplicitas”ko ** vai jotain muuta?” Pahempaa. Se on maahan kiinnitetyn batrakin, joka on tottunut tekemään työtä toisille miltei ilmaiseksi, kuuliaisuuden ylistämistä]; työn differentioituminen irti elämästä jonkinlaiseksi abstraktiseksi (?! P. S.) kategoriaksi, joka kuvataan niin ja niin monella tehtaassaolon tunnilla ja jolla ei ole mitään muuta (?! P. S.) suhdetta, ei mitään yhteyttä työntekijän jokapäiväisiin intresseihin [puhtaasti pikkuporvarillista pelkuruutta pientuottajassa, jonka olot käyvät toisinaan perin huonoiksi nykyisen kapitalistisen organisation vuoksi, mutta joka ei pelkää mitään niin kovin kuin vakavaa liikettä tätä organisatiota vastaan niiden ainesten taholta, jotka ovat lopullisesti „differentioituneet” kaikesta yhteydestä siihen]; vihdoin vakinaisen asuinpaikan puuttuminen, työllä luodun kotilieden puuttuminen, työsarjan vaihtelu,— kaikki se on talonpoikaiselle työaateelle aivan vierasta. Isiltä ja isoisiltä peritty, työllä hankittu kotiliesi, työ, jonka intressit ovat syöpyneet kaik-

* Tekijä ei kalketti tledä,— kuten pikkuporvarille onkin tavallista,— että länsieurooppalainen työrahvas on jo kauan sitten kasvanut ulos siitä kehitystasesta, jolloin se vaatii „oikeutta työhön”. Ja vaatii nyt „oikeutta laiskotella”, oikeutta lepoon siltä ylenmääräiseltä raadannalta, mikä runtelee ja painaa sitä.

** — pyhää yksinkertaisuuttako. *Toim.*

kialle koko elämään ja joka luo sen moraalin — kiintymyksen monien sukupolvien hiellä kostutettuihin vainioihin, — kaikki tämä, mikä muodostaa talonpoikaiselämän erottamattoman erikoispiirteen, on työläisproletariaatille aivan tuntematonta, ja kun viimeksimainitun elämä, joka tosin on työelämää, rakentuu porvarilliselle moraalille (individualistiselle ja hankitun oikeuden periaatteeseen nojautuvalle moraalille), parhaassa tapauksessa abstraktis-filosofiselle, niin talonpoikaismoraalin perustana on juuri työ, sen logiikka ja sen vaatimukset” (18). Tässä esiintyvät jo puhtaassa muodossa pientuottajan taantumukselliset piirteet, hänen poljettu asemansa, joka panee hänet uskomaan siihen, että hänen ikuisena „pyhänä velvollisuutenaan” on olla työjuhtana; hänen orjamainen nöyryytensä, jonka „isät ja isoisät ovat hänelle testamentanneet”; hänen kiintymyksensä erilliseen kääpiötalouteen, jonka menettämisen pelko pakoittaa hänet luopumaan yksinpä ajatuksestakin „oikeudenmukaisen korvauksen” saannista ja olemaan kaikkinaisen „agitation” vihollinen, — ja joka alhaisen työn tuottavaisuuden ja työntekijän yhteen paikkaan kahlitsemisen seuraamuksena tekee hänestä villi-ihmisen ja pelkästään jo taloudellisten olojen voimalla aiheuttaa välttämättömästi hänen poljetun asemansa ja orjamaisen nöyryytensä. Näiden taantumuksellisten piirteiden hävittäminen on ehdottomasti katsottava porvaristomme ansioksi; sen edistykseellinen työ on juuri sitä, että se on katkonut kaikki työtätekevän yhteydet maaorjuusjärjestykseen, maaorjuuden perinteisiin. Keskiaikaiset riistomuodot, joiden verhona olivat herran *henkilökohtaiset* suhteet alamaiseensa, paikkakunnan kulakin ja ylösostajan henkilökohtaiset suhteet paikkakunnan talonpoikiin ja kotiteollisuuden harjoittajiin, patriarkaalisen „vaatimattoman ja partasuisen miljonäärin” henkilökohtaiset suhteet „poikiinsa” ja jotka sen vuoksi synnyttivät ultrataantumuksellisia aatteita, — näitä keskiaikaisia muotoja se on muuttanut ja muuttaa edelleenkin „eurooppalaiseen tapaan kainostelemattoman liikemiehen” harjoittamaan riistoon, henkilöstä riippumattomaan, alastomaan, millään verhoamattomaan riistoon, joka jo yksistään sillä hälventää järjettömät harhakuvitelmat ja haaveet. Se on hävittänyt talonpojan entisen eristäytyneisyyden („asuipaikan vakinaisuuden”), talonpojan, joka ei halunnut *eikä voinutkaan* tietää mitään muuta kuin oman maatilkkunsa, ja yhteis-

kunnallistamalla työn ja kohottamalla sanomattomasti työn tuottavuutta se alkoi voimalla työntää tuottajaa yhteiskunnallisen elämän areenalle.

Hra Struve sanoo tämän hra Juzhakovin järkeilyn johdosta seuraavaa: „Näin ollen hra Juzhakov todistelee asiakirjoilla aivan selvästi narodnikkilaisuuden slavofiililäiset juuret” (18) ja tehdessään alempana yhteenvetoja narodnikkilaisuuden sosiologisten aatteiden esittelystä hän lisää, että usko „Venäjän omaperäiseen kehitykseen” muodostaa „historiallisen yhdyssiteen slavofiililäisyyden ja narodnikkilaisuuden välillä” ja että siksi marxilaisten väittely narodnikkeja vastaan on „slavofiililäisyyden ja länsimaisuuden välisen erimielisyyden luonnollista jatkoa” (29). Tätä viimeistä väittämää on mielestäni rajoitettava. Se on kiistatonta, että narodnikit ovat erittäin suuresti syyssä kaikkein halpahintaisimpaan quasi-patriotismiin (esimerkiksi hra Juzhakov). Kiistatonta on myöskin se, että Marxin sosiologisen metodin ja hänen kantansa sivuuttaminen siinä, miten hän asettaa kysymyksen välittömistä tuottajista, on niille venäläisille, jotka haluavat edustaa näiden välittömien tuottajien etuja, samaa kuin täydellinen eristäytyminen länsimaisesta „sivilisatiosta”. Mutta narodnikkilaisuuden olemus on syvemmällä: sitä ei ole oppi omaperäisyydestä eikä slavofiililäisyys, vaan venäläisen pientuottajan etujen ja aatteiden edustus. Siksi narodnikkien keskuudessa olikin sellaisia kirjailijoita (ja he olivat narodnikeista parhaita), joilla, kuten hra Struvekin myöntää, ei ollut mitään tekemistä slavofiililäisyyden kanssa ja jotka vieläpä myönsivät, että Venäjä on lähtenyt samalle tielle kuin Länsi-Eurooppakin. Venäjän narodnikkilaisuutta koskevista kysymyksistä ei voida mitenkään selviytyä sellaisilla kategorioilla kuin slavofiililäisyydellä ja länsimaisuudella. Narodnikkilaisuus heijasti sellaista tosiasiaa Venäjän elämästä, jota sillä kaudella, jolloin slavofiililäisyys ja länsimaisuus syntyivät, puuttui vielä melkein kokonaan, nimittäin: työn ja *pääoman* etujen vastakkaisuutta. Se heijasti tätä *tosiasiaa* pientuottajan elinehtojen ja etujen prisman läpi ja sen vuoksi heijasti sitä rujosti, pelkurimaisesti, luoden sellaisen teorian, joka ei nosta esiin yhteiskunnallisten etujen välisiä ristiriitoja, vaan hedelmättömiä unelmia jostakin toisenlaisesta kehitystiestä, ja meidän tehtävänämmä on korjata tuo narodnikkilaisuuden tekemä

virhe, osoittaa, mikä yhteiskunnallinen ryhmä voi olla välittömien tuottajien etujen todellisena edustajana.

Siirtykäämme nyt hra Struven kirjan toiseen lukuun.

Tekijän esitys käy seuraavan suunnitelman mukaan: ensin hän mainitsee ne yleiset näkökohdat, jotka pakoittavat pitämään materialismia ainoana oikeana yhteiskuntatieteen metodina; sitten hän esittää Marxin ja Engelsing katsomuksia ja lopuksi soveltaa saatuja johtopäätöksiä Venäjän elämän eräisiin ilmiöihin. Koska tämän luvun aihe on erikoisen tärkeä, niin me yritämme tarkastella sen sisältöä mahdollisimman yksityiskohtaisesti ja osoittaa kaikki ne kohdat, jotka aiheuttavat vastaväitteitä.

Tekijä alkaa siitä aivan oikeasta huomautuksesta, että teoria, joka johtaa yhteiskunnallisen prosessin „elävien yksilöiden” toiminnoiksi, jotka yksilöt „asettavat itselleen päämääriä” ja „vievät tapahtumia eteenpäin”,— on väärinkäsityksen seurausta. Tietenkään kukaan ei ole koskaan ajatellutkaan katsoa „yhteiskunnallisen ryhmän olevan olemassa itsenäisenä, riippumatta niistä yksilöistä, joista se muodostuu” (31), mutta kysymys on siitä, että „konkreettisena individuaalina yksilö on johdannainen kaikista aikaisemmin eläneistä ja aikalaisinaan olevista yksilöistä, s.o. yhteiskunnallisesta ryhmästä” (31). Selittäkäämme tekijän ajatusta. Historiaa tekee „elävä yksilö kaikkine ajatuksiineen ja tunteineen”, järkeilee hra Mihailovski. Aivan oikein. Mutta mikä nämä „ajatukset ja tunteet” määrää? Voidaanko vakavissaan puolustaa sitä mielipidettä, että ne ilmaantuvat sattumalta, eivätkä johdu välttämättömyyden pakosta kyseellisestä yhteiskunnallisesta ympäristöstä, joka on yksilön henkisen elämän aineistona, sen kohteena ja joka heijastuu hänen „ajatuksissaan ja tunteissaan” myönteiseltä tai kielteiseltä kannalta, tuon tai tämän yhteiskuntaluokan etujen edustuksessa? Ja edelleen: minkä tunnusmerkkien mukaan me voimme päätellä *realisten* yksilöiden *realisista* „ajatuksista ja tunteista”? On ymmärrettävää, että voi olla vain yksi sellainen tunnusmerkki: näiden yksilöiden toiminnot,— ja koska kysymys on vain yhteiskunnallisista „ajatuksista ja tunteista”, niin on vielä lisättävä: yksilöiden *yhteiskunnalliset toiminnot*, s.o. *sosiaaliset tosiasiat*. „Eristäessämme sosiaalisen ryhmän yksi-

löstä”, sanoo hra Struve, „me tarkoitamme ensinmainitulla kaikkia niitä monipuolisia yhteistoimintoja yksilöiden kesken, jotka syntyvät sosiaalisen elämän perustalla ja objektiivisoituvat tottumuksissa ja oikeuskäsitteissä, tavoissa ja siveyskäsitteissä sekä uskonnollisissa käsityksissä” (32). Toisin sanoen: materialisti-sosiologi, joka ottaa tutkimustensa kohteeksi ihmisten määrätty yhteiskunnalliset suhteet, siten tutkii jo myöskin reaalista *yksilöitä*, joiden toiminnoista nämä suhteet muodostuvatkin. Subjektivistis-sosiologi, kun hän alkaa järkeilynsä muka „elävistä yksilöistä”, alkaa todellisuudessa siitä, että hän sisällyttää näihin yksilöihin sellaisia „ajatuksia ja tunteita”, joita hän pitää järkipärisinä (sillä eristäessään „yksilönsä” konkreettisesta yhteiskunnallisesta tilanteesta hän riisti siten itseltään mahdollisuuden tutkia näiden *todellisia* ajatuksia ja tunteita), s.o. „alkaa utopiasta”, niinkuin hra Mihailovskin täytyikin tunnustaa *. Mutta edelleen, koska itse tämän sosiologin omat käsitykset järkipärisestä heijastavat (hänen itsensä sitä tajuamatta) kyseessäolevaa yhteiskunnallista ympäristöä, niin hänen ajatuksestaan juontuvat lopulliset johtopäätöksensä, joita hän luulee „nykyaikaisen tieteen ja nykyaikaisten moraalisten aatteiden” mitä „puhtaimmaksi” tuotteeksi, todellisuudessa ne vain ilmaisevat... pikkuporvariston katsantokantaa ja etuja.

Tämä viimeinen kohta,— toisin sanoen, että erikoinen sosiologinen teoria yksilön merkityksestä tai subjektivistisestä metodista asettaa kriittillisen materialistisen tutkimuksen tilalle utopian,— on erikoisen tärkeä, ja koska hra Struve on sen sivuuttanut, niin siihen kannattaa jonkin verran pysähtyä.

Ottakaamme esimerkiksi yleisesti levinnyt narodnikkilaisten järkeily kotiteollisuuden harjoittajasta. Narodnikki kuvailee tämän kotiteollisuuden harjoittajan surkeata asemaa, hänen tuotantonsa pienuutta, sitä, miten kauheasti ylösostaja riistää häntä pannen suurimman osan tuotteesta omaan taskuunsa ja jättäen tuottajalle vain kolikoita tämän 16—18-tuntisesta työpäivästä,— ja tekee johtopäätöksen: kotiteollisuuden harjoittajan tuotannon surkea taso ja hänen työnsä riisto ovat tämän järjestelmän huonoja puolia. Mutta kotiteollisuuden harjoittaja ei ole palkka-

* Teokset, III osa, s. 155: „Sosiologian pitää alkaa eräänlaisesta utopiasta”.

työläinen; se on hyvä puoli. Pitää säilyttää hyvä puoli ja hävittää tuo huono puoli ja sitä varten on järjestettävä kotiteollisuusartteli. Tällainen on narodnikkilaisten lopullinen päätelmä.

Marxilainen päättelee toisin. Elinkeinoammatin tilan tuntemus herättää hänessä paitsi kysymystä siitä, onko se hyvä vaiko paha, vielä kysymyksen siitä, millainen on tämän elinkeinoammatin organisatio; s.o. miten ja *miksi* kyseessäolevaa tuotetta valmistavien kotiteollisuuden harjoittajien väliset suhteet ovat järjestyneet *juuri näin eivätkä jotenkin toisin*. Ja hän näkee, että tämä organisatio on tavaratuotantoa, s.o. tuotantoa, jota harjoittavat *toisistaan eristetyt* tuottajat, joita vain *markkinat* sitovat toisiinsa. Toisten kulutettavaksi tarkoitettu erillisen tuottajan valmistama tuote voi päästä kuluttajalle saakka ja antaa tuottajalle oikeuden toisen yhteiskunnallisen tuotteen saantiin vain siinä tapauksessa, kun se saa *rahamuodon*, s.o. jouduttuaan ensin yhteiskunnan luetteloidaksi niin laadulliselta kuin määrälliseltäkin kannalta. Ja tämä luettelointi tapahtuu tuottajan selän takana, markkinavaihtelujen välityksellä. Nämä tuottajalle tuntemattomat, hänestä riippumattomat markkinavaihtelut eivät voi olla aiheuttamatta eriarvoisuutta tuottajain välillä, ne eivät voi olla voimistamatta tätä eriarvoisuutta saattamalla toiset taloudelliseen häviöön ja antaen toisten käsiin rahat — yhteiskunnallisen työn tuotteen. Tästä käy selväksi myöskin rahojen omistajan, ylösostajan mahtavuuden syy: tämä syy on siinä, että kotiteollisuuden harjoittajain keskuudessa, jotka elävät päivästä toiseen tai enintään viikosta viikkoon, hänellä yksin on rahaa, s.o. aikaisemman *yhteiskunnallisen* työn tuotetta, joka muodostuukin hänen käsissään *pääomaksi*, välikappaleeksi toisten kotiteollisuuden harjoittajien lisätuotteen anastamista varten. Marxilainen tekee johtopäätöksen, että sen tähden yhteiskunnallisen talouden tällaisen rakenteen vallitessa tuottajan pakkoluovutus ja hänen riistämisenä on kerrassaan kiertämätöntä, omistamattomien alistaminen omistaville on kerrassaan kiertämätöntä samoin kuin niiden etujen vastakohtaisuuskin, joka antaa sisällön *luokkataistelun tieteelliselle* käsitteelle. Siis tuottajan etujen mukaista ei ole lainkaan näiden vastakkaisten ainesten sovittaminen, vaan päinvastoin vastakohtaisuuden kehittäminen, tämän vastakohtaisuuden tajuamisen kehittäminen. Me näemme,

että tavaratalouden kasvu johtaa meilläkin, Venäjällä, tällaiseen vastakohtaisuuden kehitykseen: sitä mukaa kun markkinat kasvavat ja tuotanto laajenee, kauppapääoma muuttuu teollisuuspääomaksi. Koneteollisuus, hävittäessään eristäytyneen pientuotannon lopullisesti (ylösostaja on jo perusteellisesti horjuttanut sen), samalla myöskin yhteiskunnallistaa työtä. Plusmacherei-järjestelmä, jota kotiteollisuustuotannossa verhoaa kotiteollisuuden harjoittajan näennäinen itsenäisyys ja ylösostajan vallan näennäinen satunnaisuus,— käy nyt selväksi ja mitenkään verhoamattomaksi. „Työ”, joka kotiteollisuustuotannossakin osallistui „elämään” vain siten, että se lahjoitti ylösostajille lisätuotetta, „differentioituu” nyt lopullisesti porvarillisen yhteiskunnan „elämästä”. Tämä yhteiskunta työntää sen aivan avoimesti pois selvittäen loppuun saakka sen pohjana olevan periaatteen, että tuottaja voi saada varat elämiseen vain silloin, kun hän löytää rahojen omistajan, joka suvaitsi anastaa hänen työnsä lisätuotteen,— ja se, mitä kotiteollisuuden harjoittaja [ja hänen ideologinsa — narodnikki] ei voinut ymmärtää, nimittäin: yllämainitun vastakohtaisuuden syvälinen luokkaluonne,— käy tuottajalle itsestään selväksi. Juuri sen vuoksi vain tämä edistynyt tuottaja voikin edustaa kotiteollisuuden harjoittajan etuja.

Verratkaamme nyt näitä ajatustapoja toisiinsa niiden sosiologisen metodin kannalta.

Narodnikki uskottelee olevansa realisti. „Historiaa tekevät elävät yksilöt”, ja minä muka aloitankin kotiteollisuuden harjoittajan „tunteista”, kotiteollisuuden harjoittajan, joka suhtautuu kielteisesti nykyiseen järjestelmään, ja hänen ajatuksistaan paremman järjestelmän aikaansaamisesta, mutta marxilainen puhuu jostain välttämättömyydestä ja kiertämättömyydestä; hän on mystikko ja metafysikko.

Tosiaankin, vastaa tämä mystikko, historiaa tekevät „elävät yksilöt”,— ja käsitellessäni sitä kysymystä, miksi yhteiskunnalliset suhteet kotiteollisuustuotannossa ovat muodostuneet näin eivätkä jotenkin toisin (te ette ole edes asettanut tätä kysymystä!), minä käsittelin nimenomaan sitä, *miten* „elävät yksilöt” ovat *tehneet omaa historiaansa* ja edelleen tekevät sitä. Ja käsissäni oli luotettava kriteerio siitä, että olen tekemisissä „elävien”, todellisten yksilöiden kanssa, todellisten ajatusten ja tunteitten kanssa: tämä

kriteerio on se, että heillä „ajatukset ja tunteet” ilmenivät jo toimintoina, muodostivat määrättyjä yhteiskunnallisia suhteita. Minä en tosin puhu koskaan siitä, että „historiaa tekevät elävät yksilöt” (sillä minusta tuntuu, että se on tyhjä fraasi), mutta tutkiessani *todellisia* yhteiskunnallisia suhteita ja niiden *todellista* kehitystä minä tutkin nimenomaan elävien yksilöiden toiminnan tuloksia. Te kylläkin puhutte „elävistä yksilöistä”, mutta todellisuudessa ette ota lähtökohdaksi „elävää yksilöä” niine „ajatuksineen ja tunteineen”, joita heidän elämänsä olosuhteet ja kyseessä-oleva tuotannollisten suhteiden järjestelmä todella luovat, vaan nuken, ja sulotte sen päähän omia „ajatuksianne ja tunteitanne”. On ymmärrettävää, että tällaisesta puuhasta syntyy vain viattomia haaveita; elämä jää syrjään teistä ja te syrjään elämästä *. Eikä siinä vielä kaikki: katsokaahan, *mitä* te tuon nuken päähän sulotte ja minkälaisia toimenpiteitä te saarnaatte. Suositellessanne työtätekeville arttelia „tienä, jonka nykyajan tiede ja nykyajan siveelliset aatteet ovat osoittaneet”, te ette ottanut huomioon erästä pientä seikkaa: koko yhteiskunnallisen taloutemme organisatiota. Ymmärtämättä sitä, että se on kapitalistista taloutta, te ette huomannut, että *tällä pohjalla* kaikki mahdolliset arttelit jäävät mitättömiksi palliatiiveiksi, jotka eivät pienimmässäkään määrin poista enempiä tuotantovälineiden, mukaan luettuna myöskin rahan, keskittymistä vähemmistön käsiin (tämä keskittyminen on kiistaton tosiasia) kuin myöskään valtavan väestöjoukon täydellistä osattomuutta,— palliatiiveiksi, jotka parhaimmassa tapauksessa vain nostavat kourallisen erillisiä kotiteollisuuden harjoittajia pikkuporvariston riveihin. Työtätekevän ideologista te muututte pikkuporvariston ideologiksi.

Palatkaamme kuitenkin hra Struveen. Mainittuaan, että narodnikkien ajatukset „yksilöstä” ovat sisällyksettömiä, hän jatkaa: „Että sosiologia todellakin pyrkii aina johtamaan yksilöllisyyden ainekset sosiaaliisiin alkulähteisiin, sitä vahvistaa mikä tahansa yritys selittää historiallisen kehityksen jotain huomattavaa momenttia. Kun tulee kysymys „historiallisesta yksilöstä”, „suurmiehestä”, niin aina

* „Käytäntö tyypistää säälimättömästi sitä” („uuden historiallisen tien mahdollisuutta”); „voidaan sanoa, että se supistuu päivä päivältä” (hra Mihailovskin sanat, P. Struvella s. 16). Ei tietenkään „mahdollisuus” supistu, kun sitä ei ole milloinkaan ollutkaan, vaan harhakuvitelmat haihtuvat. Ja hyvin tekevätkin, kun haihtuvat pois.

herää pyrkimys esittää hänet vissin aikakauden hengen „edustajaksi”, aikansa edustajaksi,— esittää hänen toimintonsa, hänen saavutuksensa ja vastoinikäymisensä koko aikaisemman asiainkulun välttämättömiksi seurauksiksi” (32). Tämä kaikkien yritysten yleinen tendenssi — *selittää* sosiaalisia ilmiöitä, s.o. luoda yhteiskuntatiedettä, „on tullut selvästi ilmaistuksi opissa luokkataistelusta yhteiskunnallisen kehityksen perusprosessina. Koska yksilö heitettiin pois laskuista, niin piti löytää jokin toinen aines. Täksi ainekseksi osoittautui sosiaalinen ryhmä” (33). Hra Struve on aivan oikeassa sanoessaan, että luokkataisteluteoria, niin sanoakseni, vie päätökseen sosiologian yleisen pyrkimyksen johtaa „yksilöllisyyden ainekset sosiaalisiin alkulähteisiin”. Enemminkin: luokkataisteluteoria toteuttaa ensi kerran tämän pyrkimyksen niin täydellisesti ja johdonmukaisesti, että se nostaa sosiologian tieteen tasolle. Siihen on päästy antamalla materialistinen määritelmä siitä, mitä „ryhmällä” käsitetään. Sinänsä tämä käsite on vielä liian epämääräinen ja mielivaltainen: „ryhmien” toisistaan erottamisen kriteerioita voimme havaita sekä uskonnollisissa että etnografisissa ilmiöissä, sekä poliittisissa että juridisissa ilmiöissä j.n.e. Ei ole olemassa varmaa tunnusmerkkiä, jonka mukaan näillä kullakin alalla voitaisiin erottaa nämä tai nuo „ryhmät” toisistaan. Mutta juuri siksi luokkataisteluteoria onkin yhteiskuntatieteen suuri saavutus, että se määrittelee ne menettelytavat, joilla tämä yksilöllisen yhdistäminen sosiaaliseen voidaan suorittaa aivan täsmällisesti ja määritellysti. Ensinnäkin, tämä teoria on luonut käsitteen *yhteiskunnallis-taloudellisesta muodostumasta*. Otettuaan lähtökohdaksi ihmisten kaikkinaisen yhteiselämän tärkeimmän tosiasian — elämän ylläpitämiseksi tarvittavien välineiden hankkimistavan, se asetti yhteyden sen kanssa ne ihmisten väliset suhteet, jotka syntyvät kyseessäolevan toimeentulovälineiden hankkimistavan vaikutuksesta, ja näiden suhteiden (Marxin terminologian mukaan „tuotantosuhteiden”) järjestelmässä se osoitti sen yhteiskunnan *perustan*, jonka ympärille rakentuvat poliittis-juridiset muodot ja yhteiskunnallisen ajattelun määrätyt virtaukset. Marxin teorian mukaan jokainen tällainen tuotantosuhteiden järjestelmä on erikoinen yhteiskuntaorganismi, jolla on erikoiset lakinsa — syntymänsä, toimintansa ja korkeampaan muotoon siirtymisensä, toiseksi yhteiskunta-

organismiksi muuttumisensa lait. Tämä teoria sovelsi yhteiskuntatieteeseen sitä objektiivista, tieteessä yleispätevää toistumiskriteeriota, jonka soveltamisen yhteiskuntatieteeseen subjektivistit kielsivät. He ajattelivat juuri niin, että yhteiskunnallisten ilmiöiden äärettömän monimutkaisuuden ja niiden monipuolisuuden takia näitä ilmiöitä ei voida tutkia erottamatta tärkeitä ilmiöitä niistä, jotka eivät ole tärkeitä, ja tähän erottamiseen tarvitaan „kriittisesti ajattelevan” ja „siveellisesti kehittyneen” yksilön näkökanta,— ja he päätyivät siten onnellisesti siihen, että yhteiskuntatiede muutettiin pikkuporvarillisen moraalien opetuksiksi, joiden mallinäytteitä me näimme hra Mihailovskilla, joka filosofoi historian epätarkoituksenmukaisuudesta ja tiestä, jota „tieteen valo” johtaisi. Juuri näiltä järkeilyiltä Marxin teoria katkaisikin juuret. Tärkeän ja ei-tärkeän erottamisen tilalle asetettiin eroavaisuus yhteiskunnan taloudellisen rakenteen välillä, joka on *sisältö*, sekä poliittisen ja aatteellisen *muodon* välillä: itse taloudellisen rakenteen käsite selitettiin tarkasti kumoamalla niiden entisten taloustieteilijäin käsitykset, jotka näkivät luonnonlakeja siellä, missä on sijansa vain erikoisen, historiallisesti määrätyn tuotantosuhteiden järjestelmän laeilla. „Yhteiskuntaa” yleensä koskevien subjektivistien järkeilyjen tilalle, sisällyksettömien järkeilyjen tilalle, jotka eivät menneet pikkuporvarillista utopiaa pitemmälle (sillä ei oltu selvitetty edes mahdollisuutta mitä erilaisimpien yhteiskunnallisten järjestelmien yleistämiseen yhteiskunta-organismien erikoiseksi muodoiksi) — asetettiin yhteiskuntarakenteen määrättyjen muotojen *tutkiminen*. Toiseksi, „elävien yksilöiden” toiminnot kunkin tällaisen yhteiskunnallis-taloudellisen muodostuman puitteissa, loppumattoman monipuoliset toiminnot, jotka näyttivät sellaisilta, ettei niitä voida mitenkään systematisoida, yleistettiin ja määriteltiin sellaisten henkilöryhmien toiminnoiksi, jotka eroavat toisistaan sen osuuden mukaan, mikä niillä on ollut tuotantosuhteiden järjestelmässä, tuotanto-olojen mukaan ja siis niiden elinolojen ja olosuhteiden mukaan, niiden etujen mukaan, jotka näistä oloista määräytyvät,— sanalla sanoen, *luokkien* toiminnaksi, joiden taistelu on määrännyt yhteiskunnan kehityksen. Siten kumottiin subjektivistien lapsellisen naiivi, puhtaasti mekaaninen historiankäsitys, he kun tyytyvät sisällyksettömään väittämään siitä, että historiaa tekevät elävät yksilöt eivätkä

halua ottaa selvää, mikä yhteiskunnallinen tilanne määrää ja nimenomaan millä tavalla se määrää heidän toimintojansa. Subjektivismiin tilalle otettiin katsantokanta, joka pitää yhteiskunnallista prosessia luonnonhistoriallisena prosessina,—katsantokanta, jota ilman ei tietenkään olisi voinut ollakaan yhteiskuntatiedettä. Hra Struve huomauttaa aivan oikein, että „yksilön sivuuttaminen sosiologiassa tahi oikeammin sen poistaminen sosiologiasta on itse asiassa yksityistapaus, joka kuvaa pyrkimystä tieteelliseen tietoaamiseen” (33), että „yksilöllisyyksiä” on olemassa fyysisissäkin eikä vain henkisessä maailmassa. Koko juttu on siinä, että „yksilöllisyyksien” sovittaminen määrättyihin yleisiin lakeihin on fyysilliseen maailmaan nähden viety loppuun jo kauan sitten, mutta yhteiskunnallisella alalla vasta Marxin teoria on sen määritellyt pysyvästi.

Hra Struven seuraava vastaväite Venäjän subjektivistien yhteiskuntateoriaa vastaan on se, että paitsi kaikkia yllämainittuja argumentteja — „sosiologia ei voi missään tapauksessa tunnustaa alkutekijäksi sitä, mitä me sanomme yksilöllisyydeksi, sillä itse yksilöllisyyden käsite (jota ei voida sen pitemmälle selittää) ja sitä vastaava tosiasia on pitkäaikaisen yhteiskunnallisen prosessin tulos” (36). Tämä on hyvin oikeaan osuva ajatus, johon on pysähdyttävä sitäkin suuremmalla syyllä, koska tekijän perusteluissa on eräitä virheellisyyksiä. Hän esittää *Simmelin* katsomuksia, että tämä on teoksessaan: „Yhteiskunnallisesta differentioitumisesta” muka todistanut, että yksilöllisyyden kehityksen ja sen ryhmän differentiation välillä, johon tämä yksilö kuuluu, on olemassa suoranainen riippuvaisuus. Hra Struve asettaa tämän väittämän vastakohtaksi hra Mihailovskin teorialle vastavuoroisesta riippuvaisuudesta yksilöllisyyden kehityksen ja yhteiskunnan differentioitumisen („erilaatuisuuden”) välillä. „Differentioitumattomassa ympäristössä”, väittää hra Struve häntä vastaan, „yksilö tulee olemaan” sopusuhtaisen ehyt”... omassa „yksipuolisuudessaan ja persoonattomuudessaan”. „Realinen persoona ei voi olla „kaikkien, yleensä ihmisorganismille ominaisten piirteiden kokonaisuus” yksinkertaisesti siksi, että tällainen sisällön täydellisyys ylittää realisen yksilön voimat” (38—39). „Jotta yksilö voisi olla differentioitunut, sen täytyy olla olemassa differentioituneessa ympäristössä” (39).

Tästä esityksestä ei käy selville, millä tavalla Simmel nimenomaan asettaa kysymyksen ja miten hän sen argumentoi. Mutta hra Struven esittämänä kysymyksen asetusta vaivaa sama puute kuin hra Mihailovskin esittämänäkin. Abstraktinen järkeily siitä, millä tavalla yksilöllisyyden (ja hyvinvoinnin) kehitys on riippuvainen yhteiskunnan differentioitumisesta, on aivan epätieteellinen, sillä ei voida säätää mitään sellaista suhdetta, joka kelpaisi yhteiskuntarakenteen kaikille eri muodoille. Itse „differentioitumisen”, „erilaatuisuuden” y.m.s. käsitteet saavat aivan eri merkityksen riippuen siitä, nimenomaan mihin yhteiskunnalliseen tilanteeseen niitä sovelletaan. Hra Mihailovskin perusvirhe onkin juuri hänen ajatustensa abstraktisessa dogmaattisuudessa, joissa hän yrittää ottaa „edistyksen” yleensä sen sijaan, että tutkisi jonkin konkreettisen yhteiskuntamuodotuman konkreettista „edistystä”. Kun hra Struve esittää hra Mihailovskia vastaan yleiset väittämänsä (ylempänä lainatut), niin hän toistaa tämän tekemän virheen siirtymällä pois konkreettisen edistyksen kuvaamisesta ja selvittämisestä hämärien ja todistelemattomien dogmien alalle. Ota-kaamme esimerkki: „Yksilön sopusuhtaisen eheyden sisältönsä kannalta määrää ryhmän kehitysaste, t.s. sen differentiation aste”, sanoo hra Struve ja kirjoittaa tämän lauseen kursiivilla. Mutta mitä tässä on ymmärrettävä ryhmän „differentioitumisella”? Voimistiko maaorjuuden hävittäminen tätä „differentioitumista” vai heikensikö se sitä? Hra Mihailovski ratkaisee kysymyksen viimeksimainitussa mielessä („Mitä on edistys?”); hra Struve ratkaisisi sen luultavasti edellisessä mielessä, vetoamalla yhteiskunnallisen työnjaon voimistumiseen. Toinen heistä tarkoitti säätyeroavaisuuksien hävittämistä; toinen — taloudellisten eroavaisuuksien luomista. Kuten näette, termi on niin epämääräinen, että sen voi venyttää ihan vastakkaisiin asioihin. Vieläkin esimerkki. Kapitalistisesta manufaktuurista koneelliseen suurtuotantoon siirtymistä voitaisiin pitää „differentioitumisen” vähenemisenä, sillä detalisoitu työnjako spesialisoituneiden työläisten kesken lakkaa. Kuitenkaan ei voi olla epäilystä siitä, etteivätkö olosuhteet yksilöllisyyden kehitykselle olisi paljon suotuisemmat (työläiselle) juuri viimeksimainitussa tapauksessa. Johtopäätös tästä on se, että jo itse kysymyksen asettelu on väärä. Tekijä itsekkin myöntää, että on olemassa myös yksilön ja ryhmän välinen antagonismi

(josta Mihailovski puhuukin). „Mutta elämä”, lisää hän, „ei milloinkaan muodostu *ehdottomista* ristiriidoista: siinä on kaikki *liikkuvaa* ja *suhteellista*, mutta samalla kaikki eri puolet ovat vakituudessa vuorovaikutuksessa keskenään” (39). Jos asia on näin, niin mitä varten pitikään esittää ryhmän ja yksilön välisiä absoluuttisia suhteita? — suhteita, jotka eivät kuulu jonkin määrätyn yhteiskuntamuodostuman kehityksen johonkin tarkoin määrättyyn kohtaan? minkä vuoksi koko perustelua ei voitu siirtää kysymykseen Venäjän konkreettisesta kehitysprosessista? Tekijä on yrittänyt asettaa kysymyksen siten, ja jos hän olisi ollut siinä johdonmukainen, niin hänen perustelunsa olisi voittanut paljon. „Vain työnjako,— tuo ihmiskunnan syntiinlankeemus hra Mihailovskin opin mukaan,— on luonut olosuhteet sen „yksilön” kehitykselle, jonka nimessä hra Mihailovski aivan oikein protestoi työnjaon nykyisiä muotoja vastaan” (38). Tämä on mainiosti sanottu; „työnjaon” asemesta olisi vain pitänyt sanoa „kapitalismi” ja vieläkin suppeammin: *Venäjän kapitalismi*. Kapitalismin edistyksellinen merkitys on juuri siinä, että se hävitti pois ne ihmisen entiset ahtaat elämänolot, jotka synnyttivät henkistä tylsyyttä eivätkä antaneet tuottajille itselleen mahdollisuutta ottaa kohtalooan omiin käsiinsä. Kauppasuhteiden ja maailmassa tapahtuvan tavaravaihdon valtava kehitys, valtaviin väestöjoukkojen alituiset siirtymiset paikasta toiseen katkoivat suvun, perheen ja alueellisen yhteisön ikivanhat siteet ja loivat sen kehityksen monipuolisuuden, „kykyjen monipuolisuuden, yhteiskunnallisten suhteiden runsauden”*, jolla on niin suuri merkitys Lännen uudemmassa historiassa. Venäjällä tämä prosessi on ilmennyt täydessä voimassaan reforminjälkeisellä kaudella, jolloin työn vanhat muodot ovat murtuneet äärettömän nopeasti ja etutilalle on tullut työvoiman osto ja myynti, joka on irroittanut talonpojan patriarkaalisesta puolittain maaorjuudellisesta perheestä, maalaiselämän tylsistyttävistä olosuhteista, ja joka on vaihtanut lisäarvon anastamisen puolittain maaorjuudelliset muodot puhtaasti kapitalistisiin muotoihin. Tämä taloudellinen prosessi on ilmennyt yhteiskunnallisella alalla „persoonallisuustunteen yleisenä nousuna”, tilanomistajaluokan poistunkemisena „yhteiskuntapiireistä” raznotshintien toimesta,

* K. Marx. „Der achtzehnte Brumaire”, S. 98 u.s.w.⁸⁷ (K. Marx. „Louis Bonaparten Kahdeksastoista päivä Brumairekuuta”, s. 98 ja seuraavat. *Toim.*)

kirjallisuuden kiihkeänä sotana järjettömiä keskiaikaisia persoonallisuuden ahdisteluja vastaan j.n.e. Narodnikit eivät kai rupea kiistämään sitä vastaan, että juuri reforminjälkeinen Venäjä on tuonut mukanaan tämän persoonallisuustunteen, omanarvon tunnon nousun. Mutta he eivät syvenny ajattelemaan sitä, mitkä aineelliset olosuhteet ovat siihen johtaneet. Maaorjuuden aikana ei tietenkään voinut olla mitään sellaista,— ja niinpä narodnikki tervehtii „vapautus”-reformia huomaamatta sitä, että hän joutuu yhtä lyhytnäköisen optimismin valtaan kuin porvarilliset historioitsijat, joista Marx sanoi, että he katsovat talonpoikaisreformia „emansipation” clair-obscur’in * läpi huomaamatta sitä, että tämä „emansipatio” merkitsi vain yhden muodon vaihtamista toiseen, feodaalisen lisätuotteen vaihtamista porvarilliseen lisäarvoon. Aivan sama juttu oli meilläkin. Juuri „vanha-aatellinen” talousjärjestelmä, joka satoi väestön paikalleen ja pirstoi sen eri perintötilanhaltijain alamaisryhmiksi, painoikin persoonallisuuden poljetuun asemaan. Ja edelleen, juuri kapitalismi, joka irroitti yksilön pois kaikista maaorjuuden siteistä, asetti tämän yksilön itsenäisiin markkinasuhteisiin tekemällä siitä tavaranhaltijan (ja siinä ominaisuudessa tasa-arvoiseksi kenen muun tavaranhaltijan kanssa tahansa) ja sai aikaan persoonallisuustunteen nousun. Kun herrat narodnikit kauhistelevat farisealaisesti, kun heille puhutaan Venäjän kapitalismin edistyksestä, niin se tapahtuu vain siksi, että he eivät ajattele kysymystä niiden „edistyksen hyvyyksien” aineellisista olosuhteista, jotka ovat kuvaavia reforminjälkeiselle Venäjälle. Kun hra Mihailovski alkaa „sosiologiansa” „yksilöstä”, joka protestoi Venäjän kapitalismia vastaan väittäen sitä Venäjän satunnaiseksi ja väliaikaiseksi poikkeamiseksi oikealta tieltä, niin siinä hän jo lyö itseään ymmärtämättä sitä, että juuri kapitalismi onkin luonut ne olosuhteet, jotka tekivät mahdolliseksi tämän yksilön protestin.— Tästä esimerkistä me näemme taaskin, mitä muutoksia hra Struven perustelu kaipaa. Kysymys olisi pitänyt asettaa kokonaan Venäjän sosiolojien pohjalle, sille pohjalle, että otettaisiin selville, mitä on olemassa ja miksi se on juuri niin eikä jotenkin toisin: narodnikit eivät suotta rakentaneet koko sosiologiaansa siten, että

* — himmentävän hunnun. *Toim.*

tosioalojen analyysin asemesta he pohtivat sitä, mitä „voisi olla”; he eivät voineet olla näkemättä, että tosioalat särkevät säälimättä heidän harhakuvitelmansa.

„Yksilöitä” koskevan teorian käsittelyn tekijä päättää seuraavaan määritelmään: „yksilö on sosiologialle ympäristön toimintoja”, „yksilö on tässä muodollinen käsite, jonka sisältö saadaan tutkimalla yhteiskunnallista ryhmää” (40). Jälkimmäinen vastakkain asettelu korostaa erittäin hyvin subjektivismin ja materialismin vastakohtaisuutta: puhuesaan „yksilöstä” subjektivistit määrittelivät tämän käsitteen *sisällön* (s.o. tämän yksilön „ajatukset ja tunteet”, hänen yhteiskunnalliset toimintonsa) *a priori*, s.o. soluttivat salaa omia utopioitaan „yhteiskunnallisen ryhmän tutkimisen” asemesta.

i Materialismin toinen „tärkeä puoli” — jatkaa hra Struve — „on se, että taloudellinen materialismi alistaa aatteen tosiasialle, tietoisuuden ja täytymisen — olemiselle” (40). „Alistaa” — merkitsee tietysti tässä tapauksessa: panna alistettuun asemaan yhteiskunnallisten ilmiöiden selittämisessä. Subjektivistit-narodnikit menettelevät juuri päinvastoin: järkeilyissään he lähtevät „ihanteista”, ajattelematta lainkaan sitä, että nämä ihanteet ovat voineet olla vain tosioalojen vissiä heijastusta, että ne on siis tarkistettava tosiasioilla, vietävä tosiasioiden pohjalle.— Muuten, tämä viimeksimainittu väittämä on narodnikille käsittämätön ilman selityksiä. Kuinka niin? — ajattelee hän, — ihanteidenhan pitää tuomita tosiasiat, osoittaa, kuinka niitä on muutettava, tarkistettava tosiasioita eikä tulla tosiasioiden tarkistamiksi. Tämä viimeksimainittu tuntuu narodnikista, joka on tottunut leijaillemaan pilvien yläpuolella, tosiasiaan sopeutumiselta. Selittäkäämme tätä.

Se, että on olemassa „isännöimistä toisten kustannuksella”, että on olemassa riistoa, tulee aina synnyttämään sekä itse riistetyissä että eräissä „intelligenssin” edustajissa tälle järjestelmälle vastakkaisia ihanteita.

Nämä ihanteet ovat marxilaiselle erittäin arvokkaita; vain niiden pohjalla hän polemisoikin narodnikkilaisuutta vastaan, hän polemisoi yksinomaan näiden ihanteiden rakentamista ja niiden toteuttamista koskevasta kysymyksestä.

Narodnikista on riittävää todeta tällaisia ihanteita synnyttävä tosiasia, sitten esittää lausuntoja ihanteen laillisuudesta „nykyaikaisen tieteen ja nykyaikaisten

moraaliaatteiden” kannalta [ja tällöin hän ei ymmärrä, että nämä „nykyaikaiset aatteet” merkitsevät vain länsi-eurooppalaisen „yleisen mielipiteen” myönnytyksiä uudelle, nousevalle voimalle] ja edelleen vetoaa „yhteiskuntapiireihin” ja „valtioon”: turvatkaa, varjelkaa, järjestäkää!

Marxilainen lähtee samasta ihanteesta, mutta hän ei vertaile sitä „nykyaikaiseen tieteeseen ja nykyaikaisiin moraaliaatteisiin”*, vaan *oleviin luokkaristiriitoihin*, ja sen vuoksi hän ei muotoile sitä „tieteen” vaatimukseksi, vaan jonkin määrätyn luokan vaatimukseksi, jonka määrätty yhteiskunnalliset suhteet synnyttävät (jotka pitää tutkia objektiivisesti) ja joihin voidaan päästä vain niin ja niin; näiden suhteiden sellaisten ja sellaisten ominaisuuksien seurauksena. Ellei ihanteita viedä *tällä tavalla* tosiasioiden pohjalle, niin nämä ihanteet jäävät viattomiksi toivomuksiksi ilman minkäänlaisia mahdollisuuksia, että joukot hyväksyisivät ne ja siis että ne voitaisiin toteuttaa.

Mainittuaan täten ne yleiset teoreettiset väittämät, jotka pakoittavat tunnustamaan materialismin ainoaksi oikeaksi yhteiskuntatieteen metodiksi, hra Struve ryhtyy selittämään Marxin ja Engelsin katsomuksia siteeraten pääasiassa viimeksimainitun teoksia. Se on erittäin mielenkiintoinen ja opettavainen osa kirjassa.

Sangen paikallaan on tekijän huomautus, että „missään ei tavata sellaista Marxin opin ymmärtämättömyyttä kuin venäläisten publisistien keskuudessa” (44). Esimerkiksi otetaan ennen kaikkea hra Mihailovski, joka pitää Marxin „historiallis-filosofista teoriaa” ainoastaan „kapitalistisen järjestelmän synnyn” selvittämisenä. Hra Struve protestoi täydellä syyllä tätä vastaan. Todellakin, tämä on mitä luonteenomaisin seikka. Hra Mihailovski on kirjoittanut Marxista moneen otteeseen, mutta hän ei ole milloinkaan edes hiiskahtanut siitä, mikä suhde *Marxin metodilla* on „subjektiiviseen metodiin sosiologiassa”. Hra Mihailovski kirjoitti „Pääomasta” sanoen olevansa „solidaarinen” (?) Marxin talousopin kanssa, mutta kiersi visusti vaieten kysymyksen — sanokaamme esimerkiksi — siitä, soveltuvatko venäläiset subjektivistit Proudhonin metodiin, Proudhonin,

* Kirjassaan „Herrn E. Dührings Umwälzung der Wissenschaft” („Hra E. Dühring tieteen mullistajana” („Anti-Dühring”). *Toim.*) Engels pani erinomaisesti merkille, että se on vanha psykologinen metodi: omaa käsitystä ei verrata siihen tosiasiaan, jota se heijastaa, vaan toiseen käsitteeseen, jäljennökseen jostakin toisesta tosiasiaista 88.

joka haluaa muuttaa tavaratalouden oman oikeudenmukaisuus-ihanteensa mukaan? * Miten tämä (oikeudenmukaisuuden — justice éternelle'n) kriteerio eroaa hra Mihailovskin kriteeriosta: „nykyaikainen tiede ja nykyaikaiset moraaliatteet”? Ja minkä vuoksi hra Mihailovski, joka on aina niin tarmokkaasti protestoinut sitä vastaan, että yhteiskuntatieteiden metodi samaistetaan luonnontieteiden metodin kanssa, ei väittänyt sitä Marxin lausuntoa vastaan, että tämä Proudhonin metodi on aivan yhtä järjetön, kuin jos kemisti haluaisi „aineenvaihdon todellisten lakien tutkimisen” asemesta muuttaa tämän vaihdon „sukulaisuus”-lain mukaiseksi? miksi hän ei väittänyt sitä Marxin katsantokantaa vastaan, että yhteiskunnallinen prosessi on „luonnonhistoriallinen prosessi”? Tätä ei voida selittää sillä, ettei hän tuntisi kirjallisuutta: kysymys on nähtävästi täydellisestä ymmärtämättömyydestä tai haluttomuudesta ymmärtää. Hra Struve on kai ensimmäisenä kirjallisuudessaamme sanonut tämän, ja se on hänen suuri ansionsa.

Siirtykäämme nyt niihin tekijän lausuntoihin marxilaisuudesta, jotka herättävät arvostelua. „Me emme voi olla myöntämättä”, sanoo hra Struve, „että tämän opin puhtaasti filosofista perustelua ei vielä ole annettu ja että se ei ole vielä selviytynyt siitä suunnattomasta konkreettisesta aineistosta, minkä maailmanhistoria tarjoaa. Tarvitaan nähtävästi tosiasiajn tarkistamista uuden teorian katsantokannalta; tarvitaan teorian arvostelemista tosiasioilla. Mahdollisesti monet yksipuolisuudet ja liian hätiköiden tehdyt yleistyksiset jäisivät silloin syrjään” (46). Ei ole aivan selvä, mitä tekijä tarkoittaa „puhtaasti filosofisella perustelulla”? Marxin ja Engelsin kannalta filosofialla ei ole mitään oikeutta erilliseen, itsenäiseen olemassaoloon, ja sen aineisto jakaantuu myönteisen tieteen eri alojen kesken. Näin ollen filosofisella perustelulla voidaan ymmärtää *joko* sen lähtökohtien vertailemistä muissa tieteissä varmasti määriteltyihin lakeihin [ja hra Struve itsekin myönsi, että psykologia tarjoaa jo sellaisia väittämiä, jotka pakoittavat luopumaan subjektivismista ja hyväksymään materialismin], *tahi* tämän teorian soveltamisen kokeilua. Ja meillä on siinä suhteessa itsensä hra Struven lausunto, että „materialismin osaksi jää aina se ansio, että se on antanut syvästi tieteelli-

* „Das Kapital”, I. B., 2-te Aufl., S. 62, Anm. 38 („Pääoma”, I osa, 2:n painos, s. 62, huomautus 38. Toim.) 89.

sen, todella *filosofisen* (tekijän alleviivaama) selityksen monista (NB tämä) äärettömän tärkeistä historian tosiasioista" (50). Tämä tekijän jälkimmäinen lausunto sisältää sen tunnustuksen, että materialismi on ainoa tieteellinen metodi sosiologiassa ja siksi tarvitaan tietysti „tosiasiain uudestitarkistamista" tältä kannalta, varsinkin Venäjän historian ja olojen tosiasiain uudestitarkistamista, joita venäläiset subjektivistit ovat niin uutterasti vääristelleet. Mitä tulee viimeiseen huomautukseen mahdollisista „yksipuolisuuksista" ja „liian hätiköiden tehdyistä yleistyksistä", niin pysähtymättä tähän yleiseen ja sen vuoksi epäselvään huomautukseen, me käännyimme suoraan erääseen niistä korjauksista, joita tekijä, joka ei ole saanut „ortodoksian tartuntaa", tekee Marxin „liian hätiköiden tekemiin yleistyksiin".

Kysymys on valtiosta. Kieltäessään valtion „Marx ja hänen seuraajansa" „viejättyivät" menemään „liian pitkälle *nykyajan valtion* arvostelussa" ja vajosivat „yksipuolisuuteen". „Valtio", oikaisee hra Struve tätä viehätymistä, „on ennen kaikkea *järjestyksen organisatio*; herruuden (luokkaherruuden) organisatio se on sellaisessa yhteiskunnassa, missä tämän talousrakenne määrää toisten ryhmien alistumisen toisille ryhmille" (53). Tekijän mielestä sukuyhteisön oloissa oli olemassa valtio, joka jää olemaan sittenkin, kun luokat hävitetään, sillä valtion tunnusmerkkinä on pakoiusvalta.

Voidaan vain ihmetellä sitä, että tekijä näin hämmästyttävällä tavalla ilman argumentteja arvostelee Marxia professorimaisesta näkökulmastaan. Ennen kaikkea hän kerrassaan väärin pitää pakoiusvaltaa valtion erikoisena tunnusmerkkinä: pakoiusvalta on olemassa jokaisessa ihmisryhdyksunnassa, se on sekä sukuyhteisössä että perheessä, mutta valtiota niissä ei ollut. „Valtion oleellisena tunnusmerkkinä", sanoo Engels juuri siinä samassa teoksessa, josta hra Struve on ottanut valtiota koskevan sitaatin, „on julkinen valta, joka on erotettu kansanjoukoista" [„Ursprung der Familie u.s.w.", 2-te Aufl., S. 84*; venäjänk. käännös, s. 109], ja vähän ylempänä hän puhuu naukrarioiden⁹⁰ perustamisesta, että se „horjutti kahdella tavalla sukuyhteisöjärjestelmää: ensiksikin, se muodosti julkisen vallan

* — „Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä", 2:nen painos, s. 84. Toim.

(oeffentliche Gewalt — venäjänkielisessä käännöksessä tulkittu väärin: yhteiskunnallinen voima), joka ei enää sattunut yksinkertaisesti yhteen koko aseistetun kansan kanssa” (ib.*; S. 79; venäjänk. käännös, s. 105)⁹¹. Siis valtion tunnusmerkkinä on se, että on olemassa erikoinen henkilöluokka, jonka käsiin keskittyy *valta*. Yhteisöä, jossa „järjestyksen organisatiota” hoitaisivat vuorotellen sen *kaikki* jäsenet, ei kukaan tietenkään voisi nimittää valtioksi. Edelleen, nykyajan valtion suhteen hra Struven ajatus on vieläkin vähemmän pätevä. Kun siitä sanotaan, että se „on ennen kaikkea (sic!?) järjestyksen organisatio”, niin se merkitsee, ettei ymmärretä Marxin teorian erästä hyvin tärkeää kohtaa. Byrokratia on se erikoinen kerros, jonka käsissä on valta nykyajan yhteiskunnassa. Tämän elimen välitön ja mitä kiintein yhteys nykyajan yhteiskunnassa hallitsevaan porvarisluokkaan käy ilmi historiastakin (byrokratia oli porvariston ensimmäinen poliittinen ase feodaaleja vastaan, yleensä „vanha-aatelisten” järjestelmän edustajia vastaan, jolloin ensi kertaa poliittisen herruuden areenalle eivät tulleet jalosukuiset maanomistajat, vaan raznotshintsit, „pikkuporvaristo”) ja itse tämän luokan muodostumisen ja täydentymisen olosuhteista, luokan, johon on pääsy ainoastaan „kansasta lähtöisin olevilla” porvarillisilla henkilöillä ja joka on sidottu tähän porvaristoon tuhansin mitä lujimmin sitein **. Tekijän virhe on sitäkin harmillisempi, kun juuri Venäjän narodnikeilla, joita vastaan hänellä oli niin hyvä aikomus esiintyä, ei ole aavistustakaan siitä, että mikä tahansa byrokratia on sekä historiallisen alkuperänsä, nykyisen alkulähteensä että myöskin tehtävänsä kannalta puhtaasti ja yksinomaan porvarillinen laitos, jonka puoleen pikkuporvariston ideologit vain voivatkin tuottajan etujen kannalta kääntyä.

Kannattaa vielä kosketella jonkin verran marxilaisuuden suhdetta etiikkiin. Sivuilla 64—65 tekijä esittää Engelsin mainion selityksen vapauden suhteesta välttämättömyyteen:

* — ibidem — sama lähde. *Toim.*

** Vertaa K. Marx. „Bürgerkrieg in Frankreich”, S. 23 (Lpz. 1876) (*K. Marx. „Kansalaissota Ranskassa”*, s. 23. Leipzig, 1876. *Toim.*) ja „Der achtzehnte Brumaire”. S. 45—46 (Hmb. 1885) 92 („Kahdeksastoista päivä Brumairekuuta”, s. 45—46. Hampuri, 1885. *Toim.*): „Ranskan porvariston aineelliset edut kieloutuvat mitä hukimmin yhteen tämän lavean ja laajalle haarautuvan mekanismin kanssa kysymys on byrokratiasta! Siihen se vähentää liikaväestöään ja täydentää valtiolta saatavan palkan muodossa sitä, mitä se ei ole onnistunut saamaan voiton, korkojen, maakoron ja honoraarinn muodossa”.

„Vapaus on välttämättömyyden tajuamista”⁹³. Determinismi ei laisinkaan edellytä fatalismia, vaan päinvastoin se juuri antaakin pohjan järkevälle toiminnalle. Tähän ei voida olla lisäämättä, että Venäjän subjektivistit eivät ole päässeet selville edes niin alkeellisessa kysymyksessä kuin on tahdon vapautta koskeva kysymys. Hra Mihailovski sotkeentui avuttomasti determinismin ja fatalismin sekoittamiseen toisiinsa ja löysi ulospääsyn... istumalla kahden tuolin väliin: haluamatta kieltää lainmukaisuutta hän väitti, että tahdon vapaus on meidän tajuntamme tosiasia (oikeastaan se on Mirtovin aate, jonka hra Mihailovski on lainannut) ja sen vuoksi se voi olla etiikin perustana. Sosiologiaan sovellettuina nämä aatteet eivät tietenkään ole voineet antaa mitään muuta kuin utopiaa tai tyhjää moraalialia, joka sivuuttaa huomiotta yhteiskunnassa tapahtuvan luokkien taistelun. Siksi ei voida olla tunnustamatta oikeaksi Sombartin väitettä, että „itsessään marxilaisuudessa alusta loppuun saakka ei ole hituistakaan etiikkiä”: teoreettiselta kannalta se alistaa „eetillisen näkökannan” „syysuhdeperiaatteelle”; käytännölliseltä kannalta se selittää sen luokkataistelun.

Materialismin esitystä hra Struve täydentää antamalla materialistiselta näkökannalta lausunnon „kahdesta tekijästä, joilla on hyvin tärkeä merkitys kaikissa narodnikkien ajatusrakennelmissa” — „intelligenssistä” ja „valtiosta” (70). Tässä lausunnossa ilmeni taaskin se sama tekijän „epäortodoksaalisuus”, mikä todettiin edellä hänen objektivisminsa johdosta. „Jos... yleensä kaikki yhteiskunnalliset ryhmät muodostavat realisen voiman vain sikäli, mikäli... ne käyvät yhteen yhteiskuntaluokkien kanssa tai liittyvät läheisesti niihin, niin on selvää, että „säätöihin kuulumaton intelligenssi” ei ole realinen yhteiskunnallinen voima” (70). Abstraktisessa, teoreettisessa mielessä tekijä on tietysti oikeassa. Hän ottaa narodnikkeja kiinni heidän sanoistaan, kuten on tapa sanoa. Te sanotte, että intelligenssin pitää ohjata Venäjää „muille teille”, mutta te ette käsittä, että intelligenssi on nolla, ellei se liity läheisesti johonkin luokkaan. Te kehuskelette, että Venäjän säätöihin kuulumattoman intelligenssin erikoisuutena on aina ollut aatteiden „puhtaus” — sen vuoksihan se onkin aina ollut voimaton. Tekijän arvostelu rajoittuu siihen, että hän vertaa toisiinsa typerää narodnikkilaista *ajatusta* intelli-

genssin kaikkivoivasta mahdista ja omaa, aivan oikeaa *ajatustaan* „intelligenssin voimattomuudesta talousproses- sissa” (71). Mutta tuollainen vertaileminen ei riitä. Jotta voitaisiin päätellä Venäjän „säättyihin kuulumattomasta intelligenssistä” Venäjän yhteiskunnan erikoisena ryhmänä, joka niin hyvin luonnehtii koko reforminjälkeistä kautta, kautta, jolloin *raznotshintsit* ovat lopullisesti työntäneet syr- jään aateliset, ja jolla ryhmällä on epäilemättä ollut ja on edelleenkin määrätty historiallinen merkitys, sitä varten on verrattava meidän „säättyihin kuulumattoman intelligens- simme” aatteita ja vielä enemmän sen ohjelmia *Venäjän yhteiskunnan kyseessäolevien luokkien asemaan ja etuihin*. Torjuaksemme sellaisen mahdollisuuden, että meitä voitai- siin epäillä puolueellisuudesta, me emme rupea itse tekemään tätä vertailua, vaan rajoitumme siihen, että viit- taamme narodnikkiin, jonka artikkelia I luvussa kommentoitiin. Kaikista hänen lausunnoistaan johtuu aivan selvästi määrätty johtopäätös: Venäjän edistynyt, liberaalinen, „demokraattinen” intelligenssi oli porvarillista intelligens- siä. „Säättyihin kuulumattomuus” ei lainkaan sulje pois intelligenssin aatteiden luokka-alkuperää. Porvaristo on aina ja kaikkialla noussut säätyjen poistamisen nimessä feodalismia vastaan — ja meilläkin säättyihin kuulumaton intelligenssi esiintyi vanha-aatelista, säätyjärjestelmää vastaan. Porvaristo on aina ja kaikkialla esiintynyt aikansa eläneitä säätypiteitä ja muita keskiaikaisia laitoksia vastaan koko „kansan” nimessä, „kansan”, jonka sisällä eivät luokkaristiriidat olleet vielä kehittyneet, ja siinä porvaristo oli oikeassa niin Lännessä kuin Venäjälläkin, sillä arvostelun alaiset laitokset ahdistivat todellakin *kaikkia*. Heti kun Venäjällä annettiin ratkaiseva isku sääty- läisyydelle (1861), niin heti alkoi ilmaantua antagonismia „kansan” sisällä, ja sen rinnalla ja sen takia antagonismia säättyihin kuulumattoman intelligenssin sisällä liberaalien ja narodnikkien, talonpoikaiston ideologien välillä (talon- poikaiston, jonka sisällä välittömien tuottajain ensimmäiset venäläiset ideologit eivät nähneet eivätkä vielä voineetkaan nähdä vastakkaisten luokkien muodostumista). Edelleen jatkunut taloudellinen kehitys johti yhteiskunnallisten vastakohtien entistä täydellisempään ilmenemiseen Venä- jän yhteiskunnassa, pakoitti tunnustamaan tosiasiksi sen,

että talonpoikaisto jakaantuu maaseutuporvaristoksi ja proletariaatiksi. Narodnikkilaisuus on jo muuttunut melkein täydellisesti pikkuporvariston ideologiaksi ja erottanut marxilaisuuden pois itsestään. Sen vuoksi Venäjän „säättyihin kuulumaton intelligenssi” on „realinen yhteiskunnallinen voima”, *mikäli se puolustaa porvariston yleisiä etuja* *. Kun tämä voima ei ole kuitenkaan *pystynyt* luomaan puolustamilleen eduille soveliaita laitoksia, ei ole pystynyt uudestimuokkaamaan „Venäjän nykyisen kulttuurin ilmapiiriä” (hra V. V.), kun „poliittisen taistelun kaudella olleen aktiivisen demokratismiin” tilalle on tullut „yhteiskunnallinen indifferentismi” (hra V. V. „Nedeljassa” v. 1894, № 47),—niin syynä siihen ei ole ainoastaan kotimaisen „säättyihin kuulumattoman intelligenssin” haaveksiva luonne, vaan pääasiassa myöskin niiden luokkien asema, joista se on lähtenyt ja ammentanut voimaa, niiden kaksinaisuus. On kiistatonta, että Venäjän „ilmapiirissä” on niille ollut paljon kielteistä, mutta se on tarjonnut niille eräitä myönteisiäkin puolia.

Venäjällä on erikoisen suuri historiallinen merkitys sillä luokalla, joka ei narodnikkien mielestä ole „puhtaan työaateen” edustaja; sen „aktiivisuutta” ei voida vaimentaa „maustetulla sammenlihalla”. Siksi pä marxilaisten taholta tehdyt viittaukset siihen eivät vain ole „katkaisematta demokraattista lankaa”, vaikka hra V. V., joka spesialisoitunut uskomattomimpien typeryyksien keksimiseen marxilaisista, niin väittääkin, vaan päinvastoin ne sieppaavat kiinni tuosta „langasta”, jonka indifferentiset „yhteiskuntapiirit” päästävät käsistään, ja vaativat sen kehittämistä, lujittamista ja lähentämistä elämään.

Intelligenssistä annetun lausunnon epätäydellisyyteen hra Struvella liittyy seuraavan teesin jossain määrin epäonnistunut sanamuoto: „Täytyy todistaa”, sanoo hän, „että vanhan talousjärjestelmän hajoaminen on kiertämätöntä” (71). Ensinnäkin, mitä tekijä tarkoittaa „vanhalla

---

* I luvussa todettiin narodnikkilaisten toiveiden olevan valtavalla osallaan pikkuporvarillista luonnetta. Toiveilla, jotka eivät sovi tähän määritelmään (kuten „työn yhteiskunnallistaminen”), on nykyajan narodnikkilaisuudessa jo kerrassaan pienoinen sija. Sekä „Russkoje Bogatstvo” (1893, № 11—12 *Juzhakovin* artikkeli „Venäjän taloudellisen kehityksen kysymyksiä”) että hra V. V. („Katsauksia teoreettiseen taloustieteeseen”, Pietari. 1895) protestoivat hra N. —onia vastaan, joka puhuu „ankarasti” (hra Juzhakovin sanonta) luoton, maanhallinnan laajentamisen, siirtoasutuksen y.m.s. kuluneesta yleislääkkeestä.

talousjärjestelmällä”? Maaorjuuttako? — mutta eihän sen hajoamista tarvitse todistella. — „Kansantuotantoako”? — mutta hänhän itse sanoo alempana ja sanoo aivan oikein, että tämä sanayhdistelmä „ei vastaa mitään realista historiallista järjestelmää” (177), että toisia sanoja käyttäen se on tarua, koska maaorjuuden lakkauttamisen jälkeen meillä on alkanut kiihtyvällä vauhdilla kehittyä tavaratalous. Tekijä luultavasti tarkoitti kapitalismin kehityksen sitä vaihetta, jolloin se ei ole vielä päässyt kokonaan irti keskiaikaisista laitoksista, jolloin kauppapääoma on vielä voimakasta ja suuri osa tuottajista harjoittaa vielä pientuotantoa. Toiseksi, mitä tekijä pitää tämän välttämättömyyden kriteeriona? Määrättyjen luokkien herruuttako? kyseessäolevan tuotantosuhteiden järjestelmän ominaisuuksiako? Kummassakin tapauksessa kysymys rajoittuu siihen, että *todetaan* sen tai tämän (kapitalistisen) järjestelmän *olemassaolo*; kysymys rajoittuu *tosiasian toteamiseen* eikä sitä olisi missään tapauksessa pitänyt siirtää tulevaisuutta koskevien järjelyjen alalle. Sellaiset ajatukset pitäisi jättää monopoliomaisuudeksi herroille narodnikeille, jotka etsivät „muita teitä isänmaalle”. Tekijä itse sanoo jo seuraavalla sivulla, että mikä tahansa valtio on „määrättyjen yhteiskuntaluokkien herruuden ilmaus”, että „tarvitaan yhteiskunnallisen voiman uudelleenjakamista eri luokkien kesken sitä varten, että valtio muuttaisi perinpohjaisesti suuntaustaan” (72). Kaikki tämä on aivan oikein ja erittäin sattuvasti tähdätty narodnikkeja vastaan, ja sen mukaisesti kysymys olisikin pitänyt asettaa toisin: täytyy todistaa, että Venäjällä *on olemassa* kapitalistiset tuotantosuhteet (eikä „hajoamisen kiertämättömyyttä” j.n.e.); täytyy todistaa, että myöskin Venäjän tietojen nojalla osoittautuu paikkansa pitäväksi se laki, että „tavaratalous on kapitalistista taloutta”, t.s. että meilläkin tavaratalous kehittyessään kasvaa kaikkialla kapitalistiseksi taloudeksi; täytyy todistaa, että kaikkialla vallitsee olemukseltaan porvarillinen järjestelmä, että tuottajan vapauttaminen tuotantovälineistä ja se, että hän joutuu kaikkialla hoitamaan taloutta toisten hyväksi johtuu juuri tämän luokan herruudesta eikä narodnikkien surullisenukuisista „sattumista” tai „politiikasta” y.m.s.

Tähän päätämme hra Struven kirjan ensimmäisen, yleisluontoisen osan käsittelyn.

III LUKU

MITEN NARODNIKIT ASETTAVAT TALOUDELLISET
KYSYMYKSET JA MITEN HRA STRUVE NE ASETTAA

Lopetettuaan sosiologian käsittelyn tekijä siirtyy „konkreettisempiin taloudellisiin kysymyksiin” (73). Tällöin hän pitää „luonnollisena ja aiheellisena” aloittaa „yleisistä väittämistä ja historiallisista selityksistä”, „kiistattomista, ihmiskunnan yleisen kokemuksen toteamista lähtökohdista”, kuten hän sanoo alkulauseessa.

Ei voida olla panematta merkille, että tämän menettelytavan vikana on se sama abstraktisuus, joka todettiin aivan alusta saakka tämän käsiteltävänä olevan kirjan peruspuutteellisuudeksi. Niissä luvuissa, joihin me nyt siirrymme (kolmannessa, neljännessä ja viidennessä), tämä puutteellisuus on johtanut kahdenlaiseen epäsuotavaan seuraukseen. Toisaalta se on heikentänyt niitä määrättyjä teoreettisia väittämiä, joita tekijä on esittänyt narodnikkeja vastaan. Hra Struve järkeilee *ylimalkaisesti*, kuvailee siirtymistä luontaistaloudesta tavaratalouteen, sanoo, että maailmassa asia on ollut enimmäkseen niin ja niin ja samalla tekee erinäisiä, ylimalkaisia mainintoja Venäjstäkin ulottaen siihenkin „talouselämän historiallisen kehityksen” yleisen prosessin. On kiistatonta, että tällainen ulottaminen on aivan paikallaan ja että tekijän „historialliset selitykset” ovat aivan välttämättömiä narodnikkilaisuuden arvostelua varten, jolla on väärä käsitys muustakin historiasta eikä ainoastaan Venäjän historiasta. Mutta nämä väittämät olisi pitänyt esittää konkreettisemmin, asettaa ne määrätymmin narodnikkien perusteluja vastaan, jotka kieltävät sen, että yleisen prosessin ulottaminen Venäjälle olisi oikein; olisi pitänyt verrata narodnikkien määrättyä tosilojen käsitystä *toiseen* käsitykseen, marxilaisten käsitykseen *näistä samoista* tosiloista. Toisaalta tekijän ajatusten abstraktinen luonne johtaa siihen, että hänen väittämässään ei ole sanottu asioita loppuun saakka, siihen, että osoittaessaan oikein määrätyn prosessin olemassaolon hän ei selitä sitä, mitkä luokat tällöin muodostuivat, mitkä luokat veivät eteenpäin prosessia työntäen taakse muut, alistamansa väestökerrokset; sanalla sanoen tekijän objek-

tivismi ei tässä ulotu materialismiin saakka — näiden termien yllämainitussa merkityksessä*.

Nyt esitämme todistukset hra Struven kirjan mainittujen lukujen tällaiselle arvioinnille käsittelemällä sen erillisiä, tärkeimpiä väittämiä.

Tekijän huomautus siitä, että „Venäjän historiassa me tapaamme miltei ensimmäisiltä sivuilta alkaen välittömien tuottajain riippuvaisuuden (juridisen ja taloudellisen riippuvaisuuden) isännistä „kansantutannon” idyllin historiallisena seuralaisena” (81), on hyvin oikeaan osunut. Luontaistalouden kaudella talonpoika oli maanomistajan orjuuttama, hän ei tehnyt työtä itseään, vaan bojaria, luostaria ja tilanherraa varten,— ja hra Struve täydellä oikeudella asettaa tämän *historiallisen tosiasian* vastapainoksi omaperäisten sosiologiemme tarinoille siitä, miten „tuotantovälineet kuuluivat tuottajalle” (81). Nämä tarinat ovat eräs niitä Venäjän historian vääristelyjä pikkuporvarillisen utopian mieliksi, joita narodnikit ovat aina niin auliisti harjoittaneet. Peläten katsoa tosioioja suoraan, peläten nimittää tätä sortoa sen oikealla nimellä, he kääntyivät historian puoleen ja esittivät asian siten, että tuotantovälineiden kuuluminen tuottajalle on ollut talonpoikaistyön „ikivanha” alkujuuri, sen „vuosisatainen tukipylväs” ja ettei nykyään tapahtuva talonpoikaiston pakko luovutus sen vuoksi olekaan selitettävissä feodaalisen lisätuotteen vaihtumisella porvarilliseksi lisäarvoksi, ettei se ole selitettävissä yhteiskunnallisen taloutemme kapitalistisella organisaatiolla, vaan epäonnistuneen politiikan sattumatapaukseksi, väliaikaiseksi „poikkeamiseksi siltä tieltä, jonka kansakunnan koko historiallinen elämä on sille määrännyt” (hra Juzhakov, P. Struven siteeraama, s. 15). Eikä ole edes hävetty kertoella moisia joutavia tarinoita maasta,

* Tämän objektivismin ja materialismin suhteen toisiinsa on Marx muun muassa osoittanut alkulauseessa teokseensa: „Der achtzehnte Brumaire des Louis Bonaparte” („Louis Bonaparten kahdeksastoista päivä Brumairekuuta”. *Toim.*). Marx sanoo, että Proudhon on kirjoittanut (Coup d'état) tästä samasta historian tapahtumasta ja sanoo tämän katsantokannasta vastakkaisena omalle katsantokannalleen seuraavaa:

„Proudhon puolestaan yrittää kuvata valtiokaappausta [jouluk. 2 p:nä] sitä edeltäneen historiallisen kehityksen tulokseksi. Mutta valtiokaappauksen historiallinen konstruktio muuttuu hänen käsissään tämän kaappauksen sankarin historialliseksi ylistelyksi. Näin ollen hän lankeaa niin sanottujen *objekttiivisten* historioitsijoidemme virheeseen. Minä päinvastoin osoitan, millä tavalla *luokkatiete* u Ranskassa loi sellaiset olosuhteet ja ehdot, jotka antoivat mitättömälle ja naurettavalle tusinahenkilölle mahdollisuuden näytellä sankarin osaa” (Vorwort) 94.

jossa vasta aivan äskettäin lakkasi * mitä karkeimmissa, aasialaisissa muodoissa tapahtunut talonpoikaiston maaorjuudellinen riisto, jolloin eivät ainoastaan tuotantovälineet olleet kuulumatta tuottajalle, vaan itse tuottajatkaan eivät eronneet paljoakaan jostain „tuotantovälineestä”. Hra Struve asettaa tätä „imelää optimismia” vastaan hyvin sattuvasti Saltykovin jyrkän lausunnon „kansantuotannon” ja maaorjuuden välisestä yhteydestä, siitä, miten „vuosisataisten tukipyöväiden” kaudella vallinnut „runsaus” „on tullut ainoastaan [huomatkaa tämä] leibkampanjalaisten⁹⁵ ja muiden druzhinalaisten jälkeläisten osaksi” (83).

Panemme edelleen merkille hra Struven seuraavan huomautuksen, joka koskee selvästi Venäjän tosioalojen määrättyjä tosiasioita ja joka sisältää sängen oikean ajatuksen. „Kun tuottajat eivät enää tuota paikallisille, tarkasti rajatuille markkinoille, vaan alkavat tuottaa etäisiä ja epämääräisiä markkinoita varten ja kun kehittyi kilpailu ja taistelu markkinoista, niin nämä olosuhteet johtavat teknilliseen edistykseen... Koska työnjako on mahdollista, niin se on toteutettava mahdollisimman laajasti, mutta ennen kuin tuotanto uudestijärjestetään teknillisessä suhteessa, on uusien vaihto- (myynti-) ehtojen vaikutus ilmenevä siinä, että tuottaja joutuu taloudelliseen riippuvaisuuteen kauppiasta (ylösostajasta), ja yhteiskunnalliselta kannalta tällä seikalla on ratkaiseva merkitys. Tämä jää huomaamatta meidän „todellisilta marxilaisiltamme”, sellaisilta kuin hra V. V:ltä, joita puhtaasti teknillisen edistyksen merkitys häikäisee” (98). Tämä huomautus ylösostajan ilmaantumisen ratkaisevasta merkityksestä on aivan oikea. Se on siinä suhteessa ratkaiseva, että se todistaa ehdottomasti tuotannon kapitalistisen organisation jo olevan olemassa, todistaa sen, että Venäjäänkin voidaan soveltaa väittämää, että „tavaratalous — rahatalous — on kapitalistista taloutta”, luo sellaisen tuottajan alistamisen pääomalle, josta ei voi olla muuta ulospääsyä kuin tuottajan omatoimisuus. „Siitä hetkestä lähtien, kun kuluttajan ja tuottajan välille tulee liikemieskapitalisti,— ja se on kiertämätöntä silloin, kun tuotetaan laajoja ja epämääräisiä

* Eikä voida vielääkään sanoa, että se olisi lopullisesti lakannut. Toisaalta ovat olemassa lunastusmaksut (ja on tunnettua, että paitsi maan hintaa niihin kuuluu myös lunastus maaorjuudesta); toisaalta esimerkiksi talonpoikain suorittamat työllämaksut „poisleikatuista maista” ovat suoranaista feodaalisen tuotantotavan perua.

markkinoita varten,— me olemme tekemisissä kapitalistisen tuotannon erään muodon kanssa”. Ja tekijä aivan oikein lisää, että „jos *kotiteollisuustuotannolla* tarkoitetaan sellaista tuotantoa, jossa tuottaja, tehdessään työtä epämääräisiä ja etäisiä markkinoita varten, nauttii *täydellistä taloudellista itsenäisyyttä*, niin nähtävästi osoittautuu, ettei tätä todellista kotiteollisuustuotantoa ole Venäjän *tosioissa* laisinkaan olemassa”. Tässä on vain turhaan käytetty sanontaa „nähtävästi” ja tulevaa aikaa: suurtuotannon kotiteollisuusjärjestelmän vallitseva asema ja kotiteollisuuden harjoittajain täydellinen joutuminen ylösostajien orjuuteen on kotiteollisuusalojemme todellisen organisation yleiseksi levinnyt ja vallitseva *tosiasia*. Tämä organisaatio ei ole ainoastaan kapitalistinen, vaan se on, tekijän sattuvaa huomautusta käyttäen, myös „kapitalisteille erittäin edullinen” organisaatio, joka turvaa heille suunnattomat voitot, hirveän alhaiset työpalkat ja joka vaikeuttaa äärettömästi työläisten järjestäytymistä ja kehittymistä (s. 99—101). Ei voida olla huomauttamatta, että kapitalistisen riiston vallitseva asema meidän kotiteollisuusammateissamme on ollut jo kauan sitten tunnettu *tosiasia*, mutta narodnikit sivuuttavat sen mitä siekailemattomimmalla tavalla. Heidän aikakaus- ja sanomalehtiensä melkein jokaisessa numerossa, missä tämä asia vain on puheen aiheena, te tapaatte harmittelua siitä, että hallitus tukee „keinotekoisesti” suurkanitalismia [jonka koko „keinotekoisuus” on siinä, että se on suurta eikä pientä, tehdaskapitalismia eikä kotiteollisuuskapitalismia, mekaanista eikä käsityömäistä] eikä tee mitään „*kansanteollisuuden* tarpeiden” hyväksi. Tässä tulee mitä havainnollisimmin ilmi pikkuporvarin rajoittuneisuus, pikkuporvarin, joka taistelee pienen *pääoman* puolesta suurpääomaa vastaan ja sulkee itsepintaisesti silmänsä näkemästä sitä kiistattomasti todettua *tosiasiaa*, että tässä „kansan” teollisuudessa on olemassa samanlainen etujen vastakohtaisuus ja ettei ulospääsy siis ole viheliäisissä lainoissa y.m.s. Koska pikkuisännästä, joka on sidottu talouteensa ja joka pelkää alituisesti menettävänsä sen, tämä kaikki tuntuu joltain kauhealta, joltain „agitatiolta” „oikeudenmukaisesta työn korvaamisesta, ikään kuin itse työ ei hedelmillään loisi tätä korvausta”,— niin on ymmärrettävää, että kotiteollisuuden harjoittajain työtätekevän joukon ainoana edustajana voi

olla vain tuottaja, joka elää tehdasteollisuuden „keinotekoisissa”, „ansari”-oloissa*.

Pysähtykäämme vielä hra Struven ajatukseen maanviljelyksestä. Höyry-kulkuvälineet pakoittavat siirtymään tavaravaihtotalouteen, se tekee maataloustuotannon tavaratuotannoksi. Tavaratuotannon luonne taas vaatii tuotannolta ehdottomasti „taloudellista ja teknillistä järkipärsäyttää” (110). Tekijän mielestä tämä väittämä on varsin tärkeä argumentti narodnikkeja vastaan, jotka viittaavat voitonriemulla siihen, ettei suurtuotannon etuisuutta maataloudessa ole (mukamas) voitu todistaa. „Niiden, jotka nojautuvat Marxin oppiin”, vastaa tekijä heille, „ei sovi kieltää maataloustuotannon taloudellisten ja teknillisten erikoisuuksien merkitystä, joiden erikoisuuksien vuoksi pienillä tuotantolaitoksilla määrättyissä oloissa on taloudellisia etuisuuksia suuriin verraten,— vaikka Marx itse kieltääkin näiden erikoisuuksien merkityksen” (111). Kovin epäselvä kohta. Mistä ihmeen erikoisuuksista tekijä puhuu? Miksei hän mainitse niitä tarkasti? Miksi hän ei sano, missä ja miten Marx on lausunut mielipiteensä tästä asiasta ja millä perusteella pidetään tarpeellisenä oikaista tätä mieli-pidettä?

„Pieni maanviljelystuotanto”, jatkaa tekijä, „tulee yhä suuremmassa ja suuremmassa määrässä saamaan tavaratalouden luonteen, ja pienten maanviljelystalouksien, ollakseen elinkykyisiä *tuotantolaitoksia*, pitää vastata taloudellisen ja teknillisen järkipärsäisyyden yleisiä vaatimuksia” (111). „Kysymys ei ole lainkaan siitä, joutuvatko pienet maanviljelyslaitokset suurten nielemiksi — sellaista taloudellisen kehityksen tulosta tuskin voitaneen odottaa,— vaan siitä muodonmuutoksesta, jonka alaiseksi koko kansantalous joutuu vaihdon vaikutuksesta. Narodnikit eivät huomaa sitä, että kun vaihtoon pohjautuva tavaratalous työntää syrjään luontaistaloutta ylempänä todetun „teollisuuden hajaantumisen” yhteydessä, niin se muuttaa täydellisesti koko yhteiskuntarakenteen. Entinen suhde maanviljelysväestön (maalaisväestön) ja maanviljelystä harjoittamattoman (kaupunkilais-) väestön välillä särkyy viimeksimainittun eduksi. Itse maataloustuottajain taloudellinen tyyppi

* „Koko prosessi on sellainen, että pientuotanto (käsityötuotanto) lähentelee toisina aineksineen „kapitalismia” ja toisina aineksineen palkkatyötä, joka on vapaa tuotantovälineistä” (s. 104).

ja psyykkilliset piirteet muuttuvat perinpohjaisesti talouselämän uusien olosuhteiden vaikutuksesta” (114).

Tämä kohta selittää meille, mitä tekijä halusi sanoa Marxia koskevalla lauselmallaan ja samalla se kuvaa havainnollisesti edellä tehtyä huomautusta, että dogmaattinen esitystapa, joka ei perustu konkreettisen prosessin kuvaamiseen, himmentää tekijän ajatukset ja jättää ne keskeneräisiksi. Hänen väittämänsä narodnikkilaisten katsumusten virheellisyydestä on aivan oikea, mutta ei täydellinen, koska siinä ei osoiteta niitä luokka-antagonismin uusia muotoja, jotka kehittyvät tämän epäjärkiperäisen tuotannon järkiperäiseksi muuttumisen yhteydessä. Tekijä rajoittuu esimerkiksi sellaiseen ylimalkaiseen mainintaan, että „taloudellinen järkiperäisyys” merkitsee „korkeinta maakorkoa” (110), mutta unohtaa lisätä, että *maakorko* edellyttää *maanviljelyksen porvarillista organisatiota*, s.o. ensinnäkin sen täydellistä alistamista markkinoille ja toiseksi sitä, että maanviljelyksessä muodostuvat samat luokat, porvaristo ja proletariaatti, jotka ovat ominaisia kapitalistiselle teollisuudellekin.

Maanviljelyksemme muka epäkapitalistisesta organisaatiosta puhuessaan narodnikit asettavat kysymyksen hirveän suppeasti ja väärin, rajoittaen kaiken vain siihen, että suur-taloudet syrjäyttävät pientalouksia, ja siinä kaikki. Hra Struve sanoo heille aivan oikein, että järkeillessään siten he sivuuttavat huomiotta maanviljelystuotannon yleisen luonteen, joka voi olla (ja meillä todella onkin) porvarillista pientuotannonkin vallitessa, samoin kuin länsieurooppalaisten talonpoikain talous on porvarillista. Ne ehdot, joiden vallitessa itsenäinen pientalous („kansanomainen” talous — Venäjän intelligenssin terminologiaa käyttäen) muuttuu porvarilliseksi, ovat tunnetut: ensinnäkin tavaratalouden herruus, joka talous tuottajain ollessa eristettyjä toisistaan* synnyttää heidän keskuudessaan kilpailua ja rikastuttaa harvoja saattamalla suuret joukot taloudelliseen häviöön; toiseksi, työvoiman muuttuminen tavaraksi ja tuotantovälineiden muuttuminen pääomaksi, s.o. tuottajan irrottaminen tuotantovälineistä ja tärkeim-

* Kysymys on luonnollisesti *taloudellisesta* eristyneisyydestä. Maan yhteisöhallinta ei suinkaan hävitä sitä. Kaikkein „tasasuhtaisimpenkin” maan uudelleenjakojen oloissa talonpoika isännöi yksikseen palstallaan, hän on siis eristetty, muista irrallaan oleva tuottaja.

pien teollisuudenhaarojen kapitalistinen organisatio. Näissä oloissa itsenäinen pientuottaja joutuu erikoisasemaan tuottajain suureen joukkoon nähden,— samoin kuin meilläkin nykyään *todella itsenäiset* isännät ovat poikkeuksena koko siinä joukossa, joka tekee työtä toisen hyväksi ja jolla ei ole „itsenäistä” taloutta eikä edes elämisen välineitä viikoksi. Itsenäisen isännän asema ja edut eristävät hänet siitä tuottajain suuresta joukosta, joka elää *pääasiassa* työpalkalla. Kun nyt viimeksimainitut asettavat kysymyksen „oikeudenmukaisesta korvauksesta”, joka välttämättömyyden pakosta muodostuu eteiskäytäväksi peruskysymykseen yhteiskunnallisen talouden toisenlaisesta järjestelmästä,— niin ensinmainittua kiinnostaa paljon enemmän kokonaan toinen asia: luotto, ja varsinkin pienin erin annettava „kansanomainen” luotto, parannetut ja halpahintaisemmat työvälineet, „myynnin järjestäminen”, „maanomistuksen laajentaminen” j.n.e.

Itse laki suurtalouden paremmuudesta pientalouteen verraten on vain tavaratuotannon laki, eikä sitä siis voida soveltaa niihin talouksiin, jotka eivät ole vielä tulleet lopullisesti vedetyiksi tavaratuotantoon ja jotka eivät ole markkinasuhteiden alaisia. Sen vuoksi sellainen perustelu (jota muuten on myöskin hra V. V. harrastanut), että aatelistalouksien rappeutuminen reformin jälkeen ja yksityisten omistamien maiden vuokraaminen talonpoikain keskuudessa muka kumoo käsityksen *maanviljelyksemme* kapitalistisesta kehityksestä,— tämä tällainen perustelu todistaa vain sitä, että ne, jotka siihen turvautuvat, eivät ymmärrä lainkaan koko asiaa. On ymmärrettävää, että maanorjuussuhteiden hävittäminen, joiden vallitessa *maanviljelys* oli talonpoikain käsissä, johti tilanherrat kriisiin. Mutta puhumattakaan siitä, että tämä kriisi johti siihen, että ruvettiin käyttämään yhä enemmän batrakkien ja päiväläisten työtä, joka työ tuli viimeisiä päiviään elävien puolifeodaalisten työmuotojen (työllämaksun) tilalle,— puhumattakaan siitä itse talonpoikaistalous alkoi muuttua oleellisesti luonnettaan: sen oli pakko tehdä työtä markkinoita varten, mikä johtikin viipymättä talonpoikaiston jakaantumiseen maalais-pikkuporvaristoksi ja maalais-proletariaatiksi. Tämä kahtiajakaantuminen ratkaisee lopullisesti kysymyksen kapitalismista Venäjällä. Hra Struve selittää tätä prosessia V luvussa, jossa hän huomauttaa: „Pienviljelijät

jakaantuvat: toisaalta kehittyä „taloudellisesti vankka” talonpoikaisto [olisi pitänyt sanoa: porvarillinen], toisaalta — proletaarista tyyppiä oleva talonpoikaisto. Kansantuotannon piirteet sulautuvat yhteen kapitalististen piirteiden kanssa samaksi kuvaksi, jonka yllä näkyy selvästi kirjoitus: rahapösö on tulossa” (s. 177).

Juuri asian tähän puoleen, uuden, „järkipäisen” maanviljelyksen *porvarilliseen organisatioon* olisikin pitänyt kiinnittää huomio. Narodnikeille olisi pitänyt osoittaa, että sivuuttaessaan huomiotta mainitun prosessin he muuttavat talonpoikaiston ideologeista pikkuporvariston ideologeiksi. „Kansantuotannon kohottaminen”, jota he haluavat, voi talonpoikaistalouden tällaisen organisation vallitessa merkitä vain pikkuporvariston „kohottamista”. Päinvastoin ne, jotka viittaavat kaikkein kehittyneimmissä kapitalistisissa suhteissa elävään tuottajaan, tulkitsevat oikein sekä tämän tuottajan että myös „proletaarisen” talonpoikaiston valtaavan joukon etuja.

Hra Struven esityksen epätydyttävyyden, sen epätäydellisyys ja keskeneräisyys on johtanut siihen, että järkipäisestä maanviljelyksestä puhuessaan hän ei luonnehtinut sen yhteiskunnallis-taloudellista organisatiota, että osoittaessaan, kuinka höyryajoneuvot muuttavat epäjärkipäisen tuotannon järkipäiseksi, muuttavat luontaistalouden tavarataloudeksi, hän ei luonnehtinut sitä luokka-antagonismin uutta muotoa, joka tällöin muodostuu.

Tämä sama puutteellisuus kysymysten asettelussa tulee esiin käsiteltävänä olevien lukujen useimmissä päätelmissä. Sen valaisemiseksi esitän vielä muutamia esimerkkejä. Tavaratalous — sanoo tekijä — ja laaja yhteiskunnallinen työnjako „kehittyvät nojautuen yksityisomistuksen järjestelmään, taloudellisen vapauden periaatteisiin ja individualismin tunteeseen” (91). Kansallisen tuotannon edistys liittyy siihen, „missä määrässä yksityisomistuksen järjestelmä hallitsee yhteiskuntaa”. „Mahdollisesti se on surkuteltavaa, mutta todellisuudessa asia on niin, se on empiirisesti, historiallisesti vakiintunutta yhdessäoloa. Nykyään, jolloin XVIII vuosisadan aatteita ja perinteitä halveksitaan niin suurella kevytmielisyydellä, ja jolloin itse asiassa toistetaan sama virhe, minkä se on tehnyt, — liian usein unohdetaan tämä taloudellisen edistyksen kulttuuri-historiallinen yhteys yksityisomistuksen järjestelmään, taloudellisen

vapauden periaatteisiin ja individualismin tunteeseen. Vain sivuuttamalla tämä yhteys voidaan toivoa, että toteuttamatta mainittuja periaatteita taloudellinen edistys olisi taloudellisesti ja kulttuurisesti kehittymättömälle yhteiskunnalle mahdollista. Me emme tunne mitään erikoista myötätuntoa näitä perusteita kohtaan ja ymmärrämme mainiosti niiden historiallisesti *ohimenevän* luonteen, mutta samalla me emme voi olla näkemättä niissä ääretöntä kulttuurivoimaa, ei ainoastaan kielteistä, vaan myöskin myönteistä voimaa. Vain idealismi voi olla näkemättä sitä, kun se luulottelee olevansa ajatusrakennelmissaan riippumaton mistään historiallisesta perinnöllisyydestä” (91).

Tekijä on aivan oikeassa todessaan „objektiivisesti” tuon „historiallisen yhdessäolon”, mutta sitä suurempaa harmia synnyttää hänen perustelujensa vaillinaisuus. Ihan tekee mieli sanoa hänelle: sanokaa toki asia loppuun saakka! soveltakaa nämä yleiset väittämät ja historialliset selitykset meidän Venäjän historiamme johonkin määrättyyn kauteen, muotoilkaa ne siten, että tulisi näytetyksi, miksi ja nimenomaan missä suhteessa teidän käsityksenne eroaa narodnikkilaisesta käsityksestä, verratkaa niitä niihin tosioloihin, joiden on oltava kriteeriona venäläiselle marxilaiselle, osoittakaa ne luokkaristiriidat, joita kaikki nämä edistykset ja kulttuurit hämäävät*.

Se „edistys” ja se „kulttuuri”, jonka reforminjälkeinen Venäjä on tuonut tullessaan, liittyy epäilemättä „yksityisomistuksen järjestelmään” — se pystytettiin ensi kertaa kaikessa täydellisyydessään luomalla uusi „kilvoitteleva” kansalaisprosessi, mikä turvasi samanlaisen „tasa-arvoisuuden” tuomioistuimen edessä kuin mikä olennoitui elämässä „vapaana työnä” ja sen myymisenä pääomalle; se ulotettiin sekä tilanherrojen maanomistukseen, jotka olivat vapautetut kaikista tehtävistä ja velvollisuuksista valtiota kohtaan, että *omistaviksi* talonpojiksi muuttuneiden talonpoikain maanomistukseen; se otettiin vieläpä „kansalaisten” poliittisten oikeuksien perustaksi osallistumisessa paikalliseen itsehallintoon (sensus) j.n.e. Vieläkin ilmeisempää on meidän „edistyksemme” „yhteys” „taloudellisen

* *Contra principia negantem disputari non potest* (sellaisen kanssa, joka kieltää perusväittämät, on mahdotonta väitellä. *Toim.*— sanoo tekijä väittelystä narodnikkeja vastaan. Se riippuu siitä, miten nämä principia muotoillaan, — yleisiksi väittämiksi ja selityksiksi vaiko Venäjän historian ja tosilojen määrättyjen *tosiasian* toisenlaiseksi ymmärtämiseksi.

vapauden periaatteisiin”: I luvussa me jo kuulimme narodnikiltamme, miten tämä „vapaus” oli „vaatimattomien ja partasuisten” Venäjän maan yhteenliittäjien vapauttamista välttämättömyydestä „nöyrytä pienen poliisivirkailijan edessä”. Me jo puhuimme siitä, miten tavaratalouden kehitys synnytti „individualismin tunnetta”. Kun kootaan yhteen kaikki nämä kotimaisen edistyksen piirteet, niin ei voida olla tekemättä johtopäätöstä (jonka myöskin 70-luvun narodnikki teki), että tämä edistys ja kulttuuri on kauttaaltaan porvarillista. Nykyajan Venäjä on paljon parempi kuin reforminedellinen Venäjä, mutta kun koko tästä parannuksesta on kiitettävä kokonaan ja yksinomaan porvaristoa, sen asiamiehiä ja ideologeja, niin se ei ole koitunutkaan tuottajien hyväksi. Heille nämä parannukset ovat merkinneet vain lisätuotteen muodon muuttamista, merkinneet vain parannettuja ja kehittyneempiä keinoja tuottajan vapauttamiseksi tuotantovälineistä. Sen vuoksi herrat narodnikit ovat suorastaan uskomattoman „kevytmielisiä” ja muistamattomia, kun he kääntyvät vastalauseella Venäjän kapitalismia ja porvarillisuutta vastaan niiden puoleen, jotka juuri ovatkin olleet näiden eteenpäinviejiä ja toteuttajia. Heistä voidaan vain sanoa: „eivät tunne omiaan”.

Nykyajan narodnikki ei voi millään suostua tällaiseen arvioon reforminjälkeisestä Venäjästä ja „yhteiskuntapiireistä”. Mutta väittääkseen sitä vastaan hänen täytyisi kieltää reforminjälkeisen Venäjän porvarillinen luonne, kieltää juuri se, minkä nimessä hänen kaukainen esi-isänsä, 70-luvun narodnikki, nousi toimimaan ja „meni kansaan” etsimään „tulevaisuuden takeita” välittömiltä tuottajilta. *Nykyajan* narodnikki saattaa tietysti ottaa ja ryhtyä kieltämään tämän ja vieläpä nähtävästi ryhtyä todistelemaankin, että kyseessäolevassa suhteessa on tapahtunut käänne parempaan päin; mutta siten hän vain näyttäisi kaikille, jotka eivät ole vielä sitä huomanneet, että hän ei ole mitään sen enempää kuin aivan tavallinen *pikkuporvari*.

Kuten lukija huomaa, minun ei tarvitse muuta kuin sanoa loppuun saakka hra Struven väittämät, antaa niille toisenlainen sanamuoto,— „samat sanat, mutta toisin lausuttuina”. Herää kysymys, onko se tarpeen? Kannattaako näihin lisäyksiin ja johtopäätöksiin pysähtyä näin yksityiskohtaisesti? Eivätkö ne ole itsestään selviä?

Mielestäni kannattaa, ja kahdesta syystä. Ensiksikin, tekijän ahdas objektivismi on hyvin vaarallista, sillä se menee niin pitkälle, että kadottaa ne rajat, jotka ovat olemassa kirjallisuuteemme ja syvälle piintyneiden professorimaisten, isänmaan kehitysteitä ja kohtaloa koskevien vanhanaikaisten ajatusten ja toisaalta sen todellisen kehitysprosessin välillä, jota määrättyt luokat vievät eteenpäin. Tämä ahdas objektivismi, se ettei ole pysytty johdonmukaisesti marxilaisuudessa, on hra Struven kirjan peruspuutteena ja sitä on tarkasteltava erikoisen yksityiskohtaisesti voidaksemme osoittaa, että se ei johdu marxilaisuudesta, vaan juuri siitä, ettei ole pidetty riittävästi kiinni marxilaisuudesta; se ei johdu siitä, että tekijä näkisi teoriallaan olevan muita kriteerioita kuin tosiolot, että hän tekisi opista muita käytännöllisiä johtopäätöksiä (toistan, että ne ovat mahdottomia, niitä ei voida ajatellakaan, ellei runnella kaikkia sen tärkeimpiä väittämiä), vaan siksi, että tekijä on rajoittunut teorian yhteen, kaikkein yleisimpään puoleen eikä ole noudattanut sitä täydellä johdonmukaisuudella. Toiseksi ei voida olla yhtymättä siihen ajatukseen, jonka tekijä on esittänyt alkulauseessa, että ennen kuin voidaan arvostella narodnikkilaisuutta yksityisissä kysymyksissä, olisi pitänyt „periaatteellisen polemiikin” avulla „osoittaa itse erimielisyyksien perustat” (VII). Mutta juuri sen vuoksi, ettei tämä tekijän päämäärä jäisi saavuttamatta, onkin melkein kaikille hänen väittämilleen annettava konkreettisempi ajatus, hänen kovin yleiset viittauksensa on yhdistettävä Venäjän historian ja tosilojen konkreettisiin kysymyksiin. Kaikissa näissä kysymyksissä venäläisten marxilaisten on tehtävä vielä paljon työtä „tosiasiain tarkistamiseksi” materialistiselta näkökannalta,— „yhteiskuntapiirien” ja „valtion” toiminnassa sekä „intelligenssin” teorioiden takana piilevien luokkaristiriitojen paljastamisen kannalta,— ja vihdoin paljon työtä sen yhteyden selville saamiseksi, mikä on olemassa kaikilla erillisillä, loppumattoman erilaisilla lisätuotteen anastusmuodoilla Venäjän „kansan”-tuotannoissa ja sillä tämän anastuksen edistyneellä, pisimmälle kehittyneellä kapitalistisella muodolla, joka sisältää „tulevaisuuden takeet” ja joka asettaa tällä kertaa etualalle „tuottajan” aatteen ja sen historiallisen tehtävän. Senpä vuoksi, niin rohkealta kuin yritys näiden kysymysten ratkaisun viitoittamiseksi tuntuukin, niin paljon kuin tuleva,

yksityiskohtainen tutkiminen toisikin muutoksia ja korjauksia,—niin sittenkin kannattaa hahmoitella konkreettiset kysymykset, jotta saataisiin aikaan niiden mahdollisimman yleinen ja laaja käsittely.

Hra Struven ahtaan objektivismiin, joka synnyttää hänellä virheellisen kysymyksenasettelun, huippukohtana on hänen päätelmänsä Lististä, tämän „mainiosta opista”, joka koskee „kansallisten tuotantovoimien konfederatiota”, tehdasteollisuuden kehityksen tärkeydestä maataloudelle, manufaktuuri- ja maanviljelysvaltion paremmuudesta maanviljelysvaltioon verrattuna j.n.e. Tekijän mielestä tämä „oppi” erikoisen „vakuuttavasti puhuu kapitalismin historiallisesta kiertämättömyydestä ja lainmukaisuudesta sanan laajassa merkityksessä” (123), „voittoaan juhlihan tavara-tuotannon kulttuuri-historiallisesta mahdollista” (124).

Tekijän, joka on aivan kuin nousevinaan kaikkien määrättyjen maiden, määrättyjen historiallisten kausien ja määrättyjen luokkien yläpuolelle, ajatusten professorimaisuus tulee tässä esiin erikoisen havainnollisesti. Katsotta-koonpa tätä ajatusta miltä kannalta tahansa,—joko puhtaasti teoreettiselta tai käytännölliseltä kannalta,—niin tämä arvio on kummassakin tapauksessa yhtä oikea. Alkaamme edellisestä. Eikö ole kummallista luulla, että ketään voitaisiin saada „vakuuttuneeksi” „kapitalismin historiallisesta kiertämättömyydestä ja lainmukaisuudesta” jollekin määrätylle maalle abstraktisilla dogmaattisilla väittämillä tehdateollisuuden merkityksestä? Eiköhän ole virheellistä asettaa kysymys tälle pohjalle, mikä niin miellyttää „Russkoje Bogatstvon” liberaalisia professoreja. Eiköhän marxilaiselle ole välttämätöntä johtaa asia sen selvittämiseen, mitä on olemassa ja miksi se on juuri niin eikä jotenkin toisin?

Narodnikit pitävät meidän kapitalismiamme keinotekoisena ansarikasvina siksi, että he eivät ymmärrä sitä yhteyttä, mikä sillä on yhteiskunnallisen taloutemme yleiseen tavarataloudelliseen organisaatioon, eivät näe sen juuria „kansantuotannossamme”. Näyttäkää heille nämä yhteydet ja juuret, näyttäkää, että kapitalismi vallitsee kaikkein heikoimmin kehittyneenä ja sen takia kaikkein huonoimmasa muodossaan myöskin kansantuotannossa,—ja te todistatte Venäjän kapitalismin „kiertämättömyyden”. Näyttäkää, että kohottaessaan työn tuottavaisuutta ja yhteis-

kunnallistaessaan sitä tämä kapitalismi kehittää ja selvittää sitä luokkavastakohtaisuutta, yhteiskunnallista vastakohtaisuutta, mikä on muodostunut „kansantuotannossa” kaikkialla,— ja te todistatte Venäjän suurkapitalismin „lainmukaisuuden”. Mitä tulee tämän ajatuksen käytännölliseen puoleen, joka sivuaa kysymystä kauppapolitiikasta, niin siitä voidaan sanoa seuraavaa. Venäläisten marxilaisten, korostaessaan ennen kaikkea ja kaikkein voimakkaimmin sitä, että kysymys vapaakaupasta ja protektionismista on kapitalistinen kysymys, porvarillisen politiikan kysymys, täytyy olla vapaakaupan kannalla, sillä Venäjällä tulee erikoisen voimakkaasti esiin protektionismin taantumuksellisuus, joka protektionismi pidättää maan taloudellista kehitystä eikä palvele koko porvaristoluokan etuja, vaan ainoastaan oligarkiapösojen pientä koplaa,— sillä vapaakauppa merkitsee sen kehitysprosessin jouduttamista, mikä tuo tullessaan ne keinot, joilla voidaan vapautua kapitalismista.

III luvun viimeinen (XI) § on omistettu „kapitalismi” käsitteen selittämiseksi. Tekijä sanoo aivan oikein, että tätä sanaa käytetään „kovin vapaasti”, esittää esimerkkejä sen „hyvin suppeasta” ja „hyvin laajasta” ymmärtämisestä, mutta hän ei aseta sille mitään tarkasti määrättyjä tunnusmerkkejä; tekijän käsittelystä huolimatta „kapitalismi” käsite on silti jäänyt selittämättä. Kuitenkin tuntuisi siltä, ettei sen pitäisi olla erikoisen vaikeaa, sillä tämän käsitteen on Marx tuonut tieteeseen ja hän on sen myöskin faktillisesti perustellut. Mutta hra Struve ei haluaisi saada tässäkään „ortodoksian” tartuntaa. „Marx itse”, sanoo hän, „piti tavaratuotannon *kapitalistiseksi tavaratuotannoksi* muuttamisen prosessia ehkä nopeampana ja suoraviivaisempana prosessina kuin mitä se on todellisuudessa” (s. 127, huom.). Ehkä. Mutta koska tämä on ainoa tieteellisesti perusteltu ja pääoman historian varmistama käsitys ja koska me emme tunne muita, „ehkä” vähemmän „nopeita” ja vähemmän „suoraviivaisia” käsityksiä, niin me käännyimmekin Marxin puoleen. Hänen oppinsa mukaan kapitalismin oleellisia tunnusmerkkejä ovat (1) tavaratuotanto *yleisenä* tuotantomuotona. Tuote saa tavaran muodon mitä erilaisimmissa yhteiskunnallisissa tuotantoelimistöissä, mutta vasta kapitalistisessa tuotannossa työn tuotteen tällainen

muoto on *yleinen* eikä poikkeuksellinen, ei harvinainen eikä satunnainen muoto. Kapitalismin toisena tunnusmerkkinä on se, että (2) ei ainoastaan työn tuote, vaan myöskin itse työ, s.o. ihmisen työvoima, saa tavaramuodon. Työvoiman tavaramuotoon kehittymisen aste luonnehtii kapitalismin kehityksen astetta*.— Tämän määritelmän avulla me saamme helposti selvän hra Struven esittämistä esimerkeistä tämän termin väärästä ymmärtämisestä. Epäilemättöä on, että venäläisen järjestelmän asettaminen kapitalismin vastakohtaksi, mikä asettaminen perustuu kansantaloutemme teknilliseen takapajuisuuteen, käsityötuotannon vallitsevaan asemaan j.n.e. ja jota narodnikit niin usein esittävät,— on kerrassaan järjetöntä, sillä kapitalismia on olemassa sekä alhaisen että korkealle kehittyneen tekniikan vallitessa, ja Marx korostaa usein „Pääomassa”, että ensin pääoma alistaa tuotannon alaisekseen sellaisena, jollaisena se sen tapaa, ja vasta myöhemmin uusii sen teknillisesti. Saksalainen Hausindustrie ja venäläinen „suurtuotannon kotityöjärjestelmä” ovat epäilemättä teollisuuden kapitalistista organisatiota, sillä siinä ei ainoastaan vallitse tavara-tuotanto, vaan lisäksi rahojen omistaja on hallitsevassa asemassa tuottajaan nähden ja anastaa itselleen lisäarvon. Epäilemättöä on sekin, että narodnikkien suosima länsieurooppalaisen kapitalismin ja venäläisen „maata omistavan” talonpoikaiston vastakkain asettaminen osoittaa niin ikään vain sitä, ettei ymmärretä, mitä on kapitalismi. Lännessäkin, kuten tekijä aivan oikein huomauttaa, on paikatellen säilynyt „talonpoikain puolittain luontaistalous” (124), mutta tämä tosiasia ei Lännessä eikä Venäjällä poista enempää sitä, että tavaratuotanto on vallitsevassa asemassa kuin sitäkään, että tuottajain valtava enemmistö on alistettu pääomalle,— tätä alistamista, joka korkeimpaan, äärimmäiseen rajaansa kehittyessään käy monien asteiden läpi, joita narodnikit eivät tavallisesti ota huomioon, vaikka Marx on selittänyt asian aivan täsmällisesti. Tämä alistaminen alkaa *kauppa-* ja *koronkiskuripääomasta*, sitten se muuttuu teollisuuskapitalismiksi, joka puolestaan on ensi aluksi

---

* „Das Kapital”, II Band (1885). S. 93 („Pääoma”, II osa (1885). s. 93 *Toim.*).— Tässä on huomautettava, että Marx ei mainitussa paikassa esitä laisinkaan *definiitiota* (muodollista määrittelyä. *Toim.*) kapitalismista. Hän ei vieensä harrastanut muodollisia määritelmiä. Tässä viitataan ainoastaan tavaratuotannon ja kapitalistisen tuotannon väliseen suhteeseen, josta tekstissä juuri onkin puhe 96.

teknillisesti aivan primitiivistä eikä eroa mitenkään vanhoista tuotantojärjestelmistä, sitten se järjestää manufaktuurin,— joka yhä vielä perustuu käsityöhön, pohjautuu vallitsevina oleviin kotiteollisuusammatteihin rikkomatta palkkatyöläisen yhteyttä maahan,— ja päättyy kehityksensä koneelliseen suurteollisuuteen. Ainoastaan viimeinen, korkein aste on kapitalismin kehityksen huippukohta, *ainoastaan se* luo kokonaan pakkoluovutetun työläisen, joka on vapaa kuin lintu*, *ainoastaan se* saa aikaan (sekä aineellisessa että yhteiskunnallisessa suhteessa) sen kapitalismin „yhdistävän merkityksen”, jonka narodnikit ovat tottuneet sitomaan kapitalismiin yleensä, *ainoastaan se* asettaa kapitalismia vastaan sen „oman luomuksen”.

Kirjan neljäs luku: „Taloudellinen edistys ja yhteiskunnallinen edistys” on suoranaista jatkoa kolmanteen lukuun ja kuuluu kirjan siihen osaan, jossa esitetään narodnikkeja vastaan „koko ihmiskunnan kokemuksen” antamat tiedot. Tässä meidän on pysähdyttävä tarkastelemaan yksityiskohtaisesti ensiksikin erästä tekijän väärää mielipidettä [tai epäonnistunutta sanontaa?] Marxin seuraajista ja toiseksi narodnikkilaisuuden taloudellisen arvostelun tehtävain määrittelyä.

Hra Struve sanoo, että Marx käsitti siirtymisen kapitalismista uuteen yhteiskuntajärjestelmään tapahtuvaksi kapitalismin jyrkän luhistumisen, romahduksen muodossa. (Hän on sitä mieltä, että tällaiseen otaksumiseen antavat perusteen „muutamat kohdat” Marxilla, vaikka todellisuudessa tämä kanta sisältyy Marxin *kaikkiin teoksiin*.) Hänen seuraajansa taistelevat *reformien puolesta*. Marxin kantaan 40-luvulta „tehtiin tärkeä korrektiivi”: „kuilun” asemesta, joka erottaa kapitalismin uudesta järjestelmästä, tunnustettiin „koko joukko siirtymisvaiheita”.

Tätä me emme voi mitenkään tunnustaa oikeaksi. „Marxin seuraajat” eivät ole tehneet hänen kantaansa mitään „korrektiiviva” (venäjäksi *korjausta*), ei tärkeitä eikä vähäpätöistä. Taistelu reformien puolesta ei ole lainkaan todistus „korrektiivista”, se ei lainkaan korjaa oppia kuilusta ja jyrkästä romahduksesta, koska tätä taistelua käydään

* Narodnikit ovat aina kuvailleet asian siten, että maaton työläinen on yleensä kapitalismin, eikä vain koneellisen teollisuuden välttämätön ehto.

avoimesti ja selvästi tunnustetulla tarkoituksella päästä juuri „romahdukseen” saakka; ja että sitä varten on välttämätöntä „koko joukko siirtymisvaiheita”— yhdestä taistelun vaiheesta, sen yhdestä asteesta seuraaviin,— sen Marxin myönsi 40-luvulla sanoessaan „Manifestissa”, että uutta järjestelmää kohti tapahtuvaa liikettä ei ole *erotettava* työväenliikkeestä (eikä siis taistelusta reformien puolesta), ja esittäen itse lopuksi joukon käytännöllisiä toimenpiteitä ⁹⁷.

Jos hra Struve on halunnut viitata Marxin kannan *kehittymiseen*, niin hän on tietenkin oikeassa. Mutta silloin me emme näe tässä „*korrektiivia*” hänen katsomuksiinsa, vaan juuri päinvastoin: niiden *toimeenpanon, toteuttamisen*.

Emme voi hyväksyä myöskään tekijän suhdetta narodnikkilaisuuteen.

„Meidän narodnikkilainen kirjallisuutemme”, sanoo hän, „on siepannut kansallisrikkautta ja kansan hyvinvoinnin vastakkain asettelun, yhteiskunnallisen edistyksen, jakaantumisen edistyksen vastakkain asettelun” (s. 131).

Narodnikkilaisuus ei ole „siepannut” tätä vastakkain asettamista, vaan on ainoastaan *todennut* reforminjälkeisellä Venäjällä ilmenevän saman vastakohtaisuuden toisaalta edistyksen, kulttuurin, rikkautta ja toisaalta tuottajan tuotantovälineistä vapauttamisen välillä, tuottajan kansantöön tuloksesta saaman osuuden pienenemisen, kurjuuden ja työttömyyden lisääntymisen välillä, saman vastakohtaisuuden, mikä loi tämän vastakkain asettelun Lännessäkin.

„...Humaanisen, kansaarakastavan luonteensa vuoksi tämä kirjallisuus ratkaisi kysymyksen ilman muuta kansan hyvinvoinnin hyväksi, ja kun muutamat kansantaloudelliset muodot (kyläyhteisö, artteli) nähtävästi olennoivat taloudellisen tasa-arvoisuuden ihannetta ja turvasivat siten kansan hyvinvoinnin, mutta tuotannon edistys ei voimistuneen vaihdon vaikutuksesta luvannut lainkaan suosia näitä muotoja, vaan hävitti niiden taloudellisia ja psykologisia perusteita, niin narodnikit, viitaten Lännen surulliseen kokemukseen yksityisomistuksen ja taloudellisen vapauden pohjalla tapahtuvasta tuotannon edistyksestä, asettivat tavaratalouden ja kapitalismin vastapainoksi niin sanotun „kansantuotannon”, joka takasi kansan hyvinvoinnin sellaisena yhteiskunnallis-taloudellisena ihanteena, jonka säilyttämi-

sen ja edelleenkehittämisen puolesta Venäjän intelligenssin ja Venäjän kansan tuli taistella”.

Tässä mietelmässä tulevat täysin havainnollisesti esiin hra Struven esityksen puutteellisuudet. Narodnikilaisuus kuvataan „humaaniseksi” teoriaksi, joka „sieppasi” kansallisrikkautta ja kansan köyhyyden vastakkain-asettamisen ja „ratkaisi kysymyksen” jakamisen hyväksi, sillä „Lännen kokemus” „ei luvannut” kansan hyvinvointia. Ja tekijä alkaa kiistellä tällaista kysymyksen „ratkaisua” vastaan huomaamatta sitä, että hän sotii vain narodnikilaisuuden idealistista, vieläpä naiivin haaveellista ulkoasua vastaan, vaan ei sen sisältöä vastaan, huomaamatta sitä, että hän tekee suuren virheen jo itse kysymyksen professorimaisella asettelulla, mikä oli niin tavallista herroilla narodnikeilla.— Kuten on jo huomautettu, *sisällön* narodnikilaisuudelle antaa se, että se heijastaa Venäjän pientuottajan katsantokantaa ja etuja. Teorian „humaanisuus ja kansanrakkaus” oli seurausta pientuottajamme poljetusta asemasta, pientuottajamme, joka joutui kärsimään paljon sekä „vanhan aatelisen” järjestelmän ja perinteiden että suurpääoman sorron alla. Narodnikilaisuuden suhdetta „Länteen” ja sen vaikutusta Venäjällä ei tietenkään määrännyt enää se, että se „sieppasi” Lännestä tämän tai tuon aatteen, vaan sen määräisivät pientuottajan elämänehdot: hän näki vastassaan suurkapitalismin, joka omaksui länsieurooppalaista tekniikkaa*, ja sen sortamana hän loi naiiveja teorioita, jotka eivät selittäneet kapitalistisen politiikan johtuvan kapitalistisesta taloudesta, vaan selittivät kapitalismia — politiikalla, julistivat suurkapitalismin joksi-kin Venäjän elämälle vieraaksi ja muualta tuoduksi. Se, että hän oli sidottu erilliseen pikkutalouteensa, esti häntä ymmärtämästä valtion todellista luonnetta,— ja hän kääntyi sen puoleen pyytäen sitä tukemaan ja edistämään pientuotantoa („kansan”-tuotantoa). Venäjän kapitalistiselle yhteiskunnalle ominaisen luokkavastakohtaisuuden kehittymättömyys sai aikaan sen, että näiden pikkuporvariston ideologioiden teoria on esiintynyt työn etujen edustajana yleensä.

Sen sijaan, että osoittaisi tolkuttomaksi jo itse kysymyksen asettelun narodnikeilla ja selittäisi heidän esittämänsä

* Vertaa yllämainittua artikkelia „Otetshestvennyje Zapiskista”.

kysymyksen „ratkaisua” pientuottajan aineellisilla elämän-ehdoilla, tekijä itse osoittaa kysymyksen asettelussa dogmatismia, mikä muistuttaa narodnikkilaisten „*valintaa*” taloudellisen ja yhteiskunnallisen edistyksen välillä.

„Narodnikkilaisuuden taloudellisten perusteiden arvostelun tehtävänä... on... todistaa seuraavaa:

1) Taloudellinen edistys on yhteiskunnallisen edistyksen välttämätön edellytys; viimeksimainittu johtuu historiallisesti edellisestä, ja määrättyllä kehitysasteella pitää näiden molempien prosessien välillä ilmetä ja todella ilmeneekin elimellinen vuorovaikutus, ne muodostuvat toistensa edellytyksiksi” (133).

Yleensä sanoen tällainen väite on tietysti aivan oikea. Mutta siinä viitotetaan pikemminkin narodnikkilaisuuden sosiologisten kuin sen taloudellisten perusteiden arvostelun tehtävät: oikeastaan tässä on toisin sanoin määritely se oppi, jonka mukaan yhteiskunnan kehityksen määrää tuotantovoimien kehitys ja josta oli puhe I ja II luvussa. „Narodnikkilaisuuden *taloudellisten perusteiden*” arvostelulle se ei riitä. Kysymys on formuloitava konkreettisemmin, siirrettävä se yleisestä edistyksestä Venäjän kapitalistisen yhteiskunnan „edistykseen”, siihen *tämän* edistyksen vääринymmärtämiseen, mikä on aiheuttanut narodnikkilaisuuden naurettavat sadut tabula rasasta, „kansantuotannosta”, Venäjän kapitalismin perusteettomuudesta j.n.e. Sen sijaan, että sanotaan: taloudellisen ja yhteiskunnallisen edistyksen välillä täytyy ilmetä vuorovaikutuksen,— pitää osoittaa (tai ainakin viitoittaa) Venäjän yhteiskunnallisen edistyksen vissejä ilmiöitä, joilla narodnikit eivät näe olevan *sellaisia ja sellaisia* taloudellisia juuria*.

„2) Siksi kysymys tuotannon organisatiosta ja työn tuotavaisuuden asteesta on kysymys, joka on etusijalla jakokysymykseen nähden; määrättyissä historiallisissa oloissa, jolloin kansan työn tuotavaisuus on sekä ehdottomasti että suhteellisesti sängen alhainen, tulee tuotannollisen momentin ensisijainen merkitys ilmi erikoisen selvästi”.

---

* Voidaan väittää vastaan, että minä yksinkertaisesti riennän liiaksi edelle: tekijähän sanoi, että hän aikoo yleisistä kysymyksistä siirtyä vähitellen konkreettisiin kysymyksiin, joita hän käsittelee VI luvussa. Mutta asia on niin, että hra Struven arvostelun mainitunlainen abstraktisuus on ominaista koko hänen kirjalleen, myöskin VI luvulle, vieläpä yhteenveto-osallekin. Hänellä kaipaakin eniten oikaisemista juuri *kysymysten asettelu*.

Kirjoittaja nojautuu tässä Marxin oppiin jaon alistetusta merkityksestä. IV luvun motoksi on otettu Marxin sanat hänen huomautuksistaan Gothan ohjelmaan⁹⁸, joissa huomautuksissa Marx asettaa vulgaarisen sosialismin vastakohtaksi tieteelliselle sosialismille, joka ei anna jaolle oleellista merkitystä, vaan selittää yhteiskuntajärjestelmän johtuvan *tuotantosuhteitten* organisatiosta ja katsoo, että niiden asianomainen organisatio sisältää jo määrätyn jakojärjestelmän. Tämä ajatus, kuten tekijä aivan oikein huomauttaa, käy läpi koko Marxin opin, ja sillä on tavattoman tärkeä merkitys narodnikkilaisuuden pikkuporvarillisen sisällön selittämiseksi. Mutta hra Struven lauselman toinen osa sekoittaa sitä kovasti, varsinkin epäselvällä termillä „tuotannollinen momentti”. Voihan mahdollisesti herätä epärointiä, missä mielessä tämä termi pitäisi ymmärtää. Narodnikki on pientuottajan katsantokannalla, joka selittää onnettomuutensa äärimmäisen pintapuolisesti: sillä, että hän on „köyhä”, mutta ylösostaja-naapuri on „rikas”, että „päällystö” auttaa vain suurpääomaa j.n.e., sanalla sanoen, hän selittää sen johtuvan jaon erikoisuuksista, politiikan virheistä j.n.e. Minkä kannan tekijä asettaa hänen kantansa vastaan: suurpääomanko katsantokannan, joka katselee halveksuen kotiteollisuutta harjoittavan talonpojan viheliäistä taloudenpitoa ja on ylpeä tuotantonsa korkeasta kehitystasosta, joka ylpeilee sillä „ansiolla”, että hän on kohottanut kansan työn sekä ehdottomasti että suhteellisesti alhaista tuottavaisuutta? vaiko hänen antipoodinsa kannan, joka elää jo niin kehittyneissä oloissa, etteivät sitä enää tyydytä viittaukset politiikkaan ja jakoon, ja joka alkaa ymmärtää, että syy piilee syvemmällä — itse tuotannon organisatiossa (yhteiskunnallisessa organisatiossa), itse yhteiskunnallisen talouden rakentumisessa yksilöllisen omistuksen pohjalle markkinain kontrollin ja johdon alaisena? Sellainen kysymys on tietenkin saattanut herätä lukijassa sitäkin suuremmalla syyllä, kun tekijä käyttää toisinaan „taloudellisuus”-sanon rinnalla sanontatapaa „tuotannollinen momentti” (kts. s. 171: „tuotannollisen momentin sivuuttaminen” narodnikeilla, „mikä menee jopa kaiken taloudellisuuden kieltämiseen”), sitäkin suuremmalla syyllä, kun tekijä „epäjärkiperäisen” ja „järkiperäisen” tuotannon välisellä suhteella hämää toisinaan suhteita pientuottajan ja sellaisen tuottajan välillä, joka on jo lopullisesti menettänyt

tuotantovälineet. On kiistatonta, että tekijän esityksen paikkansapitäväisyys *objektiiviselta kannalta* ei tämän takia vähene; että viimeksimainitun suhteen kannalta asia on helppo käsittää jokaiselle, joka ymmärtää kapitalistisen järjestelmän antagonistisuuden. Mutta koska on yleisesti tunnettua, että juuri herrat Venäjän narodnikit eivät sitä ymmärrä, niin onkin suotavaa, että kiisteltäessä heidän kanssaan näkisimme enemmän selvyyttä ja loppuun saakka sanottua sekä mahdollisimman vähän kovin ylimalkaisia abstraktisia väittämiä.

Kuten koetimme I luvussa konkreettisella esimerkillä osoittaa, *koko narodnikkilaisuuden eroavaisuus marxilaisuudesta on Venäjän kapitalismin arvostelun luonteessa*. Narodnikki pitää kapitalismin arvostelulle riittävänä sitä, että todetaan riiston ilmeneminen, sen ja politiikan välinen vuorovaikutus j.n.e. Marxilainen pitää välttämättömänä selittää ja yhdistää nämä riistoilmiöt määrättyjen tuotantosuhteiden järjestelmäksi, erikoiseksi yhteiskunnallis-taloudelliseksi muodostumaksi, jonka toiminto- ja kehityslait on objektiivisesti tutkittava. Narodnikki pitää kapitalismin arvostelulle riittävänä sitä, että kapitalismi tuomitaan narodnikin omien ihanteiden kannalta, „nykyajan tieteen ja nykyajan moraaliateiden” kannalta. Marxilainen pitää välttämättömänä tutkia aivan yksityiskohtaisesti niitä luokkia, jotka muodostuvat kapitalistisessa yhteiskunnassa, pitää perusteltuna vain sellaista arvostelua, joka tapahtuu määrätyn luokan kannalta,— arvostelua, joka ei perustu „yksilön” moraalijärkeilyihin, vaan todella tapahtuvan yhteiskunnallisen prosessin täsmälliseen määrittelyyn.

Jos tältä kannalta lähtien koetettaisiin määrittellä narodnikkilaisuuden taloudellisten perusteiden arvostelemisen tehtäviä, niin ne voitaisiin ilmaista suunnilleen seuraavalla tavalla:

On todistettava, että Venäjällä suurkapitalismin suhde „kansan tuotantoon” on sama kuin täysin kehittyneen ilmiön suhde kehittymättömään, kuin kapitalistisen yhteiskuntamuodostuman korkeamman kehitysasteen suhde sen alempaan asteeseen*; — että tuottajan vapauttaminen

* Taloudellisen puolen analyysiä pitää tietysti täydentää yhteiskunnallisten, juridis-poliittisten ja aatteellisten päälysrakennusten analyysillä. Se, että narodnikit eivät ymmärrä kapitalismin yhteyttä „kansantuotantoon”, on synnyttänyt heissä ajatuksen talonpoikaisreformin, valtiovallan, Intelligenssin j.n.e. luokattomasta luonteesta. Materialistisen analyysin, joka johtaa kaikki nämä

tuotantovälineistä ja se, että rahanomistaja anastaa hänen työnsä tuloksen, ei ole selitettävissä tehtaassa eikä edes kaikkein yhteisöllisimmässäkään kylässä politiikalla eikä jaolla, vaan niillä tuotantosuhteilla, jotka ehdottomasti muodostuvat tavarataloudessa, ja sillä eduiltaan vastakkaisten luokkien muodostumisella, mikä on luonteenomaista kapitalistiselle yhteiskunnalle*; — että se todellisuus (pientuotanto), jonka narodnikit tahtovat kohottaa korkeammalle asteelle sivuuttamalla kapitalismin, sisältää jo kapitalismin sekä sille ominaisen luokkien vastakohtaisuuden ja yhteentörmäykset niiden välillä, — mutta vain niiden huonoimmassa muodossa, mikä vaikeuttaa tuottajan itsenäistä toimintaa, ja että sen takia narodnikit, kun he sivuuttavat huomiotta jo muodostuneet yhteiskunnalliset vastakohtaisuudet ja kun he haaveilevat „muista teistä isänmaalle”, ovat taantumuksellisia utopisteja, koska suurkapitalismi vain kehittää, puhdistaa ja selventää sisällöltään näitä vastakohtia, joita Venäjällä on kaikkialla olemassa.

Välittömässä yhteydessä narodnikkilaisuuden taloudellisen arvostelun tehtävien kovin abstraktiseen määrittelemiseen, on tekijän myöhempikin esitys, jossa hän todistelee ei Venäjän vaan Länsi-Euroopan kapitalismin „välttämättömyyttä” ja „edistyksekkyyttä”. Vaikka tämä esitys ei kajoakaan välittömästi narodnikkien opin taloudelliseen sisältöön, on siinä kuitenkin paljon kiinnostavaa ja opettavaista. Narodnikkilaisessa kirjallisuudessamme on kuullut usein epäluottamuksen ääniä Länsi-Euroopan työväenliikettä kohtaan. Erittäin selvästi se ilmeni herrojen Mihailovskin ja kumpp. viimeksi marxilaisia vastaan käymän väittelyn aikana („Russkoje Bogatstvo”, 1893—1894). Me emme ole vielä nähneet kapitalismissa mitään hyvää, — kirjoitti silloin hra Mihailovski **. Näiden pikkuporvarillisten mielipiteiden

ilmiöt luokkataistelusta johtuviksi, on osoitettava konkreettisesti, että meidän reforminjälkeinen „yhteiskunnallinen edistyksenne” Venäjällä on ollut vain kapitalistisen „taloudellisen edistyksen” seurausta.

* Venäjän taloudellisten olojen „tosiasiaisen tarkistuksella”, varsinkin niiden tosilojen tarkistuksella, joista narodnikit ammentavat aineistoa opistolaishaaveilleen, s. o. talonpoikais- ja koliteollisuustaloudesta, — on osoitettava, ettei tuottajan sorretun aseman syy ole tuotteiden jaossa („talonpoika on köyhä, ylöstojaja rikas”), vaan itse tuotantosuhteissa, itse nykyaikaisen talonpoikais- ja koliteollisuustalouden yhteiskunnallisessa organisaatiossa. Tämä selittää sen, että „kansan”-tuotannossakin „kysymys tuotannon organisaatiosta on etusijalla tuotteiden jakoon verrattuna”.

** Ei voida olla huomauttamatta, että vastatessaan hra Struvelle hra Mihailovski näkee Engelsissä „itseensä ihastuneisuutta”, kun tämä sanoo, että nyky-

tolkuttomuuden kumoavat erinomaisesti hra Struven esittämät tiedot, sitäkin paremmin, kun nämä tiedot on otettu uusimmasta porvarillisesta kirjallisuudesta, jota ei suinkaan voida epäillä liioittelusta. Kirjoittajan esittämät lainaukset osoittavat, että Lännessä kaikki, yksinpä porvaritkin näkevät, että kapitalismin siirtyminen uuteen yhteiskunnallistaloudelliseen muodostumaan on kiertämätön.

Kapitalismin suorittama työn yhteiskunnallistaminen on edistynyt niin pitkälle, että yksinpä porvarillisessakin kirjallisuudessa puhutaan kuuluvasti „kansantalouden suunnitelmallisen järjestelyn” välttämättömyydestä. Tekijä on aivan oikeassa sanoessaan, että se on „ajan merkki”, kapitalistisen järjestelmän täydellisen lahoamisen merkki. Erinomaisen mielenkiintoisia ovat hänen esittämänsä ei yksistään porvarillisten professorien, vaan vanhoillistenkin selitykset, joiden on ollut pakko tunnustaa se, minkä Venäjän radikaalit ovat tahtoneet tähän päivään asti kieltää,— nimittäin se, että työväenliike on kapitalismin synnyttämien aineellisten edellytysten tulos eikä „yksinkertaisesti” kulttuurin tai muiden poliittisten olojen tulos.

Kaiken edelläesitetyn jälkeen meidän tuskin tarvitsee enää käsitellä tekijän mieltelmiä siitä, että jakotapa voi edistyä vain nojautumalla järkipäiseen tuotantoon. On selvää, että tämän väitteen sisältö on se, että vain suurkapitalismi, joka perustuu järkipäiseen tuotantoon, asettaa tuottajan sellaisiin olosuhteisiin, joissa hän voi nostaa päänsä, ajatella ja huolehtia sekä itsestään että niistä, joilla tuotannon takapajuisuuden takia ei ole samanlaisia oloja.

Sanomme vain pari sanaa huomautukseksi hra Struven seuraavan lauseen johdosta: „Äärimmäisen epäsuhteellinen jakotapa, mikä jarruttaa taloudellista edistystä, ei ole kapitalismin luoma: se on siirtynyt sille perintönä” siltä aikakaudelta, jota romantiikot ihailevat maitojokien ja kiis-

---

ajan vallitsevana, jättiläismäisenä tosiasiana, joka tekee tämän nykyajan kaikkia muita aikakausia paremmaksi sekä oikeuttaa sen syntymishistorian, on Lännen työväenliike.

Tämä suorastaan suuttava moite Engelsiä kohtaan on sangen kuvaavaa Venäjän nykyaikaisen narodnikkilaisuuden arvioimiseksi.

Nämä herrat osaavat jaaritella „kansan totuudesta”, osaavat jutella „yhteiskuntapiirtemme” kanssa nuhdellen niitä väärän tien valinnasta isänmaalle, osaavat makeasti veisata, että „joko nyt tai ei koskaan”, ja veisata sitä „10 vuotta, 20 vuotta, 30 vuotta ja enemmänkin”,—mutta ovat ehdottomasti kykenemättömiä ymmärtämään, miten kaikkikäsitävä merkitys on niiden itsenäisellä esiintymisellä, joiden nimessä juuri näitä makeita viisuja on veisattu.

selirantojen ajaksi (s. 159). Tämä pitää paikkansa, jos tekijä tahtoo tällä sanoa ainoastaan sen, että jakotapa oli epäsuhtaista ennen kapitalismiakin, minkä herrat narodnikit ovat taipuvaisia unohtamaan. Mutta se ei ole totta, jos kielletään se, että kapitalismi on lisännyt tätä epäsuhtaisuutta. Maaorjuuden aikana ei ollut eikä voinut olla sitä räikeätä eriarvoisuutta toisaalta aivan kerjäläistyneen talonpojan tai ryysyläisen ja toisaalta pankkiirin, rautatie- tai teollisuusporhon välillä, minkä reforminjälkeinen kapitalistinen Venäjä on luonut.

Siirrymme V lukuun. Tekijä esittää siinä yleisen luonnekuvan „narodnikkilaisuudesta taloudellisena maailmankatsomuksena”. Hra Struven mielestä „narodnikit ovat luontaistalouden ja alkukantaisen tasa-arvoisuuden ideologeja” (167).

Sellaista luonnekuvausta ei voida hyväksyä. Emme ryhdy tässä toistamaan I luvussa esitettyjä perusteluja sen puolesta, että narodnikit ovat pientuottajan ideologeja. Siellä jo osoitettiin, miten juuri pientuottajan aineelliset elämänehdot, hänen siirtymisasemansa, hänen väliasemansa „isäntien” ja „työläisten” välillä,—synnyttävät narodnikeissa sekä luokkavastakohtien ymmärtämättömyyden että edistyksekkösten ja taantumuksekkösten kohtien kummallisen sekoituksen heidän ohjelmassaan.

Tässä lisäämme vain, että ensimmäisen, s.o. edistyksekkösen puolensa kautta Venäjän narodnikkilaisuus lähentelee länsieurooppalaista demokratismia, ja siksi siihen on täysin sovellettavissa se nerokas demokratismien luonnekuvaus, mikä on enemmän kuin 40 vuotta sitten esitetty Ranskan historian tapahtumain johdosta:

„Demokraatti, koska hän edustaa pikkuporvaristoa, s.o. väliluokkaa, jossa molemmipuolisesti tylsistyvät kahden luokan edut, kuvittelee senvuoksi yleensä olevansa luokkiantagonismin yläpuolella. Demokraatit myöntävät, että heitä vastassa on etuoikeutettu luokka, mutta väittävät, että he yhdessä kansakunnan kaiken muun väestön kanssa muodostavat *kansan*. He puolustavat *kansan oikeutta*; he ajavat *kansan etuja*. Sen vuoksi heidän ei tarvitse tutkia eri luokkien etuja ja asemaa. Heidän ei tarvitse kovin ankarasti

punnita omia keinojansa *... Jos osoittautuu, etteivät heidän etunsa kiinnosta ketään, että heidän voimansa onkin *voimattomuutta*, niin siihen ovat syyssä joko vahingolliset sofistit, jotka pirstovat *yhtenäisen kansan* erillisiksi vihamielisiksi leireiksi **, ...tai kaikki on romahtanut jonkin toimeenpanossa ilmenneen yksityiskohdan takia, taikka viimein on jokin odottamaton sattuma johtanut tällä kertaa epäonnistumiseen. Joka tapauksessa demokraatti selviytyy häpeällisimmästäkin tappiosta yhtä tahrattomana ja viattomana kuin hän on siihen joutunutkin, selviytyy vahvistuneena siinä vakaumuksessaan, että hänen pitää voittaa, ettei hänen itsensä eikä hänen puolueensa pidä luopua vanhasta käsityskannastaan, vaan että päinvastoin olosuhteiden pitää kypsyä hänen tasolleen” (ihm entgegenzureifen haben. „Der achtzehnte Brumaire u.s.w.”, S. 39 ***).

Kirjoittajan itsensä esittämät esimerkit osoittavat, että se narodnikkien luonnekuvaus on väärä, joka pitää heitä luontaistalouden ja alkukantaisen tasa-arvoisuuden ideologeina. „*Kummallisuutena* sopii mainita”, sanoo hra Struve, „että hra —on yhä näihin asti nimittää Vasiltshevikovia liberaaliseksi taloustieteilijäksi” (169). Jos tämä nimitys otetaan sen *olemuksen kannalta*, niin se ei ole lainkaan kummallista. Vasiltshevikov asettaa ohjelmaansa halvan ja laajalle levinneen luoton. Hra Nikolai —on ei voi olla näkemättä sitä, että kapitalistisen yhteiskunnan pohjalla, jollainen on Venäjän yhteiskunta, luotto vain vahvistaa porvaristoa, se vain johtaa „kapitalististen suhteiden kehittymiseen ja lujittumiseen” („Katsauksia”, s. 77). Vasiltshevikov, kuten kaikki narodnikit, edustaa käytännöllisissä toimenpiteissään yksinomaan pikkuporvariston etuja. Kummallista siinä on ehkä vain se, että hra —on, istuen „*Russkoje Bogatstvo*” publisistien rinnalla, ei ole „*tähän asti*” huomannut, että he ovat aivan samanlaisia

* Prikulleen samanlaisia ovat Venäjän narodnikit. He eivät kiellä sitä, että Venäjällä on luokkia, jotka ovat tuottajalle antagonistisia, mutta he lohduttelevat itseään tuumiskelemalla, että nämä „rosvot” ovat mitättömän vähälukuisia „kansan” rinnalla, eivätkä halua syventyä tutkimaan tarkoin kunkin eri luokan asemaa ja etuja, eivät halua tehdä itselleen selväksi sitä, punoutuvatko eräiden tuottajayhmiemien edut yhteen „rosvojen” etujen kanssa ja eivätkö ne heikennä siten edellisten vastustusvoimaa jälkimmäisiin nähden.

** Venäjän narodnikkien mielestä syyllisiä ovat pahanilkiset marxilaiset, jotka istuttavat keinotekoisesti kapitalismia ja sen luokka-antagonismeja maaperään, jossa niin rehevästi kasvavat „yhteiskunnallisen keskinäisen sopeutumisen” ja „solidaarisen toiminnan” kukat (hra V.V.—Struvella s. 161).

*** K. Marx. „Louis Bonaparten kahdeksastoista päivä Brumairekuuta”, s. 39. Toim.) 99

pieniä „liberaalisia taloustieteilijöitä” kuin ruhtinas Vasil-tshikovkin. Utopismin teoria sopeutuu käytännössä helposti pikkuporvarillisiin edistysaskeleisiin. Vielä enemmän tätä narodnikkilaisuuden tällaista luonnehtimista vahvistaa Golovatshev, joka käsittää, ettei maaosuuden jakamisessa kaikille ole järkeä, ja ehdottaa „nalpaa luottoa työläisväestölle”. Arvostellessaan tätä „hämmästyttävää” teoriaa, hra Struve kiinnittää huomiota vain sen teoreettiseen tol-kuttomuuteen, mutta ei näytä huomaavan sen pikkuporva-rillista sisältöä.

V luvun johdosta ei voida olla koskettelematta vielä hra Shtsherbinan „keskimääräisten tarpeitten lakia”. Se on tärkeätä voidaksemme arvioida hra Struven malthuslaisuutta, mikä tulee selvästi näkyviin VI luvussa. „Laki” sisältää sen, että kun talonpojat ryhmitellään *maaosuuksien* mukaan, niin saadaan hyvin vähäisesti (ryhmittäin) vaihteleva talonpoikaisperheen tarpeitten (s. o. erilaisten kulun-kien) keskimäärä, ja tällöin hra Shtsherbina laskee menot väestön yhtä henkeä kohti.

Hra Struve korostaa mielihyvin, että tällä „lailla” „on tavattoman suuri merkitys”, koska se muka vahvistaa Malthusin „yleisesti tunnetun” lain, että „väestön hyvinvoinnin ja lisääntymisen määräävät ne toimeentulon väli-neet, jotka ovat sille mahdollisia”.

On käsittämätöntä, minkä vuoksi hra Struve on ihastunut tähän lakiin. On käsittämätöntä, miten hra Shtsherbinan laskelmia voidaan pitää „lakina” ja kaiken lisäksi sellaisena lakina, jolla on „tavattoman suuri merkitys”. On aivan luon-nollista, että koska eri talonpoikaisperheiden elämänmuo-dossa ei ole erikoisen suuria eroavaisuuksia, niin me saamme keskimääräiset luvut, jotka eivät vaihtele suuresti-kaan, kun talonpojat jaetaan ryhmiin; varsinkin jos ryhmit-telyn perustaksi otetaan maaosuuden suuruus, mikä ei mää-rää välittömästi perheen hyvinvointia (sillä maaosuus on voitu antaa vuokralle taikka on voitu vuokrata vielä lisä-maata) ja jonka saavat samalla tavalla sekä rikas että köyhä talonpoika, joilla on sama määrä veronalaisia per-heenjäseniä. Hra Shtsherbinan laskelmat osoittavatkin vain sitä, että hän on valinnut epäonnistuneen ryhmittelyperus-teen. Ja jos hra Shtsherbina luulee löytäneensä siinä jonkin lain,— niin se on kerrassaan kummallista. Yhtä kummallista on sekin, jos sitä pidetään Malthusin lain vahvistuksena,

ikään kuin maaosuuden suuruuden mukaan voitaisiin päätellä „talonpojalle mahdollisista toimeentulon välineistä”, ottamatta huomioon vuokraamista, „ansiotöitä” eikä talonpojan taloudellista riippuvaisuutta tilanherrasta ja ylösostajasta.—Tämän hra Shtsherbinan „lain” johdosta (hra Shtsherbinan esitys siitä osoittaa, että „lain” tekijä itse antaa mahdottoman suuren merkityksen keskimääräisluvilleen, jotka eivät todista kerrassaan mitään) hra Struve sanoo: „„Kansantuotanto” merkitsee tässä tapauksessa yksinkertaisesti taloutta ilman palkkatyön käyttöä. On kiistatonta, että kun talous on järjestetty tällä tavalla, niin „lisäarvo” jää tuottajan haltuun” (176). Ja tekijä huomauttaa, että työn tuottavaisuuden ollessa alhaisen se ei estä sitä, etteikö tällaisen „kansantuotannon” edustajan toimeentulo olisi huomoinpempi kuin työläisen toimeentulo. Malthuslaisuuteen viehättäminen on johtanut tekijän antamaan lainatulle väittämälle epätarkan sanamuodon. Kauppa- ja koronkiskuripääoma alistaa työn jokaisessa venäläisessä kylässä ja — tekemättä tuottajasta palkkatyöläistä — se anastaa häneltä yhtä paljon lisäarvoa kuin teollisuuspääoma ottaa irti työläisestä. Hra Struve sanoi aivan oikein ylempänä, että kapitalistinen tuotanto alkaa siitä hetkestä, jolloin tuottajan väliin tulee *kapitalisti*, vaikka tämä vain ostaisi itsenäiseltä (näennäisesti itsenäiseltä) tuottajalta valmiin tavarat (s. 99 ja 2. huom.), ja venäläisten „itsenäisten” tuottajain joukosta olisi vaikea löytää sellaisia, jotka eivät tekisi työtä kapitalistille (kauppiaalle, ylösostajalle, kulkille j.n.e.). Eräs narodnikkien suurimpia virheitä on se, että he eivät näe sitä mitä kiinteintä ja erottamatonta yhteyttä, mikä on Venäjän yhteiskunnallisen talouden kapitalistisen organisation ja kauppapääoman täydellisen heruuden välillä maaseudulla. Siksi tekijä sanookin ihmeteltävän sattuvasti, että „itse sanayhdistelmä „kansantuotanto” siinä mielessä kuin herrat narodnikit sitä käyttävät, ei vastaa mitään realista historiallista järjestelmää. Meillä Venäjällä vuoteen 1861 saakka „kansantuotanto” oli kiinteästi sidottu maaorjuuden järjestelmään, ja sitten, vuoden 1861 jälkeen, tapahtui nopeaa vauhtia tavaratalouden kehitys, mikä ei voinut olla tarvelemättä kansantuotannon puhautta” (177). Kun narodnikki sanoo, että tuotantovälineiden kuuluminen tuottajalle on Venäjän olojen ikivanha periaate, niin hän yksinkertaisesti väärentää historiaa

utopiansa mieliksi, väärentää sitä sanakeinottelun avulla: maaorjuuden aikana tilanherra antoi tuottajalle tuotantovälineet *sitā varten, että* tuottaja voisi tehdä hänelle verotöitä; maaosuus oli ikään kuin työpalkkaa luontaismuodossa, — „ikivanhana” muotona lisätuotteen anastamiseksi. Maaorjuuden hävittäminen ei ollut lainkaan tuottajan „vapauttamista”; se merkitsi ainoastaan lisätuotteen *muodon muuttamista*. Kun jossain Englannissa maaorjuuden luhistuminen loi todella itsenäisiä ja vapaita talonpoikia, niin meidän reformimme suoritti heti siirtymisen „häpeällisestä” maaorjuudellisesta lisätuotteesta „vapaaseen” porvarilliseen lisäarvoon.

IV LUKU

HRA STRUVEN SELITYKSIÄ VENÄJÄN REFORMINJÄLKEISEN TALOUDEN ERAISTA PIIRTEISTÄ

Hra Struven kirjan viimeinen (kuudes) luku on omistettu kaikkein tärkeimmälle kysymykselle — Venäjän taloudelliselle kehitykselle. Sen teoreettinen sisältö jakaantuu seuraaviin osastoihin: 1) liikaväestö maanviljelystä harjoittavalla Venäjällä, sen luonne ja syyt; 2) talonpoikaiston luokkajakaantuminen, sen merkitys ja syyt; 3) teollisuuskapitalismin osuus talonpoikaiston saattamisessa taloudelliseen häviöön; 4) yksityisomistuksellinen talous; sen kehityksen luonne ja 5) kysymys markkinoista Venäjän kapitalismille. Ennen kuin siirrymme käsittelemään hra Struven perusteluja kussakin näistä kysymyksistä, pysähdymme hetkiseksi hänen huomautuksiinsa talonpoikaisreformista.

Tekijä panee vastalauseen reformin „idealistista” ymmärtämistä vastaan ja viittaa valtion tarpeisiin, jotka vaativat työn tuottavaisuuden kohottamista, sekä *lunastukseen* ja painostukseen „alhaalta” käsin. Vahinko vain, ettei tekijä lausunut oikeaa vastalauseettaan loppuun saakka. Narodnikit selittävät reformin johtuneen „humaanisten” ja „vapautus”-aatteiden kehityksestä „yhteiskuntapiireissä”. Se on kieltämätön tosiasia, mutta jos reformia *selitetään* sillä, niin se merkitsee lankeamista sisällyksettömään tautologiaan, jolloin „vapauttamisella” tarkoitetaan „vapautus”-aatteita. Materialistille on välttämätöntä tarkastella erikoisesti *sisäl-*

lön kannalta niitä toimenpiteitä, joita aatteiden nimessä on pantu toimeen. Historiassa ei ole ollut yhtään tärkeää „reformia”, jonka puolesta ei olisi esitetty yleviä sanoja ja yleviä aatteita, vaikka sillä olisikin ollut luokkaluonne. Juuri niin on laita talonpoikaisreformissakin. Kun kiinnitetään huomio sen aikaansaamien muutosten todelliseen sisältöön, niin osoittautuu, että niiden luonne on tällainen: osa talonpojista joutui maattomaksi ja — mikä on tärkeintä — muiden talonpoikien, joille jätettiin osa heidän maistaan, täytyi *lunastaa* ne tilanherroilta, aivan kuin vento vieras esine, ja lunastaa ne vielä keinoitekoisesti korotetulla hinnalla. Ei ainoastaan meillä Venäjällä, vaan Lännessäkin näitä tällaisia reformeja on puettu „vapauden” ja „tasa-arvoisuuden” teorioihin, ja „Pääomassa” on jo osoitettu, että juuri tavara-tuotanto on ollut sinä maaperänä, joka on kasvattanut vapauden ja tasa-arvoisuuden aatteet. Niin monimutkainen kuin se byrokraattinen koneisto olikin, joka Venäjällä suoritti reformin, niin kaukana kuin se *nähtävästi* * olikin itse porvaristosta, niin joka tapauksessa kiistatonta on se, että vain *tällaisen* reformin pohjalla *porvarillinen järjestelmä* onkin saattanut kasvaa. Hra Struve sanoo aivan oikein, että yleisesti käytännössä oleva Venäjän talonpoikaisreformin asettaminen länsieurooppalaisten reformien vastakohtaksi on virheellistä: „sellainen väite, että Länsi-Euroopassa talonpojat vapautettiin ilman maata tai toisin sanoen tehtiin maattomiksi lainsäädännöllistä tietä, on kerrassaan väärä (*näin yleisessä muodossa*)” (196). Minä alleviivaan sanat: „näin yleisessä muodossa”, sillä talonpoikain saattaminen maattomiksi lainsäädännöllistä tietä on epäilemätön historiallinen tosiasia kaikkialla, missä talonpoikaisreformi on suoritettu, mutta se ei ole kaikkikäsittevä tosiasia, sillä *osa* talonpojista Lännessä vapautuessaan maaorjuudellisesta riippuvaisuudesta *lunasti* maan tilanherroilta, ja niin lunastaa meilläkin. Vain porvarit saattavat hämätä tämän *lunastuksen*, joka on tosiasia, ja puhua siitä, että muka „talonpoikain vapauttaminen maineen ** on tehnyt Venä-

* Todellisuudessa tämä koneisto, kuten ylempänä jo on osoitettu, saattoikin palvella vain porvaristoa sekä kokoonpanonsa että historiallisen alkuperänsä kannalta.

** Totta puhuen pitäisi sanoa: sellaisen oikeuden antaminen *osalle* talonpojista, että he saivat *lunastaa osan heidän* omasta osuusmaastaan tilanherroilta *kaksinkertaisella hinnalla*. Eikä sanonta „oikeuden antaminen” oikein vielä kelpaa, sillä jos talonpoika kieltäytyi tällaisesta „maaosuudella turvaamisesta”, niin häntä uhkasi raipparangaistus kunnanhallinnossa.

jästä tabula rasan” (jonkun hra Jakovlevin sanat, joita hra Mihailovski „tervehtii koko sydämestään” — kts. s. 10 P. Struvella).

I

Siirtykäämme hra Struven teoriaan „liikaväestön luonteesta maanviljelys-Venäjäällä”. Tämä on eräs kaikkein tärkeimpiä kohtia, joissa hra Struve poikkeaa marxilaisuuden „doktriinista” malthuslaisuuden doktriiniin. Hänen käsityksensä olemuksena, joita hän kehittää väitellessään hra N. —onia vastaan, on se, että liikaväestö maanviljelys-Venäjäällä „ei ole kapitalistista, vaan niin sanoakseni tavallista, luontaistaloutta vastaavaa liikaväestöä” *.

Koska hra Struve sanoo, että hänen vastaväitteensä hra —onille „käy täydellisesti yhteen sen yleisen vastaväitteen kanssa, jonka F. A. Lange tekee Marxin suhteellisen liikaväestön teoriaa vastaan” (183, huom.), niin me otammekin ensin tämän Langen „yleisen vastaväitteen” tarkastellaksemme sitä.

Lange puhuu Marxin väestölaista „Työväenkysymyksensä” V luvussa (venäjänk. käännös, s. 142—178). Hän aloittaa siitä Marxin perusväittämästä, että „yleensä jokaista historiallisesti erikoista tuotantotapaa vastaa oma väestön kasvulakinsa, jolla on vain historiallinen merkitys. Abstraktinen lisääntymislaki on olemassa vain kasveilla ja eläimillä” ¹⁰⁰. Lange sanoo tämän johdosta:

„Ja saanemme luvan huomauttaa aluksi, että myöskään kasveja ja eläimiä varten, täsmällisesti puhuen, ei ole olemassa mitään „abstraktista” lisääntymislakia, sillä yleensä abstraktio on vain yhteisen korostamista monissa samanluontoisissa ilmiöissä” (143), ja Lange selittää Marxille perusteellisesti, mitä on abstraktio. Ilmeisesti hän ei ole yksinkertaisesti ymmärtänyt Marxin lausunnon sisältöä. Marx asettaa ihmisen tässä suhteessa vastakkain kasvien ja eläinten kanssa sillä perusteella, että ensinmainittu elää *erilaisissa*, historiallisesti muuttuvissa *yhteiskunnallisissa organismeissa*, jotka ovat yhteiskunnallisen tuotantojärjestelmän ja siis myöskin jakelujärjestelmän määräämiä. Ihmi-

* Tämän sanamuodon on hra Struve antanut artikkelissaan, joka on julkaistu „Sozialpolitisches Centralblatt” lehdessä (1893, № 1, lokakuun 2 pnä). Hän lisää, ettei hän pidä tätä katsantokantaa „malthuslaisena”.

sen lisääntymisen ehdot riippuvat välittömästi erilaisten yhteiskunnallisten organismien rakenteesta ja sen vuoksi väestölakia on tutkittava erikseen kunkin tällaisen organismin suhteen, eikä „abstraktisesti”, ilman yhteyttä yhteiskuntarakenteen historiallisesti erilaisiin muotoihin. Langen selitys, että abstraktio on yhteisen korostamista *samanluontoisissa* ilmiöissä, kääntyy kokonaan häntä itseään vastaan: me voimme pitää vain kasvien ja eläinten olemassaolon ehtoja samanluontoisina, mutta emme missään tapauksessa ihmisen, koska tiedämme, että ihminen on elänyt organisaatiotyypiltään erilaisissa yhteiskunnallisissa liitoissa.

Selostettuaan sitten Marxin teoriaa suhteellisesta liikaväestöstä kapitalistisessa maassa Lange sanoo: „ensi näkemältä saattaa näyttää siltä, että tämä teoria katkaisee sen pitkän langan, joka käy koko orgaanisen luonnon kautta aina ihmiseen saakka, että se selittää työväenkysymyksen perusteet siten, ikään kuin ihmiskunnan olemassaoloa, lisääntymistä ja täydellistymistä koskevat yleiset tutkimukset olisivat päämäärämme kannalta, s.o. työväenkysymyksen ymmärtämisen kannalta aivan tarpeettomia” (154) *.

Marxin teoria ei suinkaan katkaise lankaa, joka ulottuu koko orgaanisen luonnon läpi aina ihmiseen saakka: se vaatii vain sitä, että „työväenkysymystä”, koska se on olemassa vain kapitalistisessa yhteiskunnassa, ei ratkaistaisi ihmisen lisääntymistä koskevien „yleisten tutkimusten” perusteella, vaan kapitalististen suhteiden lakeja koskevien erikoisten tutkimusten perusteella. Mutta Lange on toista mieltä: „todellisuudessa kuitenkin”, sanoo hän, „ei asia ole niin. Ennen kaikkea on selvää, että tehdastyö jo ensimmäisissä alkeisasteissaan edellyttää *kurjuutta*” (154). Ja Lange omistaa puolitoista sivua todistellakseen tätä väittämää, joka on itsestään selvä ja joka ei vie meitä hituistaakaan eteenpäin: ensiksikin, me tiedämme, että kapitalismi itse synnyttää kurjuutta jo ennen kapitalismin kehityksen sitä vaihetta, jolloin tuotanto saa tehdasmaisen muodon, ennen kuin koneet saavat aikaan liikaväestöä; toiseksi, kapitalismia edeltänytkin — feodaalinen, maaorjuudellinen

* Ja mitä nämä „yleiset tutkimukset” voisivat olla? Jos ne tulevat sivuuttamaan huomiotta ihmisyhteiskunnan erikoiset taloudelliset muodostumat, niin ne johtavat typeryyksiin. Mutta jos niiden täytyy käsittää useampia muodostumia, niin ilmeisesti on ennen niitä tehtävä erikoisia tutkimuksia kustakin muodostumasta erikseen.

yhteiskuntajärjestelmän muoto loi omaa erikoista kurjuutta, jonka se sitten luovutti perintönä kapitalismille.

„Mutta näinkin mahtavan apulaisen [s.o. puutteen] avustuksella ensimmäisen teollisuudenharjoittajan onnistuu vain aniharvoissa tapauksissa viekoitella huomattava määrä työvoimaa uudelle työalalle. Asia käy tavallisesti seuraavalla tavalla. Paikkakunnalta, missä tehdasteollisuus on jo vallannut itselleen kansalaisoikeudet, teollisuudenharjoittaja tuo mukanaan joukon työläisiä; siihen hän liittää muutamia irtolaisia, bobyleja*, joilla ei sillä kertaa ole työtä, ja tehdastyöläisten joukon edelleen täydentäminen tapahtuu jo *varttuvan nuorison keskuudesta*” (156). Kaksi viimeisen edellistä sanaa Lange kirjoittaa kursiivilla. Nähtävästi „ihmiskunnan olemassaoloa, lisääntymistä ja täydellistymistä koskevat yleiset tutkimukset” ovat ilmenneet juuri siinä, että tehtailija värvää uusia työläisiä „varttuvasta nuorisosta” eikä kuihtuneista vanhuksista. Kunnon Lange jatkaa vielä koko sivun (157) mitalta näitä „yleisiä tutkimuksia” ja kertoilee lukijalle, että vanhemmat pyrkivät järjestämään lapsilleen toimeentulon,— että joutilaat moraalisuarnaajat aivan suotta tuomitsevat pyrkimyksen päästä pois siitä asemasta, jossa kukin on syntynyt, että on aivan luonnollista pyrkiä järjestämään lapset omalle paikalle. Vasta käytyämme läpi kaikki nämä järkeilyt, jotka ovat paikallaan ehkä vain joissakin moraalisuarnoissa, me pääsemme vihdoin itse asiaan:

„Maanviljelysmaassa, jossa maat kuuluvat pien- ja suuromistajille, ellei kansan elämäntavoissa ole vakiintunut syntymisen vapaaehtoisen rajoittamisen tendenssiä, ilmestyy kiertämättä vakituinen liikamäärä työkäsiä ja kuluttajia, jotka haluavat tulla toimeen kyseessäolevan alueen tuotteilla” (157—158). Lange esittää tämän puhtaasti malthuslaisen väittämän ilman muuta, ilman mitään todistelua. Hän toistaa sen yhä uudelleen ja uudelleen sanoen, että „joka tapauksessa tällaisen maan väestössä, vaikka se absoluuttisesti olisikin hyvin harvaa, ilmenee tavallisesti suhteellisen liikaväestön merkkejä”, että „markkinoilla *vallitsee vakituisesti* työn tarjonta, mutta sen kysyntä pysyy saman-

* Muuten: mistä nämä „bobylit” ovat ilmestyneet? Langen miellipiteen mukaan ne eivät kai ole maaoirajärjestelmän jätettä eikä pääoman herruuden tuotetta, vaan tulosta siitä, että „kansan elämäntavoissa ei ole vakiintunut syntymisen vapaaehtoisen rajoittamisen tendenssi” (s. 157)?

aikaisesti vähäisenä” (158).— mutta kaikki tämä jää kokonaan perustelematta. Mistä se johtuu, että „liikatyöläiset” ovat todellakin „kiertämätön” ilmiö? Mistä käy ilmi tämän liikamäärän yhteys siihen, että kansan elämäntavoissa ei ole syntymisen vapaaehtoisen rajoittamisen tendenssiä? Eikö olisi pitänyt ennen „kansan elämäntavoista” puhumista tarkastella niitä tuotantosuhteita, joissa tämä kansa elää? Kuvitelkaamme, että esimerkiksi ne pien- ja suuromistajat, joista Lange puhuu, olivat aineellisten arvojen tuotannossa sidotut toisiinsa seuraavalla tavalla: pienomistajat saivat suuromistajilta maaosuuksia toimeentullakseen ja tekivät siitä hyvästä päivätöitä suuromistajille, muokkasivat heidän peltojaan. Kuvitelkaamme edelleen, että nämä suhteet on rikottu, että humaniset aatteet ovat siinä määrin panneet suuromistajien päät pyörälle, että nämä ovat „vapauttaneet talonpoikansa maineen”, s.o. leikanneet talonpojilta pois noin 20 % maaosuuksista ja lopuista 80 %:sta panneet heidät maksamaan maan ostohinnan kaksinkertaiseksi korotettuna. On ymmärrettävää, että näiden talonpoikien, jotka on tällä tavalla turvattu „proletariaatin mätäpaiseelta”, täytyy toimeentullakseen tehdä edelleenkin työtä suuromistajille, mutta nyt he eivät enää tee työtä maaorjatilan voudin määräysten mukaan, kuten ennen, vaan vapaan sopimuksen mukaan — siis kaappailevat toinen toisiltaan työtä, koska he eivät enää ole toisiinsa sidottuja ja kukin isännöi itseksensä. Tämä työnkaappausjärjestys sysää kiertämättä pois joitakin talonpoikia: koska heistä maaosuuksien pienentämisen ja maksujen suurenemisen takia on tullut tilanherraan verraten heikompia, niin heidän kilpailunsa suurentaa lisätuotteen normia ja tilanherra tulee toimeen pienemmällä määrällä talonpoikia. Vahvistukoon kansan elämäntavoissa syntymisen vapaaehtoisen rajoittamisen tendenssi kuinka paljon tahansa, niin „liikamäärän” muodostuminen on kuitenkin kiertämätöntä. Langen päätelmä, joka ei ota huomioon yhteiskunnallis-taloudellisia suhteita, on vain havainnollinen todistus hänen menetelmänsä kelpaamattomuudesta. Mutta Lange ei esitä mitään sen enempää kuin samanlaisia päätelmiä. Hän sanoo, että tehtailijat siirtävät tuotannon mielellään maaseudun syrjäkulmille siitä syystä, että siellä „on aina valmiina tarvittava määrä lapsityövoimaa mihin tarkoitukseen tahansa” (161), tutkimatta sitä, mikä historian vaihe, mikä yhteiskunnallinen tuotantotapa

on luonut tämän vanhempien „valmiuden” antamaan lapsensa orjuuteen. Hänen menetelmänsä tulevat kaikkein selvimmin ilmi hänen seuraavasta päätelmästä: hän siteeraa Marxia, joka sanoo, että koneellinen teollisuus, joka antaa pääomalle mahdollisuuden ostaa naisten ja lasten työtä, tekee työläisestä „orjakauppiaan”.

„Vai siitä se kysymys olikin!” — huudahtaa Lange voitonriemuisena. — „Mutta voitaisiinko ajatella, että työläinen, joka puutteen pakosta myy omaa työvoimaansa, rupeaisi niin helposti kauppaamaan myöskin vaimoan ja lapsiaan, ellei häntä pakoittaisi tämänkin askeleen ottamiseen toisaalta puute ja toisaalta — viettelys?” (163).

Kunnon Lange on niin innostunut, että puo'ustaa työmiestä Marxia vastaan todistellen Marxille, että „puute pakottaa” työmiestä.

„...Ja mitä muuta tämä yhä pitemmälle kehittyvä puute oikeastaan onkaan kuin olemassaolon puolesta käytävän taistelun muodonvaihdos?” (163).

Sellaisiin keksintöihin johtavat „ihmiskunnan olemassaoloa, lisääntymistä ja täydellistymistä koskevat yleiset tutkimukset”! Saammeko me tietää edes mitään „puutteen” syistä, sen poliittis-taloudellisesta sisällöstä ja kehityskulusta, kun meille sanotaan, että se on olemassaolon puolesta käytävän taistelun muodonvaihdos? Niinhän voidaan sanoa mistä asiasta hyvänsä, sekä työläisen suhteesta kapitalistiin että maanomistajan suhteesta tehtailijaan ja maaorjatalonpoikaan j.n.e., j.n.e. Langen tekemä yritys oikaista Marxia ei anna meille mitään muuta kuin tällaisia sisällyksettömiä typeryyksiä tai naiiviutta. Katsokaamme nyt, mitä Langen seuraaja, hra Struve antaa tämän korjauksen vahvistukseksi järkeilyissään konkreettisesta kysymyksestä, nimittäin kysymyksestä liikaväestöstä maanviljelys-Venäjäillää.

Tavaratuotanto — aloittaa hra Struve — suurentaa maan vastaanottokykyä. „Vaihto ei vaikuta tällä tavalla ainoastaan tuotannon täydellisen teknillisen ja taloudellisen uudestijärjestämisen kautta, vaan myöskin niissä tapauksissa, jolloin tuotantotekniikka pysyy entisellä tasolla ja luontaistalous säilyttää väestön yleisessä taloudessa entisen hallitsevan merkityksen. Mutta tässä tapauksessa lyhyen elpymisen jälkeen syntyy aivan kiertämättömästi „liikaväestö”; jos kuitenkin tavaratuotanto on siihen syyssä, niin

ainoastaan: 1) *kiihokkeena*, 2) vaikeuttavana seikkana” (182). Liikaväestöä syntyisi ilman tavaratalouttakin: se on luonteeltaan epäkapitalistista.

Siinä ne väittämät, jotka tekijä on esittänyt. Aivan alusta saakka ne hämmästyttävät samalla perustelemattomuudella, jonka me näimme Langellakin: väitetään, että luontais-taloudellinen liikaväestö on kiertämätöntä, mutta ei selitetä, mikä prosessi nimenomaan sen synnyttää. Tarkastelkaamme niitä tosiasioita, joista tekijä mielestään löytää vahvistusta katsantokannoilleen.

Tilastotiedot vuosilta 1762—1846 osoittavat, että väestön lisääntyminen yleensä ei ole tapahtunut suinkaan nopeasti: vuotuinen kasvu on ollut 1,07—1,5%. Ja tällöin, Arsenjevin sanojen mukaan, se on lisääntynyt nopeammin „viljanviljelys”-lääneissä. Hra Struve tekee johtopäätöksen, että tämä „tosiasia on sängen luonteenomainen kansantalouden alkeellisille muodoille, joissa lisääntyminen on välittömästi riippuvainen maan luonnollisesta hedelmällisyydestä, joka riippuvaisuus on niin sanoaksemme kouraantuntuva”. Se on „väestön lisääntymisen ja toimeentulovälineiden välisen posuhtaisuuden lain” vaikutusta (185). „Mitä laajemmat ovat maalakeudet ja mitä suurempi on maan luonnollinen hedelmällisyys, sitä suurempi on väestön luonnollinen lisääntyminen” (186). Aivan todistamaton johtopäätös: yksinomaan sen tosiasian pohjalle, että Euroopan puoleisen Venäjän keskiosan lääneissä väestö vuodesta 1790 vuoteen 1846 lisääntyi kaikkein vähimmin Vladimirin ja Kalugan lääneissä, rakennetaan kokonainen laki väestön lisääntymisen ja toimeentulovälineiden välisestä vastaavuudesta. Mutta voidaanko „maalakeuksien” perusteella päätellä väestön toimeentulovälineistä? (Vaikka vielä myönnettäisiinkin, että noin vähälukuisten tietojen pohjalla voidaan tehdä yleisiä johtopäätöksiä.) Sillä eihän tämä „väestö” käyttänyt hankkimiaan „luonnollisen hedelmällisyyden” tuotteita suoraan itseään varten: se on jakanut ne tilanherrojen ja valtion kanssa. Eikö ole selvää, että yksi taikka toinen tilanherratalouden järjestelmä — veronmaksu tai veropäivätyöt, maksurasitusten suuruus ja niiden perimiskeinot y.m.s. — on vaikuttanut väestölle menevien „toimeentulovälineiden” määrään paljon enemmän kuin maalakeudet, jotka eivät ole tuottajain yksinomaisessa ja vapaassa hallinnassa? Eikä siinä vielä kaikki. Riippumatta niistä

yhteiskunnallisista suhteista, jotka ilmenivät maaorjuusjärjestelmässä, vaihto sitoi silloinkin väestöä: „jalostavan teollisuuden erottuminen maanviljelyksestä”, sanoo tekijä aivan oikein, „s.o. yhteiskunnallinen, kansallinen työnjako oli olemassa jo reforminedelliselläkin kaudella” (189). Herää kysymys, minkä vuoksi meidän sitten siinä tapauksessa pitäisi luulla, että vladimirilaisella kotiteollisuuden harjoittajalla tai ostelijalla, jotka asustivat suolla, oli vähemmän runsaat „toimeentulovälineet” kuin tambovilaisella tavallisella maanviljelijällä kaikkine „maan luonnollisine hedelmällisyyksineen”?

Tämän jälkeen hra Struve esittää numerotietoja maaorjäväestön määrän supistumisesta vapautuksen edellä. Ne taloustieteilijät, joiden mielipiteitä hän esittää, selittävät tämän ilmiön johtuvan „hyvinvoinnin laskusta” (189). Tekijä päätelee:

„Me koskettelimme sitä tosiasiaa, että maaorjäväestön määrä supistui vapauttamisen edellä, sillä tämä tosiasia mielestämme valaisee kirkkaasti Venäjän taloudellista asemaa tuolla kaudella. Huomattavassa osassa maata... oli väestöä ihan liiaksi silloisten teknillis-taloudellisten ja yhteiskunnallis-juridisten olojen vallitessa: nämä o'ot olivat melkein 40%:lle koko väestöstä suorastaan epäsuotuisat edes jossain määrin nopealle lisääntymiselle” (189). Mitä tekemistä tässä on Malthusin „lailla” lisääntymisen ja toimeentulovälineiden keskinäisestä sopusuhtaisuudesta, kun maaorjuuden yhteiskuntajärjestelmä ohjasi nämä toimeentulovälineet suurmaanomistajien pienen koplakunnan käsiin sivuuttaen ne suuret väestöjoukot, joiden lisääntymistä juuri tutkitaan? Mitä arvoa voidaan antaa esimerkiksi sille tekijän mielipiteelle, että kaikkein pienin väestön lisäys on ollut joko niissä lääneissä, joissa maa on huonoa ja teollisuus kehittynyt heikosti, tahi tiheästi asutuissa puhtaasti maanviljelyslääneissä? Hra Struve haluaa pitää sitä „epäkapitalistisen liikaväestön” ilmauksena, jonka olisi pitänyt tulla esiin ilman tavaratalouttakin ja joka „vastaa luontaistaloutta”. Mutta yhtä suurella ellei suuremmallakin syyllä voitaisiin sanoa, että tämä liikaväestö vastasi maaorjataloutta, että väestön hidas kasvu riippui kaikkein eniten siitä talonpoikain työn riistämisen voimistumisesta, mikä tapahtui seurauksena tavaratuotannon suurenemisesta tilanherratalouksissa, mikä taas oli seuraus siitä, että ne

alkoivat käyttää veropäivätöitä viljan tuottamiseksi *myyntiä varten* eivätkä vain omien tarpeidensa tyydyttämiseksi. Tekijän esittämät esimerkit puhuvat häntä itseään vastaan: ne puhuvat siitä, että on mahdotonta rakentaa abstraktista väestöä lisääntymisen ja toimeentulovälineiden keskinäisen sopusuhtaisuuden formulan mukaan ja sivuuttaen huomiotonta historiallisesti-erikoiset yhteiskuntasuhteiden järjestelmät ja niiden kehitysvaiheet.

Siirtyessään sitten käsittelemään reforminjälkeistä kautta hra Struve sanoo: „maaorjuuden kukistumisen jälkeen me näemme väestöhistoriassa sen saman peruspiirteen, jonka näimme ennen vapauttamistakin. Lisääntymisen energisyys on yleensä suoranaisesti riippuvainen maalakeuksista ja maaosuudesta” (198). Sitä todistellaan taulukolla, jossa talonpojat on ryhmitelty maaosuuden suuruuden mukaan ja joka osoittaa, että väestölisäys on sitä suurempi, mitä suurempi on maaosuus. „*Eikä asia voi muutoin ollakaan talouden ollessa luontaistaloutta, „itsekuluttavaa”... taloutta, joka palvelee ennen kaikkea itsensä tuottajan omien tarpeiden välitöntä tyydyttämistä*” (199).

Todellakin, *jos asia olisi siten*, jos maaosuudet palvelisivat ennen kaikkea tuottajan tarpeiden välitöntä tyydyttämistä, jos ne olisivat ainoa lähde näiden tarpeiden tyydyttämiseksi,—niin silloin ja ainoastaan silloin voitaisiin näistä tällaisista numerotiedoista johtaa yleinen lisääntymislaki. Mutta me tiedämme, ettei asia ole siten. Maaosuudet palvelevat „ennen kaikkea” tilanherrojen ja valtion tarpeita: ne otetaan pois käyttäjiltään, jos näitä „tarpeita” ei ajoissa tyydytetä; niitä verotetaan niin suuresti, että veromaksut ylittävät maaosuuksien tuottavaisuuden. Edelleen, tämä ei ole talonpojan ainoa tulolähde. Taloudessa syntyvän vaillingin — sanoo tekijä — pitää vaikuttaa preventiivisesti ja repressiivisesti väestöön. Ansiotyöt muilla paikkakunnilla, mikä vie pois aikuista miespuolista väestöä, kaiken lisäksi hidastuttaa lisääntymistä (199). Mutta jos maaosuutta viljelevän talouden vaillinki peitetään vuokrauksella tai ansiotyöstä saaduilla tuloilla, niin talonpojan toimeentulovälineet saattavat osoittautua täysin riittäviksi „energistä lisääntymistä” varten. On kiistatonta, että asiat voivat muodostua näin suotuisiksi vain talonpoikain vähemmistölle, mutta kun ei ole käsitelty erikoisesti talonpoikaisiston sisäisiä tuotantosuhteita, niin ei käy mitenkään selville,

että tämä väestönlisäys tapahtuisi tasaisesti ja ettei se olisi pääasiassa vähemmistön hyvinvoinnista johtuvaa. Ja vihdoin tekijä itse asettaa väittämänsä todistusvoimaisuuden ehdoksi luontaistalouden, mutta reformin jälkeen, kuten hän itse myöntää, tavaratuotanto tunkeutui suurena aaltona entiseen elämään. Ilmeistä on, että tekijän numerotiedot eivät kerta kaikkiaan riitä *yleisen lisääntymislain toteamiseen*. Enemmänkin, tämän lain abstraktinen „yksinkertaisuus”, lain, joka edellyttää, että käsiteltävänä olevassa yhteiskunnassa tuotantovälineet „palvelevat ennen kaikkea itsensä tuottajan omien tarpeiden välitöntä tyydyttämistä”, antaa kerrassaan väärän ja millään todistelemattoman valaistuksen mitä monimutkaisimmille tosiasioille. Esimerkki: vapauttamisen jälkeen, sanoo hra Struve, tilanherroille oli edullista vuokrata talonpojille maata. „Täten talonpoikaistolle mahdollinen elintarvikeala suureni, s.o. talonpoikaiston toimeentulon välineet suurenivat” (200). Tämä koko vuokramaan kursailematon merkitseminen „elintarvikealaksi” on aivan perusteeton ja väärä. Tekijä itse sanoo, että tilanherrat ottivat itselleen leijonan osan tuotteesta, joka oli tuotettu heidän maallaan (200), joten on vielä kyseenalaista, eikö tämä tällainen vuokraaminen (esim. työllämaksua vastaan) huonontanut vuokralleottajien asemaa, eikö se säilyttänyt heille sellaisia velvollisuuksia, jotka ovat saattaneet loppujen lopuksi supistaa elintarvikealaa. Tekijä itse sanoo edelleen, että vuokraaminen on mahdollista ainoastaan varakkaille (216) talonpojille, joiden käsissä sen pitäisi olla pikemminkin tavaratalouden laajentamiskeinona kuin keinona „itsekuluttavan” talouden lujittamiseksi. Ja vaikka olisi todistettukin, että vuokraaminen on yleensä parantanut „talonpoikaiston” asemaa, niin mitä merkitystä tällä seikalla voisi olla, kun tekijän omien sanojen mukaan vuokraukset ovat saattaneet köyhiä talonpoikia taloudelliseen häviöön (216), t.s. kun tämä toisten aseman parantuminen on merkinnyt toisille huonontumista? Talonpoikaiston harjoittamassa maanvuokrauksessa punoutuvat nähtävästi yhteen vanhat, maaorjuuden aikaiset suhteet ja uudet, kapitalistiset suhteet; tekijän abstraktiset järkeilyt, jotka eivät ota huomioon kumpiakaan, eivät ole ainoastaan auttamatta näiden suhteiden selvittämistä, vaan päinvastoin sotkevat asiaa.

On olemassa vielä eräs tekijän viittaus asiatietoihin, jotka muka vahvistavat hänen katsantokantojaan. Se on nimittäin vetoaminen siihen, että „vanha sanonta *maanpuute* on vain yleisessä käytössä oleva termi sille ilmiölle, jota tiede nimittää liikaväestöksi” (186). Tekijä aivan kuin nojautuu tällä tavalla koko narodnikkilaiseen kirjallisuuteemme, joka on kiistattomasti todennut sen tosiasian, että talonpoikain maaosuudet ovat „riittämättömiä” ja joka on tuhansia kertoja „vahvistanut” toivomustaan „talonpoikain maanomistuksen laajentamisesta” tällaisella „yksinkertaisella” ajatuksella: väestö on lisääntynyt, maaosuudet ovat pirstoutuneet — luonnollisesti talonpojat joutuvat taloudelliseen häviöön. Mutta tuskinpa tällä kuluneella narodnikkilaisella järkeilyllä „maanpuutteesta” kuitenkaan on mitään tieteellistä* merkitystä, tuskinpa se kelvannee mihinkään muuhun kuin „hyvää tarkoittaviin puheisiin” valiokunnassa, jossa pohditaan kysymystä isänmaan kivuttomasta vaeltamisesta oikeaa tietä. Tässä järkeilyssä ei puitten takaa nähdä metsää, ilmiön ulkonaisten ääriviivojen takaa ei näy asian yhteiskunnallis-taloudellista perustausta. Toisaalta äärettömien maa-alojen kuuluminen „vanha-aatelisen” järjestelmän edustajille ja toisaalta maan hankkiminen ostamalla, sellainen on se perustausta, jonka vallitessa kaikkinaisen „maanhallinnan laajentaminen” jää surkeaksi palliatiiviksi. Sekä narodnikkilaisia järkeilyjä maanpuutteesta että Malthusin „lakeja” lisääntymisen ja toimeentulovälineiden sopusuhtaisuudesta vaivaa juuri niiden abstraktinen „yksinkertaisuus”, joka ei ota huomioon kyseessä olevia konkreettisia yhteiskunnallis-taloudellisia suhteita.

Tämä katsaus hra Struven perusteluihin johtaa meidät siihen johtopäätökseen, että hänen väittämänsä, jonka mukaan liikaväestö maanviljelystä harjoittavalla Venäjällä johtuu muka lisääntymisen ja toimeentulovälineiden välistä epäsuhteesta, ei ole kerrassaan millään todistettu. Hän päättää perustelunsa seuraavalla tavalla: „ja niinpä edessämme on kuva luontaistaloudellisesta liikaväestöstä, jota tavarataloudelliset seikat sekä muut maaorjuuskauden

* Toisin sanoen tämä mielipide ei kelpaa lainkaan *selittämään* talonpoikaiston joutumista taloudelliseen häviöön ja liikaväestön muodostumista, vaikka itse „vähyden” tosiasia on kiistämätön, samoin kuin sen kärjistyminenkin väestön kasvun seurauksena. Ei tarvita tosiasian toteamista, vaan on selitettävä, mistä se on saanut alkunsa.

yhteiskunnalliselta järjestelmältä perityt tärkeät piirteet mutkistavat” (200). Tietysti jokaisesta taloudellisesta tosiasiasta, joka ilmenee maassa, missä on tapahtumassa siirtyminen „luontais”-taloudesta „tavara”-talouteen, voidaan sanoa, että tämä ilmiö on „luontaistaloudellinen, jota tavarataloudelliset seikat mutkistavat”. Voidaan sanoa päinvastoin: „tavarataloudellinen ilmiö, jota luontaistaloudelliset seikat mutkistavat” — mutta kaikki tämä ei pysty antamaan edes pienintäkään käsitystä siitä, *nimenomaan millä tavalla* liikaväestö muodostuu *kyseessäolevien yhteiskunnallistaloudellisten suhteiden* pohjalla, puhumattakaan minkään „kuvan” antamisesta. Tekijän lopullinen johtopäätös hra N. —onia ja hänen kapitalistisen liikaväestön teoriaansa vastaan Venäjällä kuuluu näin: „talonpoikamme eivät tuota riittävästi ruokaa” (237).

Talonpoikain maanviljelystuotanto antaa yhä vielä tuotteita, mitkä menevät tilanherroille, jotka saavat valtion välityksellä lunastusmaksuja,— se on vakituinen toimiala kauppa- ja koronkiskuripääomalle, joka anastaa talonpoikaisjoukon valtavalta enemmistöltä suunnattoman suuria osia tuotteesta,— ja vihdoin itse „talonpoikaiston” keskuudessa tämä tuotanto jakautuu niin mutkikkaasti, että yleinen ja keskimääräinen plus (vuokraus) osoittautuu talonpoikaisjoukoille miinukseksi, ja koko tämän yhteiskunnallisten suhteiden verkon hra Struve halkaisee aivan kuin Gordionin solmun abstraktisella ja kerrassaan perustelemattomalla päätelmällään: „tuotanto on riittämätöntä”. Ei, tämä teoria ei kestä minkäänlaista arvostelua: se vain sotkee sitä, mitä olisi tutkittava — tuotantosuhteita talonpoikain maanviljelystaloudessa. Malthuslainen formula kuvaa asian sellaiseksi, ikään kuin edessämme olisi tabula rasa eikä maaorjuudelliset ja porvarilliset suhteet, jotka kietoutuvat yhteen Venäjän talonpoikaistalouden nykyisessä organisaatiossa.

Luonnollisesti me emme voi mitenkään tyytyä hra Struven katsomusten pelkkään arvosteluun. Meidän on vielä harkittava kysymystä: mikä on hänen virheensä perustana? ja kuka kiistapuolista (hra N. —on vaiko hra Struve) on oikeassa selittäessään liikaväestöä?

Hra N. —on perustaa liikaväestöä koskevan selityksensä siihen tosiasiaan, että työläisjoukkoja on „vapautunut” elinkeinoalojen kapitalistisoitumisen johdosta. Tällöin hän

esittää numerotiedot vain suuren tehdasteollisuuden kasvusta ja jättää kokonaan huomiotta sen rinnakkaisen tosiasiain, että kotiteollisuusammatit ovat kasvaneet, mikä heijastaa yhteiskunnallisen työnjaon syvenemistä*. Hän siirtää selityksensä maanviljelyksen alalle yrittämättäkään kuvata tarkasti sen yhteiskunnallis-taloudellista organisaatiota ja sen kehitystietoa.

Vastaukseksi tähän hra Struve huomauttaa, että „kapitalistinen liikaväestö Marxin kannalta katsoen liittyy kiinteästi tekniikan edistykseen” (183), ja koska hän yhdessä hra —onin kanssa on sitä mieltä, että „tekniikka”, talonpoikaisen „talouden tekniikka ei ole juuri lainkaan edistynyt” (200), niin hän kieltäytyy tunnustamasta maanviljelys-Venäjän liikaväestöä kapitalistiseksi ja etsii sille muita selityksiä.

Hra Struven huomautus vastaukseksi hra N. —onille on oikea. Kapitalistinen liikaväestö muodostuu siten, että pääoma valtaa tuotannon haltuunsa ja supistamalla (kyseessäolevan tuotemäärän tuottamiseen) välttämättömien työläisten määrää se synnyttää liikaväestöä. Marx sanoo kapitalistisesta liikaväestöstä maanviljelyksessä seuraavaa:

„Niin pian kuin kapitalistinen tuotanto on vallannut haltuunsa maatalouden tai sikäli kuin se valtaa sitä, tällä alalla toimivan pääoman kasaantuessa alenee absoluuttisesti maatyöväen kysyntä, ilman että sen karkoittamisen ohella tapahtuisi työväen suurempaa työhönvetämistä, kuten maanviljelyksen ulkopuolisessa teollisuudessa tapahtuu. Osa maalaisväestöä on sen tähden aina valmiina siirtymään kaupunkilais- tai manufaktuuriväestöön**.(Manufaktuurilla tarkoitetaan tässä kaikkea maanviljelyksen ulkopuolista teollisuustuotantoa.) Tämä suhteellisen liikaväestön lähde pulppuaa siis alituisesti. Mutta sen alituisen pulppuaminen

* Kotiteollisuusalojemme kasvu ja uusien alojen joukottainen ilmaantuminen reformin jälkeen on tunnettu tosiasia. Niinkään tunnettua on se teoreettinen selitys tälle tosiasialle rinnan mulden kotiteollisuusalojen kapitalistisoitumisen kanssa, jonka Marx on antanut selittäessään „sisämarkkinaisen muodostumista teollisuuspääomalle” [„Das Kapital”, 2. Aufl., S. 776 u. ff.] („Pääoma”, 2. painos, s. 776 ja seur. Toim.) 101.

** Sivumennen sanoen. Tämän tosiasian tarkkailu on nähtävästi antanutkin Langelle aihetta sepustaa korjaus Marxin teoriaan, jota hän ei ole riittävästi ymmärtänyt. Sen sijaan, että olisi tätä tosiasiaa analysoidessaan ottanut lähtökohdaksi kyseessäolevan (kapitalistisen) yhteiskunnallisen tuotantotavan ja seurannut sen ilmenemistä maanviljelyksessä, hän otti ja keksi päästään kalkeinlaisia „kansan tapojen” erikoisuuksia.

edellyttää jo sitä, että itse maaseudulla on vakituista piilevää liikaväestöä, jonka laajuus tulee näkyviin vain silloin, kun viemärikanavat avautuvat poikkeuksellisen laajasti. Sen tähden maatyöläisen pitää tyytyä minimipalkkaan ja hän seisoo aina toinen jalka pauperismin suossa" („Das Kapital", 2. Aufl., S. 668)¹⁰².

Hra N. —on *ei saanut todistetuksi* maanviljelys-Venäjällä olevan liikaväestön kapitalistista luonnetta siksi, että hän ei asettanut sitä yhteyteen kapitalismin kanssa maanviljelyksessä: rajoituksensa ylimalkaiseen ja puutteelliseen huomautukseen yksityisomistuksellisen talouden kehityksestä kapitalistiseen suuntaan, häneltä jäivät kokonaan huomaamatta talonpoikaistalouden organisatiossa ilmenevät porvarilliset piirteet. Hra Struven olisi pitänyt korjata tämä hra N. —onin esityksen epätyytyväisyys, millä on hyvin tärkeä merkitys, sillä kapitalismin, sen vallitsevan aseman ja samaan aikaan vielä heikon kehityksen huomiotta jättäminen maanviljelyksessä johti luonnollisesti teoriaan sisämarkkinain puuttumisesta tai niiden supistumisesta. Sen sijaan, että hra Struve olisi johdattanut hra N. —onin teorian maanviljelyskapitalismin koskevien konkreettisten tietojen pohjalle, hän lankesi toiseen virheeseen kieltäen kokonaan liikaväestön kapitalistisen luonteen.

Pääoman tunkeutuminen maanviljelystalouteen on ominaista koko reforminjälkeiselle historialle. Tilanherrat ovat siirtyneet (hitaasti vaiko nopeasti — se on eri kysymys) vapaaseen palkkatyöhön, joka on levinnyt hyvin laajalle ja vieläpä määritellyt suurimmalta osaltaan talonpoikain ansiotulojen laadunkin; he ovat parantaneet tekniikkaa ja ottaneet käytäntöön koneita. Vieläpä poiskuoleva talouden maaorjuusjärjestelmäkin — maan antaminen talonpojille työllä maksua vastaan — on joutunut porvarillisten muutosten alaiseksi talonpoikain välisen kilvoittelun takia, mikä on johtanut vuokralleottajain aseman huononemiseen, entistä raskaampiin ehtoihin* ja siis työläisten määrän supistumiseen. Talonpoikaistaloudessa on tullut aivan selvästi näkyviin talonpoikaiston luokkajakaantu-

* Kts. esim. Karyshevia („Yhteenvedoja zemsvotillastoista", II osa, s. 266) — Donin Rostovin kihlakuntaa koskevassa kokouksessa esiintynyt maininta talonpoikain osan jatkuvasta supistumisesta skopshtshinassa¹⁰³. Taikka samaa lähdettä, V luku, § 9 — talonpoikain työllä suorittamista lisämaksuista, kun vuokrataan sato-osaa vastaan.

minen maalaisporvaristoksi ja proletariaatiksi. „Pohatat” ovat laajentaneet peltoalaa, parantaneet taloutta [vrt. V. V. „Edistyksellisiä virtauksia talonpoikaistaloudessa”] ja niiden on ollut pakko turvautua palkkatyöhön. Kaikki nämä ovat kauan sitten todettuja, yleisesti tunnustettuja tosiasioita, jotka hra Struve itsekin mainitsee (kuten alempana saamme nähdä). Ottakaamme vielä havainnollisuuden vuoksi Venäjän maaseudulla aivan tavallinen tapaus: „kulakki” on kahminut „kyläyhteisöltä”, tai oikeammin proletariatyypisiltä yhteisökumppaneiltaan parhaan palan maaosuuksista ja hoitaa siinä taloutta niiden samojen „maaosuuden saaneiden” talonpoikain työllä ja inventaariolla, joita velat ja rasitukset ahdistavat ja joita narodnikkien ihailemien yhteisöperiaatteiden voima sitoo hyväntekijäänsä — yhteiskunnallista toisiinsa mukautumista ja solidaarista toimintaa varten. Hänen talouttaan hoidetaan tietysti paremmin kuin taloudelliseen häviöön joutuneiden talonpoikain taloutta ja se vaatii paljon vähemmän työläisiä kuin siihen aikaan, jolloin tämä maapalsta oli useampien pikkuisäntien hallussa. Yksikään narodnikki ei voi kieltää sitä, että tällaiset tosiasiat eivät ole harvinaisia, vaan aivan yleisiä. Heidän teorioittensa omaperäisyytenä on vain se, että he eivät halua nimittää näitä tosiasioita niiden oikealla nimellä, eivät halua nähdä sitä, että ne merkitsevät *pääoman herruutta maanviljelyksessä*. He unohtavat sen, että *pääoman* ensimmäisenä alkeismuotona on aina ja kaikkialla ollut kauppapääoma, rahapääoma, että *pääoma* ottaa tuotannon teknillisen prosessin aina sellaisena kuin se sen tapaa ja vasta myöhemmin ryhtyy tekemään siinä teknillisiä uudistuksia. He eivät sen vuoksi näe, että „suojellessaan” (luonnollisesti sanoissa, — eikä yhtään enempiä) nykyaikaista maanviljelysjärjestelmää „koittavalta” (?) kapitalismilta he puolustavat vain *pääoman keskiaikaisia* muotoja sen uusimpien, puhtaasti porvarillisten muotojen rynnistykseltä.

Niin muodoin ei voida kieltää Venäjän liikaväestön olevan luonteeltaan kapitalistista, samoin kuin ei voida kieltää *pääoman herruutta maanviljelyksessä*. Mutta on tietysti kerrassaan typerää olla ottamatta huomioon *pääoman kehitystasetta*, kuten hra N. —on tekee, joka intoutuu niin, että pitää sitä melkein täydellisesti muotou-

tuneena ja keksii sen tähden teorian sisämarkkinain supistumisesta tai niiden puuttumisesta, vaikka todellisuudessa pääoma, joka tosin on jo vallitsevana, on kuitenkin vielä suhteellisesti heikosti kehittyneessä muodossaan; sen täydelliseen kehitysasteeseen saakka, tuottajan täydelliseen irroittamiseen tuotantovälineistä on vielä paljon väliasteita, ja maanviljelyskapitalismin jokainen askel eteenpäin merkitsee sisämarkkinain *kasvua*, jotka Marxin teorian mukaan maanviljelyskapitalismi juuri luokin,— ja jotka eivät ole Venäjällä supistumassa, vaan päinvastoin muodostumassa ja kehittymässä.

Tästä meidän maanviljelyskapitalismimme kuvauksesta, vaikkakin aivan yleisestä kuvauksesta *, me näemme edelleen, ettei tämä kapitalismi käsitä *kaikkia* yhteiskunnallistaloudellisia suhteita maaseudulla. Sen rinnalla me näemme yhä vielä maaorjuudellisiakin suhteita — sekä taloudellisella alalla (esim. poisleikattujen maiden vuokraaminen työllämaksua ja luontaismaksua vastaan — siinä ovat olemassa kaikki maaorjatalouden tunnusmerkit: sekä „vastavuoroiset palveukset” luontaismuodossaan tuottajan ja tuotantovälineiden omistajan välillä että tuottajan riisto *kiinnittämällä* hänet maahan eikä eristämällä häntä tuotantovälineistä) että vieläkin enemmän yhteiskunnallisella ja juridis-poliittisella alalla (pakollinen „maaosuudella turvaaminen”, kiinnitys maahan, s.o. liikkumisvapauden puuttuminen, lunastusmaksujen suoritus, s.o. samaisen veron suoritus tilanherralle, joutuminen etuoikeutetussa asemassa olevien maanomistajien alaiseksi oikeus- ja hallintolaitoksen alalla j.n.e.); nämä suhteet johtavat myös epäilemättä talonpojan taloudelliseen häviöön ja työttömyyden muodostumiseen, maahan kiinnitettyjen batrakkien „liikakansoittumiseen”. Nykyaikaisten suhteiden kapitalistisen perustan ei pidä salata näitä „vanha-aatelisen” kerrostuman yhä vieläkin mahtavia jätteitä, joita kapitalismi *ei ole vielä hävittänyt* nimenomaan sen vuoksi, että se on heikosti kehittyntä. Kapitalismin kehityksen epätäydellisyys, „Venäjän takapajuisuus”, jota narodnikit pitävät „onnena” **, on „onneksi” ainoastaan jalosukuille

* Siitä tulee yksityiskohtaisemmin puhe alempana, erikseen talonpojista ja tilanherroista.

** Hra Juzhakov „Russkoje Bogatstvossa”.

riistäjille. Nykyisessä „liikakansoittumisessa” on kapitalististen peruspiirteiden ohella siis vielä maaorjuudellisiakin piirteitä.

Kun me vertaamme tätä viimeksimainittua väittämää hra Struven väittämään siitä, että „liikaväestössä” on luontaistaloudellisia ja tavarataloudellisia piirteitä, niin me huomaamme, ettei edellinen sulje pois jälkimmäistä, vaan että se päinvastoin sisältyy siihen: maaorjuus kuuluu „luontaistaloudellisiin”, kapitalismi — „tavarataloudellisiin” ilmiöihin. Toisaalta hra Struven väittämässä ei ole sanottu tarkasti, mitkä *suhteet* nimenomaan ovat luontaistaloudellisia ja mitkä tavarataloudellisia, ja toisaalta se vie meidät takaisin Malthusin perusteettomiin ja sisällyksettömiin „lakeihin”.

Näistä epäkohdista johtui luonnollisesti, että myöhempi esitys on epätydyttävää. „Millä tavalla”, kysyy tekijä, „millä perustoilla meidän kansantaloutemme voidaan uudestijärjestää?” (202). Kummallinen kysymys, joka on taaskin muotoiltu kerrassaan professorimaisesti, juuri siten kuin herrat narodnikit, jotka toteavat nykyolot epätydyttäviksi ja valikoivat parempia teitä isänmaalle, ovat tottuneet asettamaan kysymyksiä. „Meidän kansantaloutemme” on kapitalistista taloutta ja sen järjestämisestä ja „uudestijärjestämisestä” määrää porvaristo, joka „hoitaa” tätä taloutta. Mahdollista uudestijärjestämistä koskevan kysymyksen asemesta olisikin pitänyt asettaa kysymys tämän porvarillisen talouden johdonmukaisista kehitysaskelmista,— se olisi pitänyt tehdä juuri sen teorian kannalta, jonka nimessä tekijä vastaa niin mainiosti hra V. V:lle, joka julistaa hra N. —onin „ehdottomaksi marxilaiseksi”, ettei tällä „ehdottomalla marxilaisella” ole aavistustakaan luokkataistelusta ja valtion luokka-alkuperästä. Jos kysymyksen asettelua olisi muutettu tähän suuntaan, niin se olisi taannut sen, että tekijä olisi välttynyt sellaisilta sekavilta ajatuksilta „talonpoikaiston” suhteen, jollaisia saamme lukea s. 202—204.

Tekijä aloittaa siitä, että talonpoikaistolla ei ole riittävästi osuusmaata, että vaikka se korvaakin tämän puutteen vuokraamalla maata, niin „huomattava osa talonpoikaista” kuitenkin kärsii *aina* maan puutetta; talonpoikaistosta ei voida puhua kokonaisuutena, sillä se merkitsisi puhumista

harhakuvitelma * (s. 203). Ja tästä tehdään välittömästi johtopäätös:

„Joka tapauksessa riittämätön tuotanto on kansantalou-
temme tärkein, määräävä tosiasia” (s. 204). Kerrassaan
perusteeton väite, eikä sillä ole mitään yhteyttä edelliseen:
miksi ei „tärkeimpänä, määräävänä tosiasiana” ole
se, että talonpoikaisto kokonaisuutena on harhakuvitelma,
koska sen sisällä muodostuvat toisilleen vihamieliset luokat?
Tekijä esittää johtopäätöksensä ilman mitään numerotietoja,
analysoimatta lainkaan „riittämätöntä tuotantoa” koskevia
tosiasioita [mikä „riittämätön tuotanto” ei kuitenkaan estä
vähemmistöä hankkimasta rikkautta enemmistön kustan-
nuksella] tai talonpoikaiston jakaantumista koskevia tosi-
asioita,— yksinkertaisesti vain jonkin malthuslaisen ennak-
koluulon pohjalla.— „Sen vuoksi”, jatkaa hän, „maanvil-
jelystyön tuottavaisuuden kohoaminen on Venäjän
talonpoikaistolle välittömästi eduksi ja siunaukseksi” (204).
Me olemme ymmällä: tekijä vast’ikään esitti narodnikkeja
vastaan vakavan (ja ehdottoman oikean) syytöksen „harha-
kuvitelma” ja „talonpoikaistosta” yleensä järkeilemisen
johdosta, mutta nyt hän ottaa itse tämän harhakuvitelman
analyysiinsä! Kun suhteet tämän „talonpoikaiston” sisällä
ovat sellaiset, että vähemmistö tulee „taloudellisesti van-
kaksi”, mutta enemmistö proletarisoituu, kun vähemmistö
laajentaa maaomaisuutta ja rikastuu, mutta enemmistö
kärnsii aina maan puutetta ja joutuu taloudellisesti häviöön,
niin miten voidaan puhua yleensä prosessin „edullisuu-
desta ja siunauksellisuudesta”? Tekijä halusi nähtävästi
sanoa, että prosessi on edullista talonpoikaiston kummalle-
kin osalle. Mutta siinä tapauksessa hänen olisi ensinnäkin
pitänyt käsitellä kummankin eri ryhmän asemaa ja tutkia
niitä erikseen, ja toiseksi, koska ryhmien välillä on antagan-
nismia, olisi pitänyt täsmällisesti määrittellä, kumman
ryhmän kannalta tässä puhutaan „edullisuudesta ja siu-
nauksellisuudesta”. Tämä esimerkki vahvistaa yhä uudel-
leen ja uudelleen, kuinka epätydyttävää ja keskeneräistä on
hra Struven objektivismi.

Koska hra N. —on on tästä asiasta aivan päinvastaista
mieltä ja kun hän väittää, että „maanviljelystyön tuotta-

* „Hra Golubevin mainioissa artikkeleissaan esittämien mielipiteiden perus-
puutteena on juuri se, että hän ei pääse millään konstilla eroon tuosta harhakuvi-
telmasta” (203).

vaisuuden suureneminen *, jos tuotteet tuotetaan tavaran muodossa, ei voi palvella kansan hyvinvoinnin kohottamista” („Katsauksia”, s. 266),— niin hra Struve ryhtyykin nyt kumoamaan tätä mielipidettä.

Ensiksikin, sanoo hän, se talonpoika, jota nykyinen kriisi on painanut koko voimallaan, tuottaa viljaa omaa kulutustaan varten; hän ei myy viljaa, vaan itse ostaa sitä lisää. Sellaiselle talonpojalle — ja heitä on likipitään 50% (yhden hevosen omistajat ja hevosettomat) eikä missään tapauksessa vähempää kuin 25% (hevosettomat) — on työn tuottavaisuuden kohoaminen joka tapauksessa edullista, viljanhinnan alenemisesta huolimatta.

Niin, tietysti tuottavaisuuden kohoaminen olisi sellaiselle talonpojalle edullista, jos hän jaksaisi pitää taloutensa ja kohottaa sitä korkeammalle asteelle. Mutta juuri näitä edellytyksiähän ei olekaan yhden hevosen omistavilla ja hevosettomilla talonpojilla. He eivät pysty pitämään nykyistä talouttaan, jossa työvälineet ovat alkeellisia ja maa muokataan huolimattomasti j.n.e., puhumattakaan tekniikan parantamisesta. Tuo tekniikan kehittyminen on tavaratalouden kasvun tulos. Ja kun tavaratuotannon kehityksen tälläkin asteella viljan myynti on välttämätöntä niillekin talonpojille, jotka joutuvat ostamaan lisää viljaa, niin seuraava aste tekee tämän myymisen vieläkin välttämättömämmäksi (tekijä itsekin myöntää välttämättömäksi siirtymisen luontaistaloudesta tavaratalouteen), ja maanviljelyskulttuurin kohottaneiden isäntien kilpailu pakko-luovuttaa hänet heti kiertämättä ja lopullisesti, muuttaa hänet proletaarista, joka oli sidottu maahan, proletaariksi, joka on vapaa kuin lintu. En halua laisinkaan sanoa, että tämä muutos olisi *hänelle* epäedullinen. Päinvastoin, koska tuottaja kerran on joutunut pääoman kynsiin — ja se on kiistämättä tapahtunut tosiasia käsiteltävänä olevaan talonpoikaisryhmään nähden — niin täydellinen vapaus on hänelle sängen „edullista ja siunauksellista”, sillä se antaa hänelle mahdollisuuden vaihtaa isäntiä ja antaa hänelle vapaat kädet toimia. Mutta herrojen Struven ja N. —onin väittelyä ei käydä lainkaan *tällaisten* näkökohtien alalla.

Toiseksi, jatkaa hra Struve, hra N. —on „unohtaa, että maanviljelystyön tuottavaisuuden kohottaminen on mah-

* „Miten suotavaa ja välttämätöntä” se „sitten olisikaan”, lisää hra N. —on.

dollista ainoastaan tekemällä muutoksia talouden tai pelto-
viljelyksen *tekniikassa ja systeemissä*" (206). Todellakin,
hra N. —on unohtaa sen, mutta tämä näkökohta vain
vahvistaa teesiä vähäväkisten talonpoikain, „proletaari-
tyyppisten” talonpoikain lopullisen pakkoluovuttamisen
kiertämättömyydestä. Tekniikan muuttamiseksi parempaan
päin tarvitaan vapaita rahavaroja, mutta näillä talonpojilla
ei ole edes elintarvikevaroja.

Ko'manneksi, lopettaa tekijä, hra N. —on on väärässä
väittäessään, että maanviljelystyön tuottavaisuuden kohoami-
nen pakottaa kilpailijoita alentamaan hintaa. Tällaista
alentamista varten, sanoo hra Struve aivan oikein, on välttä-
mätöntä, että maanviljelystyömme tuottavaisuus ei ainoas-
taan saavuttaisi länsieurooppalaista tuottavaisuutta [siinä
tapauksessa me tulemme myymään tuotteen yhteiskun-
nallisesti välttämättömän työn tason mukaan], vaan myös-
kin sivuuttaisi sen.—Tämä vastaväite on kyllin perus-
teltu, mutta se ei vielä puhu mitään siitä, mille „talonpoi-
kaiston” osalle nimenomaan ja minkä ansiosta tämä
tekniikan parantuminen on oleva edullista.

„Turhaan hra N. —on yleensä niin kovasti pelkää maan-
viljelystyön tuottavaisuuden kasvua” (207). Hra Struven
mielestä se johtuu hänellä siitä, että hän ei voi käsit-
tää maatalouden edistystä mitenkään muuten kuin
ekstensiivisen maanviljelyksen edistyksenä, jolloin koneet
työntävät yhä enemmän ja enemmän syrjään työ-
läisiä.

Tekijä luonnehtii hyvin sattuvasti hra N. —onin suhdetta
maanviljelystekniikan kasvuun sanalla: „pelko”; hän on
aivan oikeassa siinä, että tämä pelko on typerää. Mutta
meistä tuntuu siltä, että hänen perustelunsa eivät koske
hra N. —onin perusvirhettä.

Pitäessään muka kaikella täsmällisyydellä kiinni marxi-
laisuuden opista hra N. —on tekee kuitenkin jyrkän eron
kapitalistisessa yhteiskunnassa tapahtuvan kapitalistisen
maanviljelyksen kehityksen ja jalostavan teollisuuden kehi-
tyksen välillä,—tekee eron siinä suhteessa, että viimeksi-
mainittuun nähden hän tunnustaa kapitalismin toiminnan,
sen suorittaman työn yhteiskunnallistamisen, olevan edis-
tyksellistä, mutta ensinmainittuun nähden hän ei tunnusta
sitä. Jalostavaan teollisuuteen nähden hän sen vuoksi „ei
pelkää” työn tuottavaisuuden kohoamista, mutta maanvil-

jelyksen alalla „pelkää”, vaikka asian yhteiskunnallistaloudellinen puoli ja tämän prosessin heijastuminen yhteiskunnan eri luokissa on aivan yhtäläinen kummassakin tapauksessa... Marx ilmaisi tämän väittämän erittäin selvästi seuraavassa huomautuksessaan: „Filantrooppiset englantilaiset taloustieteilijät, kuten Mill, Rogers, Goldwin Smith, Fawcett y.m. ja John Brightin ja kumpp. tapaiset liberaaliset tehtailijat kysyvät englantilaisilta maanomistaja-ylimyksiltä, minne ovat tuhannet talonpoikamme joutuneet, niin kuin jumala kysyi Kainilta hänen veljeään Abelialta? — Mutta mistä te sitten olette tulleet? Noiden talonpoikien hävittämisestä. Mutta minkä vuoksi te ette kysy, mihin ovat itsenäiset kankurit, kehrääjät ja käsityöläiset joutuneet?” („Das Kapital”, I, S. 780, Anm. 237 *). Viimeinen lause samaistaa havainnollisesti maanviljelyksen alalla työskentelevien pientuottajain kohtalon pientuottajain kohtaloon jalostavassa teollisuudessa, korostaa porvarillisen yhteiskunnan luokkien muodostumista kummassakin tapauksessa **. Hra N. —onin perusvirhe on juuri siinä, että hän sivuuttaa huomiotta nämä luokat, niiden muodostumisen talonpoikaistossamme, eikä pidä tehtävänään seurata kaikella täsmällisyydellä näiden luokkien välisen vastakohtaisuuden kehitystä niiden kaikilla johdonmukaisesti toisiaan seuraavilla asteilla.

Mutta hra Struve ei aseta kysymystä lainkaan tällä tavalla. Hän ei ainoastaan jätä korjaamatta mainittua hra N. —onin virhettä, vaan päinvastoin toistaa sen itsekän käsittellen luokkien yläpuolella olevan professorin näkökannalta edistykseen „edullisuutta” „talonpoikaistolle”. Tämä yritys nousta luokkien yläpuolelle johtaa siihen, että tekijän väittämät ovat äärettömän hämäriä, ja tämä hämäryys menee niin pitkälle, että siitä voidaan tehdä porvarilliset johtopäätökset: sitä kiistattoman oikeata väittämää vastaan, että kapitalismi maanviljelyksessä (samoin kuin kapitalismi teollisuudessakin) huonontaa tuottajan asemaa, hän esittää väittämän, että nämä muutokset ovat yleensä „edullisia”. Se on samaa kuin jos joku, järkeillessään koneiden merkityksestä porvarillisessa yhteiskunnassa, alkaisi kumota sitä romantiikko-taloustieteilijän teoriaa, että ne huonontavat

* „Pääoma”, I osa, s. 780, huom. 237 104. Toim.

** Kts. varsinkin XXIV luvun § 4: „Kapitalististen maanvuokraajain synty”. S. 773—776 105.

työtätekevien asemaa, todisteluilla edistyksen „edullisuudesta ja siunauksellisuudesta” yleensä.

Hra Struven mielipiteeseen narodnikki luultavasti vastaa: hra N. —on ei pelkää työn tuottavaisuuden kohoamista, vaan porvarillisuutta.

Sitä, että tekniikan edistys maanviljelyksessä meidän kapitalistisissa oloissamme on yhteydessä porvarillisuuteen, sitä ei ole epäilemistä, mutta narodnikeilla ilmenevä „pelko” on tietysti kerrassaan typerää. Porvarillisuus on jo todellisen elämän tosiasia, työ on jo maanviljelyksessäkin alistettu pääomalle, eikä pidä „pelätä” porvarillisuutta, vaan sitä, että tuottaja ei tajua tätä porvarillisuutta, ettei hänellä ole kykyä puolustaa etujaan tätä porvarillisuutta vastaan. Siksi ei pidä toivoa kapitalismin kehityksen pidättämistä, vaan päinvastoin sen täydellistä kehitystä, sen kehittymistä loppuun saakka.

Osoittaaksemme yksityiskohtaisemmin ja täsmällisemmin, mihin se virhe perustuu, minkä hra Struve teki käsitellessään maanviljelystä kapitalistisessa yhteiskunnassa, yritämme kuvata (aivan yleispiirteisissään) luokkien muodostumisprosessia rinnan niiden tekniikassa tapahtuvien muutosten kanssa, jotka ovat antaneet aiheita näille ajatuksille. Hra Struve tekee tällöin jyrkän eron ekstensiivisen maanviljelyksen ja intensiivisen maanviljelyksen välillä ja pitää hra N. —onin erehdysten alkujuurena sitä, että hän ei halua tietää mitään muuta kuin ekstensiivisen maanviljelyksen. Me yritämme todistaa, että hra N. —onin *perusvirhe* ei ole tämä ja että maanviljelyksen muuttuessa intensiiviseksi porvarillisen yhteiskunnan luokkien muodostuminen on olemukseltaan samanlaista kuin ekstensiivisenkin maanviljelyksen kehittyessä.

Ekstensiivisestä maanviljelyksestä ei tarvitse paljon puhua, sillä hra Struvekin myöntää, että tässä tapauksessa porvaristo tunkee pois „talonpoikaista”. Mainitsemme vain kaksi kohtaa. Ensiksi. Tekniikan edistyksen saa aikaan tavaratalous; sen toteuttamiseksi isännällä täytyy olla vapaita, ylimääräisiä [hänen kulutukseensa verraten ja hänen tuotantovälineittensä uusintamiseen verraten ylimääräisiä] *rahavaroja*. Mistä nämä varat voidaan saada? Nähtävästi niitä ei voida saada mistään muualta kuin siitä, että kiertokulku: tavara—raha—tavara muuttuu kiertokulkuksi: raha—tavara—raha lisääntyneenä. Toisin sanoen

nämä varat voidaan saada ainoastaan pääomasta, *kauppa- ja koronkiskuripääomasta*, niiltä samoilta „nylkyreiltä, kulakeilta, kauppiailta” j.n.e., joita Venäjän naiivit narodnikit *eivät* katso kapitalismiin kuuluviksi, vaan „ryöstösaa-*listukseen*” kuuluviksi (ikään kuin kapitalismi ei olisi ryöstösaalistusta! ikään kuin Venäjän tosiolot eivät osoittaisi meille tämän „ryöstösaalistuksen” kaikenlaisten muotojen välistä keskinäistä yhteyttä — kaikkein primitiivisimmästä ja alkukantaisimmasta kulakistosta kaikkein uusiaikaisimpaan, järkiperaisimpään yritteliäisyyteen saakka!) *. Toiseksi, pankaamme merkille hra N. —onin kummallinen suhde tähän kysymykseen. Sivulla 233 olevassa toisessa huomautuksessa hän kumoo „Etelä-Venäjän talonpoikaista-*lous*”-teoksen kirjoittajan V. J. Postnikovin mielipiteen. Postnikov sanoo, että koneet ovat suurentaneet talonpoikaista-*louden* työalaa tasan kaksinkertaiseksi, 10:stä desjatiinasta 20:een desjatiinaan työläistä kohti, ja että sen vuoksi „Venäjän köyhyyden” syynä on „talonpoikaista-*louden* pieni koko”. Toisin sanoen: tekniikan kasvu porvarillisessa yhteiskunnassa johtaa pienten ja takapajuisten talouksien pakko-*luovutukseen*. Hra N. —on väittää vastaan: huomenna tekniikka voi suurentaa työalaa vielä kolminkertaisesti. Silloin täytyy 60:n desjatiinan taloudet muuttaa 200:n ja 300:n desjatiinan talouksiksi.— Tällainen perustelu maanviljelyksemme porvarillisuutta koskevaa väittämää vastaan on yhtä naurettavaa kuin jos joku alkaisi todistella tehdaskapitalismia heikoksi ja voimattomaksi sillä perusteella, että nykyinen höyrykone joudutaan „huomenna” vaihtamaan sähkökoneeseen. „Samoin on tietämätöntä, mihin joutuu miljoonalukuinen vapautuva työvoima”, — lisää hra N. —on vaatien porvaristoa eteensä tuomiolle ja unohtaen sen, ettei porvaristoa voi tuomita kukaan muu kuin itse tuottaja. Työttömien reserviarmeijan muodostuminen on

* Herroilla narodnikella on vielä eräs hyvin syvälinen keino, jolla he hämäävät teollisuuskapitalismin juuria „kansantuotannossa”, s.o. „kansan” koronkiskuruudessa ja kulakistossa. Kulakki vie „säätönsä” valtionpankkiin; hänen talletuksensa antavat pankille kansanrikkauden kasvuun, kansan „säätö-*rahojen*. kansan yritteliäisyyden, kansan luottokykyisyyden kasvuun nojautuen mahdollisuuden lainata rahaa englantilaiselta. Lainaksi otetuilla rahoilla „valtio” avustaaakin... *kapitalisteja* — voi miten lyhytnäköistä politiikkaa! miten surkultavaa „nykyaikaisen tieteen” ja „nykyaikaisten siveysaatteiden” sivuuttamista! Nyt kysytään, eikö tosiaankaan ole selvää, että jos valtio antaisi nämä rahat (kapitalistien rahat) „kansantuotannon” hyväksi eikä kapitalismin hyväksi, — niin meillä Venäjällä ei olisikaan kapitalismia, vaan „kansantuotanto”?

yhtä välttämätön seuraus koneiden käytöstä porvarillisessa maanviljelyksessä kuin porvarillisessa teollisuudessaakin.

Näin siis ekstensiivisen maanviljelyksen kehityksen suhteen ei ole epäilystä siitä, etteikö tekniikan edistys tavartalouden aikana johtaisi „talonpojan” muuttumiseen toisaalta farmariksi (ymmärtäen farmarilla yksityisyrittäjää, kapitalistia maanviljelyksessä) ja toisaalta batrakiksi ja päiväläiseksi. Tarkastakaamme nyt sitä tapausta, jolloin ekstensiivinen maanviljely muuttuu intensiiviseksi. Hra Struve odottaa nimenomaan tältä prosessilta „etuja” „talonpojalle”. Jottei syntyisi väittelyä sen aineiston kelvollisuudesta, jonka mukaan me tätä siirtymistä kuvaamme, käytämme teosta: „Höyrykulkuneuvojen vaikutus maatalouteen”, kirjoittanut hra A. I. Skvortsov *, jota hra Struve niin ylenpalttisesti ylistelee.

Kirjansa IV osan 3. luvussa hra A. Skvortsov käsittelee „maanviljelystekniikan muuttumista höyrykulkuneuvojen vaikutuksesta” ekstensiivisissä ja intensiivisissä maissa. Katsokaamme, miten kuvataan tätä muutosta *tiheään asutuissa ekstensiivisissä maissa*. Voidaan olettaa Euroopan Venäjän keskiosan sopivan tähän kuvaukseen. Hra Skvortsov ennustaa sellaisessa maassa tapahtuvan niitä samoja muutoksia, jotka hra Struven mielestä tulevat kiertämättä tapahtumaan Venäjälläkin, nimittäin: muuttumaan intensiivisen maanviljelyksen maaksi, jossa on kehittynyt tehdastuotanto.

Seuratakkaamme hra A. Skvortsovia (§§ 4—7, s. 440—451).

Ekstensiivinen maa **. Hyvin huomattava osa väestöstä harjoittaa maanviljelystä. Elinkeinojen yksipuolisuudesta johtuu markkinoiden puute. Väestö on köyhää ensinnäkin talouksien pienuuden takia ja toiseksi sen takia, ettei ole vaihtoa: „voidaan sanoa, että muiden tarpeiden tyydyttä-

* Kirjallisuudessamme on totuttu pitämään häntä marxilaisena. Siihen on yhtä vähän perusteita kuin hra N. —ontnkaan pitämiseen marxilaisena. Hra A. Skvortsov ei myöskään tunne luokkataisteluoppia eikä oppia valtion luokkakuolemasta. Hänen käytännölliset ehdotuksensa, joita hän on tehnyt julkaisussa „Taloudellisia tutkielmia”, eivät eroa lainkaan tavallisista porvarillisista ehdotuksista. Kun hän suhtautuu Venäjän tosioihin selväjärkemmin kuin herrat narodnikit, niin *yksistään* sillä perusteella olisi marxilaisina pidettävä myöskin hra B. Tshitsheriniä ja monia muita.

** Hra A. Skvortsov huomauttaa, että ekstensiivisellä maalla tarkoitetaan tavallisesti harvaan asuttua maata (s. 439, huom.). Hän pitää tätä määritelmää vääränä ja esittää seuraavat ekstensiivisyyden tunnusmerkit: 1) satoisuuden suuri epävakaisuus; 2) viljelyskasvien yksipuolisuus ja 3) sisäisten markkinain puuttuminen, t.s. ettei ole suurkaupunkeja, joihin jalostava teollisuus olisi keskittynyt.

minen, lukuunottamatta ruokaa, jota maanviljelijä itse tuottaa, tapahtuu yksinomaan alkeellisen käsityön tai, kuten meillä sanotaan, kotiteollisuustuotannon tuotteilla”.

Rautateiden rakentaminen kohottaa maanviljelystuotteiden hintoja ja siis lisää väestön ostokykä. „Rautatien mukana maahan tulee tulvimalla halpoja manufaktuuri- ja tehdastuotteita”, jotka köyhdyttävät paikallisia kotiteollisuuden harjoittajia. Se on ensimmäinen syy „monien talouksien romahtamiseen”.

Tämän saman ilmiön toisena syynä ovat katovuodet. „Maanviljelystä on samaten harjoitettu tähän saakka alkeellisella tavalla, s.o. aina epäratsionaalisesti, joten kato ei siis ole mikään harvinainen ilmiö, ja rautatien rakentamisen jälkeen ei tuotteen kallistumista, mikä ennen johtui kadosta, joko ilmene ollenkaan tai ainakin se vähenee huomattavasti. Sen tähden heti ensimmäisen katovuoden luonnollisena seurauksena tällöin on tavallisesti monien talouksien romahtaminen. Tämä seuraa sitä pikemmin, mitä pienempiä yleensä ovat olleet normaalisatojen ylijäämät ja mitä enemmän väestön on pitänyt turvautua kotiteollisuudesta saataviin ansioihin”.

Sitä varten, jotta voitaisiin selviytyä ilman kotiteollisuuselinkeinoja ja turvata itsensä kadolta siirtymällä intensiiviseen (ratsionaaliseen) maanviljelykseen,— tarvitaan ensiksikin suuria ylijäämiä rahavaroissa (maanviljelystuotteiden myynnistä korkeammilla hinnoilla) ja toiseksi, väestön intelligenttivoimaa, jota ilman järkipörsäisyyden ja intensiivisyyden kohottaminen on mahdotonta. Väestöjoukoilla ei tietenkään ole näitä ehtoja: vain vähemmistö voi tyydyttää nämä vaatimukset*.

„Liikaväestö, joka on syntynyt tällä tavalla [s.o. seurauksena monien talouksien „likvidoisesta”, jotka ovat joutuneet taloudelliseen häviöön kotiteollisuuselinkeinojen lamaantumisen ja maanviljelyksen asettamien suurempien vaatimusten takia], joutuu osittain niihin talouksiin, jotka selviytyvät tästä tilanteesta onnellisemmin ja jotka saavat mahdollisuuden lisätä tuotannon intensiivisyyttä” (s.o. „joutuvat” niihin tietysti palkkatyöläisiksi, batrakeiksi ja päivä-

---

* „Tällaisen maan suhteen (joka on tiheästi asuttu talouskulttuurin ollessa kyseessäolevalla tasolla) meidän täytyy olettaa, että toisaalta vähäiset ylijäämät ja toisaalta väestön alhainen sivistystaso pakoittavat muuttuneissa olosuhteissa monet taloudet häviämään” (442).

läisiksi. Hra A. Skvortsov ei sitä sano, mahdollisesti arvelen, että se on muutenkin liian selvää). Tarvitaan suurempaa elävän voiman kulutusta, sillä markkinain läheisyys, minkä parannetut kulkutiet saavat aikaan, tekee mahdolliseksi tuottaa vaikeasti kuljetettavia tuotteita, „joiden tuottamiseen useimmiten tarvitaan huomattavaa elävän työvoiman kulutusta”. „Tavallisesti kuitenkin”, jatkaa hra Skvortsov, „hajoamisprosessi käy paljon nopeammin kuin säilyneiden talouksien paranemisprosessi, ja osan taloudelliseen häviöön joutuneista isännistä täytyy muuttaa ainakin kaupunkeihin, ellei kokonaan pois maasta. Tämä osa onkin muodostanut perusjoukon Euroopan kaupunkien väenlisäyksessä rautateiden rakentamisen jälkeen”.

Edelleen. „Liikaväestön olemassaolo merkitsee halpoja työkäsia”. „Maan ollessa hedelmällistä (ja suotuisissa ilmastosuhteissa...) tässä ovat olemassa kaikki mahdollisuudet sellaisten kasvien viljelemiselle ja yleensä sellaisten maanviljelystuotteiden tuotannolle, jotka vaativat suurta työvoiman kulutusta maa-alan yksikköä kohti” (443), sitäkin suuremmalla syyllä, kun talouksien pieni koko („vaikka ne mahdollisesti suurenevätkin entiseen verraten”) vaikeuttaa koneiden käyttöönottamista. „Tämän ohella ei myöskään peruspääoma pysy muuttumattomana, ja ennen kaikkea elottoman inventaarion täytyy muuttaa luonnettaan”. Ja koneiden ohella „maan paremmin muokkaamisen tarpeellisuus johtaa siihen, että entisten alkeellisten työkalujen tilalle otetaan parannettuja työkaluja, puun tilalle tulee rauta ja teräs. Tämä uudistus aiheuttaa välttämättömästi sen, että tänne syntyy tällaisia työvälineitä valmistavia tehtaita, sillä käsityömenetelmillä ei niitä voida valmistaa vähänkään siedettävästi”. Tämän teollisuusalan kehitystä edistävät seuraavat tekijät: 1) se, että on välttämätöntä saada nopeasti kone tai sen osa; 2) „työkäsia on paikalla runsaasti, ja ne ovat halpoja”; 3) polttoaine, rakennukset ja maa ovat halpoja; 4) „talousyksikköjen pienuus johtaa siihen, että työkalujen kulutus suurenee, sillä tunnettua on, että pienet taloudet tarvitsevat suhteellisesti enemmän kalustoa”. Muutkin tuotantoalat kehittyvät. „Yleensä kehittyä kaupunkilaiselämä”. Välttämättömyyden pakosta kehittyä *vuoriteollisuus*, „sillä toisaalta ilmestyy suuret määrät vapaita työkäsia, ja toisaalta rautateiden ansiosta sekä koneellisen ja muun jalostavan teollisuuden

kehityksen ansiosta lisääntyy vuoriteollisuustuotteiden kysyntä.

Näin ollen sellainen seutu, joka ennen rautatien rakentamista on ollut tiheään asuttua ekstensiivisen maanviljelyksen seutua, muuttuu enemmän tai vähemmän nopeasti hyvin intensiivisen maanviljelyksen seuduksi, jossa on enemmän tai vähemmän kehittynyt tehdastuotanto". Intensiivisyyden voimistuminen ilmenee peltoviljelysjärjestelmän muuttumisena. Kolmivuoroviljelys ei ole mahdollinen sadon epävakaisuuden takia. Täytyy siirtyä „hedelmöittävään monivuoroviljelysjärjestelmään”, joka ehkäisisi satojen häilyväisyyden. *Täydellistä monivuoroviljelysjärjestelmää* *, joka vaatii erittäin suurta intensiivisyyttä, ei tietenkään voida saada heti käytäntöön. Sen vuoksi aluksi otetaan käytäntöön *monivuoroviljelys viljakasvien alalla* [oikea kasvivuorottelu], kehittyvät karjanhoito ja *kylvöheinän viljelys*.

„S:is loppujen lopuksi meidän tiheästi asuttu ekstensiivinen seutumme muuttuu enemmän tai vähemmän nopeasti, sikäli kuin kulkulaitos kehittyy, korkeasti intensiivisen talouden seuduksi, ja sen intensiivisyys, kuten sanottu, tulee kasvamaan ennen kaikkea vaihtelevan pääoman lisääntymisen perusteella”.

Tämä yksityiskohtainen kuvaus intensiivisen talouden kehitysprosessista osoittaa havainnollisesti, että tässäkin tapauksessa tekniikan edistys tavaratuotannon oloissa johtaa porvarilliseen talouteen, jakaa välittömät tuottajat *farmareiksi*, jotka hyötyvät kaikista intensiivisyyden tarjoamista eduista, työkalujen parantumisesta y.m.s., ja *työläisiksi*, jotka „vapaudellaan” ja „huokeudellaan” tarjoavat mitä „edullisimmat olosuhteet” „koko kansantalouden kehitykselle edistyksen suuntaan”.

Hra N. —onin perusvirhe ei ole se, että hän ei huomioi intensiivistä maanviljelystä ja rajoittuu yksistään ekstensiiviseen maanviljelykseen, vaan se, että Venäjän maanviljelystuotannon alalla olevien luokkaristiriitojen analysoimisen asemesta hän kestittää lukijaa sisällyksettömillä ruikutuksilla siitä, että „me” kuljemme väärää tietä. Hra Struve toistaa tämän virheen hämäten luokkaristiriitoja

* Sen tunnusmerkit ovat: 1) koko maa otetaan kylvömaaksi; 2) kesanto jätetään pois, mikäli mahdollista; 3) kasvit vuorottelevat kylvövuorossa oikealla tavalla; 4) mahdollisimman huolellinen muokkaus; 5) karjan navettaruokinta.

„objektiivisilla” järkeilyillä ja oikoo vain hra N. —onin toisarvoisia virheitä. Se on sitäkin omituisempaa, kun hän itse aivan oikein moittii tätä „ehdotonta marxilaista” siitä, ettei tämä ymmärrä luokkataistelun teoriaa. Se on sitäkin harmillisempaa, kun tällä virheellään hra Struve heikentää todistusvoimaa siltä hänen aivan oikealta ajatukseltaan, että on typerää „pelätä” teknillistä edistystä maanviljelyksessä.

Lopettaaksemme tämän kysymyksen kapitalismista maanviljelyksessä teemme johtopäätökset edelläsanoista. Miten hra Struve asettaa kysymyksen? Hän lähtee liikaväestön olemassaolon apriorisesta, perustelemattomasta selityksestä, jonka mukaan se johtuu siitä, etteivät lisääntyminen ja toimeentulovälineet vastaa toisiaan, osoittaa edelleen, että talonpoikamme tuottaa ravintoa „riittämättömästi”, ja ratkaisee kysymyksen siten, että tekniikan edistys on „talonpoikaistolle” edullista ja että „maanviljelyksen tuottavaisuutta on kohotettava” (211). Miten hänen olisi pitänyt asettaa kysymys, jos marxilaisuuden „doktriini” olisi häntä sitonut? Hänen olisi pitänyt aloittaa nykyisten tuotantosuhteiden analyysistä Venäjän maanviljelyksessä ja osoitettuaan, että tuottajan sortaminen ei johdu sattumasta eikä politiikasta, vaan pääoman harruudesta, mikä syntyy kiertämättömästi tavaratalouden pohjalla,— hänen olisi pitänyt seurata sitä, miten tämä pääoma hävittää pientuotantoa ja mitä muotoja luokkaristiriidat tällöin saavat. Edelleen hänen olisi pitänyt osoittaa, miten myöhempi kehitys johtaa siihen, että pääoma kasvaa kauppapääomasta teollisuus-pääomaksi (saaden ekstensiivisen talouden oloissa sellaisia ja sellaisia muotoja ja intensiivisen talouden oloissa sellaisia ja sellaisia muotoja) kehittäen ja kärjistäen sitä luokkavastakohtaisuutta, jolle oli laskettu täydellisesti pohja jo sen vanhan muodon aikana, ja asettaen lopullisesti vastatusten „vapaan” työn ja „ratsionaalisen” tuotannon. Silloin olisi jo riittävää yksinkertaisesti rinnastaa näitä porvarillisen tuotannon ja porvarillisen riiston kahta toisiaan seuraavaa muotoa, jotta muutoksen „edistysellinen” luonne, muutoksen „edullisuus” tuottajalle tulisi aivan selvästi näkyviin: edellisessä tapauksessa työn alistaminen pääomalle on verhottu tuhansilla keskiaikaisten suhteiden sirpaleilla, jotka estävät tuottajaa näkemästä asian olemusta ja synnyttävät hänen ideologiassaan sellaisia typeriä ja taantumuksellisia aatteita, että voidaan odottaa apua

„yhteiskuntapiireiltä” *y.m.s.*; jälkimmäisessä tapauksessa tämä alistaminen on aivan vapaa keskiaikaisista kahleista, ja tuottaja saa mahdollisuuden ja käsittää välttämättömäksi toimia itsenäisesti, tietoisesti „vastakohtaansa” vastaan. Jaarittelujen tilalle „vaikeasta, kivulloisesta siirtymisestä” kapitalismiin tulisi teoria, joka ei ainoastaan puhuisi luokkaristiriidoista, vaan joka myös todella paljastaisi niitä „epäratsionaalisen” ja „ratsionaalisen” tuotannon, „ekstensiivisen” ja „intensiivisen” talouden kaikissa muodoissa.

Ne tulokset, joihin hra Struven kirjan VI luvun ensimmäisen osan käsittely on johtanut, joka osa koskee „maanviljelys-Venäjän liikaväestön luonnehtimista”, voidaan määritellä seuraavasti: 1) Hra Struven malthuslaisuutta ei ole perusteltu millään tosiasioilla ja se perustuu metodologisesti vääriin dogmaattisiin lähtökohtiin.— 2) Liikaväestön olemassaolo maanviljelys-Venäjällä johtuu pääoman herruudesta eikä siitä, etteivät väestön lisääntyminen ja toimeentulokeinot ole sopusuhteessa keskenään.— 3) Hra Struven väittämä liikaväestön luontaistaloudellisesta olemuksesta on oikea vain siinä mielessä, että maaorjuudellisten suhteiden perujen säilyminen pidättää maanviljelyspääomaa heikosti kehittyneissä ja sen vuoksi tuottajalle tavattoman raskaissa muodoissa.— 4) Hra N. —on ei voinut todistaa Venäjän liikaväestön kapitalistista luonnetta, sillä hän ei tutkinut pääoman herruutta maanviljelyksessä.— 5) Hra N. —onin perusvirhe, jonka hra Struvekin toistaa, on se, ettei hän ole analysoinut niitä luokkia, jotka muodostuvat porvarillisen maanviljelyksen kehittyessä.— 6) Tämä hra Struvella esiintyvä luokkaristiriitojen sivuuttaminen huomiotta on luonnollisesti johtanut siihen, että aivan oikea väittämä teknillisten parannusten edistyksestä ja toivottavuudesta on tullut esitetyksi kerrassaan epäonnistuneessa ja hämärässä muodossa.

II

Siirtykäämme nyt VI luvun toiseen osaan, joka on omistettu kysymykselle talonpoikaiston jakaantumisesta. Tällä osalla on suora ja välitön yhteys edelliseen osaan täydentäen kysymystä kapitalismista maanviljelyksessä.

Viitattuaan maataloustuotteiden hintojen kohoamiseen ensimmäisten 20 vuoden aikana reformin jälkeen ja tavara-tuotannon laajenemiseen maanviljelyksessä hra Struve sanoo aivan oikein, että siitä „ovat hyötäneet pääasiassa maanomistajat ja varakkaat talonpojat” (214). „Differen-tioitumisen piti talonpoikaisväestön keskuudessa voimistua, ja tähän kauteen kuuluvat sen ensimmäiset saavutukset”. Tekijä siteeraa paikallisten tutkijain mainintoja siitä, että rautateiden rakentaminen kohotti ainoastaan talonpoikaisto-
ton varakkaan osan hyvinvointia, että vuokraus synnyttää talonpoikain keskuudessa „selvää tappelua”, joka johtaa aina taloudellisesti voimakkaiden ainesten voittoon (216—217). Hän siteeraa V. Postnikovin tutkielmaa, jonka mukaan varakkaiden talonpoikain talous on jo siinä määrin alistettu markkinoille, että 40% kylvöalasta antaa myytäv-äksi meneviä tuotteita, ja — lisättyään, että vastakkaisessa kohtiossa talonpojat „kadottavat taloudellisen itsenäisyy-tensä ja että työvoimaansa myyden he ovat batrakeiksi jou-tumisen partaalla”, — tekijä esittää aivan oikean päätelmän: „Vain vaihtoon perustuvan talouden leviämällä on selitettävissä se tosiasia, että taloudellisesti voimakkaat talonpoikaistaloudet voivat hyötyä heikkojen talouksien joutumisesta taloudelliseen häviöön” (223). „Rahatalouden kehitys ja väestön kasvu”, sanoo tekijä, „johtavat siihen, että talonpoikaisto jakaantuu kahteen osaan: osaan, joka on taloudellisesti vankka ja joka muodostuu uuden voiman edustajista, pääoman edustajista sen kaikissa muodoissa ja asteissa, ja toiseen osaan, joka muodostuu puoli-itsenäisistä maanviljelijöistä ja varsinaisista batrakeista” (239).

Niin lyhyitä kuin tekijän huomautukset tästä „differen-tioitumisesta” ovatkin, ne antavat kuitenkin meille mahdol-lisuuden todeta käsiteltävänä olevan prosessin seuraavat tärkeät piirteet: 1) Asia ei rajoitu yksinomaan eriarvoisuu-den syntymiseen varallisuudessa: syntyy „uusi voima” — *pääoma*. 2) Tämän uuden voiman syntymisen mukana syntyy talonpoikaistalouksien uusia tyyppejä: ensiksikin varakas, taloudellisesti vankka taloustyyppi, joka harjoittaa kehittyntä tavarataloutta, anastaa talonpoikaisköyhäli-stöltä vuokrausmahdollisuudet ja harjoittaa vieraan työn riis-toa *; — toiseksi muodostuu „proletaarinen” talonpoikaisto,

* Hra Struve ei mainitse tätä piirrettä. Se ilmenee sekä palkkatyön käytössä, jolla on huomattava osuus varakkaiden talonpoikain taloudessa, että niiden

joka myy työvoimaansa pääomalle. 3) Kaikki nämä ilmiöt ovat kasvaneet suoraan ja välittömästi tavaratalouden perustalla. Hra Struve on itse sanonut, että ilman tavara-tuotantoa ne eivät olleet mahdollisia ja että sen levitessä ne ovat käyneet välttämättömiksi. 4) Nämä ilmiöt („uusi voima”, talonpoikaiston uudet tyytit) kuuluvat *tuotannon* alaan eivätkä rajoitu yksin vaihdon, tavarankierron alaan: pääoma ilmenee *maanviljelystuotannossa*; samoin työvoiman myyntikin.

Tuntuu siltä, että prosessin näistä piirteistä määräytyy suoranaisesti, että me olemme tekemisissä puhtaasti kapitalistisen ilmiön kanssa, että talonpoikaistossa muodostuvat *luokat*, jotka ovat ominaisia kapitalistiselle yhteiskunnalle,— porvaristo ja proletariaatti. Eikä siinä kaikki: nämä tosiasiat eivät todista ainoastaan pääoman herruutta maanviljelyksessä, vaan myöskin sitä, että pääoma on jo ottanut toisen askeleen, jos niin voidaan sanoa. Se muuttuu kauppa-pääomasta teollisuuspääomaksi, markkinoilla vallitsevasta pääomasta tuotannossa vallitsevaksi; ylösostajapohatan ja köyhän talonpojan välinen luokkavastakohtaisuus muuttuu vastakohtaisuudeksi järkipärisen porvarillisen isännän ja vapaiden käsien vapaan myyjän välillä.

Mutta hra Struve ei tullut tässäkin toimeen ilman malthuslaisuuttaan; hänen mielestään mainitussa prosessissa ilmenee vain asian *toinen puoli* („vain progressiivinen puoli”), jonka rinnalla on toinenkin puoli: „koko talonpoikaistalouden teknillinen epäratsionaalisuus”: „siinä ilmenee koko prosessin niin sanoaksemme regressiivinen puoli”, se „tasoittaa” talonpoikaistoa, silottelee eriarvoisuutta vaikuttaen „väestön kasvun yhteydessä” (223—224).

Tästä aika epäselvästä järkeilystä näkyy vain se, että tekijä käyttää mieluummin äärimmäisen abstraktisia väittämiä kuin konkreettisia lausuntoja ja että hän sotkee joka asiaan „lain” lisääntymisen ja toimeentulovälineiden vastaavuudesta. Sanon: sotkee, sillä vaikkapa rajoituttaisiin tarkastikin tekijän itsensä esittämiin tosiasioihin, niin ei voida löytää viittauksia prosessin sellaisiin konkreettisiin piirteisiin, jotka eivät sopisi marxilaisuuden „doktriiniin” ja jotka vaatisivat malthuslaisuuden tunnustamista. Hahmo-

käsissä olevissa koronkiskuri- ja kauppa-pääoman operatioissa, joilla samaten anastetaan tuottajalta lisäarvoa. Ilman tätä tunnusmerkkiä ei voida puhuaakaan „pääomasta”.

telkaamme vielä kerran tämä prosessi: ensin olemme tekemisissä luontaistuottajain, verrattain samanlaatuisten talonpoikain kanssa *. Tavaratuotannon leviäminen asettaa erillisen talouden rikkauden markkinoista riippuvaiseksi synnyttäen siten markkinavaihteluiden tietä eriarvoisuutta ja kärjistäen sitä keskittäimällä toisten käsiin vapaita rahoja ja hävittämällä toisia taloudellisesti. Nämä rahat palvelevat tietysti omistamattomien riistämistä, ne muuttuvat pääomaksi. Niin kauan kun taloudellisesti köyhtyvät talonpojat pitävät vielä kiinni taloudestaan, voi pääoma riistää heitä jättämällä heidät isännöimään entiseen tapaan vanhoilla, teknillisesti epäratsionaalisilla perustoilla, se voi perustaa riiston heidän työnsä tuotteiden ostolle. Mutta häviöön joutuminen saavuttaa kehityksessään vihdoin sellaisen asteen, että talonpojan on pakko luopua kokonaan taloudestaan: hän ei voi enää myydä työnsä tuotetta, hänelle ei jää muuta mahdollisuutta kuin myydä työtä. Silloin pääoma ottaa talouden käsiinsä, ja sen täytyy — kilpailun pakoittamana — järjestää se jo järkipäisesti; se saa siihen mahdollisuuden aikaisemmin „säästettyjen” vapaiden rahavarojen avulla, se ei riistä enää isäntää, vaan batrakkia, päiväleistä. Herää kysymys, mitkä kaksi puolta tekijä erottaa tässä prosessissa? Miten hän katsoo mahdolliseksi tehdä tällaisen kauhean malthuslaisen johtopäätöksen: „Talouden teknillinen epäratsionaalisuus, eikä kapitalismi [kiinnittäkää huomio tähän „eikä”] — on juuri se vihollinen, mikä riistää talonpoikaistoltamme sen jokapäiväisen leivän” (224). Ikään kuin tämä jokapäiväinen leipä olisi joskus joutunut tuottajalle kokonaan, eikä olisi jakaantunut välttämättömään tuotteen ja lisätuotteen, joka menee tilanherralle, kulakille, „lujalle” talonpojalle, kapitalistille!

Kuitenkaan ei voida olla lisäämättä, että „tasoittumista” koskevasta kysymyksestä tekijällä on vielä eräs tarkempi selitys. Hän sanoo, että „yllämainitun tasoittumisen tuloksesta” tapahtuu „monilla paikkakunnilla todettu *talonpoikaisväestön keskikerroksen supistuminen tai jopa kokonaan häviöminen*” (225). Esitettyään sitaatin zemstvojulkaisusta, jossa todetaan, että „välimatka maalaispohattojen sekä

---

* *Jotka tekevät työtä tilanherralle.* Tämä puoli jätetään syrjään, jotta syntyisi selvempi käsitys siirtymisestä luontaistaloudesta tavaratalouteen.— Siitä on jo sanottu, että „vanha-aatelisten” suhteiden jätteeet huonontavat tuottajan asemaa ja antavat häviöönjoutumiselle erikoisen raskaita muotoja.

maattoman ja hevosettoman proletariaatin välillä suurenee entisestään”, hän tekee johtopäätöksen: „Tässä tapauksessa *tasoittuminen* on samalla tietysti myöskin *differentioitumista*, mutta *tällaisen* differentioitumisen pohjalla kehittyä yksinomaan *velkaorjuutus*, mikä voi olla vain taloudellisen edistyksen jarruna” (226).— Siis nyt jo osoittautuikin, että tavaratalouden synnyttämää differentioitumista ei pidäkään asettaa vastakohtaksi „tasoittumiselle”, vaan samoin differentioitumiselle, mutta *toisen lajin* differentioitumiselle, nimittäin velkaorjuutukselle. Mutta koska velkaorjuutus „jarruttaa” „taloudellista edistystä”, niin tekijä nimittääkin tätä „puolta” „regressiiviseksi”.

Tämä päätelmä on rakennettu hyvin omituisten eikä ainaakaan marxilaisten menetelmien mukaan. „Velkaorjuutta” ja „differentiatiota” vertaillaan toisiinsa, ikään kuin ne olisivat kaksi itsenäistä, erikoista „systeemiä”; toista ylistellään siitä, että se auttaa eteenpäin „edistystä”; toinen tuomitaan sen vuoksi, että se jarruttaa edistystä. Minne hra Struvelta on kadonnut se vaatimus, että pitää analysoida luokkavastakohtia, minkä laiminlyömisestä hän kävi niin täydellä syyllä hra N. —onin kimppuun, se „vaistovaraisen prosessin” oppi, josta hän niin hyvin puhui? Sillä eihän se velkaorjuus, jonka hän nyt tuomitsi sen regressiivisyyden vuoksi, ole mitään muuta kuin kapitalismin alkuperäistä ilmenemistä maanviljelyksessä, sen samaisen kapitalismin, joka edelleen kehittyessään johtaa edistykseen tekniikan nousuun. Todellakin, mitä on velkaorjuus? Se on tuotantovälineet omistavan isännän, jonka täytyy tehdä työtä markkinoita varten, riippuvaisuutta rahojen omistajasta, sellaista riippuvaisuutta, joka, niin eri tavalla kuin se ilmeneekin (koronkiskuripääoman muodossa tai sitten ylösostajan pääoman muodossa, joka on monopolisoitunut myynnin itselleen) — johtaa aina siihen, että valtava osa työn tuotteesta joutuu rahojen omistajalle, eikä tuottajalle. Siis sen olemus on puhtaasti kapitalistinen * ja

* Tässä ovat olemassa kaikki tunnusmerkit: pohjana tavaratuotanto,— tuloksesta yhteiskunnallisen työn tuotteen monopolisoiminen rahamuodossaan,— ja näiden rahojen muuttuminen pääomaksi.— Minä en suinkaan unohtanut sitä, että näitä *pääoman* alkeismuotoja on ollut erinäisissä tapauksissa olemassa jo ennen kapitalistista järjestelmääkin. Mutta kysymys onkin juuri siitä, että Venäjän nykyisessä talonpoikaistaloudessa ne eivät ole yksityistapauksia, vaan sääntönä, hallitsevana suhteittain järjestelmänä. Ne ovat jo sitoneet itsensä (kauppavaihdon ja pankkien kautta) suureen koneelliseen tehdaskapitalismin ja osoittaneet siten tendenssinä;— ne ovat osoittaneet, että tämän „velkaorjuuden” edustajat ovat vain porvariston yhtenäisen ja jakamattoman armeijan kenttäesikuntia.

koko erikoisuus on siinä, että tämä kapitalististen suhteiden alkukantainen, sikiömuoto on kokonaan entisten, maaorjuus-suhteiden pauloissa: siinä ei ole vapaata sopimussuhdetta, vaan pakkokauppaa (toisinaan on pakoittajana „päällystön käsky”, toisinaan halu säilyttää talous, toisinaan vanhat velat pakoittavat j.n.e.); tuottaja on tässä sidottu määrättyyn paikkaan ja määrättyyn riistäjään: vastakohtana puhtaasti kapitalistisille suhteille ominaisen tavarakaupan persoonalliselle luonteelle kaupoilla on tässä ehdottomasti henkilökohtaisen „avun” ja „hyväntekevyyden” luonne,— ja tämä tällainen kauppojen luonne asettaa tuottajan kiertämättömästi henkilökohtaiseen, puoliiksi maaorjuudelliseen riippuvaisuuteen. Tekijän sellaiset sanontatavat kuin „tasoittuminen”, „edistyksen jarru”, „regressiivisyys” eivät merkitse mitään muuta kuin sitä, että pääoma valtaa ensin tuotannon vanhalla pohjalla ja alistaa teknillisesti jälkeensä jääneen tuottajan. Tekijän huomautus, että kapitalismin olemassaolo ei vielä anna oikeutta pitää sitä „kaikkien onnettomuuksien syynä”, on oikea siinä mielessä, että talonpoikamme, joka tekee työtä toisten hyväksi, ei kärsi yksinomaan kapitalismista, vaan myöskin siitä, ettei kapitalismi ole riittävän kehittyntä. Toisin sanoen: valtavassa talonpoikaistojoukossa ei ole enää juuri lainkaan itsenäistä tuotantoa itseään varten: „ratsionaalisten” porvarillisten isäntien hyväksi tehtävän työn rinnalla me näemme vain työntekoa rahapääoman omistajille, s.o. samaa kapitalistista riistoa, mutta vain kehittymätöntä, primitiivistä riistoa, joka sen vuoksi ensiksikin huonontaa kymmenkertaisesti työtätekevän asemaa kietoen hänet erikoisten lisäkirstysten verkolla, ja toiseksi riistää häneltä (ja hänen ideologiltaan — narodnikilta) mahdollisuuden ymmärtää hänelle aiheutettujen „ikävyöyksien” luokkaolemusta ja sovittaa toimintaansa niiden tällaisen olemuksen mukaan. „Differentiation” „edistykseksenä puolena” (puhuen hra Struven kielellä) on siis se, että se vetää päivänvaloon sen vastakohtaisuuden, mikä kätkeytyy velkaorjuuden muotoon, ja riistää siltä sen „vanha-aateliset” piirteet. Narodnikkilaisuuden „regressiivisyys” sen puolustaessa talonpoikain tasoittamista (...kulakin edessä) on siinä, että se haluaa pysyttää pääoman keskiaikaisissa muodoissaan, jotka yhdistävät riiston pirstottuun, teknillisesti takapajuiseen tuotantoon tuottajan painostamisen ollessa henkilökohtaista. Kum-

massakin tapauksessa (sekä „velkaorjuudessa” että „differentiatioissa”) sarron syynä on *kapitalismi*, ja tekijän päinvastaiset väittämät siitä, että kysymys „ei ole kapitalismista”, vaan „teknillisestä epäratsionaalisuudesta”, että „ei kapitalismi ole syypää talonpoikain köyhyyteen” y.m.s., osoittavat vain sitä, että hra Struve on viehättynyt liiaksi puolustaessaan oikeaa ajatusta kehittyneen kapitalismin paremmuudesta kehittymättömään kapitalismiin verraten ja että väitöstensä abstraktisuuden vuoksi hän on asettanut edellisen jälkimmäisen vastakohtaksi ikään kuin ne olisivat eri asioita, eikä kyseessäolevan ilmiön kaksi toisiaan seuraavaa kehitystasetta*.

III

Tekijän viehättyminen ilmenee myöskin seuraavassa päätelmässä, että talonpoikaiston taloudelliseen häviöön joutumisen syynä ei oikeastaan ole pidettävä suurta teollisuuskapitalismia. Hän ryhtyy polemisoiimaan siitä hra N. —onin kanssa.

Halpojen tehdastuotteiden valmistus — sanoo hra N. —on tehtaassa valmistetuista vaatteista — on aiheuttanut niiden kotituotannon supistumisen (s. 227 hra Struvella).

„Asia on tässä esitetty aivan nurinpäin”, huudahtaa hra Struve, „eikä sitä ole vaikea todistaa. Kun talonpojat supistivat kehruumateriaalien tuotantoa, niin se johti siihen, että on alettu tuottaa ja kuluttaa enemmän kapitalistisen puuvillateollisuuden tuotteita, eikä päinvastoin” (227).

Tuskinpa tekijä asettaa kysymyksen onnistuneesti kuormittaessaan asian ydintä toisarvoisilla yksityiskohdilla. Jos otetaan lähtökohdaksi havainnot tehdasteollisuuden kehitymisestä (ja hra N. —on lähteekin juuri tämän tosiasian havainnoimisesta), niin ei voida kieltää sitä, etteikö tehdastuotteiden halpahintaisuuskin jouduta tavaratalouden kasvua, jouduta kotivalmisteiden syrjäyttämistä.

---

* Millä perusteella — lukija ehkä kysyne — tämän katsotaan olevan vain hra Struven pelkkää *viehättymistä?* — Sillä perusteella, että tekijä tunnustaa aivan selvästi kapitalismin siksi perustustaksi, jolla kaikki kuvatut ilmiöt tapahtuvat. Hän viittasi aivan selvästi toisaalta tavaratalouden nopeaan kasvuun, talonpoikaiston luokkajakaantumiseen, „parannettujen työkalujen leviämiseen” (245) y.m.s. ja toisaalta „talonpoikain vapauttamiseen maasta, maalaisproletariaatin muodostumiseen” (238). Ja vihdoin hän itse luonnehtii tämän ilmiön uuden voiman — *pääoman* — muodostumiseksi ja pani merkille sen seikan ratkaisevan merkityksen, että tuottajan ja kuluttajan välille ilmestyy kapitalisti.

Väittäessään tätä hra N. —onin lausuntoa vastaan hra Struve vain heikentää siten niitä perustelujaan, joita hänellä on tätä tekijää vastaan, jonka perusvirhe on se, että tämä yrittää kuvata „tehtaan” joksikin „talonpoikaistosta” irralliseksi, sen päälle ihan sattumalta, ulkoapäin tupsahtaneeksi, vaikka todellisuudessa „tehdas” on (sekä sen teorian kannalta, jota hra N. —on haluaa uskollisesti seurata, että Venäjän historian tarjoamien tietojen kannalta) vain koko yhteiskunnallisen talouden, siis myöskin talonpoikaistalouden tavaratalousjärjestelmäksi kehittämisen loppuunviemistä. Suurporvarillinen tuotanto „tehtaassa” on suoranaista ja välitöntä jatkoa pikkuporvarilliselle tuotannolle maaseudulla, paljonpuhutus „yhteisössä” tai kotiteollisuustuotannossa. „Jotta „tehdastuotannon muoto” tulisi „halvemmaksi””, sanoo hra Struve aivan oikein, „täytyy talonpojan asettua taloudellisen järkiperäisyyden kannalle rahatalouden oloissa”. „Jos talonpoikaisto pitäisi kiinni... luontais-taloudesta, niin eivät mitkään karttuunit... saisi häntä viekoitelluksi”.

Toisin sanoen: „tehdastuotannon muoto” ei ole mitään muuta kuin *pitkälle kehittynyttä* tavaratuotantoa, ja se on kehittynyt siitä *heikosti kehittyneestä* tavaratuotannosta, mikä meillä on talonpoikaista ja kotiteollisuustaloudessa. Tekijä haluaa todistaa hra N. —onille, että „tehdas” ja „talonpoikaisto” ovat sidotut toisiinsa, että niiden järjestelmän taloudelliset „perustat” eivät ole antagonistisia *, vaan yhtäpitäviä. Sitä varten hänen olisikin pitänyt asettaa kysymys talonpoikaistalouden taloudellisesta organisatiosta ja esittää hra N. —onia vastaan teesi, että pientuottajamme (maata viljelevä talonpoika ja kotiteollisuuden harjoittaja) on pikkuporvari. Asettamalla kysymyksen näin hän olisi johdattanut sen pois niiden järkeilyjen alalta, mitä „pitäisi” olla, mitä „voisi” olla j.n.e. ottamaan selville, *mitä on olemassa*, ja selittämään, *miksi se on juuri niin eikä jotenkin toisin*. Kumotakseen tämän väittämän narodnikkien olisi pitänyt joko kieltää yleisesti tunnetut ja kiistattomat tosiasiat tavaratalouden kasvusta ja talonpoikaiston luokkajakaantumisesta [*ja nämä tosiasiat ovat todistuksena talon-*

* Narodnikit sanoivat tämän avoimesti ja suoraan, mutta „epäilemätön marxilainen” hra N. —on tarjoaa tätä samaa tolkkuttomuutta hämärinä lauseina „kansanjärjestelmästä” ja „kansantuotannosta”, joita lauseita höystetään Marxilta otetuilla sitaateilla.

poikaiston pikkuporvarillisuudesta], taikka kieltää poliittisen taloustieteen alkeistotuudet. Tämän väittämän hyväksyminen merkitsee sitä, että tunnustetaan tolkkottomaksi „kapitalismin” ja „kansanjärjestelmän” vastakkain asettaminen, myönnetään taantumuksellisiksi haihattelut „muiden teiden etsimisestä isänmaalle” sekä siitä, että toivomuksia „yhteiskunnallistamisesta” esitetään porvarillisille „yhteiskuntapiireille” tai vielä puolittain „vanha-aatelliselle” „valtiolle”.

Mutta sen sijaan, että hra Struve alkaisi alusta*, hän alkaa lopusta: „me hylkäämme”, sanoo hän, „Venäjän taloudellista kehitystä koskevan narodnikkilaisten teorian eräänä kaikkein tärkeimpänä kulmakivenä olevan väittämän, nimittäin väittämän siitä, että jalostavan suurteollisuuden kehitys saattaa maanviljelijä-talonpojan taloudelliseen häviöön” (246). Sehän merkitsee jo suorastaan sitä, että veden mukana viskataan vannasta lapsikin, kuten saksalaiset sanovat! „Jalostavan suurteollisuuden kehitys” merkitsee ja ilmaisee kapitalismin kehitystä. Ja se, että juuri kapitalismi saattaa talonpojan taloudelliseen häviöön, ei ole lainkaan narodnikkilaisuuden, vaan *marxilaisuuden* väittämien kulmakiviä. Narodnikit eivät ole pitäneet eivätkä pidä syynä siihen, että tuottaja irroitetaan tuotantovälineistä, sitä Venäjän yhteiskunnallisen talouden erikoislaatuista organisaatiota, jota nimitetään kapitalismiksi, vaan hallituksen politiikkaa, joka on muka ollut epäonnistunutta („me” olemme kulkeneet väärää tietä j.n.e), yhteiskuntapiirien luutuneisuutta, jotka eivät ole yhdistyneet riittävän tiukasti saalistajia ja lurjuksia vastaan y.m.s. Sen vuoksi heidän „toimenpiteensäkin” tarkoittivat „yhteiskuntapiirien” ja „valtion” toimintaa. Päinvastoin, kun osoitetaan pakkoluovutuksen syynä olevan yhteiskunnallisen talouden kapitalistisen organisaation, niin se johtaa kiertämättä *luokkataiteluoppiin* (vrt. Struvella s. 101, 288 ja monet muut). Tekijän sanonnan epätarkkuus on siinä, että hän puhuu yleensä „*maanviljelijästä*”, mutta ei porvarillisen maanviljelyksen vastakkaisista luokista. Narodnikit sanovat, että kapitalismi vie *maanviljelyksen* turmioon ja että sen vuoksi se ei kykene ottamaan haltuunsa maan koko tuotantoa ja hoitaa tätä tuotantoa väärää tietä, marxilaiset sanovat, että kapitalismi

* Toinen sanoen alkaisi „maanviljelijä-talonpojan” pikkuporvarillisuudesta todistaakseen suurkapitalismin „kiertämättömyyden ja laimnukaisuuden”.

painostaa *tuottajaa* niin jalostavassa teollisuudessa kuin maanviljelyksessäkin, mutta nostessaan tuotannon korkeammalle asteelle se luo ehdot ja voimat „yhteiskunnallistamista” varten*.

Hra Struven johtopäätös tästä kysymyksestä on tällainen: „eräs hra N. —onin kaikkein syvimmistä virheistä on se, että hän siirsi jo *muodostuneen* kapitalistisen järjestelmän käsitteet ja kategoriat täydellisesti nykyiseen talonpoikaistalouteen, joka on enemmän luontaistaloutta kuin rahataloutta” (237).

Me näimme ylempänä, että Venäjän maanviljelyskapitalismia koskevien konkreettisten tietojen täydellinen sivuuttaminen juuri onkin johtanut hra N. —onin siihen naurettavaan virheeseen, että hän puhuu sisämarkkinain „supistumisesta”. Mutta tämä virhe ei johtunut siitä, että hra N. —on olisi siirtänyt talonpoikaistoon kaikki kapitalismin kategoriat, vaan siitä, että hän ei soveltanut maanviljelystä koskeviin tietoihin mitään *kapitalismin kategorioita*. Kapitalismin tärkeimpiä „kategorioita” ovat tietenkin porvariston ja proletariaatin luokat. Hra N. —on ei ainoastaan jättänyt „siirtämättä” niitä „talonpoikaistoon” (t.s. hän ei analysoinut, nimenomaan mihin talonpoikaiston ryhmiin tai kerroksiin näitä kategorioita voidaan soveltaa ja kuinka pitkälle ne ovat kehittyneet), vaan päinvastoin järkeili puhtaasti narodnikkilaiseen tapaan, sivuuttaen huomiotta sen, että „yhteisön” sisällä on vastakkaisia aineksia ja järkeillen „talonpoikaistosta” yleensä. Tämä onkin johtanut siihen, että hänen väittämänsä liikaväestön kapitalistisesta luonteesta, kapitalismista maanviljelijän pakkoluovuttamisen syynä on jäänyt todistamatta ja palvelee vain taantumuksellista utopiaa.

IV

Kuudennen luvun VIII §:ssä hra Struve esittää ajatuksiaan yksityisomistajain taloudesta. Hän osoittaa aivan oikein, että ne muodot, joihin tämä talous valautuu, ovat

* „Kapitalistisen tuotantotavan suurena ansiona on toisaalta maanviljelyksen järkipäristäminen ja vain tämä tuotantotapa luo mahdollisuuden maanviljelyksen harjoittamiseen yhteiskunnallisena tuotantona, sekä toisaalta maanomistuksen saattaminen järjettömyydeksi. Kapitalismi osti tämän, samoin kuin kaikki muutkin historialliset edistysaskeleensa, välittömän tuottajan täydellisen köyhtymisen hinnalla” („Das Kapital”, III. B., 2. Th., s. 157) („Pääoma”, III osa, 2. osasto, s. 157. Toim.) 106.

kiinteästi ja välittömästi riippuvaisia talonpoikain joutumisesta taloudelliseen häviöön. Taloudelliseen häviöön joutunut talonpoika ei enää „viekoita” tilanherraa „satumaisen suurilla vuokramaksuilla”, ja tilanherra alkaa käyttää batrakkityötä. Todistukseksi esitetään otteita Raspopinin artikkelista, jossa käsitellään tilanherrataloutta koskevia zemstvojen tilastotietoja, sekä zemstvojen juoksevien tilastojen julkaisusta, jossa todetaan yksityistilojen omien peltoalojen kasvun olevan luonteeltaan „pakoitettua”. Vastaukseksi herroille narodnikeille, jotka niin mielellään peittävät kapitalismin nykyistä todellista olemassaoloa kasaamalla järkeilyä kapitalismin „tulevaisuudesta” maanviljelyksessä ja sen „mahdollisuudesta”, tekijä antaa täsmällisen selityksen *tosioiloista*.

Meidän on pysähdyttävä tässä vain siihen arvioon, jonka tekijä antaa tästä ilmiöstä sanoessaan, että ne ovat „edistyksellisiä virtauksia yksityisomistajain taloudessa” (244), että „taloudellisen kehityksen järkähtämätön logiikka” (240) synnyttää näitä virtauksia. Pelkäämme, että nämä aivan oikeat väittämät jäävät abstraktisuutensa vuoksi marxilaisuutta tuntemattomalle lukijalle käsittämättömiksi; että lukija ei käsitä — ilman selvää mainintaa sellaisten ja sellaisten talousjärjestelmien vaihtumisesta, luokkavastakohtaisuuden sellaisten ja sellaisten muotojen vaihtumisesta, — miksi tämä kyseessäoleva virtaus on „edistyksellinen” (luonnollisesti siltä kannalta, jolta marxilainen vain voikin kysymyksen asettaa, nimittäin määrätyn luokan kannalta), missä nimenomaan ilmenee käynnissä olevan kehityksen „järkähtämättömyys”. Yrittäkäämme sen vuoksi kuvata tätä vaihtumista (vaikkapa vain aivan yleispiirteissään) rinnastaaksemme sitä tämän asian narodnikkilaiseen kuvaukseen.

Narodnikki kuvaa batrakkitalouden kehitysprosessia siirtymiseksi „itsenäisestä” talonpoikaistaloudesta epävapaaseen talouteen ja luonnollisesti pitää sitä taantumisena, lamaanuksena j.n.e. Kehitysprosessin kuvaaminen tällaiseksi on *tosiasiain kannalta* suorastaan *väärä*, se ei vastaa lainkaan todellisuutta ja sen vuoksi siitä tehdyt johtopäätöksetkin ovat järjettömiä. Kuvatessaan asian näin optimistisesti (menneisyyteen ja nykyisyyteen nähden) narodnikki yksinkertaisesti *kääntää selkensä* niille *tosiasioille*,

jotka itse narodnikkilainen kirjallisuus on todennut, kääntyen utopioiden ja mahdollisuuksien puoleen.

Ottakaamme lähtökohdaksi reforminedellinen maaorjatalous.

Tuotantosuhteiden perussisältö oli tällöin seuraavanlainen: tilanherra antoi talonpojalle maata, antoi metsää rakennustarpeiksi, yleensä tuotantovälineet (toisinaan suorastaan toimeentulovaratkin) kullekin erilliselle taloudelle, ja antaen talonpojan itsensä hankkia elatuksensa hän pakotti tämän tekemään *koko lisä-työajan* työtä hänelle, tekemään päivätyötä. Korostan: „koko lisä-työajan” todetakseni siten, että talonpojan „itsenäisyydestä” ei tämän järjestelmän vallitessa voi olla puhettakaan *. „Maaosuus”, jolla tilanherra „turvasi” talonpojan, ei ollut sen enempää kuin *työpalkkaa luontaismuodossa*, se palveli kokonaan ja yksinomaisesti talonpojan riistämistä, jota tilanherra harjoitti, työkäsien „turvaamista” tilanherralle eikä koskaan itsensä talonpojan todellista turvaamista **.

Mutta sitten siihen tunkeutuu tavaratalous. Tilanherra alkaa tuottaa viljaa myytäväksi eikä itseään varten. Se aiheuttaa talonpoikain työn riiston voimistumisen,— edelleen maaosuuksien antamisjärjestelmän vaikeutumisen, sillä tilanherralle ei ole enää edullista antaa talonpoikain kasveille sukupolville uusia maaosuuksia, ja tulee mahdollisuus maksaa rahalla. Tulee mukavammaksi kerta kaikkiaan erottaa rajalla talonpoikain maat tilanherrojen maista (varsinkin jos samalla lohkaistaan pois osa maaosuuksista ja peritään „kohtuullinen” lunastusmaksu) ja käyttää *näiden samojen* talonpoikain työtä heidän jouduttua aineellisesti huonompaan asemaan ja kun heidän on pakko kilpailla sekä entisen kartanonväen että „lahjamaatalonpoikain”¹⁰⁷ ja entisten valtiantalonpoikain ja hallitsijasuvun talonpoikain kanssa, jotka ovat varakkaampia, j.n.e.

Maaorjuus kukistuu.

Talousjärjestelmä,— joka on jo tarkoitettu palvelemaan markkinoita (tämä on erittäin tärkeää),— muuttuu, mutta ei muutu heti. Vanhoihin piirteisiin ja „perustoihin” liittyy uusia. Näihin uusiin piirteisiin kuuluu se, että Plus-

* Rajoitun yksinomaan asian taloudelliseen puoleen.

** Siksi on pelkkää petosta kun vedotaan maaorjuuden alkaiseen „maaosuuden antamiseen” muka sen todistamiseksi, että tuotantovälineet ovat „ikuisesti” kuuluneet tuottajalle.

macherein perustana ei enää ole talonpojan varustaminen tuotantovälineillä, vaan päinvastoin hänen „vapautensa” tuotantovälineistä, se, että hän tarvitsee rahaa; perustana ei enää ole luontaistalous, ei „palvelusten” vaihto luontaismuodossa (sitä, että tilanherra antaa talonpojalle maata ja talonpoika antaa hänelle lisä-työnsä tuotteet — viljaa, palttinaa j.n.e.), vaan „vapaa” tavaratalouden rahasopimus. Juuri tämä talouden muoto, jossa on yhtyneinä vanhoja ja uusia piirteitä, onkin tullut Venäjällä valtaan reformin jälkeen. Maan lainauksen vanhanaikaisiin muotoihin, jolloin sitä lainataan työtä vastaan (esim. poisleikatuista maista annettu talous), on liittynyt „talvipalkkaus” — rahan lainaaminen työtä vastaan ajankohdalla, jolloin talonpoika tarvitsee kipeästi rahaa ja myy työnsä polkuhinnasta, viljan lainaaminen työllämaksua vastaan j.n.e. Yhteiskunnallistaloudelliset suhteet entisellä „perintötilalla”, kuten huomaatte, ovat aivan tavallista laatua *koronkiskuri*-sopimuksia: nämä liiketoimet ovat aivan samanlaisia kuin ylösostajan liiketoimet kotiteollisuuden harjoittajan suhteen.

Kiistämätöntä on, että juuri tällainen talous tuli tyypilliseksi reformin jälkeen, ja meidän *narodnikkilainen* kirjallisuutemme on antanut mainioita *kuvaus*ia tästä erittäin vastenmielisestä Plusmacherein muodosta, johon yhdistyy maaorjuuden perinteitä ja -suhteita, „maaosuutensa” sidotun talonpojan täydellinen avuttomuus.

Mutta *narodnikit* eivät halunneet eivätkä halua nähdä, mikä on näiden suhteiden taloudellinen perusta.

Herruuden perustana tässä ei enää ole pelkästään maanomistus, kuten ennen vanhaan, vaan myös rahan omistaminen, jota talonpoika tarvitsee (ja rahahan on tavaratalouden järjestämän yhteiskunnallisen työn tuote), — ja talonpojan „vapaus” toimeentulon välineistä. Nämä ovat ilmeisesti kapitalistisia, porvarillisia suhteita. „Uudet” piirteet eivät ole muuta kuin *pääoman* herruuden alkumuoto maanviljelyksessä, muoto, joka ei ole vielä vapautunut „vanha-aatellisista” kahleista, muoto, joka on synnyttänyt kapitalistiselle yhteiskunnalle ominaisen luokkavastakohtaisuuden, mutta ei ole vielä muotoillut sitä.

Mutta sitten tavaratalouden kehittyessä maaperä luisuu pois tämän *pääoman* herruuden alkumuodon alta: talonpoikaiston taloudellinen häviö, joka on nyt jo muuttunut

täydelliseksi vararikoksi, merkitsee sitä, että talonpoika menettää inventaarionsa, — minkä varassa pysyivät pystyssä sekä työn maaorjuudellinen että velkaorjuudellinen muoto, ja se pakottaa siten tilanherran siirtymään oman inventaarionsa käyttöön ja talonpojan muuttumaan batrakiksi.

Se, että tämä siirtyminen on alkanutkin tapahtua reforminjälkeisellä Venäjällä, on taaskin kiistaton tosiasia. Tämä tosiasia osoittaa sen velkaorjuusmuodon kehitysuuntaa, jota narodnikit käsittelevät puhtaasti metafyyillisesti, ilman yhteyttä menneisyyteen, irrallisena sen kehityspyrkimyksestä; tämä tosiasia osoittaa kapitalismin *edelleen* kehittymistä, sen luokkavastakohtaisuuden edelleen kehittymistä, mikä on ominaista kapitalistiselle yhteiskunnallemme ja mikä edellisellä kaudella ilmeni „kulakin” suhteena talonpoikaan, mutta nyt alkaa ilmetä järkipärisen isännän suhteena batrakkiin ja päiväläiseen.

Ja tämä viimeksimainittu muutos juuri synnyttääkin epätoivoa ja kauhua narodnikissa, joka alkaa huutaa „maatomaksi joutumisesta”, „itsenäisyyden menettämisestä”, „kapitalismin valtaantulosta”, ja niistä onnettomuuksista, joilla se „uhkaa” j.n.e., j.n.e.

Tarkkailekaa näitä järkeilyjä ennakkoluulottomasti, ja te huomaatte niissä ensinnäkin *valhetta*, vaikkakin hyvää tarkoittavaa valhetta, koska tämän batrakitalouden edeltäjänä ei ollut talonpojan „itsenäisyys”, vaan muissa muodoissa ilmennyt lisätuotteen antaminen sille, joka ei ole osallistunut sen luomiseen. Toiseksi, te huomaatte, miten pinta-puolista ja vähäpätöistä on narodnikilaisten protesti, mikä seikka tekee siitä, kuten hra Struve sattuvasti sanoo, vulgaarista sosialismia. Miksi tämä „valtaantulo” huomataan vain toisessa muodossa, mutta ei molemmissa? miksei protestia suunnata sitä historiallista perustosiasiaa vastaan, joka on keskittänyt tuotantovälineet „yksityisten maanomistajain” haltuun, vaan ainoastaan tämän monopolin hyväksikäyttämisen yhtä menetelmää vastaan? miksei pahan juurena pidetä niitä tuotantosuhteita, jotka joka paikassa ja kaikkialla alistavat työn rahan omistajalle, vaan ainoastaan sitä tuotteiden jakautumisen epäsuhdetta, mikä esiintyy niin selvästi näiden suhteiden *jälkimmäisessä* muodossa? Juuri tämä perusseikka — protesti kapitalismia vastaan, joka protesti pysyttelee samojen kapitalististen suhteiden maaperällä, — tekeekin narodnikeista pikkuporva-

riston ideologeja, mikä pikkuporvaristo ei pelkää porvarillisuutta, vaan ainoastaan sen kärjistymistä, mikä yksin vain johtaakin perin pohjaiseen muutokseen.

V

Siirrymme käsittelemään hra Struven teoreettisten mientöjen viimeistä kohtaa, „kysymystä Venäjän kapitalismin markkinoista” (245).

Tekijä alkaa käsitellä narodnikkien laatimaa teoriaa, jonka mukaan meiltä puuttuu markkinoita, asettamalla kysymyksen: „mitä hra V. V. ymmärtää kapitalismilla?” Tämä kysymys on aivan paikallaan, sillä hra V. V. (ja yleensä kaikki narodnikit) on aina verrannut venäläistä järjestelmää johonkin kapitalismin „englantilaiseen muotoon” (247), mutta ei sen peruspiirteisiin, jotka muuttavat ulkonaista muotoaan jokaisessa maassa. Valitettavasti hra Struve ei esitä täydellistä määritelmää kapitalismista, vaan viittaa yleensä „vaihtotalouden vallitsevaan asemaan” [se on yksi tunnusmerkki; toisena on se, että rahan omistaja anastaa lisäarvon ja että raha hallitsee työtä], „siihen järjestelmään, jonka me näemme Länsi-Euroopassa” (247), „kaikkine seurauksineen”, „teollisuustuotannon keskittymisineen, kapitalismeineen sanan ahtaassa merkityksessä” (247).

„Hra V. V.”, sanoo tekijä, „ei ole syventynyt analysoimaan „kapitalismin” käsitettä, vaan on lainannut sen Marxilta, joka on tarkoittanut pääasiallisesti kapitalismia ahtaassa mielessä, jo täysin muodostuneena tuotteena niistä suhteista, jotka kehittyvät sillä pohjalla, että tuotanto on vaihdolle alistettu” (247). Tätä on mahdoton hyväksyä. Ensinnäkin, jos hra V. V. olisi todella lainannut kapitalismikäsitteensä Marxilta, niin hänellä olisi siitä oikea käsitys eikä hän olisi voinut sotkea „englantilaista muotoa” ja kapitalismia toisiinsa. Toiseksi, se ei pidä lainkaan paikkaansa, että Marx olisi tarkoittanut pääasiallisesti „teollisuustuotannon sentralisoimista tai konsentroitumista” [sitä hra Struve tarkoittaa kapitalismilla ahtaassa mielessä]. Päinvastoin, Marx on seurannut tavaratalouden kehitystä sen ensi askeleista alkaen, hän on analysoinut kapitalismin sen alkeellisissa yksinkertaisen kooperatation ja manufaktuurin muodoissa,—noissa muodoissa, jotka ovat

olleet olemassa kokonaisia vuosisatoja ennen tuotannon keskittymistä koneelliseen muotoonsa,—hän on osoittanut teollisuuskapitalismin yhteyden maanviljelyskapitalismiin. Hra Struve itse supistaa kapitalismi-käsitettä, kun hän sanoo: „...hra V. V:n tutkimuskohteena ovat olleet kansantalouden *ensimmäiset* askeleet tiellä luontaistaloudellisesta organisatiosta tavarataloudelliseen organisatioon”. Olisi pitänyt sanoa: *viimeiset* askeleet. Mikäli tiedetään, hra V. V. on tutkinut vain Venäjän reforminjälkeistä taloutta. *Tavara-*tuotannon *alku* kuuluu reforminedelliseen kauteen, kuten hra Struve itsekin huomauttaa (189—190), ja jopa *kapitalistinenkin* organisatio puuvillateollisuudessa muodostui ennen talonpoikain vapauttamista. Reformi antoi sysäyksen *lopulliselle* kehitykselle tässä mielessä; se ei nostanut etualalle työn tuotteen tavaramuotoa, vaan työvoiman tavaramuodon; se ei laillistanut enää tavaratuotannon herruutta, vaan kapitalistisen tuotannon herruuden. Kun hra Struvella ei ole selvää eroa kapitalismin laajan ja ahtaan käsitteen välillä *, niin se johtaa hänet siihen, että hän pitää Venäjän kapitalismia nähtävästi jonakin tulevaisuuden ilmiönä eikä nykyisenä, jo täysin ja lopullisesti muodostuneena ilmiönä. Hän sanoo esimerkiksi näin:

„Ennen kuin hra V. V. asetti kysymyksen: onko kapitalismi englantilaisessa muodossa kiertämätöntä Venäjällä, hänen olisi pitänyt asettaa ja ratkaista toinen, yleisempi ja sen vuoksi tärkeämpi kysymys: onko Venäjällä kiertämätöntä siirtyminen luontaistaloudesta rahatalouteen ja minkälainen suhde kapitalistisella tuotannolla sensu stricto ** on tavaratuotantoon yleensä?” (247). Tuskin on sopivaa asettaa kysymys tällä tavalla. Kun selvitetään nykyinen, Venäjällä tällä kertaa vallitseva tuotantosuhteitten järjestelmä, niin silloin kysymys tuon tai tämän kehityksen „kiertämättömydestä” tulee eo ipso *** jo ratkaistuksi. Ellei sitä tehdä selväksi, niin silloin kysymystä on mahdoton ratkaista. Tulevaisuuden pohtimisen (josta herrat narodnikit niin pitävät) asemesta on *selitettävä* nykyisyyttä. Tärkeimpänä

* Ei näy, minkä tunnusmerkin mukaan tekijä erottaa nämä käsitteet toisistaan? Jos kapitalismilla ahtaassa mielessä tarkoitetaan ainoastaan koneellista teollisuutta, niin on käsitämätöntä, miksei sitten manufaktuuriakin aseteta erilliseksi? Jos kapitalismilla laajassa mielessä tarkoitetaan ainoastaan tavarataloutta, niin silnää tapauksessa siinä ei ole kapitalismia.

** — ahtaassa mielessä. *Toim.*

*** — siten. *Toim.*

tosiasiana reforminjälkeisellä Venäjällä on ollut kapitalismin ulkoinen ilmeneminen, jos niin voidaan sanoa, s.o. sen „huippujen” (tehdastuotannon, rautateiden, pankkien y.m.s.) ilmaantuminen, ja teoreettisen ajattelun eteen nousi heli kysymys kapitalismista Venäjällä. Narodnikit ovat koettaneet todistaa, että nämä huippuilmiot ovat satunnaisia, että ne eivät sitoudu koko taloudelliseen järjestelmään, ettei niillä ole maaperää ja että ne ovat sen vuoksi voimattomia; tällöin he ovat operoineet liian ahtaalla „kapitalismin” käsitteellä unohtaen sen, että pääoman harjoittama työn orjuuttaminen kulkee hyvin pitkien ja erilaisten vaiheiden kautta kauppapääomasta „englantilaiseen muotoon” saakka. Marxilaisten pitääkin todistaa, että nämä huippuilmiot eivät ole muuta kuin viimeinen askel tavaratalouden kehityksessä, joka on jo kauan sitten muodostunut Venäjällä ja joka *kaikkialla*, tuotannon kaikilla aloilla, aiheuttaa työn alistamisen pääoman alaiseksi.

Hra Struven käsitys, että Venäjän kapitalismi on jotain tulevaisuuteen kuuluvaa eikä nykyisyyttä, tuli erikoisen havainnollisesti ilmi seuraavassa mietinnössä: „niin kauan kun on olemassa nykyinen kyläyhteisö, joka on lain vahvistama ja varmistama, tulee sen perustalla versomaan sellaisia suhteita, joilla ei ole mitään tekemistä „kansan hyvinvoinnin” kanssa. [Vastako ne tulevat „versomaan”, eivätkö ne ole kehittyneet jo niin kauan sitten, että koko narodnikkilainen kirjallisuus on hamasta syntymästään saakka, yli neljännesvuosisataa sitten, kuvaillut näitä ilmiöitä ja protestoinut niitä vastaan?] Lännessä me näemme useita esimerkkejä parsellitalouden olemassaolosta kapitalistisen suurtalouden rinnalla. Meidän Puolamme ja lounaiset seutumme ovat samaan luokkaan kuuluvia ilmiöitä. Voidaan sanoa, että Venäjä sekä erillistalouksien että kyläyhteisöjen osalta, koska taloudellisesti rappiolle joutunut talonpoikaisto pysyy maapalstalla ja koska tasoittavat vaikutteet ovat sen keskuudessa voimakkaampia kuin differentioivat vaikutteet, lähestyy tätä tyyppiä” (280). Vastako se todellakin lähestyy, eikä ole jo nyt juuri tuota *tyyppiä*? „Tyyppin” määrittelemiseksi on tietysti otettava järjestelmän taloudelliset peruspiirteet eikä sen juridisia muotoja. Kun tarkastelemme näitä Venäjän maaseudun taloudellisia peruspiirteitä, niin me näemme pienillä maapalstoilla olevien talonpoikaistilojen toisistaan eristettyjä talouksia, näemme kasvavan tavara-

talouden, jolla on jo nyt määräävä merkitys. Ne ovat juuri niitä piirteitä, jotka antavat sisällön käsitteelle: „parsellitalous”. Edelleen me näemme sitä samaa talonpoikain velkaantuneisuutta koronkiskureille ja samaa pakkoluovutusta, jota Lännekin tiedot osoittavat. Koko ero on meidän juridisen järjestelmämme erikoisuuksissa (talonpoikain eriarvoisuus kansalaisina; maanhallinnan muodot), joissa „vanhan järjestelmän” jäljet säilyvät eheämpinä siitä syystä, että kapitalismi on meillä heikommin kehittyntä. Mutta nämä erikoisuudet eivät riko missään määrin sitä, että meidän talonpoikaisjärjestelmämme on *tyypiltään* yhtäläistä läntisen järjestelmän kanssa.

Siirtyessään käsittelemään itse markkinateoriaa hra Struve huomauttaa, että herrat V. V. ja N. — on pyörivät noidutussa kehässä: kehittyäkseen kapitalismi tarvitsee markkinoiden kasvua, mutta kapitalismi köyhdyttää väestöä. Tekijä oikoo tätä noiduttua kehää äärimmäisen epäonnistuneesti malthuslaisuudellaan väittämällä sellaista, ettei talonpoikaiston joutuminen taloudelliseen häviöön ole kapitalismin syytä, vaan että se johtuu „väestön kasvusta”! Mainittujen tekijäin virhe on kokonaan toinen: kapitalismi ei ainoastaan saata talonpoikaista taloudellisesti rappiolle, vaan *jakaa* sitä porvaristoksi ja proletariaatiksi. Tämä prosessi ei supista sisäisiä markkinoita, vaan *luo* niitä: tavaratalous kasvaa jakaantuvan talonpoikaiston kummassakin kohtiossa, sekä „proletaarisessa” osassa, jonka täytyy myydä „vapaata työtä”, että porvariillisessa, joka kohottaa taloutensa tekniikkaa (koneita, työkaluja, lannoitusaineita j.n.e. Vertaa hra V. V:n teosta „Edistyksellisiä virtauksia talonpoikaistaloudessa”) ja kehittää tarpeita. Siitä huolimatta, vaikka prosessin tällainen ymmärtäminen perustuu välittömästi Marxin teoriaan teollisuus- ja maanviljelyskapitalismin välisestä suhteesta, hra Struve jättää sen sivuun,— ehkäpä siksi, että hra V. V:n „markkinateoria” on vienyt hänet harhaan. Tämä jälkimmäinen on muka Marxiin nojautuen tarjonnut venäläiselle yleisölle sellaisen „teorian”, että kehittyneessä kapitalistisessa yhteiskunnassa muka syntyy kiertämättä „ylijäämä tavaroita”; sisämarkkinat eivät ole riittäviä, tarvitaan ulkomarkkinoita. „Tämä teoria on oikea” (?!), sanoo hra Struve, „koska se toteaa sen tosiasian, että lisäarvoa ei voida realisoida enempää kapitalistien kuin työläistenkään kulutuksella, vaan se edellyttää kolmansien

henkilöiden kulutusta" (251). Tätä lausuntoa on kerrassaan mahdoton hyväksyä. Hra V. V:n „teorian" (jos tässä voidaan puhua teoriasta) sisältönä on yksinkertaisesti vain se, että hän sivuuttaa huomiotta sen erilaisuuden, joka on olemassa henkilökohtaisen ja tuotannollisen kulutuksen välillä, tuotantovälineiden ja kulutustarvikkeiden välillä, mitä ilman (tätä erilaisuutta) ei yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintaminen kapitalistisessa yhteiskunnassa ole selitettävissä. Marx on selittänyt tämän kaikella seikka-peräisyydellä „Pääoman" II osassa (kolmas osasto: „Yhteiskunnallisen kokonaispääoman uusintaminen ja kierto") sekä maininnut selvästi siitä myös I osassa arvostellessaan sitä klassillisen poliittisen taloustieteen väittämää, jonka mukaan pääoman kasaantuminen on lisäarvon muuttumista ainoastaan työpalkaksi, eikä pysyväksi pääomaksi (tuotantovälineet) ynnä työpalkaksi. Varmistaaksemme tällaisen luonnekuvan antamisen hra V. V:n teorioista rajoitumme kahteen lainaukseen hra Struven mainitsemista artikkeleista.

„Kukin työläinen", sanoo hra V. V. kirjoituksessa „Markkinain liikavarustelu tavaroilla", „tuottaa enemmän kuin mitä hän itse kuluttaa, ja kaikki nämä ylijäämät kasaantuvat harvojen käsiin; näiden ylijäämien omistajat kuluttavat ne itse, jota varten he vaihtavat ne maan sisällä tai ulkomailla mitä erilaisimpiin välttämättömyys- ja mukavuustuotteisiin; mutta vaikka he kuinka söisivät, joisivat ja tanssisivat (sic!!), eivät he saa tuhlatuksi koko lisäarvoa" („Otshhestvennyje Zapiski", 1883, № 5, s. 14), ja „suuremman havainnollisuuden vuoksi" tekijä „käsittelee kapitalistin tärkeimpiä menoja", kuten päivällisiä, matkailuja j.n.e. Kirjoituksessa „Militarismi ja kapitalismi" on sanottu vieläkin selvemmin: „Teollisuuden kapitalistisen organisaation Akhilleuksen kantapäänä on se, etteivät liikkeenharjoittajat pysty kuluttamaan kaikkia tulojaan" („Russkaja Mysl", 1889, № 9, s. 80). „Rothschild ei kykene kuluttamaan tulojensa koko kasvua... siitä yksinkertaisesta syystä, että tämä... kasvu tekee niin huomattavan massan kulutustarvikkeita, että Rothschild, jonka kaikki mieliteot täytetään jo muutenkin, joutuisi suorastaan pulmalliseen asemaan" j.n.e.

Kuten huomaatte, kaikki nämä mietelmät perustuvat siihen naiiviin luuloon, että kapitalistin tarkoituksena on muka

yksilöllinen kulutus, eikä lisäarvon kasaaminen,— siihen virheeseen, että yhteiskunnallinen tuote jakaantuu muka näin: $v + m$ (vaihteleva pääoma ynnä lisäarvo), kuten A. Smith ja koko poliittinen taloustiede ennen Marxia opetti, eikä näin: $c + v + m$ (pysyvä pääoma, tuotantovälineet, ja vasta sitten työpalkka ja lisäarvo), kuten Marx osoittaa. Heti kun nämä virheet on oikaistu ja otettu huomioon se seikka, että kapitalistisessa yhteiskunnassa suunnaton ja yhä kasvava merkitys on tuotantovälineillä (yhteiskunnallisten tuotteiden sillä osalla, mikä ei mene henkilökohtaiseen, vaan tuotannolliseen kulutukseen, ei ihmisten, vaan pääoman kulutettavaksi), niin koko surullisenkuuluista „teoriakin” luhistuu täydellisesti. Marx on todistanut II osassa, että kapitalistinen tuotanto on täysin ajateltavissa ilman ulkomaisia markkinoitakin, että rikkauden kasvava kasaantuminen on mahdollista ilman mitään „kolmansia henkilöitäkin”, joiden mukaanvetäminen on hra Struven taholta mitä epäonnistunein teko. Hra Struven järkeilyt tästä aiheesta herättävät sitäkin suurempaa ihmettelyä, kun hän itse sanoo sisäisillä markkinoilla olevan Venäjällä valitsevan merkityksen ja sai hra V. V:n satimeen „Venäjän kapitalismin kehitysohjelmasta”, joka nojautuu „vauraaseen talonpoikaistoon”. Tämän „vauraan” (se tahtoo sanoa porvarillisen) talonpoikaiston muodostumisprosessi, mikä on parhaillaan käynnissä maaseudullamme, osoittaa suoraan meille pääoman syntymisen, tuottajan proletarisoitumisen ja *sisämarkkinain kasvun*: esim. „parannettujen työkalujen leviäminen” merkitsee nimenomaan pääoman kasaantumista tuotantovälineiden laskuun. Tästä kysymyksestä olisi erikoisen välttämätöntä „mahdollisuuksien” selostamisen asemesta antaa kuvaus ja selitys siitä todellisesta prosessista, mikä ilmenee sisämarkkinain muodostumisena Venäjän kapitalismille*.

Päätettäessämme tähän hra Struven kirjan teoreettisen osan käsittelyn me voimme nyt yrittää antaa yleiskuvan, niin sanoaksemme yhteenvedon hänen päätelmiensä perusmenetelmistä ja päästä siten ratkaisemaan ne kysymykset, jotka alussa asetettiin: „mitä nimenomaan tässä kirjassa

* Koska tämä on hyvin tärkeä ja mutkallinen kysymys, niin me aiomme kirjoittaa siitä erikoisen kirjoituksen 108.

voidaan katsoa kuuluvan marxilaisuuteen?”, „mitkä tämän doktriinin (marxilaisuuden) väittämät tekijä hylkää, mitä hän täydentää tai korjaa, ja mitä niissä tapauksissa syntyy?”

Tekijän järkeilyjen peruspiirteenä, joka on pantu merkille aivan alunperin, on hänen ahdas objektivisminsa, joka rajoittuu prosessin kiertämättömyyden ja välttämättömyyden todistamiseen, mutta ei pyri saamaan tämän prosessin jokaisessa konkreettisesti vaiheessa ilmi sille ominaista luokka-antagonismin muotoa,— objektivismi, joka luonnehtii prosessia yleensä, eikä niitä antagonistisia luokkia erikseen otettuna, joiden taistelusta prosessi muodostuu.

Me ymmärrämme vallan hyvin, että tekijällä olivat omat perusteensa, kun hän rajoitti tällä tavalla „kirjoitelmansa” pelkästään „objektiiviseen” ja sitä paitsi kaikkein yleisimpään osaan: ensinnäkin, tahtoessaan asettaa narodnikkeja vastaan näille vihamielisten katsantokantojen perusteet, hän esitti ainoastaan principia * jättäen niiden kehittelyn ja konkreettisemmän selvittelyn polemiikin myöhemmän kehityksen varaan, ja toiseksi, me yritimme I luvussa osoittaa, että narodnikkilaisuuden koko ero marxilaisuudesta on Venäjän kapitalismin *arvostelun luonteessa*, sen toisenlaisessa *selittämisessä*,— mistä luonnollisesti johtuukin, että marxilaiset rajoittuvat toisinaan yksinomaan yleisiin „objektiivisiin” väittämiin, korostavat yksinomaan sitä, mikä erottaa meidän käsityksemme (*yleisesti tunnettujen tosiasain*) narodnikkilaisesta käsityksestä.

Mutta hra Struvella ovat asiat tässä suhteessa menneet mielestämme liian pitkälle. Esityksen abstraktisuus on joutanut usein sellaisiin väittämiin, jotka eivät voineet olla synnyttämättä väärinkäsityksiä; kysymyksen asettelu ei eronnut kirjallisuudessamme yleensä tavaksi tulleesta ja vallitsevasta mielipiteiden professorimaisesta esittämisestä ylhäältä käsin — isänmaan teistä ja kohtaloista, eikä eri luokista, jotka kulkevat sellaista ja sellaista tietä; mitä konkreettisemmiksi tekijän mietelmät kävivät, sitä mahdollommaksi kävi marxilaisuuden principiaain selittäminen pysytellen yleisten abstraktisten väittämien tasolla, sitä välttämättömpää oli tarkkojen selitysten antaminen Venäjän yhteiskunnan määrättyjen luokkien määrätynlai-

* — periaatteet. *Toim.*

sesta asemasta, Plusmacherein eri muotojen määrätynlaisesta suhteesta tuottajan etuihin.

Siksipä meistä ei tuntunutkaan aivan sopimattomalta yrittää täydentää ja selittää tekijän väittämää, seurata askel askeleelta hänen esitystään osoittaaksemme välttämättömäksi kysymysten *toisenlaisen* asettelun, välttämättömäksi noudattaa *johdonmukaisemmin* luokkaristiriitojen teoriaa.

Mitä tulee hra Struven suoranaisiin poikkeamisiin marxilaisuudesta — valtiota, liikaväestöä ja sisämarkkinoita koskevissa kysymyksissä, — niin niistä on jo puhuttu tarpeeksi.

VI

Paitsi narodnikkilaisuuden teoreettisen sisällön arvos- telua, hra Struven kirjassa on muun ohella vielä eräitä huomautuksia, jotka koskevat narodnikkilaista talouspolitiikkaa. Vaikka nämä huomautukset onkin tehty ohimennen eikä tekijä ole niitä kehitellyt, niin me emme kuitenkaan voi olla kajoamatta niihin, ettei jäisi sijaa minkäänlaisille väärin- käsityksille.

Nämä huomautukset sisältävät mainintoja liberaalisen, s.o. porvarillisen politiikan „järkipärisyydestä”, edistyk- sellisyydestä, „järkeyydestä” y.m.s. narodnikkilaiseen poli- tiikkaan verrattuna*.

Tekijä on nähtävästi halunnut verrata toisiinsa kahta politiikkaa, jotka pysyvät olevien suhteiden pohjalla, — ja *siinä mielessä* hän on aivan oikein huomauttanut, että poli- tiikka, joka kehittää kapitalismia eikä pidätä sen kehitystä, on „järkevää”, — ei tietenkään sen vuoksi „järkevää”, että porvaristoa palvellen se alistaa tuottajan yhä enemmän sen alaiseksi [kuten kaikenlaiset „yksinkertaiset ihmiset” ja „tempuilijat” yrittävät tulkita], vaan siksi, että kärjistäes- sään ja puhdistaaessaan kapitalistisia suhteita se tuo

* Esitämme näyitteitä näistä huomautuksista: „Jos vallio.. haluaa lujittaa ei suur-, vaan pienviljelystä, niin näissä taloudellisissa oloissa se ei voi saavuttaa tätä päämäärää ryhtymällä tavoittelemaan mahdollista taloudellista tasa-arvoi- suutta talonpoikaiston keskuudessa, vaan ainoastaan tukemalla sen elinkykyisiä aineksia, luomalla niistä taloudellisesti vauraan talonpoikaiston” (240). „En voi olla näkemättä sitä, että politiikka, joka suuntautuu *tällaisen* talonpoikaiston (nimittäin: „taloudellisesti vauraan, tavaratuotantoon soveltautuneen” talonpoikaist- on) luomiseen, on oleva ainoaa järkevää ja edistyksettä poliitiikkaa” (281). „Venäjän pitää muuttua köyhästä kapitalistisesta maasta rikkaaksi, mutta samoin kapitalistiseksi maaksi” (250) j.n.e. aina loppupäätelmään saakka: „menkäämme oppiin kapitalismille”.

selkeyttä päähän sille, josta muutoksen aikaansaaminen yksinomaan riippuukin, ja antaa hänelle vapaat kädet toimia.

Emme kuitenkaan voi olla huomauttamatta, että hra Struve on tämän aivan oikean väittämän lausunut epäonnistuneesti, hänelle ominaisen abstraktisuuden takia hän on esittänyt sen siten, että toisinaan haluttaa sanoa hänelle: antakaa vainajien haudata kuolleitaan. Venäjällä ei ole milloinkaan ollut puutetta henkilöistä, jotka ovat antaneet kaikkensa sellaisten teoriain ja ohjelmien laatimiselle, jotka tuovat ilmi porvaristomme etuja, ilmaisevat kaikkia näitä käsityksiä, että voimakkaan ja suuren pääoman „täytyy” musertaa pieni pääoma ja hävittää pois sen alkeelliset ja patriarkaaliset riistomenetelmät.

Jos tekijä olisi tässäkin noudattanut tiukasti marxilaisuuden „doktriinin” vaatimuksia, joka velvoittaa johtamaan esityksen todellisen prosessin määrittelymiseen, velvoittaa tuomaan esiin luokkaristiriidat „järkevä”, „järkipärisen” ja edistysellisen politiikan kunkin muodon takaa,— niin hän olisi sanonut saman ajatuksen toisella tavalla, olisi asettanut kysymyksen toisin. Hän olisi esittänyt ne liberaalismin, s.o. porvariston, teoriat ja ohjelmat, joita on kasvanut kuin sieninä sateella suuren reformin jälkeen, rinnastaen niitä tosiasiatietoihin kapitalismin kehityksestä Venäjällä. Siten hän olisi näyttänyt Venäjän esimerkillä sen yhteiskunnallisten aatteiden yhteyden taloudelliseen kehitykseen, mitä hän todisteli ensimmäisissä luvuissa ja mikä voidaan lopullisesti todeta vain analysoimalla Venäjää koskevat tiedot materialistisesti. Toiseksi hän olisi siten osoittanut, kuinka naiiveja narodnikit ovat, kun he kirjallisuudessaan sotivat porvarillisia teorioita vastaan aivan kuin nämä teoriat olisivat vain erheellisiä päätelmiä eivätkä mahtavan luokan intressejä, jota luokkaa on typerää ryhtyä nuhtelemaan ja joka voidaan saada „uskomaan” vain toisen luokan tehokkaalla voimalla. Kolmanneksi hän olisi osoittanut siten, mikä luokka meillä todellisuudessa määrää „täytymisen” ja „edistuksen” ja kuinka naurettavia narodnikit ovatkaan, kun he pohtivat sitä, mikä „tie” olisi „valittava”.

Herrat narodnikit sieppasivat suurella mielihyvällä nämä hra Struven sanonnat ja ilkkuivat sen johdosta, että niiden epäonnistunut sanamuoto antoi kaikenlaisille porvarillisille

taloustieteilijöille (hra Janzhulin tapaisille) ja maaorjuuden kannattajille (kuten hra Golovinille) tilaisuuden takertua erillisiin, yleisestä ajatusyhteydestä temmattuihin lauseisiin. Me näimme jo, mikä hra Struvella on epätydyttävää ja mikä siinä on antanut vihollisen käsiin tuollaisia aseita.

Yritykset arvostella narodnikkilaisuutta vain tavallisena teoriana, joka osoittaa väärin tiet isänmaalle *, ovat johtaneet tekijän muotoilemaan epäselvästi oman suhteensa narodnikkilaisuuden „talouspolitiikkaan”. Tässä saatetaan ehkä huomata tämän politiikan kieltämistä summamutikassa, eikä vain sen toisen puoliskon kieltämistä. Tähän kohtaan on sen vuoksi pysähdyttävä tarkemmin.

Filosofioiminen „muiden teiden mahdollisuudesta isänmaalle” on vain narodnikkilaisuuden pintakuori. Sen sisältönä sen sijaan on venäläisen pientuottajan, pikkuporvarin, etujen ja katsantokannan edustaminen. Sen vuoksi narodnikki on teoriassa aivan samanlainen Janus, joka on kääntänyt yhdet kasvonsa menneisyyteen ja toiset tulevaisuuteen, kuin pientuottajakin on elämässä, joka pientuottaja on kääntänyt yhdet kasvonsa menneisyyteen ja haluaa lujittaa pientä talouttaan, tietämättä ja haluamatta tietää mitään yleisestä talousjärjestelmästä ja siitä, että on välttämättä otettava huomioon tätä järjestelmää määräävä luokka,— ja toiset kasvonsa tulevaisuuteen, asettuen vihamieliselle kannalle kapitalismia vastaan, joka vie häntä taloudelliseen häviöön.

Näin muodoin on ymmärrettävää, että olisi kerrassaan väärin hylätä summamutikassa koko narodnikkilainen ohjelma. Siinä on erotettava tarkasti sen taantumuksellinen ja edistyksellinen puoli. Narodnikkilaisuus on taantumuksellista, mikäli se ehdottaa toimenpiteitä, jotka sitoisivat talonpojan maahan ja vanhoihin tuotantotapoihin, kuten maaosuuksien luovutuskieltoa j.n.e.**, mikäli he haluavat pidättää rahatalouden kehitystä, mikäli eivät odota erillisiä parannuksia, vaan odottavat tien muutosta „yhteiskunta-piireiltä” ja byrokratian edustajain myötävaikutuksen seurauksena (esimerkiksi hra Juzhakov, joka esitti „Russkoje

* „Kriittillisten huomautusten” kirjoittaja mainitsee kyllä narodnikkilaisuuden taloudellisesta pohjasta (s. 166–167), mutta hänen mainintansa tuntuu meistä riittämättömältä.

** Hra Struve sanoo sangen sattuvasti, että nämä toimenpiteet voisivat vain „toteuttaa eräiden länsieurooppalaisten ja venäläisten maanomistajain kiihkeät toiveet maahan kiinnitetyistä batrakeista” (279).

Bogatstvossa”, 1894, № 7, ajatuksia erään zemstvopäällikön suunnittelemista yhteisviljelyksistä ja itse puuhaili parannuksia näihin suunnitelmiin). Näitä tällaisia narodnikkilaisen ohjelman kohtia vastaan on tietysti ehdottomasti taisteltava. Mutta heillä on toisiakin kohtia, jotka koskevat itsehallintoa, valistuksen vapaata ja laajaa pääsyä „kansaan”, „kansan” (se tahtoo sanoa pien-) talouden „nostamista” halvan luoton avulla, parantamalla tekniikkaa, järjestämällä tuotteiden myyntiä j.n.e., j.n.e., j.n.e. Hra Struvekin myöntää tietysti täydellisesti sen, että nämä tällaiset yleisdemokraattiset toimenpiteet ovat edistykseksiä. Ne eivät hidastuta, vaan jouduttavat Venäjän taloudellista kehitystä kapitalistista tietä, jouduttavat sisämarkkinain muodostumista, jouduttavat tekniikan ja koneteollisuuden kasvua parantamalla työtätekevien asemaa ja kohottamalla heidän tarpeittensa tasoa, jouduttavat ja helpottavat heidän itsenäistä ajatteluaan ja toimintaansa.

Tässä saattaa vain herätä kysymys: kuka oikeammin ja parhaimmin osoittaa nämä tämänkaltaiset, ehdottomasti suotavat toimenpiteet — narodnikitko vaiko publisistit ä la hra A. Skvortsov, joka myöskin puhuu kiivaasti teknillisen edistyksen puolesta ja jolle hra Struve osoittaa niin tavattoman suurta suosiota? Mielestäni marxilaiselta kannalta ei ole epäilemistäkään, etteikö narodnikkilaisuus olisi *tässä suhteessa* asetettava ehdottomasti etutilalle. Herrojen Skvortsovien toimenpiteet suhtautuvat koko pientuottajain luokan etuihin, koko pikkuporvariston etuihin aivan samoin kuin „Moskovskije Vedomostin” ohjelma suhtautuu suurporvariston etuihin. Ne eivät pidä silmällä kaikkia *, vaan ainoastaan eräitä valittuja, jotka ovat ansainneet päällystön huomion. Ja vihdoinkin ne ovat hirveän karkeita, sillä ne edellyttävät poliisimaista sekaantumista talonpoikain talouteen. Kaikki nämä toimenpiteet yhdessä otettuna eivät anna mitään vakavia takeita ja toiveita „talonpoikaistalouden tuotannollisesta edistyksestä”.

Tässä suhteessa narodnikit ymmärtävät ja käsittävät paljon oikeammalla tavalla pientuottajain edut, ja marxilaisten täytyy, hyläten kaikki heidän ohjelmansa taantumukselliset piirteet, ei ainoastaan hyväksyä sen yleisdemokraattiset kohdat, vaan myöskin toteuttaa niitä tarkemmin,

---

* Toisin sanoen, tietysti kaikkia niitä, jolle teknillinen edistys on mahdollista.

syvällisemmin ja pitemmälle. Mitä päättäväisempiä nämä tällaiset reformit tulevat Venäjällä olemaan, mitä korkeammalle ne kohottavat työtätekevien joukkojen elintason, sitä jyrkemmin ja selkeämmin tulee näkyviin Venäjän elämän tärkein ja perusluontoinen (jo nyt) yhteiskunnallinen vastakohtaisuus. Marxilaiset eivät suinkaan „katkaise demokraattista lankaa” tai virtausta, kuten hra V. V. heitä panettelee, vaan päinvastoin, he haluavat tämän virtauksen kehittämistä ja voimistamista, haluavat sen lähentämistä elämään, haluavat nostaa ylös sen „langan”, jonka „yhteiskuntapiirit” ja „sivistyneistö” päästävät käsistään*.

Tämä vaatimus, ettei saa päästää „lankaa” käsistä, vaan että on päinvastoin pidettävä lujemmin kiinni siitä, ei suinkaan johdu satunnaisesti niiden tai näiden „marxilaisten” henkilökohtaisista mielialoista, vaan sen määräävät välttämättä sen luokan asema ja edut, jota he haluavat palvella, sen määräävät välttämättä ja ehdottomasti heidän „doktriininsa” perusvaatimukset. Helposti ymmärrettävistä syistä en voi pysähtyä tässä käsittelemään tämän väittämän ensimmäistä osaa, „aseman” ja „etujen” luonnehtimista; ja siinä hän suhteessa asia nähtävästi puhuu itse puolestaan. Koskettelen vain toista osaa, nimittäin marxilaisen doktriinin suhdetta kysymyksiin, joissa tuo „katkeava lanka” ilmenee.

Marxilaisten on *asetettava* nämä kysymykset *toisella tavalla* kuin herrat narodnikit ovat asettaneet ja asettavat. Viimeksimainitut asettavat kysymyksen „nykyaikaisen tieteen, nykyaikaisten moraaliaatteiden” kannalta; asia esitetään siten, ikään kuin ei olisi olemassa mitään syviä, itsesään *tuotantosuhteissa* piileviä syitä, joiden takia ei noita reformeja ole voitu toteuttaa, vaan että esteitä on ainoastaan tunteiden karkeudessa: „järjen valon” heikkoudessa y.m.s., ikään kuin Venäjä olisi tabula rasa, jossa ei tarvita muuta kuin kaavoitella oikein oikeat tiet. *Kun kysymys asetetaan näin*, niin sille oli luonnollisesti turvattu „puhtaus”, jolla hra V. V. ylpeilee ja joka todellisuudessa merkitsee vain

---

* „Nedelja”, 1894, № 47, hra V. V.: „Historiamme reforminjälkeisellä kaudella sosiaaliset suhteet ovat eräiltä piirteiltään lähentyneet länsieurooppalaisia piirteitä aktiivisine demokratismeineen poliittisen taistelun kaudella ja yhteiskunnallisine välinpitämättömyyksineen sitä seuraavina aikoina”. Me yritimme osoittaa I luvussa, ettei tämä „välinpitämättömyys” ole sattuma, vaan välttämätön seurauksen luokan asemasta ja eduista, josta „yhteiskuntapiirien” edustajat ovat lähtöisin ja joka saa aikansa suhteilta miinuksien ohella myöskin aika tuntuvia myönnteisiä puolia.

oppikouluhaaveitten „puhtoisuutta” ja tekee narodnikkilaiset järkeilyt niin kelvollisiksi kabinettikeskusteluja varten.

Nämä samat kysymykset on marxilaisten asetettava ehdottomasti aivan toisella tavalla *. Koska he ovat velvollisia etsimään yhteiskunnallisten ilmiöiden juuria tuotannollisista suhteista, koska he ovat velvollisia näkemään niissä määrättyjen luokkien *etuja*, niin heidän on muotoiltava nämä samat desideratut vissien yhteiskunnallisten ainesten „toivomuksiksi”, jotka puolestaan kohtaavat vastarintaa sellaisten ja sellaisten muiden ainesten ja luokkien taholta. Tällainen asettelu tulee jo poistamaan kokonaan sellaisen mahdollisuuden, että heidän „teoriaansa” voitaisiin käyttää professorimaisiin, luokkien *yläpuolelle* nouseviin mieltelmiin, joihinkin „loistavaa menestystä” ** lupaaviin suunnitelmiin ja selostuksiin. Tämä on tietysti vasta vain välillinen ansio tuossa mainitussa katsantokannan muutoksessa, mutta sekin on jo hyvin suuri ansio, kun otetaan huomioon, miten jyrkästi kaltevaa pintaa *nykyinen* narodnikkilaisuus luisuu opportunistin suohon. Mutta asia ei rajoitu pelkästään välilliseen ansioon. Jos nämä samat kysymykset asetetaan luokka-antagonismin teorian mukaisesti [jota varten on tietysti Venäjän historian ja olojen „tosiasiat tarkistettava”], niin silloin vastaukset niihin tulevat antamaan vissien luokkien jokapäiväisten etujen määrittelyn, — nämä vastaukset on silloin tarkoitettu juuri näille asiasta kiinnostuneille luokille ja yksinomaan niille käytännöllistä käyttöä varten *** — ne tulevat riistäytymään, erään marxilaisen mainiota sanontaa käyttääksemme, pois „intelligenssin ahtaasta työhuoneesta” itse tuotantosuhteisiin osallistuvien luo näiden kaikkein kehittyneimmässä ja puhtaimmassa muodossa, niiden luo, joihin „langan katkeaminen” kaikkein voimakkaimmin vaikuttaa ja jotka „tarvitsevat” „ihanteita”, sillä ilman niitä heidän käy huonosti. Tällainen kysymyksen

* Jos he noudattavat johdonmukaisesti teoriaansa. Me olemme puhuneet jo paljon siitä, että hra Struven esityksestä tuli epätydyttävä juuri sen vuoksi, että hän ei ole noudattanut aivan tiukasti tätä teoriaa.

** Hra Juzhakovin sanonta.

*** Tätä „käyttöä” varten tarvitaan tietysti äärettömän suurta valmistelutyötä, joka sitä paitsi on olemukseltaan huomaamatonta. Tähän käyttöön *saakka* saattaa kulua enemmän tai vähemmän pitkä ajanjakso, jonka aikana me tulemme puhumaan suoraan, että vielä ei ole olemassa minkäänlaista voimaa, joka pystyisi antamaan parempia teitä isänmaalle, vastapainona herrojen narodnikkien „lme-lälle optimisimille”, kun he väittävät, että voimia on ja ettei tarvitse muuta kuin neuvoa niitä „kääntymään pois vääraltä tieltä”.

asettelu puhaltaa uutta, elähdyttävää henkeä kaikkiin näihin vanhoihin kysymyksiin — veromaksuista, passeista, siirto-asutuksesta, kunnallishallinnoista y.m.s.— kysymyksiin, joita meidän „yhteiskuntapiirimme” ovat pohtineet ja käsitelleet, märehtineet niitä yhä uudestaan ja uudestaan, ratkoneet ne yhä uudelleen ja uudelleen ja joihin ne ovat nyt alkaneet kokonaan kyllästyä.

Siispä suhtauduttakoon kysymykseen miten tahansa,— pohditaanpa sitten Venäjällä vallitsevaa taloudellisten suhteiden järjestelmää sen sisällön kannalta ja tämän järjestelmän eri muotoja niiden historiallisen yhteyden kannalta ja niiden suhteessa työtätekevien etuihin, tai pohditaanpa sitten kysymystä „langan katkeamisesta” ja tämän „katkeamisen” syistä,— niin kummassakin tapauksessa me tulemme samaan johtopäätökseen, nimittäin johtopäätökseen siitä, miten suuri merkitys on „elämästä differentioituneen työn” historiallisella tehtävällä, jonka meidän aikakautemme asettaa, johtopäätökseen tämän luokan aatteiden kaikkisäveltävästä merkityksestä.

HUOMAUTUKSIA

¹ Artikkelel „*Uusia taloudellisia muutoksia talonpoikaiselämässä*” on varhaisin kaikista meille saakka säilyneistä Leninin teoksista. Se on kirjoitettu Samarassa keväällä 1893 ja oli tarkoitettu legaalista lehdistöä varten. Lenin aikoi julkaista sen aikakauslehdessä „*Russkaja Mysl*”, mutta toimitus hylkäsi tämän artikkelin „kelpaamattomana aikakauslehden suunnan kannalta”.

NKP(b):n Keskuskomitean Marx—Engels—Lenin-Instituutissa on tästä artikkelista olemassa kaksi Leninin käsikirjoitusta. Ensimmäinen (alkuperäinen) käsikirjoitus on saatu Leninin yksityisarkistosta; toinen käsikirjoitus löydettiin Moskovan oikeuskamarin arkistosta; se on tekijän lopulliseen asuun toimittama kappale tätä artikkelia. Tässä painoksessa artikkeli „*Uusia taloudellisia muutoksia talonpoikaiselämässä*” julkaistaan tuon Leninin viimeisimmän käsikirjoituksen mukaan.

Marx—Engels—Lenin-Instituutissa säilytetään myöskin sitä V. J. Postnikovin kirjasta „*Etelä-Venäjän talonpoikaistalous*” olevaa kappaletta, jossa on Leninin tekemät merkinnät. Nämä huomautukset (sekä V. I. Leninin kaksi kirjettä, joissa kommentoidaan teosta „*Uusia taloudellisia muutoksia talonpoikaiselämässä*” sen perusisällön kannalta) on julkaistu XXXIII Lenin-kokoelman ensimmäisessä osastossa.

Tämän artikkelin perusaineistoja Lenin on käyttänyt kirjansa „*Kapitalismin kehitys Venäjällä*” toisessa luvussa.— 1.

² *Zemstvoilastot*. Läänien ja kihlakuntien zemstvohallintojen (jotka perustettiin vuoden 1861 reformin jälkeen) yhteydessä toimineet zemstvojen tilastoelimet toimeenpanivat tilastollisia tutkimuksia (talonpoikaistalouksien ja sivuammatteja harjoittavien talouksien tiedusteluja talouksittain, talonpoikausbudjettien tutkimista j.n.e.) ja julkaisivat kihlakunnittain ja lääneittäin lukuisia katsauksia ja tilastokokoelmia, jotka sisälsivät runsaasti asia-aineistoa. Usein kuitenkin zemstvojen tilastotyöntekijät, jotka olivat enimmäkseen narodnikkeja, käsittelivät tendenssimäisesti ja väärin ryhmittelivät tilastotietoja ja siten vähensivät huomattavasti niiden arvoa. Numerosarakkeiden taakse häipyivät oleelliset erilaisuudet ja tunnusmerkit talonpoikaiston eri ryhmien väliltä, jotka olivat muodostuneet kapitalismin kehityksen kulussa. Lenin tutkii kaikin puolin,

tarkastelee huolellisesti ja käsittelee itsenäisesti zemstvotilastojen aineistoja. Hän tekee omia laskelmiaan, laatii yhteenvedoja ja taulukkoja, analysoi marxilaisesti ja ryhmittelee tieteellisesti talonpoikaistalouksista ja sivuammatteja harjoittavista talouksista saatuja tietoja. Zemstvotilastojen runsasta aineistoa käyttäen Lenin antaa todellisen kuvan Venäjän taloudellisesta kehityksestä. Näin muokattuja zemstvotilastojen aineistoja Lenin käyttää laajasti myöskin taistelussa narodnikkeja vastaan.—3.

- ³ Mainitut teokset kuuluivat kokoelmaan „Zemstvotilastojen perusteella suoritettujen Venäjän taloudellisten tutkimusten yhteenvedot”: I osa — V. V. „Talonpoikaisyhdistys”, Moskova, 1892; II osa — N. Karyshev. „Talonpoikain osuusmaiden ulkopuolinen maanvuokraus”, Derpt, 1892. Molemmat teokset olivat suuntaukseltaan liberaalis-narodnikkilaisia.

V. V. oli V. P. Vorontsovin, XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalisen narodnikkilaisuuden erään ideologin nimimerkki.—4.

- ⁴ *Reviisihenget* — maorjuuden aikaisen Venäjän miespuolinen väestö, joka oli henkiveron alainen (pääasiassa talonpoikia ja pikkuporvareita) ja jota siinä tarkoituksessa luetteloitiin erikoisilla väenlaskuilla (niin sanotuilla „reviiseillä”). Tällaisia „reviisejä” suoritettiin Venäjällä vuodesta 1718 lähtien; vuonna 1858 toimitettiin viimeinen, kymmenes „reviisi”. Maan uudelleenjaot kyläyhteisöjen sisällä suoritettiin eräillä seuduilla reviiisihenkiluvun mukaan.—10.

- ⁵ *Mennonitit* olivat Länsi-Euroopasta lähtöisin olevia lahkolaisia, jotka XVIII vuosisadan lopulla asettuivat asumaan etupäässä Jekaterinoslavin ja Taurian lääneihin. Mennonittain siirtolais-taloudet olivat enimmäkseen varakkaita, kulakkitalouksia.—22.

- ⁶ *Kyläkäräjät* (сельская расправа) — erikoinen tuomioistuin valtion talonpoikia varten, perustettu tsaarin Venäjällä vuoden 1838 asetuksen mukaan; kyläkäräjien päämiehenä oli kylänvanhin. Kylien ja kuntien raspravat käsitelivät erilaisia siviiliasioita ja rikkomuksia, tuomitsivat sakkoihin, pakkotoihin ja raipparangaistuksiin.—37.

- ⁷ *„Russkaja Mys”* („Venäläinen Ajatus”) — liberaalis-narodnikkilaista suuntaa edustava kuukausilehti, joka ilmestyi vuodesta 1880 alkaen. Vuoden 1905 vallankumouksen jälkeen julkaisusta tuli kadettipuolueen äänenkannattaja ja sen toimittajana oli P. Struve.—41.

- ⁸ *Talonpoikaisasioita käsittelevät kihlakuntakamarit* perustettiin vuonna 1874 valvomaan „talonpoikain yhteiskunnallisen hallinnon” kylä- ja kuntaelimiä. Näihin kamareihin, joiden johdossa olivat aateliston kihlakuntajohtajat, kuului ruununvouteja, kunnan tuomareita ja kihlakuntien zemstvohallintojen puheenjohtajat. Talonpoikaisasiain kihlakuntakamarit oli alistettu vastaaville lääninkanslioille, joiden johdossa olivat tsaarin kuvernöörit.—53.

- ⁹ Teoksensa *„Niin sanotun markkinakysymyksen johdosta”* Lenin on kirjoittanut Pietarissa syksyllä 1893.

Tässä teoksessaan kehittelemänsä perusväittämät Lenin esitti alunperin pietarilaisten marxilaisten kerhon („vanhusten” kerhon)

kokouksessa käsiteltäessä H. B. Krasinin referaattia aiheesta „Markkinakysymys”.

Kerhon istunnossa pitämässään puheessa ja sitten kirjoittamaansa referaatissa „Niin sanotun markkinakysymyksen johdosta” Lenin osoitti H. B. Krasinin virheet ja samalla arvosteli ankarasti liberaalisten narodnikkien näkökantoja kapitalismin kohtalosta Venäjällä sekä syntymässä olleen „legaalisen marxilaisuuden” porvarillis-apologeettisia katsomuksia.

Leninin teos oli voimakas ase taistelussa narodnikkilaisuutta ja „legaalista marxilaisuutta” vastaan; sitä levitettiin Pietarin ja muiden kaupunkien sosialidemokraattisissa kerhoissa.

Tämän teoksen käsikirjoitus, jota pidettiin ainiaaksi kadonneena, joutui Marx—Engels—Lenin-Instituutin haltuun vasta vuonna 1937. Teos on julkaistu ensi kerran aikakauslehdessä „Bolshevik” № 21 vuonna 1937; vuonna 1938 MEL-Instituutti julkaisi sen erillisenä kirjaseinä.— 61.

¹⁰ *Lisäarvo* — Marxin mukaan Mehrwert. 90-luvulla kirjoittamissaan teoksissa Lenin käyttää siitä termiä „сверхстоимость” („yliarvo”) rinnan termin „прибавочная стоимость” („lisäarvo”) kanssa. Myöhemmin hän käyttää vain termiä „прибавочная стоимость” („lisäarvo”).— 66.

¹¹ Lenin on itse kääntänyt K. Marxin „Pääoman” toisesta osasta ottamansa lainaukset (vuoden 1885 saksankielisen painoksen mukaan). Kts. „Pääoma”, II osa, 1935, s. 318, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVIII osa, 1939, s. 469—470.— 75.

¹² Lenin siteeraa K. Marxin „Pääoman” ensimmäistä osaa (vuoden 1872 toisen saksankielisen painoksen mukaan). Kts. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 59, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 119.— 86.

¹³ *Nik.* —on eli *N.* —on oli XIX vuosisadan 80—90-luvun liberaalisen narodnikkilaisuuden erään ideologin N. F. Danielsonin nimimerkki. Tässä on siteerattu Nikolai —onin teosta, jonka nimi on „Katsauksia reforminjälkeiseen yhteiskunnalliseen talouteemme”. Pietari, 1893.— 87.

¹⁴ K. Marx. „Pääoma”, II osa, 1935, s. 222 (33. huomautus), tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVIII osa, 1939, s. 335.— 91.

¹⁵ Leninin kirja „Mitä ovat „kansan ystävä” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” on kirjoitettu vuonna 1894 (ensimmäinen vihko valmistui huhtikuussa, toinen ja kolmas — kesällä). Lenin aloitti kirjan valmistelemisen jo Samarassa vuosina 1892—1893. Samaran marxilaisten kerhossa hän piti esitelmiä, joissa arvosteli jyrkästi marxilaisuuden vastustajia — liberaalisia narodnikkeja: V. V:tä (Vorontsovia), Mihailovskia, Juzhakovia ja Krivenkoa. Nuo esitelmät olivat valmistelemaa aineistoa kirjaan „Mitä ovat „kansan ystävä” ”.

Leninin kirja julkaistiin erillisinä vihkoina. Ensimmäinen vihko painettiin hektografilla Pietarissa keväällä 1894 ja sitä levitettiin illegaalisesti Pietarissa ja muissa kaupungeissa. Heinäkuussa 1894 ilmestyi ensimmäisestä vihkosta samalla tavalla painettu toinen painos. Noin 100 kappaletta ensimmäistä ja toista vihkoa

A. A. Ganshin monisti elokuussa Gorkissa (Vladimirin läänissä). Ja vihdoin saman vuoden syyskuussa A. A. Vanejev painoi Pietarissa hektografilla vielä 50 kappaletta ensimmäistä vihkoa (se oli neljäs painos) ja suunnilleen yhtä monta kappaletta kolmatta vihkoa. Kirjan tässä painoksessa oli kansilehdellä merkintö: „Sosialidemokraattien maaseuturyhmän julkaisu”. Merkintö oli tehty konspiratiotarkoituksessa. Paikalliset järjestöt monistivat Leninin teosta mitä erilaisimmin menetelmin: erillisiä vihkoja kirjoitettiin käsin, kirjoituskoneella j.n.e. Ryhmä sosialidemokraatteja Tshernigovin läänin Borznan kihlakunnassa painoi „Mitä ovat „kansan ystävät”” hektografilla.

Kirjaa levitettiin Pietarissa, Moskovassa, Vilnassa, Kievissä, Tshernigovissa, Pottavassa, Vladimirissa, Penzassa, Donin Rostovissa, Tiflisissä, Tomskissa ja muissa kaupungeissa.

Toveri Stalin ja hänen kerhojensa jäsenet Tiflisin hengellisessä seminaarissa tutustuivat Leninin kirjaan „Mitä ovat „kansan ystävät”” vuosina 1897—1898.

Leninin kirja oli hyvin tunnettu „Työn vapautus”-ryhmässä ja myöskin muissa venäläisissä sosialidemokraattisissa järjestöissä ulkomailla.

Kirjan ensimmäisen ja kolmannen vihkon hektografipainos löydettiin vuoden 1923 alussa Berliinin sosialidemokraattisesta arkistosta ja melkein samanaikaisesti Leningradin Yleisestä kirjastosta.

V. I. Leninin Teosten ensimmäisessä, toisessa ja kolmannessa painoksessa tämä teos julkaistiin vuonna 1923 löydettyjen hektografipainosten mukaan.

V. I. Leninin Teosten neljännessä painoksessa „Mitä ovat „kansan ystävät”” julkaistiin sen uuden hektografipainoksen mukaan, joka saatiin Marx—Engels—Lenin-Instituuttiin vuonna 1936. Tässä kappaleessa on paljon toimituskorjauksia, jotka ovat ilmeisesti Leninin tekemiä silloin kun kirjaa valmistettiin julkaistavaksi painattamalla se ulkomailla. Neljänteen painokseen on tehty kaikki nämä korjaukset. Kirjan „Mitä ovat „kansan ystävät”” ensimmäisen vihkon hektografipainoksissa ei ole käytetty kursiivia, harvennusta eikä alleviivausta. Vastaavien kohtien korostaminen tekstissä on suoritettu lainausmerkkien avulla. Tekijän tarkastaman kappaleen mukaisesti neljännessä painoksessa on lainausmerkkien asemesta käytetty vastaavissa kohdissa kursiivia, ja joukko viitteitä, jotka olivat alkutekstissä sulkumerkkien sisällä, on siirretty alaviitteiksi. Niinikään on julkaistu Leninin selitys taulukkoon (kirjan liite I), joka oli jätetty pois V. I. Leninin Teosten edellisistä painoksista. Neljännessä painoksessa on siis annettu tämän Leninin mitä tärkeimmän teoksen tarkka teksti.

Kirjan toista vihkoa, jossa V. I. Lenin arvosteli liberaalisen narodnikin S. N. Juzhakovin taloustieteellisiä katsomuksia, ei ole vielä löydetty.—113.

¹⁶ „*Ruskoje Bogatstvo*” („Venäjän Rikkaus”)-- kuukausijulkaisu, joka ilmestyi vuodesta 1876 vuoden 1918 puoliväliin saakka. 90-luvun alussa tästä aikakauslehdestä tuli liberaalisten narodnikkien äänenkannattaja ja sitä toimittivat Krivenko ja Mihailovski. Aikakaus-

- lehti saarnasi sovintoa tsaarihallituksen kanssa ja luopumista kaikesta vallankumouksellisesta taistelusta sitä vastaan, kävi kiivaasti taistelua marxilaisuutta vastaan ja parjasi venäläisiä marxilaisia.— 117.
- 17 Tarkoitetaan N. K. Mihailovskin artikkelia „K. Marx hra J. Zhukovskin tuomittavana”, joka julkaistiin aikakauslehdessä „Otetshestvennyje Zapiski” № 10, lokakuu 1877.— 119.
- 18 K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, Alkulause ensimmäiseen saksalaiseen painokseen, s. XV, tai K. Marx. Valitut teokset, I osa, 1940, s. 305—306.— 120.
- 19 Lenin siteeraa „Poliittisen taloustieteen arvostelua” teoksen alkulausetta. Kts. K. Marx. Valitut teokset, I osa, 1940, s. 327—328, jossa siteerattu kohta esitetään Leninin vuonna 1914 tekemän uuden käännöksen mukaan kirjoituksessa „Karl Marx”.— 123.
- 20 „Contrat social” („Yhteiskuntasopimus”) — eräs Jean Jacques Rousseau’n pääteoksia (ilmestyi vuonna 1762); tässä teoksessa on esitetty aate, että jokaisen yhteiskuntajärjestelmän on oltava ihmisten välisen vapaan sopimuksen tulos. Ollen pohjaltaan idealistinen oli „yhteiskuntasopimuksen” teorialla, joka esitettiin Ranskan XVIII vuosisadan vallankumouksen aattona, kuitenkin vallankumouksellinen merkitys. Se oli porvarillisen tasa-arvoisuuden vaatimuksen ilmaus, kehoitus feodaalisten säätyetuoikeuksien hävittämiseen ja porvarillisen tasavallan perustamiseen.— 124.
- 21 Kts. K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 281, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 410.— 131.
- 22 K. Marxin kirje „Otetshestvennyje Zapiski” aikakauslehden toimitukselle on kirjoitettu vuoden 1877 lopulla N. K. Mihailovskin kirjoituksen „K. Marx hra J. Zhukovskin tuomittavana” johdosta. Marxin kuoleman jälkeen Engels otti tästä kirjeestä kopion ja lähetti sen Venäjälle. Engels sanoo, että tämä kirje „kierteli kauan aikaa Venäjällä ranskankielisestä originaalista käsinkirjoitetuina kopioina ja julkaistiin sitten venäjänkielisenä käännöksenä „Vestnik Narodnoi Voli” julkaisussa (№ 5. Toim.) Genevessä v. 1886 ja sittemmin myöskin Venäjällä. Tämä kirje, samoin kuin kaikki muukin, mitä Marx on kirjoittanut, sai venäläisissä piireissä osakseen suurta huomiota” (K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, II nide, 1936, s. 396). Venäjällä tämä Marxin kirje julkaistiin ensi kertaa „Juriditsheski Vestnik” aikakauslehdessä № 10, v. 1888. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1933, s. 375—378.— 131.
- 23 Kts. F. Engels. „Anti-Dühring” (Toinen osa. Poliittinen taloustiede. Tutkimusaihe ja metodi), 1938, s. 123.— 131.
- 24 Tässä mainittu teos on „Saksalainen ideologia”. Marx ja Engels kirjoittivat sen vuosina 1845—1846, mutta sitä pidettiin kymmeniä vuosia kätöksessä Saksan sosialidemokratian arkistoissa. Tämä teos julkaistiin täydellisenä ensimmäisen kerran saksan kielellä vuonna 1932 Marx—Engels—Lenin-Instituutin julkaisuna. Venäjänkielisenä käännöksenä se ilmestyi vuonna 1933. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, IV osa.

- Tekstissä (tämän painoksen samalla sivulla) esitetty lausunto tästä teoksesta on otettu F. Engelsin esipuheesta teokseensa „Ludvig Feuerbach ja saksalaisen klassillisen filosofian loppu”. Kts. K. Marx. Valitut teokset, I osa, 1940, s. 384.— 132.
- 25 Kts. F. Engels. „Perheen, yksityisomistuksen ja valtion alkuperä” teoksen ensimmäisen saksalaisen painoksen alkulause (v. 1884). K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, I nide, 1937, s. 8.— 133.
- 26 *Yhteiskunnan gentiili- eli sukujärjestelmä* — alkukantainen yhteisöjärjestelmä. Alkukantainen yhteisöjärjestelmä on luonnehdittu klassillisesti J. V. Stalinin teoksessa „Dialektisesta ja historiallisesta materialismista”.
- „Alkukantaisen yhteisöjärjestelmän vallitessa tuotantosuhteiden perustana on tuotantovälineiden yhteiskunnallinen omistus. Tämä vastaa suurin piirtein tuotantovoimien luonnetta sillä kaudella. Kiviset työkalut ja sen jälkeen ilmestyneet jousi ja nuoli eivät tehneet mahdolliseksi taistelua luonnonvoimia ja petoeläimiä vastaan yksilöinä. Kootakseen hedelmiä metsästä, pyytääkseen kalaa vedestä, rakentaakseen jonkinlaisen asunnon on ihmisten pakko työskennellä yhdessä, elleivät he halua joutua nälkäkuoleman, petoeläinten tahi naapuriyhteisöjen uhreiksi. Yhteinen työ johtaa tuotantovälineiden samoin kuin tuotannosta saatujen tuotteidenkin yhteisomistukseen. Silloin ei ole vielä käsitystä tuotantovälineiden yksityisomistuksesta, ellei oteta lukuun eräiden työvälineiden henkilökohtaista omistusta, jotka ovat samalla puolustusvälineinä petoeläimiä vastaan. Ei ole riistoa eikä luokkia” („Leninisin kysymyksiä”, s. 551 sekä „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, s. 139, 5. suomenk. painos).
- Tekstissä (s. 133) mainitun Morganin kirjan nimi on „Ancient society” — „Muinaisyhteiskunta”.— 135.
- 27 *Elatustilajärjestelmä* (поместная система) — feodaalisen maanomistuksen erikoinen järjestelmä, joka vakiintui Venäjällä XV vuosisadan puolivälissä. Erotukseksi perintötilasta (votshinasta), joka oli bojarin täydellistä ja perinnöllistä omaisuutta, elatustila oli virka-aatelin ehdollisessa ja väliaikaisessa hallinnassa. Elatustilamaat katsottiin feodaalisen hallitsijan omaisuudeksi ja niitä jaettiin ensialussa sotilashenkilöille sota- ja hovipalveluksesta. Vähitellen elatustilojen hallinta muuttui perinnölliseksi. XVII vuosisadan puolivälistä lähtien näiden kahden feodaalisen maanomistusmuodon (perintötilan ja elatustilan) välinen ero katoaa vähitellen: perintötilojen ja elatustilojen omistajien feodaaliset oikeudet samanlaistuvat. Pietari I aikana elatustila muuttuu lopullisesti aatelis-tilanherrain yksityisomaisuudeksi.— 138.
- 28 *Kansainvälinen työväenyhdistys* — I Internationale, jonka Marx perusti Lontoossa syksyllä 1864. Internationale, jonka johdossa olivat Marx ja Engels, johti eri maiden työläisten taloudellista ja poliittista taistelua ja lujitti heidän kansainvälistä solidaarisuuttaan, kävi taistelua anarkisteja — proudhonilaisia, bakuninilaisia — ja muita marxilaisvastaisia suuntia vastaan. Vuonna 1872 I Inter-

nationale tosiasiallisesti lakkautti olemassaolonsa. I Internationalen historiallinen merkitys on siinä, että se „laski perustan työläisten kansainväliselle järjestölle heidän vallankumouksellisen rynnäkönsä valmistelemiseksi pääomaa vastaan” (Lenin).— 140.

- ²⁹ V. Burenin oli taantumuksellisen „Novoje Vremja” lehden avustaja, parjaaja, joka kävi kiukkuista ajojahtia yhteiskunnallisen ajattelun kaikkien edistyksellisten suuntien edustajia vastaan. Lenin käyttää hänen nimeään yleisnimenä halpamaisten polemiikkimenetelmien käyttäjistä.— 141.
- ³⁰ „Novoje Vremja” („Uusi Aika”)— sanomalehti, joka ilmestyi Pietarissa vuodesta 1868 vuoden 1917 lokakuuhun saakka; se kuului erilaisille kustantajille ja vaihtoi monia kertoja poliittista suuntaansa. Alussa se oli maltillis-liberaalinen, vuodesta 1876 siitä tuli taantumuksellisten aateli- ja byrokraatiapiirien äänenkannattaja. Tsaarihallituksen lahjomana lehtenä se ei taistellut ainoastaan vallankumouksellista, vaan myöskin liberaalis-porvarillista liikettä vastaan.
Helmikuun 4 p:nä 1894 julkaistussa pakinassa Burenin ylisteli N. K. Mihailovskia hänen taistelustaan marxilaisia vastaan.— 143.
- ³¹ Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, I nide, 1937, s. 7.— 146.
- ³² Kts. K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. XVII taikka K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 11.— 147.
- ³³ Lenin siteeraa K. Marxin kirjettä Rugelle (syyskuu 1843) sen tultua ensi kertaa julkaistuksi „Työn vapautus”-ryhmän kirjallispoliittisessa katsauksessa — „Sotsial-Demokratissa”, neljäs kirja, Geneve, 1892 (kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, I osa, 1933, s. 351—352).— 147.
- ³⁴ Marxilaisen dialektisen metodin systemaattinen esitys ja edelleen kehittäminen on suoritettu V. I. Leninin ja J. V. Stalinin teoksissa. Kts. erikoisesti V. I. Leninin teosta „Materialismi ja empiriokritisismi” ja J. V. Stalinin teosta „Dialektisestä ja historiallisesta materialismista” („Leninismin kysymyksiä” tai „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, IV luku).— 151.
- ³⁵ „Vestnik Jevropy” („Euroopan Sanomat”)— kuukausijulkaisu, ilmestyi Pietarissa vuodesta 1866 vuoden 1918 kesään saakka. Aikakauslehti edusti Venäjän liberaalisen porvariston mielipiteitä; 90-luvun alusta lähtien se kävi järjestelmällistä taistelua marxilaisuutta vastaan.— 151.
- ³⁶ Kirjoituksen kirjoittaja (I. K-n) oli Pietarin yliopiston professori I. I. Kaufmann. Marx piti tätä kirjoitusta eräänä dialektisen metodin parhaana selityksenä. Kts. „Pääoman” I osan 2. painoksen „Jälkilauseetta”.— 151.
- ³⁷ Lenin esittää etempänä (tämän teoksen sivuilla 154—159) itse kääntämänsä sitaatin Engelsin teoksesta „Anti-Dühringistä” (Ensimmäinen osa. Filosofia; kolmastoista luku: Dialektiikka. Kieltämisen kieltäminen). Kts. Marx—Engels—Lenin-Instituutin julkaisemaa painosta, 1938, s. 107—111.— 154.

- ³⁸ „*Otetshestvennyje Zapiski*” („Isänmaallinen Lehti”) — aikakauslehti, johon V. Belinski kirjoitteli vuodesta 1839 alkaen. Vuodesta 1868 aikakauslehteä johtivat kirjailijat Nekrasov, Saltykov-Shtshedin, Jelisejev y.m.; tuona kautena aikakauslehti liitti ympärilleen vallankumouksellis-demokraattisen intelligenssin. Aikakauslehti oli alituisten sensuurivainojen kohteena; vuonna 1884 tsarinhallitus lakkautti sen.— 160.
- ³⁹ *Postoronn* (Sivullinen) oli N. K. Mihailovskin kirjailijanimi.— 160.
- ⁴⁰ Tarkoitetaan Marxin ja Engelsin seuraavia „Kommunistisen puolueen Manifestissa” muotoilemia määritelmiä:
„Kommunistien teoreettiset väittämät eivät perustu missään määrin tuon tai tämän maailmanparantajan keksimiin tai löytämiin ajatuksiin ja periaatteisiin.
Ne ovat vain tapahtuvan luokkataistelun tosiasiallisten suhteiden yleistä ilmaisemista, silmiemme edessä tapahtuvan historiallisen liikkeen ilmaisemista” (K. Marx. Valitut teokset, I osa, 1940, s. 150).— 163.
- ⁴¹ Kts. F. Engels. „Anti-Dühring” (Ensimmäinen osa. Filosofia; yhdeksäs luku: Moraali ja oikeus. Ikuiset totuudet), 1938, s. 77.— 165.
- ⁴² Tarkoitetaan N. K. Mihailovskin kirjoituksia: „K. Marxin kirjan venäläisen painoksen johdosta” („*Otetshestvennyje Zapiski*” № 4, huhtikuu 1872) ja „K. Marx hra J. Zhukovskin tuomittavana” („*Otetshestvennyje Zapiski*” № 10, lokakuu 1877)— 167.
- ⁴³ Lenin siteeraa K. Marxin kirjettä Rugelle (syyskuu 1843). Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, I osa, 1938, s. 352.— 170.
- ⁴⁴ Lenin tarkoittaa S. N. Juzhakovia — erästä narodnikkilaisuuden ideologia ja aikakauslehti „Russkoje Bogatstvo” johtajista; tämän narodnikin taloustieteellisiä katsomuksia (Venäjän taloudellisten tosilojen arvioinnista, kapitalismin kohtalosta Venäjällä, talonpoikaiston jakaantumisesta j.n.e.) Lenin arvosteli kirjan „Mitä ovat „kansan ystävät”” toisessa vihkossa. Toisen vihkon (ilm. vuonna 1894) käsikirjoitusta samoin kuin sen hektografipainostakaan ei tähän mennessä ole löydetty.— 171.
- ⁴⁵ Tarkoitetaan „*Työn vapautus*”-ryhmää, joka oli ensimmäinen venäläinen marxilainen ryhmä. G. V. Plehanov perusti sen Genevessä vuonna 1883 ja se suoritti suuren työn marxilaisuuden levittämisessä Venäjällä. Ryhmän toiminnan ja sen historiallisen merkityksen arviointia kts. „NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, ensimmäinen luku, s. 11—19, 29 (5. suomenk. painos).— 179.
- ⁴⁶ „*Julkaisijoilta*” — jälkisanat Leninin teoksen „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” ensimmäisen vihkon ensimmäiseen painokseen. Jälkisanoina esiintyvä maininta „valmisteilla olevista 2. ja 3. painoksesta” tarkoittaa tämän teoksen toista ja kolmatta vihkoa.— 187.
- ⁴⁷ „*Tämän painoksen johdosta*” — jälkilause teoksen „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vas-

taan?" ensimmäisen vihkon toiseen painokseen, kirjoitettu heinäkuussa 1894.— 188.

48 „*Juriditsjeski Vestnik*” („Juridiset Sanomat”) — porvarillis-liberaalisen suunnan kuukausijulkaisu, ilmestyi Moskovassa vuodesta 1867 vuoteen 1892.— 195.

49 Kts. N. F. Annenski. „Selustus Pavlovon seudun kotiteollisuuden harjoittajain asemasta” („Nizhni-Novgorodin laivaliikenteen ja teollisuuden Sanomat” № 1, 2 ja 3 vuodelta 1891).— 196.

50 Tarkoitetaan J. M. Dementjevin teosta: „Tehdas, mitä se antaa väestölle ja mitä se siltä ottaa” (Moskova, 1893).— 198.

51 Leninin mainitsemat „tiedot eräistä kihlakunnista” talonpoikaiston jakaantumisesta sisältyivät kirjan „Mitä ovat „kansan ystävät”” toiseen vihkoon (jota ei ole vielä löydetty).

Kysymyksen talonpoikaiston jakaantumisesta Lenin on käsitellyt yksityiskohtaisesti teoksessaan „Kapitalismin kehitys Venäjällä” (Teokset, 3. osa); kts. erikoisesti toista lukua: „Talonpoikaiston jakaantuminen”.— 212.

52 *Neljännestalonpojiksi* (четвертные крестьяне) nimitettiin tsaarin Venäjällä niitä entisiä valtiontalonpoikia, pienten sotilas- ja siviilivirkamiesten jälkeläisiä, jotka XV—XVII vuosisatojen aikana siirrettiin asumaan Moskovan valtion rajaseuduille. Palveluksestaan rajan vartioinnissa siirtolaiset (kasakat, streltsit, sotilaat) saivat väliaikaiseen tai perinnölliseen käyttöönsä pieniä maapalstoja, jotka mitattiin *neljänneksillä* (tshetverteillä — puoli desjatiinaa). Vuodesta 1719 valtion siirtoasukkaita alettiin nimittää *erillistalollisiksi* (однодворец). Erillistalolliset nauttivat aikaisemmin erinäisiä etuoikeuksia, heillä oli oikeus omistaa talonpoikia. XIX vuosisadan kuluessa erillistalolliset saatettiin aste asteelta oikeuksiltaan samaan asemaan talonpoikien kanssa. Vuoden 1866 säännöksellä erillistalollisten maa (*neljännesmaa*) tunnustettiin heidän yksityisomaisuudekseen ja se siirtyi perintönä entisten erillistalollisten (neljännestalonpoikain) perheiden jäsenille.— 214.

53 Tässä ja tämän teoksen muissa kohdissa Lenin esittää itse kääntämiään otteita I. A. Gurvitshin kirjasta „Venäjän maaseudun taloudellinen asema”, joka ilmestyi englannin kielellä New Yorkissa v. 1892; venäjän kielellä tämä kirja julkaistiin v. 1896. Kirjassa on arvokasta asia-aineistoa; Lenin antoi kirjasta korkean arvion.— 215.

54 Lenin siteeraa K. Marxin teosta „Hegelin oikeusfilosofian arvostelua”. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, I osa, 1938, s. 386.— 223.

55 „Moskovan lääniä koskevien tilastotietojen kokoelma”, V osa, I nide, 1879 ja II osa, 1878.— 230.

56 Tarkoitetaan V. N. Grigorjevin kirjaa „Pavlovon seudun kotiteollisuuden lukko- ja veitsituotanto” (1881) ja N. F. Annenskin teosta, joka on mainittu edellä 49. huomautuksessa.— 237.

57 *Gladstonen maalait* — jotka Englannin liberaalinen Gladstonen ministeristö vei läpi XIX vuosisadan 70- ja 80-luvuilla. Lieventääkseen vuokraajien ja maanomistaja-maalordien välistä taistelua ja

- saadakseen vuokraajien äänet puolelleen Gladstonen hallitus vei läpi eräitä vähäisiä rajoituksia maaloordien mielivaltaan, jotka häätivät vuokraajia joukkomitassa. Hallitus lupasi myöskin säännöstellää vuokraajien maksurästejä koskevan kysymyksen, muodostaa erikoiset maa-oukeudet „oukeudenmukaisten” vuokramaksujen säätämiseksi (15 vuoden ajaksi) j.n.e. Gladstonen maalaat ovat liberaalisen porvariston harjoittaman sosiaalisen demagogian näyte.— 246.
- ⁵⁸ *Bismarckin työväenvakuutus* — työläisten yhteiskunnallinen vakuutus tapaturman, sairauden, työkyvyn menettämisen ja vanhuuden varalta, jonka Bismarckin hallitus toteutti Saksassa XIX vuosisadan 80-luvulla. Bismarckin vakuutus ulottui vain osaan työläisiä samalla kun sairausapukassojen varat muodostuivat $\frac{2}{3}$:lta itse työläisten maksuista ja tehtailijat maksoivat vain $\frac{1}{3}$. Pystymättä tukahduttamaan työväenliikettä ankarien sosialistilakien avulla Bismarck yritti hajoittaa työväenliikettä työläisille annetuilla vähäisillä armo-paloilla. Tämäkään politiikka, kuten tiedetään, ei onnistunut.— 246.
- ⁵⁹ Kts. Saltykov-Shtshedinin satua „Liberaali” (Valitut teokset, 1937, s. 195—198).— 248.
- ⁶⁰ „*Nedelja*” („Viikko”) — liberaalis-narodnikkilainen viikkolehti, joka ilmestyi Pietarissa vuodesta 1866 vuoteen 1901. Lehti vastusti taistelua itsevaltiutta vastaan ja saarnasi niin sanottua „pienten tekojen” teoriaa, s.o. kehoitti intelligenssiä luopumaan vallankumouksellisesta taistelusta ja käymään käsiksi „kulttuurieroihin”.— 250.
- ⁶¹ Tarkoitetaan A. I. Herzeniä. Kts. K. Marxin kirjettä aikakauslehti „Otshestvennyje Zapiski” toimitukseen (K. Marx ja F. Engels. Teokset, XV osa, 1933, s. 375—376).— 253.
- ⁶² „*Sozialpolitisches Centralblatt*” („Sosiaalis-poliittiset Keskussanommat”) — Saksan sosialidemokratian oikeistosiiven aikakauslehti. Alkoi ilmestyä vuonna 1891.— 259.
- ⁶³ *K. P. Pobedonostsev* — synodin yliprokuraattori, äärimmäinen taantumismies, Aleksanteri III maaorjuuspolitiikan innoittaja.— 260.
- ⁶⁴ *Reptileiksi* (matelijoiksi) nimitettiin lahjottavia aikakaus- ja sanomalehtiä, jotka tsaarihallitus oli lahjonut ja jotka matelivat sen edessä.— 262.
- ⁶⁵ *A. S. Jermolov* — maanviljelyksen ja valtionomaisuuden ministeri vuosina 1893—1905; harjoitti maaorjuuden jätteidien suojelemispolitiikkaa ja esiintyi maaorjuustilanherrojen etujen ajajana.
S. J. Witte — eräs tsaarin Venäjän huomattavimpia ministerejä; oli pitkän aikaa (v.v. 1892—1903) finanssiministerinä. Toimenpiteillään finanssien, tullipolitiikan, rautateiden rakentamisen y.m. aloilla, joita toteutettiin suurporvariston etujen mukaisesti, hän edisti kapitalismin kehitystä Venäjällä.— 263.
- ⁶⁶ Tarkoitetaan venäläisen vallankumouksellisen emigranttiväen sosialisti-narodnikkien ryhmää, jonka johdossa oli N. I. Utin. Tämä ryhmä julkaisi Genevessä omaa aikakauslehteään „*Narodnoje Djelo*”. Vuoden 1870 alussa se muodosti Kansainvälisen työväenyhdistyksen (I Internationalen) venäläisen jaoston. Maaliskuun 22 pñä 1870

- Internationalen Pääneuvosto hyväksyi venäläisen jaoston Internationalen alueen. Jaoston pyynnöstä K. Marx otti huolekseen sen edustamisen Pääneuvostossa. „Otan mielihyvin vastaan tämän kunnianvelvollisuuden, jota minulle tarjotte—olla teidän edustajananne Pääneuvostossa”,—kirjoitti Marx maaliskuun 24 p:nä venäläisen jaoston jäsenille. I Internationalen venäläisen jaoston jäsenet tukivat Marxia hänen taistelussaan bakuninilaisia anarkisteja vastaan, harjoittivat vallankumouksellista propagandaa Internationalen aatteiden puolesta, pyrkivät lujittamaan Venäjän vallankumouksellisen liikkeen yhteyttä länsieurooppalaiseen liikkeen kanssa.—266.
- ⁶⁷ A. N. Engelhardt — narodnikkilainen sanomalehtimies, joka tuli laajalti tunnetuksi yhteiskunnallisella ja agronomisella toiminnallaan sekä koeyrityksillään järkipärisen talouden järjestämiseksi Batishtshevo nimisellä tilallaan Smolenskin läänissä (kts. hänen kirjoitustensa „Maaseudulta”, 1882; Yhteiskunnallis-taloudellisen kirjallisuuden kustannusliike on julkaissut ne vuonna 1937). Lenin luorehtii tätä taloutta teoksessaan „Kapitalismin kehitys Venäjällä”, kolmas luku, § VI (Teokset, 3. osa).—267.
- ⁶⁸ „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”) — kirjallis-poliittinen julkaisu, jota „Työn vapautus”-ryhmä julkaisi ulkomailla vuosina 1890—1892; yhteensä ilmestyi neljä kirjaa. Lenin siteeraa Plehanovin kirjoitusta „N. G. Tshernyshevski”, joka julkaistiin „Sotsial-Demokratin” ensimmäisessä kirjassa vuonna 1890, s. 138—139.—269.
- ⁶⁹ Tarkoitetaan „Narodnoje pravo” („Kansan oikeus”) puoluetta — demokraattisen intelligenssin illegaalista järjestöä, joka perustettiin entisten narodnajavoljalaisten osanotolla vuonna 1893; keväällä 1894 tsaarihallitus murskasi sen. Tämä järjestö julkaisi kaksi ohjelma-asiakirjaa: „Polttava päivän kysymys” ja „Manifesti”. Leninin arviota narodnojepravolaisista poliittisena puolueena kts. tämän painoksen s. 317—320 ja kirjastasesta „Venäjän sosialidemokraattien tehtävät” (Teokset, 2. osa). Suurin osa narodnojepravolaisista liittyi myöhemmin eserrien puolueeseen.—280.
- ⁷⁰ Lenin siteeraa K. Marxin „Pääoman” ensimmäistä osaa vuonna 1872 julkaistun venäjänkielisen painoksen mukaan. Kts. K. Marx „Pääoma”, I osa, 1935, s. 612—613, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 834.—298.
- ⁷¹ Tarkoitetaan Nik. —onin (N. F. Danielsonin) teosta „Katsauksia reforminjälkeiseen yhteiskunnalliseen talouteemme”, Pietari, 1893.—301.
- ⁷² Lenin esittää kääntämiään otteita Engelsin teoksesta „Asuntokysymyksestä” (Alkulause toiseen painokseen). Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, I nide, 1937, s. 278, 281—282.—305.
- ⁷³ Lenin siteeraa K. Marxin „Pääoman” ensimmäistä osaa vuonna 1872 julkaistun venäjänkielisen painoksen mukaan. Kts. K. Marx „Pääoma”, I osa, 1935, s. 343—344, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 490.—305.
- ⁷⁴ Lenin tarkoittaa väittämiä, joita K. Marx esittää teoksensa „Filosofian kurjuus” toisessa osassa. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, V osa, 1929, s. 377.—307.

- ⁷⁵ Lenin siteeraa K. Marxin teosta „Gothan ohjelman arvostelua”. Kts. K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 459.— 307.
- ⁷⁶ Kts. „Jälkisanat” „Pääoman” I osan toiseen painokseen.— K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. XXIII, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 20.— 315.
- ⁷⁷ Lenin siteeraa K. Marxin kirjettä Rugelle (syyskuu 1843). Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, I osa, 1938, s. 352.— 316.
- ⁷⁸ Artikkelin *„Narodnikilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra Struven kirjassa”* Lenin kirjoitti Pietarissa vuoden 1894 lopulla ja vuoden 1895 alussa. Se on suunnattu „legaalista marxilaisuutta” vastaan.

Leninin taistelulla „legaalista marxilaisuutta” vastaan oli äärettömän suuri merkitys.

„Kuten aina tapahtuu historiassa”, sanotaan NKP(b):n historian Lyhyessä oppikurssissa, „tunkeutuu suureen yhteiskunnalliseen liikkeeseen tavallisesti väliaikaisia „mukanakulkijoita”. Tällaisia „mukanakulkijoita” olivat niin sanotut „*legaaliset marxilaisetkin*”. Marxilaisuus alkoi levitä laajalti Venäjällä. Ja niin alkoivat porvarilliset intelligenitit verhota itseään marxilaisilla vaatteilla. He painattivat kirjoituksiaan legaalisisissa, s.o. tsaarihallituksen sallimissa sanoma- ja aikakauslehdissä. Tämän vuoksi heitä alettiin nimittää „*legaaliseksi marxilaisiksi*”.

He kävivät omalla tavallaan taistelua narodnikkilaisuutta vastaan. Mutta he yrittivät käyttää tätä taistelua ja marxilaisuuden lippua työväenliikkeen alistamiseksi ja mukaannuttamiseksi porvarillisen yhteiskunnan etuihin, porvariston etuihin. Marxin opista he heittivät syrjään pääasian, opin proletaarisesta vallankumouksesta, proletariaatin diktatuurista. Huomatuin legaalinen marxilainen Pjotr Struve ylisteli porvaristoa, ja kapitalismia vastaan käytävän vallankumouksellisen taistelun asemesta hän kehoitti „tunnustamaan sivistymättömyytemme ja menemään oppiin kapitalismille”.

Taistelussa narodnikkeja vastaan Lenin piti sallittavana väliaikaista sopimusta „*legaalisten marxilaisten*” kanssa tarkoituksella käyttää heitä narodnikkeja vastaan, esimerkiksi yhteisen painetun kirjoituskokoelman julkaisemiseksi narodnikkeja vastaan. Mutta samaan aikaan Lenin arvosteli hyvin jyrkästi „*legaalisia marxilaisia*” paljastaen heidän liberaalis-porvarillisen olemuksensa.

Monista näistä „*mukanakulkijoista*” tuli myöhemmin kadetteja (Venäjän porvariston tärkein puolue) ja kansalaissodan aikana kiivaita valkokaartilaisia” („NKP(b):n historia. Lyhyt oppikurssi”, 5. suomenk. painos, s. 24—25).

Lenin tajusi heti „*legaalisten marxilaisten*” liberaalis-porvarillisen olemuksen ja jo syksyllä 1894 esitti Pietarin marxilaisten kerhossa referaatin aiheesta „*Marxilaisuuden heijastuminen porvarillisessa kirjallisuudessa*”, jossa hän arvosteli jyrkästi Struven ja muiden „*legaalisten marxilaisten*” katsomuksia.

Tämä referaatti muogosiuikin perustaksi artikkelille „*Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra Struven kirjassa*”. Artikkelin julkaistiin (tekijän nimeksi oli merkitty K. Tulin) kokoelmassa „*Aineistoa taloudellisen kehityksemme luonnehtimiseksi*”.

Huhtikuussa 1895 kokoelmaa painettiin legaalaisessa kirjapainossa 2.000 kappaletta. Tsaarihallitus kielsi kokoelman levittämisen ja pidettyään sitä kokonaisen vuoden kiellettyinä takavarikoi ja poltti sen. Onnistuttiin pelastamaan vain satakunta kappaletta, ja niitä levitettiin salaa sosialidemokraattien keskuudessa Pietarissa ja muissa kaupungeissa, muun muassa Tiflisissä.

Kun toveri Stalin vuonna 1898, ollessaan vielä Tiflisiin hengellissessä seminaarissa, arvosteli „legaalisena marxilaisuuden” kannalla olevan ja porvarilliseen natsionalismiin kallistuvan „Mesame-dasin” enemmistön päämiehiä, oli hän jo tutustunut Leninin teoksiin, muun muassa Leninin artikkeliin „Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö”. Tämä teos teki syvällisen vaikutuksen toveri Staliniin. „Minun on tavattava hänet hinnalla millä hyvänsä”, sanoi toveri Stalin luettuaan K. Tulinin (Leninin) teoksen,— muistelee eräs toveri, joka siihen aikaan tunsii läheisesti toveri Stalinin.

Vuoden 1907 lopulla Lenin liitti tämän artikkelin kokoelmaan „12 vuoden varrelta” ja pani sen alaotsikoksi „Marxilaisuuden heijastuminen porvarillisessa kirjallisuudessa”. Kokoelman alkulauseessa Lenin erikoisesti korosti, että artikkeli oli syntynyt referaatista, jonka hän piti syksyllä 1894. Samalla Lenin osoittaa, että tämä artikkeli oli monessa suhteessa konseptina hänen myöhemmille teoksilleen taloudellisista kysymyksistä (varsinkin kirjalle „Kapitalismin kehitys Venäjällä”).— 321.

⁷⁹ *Truck-systeemi* on sellainen palkanmaksujärjestelmä, jolloin työläisille maksetaan palkka tavaroina tehtailijoille kuuluvista tehtaiden puodeista. Isännät pakoittavat työläisiä ottamaan rahapalkan asemasta näistä puodeista kulutustarvikkeita, jotka ovat kalliita, mutta laadultaan huonoja. Tämä järjestelmä, joka oli lisäkeino työläisten riistämiseksi, oli Venäjällä erittäin laajasti käytössä seuđuilla, missä harjoitettiin kotiteollisuusammatteja.— 334.

⁸⁰ „*Moskovskije Vedomosti*” („Moskovan Sanomat”) — eräs Venäjän vanhimpia sanomalehtiä, jota alussa (vuodesta 1756) julkaisi Moskovan yliopisto pienen arkin muodossa; XIX vuosisadan 60-luvulta alkaen se oli monarkistis-natsionalistinen lehti, joka ajoi kaikkein taantumuksellisimpien tilanherra- ja pappispiirien katsomuksia; vuodesta 1905 lähtien se oli yksi mustasotnialaisten päääänenkannattajia. Ilmestyi Lokakuun vallankumoukseen saakka vuonna 1917.

„*Vestij*” („Viesti”) oli taantumuksellinen maaorjuuden kannattajain lehti, joka ilmestyi XIX vuosisadan 60—70-luvulla.— 336.

⁸¹ „*Sydämen diktatuuriksi*” nimitettiin ironisesti sitä lyhytaikaista liberaalien liehakoimisen politiikkaa, jota korkea tsaarin virkamies Loris-Melikov harjoitti. Loris-Melikov nimitettiin vuonna 1880 ensin „mellakoita” vastaan taistelevan „Korkeimman käskykomission” päälliköksi ja sittemmin sisäasiain ministeriksi. Tämän politiikan tarkoituksena oli saada liberaalinen porvaristo tsarismien puolelle ja hävittää sen keskuudessa esiintyvät oppositiomielialat, joita siinä oli ilmaantunut maassa kasvavan vallankumouksellisen liikkeen vaikutuksesta.— 340.

- ⁸² Kts. G. Uspenskin teoksia, erikoisesti kertomuksia ja kuvauksia: „Maaseutupäiväkirjasta”, „Shekkikirja”, „Kirjeitä matkan varrelta”, „Katkaisemattomia yhteyksiä” ja „Eläviä numeroita”.— 365.
- ⁸³ „*Herra Kuponki*” oli kuvaannollinen sanonta, jota 80- ja 90-luvun kirjallisuudessa käytettiin tarkoittamaan *pääomaa* ja *kapitalisteja*. Sanonnan „herra Kuponki” pani liikkeelle kirjailija Gleb Uspenski kuvauksissaan „Raskaita syntejä” (jotka julkaistiin ensi kerran aikakauslehdessä „Russkaja Mysl”, 1888, 12. nide).— 371.
- ⁸⁴ *Preussilainen Regierungsrat* (valtionneuvos) — puhe on saksalaisesta taloustieteilijästä parooni A. Haxthausenista, joka kävi XIX vuosisadan 40-luvulla Venäjällä ja antoi seikkaperäisen kuvauksen Venäjän talonpoikaisyhteisöstä kirjassaan „Tutkielmia Venäjän kansanelämän ja varsinkin maalaislaitosten sisäisistä suhteista”. Engelsin sanojen mukaan Haxthausen „löysi maan yhteisöomistuksen Venäjällä”; samalla hän ylisteli Nikolain valtakauden Venäjää ollen sitä mieltä, että sen etuisuutena Länsi-Eurooppaan verraten on se, ettei Venäjällä ole „proletaarisuuden mätäpäisettä”.— 378.
- ⁸⁵ Sensuurisyytistä Lenin ei voinut viitata suoraan „Työn vapautus”-ryhmän julkaisemiin marxilaisiin teoksiin. Hän osoittaa lukijalle V. V:n (Vorontsovin) teoksen „Katsauksia teoreettiseen taloustieteeseen” (Pietari, 1895), jossa on sivuilla 257—258 pitkä lainaus Plehanovin artikkelista „Sisäpoliittinen katsaus”, julkaistu „Sotsial-Demokratissa”, toinen nide, elokuussa 1890 (kts. G. V. Plehanov. Teokset, III osa, s. 258—259).— 382.
- ⁸⁶ *Mirtov* — P. L. Lavrovin (1823—1900) kirjailijanimi; eräs XIX vuosisadan 70-luvun narodnikkilaisuuden ideologeja; narodnikkien salaisen seuran „Zemlja i Voljan” ja sittemmin narodnikkilaisen puolueen „Narodnaja Voljan” jäsen; 70-luvulla saarnasi „kansaan menemistä”; idealistisen „subjektiivisen koulukunnan” kantaisä sosiologiassa.— 385.
- ⁸⁷ Lenin viittaa tässä K. Marxin kirjasen „Louis Bonaparten kahdeksastoista päivä Brumairekuuta” saksankieliseen painokseen (Hampuri, 1885). Kts. K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 331.— 402.
- ⁸⁸ Kts. F. Engels. „Anti-Dühring”, 1938, s. 79.— 405.
- ⁸⁹ Kts. K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 41—42 (38. huom.), tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 95.— 406.
- ⁹⁰ *Naukrariot* — pienet aluepiirit muinaisessa Ateenan tasavallassa. Kunkin naukrarion oli rakennettava, aseistettava ja varustettava miehistöllä yksi sota-alus sekä annettava kaksi ratsumiestä valtion sotilaallisia tarpeita varten.— 407.
- ⁹¹ Lenin siteeraa F. Engelsin teosta „Perheen, yksityisomaisuuden ja valtion alkuperä”; venäjänkielisen käännöksen sivut Lenin on osoittanut vuoden 1894 painoksen mukaan. Kts. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, I nide, 1937, s. 97 ja 93.— 408.

- ⁹² Kts. K. Marx. „Kansalaissota Ranskassa” (Valitut teokset, II osa, 1940, s. 398) ja „Louis Bonaparten kahdeksastoista päivä Brumairekuuta” (sama, s. 287).— 408.
- ⁹³ Kts. F. Engels. „Anti-Dühring”, 1938, s. 94.— 409.
- ⁹⁴ Lenin on ottanut lainauksen K. Marxin alkulauseesta kirjasen „Louis Bonaparten kahdeksastoista päivä Brumairekuuta” toiseen painokseen. Kts. K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 250.
Leninin tekstissä mainitseman Proudhonin teoksen nimenä on „Valtiokaappauksella toimeenpantu yhteiskunnallinen vallankumous”.— 414.
- ⁹⁵ *Leibkampanjalaiset* — sanoista „Leib-Kompania” — Preobrazhenskin kaartinrykmentin krenatöörikomppanian kunnianimi, jonka Jelizaveta Petrovna antoi sille vuonna 1741 hänen nostamisestaan tsaarin valtaistuimelle. Leibkampanjalaiset saivat palkinnoksi elatustiloja, erilaisia huojennuksia ja erikoisoikeuksia. Liikanimen „leibkampanjalaiset” on tunnettu venäläinen satiirikirjailija Saltykov-Shtshedrin laskenut liikkeelle „Poshehonilaisissa kertomuksissaan”.— 415.
- ⁹⁶ Kts. K. Marx. „Pääoma”, II osa, 1935, s. 69, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVIII osa, 1939, s. 119.— 426.
- ⁹⁷ Kts. K. Marx. Valitut teokset, I osa, 1940, s. 156—157.— 428.
- ⁹⁸ Lenin tarkoittaa K. Marxin tunnettua teosta „Gothan ohjelman arvostelua”. Kts. K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 443—465.
Gothan ohjelma — Saksan sosialidemokraattisen puolueen ohjelma, joka hyväksyttiin vuonna 1875 Gothan edustajakokouksessa, jolloin yhdistyivät kaksi siihen saakka erillisinä toiminutta Saksan sosialistista puoluetta — eisenachilaiset (joita Bebel ja Liebknecht johtivat ja jotka olivat Marxin ja Engelsin aatteellisen vaikutuksen alaisina) ja lassallelaiset. Ohjelma oli läpeensä opportunistinen, sillä eisenachilaiset tekivät kaikissa tärkeimmissä kysymyksissä myönnytyksiä lassallelaisille ja suostuivat lassallelaisiin määritelmiin. Marx ja Engels antoivat Gothan ohjelmasta murhaavan arvostelun.— 431.
- ⁹⁹ Lenin on ottanut omana käännökseenään otteen Marxin teoksesta „Louis Bonaparten kahdeksastoista päivä Brumairekuuta”. Kts. K. Marx. Valitut teokset, II osa, 1940, s. 281.— 436.
- ¹⁰⁰ Kts. K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 502, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 694.— 441.
- ¹⁰¹ Lenin tarkoittaa „Pääoman” ensimmäisen osan kahdettakymmenettä neljättä lukua (§ 5 — „Maanviljelyskumouksen vaikutus takaisin teollisuuteen. Sisämarkkinoiden luominen teollisuuspääomalle”). Kts. K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 598, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 815.— 452.
- ¹⁰² K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 512, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 705—706.— 453.
- ¹⁰³ *Skopshtshina* — näin nimitettiin tsaarin Venäjän eräillä seuduilla orjuuttavaa luontaisvuokrausta, jolloin vuokralleottaja maksoi maanomistajalle „kuhilaiden” (kopna) luvun mukaan puolet sadosta,

- joskus enemmänkin, ja sen lisäksi antoi tälle vielä osan työstään erilaisten „työllämaksujen” muodossa.— 453.
- ¹⁰⁴ K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 601, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 819.— 460.
- ¹⁰⁵ Kts. K. Marx. „Pääoma”, I osa, 1935, s. 596—597, tai K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVII osa, 1937, s. 812—814.— 460.
- ¹⁰⁶ Lenin on ottanut omana käännöksensä lainauksen K. Marxin „Pääoman” kolmannesta osasta (vuonna 1894 ilmestyneen saksankielisen painoksen mukaan). Kts. K. Marx. „Pääoma”, III osa, 1936, s. 545.— 477.
- ¹⁰⁷ „Lahjamaatalonpojat” („дарственные”) — osa entisiä tilanherrojen talonpoikia, jotka vuoden 1861 reformin aikana saivat tilanherralta ilmaiseksi (ilman lunastusmaksua) mitättömän pienen maaosuuden, suuruudeltaan neljäsosa niin sanotusta „korkeimmasta” eli „ukaasin mukaisesta” osuudesta, s.o. lain säätämästä talonpojan maaosuudesta kyseessäolevalla paikkakunnalla. Kaiken muun osan entisistä talonpoikain maaosuuksista anasti tilanherra, joka piti omia „lahjamaatalonpoikiaan”, väkivalloin maattomiksi tehtyjä talonpoikia, velkaorjuudessa vielä maaorjuuden lakkauttamisen jälkeenkään.— 479.
- ¹⁰⁸ Tämän kysymyksen Lenin käsitteli yksityiskohtaisesti teoksessaan „Kapitalismin kehitys Venäjällä” (Teokset, 3. osa).— 487.
-

TIETOJA
V. I. LENININ
ELÄMÄSTÄ JA TOIMINNASTA
(Vuodet 1870—1894)

1870

Huhtikuu, 10 (22). Simbirskissä (nykyään Uljanovsk) syntyi bolševismin perustaja V. I. Uljanov (Lenin).

1879

Elokuu. Lenin kirjoittautuu oppilaaksi Simbirskin klassilliseen kymnaasiin.

1886

Tammikuu, 12 (24). Kuoli Leninin isä I. N. Uljanov.

1887

Maaliskuu, 1 (13). Leninin vanhempi veli A. I. Uljanov vangitaan osallistumisesta Aleksanteri III vastaan tehtyyn murhayritykseen.

Toukokuu, 8 (20). A. I. Uljanovin ja muiden, Aleksanteri III vastaan tehdyn murhayrityksen johdosta tuomittujen teloitus.

Kesäkuu, 10 (22). Lenin päätti kultamitalilla Simbirskin kymnaasin.

Kesäkuun loppu. Uljanovien perhe muuttaa Kasaniin.

Elokuu, 13 (25). Lenin kirjoittautuu Kasanin yliopistoon.

Syyskuu — marraskuu. Lenin ottaa Kasanissa osaa ylioppilaiden vallankumouksellisen kerhon toimintaan.

Joulukuu, 4 (16). Lenin osallistuu ylioppilaiden kokoukseen Kasanin yliopistossa.

- Joulukuu, 5 (17).* Lenin vangitaan osallistumisesta ylioppilaiden vallankumoukselliseen liikkeeseen.
Lenin erotetaan yliopistosta.
- Joulukuu, 7 (19).* Lenin karkoitetaan Kasanista Kokushkinon kylään salaisen poliisivalvonnan alaiseksi.

1888

- Syyskuu, 23 (lokakuu, 5).* Lenin saa poliisihallinnolta kieltävän vastauksen pyyntöönsä, jossa hän haki lupaa matkustaa ulkomaille „opiskelun jatkamista varten”.
- Lokakuun alku.* Lenin saa luvan palata Kokushkinon kylästä Kasaniin, jonne koko Uljanovien perhe muuttaa.
- Syksy.* Lenin tutkii K. Marxin „Pääomaa” ja liittyy N. J. Fedosejevin järjestämään marxilaiseen kerhoon.

1889

- Toukokuu, 3—4 (15—16).* Lenin muuttaa Kasanista Samarán lääniin, Alakajevkan kylän luona olevalle huuttorille.
- Kesäkuu, 14 (26).* Lenin saa tiedoituksen, että hänen lupahakemuksensa ulkomaan matkaa varten „terveyttään hoitamaan” on evätty.
- Heinäkuu, 13 (25).* N. J. Fedosejev sekä hänen Kasaniin järjestämiensä marxilaisten kerhojen jäsenet vangitaan, myöskin sen kerhon jäsenet, johon Lenin osallistui.
- Lokakuu, 11 (23).* Lenin muuttaa Alakajevkan kylän huuttorilta Samaraan.

1890

- Vuoden 1889 loppu — vuosi 1890.* Lenin jatkaa Samarassa Marxin ja Engelsin teosten tutkimista, kääntää „Kommunistisen puolueen manifestin”, jota sitten luetaan Samarán illegaalisissa kerhoissa (tämä käännös ei ole säilynyt). Lenin tutustuu A. P. Skljarenkoon ja harjoittaa marxilaisuuden propagandaa Samarán nuorison keskuudessa.
- Toukokuu, 17 (29).* Lenin saa luvan suorittaa ulko-oppilaana valtion tutkinnot Pietarin yliopiston juridisessa tiedekunnassa.

Elokuun loppu
(syyskuun alku). Leninin ensimmäinen matka Pietariin Pietarin yliopistossa suoritettavien valtion tutkintojen yhteydessä.

Elokuu, 26 —
syyskuu, 1
(syyskuu, 7—13). Matkalla Pietariin Lenin pysähtyy Kasaniin.

Lokakuu, 24
(marraskuu, 5). Lenin matkustaa Pietarista takaisin Samaraan.

1891

Huhtikuu, 4—24
(huhtikuu, 16 —
toukokuu, 6). Lenin suorittaa valtiontutkintoja Pietarin yliopiston juridisessa tiedekunnassa (kevättutkinnoilla).

Toukokuu, 17 (29). Lenin matkustaa Pietarista Samaraan.

Kesä—syyskuun
alku. Lenin asuu Samarassa ja Alakajevkan kylän luona olevalla huutorilla.

Syyskuu, 16 (28)
—marraskuu, 9 (21). Lenin suorittaa loppuun valtiontutkinnot Pietarin yliopistossa (syystutkintokausi).

Marraskuu, 12 (24). Lenin palaa Pietarista Samaraan.

1892

Tammikuu, 14 (26). Lenin saa Pietarin opintopiirikuntahallinnosta ensimmäisen asteen päästötodistuksen yliopiston päättämisestä.

Tammikuu, 30
(helmikuu, 11). Samaran piirikuntaoikeus määrää Leninin otettavaksi valantehneiden asianajajien apulaisten luetteloon.

Heinäkuu, 23
(elokuu, 4). Lenin saa oikeuden ajaa oikeusasioita.

Vuoden 1892 kesä
—vuosien 1892—
1893 talvi. Lenin kirjoittaa referaatteja, joissa hän arvostelee narodnikkien katsantokantoja, ja lukee niitä illegaalisissa kerhoissa. Nämä referaatit olivat valmistelevana aineistona teokseen „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?”

1893

Kevät — kesä. Leninin ympärille muodostuu Samaran marxi-
laisten ensimmäinen kerho (A. P. Skljarenko,
I. H. Lalajants). Lenin valmistaa ja lukee ker-

- hossa referaattiartikkelin „Uusia taloudellisia muutoksia talonpoikaiselämässä (V. J. Postnikovin kirjan johdosta)”.
- Elokuun loppu (syyskuun alku).* Matkalla Samarasta Pietariin Lenin pysähtyy Nizhni-Novgorodiin ja tutustuu siellä paikallisiin marxilaisiin.
- Elokuu, 31 (syyskuu, 12).* Lenin saapuu Pietariin.
- Syyskuu, 3 (15).* Lenin määrätään valantehneeksi asianajajan apulaiseksi M. F. Wolkensteinille.
- Syyskuu, 25 (lokakuu, 7).* Lenin saapuu Vladimiriin tavatakseen N. J. Fedosejevia. He eivät kuitenkaan tavanneet toisiaan, sillä Fedosejev ei silloin vielä ollut päässyt vankilasta.
- Syksy.* Lenin liittyy Pietarissa teknologi-ylioppilaiden marxilaiseen kerhoon (S. I. Radtshenko, V. V. Starkov, P. K. Zaporozhets, G. M. Krzhizhanovski ynnä muut), kerhon kokouksessa hän arvostelee H. B. Krasinin referaattia „Markkinakysymys”.
- Lenin kirjoittaa referaatin „Niin sanotun markkinakysymyksen johdosta” ja lukee sen marxilaisten kerhossa.
- Vuosien 1893—1894 syksy ja talvi.* Lenin ottaa yhteyksiä pietarilaisten tehtaiden valveutuneisiin työläisiin (V. A. Shelgunoviin, I. V. Babushkiniin ynnä muihin).
- Leninin esiintymiset tekivät voimakkaan vaikutuksen Pietarin marxilaisten kerhojen osanottajiin. Tavattoman syvälinen Marxin opin tuntemus, taito soveltaa luovasti marxilaisuutta Venäjän taloudellisiin ja poliittisiin oloihin, palava, järkkymätön usko työväen asian voittoon ja erinomaiset organisatoriset kyvyt — kaikki se teki Leninistä Pietarin marxilaisten tunnustetun johtajan.
- 1894**
- Tammikuun alku.* Lenin saapuu talviloman ajaksi Moskovaan.
- Tammikuu, 9 (21).* Lenin esiintyy illegaalisessa kokouksessa Moskovassa narodnikki V. V:tä (V. P. Vorontsovia) vastaan antaen hänen katsantokannoistaan musertavan arvostelun.

- Tammikuu.* Lenin käy Nizhni-Novgorodissa ja esittää paikallisessa marxilaisten kerhossa referaatin V. V:n kirjasta „Kapitalismin kohtaloista Venäjällä”.
- Lenin palaa Pietariin, missä hän johtaa sosialidemokraattien Pietarin ryhmää ja työväen keskuskerhoa, pitää opintotilaisuuksia työväen kerhoissa Nevan tullin takana ja muissa piireissä.
- Maaliskuu — kesäkuu.* Lenin kirjoittaa teosta „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?”, jonka ensimmäinen vihko ilmestyy keväällä Pietarissa.
- Vuoden alkupuolisko.* Lenin lukee marxilaisten kerhossa Pietarissa referaatin, jossa hän käsittelee arvostellen narodnikki N. Karyshevin kirjaa „Talonpoikain osuusmaiden ulkopuolinen maanvuokraus”.
- Kesäkuu, 14 (26).* Lenin matkustaa kesäksi omaistensa luo Moskovaan ja vähäksi aikaa Samaraan.
- Heinäkuu.* Pietarissa ilmestyy Leninin teoksen „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” ensimmäisen vihkon toinen painos.
- Elokuu, 27 (syyskuu, 8).* Lenin palaa Moskovasta Pietariin.
- Elokuun loppu (syyskuun alkupuolisko).* Leninin teoksen „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” toinen vihko ilmestyy ensimmäisenä painoksena ja ensimmäisestä vihkosta ilmestyy kolmas painos (Gorkissa, Vladimirin läänissä).
- Syyskuu.* Pietarissa ilmestyy Leninin teoksen „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?” kolmannen vihkon ensimmäinen painos ja ensimmäisen vihkon neljäs painos.
- Lokakuu.* Lenin lukee pietarilaisten marxilaisten kerhossa teoksensa „Mitä ovat „kansan ystävät” ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?”
- Syksy.* Lenin lukee pietarilaisten marxilaisten kerhossa referaatin „Marxilaisuuden heijastuminen porvarillisessa kirjallisuudessa”, jossa hän arvostelee kiivaasti niitä marxilaisuuden porvarillisia

vääristelyjä, joita on Struven kirjassa „Kriittisiä huomautuksia kysymykseen Venäjän taloudellisesta kehityksestä”.

Joulukuun 24 p:n jälkeen (tammi-kuun 5 p:n jälkeen).

Lenin laatii työmies I. V. Babushkinin toimellaalla osanotolla lentolehtisen Semjannikovin tehtaan työläisille siellä tapahtuneiden levottomuuksien johdosta — Venäjän marxilaisten ensimmäisen agitatiojulisteen.

Vuoden 1894 loppu — vuoden 1895 alku.

Lenin kirjoittaa teosta „Narodnikilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra Struven kirjassa”.

SISÄLTÖ

Esipuhe neljänteen painokseen	IX
Esipuhe ensimmäiseen osaan	XVII

1893

UUSIA TALOUDELLISIA MUUTOKSIA TALONPOIKAIS- ELÄMÄSSÄ (V. J. Postnikovin kirjan „Etelä-Venäjän talonpoikaistalous“ johdosta)	1—60
I	3
II	7
III	21
IV	31
V	56
NIIN SANOTUN MARKKINAKYSYMYKSEN JOHDOSTA	61—109
I	65
II	65
III	70
IV	75
V	79
VI	85
VII	93
VIII	106

1894

MITÄ OVAT „KANSAN YSTÄVÄT“ JA MITEN HE TAIS- TELEVAT SOSIALIDEMOKRAATTEJA VASTAAN? (Vastaus „Russkoje Bogatstvoossa“ marxilaisia vastaan julkaistuihin kirjoituksiin)	113—320
I vihko	115
Julkaisijoilta	187
Tämän painoksen johdosta	188

<i>III viikko</i>	191
Liite I	289
Liite II	296
Liite III	314

**NARODNIKKILAISUUDEN TALOUDELLINEN SISÄLTÖ
JA SEN ARVOSTELU HRA STRUVEN KIRJASSA (MAR-
XILAISUUDEN HEIJASTUMINEN PORVARILLISESSA
KIRJALLISUUDESSA) (P. Struven kirjan „Kriittisiä
huomautuksia kysymykseen Venäjän taloudellisesta kehi-
tyksestä“ johdosta. Pietari. 1894) . . . . .** 321 — 495

<i>I luku.</i> Reunahuomautuksia narodnikkilaiseen profes- sion de foihin	328
<i>II luku.</i> Narodnikkilaisen sosiologian arvostelua	383
<i>III luku.</i> Miten narodnikit asettavat taloudelliset kysy- mykset ja miten hra Struve ne asettaa	413
<i>IV luku.</i> Hra Struven selityksiä Venäjän reforminjäl- keisen talouden eräistä piirteistä	439
I	441
II	468
III	474
IV	477
V	482
VI	489

Huomautuksia . . . . . 497 — 514

Tietoja V. I. Leninin elämästä ja toiminnasta . . . . . 515 — 522

K U V A T

V. I. Leninin valokuva — v. 1918	II—III
V. I. Leninin valokuva — v.v. 1890 — 1891	XVIII — 1
Ensimmäinen sivu V. I. Leninin käsikirjoituksesta „Uusia taloudellisia muutoksia talonpoikaiselämässä“.— Vuosi 1893	2 — 3
Ensimmäinen sivu V. I. Leninin käsikirjoituksesta „Niin sanotun markkinakysymyksen johdosta“.— Vuosi 1893	63
Viimeinen sivu V. I. Leninin käsikirjoituksesta „Niin sano- tun markkinakysymyksen johdosta“.— Vuosi 1893	111

Leninin kirjan „Mitä ovat „kansan ystävät“ ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?“ hektografipainoksen III vihkon kansilehti.— Vuosi 1894	192 — 193
Leninin kirjan „Mitä ovat „kansan ystävät“ ja miten he taistelevat sosialidemokraatteja vastaan?“ hektografipainoksen viimeinen sivu.— Vuosi 1894	288 — 289
Nimisivu siitä kirjoituskokoelmasta, jossa julkaistiin V. I. Leninin teos „Narodnikkilaisuuden taloudellinen sisältö ja sen arvostelu hra Struven kirjassa“.— Vuosi 1895 . . .	323

Karjalais-Suomalaisen SNT:n
Kulttuuriasiain ministeriö
Poligrafizdatin
Sortavalan kirjapaino
Sortavala, Karjalankatu, 32
